MOKYKLŲ PLANAVIMAS IR STATYBA 2.0

Pagrindai, procesai, projektai

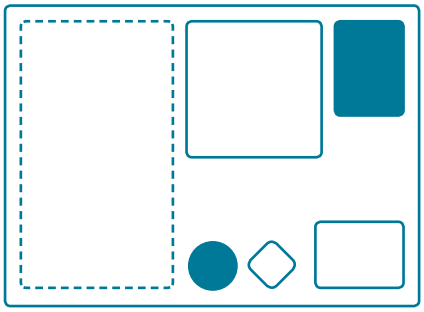

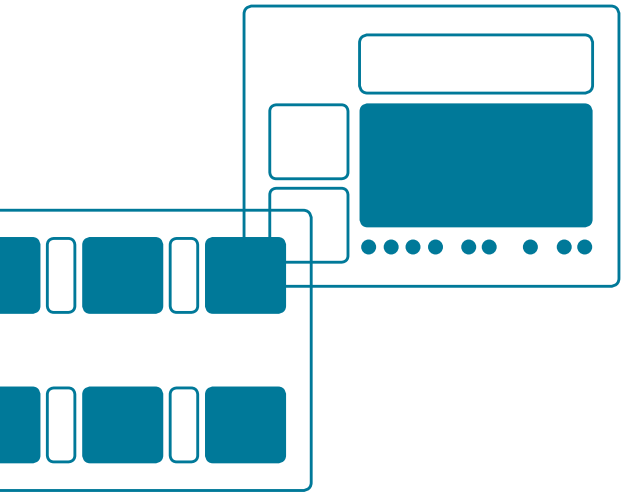

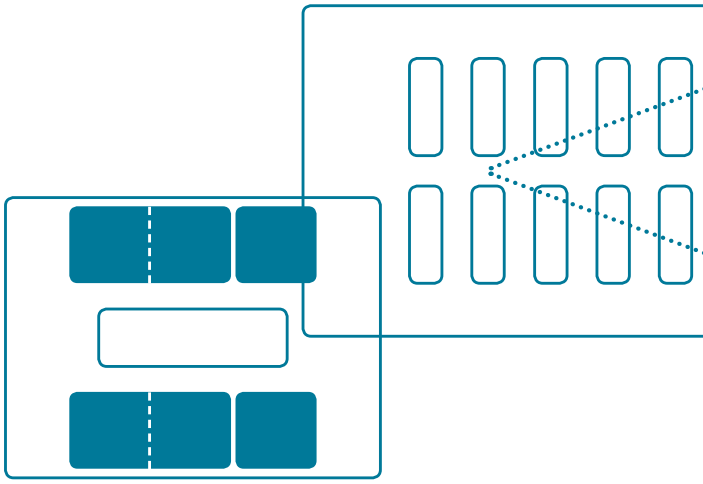

jovis

Montag Stiftung
Jugend und Gesellschaft

MOKYKLŲ PLANAVIMAS IR STATYBA 2.0

Pagrindai, procesai, projektai

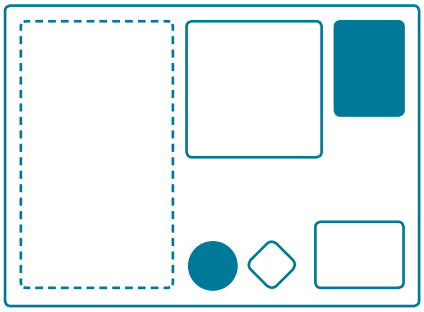

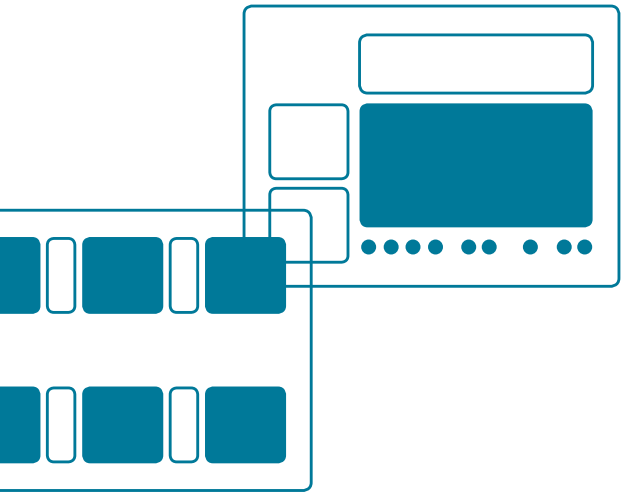

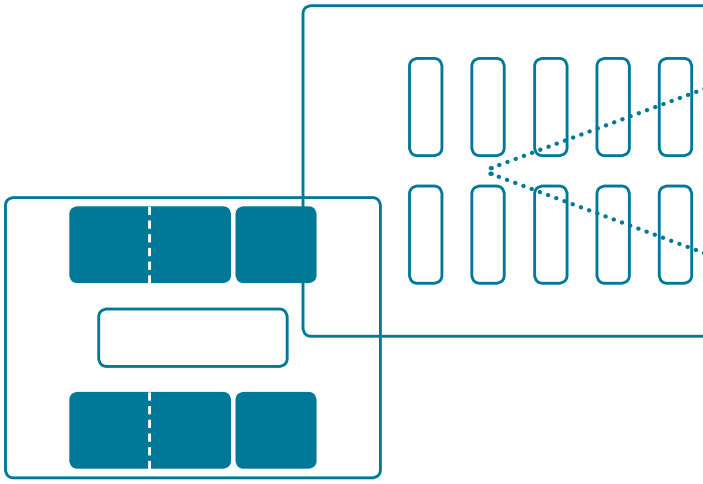

Klett
Kallmeyer
Montag Stiftung
Jugend und Gesellschaft

MOKYKLŲ PLANAVIMAS IR STATYBA 2.0

Pagrindai,
procesai,
projektai

Europos Sąjungos struktūrinių fondų / Europos socialinio fondo lėšų bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-719-01-0001 „Kokybės krepšelis"

Kuriame Lietuvos ateitį
2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa

ŠVIETIMO, MOKSLO IR SPORTO MINISTERIJA

NACIONALINĖ ŠVIETIMO AGENTŪRA

KOKYBĖS KREPŠELIS

Iš vokiečių kalbos vertė Ieva Perednienė

Redaktorė Sandra Cvilikaitė

Maketuotoja Jelena Babachina

herausgegeben von der
Montag Stiftung Jugend und Gesellschaft

Autoriai:
Ernst Hubeli, Barbara Pampe, Ulrich Paßlick, Kersten Reich, Jochem Schneider, Otto Seydel

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale ibiblioteka.lt

ISBN 978-609-454-752-2

Mokyklų planavimas ir statyba 2.0

Pagrindai, procesai, projektai

jovis

Klett

Kallmeyer

TURINYS

6 PRATARMĖ

8 PRATARMĖ PIRMAJAM LEIDIMUI

10 ĮVADAS

I skyrius

19 PRIEŽASTYS: KODĖL MOKYKLŲ STATYBOMS REIKIA NAUJŲ PASKATŲ

II skyrius

31 10 TEIGINIŲ: PAGRINDINIAI IŠŠŪKIAI MOKYKLŲ STATYTOJAMS

III skyrius

75 PRAKTINĖS ŽINIOS: VARTOTOJAI IR JŲ ERDVĖ

78 *1. Veikla*

88 *2. Ypatybės*

99 *3. Aplinka*

137 ILIUSTRACIJOS

IV skyrius

187 METODOLOGINĖS ŽINIOS: DARBO BARAI IR VEIKĖJAI
190 *1. Planavimas ir dalyvavimas*
195 *2. Veikėjai ir sprendimų priėmėjai*
201 *3. Nulinis etapas*

V skyrius

217 ATLIKTIES ŽINIOS: ĮVADINIAI BENDRO PLANAVIMO MODULIAI
222 *M1. Platformų formavimas*
234 *M2. Pedagoginė inventorizacija*
258 *M3. Dialogas*
261 *M4. Savivaldybių inventorizacija*
266 *M5. Inventorizacija: statybos vieta ir pastatai*
274 *M6. Švietimo programa ir erdvės planavimas*

VI skyrius

283 KONTEKSTINĖS ŽINIOS: 10 TEIGINIŲ SPECIALISTŲ DISKUSIJOSE

VII skyrius

323 PROJEKTAI: ĮGYVENDINIMO PAVYZDŽIAI ARCHITEKTŪROS, URBANISTIKOS IR UGDYMO POŽIŪRIU

VIII skyrius

381 PRIEDAS
382 *DUK: Ugdymas*
384 *DUK: Architektūra*
387 *DUK: Administracija*
390 *Žodynėlis*
396 *Iliustracijų šaltiniai*
406 *Literatūros šaltiniai*
417 *Internetinės nuorodos*
418 *Rodyklė*
422 *Leidybiniai duomenys*

PRATARMĖ

Nuo pirmojo šios knygos leidimo praėjo daugiau nei penkeri metai. Galime pasakyti, kad mokyklų statybos klausimu pagaliau susidomėjo ir plačioji visuomenė. Vokietijos mokyklų sistema po truputį keičiasi. Prasta, visapusiškai nusidėvėjusių mokyklų pastatų būklė nebetenkina. Deja, visuomenė dažniausiai pastebi tik akivaizdžius pastato konstrukcijos trūkumus, o ataskaitose daugiausia dėmesio vis dar skiriama lėšų stygiui ir nepalankiai renovuotinų mokyklų būklei. Iš tiesų problema daug didesnė. Reikėtų stengtis, kad būsimos lėšos būtų naudojamos ne pasenusio koridorinės sistemos tipo (vok. „Klassenraum-Flur-Schulen“) mokyklų statybai, bet ateities poreikiams pritaikytų mokymosi erdvių ir veiksmingai eksploatuojamų mokyklų pastatų projektavimui. Pastatų erdvė turi atspindėti šiuolaikinių švietimo inovacijų – visos dienos ugdymo, įtraukties ir skaitmeninimo koncepcijas. Ne tik naujų mokyklų pastatų ir priestatų statyba, bet ir jų rekonstravimas bei atnaujinimas padeda mokykloms tapti našesnėms ir palaipsniui prisitaikyti prie mokymosi būdo, kuris jau seniai pasikeitė, dar nuo tada, kai buvo pastatyta dauguma mokyklų.

Nuo pat pirmojo leidinio „Mokyklų planavimo ir statybos“ leidimo „Montag Stiftungen“ fondai ir toliau siekia tų pačių tikslų. Pirmasis bandomųjų projektų etapas, kuris prasidėjo nuo mokyklų statybos projektų planavimo, remiantis šioje knygoje išdėstytais principais, jau baigtas ir parengti architektūriniai projektai. Šiuo metu rengiami nauji bandomieji projektai tema „Įtraukiųjų mokyklų planavimas ir statyba“. Svarbi bendro proceso dalis „Nulinis etapas“ (vok. „Phase Null – der Film“) pateikta dokumentiniame-mokomajame filme. Jame užfiksuotas visas naujos statybos projekto Hamburge planavimo procesas nuo pat pradžių, kai mokykla buvo sumanyta kaip erdvinis švietimo kraštovaizdis, integruotas į gretimo rajono paslaugų tinklą.

Peržiūrėtame šio standartinio darbo apie esminį mokyklų statybos projektų vertinimą vokiškai kalbančiose šalyse leidime pateikiami pastarųjų penkerių metų darbo rezultatai. Kai kurie knygos skyriai perrašyti, papildyti daugeliu svarbių teiginių, naujų vizualizacijų ir brėžinių. Pagrindinis dėmesys ir toliau skiriamas integruotam planavimui, kai ugdymas, architektūra ir administravimas yra neatsiejami vienas nuo kito ir tampa bendra visuma.

Tikimės, kad šiuo naujuoju leidiniu ir toliau prisidėsime prie svarbaus uždavinio – skatinti naujoves ir pokyčius mokyklų statybos srityje. Esant dinamiškai

mūsų visuomenės demografinei raidai labiau nei bet kada reikia našiai veikiančių mokyklų pastatų, kad visiems būtų užtikrintas modernus ir kokybiškas švietimas.

Bona, 2017 m. kovo mėn.

„Montag Stiftung“ fondas „Jugend und Gesellschaft“
(liet. „Jaunimas ir visuomenė“)

Dr. Karl-Heinz Imhäuser
Valdybos pirmininkas

Barbara Pampe
Architektė,
Pedagoginės architektūros projektų skyriaus vadovė

PRATARMĖ PIRMAJAM LEIDIMUI

Pasikeitė mokymosi erdvių projektavimo pedagoginiai pagrindai. Artimoje ateityje daugelis mokyklų ir kitų švietimo įstaigų turės prisitaikyti prie šiuolaikinio ugdymo, įtraukties ir atvirumo miesto bendruomenei reikalavimų. Tik kaip suvienyti statybų užsakovus ir vartotojus, kad būtų galima sukurti pažangią mokymosi erdvių programą, kuri palengvintų pastarąjį procesą? Kas nustato vartotojų poreikius ir kaip jie įtraukiami į statybos procesą? Kokie metodai ir darbo būdai pasiteisino kuriant šiuos pamatus?

„Montag Stiftung“ fondai „Jugend und Gesellschaft“ (liet. „Jaunimas ir visuomenė“) ir „Urbane Räume“ (liet. „Miesto erdvės“) jau daug metų dirba pedagoginiu ir architektūriniu požiūriu tvarių mokyklų tema. Dalyvaudami daugelyje savų ir bendrų projektų pertvarkėme, rekonstravome ir bendrai projektavome mokyklas, taip pat prisiėmėme atsakomybę už mokyklų statybos gairių rengimą daugiapakopiame projekte „Našiai veikiančių mokyklų statybos Vokietijoje programa ir rekomendacijos“.

Viena pagrindinių mūsų darbo įžvalgų rodo, kad lemiamas sėkmingo statybos proceso žingsnis – pradinis, nulinis, planavimo etapas. Jis dažnai nuvertinamas, bet tai pirmoji sėkmingo gerų idėjų įgyvendinimo ir proveržio prielaida.

Nulinis etapas – tai parengiamieji turinio darbai, būtini siekiant mokyklos pastatą suprojektuoti taip, kad jis atitiktų vartotojų poreikius. Šiame etape kartu dirba trijų sričių specialistai: ugdymo, architektūros ir administracijos. Vienas iš raktų į sėkmę šiame sudėtingame procese – užduoti teisingus klausimus ir atsakyti į juos tinkamu projektavimo proceso metu. Jame intensyviai ir koordinuotai dalyvauja visi į mokyklos statybą įtraukti subjektai: vartotojai, projektuotojai ir visų lygių sprendimus priimantys asmenys.

Nuliniame etape, būtiname planuojant būsimiems poreikiams pritaikytų mokyklų statybą, reikia:

- Žinių ir supratimo apie konkrečias mokyklos funkcijas, kurių reikia norint sukurti patikimą planavimo sistemą, kurioje būtų atsižvelgta į mokykloje taikomą mokymo programą.
- Visų suinteresuotųjų šalių žinių ir supratimo apie konkrečias kitų planavimo procese dalyvaujančiųjų užduotis.

- Bendro visų suinteresuotųjų šalių supratimo apie iš esmės besikeičiančią mokymosi sampratą ir mokymosi erdves, reikalingas ir pritaikytas būsimiems poreikiams.
- Bendro visų suinteresuotųjų šalių supratimo apie reglamentus, galimybes ir iššūkius, į kuriuos reikia atsižvelgti įvairiuose planavimo proceso etapuose.

Šiame praktiniame vadove norima pasidalyti sėkmingo nulinio etapo projektavimo patirtimi ir prisidėti prie to, kad jis taptų mokyklų statybos praktikos standartu. Penki knygos autoriai atstovauja visoms mokyklų statybos suinteresuotosioms šalims: švietimui, architektūrai, miestų plėtrai ir planavimui, politikai ir administracijai. Rengdami šią knygą jie kartu dirbo taip, kaip reikėtų bendradarbiauti norint suplanuoti sėkmingą mokyklos statybos projektą: kiekvienas įnešdamas savo indėlį, gerbdamas kito darbą, bendraudamas ir papildydamas vienas kitą dėl bendro tikslo.

Norėtume padėkoti šio vadovo autoriams už jų atsidavimą ir kantrybę, kad, nepaisant visų dalykinių nesutarimų, nevengė būtinų konfliktų, visada geranoriškai ir skaidriai juos sprendė, kad galiausiai kartu pasiektų teigiamą rezultatą.

Be to, norėtume ypač padėkoti visiems, kurie įvairiais būdais prisidėjo prie šios knygos projekto valdymo, redagavimo, organizavimo ir apipavidalinimo. Esame įsitikinę, kad mūsų vadovas gali suteikti daug naudingų nuorodų ir prisidėti atveriant kelius naujiems šiuolaikinių mokyklų pastatų planavimo standartams.

Bona, 2011 m. spalio mėn.

Dr. Karl-Heinz Imhäuser
„Montag Stiftung“ fondo
„Jugend und Gesellschaft“
(liet. „Jaunimas ir visuomenė“)
valdybos pirmininkas

Frauke Burgdorf
„Montag Stiftung“ fondo
„Urbane Räume“
(liet. „Miesto erdvės“)
valdybos pirmininkė

ĮVADAS

Nepakankamai greita mokyklų pastatų renovacija Vokietijoje, staigus ir netikėtas gyventojų skaičiaus augimas didžiuosiuose miestuose, dėl kurio itin padidėjo mokinių skaičius ir atsirado naujų pastatų poreikis, plačios apimties visos dienos mokyklų įvedimas, įtraukties principo įgyvendinimas, skaitmeninimo poreikiai ir galiausiai esminiai pedagoginio požiūrio į mokyklą ir mokymą pokyčiai kelia didelių iššūkių už mokyklų atnaujinimą ir statybą atsakingiems asmenims. Vokietijoje mokyklų statybą stabdo ne tik didelis lėšų stygius ir renovacijos poreikis, apie kurį nuolat kalbama viešojoje erdvėje.

Investicinė skola, siekianti 34 mlrd. eurų (remiantis faktiniais 2016 m. KfW banko duomenimis apie savivaldybių teikiamas paslaugas), siejama su būtinybe diegti inovacijas turinio požiūriu. Tai reiškia, kad, įgyvendinant IZBB (vok. „Zukunft Bildung und Betreuung“) visos dienos mokyklų statybos programą ir antrąjį ekonomikos atgaivinimo planą, skirtą finansų krizės padariniams po 2008 m. įveikti, panaudojant būsimas investicijas negalima kartoti klaidų, padarytų įgyvendinant per pastaruosius 12 metų plačios apimties statybų programas. Dėl griežtų finansavimo kriterijų, įskaitant veiksmingą energetinę renovaciją ir paramą visos dienos mokykloms, daugeliu atvejų buvo pasirinkta ir ilgam įtvirtinta griežta koridorinės sistemos tipo mokyklos koncepcija, praleistos galimybės toliau konceptualiai keisti mokymosi erdvių planavimą, o įkūrus visos dienos ugdymui skirtas erdves, mokymosi erdvė buvo atskirta nuo „gyvenamosios“ mokyklos erdvės, kurią dabar, praėjus vos keleriems metams, vėl reikia pertvarkyti. Ateities mokykloms reikia naujos koncepcijos, kuri apimtų visas ugdymo įstaigos patalpas ir būtų parengta pagal kompleksinio planavimo principus, bendradarbiaujant su mokyklos darbuotojais ir jos bendruomenėmis. Šiame kontekste visada svarbu kritiškai įvertinti, ar nauji sprendimai, pavyzdžiui, klasterių su bendru centru tipo kūrimas, skatina inovacijas, ar vis dėlto siekiama laikytis tradicinių koncepcijų ir kurti struktūras, kurios būtų artimos ankstesniam koridorinės sistemos tipo pastatų modeliui.

Apsvarsčius šiuos veiksnius kyla klausimas, kaip pedagogams, architektams ir savivaldybėms kartu parengti sėkmingą mokyklų statybos ar atnaujinimo projektą, kaip suprojektuoti mokyklos pastatą, kuris, kaip tikimasi, tarnautų daugiau nei 50 metų ir atitiktų ateities poreikius, kai mokykloms keliami reikalavimai nuolat kinta? Nors būsimus pokyčius galima numatyti, sunku juos nuspėti konkrečiai. Tad planuojant mokyklas patiriamas spaudimas. Juk reikia pastato, kuriuo galėtų naudotis jau dabar dirbantis personalas, pageidautina, kad jis būtų pastatytas

iki kitų mokslo metų pradžios. Vartotojų architektūriniai reikalavimai pastatų statybai ir renovacijai dažnai formuluojami taikant „maksimalaus lankstumo“ sąvoką. Tačiau jie dažnai nurodomi nekonkrečiai, siekiant palikti kuo daugiau pritaikymo galimybių. Dėl to už mokyklos statybą atsakingi asmenys dažniausiai įgyvendina idėjas, pirmiausia paremtas jų pačių patirtimi. Neretai 40 metų švietimo raidos patirtis paprasčiausiai ignoruojama. Kad ši nepatenkinama padėtis nesitęstų ir būtų užtikrintas tinkamas investicijų, kurios sudaro ketvirtadalį visų savivaldybių prašymų, panaudojimas, būtina bendromis pastangomis nustatyti mokyklų vartotojų reikalavimus ir erdvės poreikius. Tam reikalingas dialogas tarp vartotojų ir savivaldybės administracijos, architektų ir politinių institucijų.

Atsižvelgiant į tai, šis praktinis vadovas skiriamas mokyklų, architektūros ir savivaldybių specialistams, siekiantiems atnaujinti ir statyti mokyklų pastatus. Juo siekiama suvienyti ir susieti švietimo ir urbanistinio planavimo perspektyvas, kad atsakingi asmenys, pradėdami įgyvendinti projektą, galėtų rasti bendrą kalbą. Apibrėžiant programinius erdvės naudojimo reikalavimus ir patalpų organizacinę struktūrą, „nuliniame etape“, t. y. prieš pradedant faktinį projekto planavimą, nustatoma pagrindinė kryptis. Dabar labiau nei bet kada anksčiau, kai reikia taupiai naudoti ribotus mokyklas administruojančių institucijų finansinius išteklius, labai svarbu planavimo procesą pradėti nuo tvirto ir atsparaus pagrindo. Ši paprasta, bet svarbi pagrindinė projektų rengimo taisyklė taip pat pabrėžia, kad reikia patikimos sistemos, idėjų plėtojimo ir gero koordinavimo. Kuo vėlesniame planavimo proceso etape atliekami pakeitimai, tuo jie brangiau kainuoja. Knyga „Mokyklų planavimas ir statyba“ padės išvengti brangiai kainuojančių planavimo pataisų dilemos ir taps praktiniu vadovu bei įkvėpimo šaltiniu.

Tai sudėtinga užduotis. Pirmasis iššūkis, formuluojant mokyklų statybos tikslus, susijęs su mokymo programomis, neišvengiamai keliančiomis prieštaringus reikalavimus, į kuriuos būtina atsižvelgti projektuojant ugdymo aplinkas. Planuojant mokyklos erdvės poreikius, į ugdymo koncepciją reikia įtraukti ir ateityje numatomus pokyčius. Tik taip ji bus tvari. Antrasis iššūkis apima mokyklos aplinkos sąlygas ir personalo sudėtį, kurie nuolat kinta, todėl planuojant erdves svarbu užtikrinti gerą jų pritaikymą ugdymo koncepcijų pokyčiams. Jau pats pastatas simbolizuoja ilgaamžiškumą ir patvarumą, todėl konstrukcinis lankstumas įmanomas tik aiškiai apibrėžtose ribose. Mokyklų statyba nuolat susiduria su šiais ir panašiais iššūkiais. Juos galima įveikti tik ten, kur jie kyla – su statybų projektu susijusių mokslo sričių sankirtos taške.

ADRESATAI

Šis praktinis vadovas skirtas visiems subjektams ir atsakingiems asmenims, dalyvaujantiems pertvarkant ir kuriant mokyklų architektūrą. Leidinys padės susieti veiklas ir užduotis į vieną integruotą planavimo procesą ir suderinti konkrečias jo dalyvių funkcijas. Taip pat svarbu įveikti paplitusius stereotipus, pavyzdžiui: „mokytojai kelia nerealius reikalavimus“, „architektai neišmano mokyklos kasdienybės“, „administracija užkerta kelią įgyvendinti daugelį gerosios praktikos pavyzdžių“, „nors politikai pabrėžia švietimo svarbą, nedidelės turimos lėšos investuojamos kitur“ ir t. t. Patirtis rodo, kad išankstines nuostatas galima pakeisti, jei proceso pradžioje išsiaiškinami atitinkami požiūriai ir siekiama bendro tikslo.

Knyga „Mokyklų planavimas ir statyba“ suteikia galimybę pasinaudoti trijų veiklos sričių – švietimo, architektūros ir statybos bei savivaldybių administracijos patirtimi ir sukurti konkretų pagrindą bendriems veiksmams ir sprendimams. Tad ši knyga skirta plačiai auditorijai: suinteresuotosioms savivaldybių administracijoms, architektams, pedagogams, tėvams ir mokiniams, taip pat vietos valdžios atstovams, priimantiems politinius sprendimus. Tai knyga, skirta įvairių profesijų atstovams ir suinteresuotiesiems subjektams, kuri padės rasti bendrą kalbą planavimo procese. Be to, tai neįprasto leidybinio bendradarbiavimo pavyzdys – šią knygą kartu išleido edukacinė ir architektūros leidyklos.

PAKEITIMAI NAUJAJAME LEIDIME, PALYGINTI SU PIRMAISIAIS DVIEM LEIDIMAIS

Naujasis leidimas iš esmės atnaujintas. Nuo 2012 m., kai buvo išleisti pirmasis ir patikslintas antrasis leidimai, mokyklų statybų srityje Vokietijoje daug kas pasikeitė. Vis dažniau mokyklų pastatai planuojami atsižvelgiant į specifinius ir vietos poreikius. Vis daugiau vietos ir miestų savivaldybių bei mokyklų administracijų pripažįsta, kad didžiulis lėšų stygius – tai kartu ir galimybė planuoti bei statyti našiai veikiančias ugdymo įstaigas pagal naujas koncepcijas, nes tam gerų projektų pavyzdžių netrūksta. Šis leidimas papildytas naujais pavyzdžiais (ypač iliustracijų ir VII skyrius), o anksčiau pateikti pavyzdžiai peržiūrėti. VII skyriuje detaliai aprašyti dabartiniai projektai, pasitelkus kai kuriuos pavyzdžius, pateiktus II skyriuje „Teiginiai“. Be to, išsamiai aprašomos dažnai minimos mokyklos, o architektūriniai sprendimai aiškiai pateikiami brėžiniuose, pjūviuose ir aukštų planuose. Taip pat pakeista knygos paantraštė – iš „Pagrindai ir procesai“ į

„Pagrindai, procesai, projektai“, taip pabrėžiant naują požiūrį. Patikslinti I, III ir IV skyriai. II skyriuje pateikiama daug naujų pavyzdžių. Peržiūrėtas visų skyrių turinys, atnaujinta informacija ir šaltiniai. V skyriaus moduliuose pateikiami esminiai planavimo proceso bruožai buvo tik šiek tiek išplėsti ir atnaujinti. Tas pats pasakytina ir apie žodynėlį bei dažniausiai užduodamus klausimus (DUK). Gerokai išplėsta ir atnaujinta bibliografija.

KNYGOS SANDARA

Šis vadovas sudarytas iš modulių. Tai reiškia, kad kiekvieną skyrių galima skaityti nepriklausomai nuo aplinkybių, skaitytojo poreikių ir išsilavinimo. Jis suskirstytas į keletą skyrių.

I skyriuje aptariama, kodėl mokyklų statybai reikia naujo postūmio ir kuo ši tema pastaruoju metu ypač svarbi visoms savivaldybės institucijoms.

II skyriuje dešimtyje teiginių apibendrinami didžiausi mokyklų kūrimo proceso dalyvių iššūkiai, kylantys dėl esminių pokyčių ugdymo srityje. Kiekvienas teiginys nagrinėjamas pedagoginiu ir architektūriniu požiūriu, prie jo pridedama fotografija, iliustruojanti vieną iš teiginio aspektų.

III skyriuje „Vartotojai ir jų erdvė“ pateikiamos esminės praktinės žinios apie besikeičiančius erdvės panaudojimo modelius ir jų pasekmes. Be to, šiame skyriuje, suporuojant sąvokas, paaiškinami pedagoginio ir architektūrinio diskursų panašumai ir skirtumai.

IV skyriuje aprašomi nulinio etapo žingsniai ir dalyviai, pateikiant bendrą supratimą apie kompleksinį mokyklų pastatų planavimo procesą.

V skyriuje pateikiami atrinkti veiklos moduliai, kuriuos galima taikyti atskirai arba kartu įvairiuose planavimo proceso etapuose. Šiuos modulius sudaro: praktiniai patarimai ir informacija apie ankstyvuosius bendro planavimo žingsnius, įvairių sričių specialistų bendradarbiavimą, nuoseklų vertinimą švietimo, bendruomenės ir erdvės požiūriu, taip pat programinį mokyklos ir patalpų planavimą.

VI skyriuje pateikiama pagrindinė ir kontekstinė informacija. Šios studijos pradžioje suformuluoti teiginiai išsamiau pagrindžiami švietimo ekspertų samprotavimais.

VII skyriuje pateikiami projektų įgyvendinimo pavyzdžiai: konkrečių projektų brėžiniai, nuotraukos ir aprašymai.

Iliustracijų skyriuje pateikiamas išsamių nuotraukų rinkinys, atspindintis pagrindines vadove aprašytas su erdvės planavimu susijusias temas: naujo tipo mokymosi ir mokymo erdves, darbo ir laisvalaikio erdves, bendrojo naudojimo ir lauko erdves.

Vadovą užbaigia VIII skyrius su priedu, kuriame pateikiami DUK (klausimai ir atsakymai), žodynėlis, nuorodos ir interneto nuorodos, taip pat išsami terminų rodyklė.

Viršelio atvarte pateikiamas išsamus visų knygoje cituojamų projektų sąrašas.

REDAKTORIAI IR AUTORIAI

Šio praktinio vadovo iniciatoriai yra du „Montag Stiftung“ fondai: „Jaunimas ir visuomenė“ ir „Miesto erdvės“. Naująjį leidimą išleido „Montag Stiftung“ fondas „Jaunimas ir visuomenė“, kuris nuo šiol fonduose yra išimtinai atsakingas už švietimo architektūros temą. Dalykiniu požiūriu projektui vadovauja projektų skyriaus vadovė, architektė Barbara Pampe ir valdybos pirmininkas Karl Heinz Imhäuser. Prie šio trečiojo leidimo taip pat prisidėjo švietimo, planavimo ir administravimo sričių ekspertai. Nuo 2009 m. bendradarbiaudami tarpusavyje, jie drauge atrinko pagrindinius teorinius ir praktinius temos aspektus ir juos rengė spaudai nuo pat pirmojo leidimo. Net ir naujasis knygos leidimas jos autoriams buvo atspirties taškas, nes juos įtraukė į dialogą, kurio ir siekiama šia knyga.

Autorių ir redaktorių komandą sudaro įvairių sričių atstovai:

Profesorius Ernst Hubeli yra įgijęs ETH architektūros diplomą, nuo 1984 m. biuro „Herczog Hubeli“ Ciuriche bendrasavininkis; 1982–2000 m. Šveicarijos architektūros žurnalo „werk, bauen und wohnen“ redakcinės kolegijos narys; 2000–2007 m. Graco technikos universiteto Miestų plėtros instituto vadovas; nuo 2008 m. miestų ateities scenarijų tyrėjas.

Dr. Karl Heinz Imhäuser, mokytojas ir edukologas, „Montag Stiftung“ fondo „Jaunimas ir visuomenė“ valdybos pirmininkas; vykdo mokslinius tyrimus universitetuose ir valstybiniuose institutuose, įtraukiosios didaktikos dėstytojas; mokyklų statybos projektų konsultantas; UNESCO ekspertų grupės įtraukiojo ugdymo klausimais narys ir kt.

Barbara Pampe, diplomuota inžinierė, architektė ir inžinerijos mokslų magistrė, „Montag Stiftung“ fondo „Jaunimas ir visuomenė“ švietimo architektūros projektų skyriaus vadovė; dirbusi įvairiuose architektų biuruose, viena

„Baladilab“ įkūrėjų, atlikusi mokslinius tyrimus ir dėsčiusi įvairiuose universitetuose; Vokietijos universiteto Kaire profesorė; įvairių leidinių mokyklų statybos tema autorė ir bendraautorė.

Ulrich Paßlick, inžinierius žemėtvarkos srityje, yra įgijęs Vokietijos miestų ir regionų planavimo akademijos diplomą, pastatų vertintojas urbanistas, laisvai samdomas projektuotojas. Nuo 1992–2016 m. Bocholto savivaldybės statybos tarybos narys; Planavimo, statybos, aplinkos apsaugos bei turto ir žemės valdymo administracinės valdybos narys; nuo 1984 m. turi patirties savivaldybių mokyklų statybos srityje. Ilgametis Šiaurės Reino krašto Miestų centrų tinklo (vok. „Netzwerk Innenstadt“, NRW) ir Šiaurės Reino krašto Miestų ir kaimų asociacijos Statybos ir transporto komiteto pirmininkas. Iki 2016 m. Vokietijos miestų ir kaimų asociacijos Statybos ir transporto komiteto narys.

Profesorius Kersten Reich, Kelno universiteto tarptautinių mokymo ir mokymosi tyrimų profesorius ir Dewey centro direktorius; pripažintų knygų „Sisteminė-konstruktyvistinė pedagogika“ ir „Konstruktyvistinė didaktika“, taip pat įvairių publikacijų įtraukiosios didaktikos ir įtraukiosios mokyklos temomis autorius; mokslinė parama steigiant įtraukiąją aukštąją mokyklą Kelne; ilgametė patirtis remiant mokyklų plėtros procesus.

Jochem Schneider, diplomuotas inžinierius miestų, regionų ir šalies planavimo srityje, laisvai samdomas projektuotojas ir vienas architektų biuro „Bueroschneidermeyer“ narių; ilgametė patirtis teikiant architektūrines ir urbanistines konsultacijas dėl mokyklų statybos projektų įvairiose savivaldybėse ir tarptautiniu mastu; įvairių leidinių mokyklų statybos tema autorius ir bendraautoris.

Dr. Otto Seydel, Mokyklų plėtros instituto vadovas; 1976–2001 m. Salemo pilies mokyklos mokytojas ir mokyklos vadovybės narys; nuo 2006 m. Vokietijos mokyklų premijos žiuri narys; mokyklų asociacijos „Blick über den Zaun“ koordinatorius; Brėmeno mokyklų inspekcijos vadovas; teikė konsultacijas dėl paramos mokyklų plėtros projektams ir mokyklų statybų planavimui nuliniame etape.

Rengiant pirmąjį šios knygos leidimą taip pat dalyvavo Frauke Burgdorff, diplomuota inžinierė žemėtvarkos srityje, laisvai samdoma planuotoja ir urbanistė, tuometė „Montag Stiftung“ fondo „Miesto erdvės“ valdybos pirmininkė.

PAGALBINĖS PRIEMONĖS

Šis praktinis vadovas parengtas įgyvendinant „Montag Stiftungen“ fondų programą, kuria siekiama teikti pagalbą ir paramą į ateitį orientuotiems mokyklų statybos projektams – tiek naujoms, tiek atnaujinamoms mokykloms. Šia tema fondas neseniai išleido keletą leidinių, kuriuose pateikiama išsami pagalbinė medžiaga apie švietimo architektūros projektavimą ir įgyvendinimą:

„Schulen planen und bauen“ (www.schulen-planen-und-bauen.de) – tai fondo tinklaraštis pedagoginės architektūros tema.

Leidinys „Leitlinien für leistungsfähige Schulbauten im Deutschland“ (liet. „Našiai veikiančių mokyklų pastatų Vokietijoje statybos gairės“), kurį išleido „Montag Stiftung“ fondas „Urbane Räume“ („Miesto erdvės“) bei fondas „Jugend und Gesellschaft“ („Jaunimas ir visuomenė“), Vokietijos architektų asociacija ir Švietimo ir ugdymo asociacija, antrasis atnaujintas leidimas, Bona, 2017 m.

„Bildungsband. Osdorfer Born Finding and Designing the Ostdorf/Lurup Educational Landscape“ išleido „Montag Stiftung“ fondas „Jugend und Gesellschaft“ („Jaunimas ir visuomenė“) kartu su Hamburgo laisvuoju Hanzos miestu, Altonos apygardos biuru ir „arge studio urbane landschaften - bildung“, 72 p. Bona, 2017 m.

„Phase Null – der Film“ – tai Jan Marschner ir „Flash Filmproduktion Armin Maiwald GmbH“ filmas, sukurtas „Montag Stiftung“ fondo „Jugend und Gesellschaft“ vardu, kuriame pristatoma Hamburgo miesto „Geschwister-Scholl“ mikrorajono mokyklos statybos projekto nulinio etapo dokumentacija. 161 min. (su reklaminiu filmu), 64 p., Berlynas: Jovis, 2015 m.

„Fünfmal Phase Null Dokumentation der Pilotprojekte Schulen planen und bauen“ (liet. „Penkis kartus nulinis etapas – bandomųjų projektų, skirtų mokyklų planavimui ir statybai“) dokumentacija, kurią išleido „Montag Stiftung Jugend und Gesellschaft“, 113 p., Bona, 2015 m.

„Lernräume Aktuell“ (www.lernraeume-aktuell.de) interneto svetainė, kurioje pateikiama daug konkrečių sėkmingos mokyklų architektūros pavyzdžių Vokietijoje ir užsienyje.

KITOS TEMOS IR VAIZDINĖ MEDŽIAGA

Daugelis šiame vadove nagrinėjamų temų galėtų būti atskiro leidinio tema. Tai – priešgaisrinė sauga, elektros energija, akustika, apšvietimas ir vėdinimas, įtraukioji ir visos dienos mokykla, mokykla ir miestas, bendruomeninis erdvės ir mokyklų plėtros planavimas ir kt. Laikantis šiame vadove aprašytų projektavimo ir statybinių „pagrindų ir procesų“ principų, minėtos temos gali būti išsamiau aptariamos tik tiek, kiek to reikia, norint suprasti bendrą nulinio etapo kontekstą su daugybe galimų perspektyvų.

Nuotraukų serija taip pat yra tik realybės pjūvis su daugybe šiandien jau egzistuojančių gerų pavyzdžių. Redakcija būtų dėkinga už papildomą informaciją ir pasiūlymus, taip pat duomenų bazės „Lernräume Aktuell“ plėtrą.

NUORODOS

Šalia pateikiamos piktogramos žymi nuorodą į aprašymus ir iliustracijas: pirmoji nurodo skyrių, kuriame nagrinėjamas turinys, o antroji – iliustruojančius pavyzdžius. Daugiau nuorodų rasite knygos pabaigoje esančioje rodyklėje.

I

PRIEŽASTYS: KODĖL MOKYKLŲ STATYBOMS REIKIA NAUJŲ PASKATŲ

Mokyklas prižiūrinčios savivaldybės šiuo metu susiduria su sunkumais: valstybės ižde nėra lėšų, o jų stinga visose srityse. Kartu vis didėja spaudimas skirti nemažas pinigų sumas mokyklų statybai. Kodėl mokyklų temai reikia skirti tiek daug dėmesio? Dėl kokių priežasčių pastaruoju metu siekiama naujos mokyklų planavimo ir statybos kultūros? Čia pateikiami pagrindiniai argumentai, kodėl reikėtų iš naujo apmąstyti mokyklų statybos sampratą. Akivaizdu, kad pagrindinės mokyklų statybos sąlygos pasikeitė visais lygmenimis: tiek žvelgiant iš platesnės perspektyvos, apimančios bendrą socialinį, urbanistinį ir institucinį lygmenį („makrolygmuo“), tiek iš siauresnės, mokyklos lygmeniu („mikrolygmuo“). Tad visose srityse galima užfiksuoti esminių pokyčių, turinčių rimtų pasekmių šiuolaikinių mokyklų erdvės planavimui, projektavimui ir statybai.

ŠVIETIMAS – TAI VIENA ŽMOGAUS TEISIŲ

„Kiekvienas žmogus turi teisę į mokslą“, teigiama Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 26 straipsnyje. Mūsų šalyje (Vokietijoje – vert. past.) tai turėtų būti savaime suprantama, bet taip nėra:

- 2016 m. Vokietijoje mokyklos nebaigusių asmenų skaičius siekė 6 proc., svyruodamas nuo 4,4 proc. Bavarijoje iki 9,2 proc. Saksonijoje-Anhalte.[1]
- 2011 m. pradžioje užregistruota 7,5 mln. funkciškai neraštingų suaugusiųjų (tai sudaro 14 proc. darbingų gyventojų). Be to, 13 mln. suaugusiųjų turi žemesnio nei pradinės mokyklos lygio elementarių įgūdžių.[2]
- Į specialiąsias mokyklas vidutiniškai nukreipiama 4,6 proc. to paties amžiaus grupės moksleivių, o kai kuriose federalinėse žemėse specialiųjų poreikių turinčių moksleivių skaičius siekia net 10,6 proc. 2014–2015 mokslo metais apie 173 392 iš 508 386 specialiųjų poreikių turinčių mokinių mokėsi bendrojo ugdymo mokyklose.[3] Nors tai reiškia, kad įtraukties lygis padidėjo nuo 18,39 proc. iki 34,11 proc., tam prieštarauja kitas reiškinys. Pastaraisiais metais padidėjus vaikų ir paauglių, besimokančių pagrindinėse ir vidurinėse mokyklose, skaičiui, išaugo specialiojo ugdymo paslaugų poreikis, tačiau mokinių, besimokančių tik specialiosiose mokyklose, skaičius taip pat nesumažėjo. Praktinė nuostata mokyti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius mokinius atskirose specialiosiose mokyklose visoje Vokietijoje beveik nekito.[4]

Palyginti su tarptautiniais tyrimais, tokiais kaip PISA, akivaizdu, kad įprasti paaiškinimai („Pats kaltas!“ arba „Čia nieko nebepadarysi!“) nėra teisingi. Netinkamos koncepcijos ir nepakankamos visuomenės pastangos šioje srityje lėmė nepalankias mokymosi sąlygas.[5] Žinoma, švietimo negalima užtikrinti vien didinant statybų apimtis. Priešingai, tam reikalingas visas veiksnių derinys. Būtina tiksliai apibrėžti būsimų mokyklų pastatų edukacinius reikalavimus ir kokybiškai įgyvendinti į ateitį orientuotas architektūrines koncepcijas.

ĮTRAUKTIS – TAI TEISĖ Į ŠVIETIMĄ

Vokietija prisijungė prie Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos, kurią 2006 m. gruodžio 13 d. priėmė JT Generalinė Asamblėja, ir taip inicijavo daug žadančius struktūrinius pokyčius.[6] JT konvencija įpareigoja valstybes kovoti su visų formų diskriminacija ir įtvirtina pagrindinę teisę į bendrai vykdomą

1 Žr. Statistisches Bundesamt, *Schule auf einen Blick*, p. 31.

2 2011 m. Federalinės Švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu atliktas tyrimas. Žr. BMBF, *Nationale Strategie für Alphabetisierung und Grundbildung Erwachsener.*

3 Žr. Klemm, *Inklusion in Deutschland – Daten und Fakten.*

4 Žr. Klemm, *Warum sinkt die Zahl der Schüler an den Förderschulen kaum?*

5 Plačiau apie dabartinius pagrindinius duomenis pateikia Kultūros ministerijos konferencijos ataskaita: Švietimo ataskaitas teikiančių autorių grupė, *Bildung in Deutschland 2016.*

II 50 p. ir toliau
VI 302 p. ir toliau

6 Žr. Vokietijos UNESCO komisija (e.V.), *Inklusion.*

švietimą. Įtraukusis ugdymas Vokietijos mokyklose dar tik įsibėgėja.[7] Dėl jo mokyklų klasės taps ypač nevienalytės, tad ir mokiniams reikės diferencijuotos priežiūros ir paramos. Siekiant šio tikslo, reikia pagerinti personalo sudėtį ir įrengti tam tinkamas patalpas.

Antroji visuotinė gairių programa, kurios Vokietijos Federacinė Respublika įsipareigojo laikytis ir kurioje įtrauktis ir lygybė švietime laikomi svarbiausiais pasaulinio švietimo siekiais, yra Darnaus vystymosi tikslų (angl. „Sustainable Development Goals“) programa.[8] 2015 m. rugsėjį Jungtinių Tautų priimtose naujose tarptautinėse gairėse 2015–2030 m. naujojo tūkstantmečio laikotarpiui numatomas šis švietimo tikslas: „Užtikrinti visa apimantį ir lygiavertį kokybišką švietimą ir skatinti visą gyvenimą trunkantį mokymąsi.“[9] Šios programos pagrindu priimtame dokumente „Pertvarkome mūsų pasaulį: Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 metų“[10] aprašyti ir Vokietijai privalomi tikslai, ir jų įgyvendinimo mechanizmai: „Statyti ir modernizuoti švietimo įstaigas, kuriose būtų atsižvelgiama į vaikų, asmenų, turinčių negalią, ir skirtingų lyčių interesus, ir suteikti saugią, nesmurtinę, įtraukią ir veiksmingą mokymosi aplinką visiems.“[11]

ŠVIETIMAS KAIP PAGRINDINIS NAŠUMO VEIKSNYS

Perėjimas nuo industrinės prie žinių visuomenės ne tik padidino švietimo svarbą, bet ir iš esmės bei struktūriniu požiūriu jį išplėtė. Švietimas tapo svarbiu nacionalinės ekonomikos gamybos veiksniu.[12] Investicijos į švietimą yra „pelningos“, nes „nesimokymo“ išlaidos daug didesnės už švietimo sąnaudas.[13] Be to, jei neužtikrinamas nuolatinis švietimo finansavimas, švietimo stoka gali pakenkti valstybės gerovei. Pateikiami skaičiai byloja apie grėsmingus scenarijus, jei nebus imtasi rimtų veiksmų.[14] Sunku numatyti pasekmes, jei asmenys dėl nepalankių socialinių arba kitokių priežasčių nepakankamai integruojami į švietimo sistemą, tačiau bet kuriuo atveju jos neigiamos. Tarptautiniame kontekste Vokietija šiuo požiūriu yra blogas pavyzdys. Tai ypač pasakytina apie pradinį ugdymą, nes Vokietija vienam pradinių klasių mokiniui išleidžia gerokai mažiau lėšų nei tokios šalys kaip Austrija, Belgija, Danija, Islandija, Norvegija, Slovėnija, Islandija, Švedija, Šveicarija, Jungtinė Karalystė ir JAV.[15] Ekonominis argumentas dar svaresnis: jei Vokietija, neturėdama savų žaliavų, nori išlikti pasaulinėje rinkoje, švietimui turi skirti ypatingą dėmesį.

7
EBPO (Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija – vert. past.) pateikia Vokietijos pavyzdį, kai kalbama apie sistemą, kurioje iki šiol tiek vertikaliosios, tiek horizontaliosios įtraukties labui dar itin mažai nuveikta. Žr. OECD, *Bildung auf einen Blick* 2011.

8
Žr. UN, *Sustainable Development Goals.*

9
Vert. past.: žr. pirminio šaltinio vertimą į lietuvių kalbą 14 p. (žiūrėta 2023.08.10): https://am.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/es-ir-tarptautinis-bendradarbiavimas/darnus-vystymasis/darnus-vystymasis-ir-lietuva/jt-darbotvarke-2030-darnaus-vystymosi-tikslai-ir-kiti-tarptautiniai-susitarimai.

10
Vereinte Nationen, *Transformation unserer Welt.*

11
Vert. past.: *ibid.*, 17 p.

12
Žr., pvz., Wössmann, *Letzte Chance für gute Schulen*; Wössmann/Piopiunik, *Was unzureichende Bildung kostet*; EBPO atliktame tyrime dėl aukštos kvalifikacijos darbuotojų dalies Vokietija buvo pripažinta mažiausią augimą patiriančia EBPO nare, žr. OECD, *Bildung auf einen Blick* 2011.

13
Žr. Schweinhart u.a., The High/Scope Perry Preschool Study Through Age 40; Heckman, *Die Dynamik von Bildungsinvestitionen im Lebensverlauf.*

14
Dėl sąnaudų žr., pvz., OECD, *The High Cost of Low Educational Performance.*

15
Žr. Klemm, *Finanzierung und Ausstattung der deutschen Grundschulen.*

ŠVIETIMAS – BŪTINA DEMOKRATINĖS VISUOMENĖS SĄLYGA

II 62 p. ir toliau
VI 311 p. ir toliau

EBPO ir už jos ribų vis dažniau pripažįstama, kad švietimas, be ekonominės pridėtinės vertės, yra būtina socialinės kompetencijos, pilietiškumo, atsakomybės ir gebėjimo integruotis į valstybės ir miesto aplinką sąlyga. Ši platesnė švietimo samprata netgi turėtų būti laikoma pagrindine demokratinių visuomenių vystymosi ir sėkmės sąlyga. Dviguba ekonominė ir socialinė švietimo svarba taip pat reiškia, kad švietimas gali padėti didinti lygias galimybes demokratinėje visuomenėje. Kitaip tariant, dešimtmečius propaguojamas šūkis „švietimas visiems“ tampa švietimo politikos nuostata, kuria turi vadovautis kiekviena vietos valdžios institucija, kad užsitikrintų savo pamatus ir neatsiliktų nuo visuomenės raidos.

ŠVIETIMAS KAIP VIETOVĖS VEIKSNYS

Švietimo paslaugų kokybė tampa vis svarbesniu miesto ir regiono plėtros veiksniu. Jau šiandien miesto arba rajono švietimo pasiūla daro didelę įtaką renkantis, kur gyventi arba kurti verslą. Vaikų darželiai, mokyklos ir kitos švietimo įstaigos vis dažniau tampa svarbiausiu kriterijumi didėjančioje miestų ir miestelių konkurencijoje. Prestižinės mokyklos pripažįstamos svarbiu veiksniu, norint pritraukti naujų gyventojų ir įmonių. Verslo bendruomenės iniciatyva dėl mokyklų pabrėžia švietimo paslaugų svarbą ieškant kvalifikuotų darbuotojų. Būtent šiuo požiūriu komunalinės išlaidos mokyklų statybai turėtų būti vertinamos kaip investicija, o ne kaip išlaidos.

MOKYKLA – MIESTŲ PLĖTROS ŠALTINIS

II 70 p. ir toliau
VI 318 p. ir toliau

Atsižvelgiant į valstybės biudžeto suvaržymus, mokyklos turi tapti daug ekonomiškesnės. Po pamokų ištuštėjančios mokyklos kaip specialios paskirties pastatai atlieka tik vieną funkciją ir yra nepakankamai naudojamos. Tai neatitinka ūkinės veiklos bei ekologinių ir urbanistinių planavimo reikalavimų. Daugiafunkcis ir mišrus naudojimas, kaip jau seniai praktikuojama kultūros paskirties pastatuose, taip pat gali padėti geriau išnaudoti šią infrastruktūrą ir taip pagyvinti mokyklų gyvenimą. Tam reikia modernių verslo modelių ir veiksmingo patalpų valdymo. Būtina užtikrinti, kad infrastruktūros objektų atvėrimas kitiems būtų suderintas su pagrindine mokyklos funkcija. Savo ruožtu mokykla

taip pat turėtų vis dažniau atsigręžti į viešąsias erdves, jas naudoti ir padėti formuoti kaip užklasinio ugdymo vietas. Mokyklos ir viešosios erdvės struktūrų naudojimas ir sujungimas į tinklą gali būti naudingas abiem pusėms.

DEMOGRAFINIAI IR STRUKTŪRINIAI POKYČIAI

Kalbant apie būsimą mokyklų plėtrą, dažnai daroma prielaida, kad „mūsų lieka vis mažiau!“, todėl turėtų atsirasti vietos ilgai lauktai mokymo ir visos dienos ugdymo patalpų plėtrai. Prieš šešerius metus buvo apskaičiuota, kad iki 2020 m. mokinių skaičius Vokietijoje sumažės maždaug 12 proc.[16] Tačiau padėtis iš esmės pasikeitė. Greta gyventojų antplūdžio į didžiuosius miestus vėl smarkiai didėja gimstamumas. Per pastaruosius ketverius metus šalyje gimė beveik 75 000 daugiau vaikų: 2015 m. jų gimė > 10 proc. daugiau nei 2011 m. Tad iki 2021–2022 m. pradinių mokyklų sektoriuje šalyje reikėtų suformuoti 2 356 papildomas klases.[17] Tai turės didelės įtakos būsimam mokykloms skirtų vietų skaičiui, kuris priklauso nuo didėjančio gyventojų srauto į miestus (ir mažėjančio gyventojų skaičiaus kaimo vietovėse), kaip nurodoma ir Federalinio kultūros statybos fondo 2016–2017 m. ataskaitoje.[18] Tokie miestai kaip Miunchenas ir Kelnas per ateinančius kelerius metus augs taip sparčiai, kad vien Kelne iki 2025 m. reikės pastatyti 23 naujas pradines mokyklas.[19] Miunchene pradinių mokyklų sektoriuje reikės ne mažiau kaip 56 naujų pastatų. Numatoma, kad Berlyno mokyklose iki 2024 m. reikės 76 000 papildomų vietų. 2011 m. gimė 662 685 vaikai, o 2015 m. – jau 737 575.[20] Šis beveik 75 000 vaikų skaičiaus padidėjimas iki 2022 m. turės didžiulį poveikį mokyklų padėčiai. Negana to, penkiaženkliu skaičiumi išaugs ir pabėgėlių skaičius, kuris pastaraisiais metais smarkiai didėjo ir į kurį pateiktuose skaičiuose net neatsižvelgiama. Apskaičiuota, kad papildomų patalpų poreikis šiuolaikiniam ugdymui, visuotinai įgyvendinamam visos dienos ugdymui ir įtraukiųjų mokyklų sistemai bus dar didesnis.[21] Tad papildomų patalpų poreikis yra labai didelis. Tai patvirtina ir jau minėta naujausia KfW banko ekspertų ataskaita. Joje apskaičiuota, kad savivaldybių investicijų į švietimo pastatus poreikis siekia 34 mlrd. eurų.[22]

Šis poreikis įvairiose vietovėse labai skiriasi. Vykstant mokyklų plėtrai, vietos savivaldybėse ir regionuose prasideda koncentracijos procesai. Šis vystymasis labai nevienodas. Pavyzdžiui, iki 2020 m. Šiaurės Reino-Vestfalijos žemėje,

16 Statistische Ämter des Bundes und der Länder, *Demografischer Wandel in Deutschland.*

17 Žr. Klemm, *Demografische Rendite war gestern.*

18 Bundesstiftung Baukultur, *Baukulturbericht 2016/17 „Stadt und Land“.*

19 Žr. Stadt Köln, Stadt Köln legt aktualisierte Schulentwicklungsplanung vor.

20 DESTATIS, Veränderungen der Zahl der Lebendgeborenen.

21 Žr. Stadt Köln, *Planungsrahmen*; (… …) ir t. t.

22 KfW Bankengruppe, *KfW-Kommunalpanel 2016*, p. 1.

atskirose savivaldybėse, numatomas skirtingas mokinių skaičius – nuo 10 proc. padidėjimo iki 28 proc. sumažėjimo.[23] Dėl tokių didelių skirtumų neįmanoma daryti bendrų išvadų, todėl būtina tiksliai prognozuoti pokyčius įvairiose vietovėse.

23 IT.NRW: *Regionalisierte Schülerprognosen.*

Šią padėtį dar labiau apsunkina skirtumai tarp skirtingų mokyklų. Atskirose savivaldybėse dėl skirtingų tipų mokyklų nevienodos paklausos ir pasiūlos susidaro disbalansas, kurį reikia sureguliuoti. Struktūriniai pokyčiai, pavyzdžiui, mokyklų tipų pertvarka, papildomai steigiant bendrojo ugdymo, bendruomenines arba rajonines mokyklas, bei visos dienos mokyklų plėtra turi tiesioginį poveikį mokyklų statybai. Galima numatyti, kad ateityje kai kurios mokyklos bus plečiamos, uždaromos arba reorganizuojamos, o tai turės įtakos ne tik vidurinėms, bet ir specialiosioms mokykloms. Dėl šių priežasčių mokyklų statybų planavimas nebegali būti svarstomas atskirai kiekvienoje vietoje, turi būti vykdomas tiek iš pedagoginės perspektyvos, tiek savivaldybių ir regioniniu (t. y. integruoto mokyklų plėtros planavimo) lygmeniu.

ŠVIETIMO DELOKALIZACIJA

Dėl globalizacijos ir telekomunikacijų tinklų padidėjo mūsų galimybės gauti informaciją ir suvokti erdvę – fizinė ir virtuali realybė bei atskaitos sistemos egzistuoja greta. Visapusiškas žinių prieinamumas internete mokykloms turi ilgalaikių pasekmių. Šiame etape mokyklos praranda ne tik žinių perdavimo monopoliją. Ateityje įprastos kasdienės funkcijos bus iš esmės perkeltos: darbas, namai, laisvalaikis, švietimas ir mokymasis jau dabar suvokiami kaip susiję tiek su vieta, tiek iš dalies „nomadiški“. Žinios bus lengviau prieinamos. Labiau tikėtina, kad jos bus prieinamos bet kam ir bet kur. Šiuo požiūriu švietimo sistema bus plėtojama per savarankiškas organizacijas.

UGDYMO PARADIGMŲ KAITA

II 34 p. ir toliau
VI 286 p. ir toliau

Vokietijos mokyklose pastaruoju metu skirtingu tempu vyksta ugdymo paradigmos pokyčiai. Individualus ugdymas ir įtrauktis, ritmingas mokymo procesas ir visos dienos mokykla, aktyvios mokymosi ir mokymo formos, komandinis mokytojų darbas – tai tik keletas pokyčius žyminčių reikšminių žodžių. Nuo pamokančio prie ugdančio mokymo pobūdžio, nuo atskirties prie įtraukties,

nuo uždarų prie atvirų mokyklų, nuo administruojamų prie nepriklausomų mokyklų ir pan. Tai, kad šie pokyčiai jau tapo realybe, patvirtina mokyklos, kurios pastaraisiais metais gavo Vokietijos federalinio prezidento skiriamą „Deutscher Schulpreis“ (Vokietijos mokyklų apdovanojimą) arba Vokietijos UNESCO komisijos skiriamą Jakobo Mutho apdovanojimą.[24] Tokio pobūdžio mokykla kelia uždavinį, kad apie tai iš esmės pamąstytų ne tik pedagogai ir visi švietimo kontrolės ir administravimo subjektai, bet ir architektai.

24
Vokietijos mokyklų apdovanojimą skelbia ir skiria Roberto Boscho ir Heidehofo fondai, bendradarbiaudami su „stern“ ir ARD.
Žr. www.deutscher-schulpreis.de.
Nuo 2009 m. Jakobo Mutho premija skiriama mokykloms, kurios tapo įtraukiojo ugdymo pavyzdžiu. Projektui vadovauja federalinės vyriausybės įgaliotinė neįgalių-jų klausimais Verena Bentele, Vokietijos UNESCO komisija, e.V. ir Bertelsmann fondas.
Žr. www.jakobmuthpreis.de.

PAKITUSI ERDVIŲ NAUDOJIMO SAMPRATA

Daugelio mokyklų statybų planai buvo parengti dar XIX a. pabaigoje arba XX a. pradžioje ir šiomis dienomis nebetinka. Nė vienas butas, biuras ar fabrikas šiandien nestatomi taip, kaip prieš 100 metų. Mokyklai tampant mokymosi ir gyvenamąja vieta, plečiasi jos veiklos spektras, todėl reikia naujų erdvės koncepcijų, kurios atitiktų naujas pedagogines ir urbanistines prielaidas. Šiuo metu laikomasi nuostatos, kad vienpusiškas požiūris „viena patalpa = viena funkcija“ yra pasenęs ir prieštarauja šiuolaikinėms puoselėjamoms įvairiapusėms ugdymo formoms. Atsižvelgiant į numatomus naudojimo pokyčius, nors niekas ir negali pasakyti, ko reikės po 20 metų, į erdvę žiūrima kaip į laisvai pritaikomą pasiūlą, o ne kaip į tiksliai suderintą funkciškai specializuotą schemą. Praktinių atsakymų į šiuos reikalavimus ir universalaus pritaikomumo paieškos iš esmės lems ne tik mokyklų išvaizdą arba formą, kurios dažnai laikomos pagrindiniu architektūriniu iššūkiu, bet ir mokyklų statybos ateitį.

KAI BŪTINA RENOVUOTI, REIKIA DAUGIAU STATYTI

Vokietijos mokyklų pastatai yra prastos būklės. Apytikriais skaičiavimais, trūksta apie 34 mlrd. eurų lėšų.[25] Vis didesnė šios investicijų dalis teks naujų pastatų statybai. Pastaraisiais metais tapo akivaizdu, kad dėl didėjančių energetinės renovacijos ir priešgaisrinės saugos reikalavimų pastatų griovimas ir naujų statyba dažnai yra ekonomiškai veiksmingesni nei renovacija. Ekspertai rekomenduoja stiprinti investicijų valdymo strategijas, labiau atsižvelgiant į pastatų gyvavimo ciklą ir ekonomiškai veiksmingą techninę priežiūrą. Vietos valdžios institucijos, valdančios mokyklas, yra atsakingos už pastatų fondo priežiūrą ir veiksmingą eksploatavimo išteklių naudojimą. Tačiau nauja kuriama pirmiausia

25
Žr. KfW Bankengruppe, *KfW-Kommunalpanel 2016*, p. 1.

pertvarkant ir keičiant tai, kas sena, – plėtra čia reiškia rekonstrukciją arba papildymą.[26] Atsižvelgiant į neatidėliotiną poreikį renovuoti esamus pastatus, ypač pamokantys yra pavyzdžiai, rodantys sėkmingą ugdymo koncepcijų ir erdvinio organizavimo modelių sąveiką. Kaip ir kitose srityse, istorinių paminklų apsauga tampa vis mažiau svarbi, tačiau reikėtų atsižvelgti į kai kurias novatoriškas mokyklų statybos idėjas, paremtas statybos tradicijomis, ir ištirti jų pritaikomumą.

26
Žr. Montag Stiftungen, *Schulumbau*.

ENERGETIKOS GERINIMAS IR TVARUMAS

II 66 p. ir toliau
VI 316 p. ir toliau

Pastaraisiais metais ypatingas dėmesys skiriamas nekilnojamojo turto energinio naudingumo rodikliams. Nuo 2009 m., įgyvendinant antrąjį ekonomikos atgaivinimo planą („Konjunkturpaket II“) ir švietimo infrastruktūrai skyrus 6,5 mlrd. eurų, šalyje nuvilnijo intensyvių investicijų banga. Šiomis priemonėmis galima ne tik sumažinti veiklos sąnaudas ir aplinkos taršą dėl energijos vartojimo veiksmingumo, bet ir pagerinti mokymosi aplinką, kartu mokant ir tvaraus energijos vartojimo. Deja, išimtinai skatinant energijos taupymo priemones ir suteikiant atskiras patalpas visos dienos ugdymui pavyko įgyvendinti tik keletą šių siekinių aspektų. Į mokyklų energinio naudingumo gerinimą taip pat reikia atsižvelgti miesto kontekste: pavyzdžiui, mokyklos vieta ir jos suvartojamos energijos kiekis yra susiję su atstumu iki mokyklos. Geras aprūpinimas nedidelėse teritorijose ir kasdieniam naudojimui skirtos patalpos, esančios netoli viena kitos, yra ekologiškai ir ekonomiškai naudingos, nes padeda išlaikyti bendrą energijos balansą. Savivaldybės institucijos susiduria su iššūkiu, kaip suderinti būtiną struktūrinę ir energinę mokyklų renovaciją su seniai pribrendusia „švietimo renovacija“.

PASENĘ GAIRĖS IR STANDARTAI

Ilgą laiką mokyklų statyba buvo grindžiama pokario laikotarpio standartais ir gairėmis, patalpų ploto poreikis buvo nustatomas remiantis kiekybiniu rodikliu (kvadratiniais metrais).[27] Tačiau ploto poreikio apskaičiavimas pagal fiksuotus rodiklius, sąlygojantis tradicinį funkcinį suskirstymą ir erdvinius stereotipus, neleidžia nustatyti profilių prioritetų. Dėl to formuojami neproporcingai maži arba per dideli plotai. Bendrųjų gairių idėjai prieštarauja reikalavimas, kad visos mokyklos turėtų įsitvirtinti švietimo rinkoje pagal savo ugdymo profilį prisitaikyti prie konkrečių vietos savivaldybės ir (arba) regiono švietimo sistemos sąlygų.

27
Kai kuriose federalinėse žemėse jis tebegalioja iki šiol. Dėl mokyklų tvarkybos prioriteto, teikiamo federalinėms žemėms, mokyklų statybos gairės ir jų įgyvendinimas jose labai skiriasi – nuo palyginti atviro požiūrio iki detalių reikalavimų.

Atrodo akivaizdu, kad, kaip ir sprendžiant bet kokius kitus statybos uždavinius, kiekvienam mokyklos statybos projektui privalu nustatyti konkrečius naudojimo reikalavimus, o individualiai orientuotas erdvines ir organizacines koncepcijas visos suinteresuotosios šalys turi parengti bendrai.

Žinoma, reikia numatyti ne tik kokybines, bet ir kiekybines nuostatas, visų pirma siekiant užtikrinti, kad pastato kaina neviršytų jo būtinųjų poreikių ir kad jis būtų perspektyvus. Tačiau šios nuostatos turi būti aiškinamos individualiai ir apimti racionalius minimalius reikalavimus, kurių būtina laikytis bet kuriuo atveju.[28]

28
Neseniai Federalinės švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu „Montag Stiftung“ fondų atliktas tyrimas parodė, kad dabartinės mokyklų statybos gairės, erdvės planavimo programos ir individualios paramos reikalavimai tvariam mokyklos pastatui beveik visose federalinėse žemėse yra nepakankami ir turi būti peržiūrėti.

II

10 TEIGINIŲ: PAGRINDINIAI IŠŠŪKIAI MOKYKLŲ STATYTOJAMS

1 TEIGINYS
Mokymuisi reikia įvairių požiūrių, metodų ir rezultatų.

2 TEIGINYS
Mokomasi savarankiškai, poromis, mažose grupelėse, to paties arba skirtingo amžiaus grupėse.

3 TEIGINYS
Visos dienos mokykla – tai mokymasis, fizinis aktyvumas, žaidimai, linksmybės, bendravimas, valgymas ir daugybė kitų sveiku ritmu vykstančių veiklų.

4 TEIGINYS
Vadovėlius ir mokyklines lentas papildo planšetiniai kompiuteriai, išmaniosios lentos ir kitos naujausios technologijos.

5 TEIGINYS
Įtraukiosiose mokyklose individualizuota pagalba teikiama heterogeninėse grupėse.

6 TEIGINYS
Švietimas ir architektūra turi padėti ugdytis kultūrines ir estetines vertybes.

7 TEIGINYS
Mokytis sveikam ir judriam reiškia mokytis stimuliuojančioje ir erdvioje aplinkoje.

8 TEIGINYS
Demokratijai mokyti reikia demokratinių mokyklų.

9 TEIGINYS
Mokykla yra pagarbos aplinkai ir šiuolaikinių technologijų valdymo pavyzdys.

10 TEIGINYS
Mokykla atsiveria miestui – miestas atsiveria mokyklai.

Dabartinis mokyklų pastatų tinklas Vokietijoje kelia daugybę klausimų: kaip seni ir nauji mokyklų pastatai gali ir turi būti pritaikyti šiandienos ir artimos ateities poreikiams? Kokios ugdymo koncepcijos vaidina svarbų vaidmenį ir kaip jas galima įgyvendinti erdvės ir miesto planavimo požiūriu? Toliau pateikiamuose teiginiuose nagrinėjama dešimt aspektų, kurie ugdymo ir architektūros sankirtoje apibrėžia mokyklų statybos kryptį.
Atsižvelgiant į besikeičiantį požiūrį į mokymąsi mokyklose (1 teiginys), parengti dar devyni principai, susiję su mokymo organizavimu ir turiniu. Jie apima esminius ugdymo klausimus, kurie taip pat turi tiesioginį poveikį mokyklos architektūriniam ir urbanistiniam stiliui. Kiekvienas šių aspektų, t. y. ugdymas ir miestų architektūra bei planavimas, pristatomi atskirame, atitinkamam teiginiui skirtame puslapyje ir iliustruojami paveikslėliu.
Teiginiuose sąmoningai vengiama gilintis į ugdymo arba architektūros problematiką, nes jie nėra universalių sprendimų, naujų standartų arba naujų „mokyklos teorijų“ pavyzdžiai. Veikiau tai dešimties teminių kompleksų pagrindu suformuluoti pagrindiniai klausimai, į kuriuos atsakymų pirmiausia reikia ieškoti per praktinę kiekvieno atskiro planavimo proceso patirtį. Knygos pabaigoje pateikiami visų dešimties teiginių pagrindimai ir įrodymai. VI skyriuje parodyta, kaip šie siūlymai buvo integruoti į ugdymo praktiką ir teoriją, o VII skyriuje, pasitelkus planus ir brėžinius, išsamiau nagrinėjami kai kurie čia ir kitur pateikiami pavyzdžiai.

1 TEIGINYS

Mokymuisi reikia įvairių požiūrių, metodų ir rezultatų.

Istoriškai mokyklų kūrimas buvo grindžiamas prielaida, kad mokiniams tikslinga ir įmanoma suteikti visas turimas žinias. Dominavo tokia veikla kaip kopijavimas, įsiminimas, piešimas ir kt. Kitaip tariant, mokymasis atkartojant. Šiandien enciklopedinio mokymosi era galutinai baigėsi: mokslo žinių pusamžis prilygsta dešimčiai metų. Beveik viską, ko šiandien galima išmokti, galima pasiekti bet kuriuo metu, iš bet kurios pasaulio vietos vienu pelės paspaudimu. Tad ateities mokykla yra ne žinių, bet įgūdžių mokykla. Svarbu ne tik įgyti pagrindinių žinių, bet ir įgūdžių, reikalingų aktyviai naudotis žiniomis: savarankiškai gauti ir atrinkti informaciją, tikslingai ir tinkamai ją naudoti ir taikyti sprendžiant problemas, bendrauti su kitais, kritiškai vertinti ir kūrybiškai plėtoti savo darbo procesus ir rezultatus.

Šiandien mokymasis – tai individualus objektų ir dėsningumų, faktų ir įvykių, sąsajų ir neatitikimų, priežasčių ir sąveikų atradimas. Mokymasis susijęs su bandymais ir klaidomis, eksperimentais ir galimybėmis, taip pat informacijos pateikimu ir kaita. Tai yra aktyvus ir interaktyvus, emociškai ir socialiai įtvirtintas procesas, kuris daro įtaką mūsų taikomosioms žinioms ir įgūdžiams.

Svarbus ne tik racionalusis pažintinių žinių įgijimo aspektas. Norėdami iki galo suprasti mokymąsi, turime pasinaudoti savo vidinėmis stiprybėmis ir nuostatomis, kurios inicijuoja ir skatina mokymąsi. Kai vidinė motyvacija, pripažinimas, autonomija ir apsisprendimas yra glaudžiai susiję, mokymasis tampa ypač veiksmingas. Atsižvelgiant į tai, taikant įvairius aktyvius mokymosi modelius, svarbu užtikrinti mokymosi būdų ir veiksmų įvairovę.

Mokymasis nėra vien atkartojimas arba atspindėjimas to, kas jau egzistuoja, bet siekis suteikti besimokančiajam galimybę konstruktyviai veikti protu, kūnu ir bendradarbiauti su kitais.

1 TEIGINYS

Mokymuisi reikia įvairių požiūrių, metodų ir rezultatų.

Mokymosi metodų ir veiklos įvairovė, individualaus ir bendradarbiavimu grįsto mokymosi derinimas skatina kurti naują mokymosi praktiką. Dėl to būtina panaikinti erdvę skiriančias ribas: tradicinė klasė, iš esmės statiška mokymosi erdvė, virsta dinamiška „transformuojama erdve“, kurioje galimos įvairios mokymosi formos. Sujungta su gretimomis patalpomis, ji nebėra izoliuota.

Lankstumas čia visų pirma reiškia laisvę pasirinkti patalpas pagal tam tikrą mokymosi planą. Patalpos išdėstomos nesilaikant griežtos hierarchinės tvarkos, jas galima įvairiai derinti. Joms nepriskiriama viena funkcija, todėl gali būti naudojamos įvairiai. Didesnė reikšmė teikiama atviram patalpų išdėstymui, bet tai nereiškia, kad jos praranda funkcines savybes. „Erdvės universalumo“ principas pasireiškia pastovių ir kintančių, neapibrėžtų ir specializuotų, atvirų ir uždarų erdvių seka, sukuriančia aplinkos įvairovę.

Erdvę pritaikant besikeičiantiems ugdymo poreikiams, nereikėtų atlikti brangių rekonstrukcijų, ji turėtų būti kuo paprastesnė. Reikėtų kuo labiau išplėsti priėjimo zonų funkcijas, paverčiant jas bendromis arba bendrauti skirtomis patalpomis, sukuriant „neapibrėžtos paskirties“ pereinamąsias erdves, kurios gali būti naudojamos spontaniškiems arba iš dalies neplanuotiems mokymosi poreikiams tenkinti. Kruopščiai suprojektuotos ribos ir perėjimai lemia skirtingų erdvių sąsajų kokybę.

Pastaruoju metu išskiriami trys erdvių organizavimo modeliai: papildytos klasės (vok. „Klassenraum-Plus-Modell“), grupavimo (vok. „Cluster“) ir atvirosios mokymosi erdvės (vok. „Offene Lernlandschaft“).[1] Pagal pirmąjį modelį tradicinę klasę papildo šalia esančios naujos patalpos, skirtos diferencijuotam mokymuisi arba laisvalaikio veiklai. Pridedamos papildomos darbo grupėse erdvės (pavyzdžiui, trys klasės pertvarkomos į dviejų klasių modelį, kurio viduryje įrengiama darbo grupėse erdvė), o jas jungiančios erdvės pritaikomos bendrauti ir dirbti. Erdvios klasės taip pat gali būti pritaikytos diferencijuotam mokymuisi.

Taikant grupavimo modelį, kelios mokymo klasės, kabinetai ir bendros erdvės, kuriomis anksčiau naudojosi kelios klasės arba mokinių grupės, sujungiamos į pusiau savarankiškus vienetus. Patalpos sugrupuojamos taip, kad sudarytų įvairius derinius – tiek sujungtos, tiek suskaidytos erdvės. Galimi atvirų ir uždarų erdvių deriniai. Klasių, diferencijuoto mokymo ir visos dienos ugdymo erdvių, mokytojų kambarių, tualetų ir sandėliavimo patalpų sujungimas į atskirus vienetus leidžia įvairiapusiškai jas pritaikyti ir naudoti. Be to, mokiniams lengviau suprasti ir atpažinti erdvinius subvienetus, tad jie galėtų orientuotis net ir labai didelėse mokyklose.

Atviros mokymosi erdvės modelis labiausiai nutolęs nuo tradicinės klasės tipo patalpos. Čia mokymosi aplinka kuriama didelėje erdvėje, paprastai daugiausia atviroje, kur mokiniai pasirenka kiekvienam tinkančią vietą. Uždaros funkcinės erdvės sumažinamos iki minimumo, tad tradicinių klasių nebelieka. Mokymosi erdvės išdėstomos pakaitomis su grupinio darbo ir poilsio erdvėmis, priėjimo zonos sumažinamos iki minimumo. Taip kiekvienam mokiniui sudaromos visapusiškos sąlygos pasirinkti mokymosi vietą ir aplinką. Ši erdvės koncepcija tiesiogiai atspindi individualaus mokymosi ir asmeninės atsakomybės už mokymąsi idėją. Ji dažniausiai taikoma vyresnio amžiaus mokinių klasėse, nes tam reikia didelio savarankiškumo.

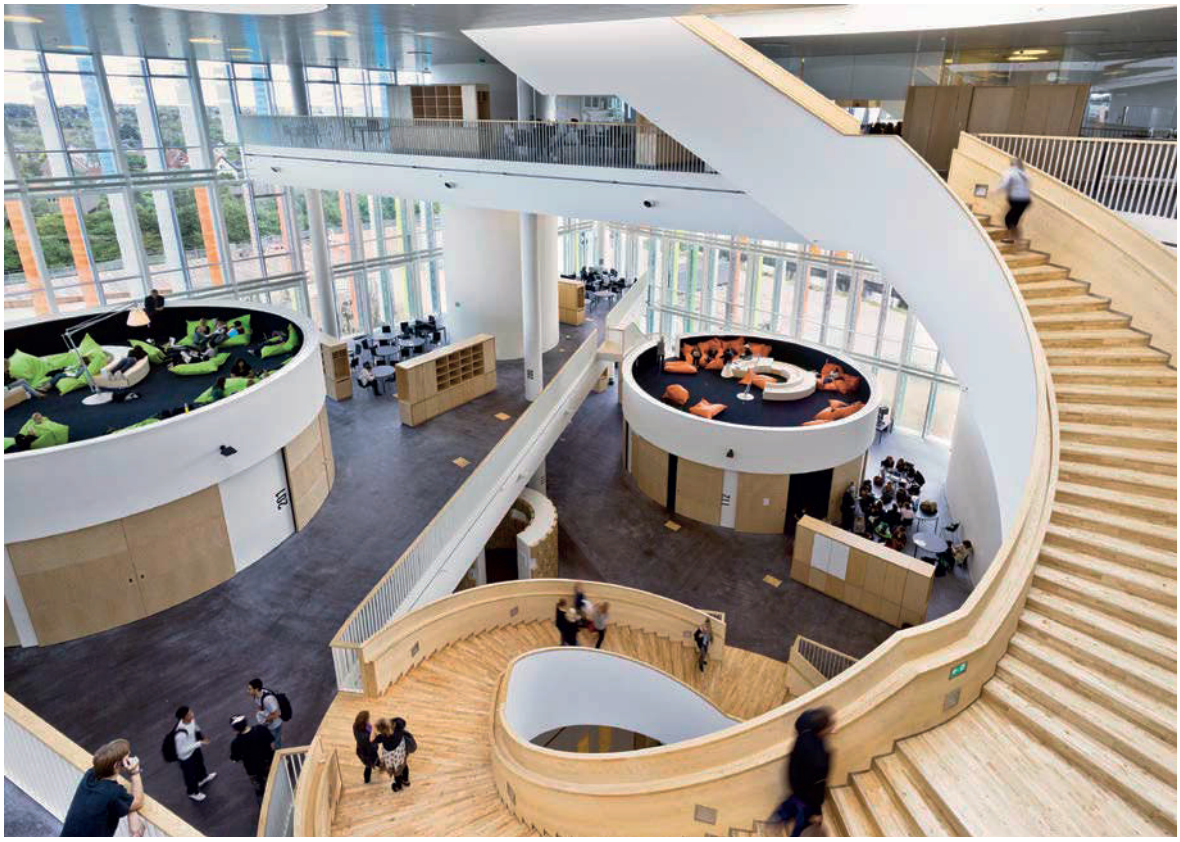

„Patalpa patalpoje“ – kai viršutiniai pastato aukštai yra pasislinkę vienas kito atžvilgiu, todėl iš jų atsiveria panoraminiai ir kiti vaizdai. Atviro išplanavimo mokymosi erdvė suteikia daug galimybių mokytis ir atsipalaiduoti – individualiai, mažose arba didesnėse grupėse. Funkcinės patalpos, pavyzdžiui, mokytojų kambariai, yra atviros į išorę, laisvai išdėstytos šalia fasado ir įstiklintos virš palangės. Apskritos konferencijų salės, naudojamos pristatymams, įrengtos pastato viduje lyg atskiri statiniai. Jų „stogai“, iškilę mokyklos gilumoje, naudojami kaip poilsio kambariai, kur galima ramiai praleisti laiką ir savarankiškai mokytis. Skirtingus aukštus jungia centriniai laiptai, tarsi vertikalus vartotojų srautų skirstytuvas.

Orestado koledžas (Kopenhaga, Danija)

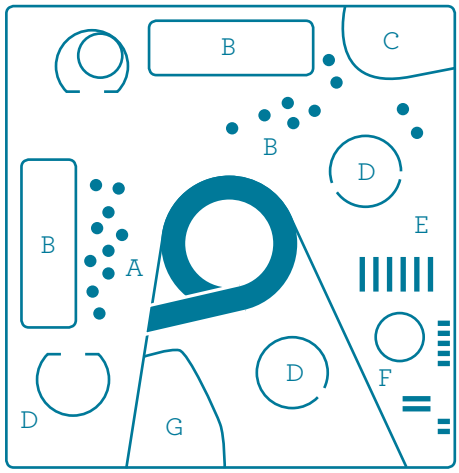

A–G
Įvairios patalpos, pritaikytos įvairioms mokymosi formoms

1
Žr. Schneider, Typologien und räumliche Organisationsmodelle im Schulbau; Montag Stiftungen/BDA/VBE, Leitlinien für leistungsfähige Schulbauten; Schneider, »Lernen vom Schulbau«

2 TEIGINYS

Mokomasi savarankiškai, poromis, mažose grupelėse, to paties arba skirtingo amžiaus grupėse.

Kiekvienas vaikas, kiekvienas jaunuolis yra kitoks ir mokosi skirtingai – mokyklos turi atsižvelgti į kiekvieno asmens individualumą. Individualizavimas – kertinė šiuolaikinės ugdymo raidos sąvoka, kai svarbiausiais pamokos momentais kiekvienas mokinys dirba savo tempu, mokosi skirtingų dalykų, įvairiausiais būdais, skirtingose vietose. Jau nebūtina, kad visi mokytųsi to paties, tuo pačiu metu, toje pačioje vietoje ir tuo pačiu būdu.

Tiesa, joks vaikas negali mokytis vienas. Mokymuisi reikalingi pavyzdžiai, pripažinimas, dialogas ir konkurencija su kitais. Kuo labiau mokymasis įsitvirtinęs visuomenėje, tuo jis sėkmingesnis. Tad mokykloje reikia įgyti tiek individualios, tiek komandinio mokymosi mažose arba didelėse grupėse patirties ir ją apmąstyti. Mokykloje gerbiamas kiekvieno žmogaus unikalumas, kartu išnaudojami žmonių skirtumai, taip papildant ir palaikant vieniems kitus.

Šiam dvigubam reikalavimui įvykdyti būtinos dvi išorinės sąlygos.

Viena vertus, turi būti įmanoma sistemingai keisti socialinio darbo organizavimo formą, kad būtų galima individualizuoti mokymąsi ir kartu skatinti socialinius įgūdžius.

Darbo laiko pamokoje paskirstymo taisyklė galėtų būti tokia:

- 30 proc. mokomasi savarankiškai, bet mokinys nepaliekamas vienas, jam skiriamos aiškios, privalomos ir patikrinamos užduotys, taip užtikrinant pasiekimų pojūtį.
- 30 proc. mokomasi mažose grupėse (nuo dviejų iki šešių mokinių), kuriose jie sistemingai pratinami dirbti komandoje.
- 10 proc. mokomasi su visa klase (idealiu atveju 15–20 mokinių), kur kiekvienas gali matyti kitus, vienas su kitu pasikalbėti ir aptarti bendrus klausimus.
- 30 proc. mokomasi frontaliai, t. y. vykstant klasikinei klasės diskusijai (mokytojo arba mokinio pranešimui arba klausimams plėtoti).

Antra, norint įgyvendinti šias ugdymo gaires, reikia sukurti stimuliuojančią mokymosi aplinką ir aprūpinti įvairia diferencijuojančia ir kartu motyvuojančia medžiaga, kuri leistų mokiniams dirbti išties savarankiškai arba mažose grupelėse, individualiu tempu, nagrinėjant skirtingus dalykus, gana skirtingais būdais.

2 TEIGINYS

Mokomasi savarankiškai, poromis, mažose grupelėse, to paties arba skirtingo amžiaus grupėse.

Reikalingi ir architektūriniai pokyčiai – tiek kokybės, tiek kiekybės požiūriu. Du kvadratiniai metrai vienam mokiniui – tai standartas, kuris dešimtmečius buvo taikomas klasių plotui apskaičiuoti, bet jis yra per mažas, norint mokymosi erdvėse įgyvendinti sparčią įvairių mokymosi formų raidą. Reikia keisti mokymosi formas (sėdėti ratu, grupelėmis po keturis, vienas priešais kitą ir t. t.) ir numatyti erdves diferencijuotam mokymui ir atokvėpiui. Susumavus būtiną mokymosi ir mokymo erdvių plotą, įskaitant, jei įmanoma, įrengtus skaitymo kampelius, eksperimentų zonas, nedideles pasirodymų scenas bei priėjimo ir sandėliavimo vietas, vienam mokiniui tenka 4–5 kvadratiniai metrai naudingojo ploto (taip pat žr. „Leitlinien für einen leistungsfähigen Schulbau“, liet. „Efektyvios mokyklos statybos gairės“). Atsižvelgiant į minėtus orientacinius rodiklius, šis skaičius iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti nerealus, tačiau erdvės išteklius galima padidinti apgalvotai integruojant priėjimo ir (arba) cirkuliacijos zonas, kurios dažnai sudaro 30–50 proc. viso mokyklos ploto. Šiais rodikliais pagrįstos pavyzdinės erdvės planavimo programos jau įgyvendinamos (pvz., Kelne, Miunchene, Hamburge ir kt.) ir yra paremtos anksčiau minėtomis ugdymo koncepcijomis.

Greta ploto reikalavimų svarbu ir kokybiniai pokyčiai. Erdvės išplanavimas tiesiogiai susijęs su galimybe judėti iš vienos patalpos į kitą („pralaidumas“) ir geru matomumu tarp jų („skaidrumas“). Pavyzdžiui, patalpos turi būti sujungtos į glaudų tinklą, kad būtų galima lygiagrečiai organizuoti savarankišką darbą ir darbą mažose grupėse. Patalpos turi būti naudojamos bendrai. Sąveikai tarp patalpų užtikrinti reikia atverti jų sienas – tai gali būti didelės (paprastai atviros) durys, permatomi sienų elementai arba slankiojančios ir (arba) sulankstomos pertvaros. Be „pralaidumo“ ir „skaidrumo“, turi būti užtikrinta pakankama garso izoliacija ir priešgaisrinė sauga.

Mokymo patalpa turi būti įrengta pagal standartus ir aprūpinta tinkamais baldais, kurie atitiktų klasės kaip dirbtuvės ir scenos, t. y. „transformacijos erdvės“, idėją. Tai stalai, kuriuos galima įvairiai derinti, tinkamos mokymo medžiagos pateikimo priemonės, gera techninė įranga, daiktadėžės ir lentynos, kilnojamosios dėžės, kurios gali būti naudojamos kaip patalpų pertvaros ir pan. Koridoriai turėtų būti laikomi poilsio ir darbo zonomis bei tapti patalpų sekos ašimi. Būtinai turi būti įrengta interneto prieiga (belaidis vietinis tinklas, WLAN).

Keturios klasės sujungtos į vieną patalpų grupę („klasterį“), papildytą stiklu dengtomis lauko erdvėmis ir centre esančia mokymosi studija. Studijoje įrengta išmanioji lenta ir universalūs baldai, o su klasėmis ją jungia didelės stiklinės durys. Dėl kvadrato formos patalpos įvairiai pritaikomos mokyklinių lentų ir lengvai stumdomų baldų sistemos. Studija gali būti naudojama įvairioms mokymosi ir mokymo veikloms.

Pradinė mokykla „Bildungshaus Westpark“ (Augsburgas, Vokietija)

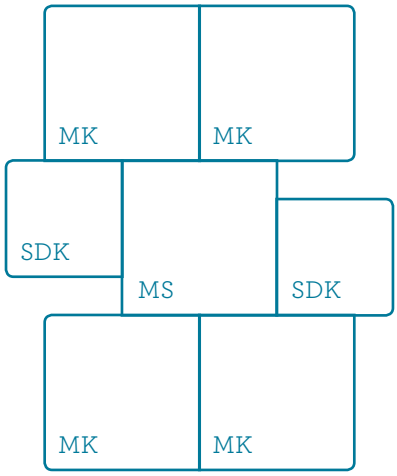

MK Mokymo klasė
MS Mokymosi studija
SDK Stiklu dengtas kiemelis

3 TEIGINYS

Visos dienos mokykla – tai mokymasis, fizinis aktyvumas, žaidimai, linksmybės, bendravimas, valgymas ir daugybė kitų sveiku ritmu vykstančių veiklų.

Kintant visuomenės reikalavimams mokykloms ir atsirandant naujoms mokymo ir mokymosi koncepcijoms, reikia pereiti nuo pusės dienos prie visos dienos mokyklų. Tikėtina, kad po kelerių metų Vokietijoje, kaip ir daugumoje kitų Europos šalių, visos dienos mokyklos taps norma. Netolimoje ateityje galima tikėtis, kad „privalomas“ visos dienos mokymas (kai mokiniai lanko mokyklą nuo 8 val. iki 16 val.) pakeis daug kur vis dar praktikuojamą „atvirą“ visos dienos mokymą. Dauguma Vokietijos gimnazijų, net ir jų aukštesnės klasės, iš tiesų turi visos dienos mokyklos požymių – jose vyksta popietinės pamokos, yra mokomosios grupės. Deja, tokia mokykla nėra įvardyta, suplanuota ir įrengta kaip visos dienos mokykla.

Visos dienos ugdymas ne tik užtikrina, kad vaikai ir jaunimas bus prižiūrimi, kol abu tėvai dirba. Taip visiems užtikrinamos būtiniausios minimalios ugdymo sąlygos, kartu neužmirštama skatinti ir ypatingų gabumų turinčių mokinių.

Įvedus visos dienos ugdymo veiklas, mokykla tampa tiek mokymosi, tiek gyvenamąja vieta, todėl laikas ir erdvė tampa ypač svarbūs. Darbas, bendravimas ir jėgų susigrąžinimas (rekreacija) turi būti proporcingai derinami atsižvelgiant į vaikų amžių. Mokykla tampa ne tik mokymosi, bet ir, kur kas labiau nei iki tol, judėjimo, žaidimų, linksmybių, bendravimo, valgymo, poilsio ir daugelio kitų veiklų vieta. Susikaupimo ir jėgų susigrąžinimo fazės keičia viena kitą. Anksčiau mokyklose paprastai buvo apsiribojama 45 min. trukmės iki pietų trunkančių pamokų ciklu, mokiniai savarankiškai mokydavosi, o mokytojai ruošdavosi pamokoms namuose. Dabar laiko paskirstymas iš esmės keičiasi, ypač dėl įvairių profesijų mokyklos darbuotojų ir pagalbos nepilnamečiams tarnybos specialistų bendradarbiavimo visos dienos mokyklose. Naujosios visos dienos mokyklos pasižymi ne tik naujai įvestomis, pavyzdžiui, 60 min. arba 90 min. trukmės, pamokomis, bet ir kitokiu darbo ritmu. Mokymo vienetus paprastai sudaro šeši skirtingi etapai, kurie įvairiose mokyklose gali būti skirtingai svarbūs:

- Atvykimas į mokyklą – tai individualus ir lanksčiai organizuotas laikas, kai galima (ne tik) savarankiškai pasimokyti, pasigilinti, patyrinėti, bet ir atsipalaiduoti arba tiesiog pabendrauti.
- Pamokos, kuriose kaitaliojamas frontalusis ir aktyvus mokymas.
- Laikas, skirtas mitybai, mankštai ir poilsiui.
- Laikas individualiems interesams ir polinkiams ugdyti.
- Bendri projektai arba pristatymai.
- Išvykimas iš mokyklos taip pat gali būti lankstus.

Kaip šie etapai derinami, plėtojami arba modifikuojami, kiekviena mokykla sprendžia savo nuožiūra.

3 TEIGINYS

Visos dienos mokykla – tai mokymasis, fizinis aktyvumas, žaidimai, linksmybės, bendravimas, valgymas ir daugybė kitų sveiku ritmu vykstančių veiklų.

Mokyklos patalpų pertvarkymas į visos dienos mokyklą – tai ne tik valgyklos ir visos dienos ugdymo zonos išplėtimas. Daugelyje vietų praktika, kai mokykla ir dienos centras suskirstomi į atskiras patalpas, didina erdvės stygių ir yra neperspektyvi – kai mokykla nedirba arba dienos centras uždarytas, tiek vienur, tiek kitur lieka daug nenaudojamos erdvės. Mokykla ir „atviras“ visos dienos centras dažnai nesusiję nei organizaciniu, nei personalo požiūriu, o tai prieštarauja ugdymo tikslams. Kadangi ateityje reikės labai diferencijuotų, tarpusavyje susijusių ir ciklais vykdomų programų bei norint apytiksliai įvertinti būsimų mokyklų poreikius, reikės atlikti jų tikslius eksploatavimo tyrimus: kas, kur ir kada? Net jei visų mokyklų sudėtis panaši, jų sudedamąsias dalis galima įvertinti tik kiekvienu konkrečiu atveju, vykstant vartotojų ir planuotojų dialogui.

Apibūdinus skirtingus mokyklos kasdienio gyvenimo etapus, susijusius su susikaupimu ir poilsiu, reikia suformuluoti erdvės naudojimo reikalavimus. Planavimo srityje ši erdvių aprašymo („kartografavimo“) metodika turi senas tradicijas, tačiau iki šiol nebuvo minima mokyklų statybos gairėse, kuriose patalpų tipai ir dydžiai dažnai būdavo iš anksto nustatyti ir privalomi. Kita vertus, aktyvumu ir bendravimu grindžiami planavimo modeliai dabar yra įprasta praktika šiuolaikinėje biurų statyboje: vietoj klasikinio biurų pastato su atskirais kabinetais arba atviromis erdvėmis kuriami skirtingi išplanavimai su skirtinga atmosfera. Priklausomai nuo žmogaus veiklos ir emocinės būsenos, jis padalija savo veiklą ir atlieka ją skirtingose patalpose. Šie naudojimo tyrimai yra erdvės planavimo programos pagrindas ir architektūrinio projekto atspirties taškas. Atsižvelgiant į veiklos rūšių įvairovę visos dienos mokykloje, erdvės poreikis taptų nepakankamas, jei ir toliau vyktų pridėtinis vienos funkcijos tipo patalpų naudojimas, kai kiekvienai veiklai skiriama atskira patalpa. Tad į veiklą ir veiksmus orientuotos erdvinės koncepcijos iš esmės grindžiamos daugkartiniu patalpų užimtumu. Architektūra turi reaguoti į besikeičiantį mokyklos kasdienio gyvenimo ritmą, kai reikalingi dinamiškai pritaikomi patalpų modeliai. Kai darbo, socializacijos ir poilsio etapai sutampa, o neformaliajam mokymuisi teikiama tokia pat svarba, kaip ir suplanuotam ugdymui, išnyksta ribos tarp mokymo ir laisvalaikio zonų. Formali ir neformali, statiška ir dinamiška, nuolatinė ir kintanti, pasyvi ir aktyvi, individuali ir kolektyvinė, varginanti ir žaisminga – daugybė veiklos rūšių vyksta vienu metu ir yra viena šalia kitos. Tad tikslinga ne atskirti visos dienos ugdymo sritis, bet jas labiau integruoti į mokymosi erdves.

Kavinė ir biblioteka, taip pat atviros erdvės tampa svarbiais sąveikos centrais visos dienos mokykloje. Šių erdvių, kurios nėra mokymosi erdvių dalis, kokybė yra labai svarbi sklandžiam kasdieniam mokyklos gyvenimui.

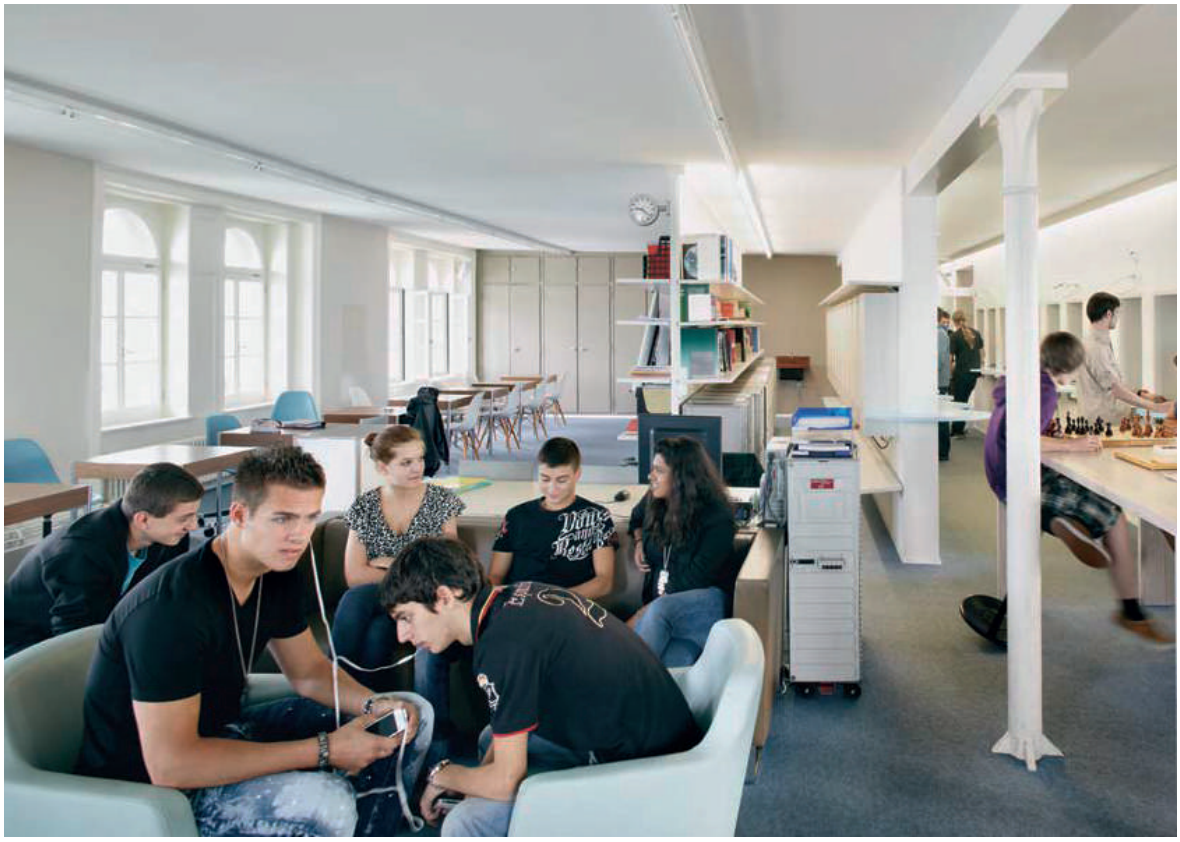

Didelę erdvės keliamų nuotaikų įvairovę galima sukurti glaudžiai susiejus visiškai skirtingus patalpų formatus – didelę mokomąją laboratoriją, nedidelę mažoms grupėms skirtą patalpą, mėlyną kambarį su apvaliu stalu ir žalią kambarį su stačiakampio formos stalu. Skirtingų patalpų ir atmosferų derinimas atveria naują galimybių pasaulį. Suderinus darbo kabinetų, bendravimo ir poilsio patalpų funkcijas, sukuriamas daugiaplanis modelis, atspindintis visos dienos tvarkaraščio mokykloje struktūrą.

„SBW Haus des Lernens“ (Romanshornas, Šveicarija)

Uždaros mokymo patalpos | **Atvira mokymosi studija**

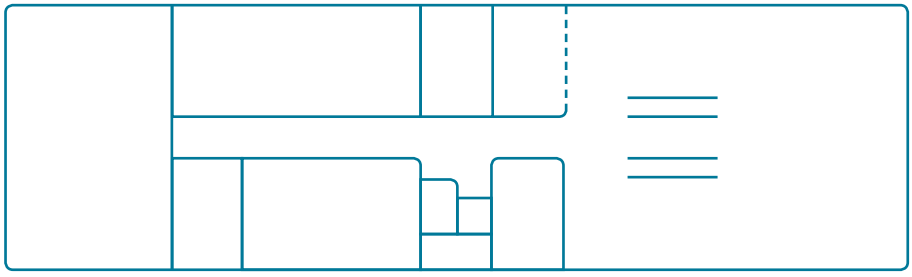

4 TEIGINYS

Vadovėlius ir mokyklines lentas papildo planšetiniai kompiuteriai, išmaniosios lentos ir kitos naujausios technologijos.

Sistema, pagal kurią tebevyksta mokyklinis ugdymas, atsirado dar tais laikais, kai nebuvo kompiuterių, televizijos, „Vikipedijos“ ar kitų internetinių išteklių. Mokytojai buvo pirmieji ir svarbiausi vartai į pasaulį už vaiko tiesioginės patirties ribų. Atsiradus šiuolaikinei skaitmeninei prieigai prie informacijos, padėtis iš esmės pasikeitė. Mokykla nebėra vienintelis pasaulio pažinimo pagrindas, tad iš esmės pasikeitė ir mokytojo vaidmuo. Juk jis negali nepriekaištingai įvaldyti filmų kūrimo ir kompiuterinių simuliacijų technikos. Ateityje žinios apie pasaulį bus pasiekiamos per vis išmanesnius įrenginius. 3D spausdintuvai kai kuriose mokomosiose dirbtuvėse jau pakeitė pjūklus.

Dėl šios priežasties asmeninis mokytojo pavyzdys tampa vis svarbesnis atrenkant ir interpretuojant „naujuosius pasaulius“. Mokytojai vis dažniau naudosis šiuolaikinėmis technologijomis, kurios pakeis vadovėlius, darbo lapus ir mokyklinę lentą, naudotus klasėje. Nepaisant interneto ir elektroninio mokymosi teikiamų galimybių, mokymuisi ir žinioms palaikyti vis dar reikia žmonių. Iš tiesų naujausios technologijos mokiniams suteikia galimybę įgyti tik antrinės patirties, bet ne iš tiesų praturtinančios pirminės, įgyjamos asmeniškai ir aktyviai bendraujant su žmonėmis ir daiktais.

Kompiuteriai mokyklose naudojami vis dažniau. Netrukus bus įprasta, kad prie interneto jungiama planšetė palengvins prikrautos mokyklinės kuprinės svorį, o tikslingas asmeninio išmaniojo telefono naudojimas padės sumažinti neproduktyvius informacijos srautus. Skaitmeninės medijos naudojimas ne tik informatikos, bet ir kitų dalykų pamokose leidžia lanksčiai keisti mokymosi situacijas ir suteikia svarbų pagrindą individualizuotai pagalbai. Geros interaktyviosios mokymosi programos, kurios tikrina klaidas, neabejotinai pranašesnės už klasėje plačiai naudojamus darbo lapus. Elektroninės (išmaniosios) lentos ir dokumentų kameros pasirodė esančios veiksmingos ir dažnai naudojamos kaip papildomos priemonės, žinoma, jei mokytojai tinkamai apmokyti jais naudotis.

Tikėtina, kad delokalizacijos procesai, dėl kurių darbo rinkoje jau dabar vis dažniau atsiranda nuo buvimo vietos nepriklausomų darbo vietų, ateityje taip pat iš esmės pakeis mokymosi įpročius, ypač vyresnėse klasėse. Šiuo metu neįmanoma prognozuoti, kaip toli pažengs mokymasis elektroninėje erdvėje iš visur pasiekiami priėjimai, ar įvyks mokyklų ir viešojo sektoriaus susiliejimas. Bet kuriuo atveju šiuolaikinės informacinės technologijos vis labiau palengvins perėjimą nuo formaliojo prie neformaliojo mokymosi, o realusis ir virtualusis mokymosi sektoriai susipins.

Mokykla turi ne tik sumaniai naudotis informacinėmis technologijomis, bet ir atlikti kompensacinę funkciją. Kad naujausiomis technologijomis būtų naudojamasi humaniškai, mokykla vis dar turi atsigręžti atgal. Iš tiesų juk šiuolaikinės technologijos siūlo tik pagrindus. Ateityje mokyklos visų pirma turės mokyti vaikus ir paauglius, kaip atsakingai naudotis skaitmeninėmis informacijos sklaidos priemonėmis, aktyvinti jų pačių gebėjimus ir suteikti jiems laiko tobulėti. Kritiškai ir kūrybiškai naudotis prieiga prie informacijos geriausiai išmokstama dirbant savarankiškai, kai mokiniai patys ieško informacijos, rengia pristatymus, nagrinėja rastą turinį. Tiek prieš

4 TEIGINYS

Vadovėlius ir mokyklines lentas papildo planšetiniai kompiuteriai, išmaniosios lentos ir kitos naujausios technologijos.

pradedant naudotis skaitmeninėmis priemonėmis, tiek ir po to reikia skatinti ir stiprinti mokinių kūrybines pojūčių galias, rankų darbą, fizinį aktyvumą. Dėl didžiulio pagreičio, kurį leidžia pasiekti skaitmeninės technologijos, vis svarbiau tampa sistemingai lėtinti tempą: skirti laiko jutiminiams potyriams, leisti sau į viską pažvelgti iš naujo, įsiklausyti į save.

Technologijų plėtra mokyklose daro tiesioginį poveikį patalpų naudojimui, todėl renovuojant ir statant naujus pastatus būtina atsižvelgti į skaitmeninį mokymąsi. Jau nebeužtenka įrengti tik kompiuterių kabinetus, turi būti užtikrintos visapusiškos sąlygos naudotis skaitmeninėmis priemonėmis. Fizinių ir virtualių erdvių derinys sukuria mišrią mokymosi aplinką, kurioje šios dvi dimensijos susipina. Prieiga prie informacijos nebėra susijusi su konkrečia vieta. Planšetinių kompiuterių ir išmaniųjų telefonų naudojimas leidžia siekti tokių ugdymo tikslų kaip individualizacija ir diferenciacija, savitvarka ir asmeninė atsakomybė. Išmaniosios technologijos leidžia lanksčiai pasirinkti individualią mokymosi vietą ir sudaro sąlygas į mokymosi procesą įtraukti anksčiau neišnaudotus erdvinius išteklius.

Reikėtų pažymėti, kad, ypač jei skaitmeninės laikmenos vis dažniau bus naudojamos individualiam mokymuisi arba grupiniam darbui, prireiks daug techniškai tvarkingos ir itin kokybiškos programinės įrangos. Tai suteiktų medijoms svarbos įgyvendinant taip dažnai pageidaujamą erdvinių struktūrų pritaikomumą.

Taigi, gera techninė infrastruktūra yra svarbi išankstinė mokyklų kūrimo sąlyga. Mokiniams ir mokytojams reikia stabilaus interneto tinklo ir patikimo interneto ryšio, taip pat lanksčių pateikimo priemonių. Anksčiau ar vėliau specialių kompiuterių kabinetų nebereikės, juos pakeis (jei iš viso reikės) klasės su nešiojamaisiais arba planšetiniais kompiuteriais. Mokyklose bus įrengtas elektroninis duomenų apdorojimo centras su serveriais. Multimedijos įranga leis kurti pačioje mokykloje ir bus sujungta su dailės, technologijų ir gamtos mokslų kabinetais, biblioteka ir teatru, o nuo dulkių apsaugotoje pagalbinėje patalpoje bus įrengtas 3D spausdintuvas ir robotikos dirbtuvės.

Išmaniųjų priemonių naudojimas padeda lengvai prisitaikyti prie įvairių darbo situacijų. Tokiomis aplinkybėmis galima individualiai spręsti dėl mokymosi procesų dinamiškumo arba lėtinimo, užtikrinant sklandžius perėjimus ir maksimaliai sutrumpinant prisitaikymo laiką. Naudojant erdvę įvairiais būdais, pavyzdžiui, laiptus paverčiant sėdimaisiais baldais, gali atsirasti naujų, neplanuotų mokymosi scenarijų. Vis didesnę reikšmę įgyja neformaliojo mokymosi situacijos, taip pat tokios erdvės kaip skaitymo kampeliai, mokymosi kavinės ir poilsio kambariai. Jei vis dar būtina, turėtų būti įrengtos multimedijos klasės, aprūpintos atitinkamomis technologijomis.

Kadangi žinių dabar galima gauti visur, vietos ir erdvės, kurios anksčiau buvo tinkamos tik skaityti ir bendrauti, gali būti naudojamos švietimo tikslais. Ypač jomis naudotis gali vyresnių klasių mokiniai. Parkai, kavinės, barai, namai tampa laikinomis ir neformaliomis mokymosi erdvėmis. Laisvė pasirinkti mokymosi aplinką mokyklos pastate ir už jos ribų reiškia, kad atsiranda vis daugiau mokymosi scenarijų.

Priešais klases esantis platus holas suprojektuotas kaip daugiafunkcė edukacinė erdvė – prekyvietė. Visi pagrindinio ugdymo programos (vok. „Sekundarstufe I“) mokiniai aprūpinti nešiojamaisiais kompiuteriais, kuriuos jie visada turi su savimi ir su kuriais gali įsikurti įvairiose patalpos vietose, dirbti savarankiškai arba grupėmis. Suskirsčius kambarį zonomis pagal baldus ir pastačius dvi medines prekyvietes, mokiniai gali rinktis darbo vietą nuo individualios iki grupinio darbo stalų ir stovimųjų stalų, kaip turgavietėje. Vyresnėse klasėse mokiniai turi po galingesnį nešiojamąjį kompiuterį. Specialus IT skyrius, kuriam padeda mokiniai, užtikrina, kad įranga veiktų tinkamai.

„IJburg“ koledžas (Amsterdamas, Nyderlandai)

5 TEIGINYS

Įtraukiosiose mokyklose individualizuota pagalba teikiama heterogeninėse grupėse.

Mokyklos turi padėti jaunuoliams įveikti jų problemas, kad ir kokios būtų priežastys: lytis, kilmė, tėvų nedarbas ar kiti veiksniai. PISA tyrimas parodė, kad mokyklose, kuriose mokiniai ilgą laiką mokosi kartu, jei yra tinkamas personalas ir aplinkos sąlygos, pasiekiama geresnių mokymosi rezultatų. Tai taikoma ir mokiniams, turintiems konkrečių fizinių, protinių arba emocinių sutrikimų.

Vokietijoje dažnai ginama nuomonė, kuria siekiama pateisinti trišalę mokyklų sistemą, kad dėl ankstyvo atskyrimo mokiniai tobulėja, nėra empiriškai įrodyta. Priešingai, ypatingų socialinių, kognityvinių ir emocinių įgūdžių gali atsirasti kasdien bendraujant su įvairiais žmonėmis, jeigu jiems suteikiama tinkama parama, kuri be šios bendros mokymosi patirties būtų neįmanoma. Kitų šalių rezultatai rodo, kad tai ypač pasakytina apie gerai besimokančius vaikus ir jaunuolius.

Štai kodėl „įtrauktis“ yra pagrindinė sąvoka dabartinėse švietimo politikos diskusijose: niekas neturėtų būti atskirtas. Tai reiškia, kad visiems mokiniams turėtų būti sudarytos kuo geresnės sąlygos, jie turėtų būti skatinami ugdyti individualius fizinius, protinius ir emocinius gebėjimus ir, kiek įmanoma, stengtis kompensuoti jų silpnąsias vietas. Mokykloje gerbiamas kiekvieno žmogaus unikalumas, kartu išnaudojami skirtumai, kad mokiniai vienas kitą palaikytų ir papildytų.

Vokietijoje įtrauktis dažnai vis dar grindžiama savanoriška iniciatyva, tačiau savivaldybėms daromas spaudimas veikti. Federalinė vyriausybė ratifikavo JT neįgaliųjų teisių konvenciją, kurioje nustatyti aiškūs standartai. Pagal šią konvenciją kiekvienas vaikas turi teisę į bendrai vykdomą ugdymą.

Įtraukiosios mokyklų sistemos pertvarka Vokietijoje užtruks ilgiau, nes tai siejama su esminiais mokymo ir mokytojo vaidmens pokyčiais. Į mokymą pradedama žvelgti ne tik klasės, bet ir atskiro žmogaus aspektu. Reikia sukurti metodus ir medžiagą, skirtą tikslinio diferencijuoto ir individualizuoto mokymo, taip pat mokymosi bendradarbiaujant taikymui, supažindinti mokytojus su jų taikymu, suburti įvairių profesijų specialistų komandas, kurias sudarytų mokytojai, specialieji pedagogai ir švietimo darbuotojai. Mokytojo vaidmuo keičiasi ir jis tampa ne klasės auklėtoju, bet mokymosi proceso lengvintoju ir individualių gebėjimų puoselėtoju.

Bendrojo ugdymo mokykla nebegalės atsisakyti priimti specialiųjų poreikių turinčių asmenų. Kitos šalys jau įrodė, kad patartina visų pirma nieko neišskirti ir užtikrinti, kad pagalbos tarnybos būtų netoliese ir lengvai pasiekiamos, kai jų prireikia. Griežtas kiekvieno atvejo vertinimas turėtų užtikrinti, kad bendrojo ugdymo mokykla, kuri JT konvencijoje įvardijama kaip geriausia paramos priemonė, būtų prieinama kuo didesniam skaičiui vaikų.

5 TEIGINYS

Įtraukiosiose mokyklose individualizuota pagalba teikiama heterogeninėse grupėse.

Architektūra gali padėti įgyvendinti pedagogines idėjas, kaip padėti visiems besimokantiesiems heterogeniškose ir įtraukiosiose grupėse, jei bus įrengta daug gerai suprojektuotų ir gana erdvių patalpų. Klasės turi būti papildytos diferencijavimo ir atokvėpio kambariais, iš dalies integruotais į mokymosi erdvę ir iš dalies nuo jos atskirtais. Plotas, kuriuo dėl pagrįstų priežasčių disponavo buvusios specialiosios mokyklos, turi būti įtrauktas į būsimą bendrojo ugdymo mokyklos plotą jį proporcingai padidinant: įtrauktis nėra nei ploto, nei personalo taupymo pavyzdys. Kadangi dėl įtraukties skirtingų mokymosi grupių bendradarbiavimas tampa dar svarbesnis, erdvė turi būti atitinkamai suplanuota, kaip pabrėžta jau aprašytuose sudėtiniuose klasių planavimo modeliuose – papildytos klasės, grupavimo ir atvirosios mokymosi erdvės. Individualizacijos ir diferenciacijos klausimai tampa dar svarbesni dėl įtraukties, o tai turi atsispindėti erdvinėje struktūroje.

Daug kur erdvinė įtraukties reikšmė pirmiausia siejama su laisvam judėjimui pritaikytu mokyklų pastatų išplanavimu. Atsižvelgiant į tai, galima teigti, kad priėjimo užtikrinimas negalią turintiems asmenims yra būtinas, bet nepakankamas įtraukties kriterijus. Viena vertus, jis laikomas savaime suprantamu dalyku ir įtvirtintas įvairiuose standartuose ir gairėse, kita vertus, dažnai tai yra didelis iššūkis kasdieniame planavime. Ypač pastatų renovacijos kontekste į įvairius klausimus, susijusius su pagrindiniu prieinamumo asmenims, turintiems negalią, klausimu, retai kada galima atsakyti vienareikšmiškai, o gerų rezultatų galima pasiekti tik intensyviai diskutuojant su suinteresuotosiomis šalimis.

Praktiniu požiūriu galima išskirti du įtraukties aspektus, darančius įtaką statinių projektavimui. Pirma, tai neabejotinas jų pritaikymo laisvam judėjimui klausimas, kuris sprendžiamas remiantis gana konkrečiais reikalavimais dėl patekimo ir judėjimo zonų, durų matmenų, valdymo sistemų, prietaisų ir pan. Antra, siekiant padėti heterogeninėms grupėms, reikia atsižvelgti į keletą papildomų kriterijų, kurie tiesiogiai susiję su bendromis diskusijomis apie švietimą. Plečiant mokymosi formų spektrą įtraukiojoje mokykloje, anksčiau minėti atvirumo ir diferencijavimo (pvz., skirstant į grupes), mainų ir bendravimo reikalavimai tampa dar įtikinamesni ir pagrįsti. Kartu būtina šalia klasių įrengti poilsio kambarius. Jie gali būti pritaikyti kaip bendros patalpos atskiroms grupėms. Dėl įtraukties kilę specifiniai reikalavimai patalpoms iš esmės nesiskiria nuo reikalavimų, keliamų bendrojo ugdymo mokykloms. Veikiau jie vienas kitą papildo. Patalpų reikalavimų sąraše nurodoma, kad, pavyzdžiui, specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių asmenų laisvalaikio ir judėjimo patalpos turi būti integruotos į bendrąsias arba grupinio mokymo patalpas, mokytojai turi turėti bendras darbo vietas ir, jei reikia, konsultavimo ir terapijos kabinetus, sanitarines patalpas judėjimo laisvei užtikrinti ir pan.

Siekiant užtikrinti asmenų, kurių poreikiai dar nenumatyti, įtraukties reikalavimus, būtų tikslinga įrengti savo nuožiūra naudojamų ir pereinamųjų patalpų. Laikantis tokio struktūrinio požiūrio, buvo sukurtas mokyklos išdėstymas, atitinkantis jos pedagoginę orientaciją, su nuosekliu požiūriu į komandinį mokymą ir mokymąsi bendradarbiaujant.

Dviejuose aukštuose išsidėsčiusią mokymo erdvę sudaro keturios klasės, iš kurių kiekviena turi daugybę vaizdinių elementų, ir du įėjimai į tarp jų esančias erdvias mokymo dirbtuves. Abiejų aukštų apdaila ir baldai parinkti taip, kad mokymo ir dirbtuvių erdvės būtų suvokiamos kaip vientisa mokymosi erdvė. Bendrą kiekvieno aukšto struktūrą papildo dar viena mokymo patalpa, aiškiai matoma iš dirbtuvių, tualetai ir poilsio zonos prie didelių langų, suteikiančios galimybę mokytis individualiai ir grupėmis bet kurioje pasirinktoje vietoje.

Velsbergo pradinė mokykla (Velsbergas, Italija)

6 TEIGINYS

Švietimas ir architektūra turi padėti ugdytis kultūrines ir estetines vertybes.

Remiantis šiuolaikiniais mokymo ir mokymosi moksliniais tyrimais, mokymasis nebelaikomas vienakrypčiu lingvistiniu-loginiu arba matematiniu-operaciniu procesu. Jis apima ir muzikinį, kinestezinį, emocinį ir erdvinį-kūrybinį ugdymą. Kuo labiau pažintinis mokymosi turinys siejamas su kitomis mokymosi sritimis, tuo geresni besimokančiųjų įsiminimo rezultatai. Būtent šių mokymosi sričių ugdymas visais atvejais sudaro esminį kūrybiškumo pagrindą.

Šis kultūrinis elementas neturėtų būti laikomas tik pagalbine „tikrojo“ mokymosi priemone. Muzika, šokis, dailė ir judesys yra pernelyg svarbūs, kad mokykloje pasireikštų tik tokiomis ribotomis funkcijomis. Priešingai, pats kultūrinis elementas turi būti vienas iš savarankiškų viso ugdymo pagrindų. Net jei vadinamieji „pagrindiniai dalykai“ mėgsta nuvertinti „minkštųjų“ pagalbinių dalykų svarbą ir vertę, būtent pastarieji gali reikšmingai prisidėti prie mokinių asmenybės ugdymo.

Ne mažiau svarbus vaidmuo augančios informacinių technologijų įtakos kontekste turėtų tekti mokyklose organizuojamoms dramos ir šokio, dainavimo ir kitoms kūrybinėms programoms bei įvairių formų fiziniams užsiėmimams – apie tai turėtų būti ne tik kalbama. Pamažu pereinant prie visos dienos mokyklų, šis reikalavimas tampa dar aktualesnis. Šiai ugdymo veiklai reikalinga stimuliuojanti aplinka, kurioje mokiniai galėtų patys išbandyti ir eksperimentuoti, nes kitų dalykų dažnai mokomasi tik teoriškai.

Mokykla yra kultūrą kurianti aplinka, tačiau mokyklos paprastai negali visose srityse dirbti vienodai kokybiškai, todėl turi specializuotis. Pavyzdžiui, ne visos mokyklos viename pastate gali sutelkti aukšto lygio teatro, muzikos, šokio arba judesio programas, tačiau kiekviena turėtų sukurti savitą itin kokybišką veiklos profilį.

6 TEIGINYS

Švietimas ir architektūra turi padėti ugdytis kultūrines ir estetines vertybes.

Mokyklos yra viešieji pastatai, todėl iš esmės tai visuomenės kuriamos architektūros atspindys. Jos patvirtina švietimo svarbą ir atsiskleidžia nuolat kintančioje šiuolaikinėje estetinėje aplinkoje. Mokyklų statiniai yra kultūrą formuojanti erdvė. Per 10 000–15 000 val., kurias vidutinis moksleivis praleidžia mokykloje, ji tiesiogiai veikia jį kultūrine ir estetine prasme. Tai gerokai pranoksta bet kokią meno istorijos pamoką. Mokyklų pastatai užstatytos aplinkos kontekste yra pavyzdiniai architektūriniai 1:1 mastelio objektai. Pastatas, tarsi „suvokimo įrenginys“, padeda vartotojams tiesiogiai pajusti visas erdvės plotmes. Medžiagos, apšvietimas, spalva, proporcijos, kompozicija, detalės ir daugybė kitų aspektų yra tiesioginė kasdienės patirties, kurioje estetinis ir architektūrinis ugdymas įgauna konkrečią prasmę, dalis. Kalbėti apie kanoninį stiliaus formavimąsi kolektyvinio „grožio“ suvokimo prasme šiuo atveju visgi negalima.

Architektūra estetiškai ir funkciškai atsiskleidžia tik ją naudojant. Architektūros poveikis pirmiausia pasireiškia tuo, kad skirtingose epochose ji suvokiama ir vertinama skirtingai. Nuolat keičiantis interpretacijai ir naudojimo būdams, architektūra iš naujo įsisavinama, todėl turi būti performuojama. Architektūros ir jos vartotojų santykis panašus į literatūros ir jos skaitytojų santykį: skaitant ir interpretuojant tekstą kuriami nauji tekstai. Šia prasme galutinės architektūros būsenos neįmanoma apibrėžti.

Pastaruoju metu dažnose diskusijose apie erdvinį projektavimą vis dažniau vartojamos tokios sąvokos kaip „atmosfera“, „žaidimų erdvė“, „tuščia erdvė“, „pajėgumas“ arba „scenarijai“, kurios grindžiamos santykine erdvės samprata. Svarbiu atspirties tašku tampa ne (statiškas) užstatytos aplinkos vaizdas, bet kasdienio gyvenimo choreografija ir vartotojų sąveika su fizine erdve. Kokie erdviniai išdėstymai, atmosfera ir fonas tiks įvairiems mokymo scenarijams ir vartotojų reikalavimams? Be iš anksto nustatyto įvaizdžio modelio „mokykla turi atrodyti kaip mokykla“, mokyklos pastato projektavimas ir naudojimas turi būti suprantami kaip nuolatinis prisitaikymo procesas: erdvės turi būti pritaikytos prie kintančių mokymosi formų, o ne atvirkščiai. Kaip keičiasi suvokimas, kas yra gražu, o kas ne, taip laikui bėgant keičiasi ir mokyklos patalpų naudojimas. Mokyklos statyba visada reiškia ir mokyklos perstatymą, todėl reikia strategiškai nuspręsti, ką daryti su jau esančiais pastatais.

Architektūra daro įtaką mūsų savijautai, darbingumui, elgesiui ir veiklai. Geras pastatų „skaidrumas“ sukuria ryšį su aplinka, pagerina apšvietimą ir sujungia mus su išoriniu pasauliu. Kokybiškos medžiagos lemia namo vertę, o kartu ir jame gyvenančių žmonių statusą. Patalpų proporcijos, matmenys ir formos įgalina ir skatina aktyvumą. Mokymosi nuostatas galima perteikti architektūroje. Ypatingas pastato skaidrumas ir vizualiniai ryšiai skatina aktyvesnį bendravimą. Natūralios šviesos sklidini mediniai laiptai kviečia prisėsti. Šviesos pripildytos erdvės puikiai tinka leisti laiką. Stori mediniai langų rėmai su giliomis nišomis suteikia galimybę akimirką atsikvėpti. Architektūrinės detalės rodo pastato vartotojui skiriamą dėmesį. Aukštos kokybės medžiagos suteikia įvairių pojūčių.

Arnulfparko pradinė mokykla (Miunchenas, Vokietija)

7 TEIGINYS

Mokytis sveikam ir judriam reiškia mokytis stimuliuojančioje ir erdvioje aplinkoje.

Mokymasis vyksta ne tik galvoje. Švietimo, smegenų fiziologijos ir medicinos moksliniai tyrimai ne kartą įrodė, kad mokantis reikia įtraukti visą kūną. Pagrindinių fiziologinių poreikių patenkinimas yra būtina sėkmingo mokymosi ir sveikų mokinių sąlyga.

Tai daugiausia reiškia tokius, atrodytų, paprastus dalykus kaip „gerai girdėti“, „gerai matyti“, „tinkamai kvėpuoti“ ir „pakankamai judėti“. Kita vertus, šiuolaikinių mokyklų pastatai dažnai pasižymi netinkamu apšvietimu, prasta oro kokybe, blogai vėdinamomis patalpomis ir ankštomis klasėmis. Šie veiksniai priskiriami pirmajai išvengiamų stresorių kategorijai, kurie tiesiog trukdo mokytis arba labai apsunkina mokymąsi. Mokinių grupės dydis patalpoje turi užtikrinti pakankamą judėjimą, o vienam mokytojui tenkančios grupės dydis – pagarbius santykius, galimybę suteikti reikiamą individualią pagalbą ir palaikyti intensyvų kontaktą su mokiniais pagal įvairius mokymo scenarijus. Sėkmingų mokyklinių programų standartinis grupės dydis yra 20 mokinių arba net mažiau, jei jos iš tiesų yra įtraukios.

Mokyklos, ypač tos, kuriose mokiniai mokosi visą dieną, turi būti „mobilios“, jose derinami ramybės ir susikaupimo laikotarpiai, kad mokiniai galėtų atgauti jėgas. Kai kurios mokyklose bandoma tai pasiekti į tvarkaraštį įtraukiant vieną sporto pamoką per dieną, o kitose sėkmingai naudojami judrūs žaidimai ir sporto užsiėmimai. Ramios zonos ir ramybės laikotarpiai yra tokie pat svarbūs, kaip ir judėjimas.

Mokyklos lauko erdvėje turėtų būti sukurta įvairi aplinka, kurioje taip pat būtų fizinių iššūkių. Jei įmanoma, ji turėtų būti įtraukta į pamokas mokykloje kaip erdvė, skatinanti jutiminį gamtos pažinimą ir aplinkai draugišką elgesį. Vidaus erdvės turėtų būti suprojektuotos taip, kad būtų stimuliuojančios ir gana erdvios lengvam darbui ir poilsiui.

Kokybiškai įrengta valgykla yra labai svarbi atsigavimo etape ne tik dėl sveiko ir skanaus maisto, bet ir dėl svarbios socializacijos ir kultūrinio ugdymo funkcijos. Vaikai, jaunimas ir suaugusieji turi norėti joje leisti laiką. Valgykla taip pat turėtų būti mokyklos ugdymo koncepcijos dalis. Mityba tampa vis svarbesnė, o maistas ir jo gamyba gali būti ugdymo koncepcijos dalis.

Mokyklos personalui taip pat turi būti užtikrinta sveika aplinka. Visą darbo dieną pastate dirbantiems mokytojams turėtų būti įrengtos darbo vietos su susitikimų ir poilsio zonomis. Šios priemonės gali gerokai sumažinti nerimą keliantį sergamumą, nes mokytojo profesija yra viena pavojingiausių, ir kartu sukurti būtinas sąlygas komandiniam darbui. Taip atliekamas patalpų projektavimas, griaunant tradicinį mokytojo centrinio kabineto įvaizdį ir kuriant šiuolaikiškas darbo situacijas.

7 TEIGINYS

Mokytis sveikam ir judriam reiškia mokytis stimuliuojančioje ir erdvioje aplinkoje.

Sveikata ir judėjimas erdvėje pasireiškia įvairiais aspektais.

Naujiems mokyklų pastatams keliami aukšti standartai, užtikrinantys rūpestingą požiūrį į mokymosi aplinką ir pagrindinius fiziologinius poreikius. Planavimo ir statybos proceso metu šių standartų dažnai nepaisoma arba jie koreguojami, nes padidėja išlaidos. Daugelis jau pastatytų pastatų yra nepakankamai kokybiški, nes labai stinga finansavimo. Mokytojų ir mokinių motyvacija ir kognityvinis vystymasis tiesiogiai priklauso nuo fizinių pastato savybių, tokių kaip oro kokybė, akustika, šviesa ir patalpų mikroklimatas. Tad triukšmo mažinimas, apšvietimo kontrolė, palankios oro ir temperatūros sąlygos yra pagrindiniai mokyklų statybos ir rekonstrukcijos uždaviniai, kuriuos reikia spręsti taikant integruoto planavimo koncepcijas.

Tinkama mokyklos aplinka – tai ir tinkamos darbo sąlygos. Dažnai vienam mokytojui tenka tik apie 1,5 kvadratinio metro ploto. Tai yra visiškai netinkama darbo aplinka mokytojui, dirbančiam visą darbo dieną. Individualiam pasiruošimui, susitikimams ir neformaliam bendravimui turi būti skirta pakankamai erdvės atitinkamai pažymėtose vietose. Didelis, lyg konferencijų salė, mokytojų kambarys, kuriame gali tilpti visi, nebėra esminis kriterijus. Decentralizuotos mokytojų komandų darbo vietos dažnai siejamos su centrine bendravimo vieta, pavyzdžiui, kavine. Konferencijos vyksta įvairių paskirčių patalpose.

Valgykla turi ypatingą reikšmę atsigavimo etapui visos dienos mokykloje, taip pat psichologinei atmosferai palaikyti. Valgykla turėtų būti ne tik vieta pavalgyti, bet ir bendravimo vieta, kiek įmanoma papildyta poilsio ir bendravimo zonomis. Taip pat ji turi būti pritaikyta renginiams organizuoti, todėl prieinama žmonėms iš išorės.

Mokyklos kiemo, skirto eismui, sukūrimas yra tipinė atviros erdvės projektavimo problema, ypač jei mokykla yra miesto centrinėje dalyje. Noras sukurti beveik natūralią aplinką ir dideles atviras erdves dažnai konkuruoja su centrine vieta ir jos intensyviu naudojimu. Atvira, aptverta mokyklos erdvė yra nuolat ir intensyviai funkciškai naudojama ir gali būti lengvai pritaikoma įvairioms reikmėms: mokyklos kiemas gali būti tiek sporto, tiek žaidimų aikštelė. Mokyklos aplinkoje retai pasitaiko atvirų natūralių gamtos plotų, kurių mokykloje reikia ugdymo tikslais. Tankiai apgyvendintose vietovėse mokyklos aikštelės kartais gali būti perkeliamos ant mokyklos stogo, užtikrinant, kad mokykloje būtų įrengta atviroji erdvė. Kai kuriais atvejais, kai neužtenka įvairių aikštelių aptvertoje mokyklos teritorijoje, išnaudojamos kaimyninio rajono teritorijoje arba netoliese esančio miesto parko atviros erdvės ir treniruočių aikštelės.

Miesto centro plėtros aplinkosaugos tikslai ir atviros erdvės prie mokyklos įrengimas dažnai prieštarauja vienas kitam. Mokyklų teritorijų projektavimas atspindi platų šiuolaikinių atvirų erdvių projektavimo spektrą. Jis gali būti labai įvairus – nuo dirbtinai iškeltų ir prie reljefo pritaikytų miesto aikščių iki natūralių, beveik pasakiškų sodų.

Darbo vietos kokybė, motyvacija ir sveikata yra tiesiogiai susijusios. Šiuolaikinėse mokyklų koncepcijose ypatingas dėmesys skiriamas gerai įrengtoms mokytojų darbo vietoms. Mokytojų bendravimo ir poilsio zona yra centriniame administracijos korpuse, o nuolatinės darbo vietos įrengtos decentralizuotose grupėms skirtose patalpose („bazėse“). Kiekvienoje „bazėje“ yra du grupinio darbo kambariai su šešiomis darbo vietomis, kurios tarpusavyje sujungtos slankiojančia siena. Taip užtikrinamas glaudus tos pačios amžiaus grupės klasių mokytojų darbo koordinavimas. Viena vertus, mokytojai yra netoli savo mokinių, kita vertus, jie gali atsitraukti į šalį arba pasikalbėti su kolegomis.

„Ringstabekk Skole“ (Baerumas, Norvegija)

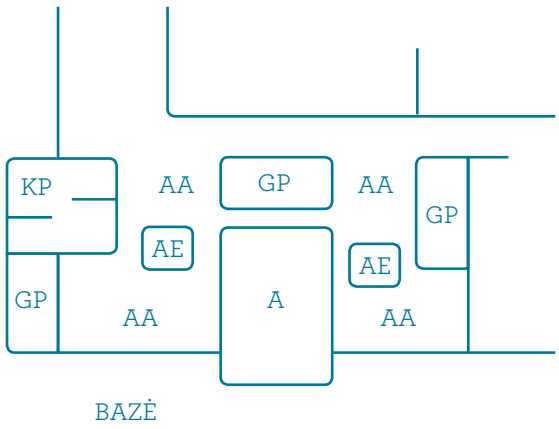

AA Atvira ugdymo aplinka
GP Grupinio darbo patalpa
AE Apmąstymų erdvė
A Auditorija
KP Komandinio darbo patalpa

8 TEIGINYS

Demokratijai mokyti reikia demokratinių mokyklų.

Demokratija plačiąja prasme grindžiama valdžių padalijimu, politine lygybe ir visapusiška pagarba kiekvieno žmogaus orumui. Šie principai įtvirtinti demokratinėje konstitucijoje ir garantuojami įstatymais. Demokratinė atskirų asmenų veikla siaurąja demokratijos prasme būtina sėkmingam sambūviui bendraujant ir sprendžiant konfliktus, kad būtų galima išgyventi ir kurti bendruomeniškumo jausmą. Jos negalima mokyti kaip žinių, ją reikia paaiškinti ir rodyti vaikams ir jaunuoliams savo pavyzdžiu, visų pirma mokykloje, bet geriausia – šeimoje ir namų aplinkoje. Tik tada demokratija gali gyvuoti plačiąja prasme.

Elgtis demokratiškai reiškia susitaikyti su sunkumais, kylančiais derantis su kitais dėl savo nuomonės ir interesų. Kartu tai reiškia žinoti, kad derybose išsakyta nuomonė gali būti įvertinta teigiamai. Svarbu turėti savo nuomonę ir išklausyti bei gerbti kitus požiūrius. Tai leidžia vaikams ir jaunuoliams ne tik ugdyti savimonę ir suvokti savo interesus, bet ir mokytis suprasti kitų asmenų pomėgius ir požiūrius, išmokti reaguoti į kylančius konfliktus ir ieškoti jų sprendimų.

Kuo geriau mokiniai geba nustatyti, ką jiems svarbu išmokti, tuo savarankiškiau jie gali formuoti mokymosi procesą. Kuo daugiau turi galimybių veikti savarankiškai, tuo savarankiškiau, laisviau ir prireikus reikliau jie jį planuoja. Mokyklos gyvenimas negali būti įgyvendintas be taisyklių, turinčių didesnę galią prieš savarankiškus sprendimus: vis dėlto siekiama, kad mokiniai kuo išsamiau, atsižvelgiant į jų amžių, spręstų dėl mokymosi proceso turinio ir struktūros. Šiuolaikinių informacinių priemonių ir pagrindinių kultūros ir komunikacijos technologijų įvaldymas yra svarbus struktūrinis šios „galimybių erdvės“ plėtojimo elementas.

Demokratinė kultūra plėtojama ir vystoma viešojoje mokyklos ir jos kaimynystės erdvėje: demonstruojant, švenčiant ir pristatant mokinių pasiekimus. Mokykla kaip demokratinė aplinka turi būti atvira miestui ir jo bendruomenei. Tai turi privalumų tiek mokykloje, tiek už jos ribų. Mokykloje kylančios situacijos reikalauja socialinių įgūdžių, bendruomeniškumo jausmo, gebėjimo pritapti ir prisiimti atsakomybę. Žinių visuomenėje, kuri siekia mokytis visą gyvenimą, būtų natūralu, jei mokyklos patalpose būtų siūlomas atitinkamas tęstinis mokymasis. Be to, prireikus mokykla galėtų integruoti kasdienės pagalbos paslaugas ir neakademinę veiklą, jei tik konkuruojantys poreikiai ir anoniminiai procesai netrikdo mokyklos veiklos. Taip mokyklos vartotojų ratas išsiplėstų ir apimtų kaimynystėje gyvenančius suaugusiuosius bei jaunimą.

8 TEIGINYS

Demokratijai mokyti reikia demokratinių mokyklų.

Pats mokyklos pastatas yra demokratinės mokyklos pamatas. Mokyklos bendruomenė turi pirmoji dalyvauti planuojant ir konsultuojantis dėl mokyklos architektūros.

Bendravimas užima pagrindinę vietą dabartinėse švietimo diskusijose dėl besikeičiančių mokymosi formų. Svarbiausias reikalavimas, susijęs su mokyklos statyba, yra sukurti tinkamas pagrindines sąlygas bendravimo erdvėms projektuoti. Pedagoginį „mokymosi individualizavimo“ reikalavimą turi atsverti veikla, skatinanti tiek bendrą mokymąsi, tiek bendrą mokyklos gyvenimą. Visų pirma tai mokyklos širdis, centras, kuriame būtų pakankamai erdvės kartu rengti visos mokyklos bendruomenės susirinkimus, rodyti spektaklius ir muzikuoti. Dažniausiai tam tinka fojė, aktų salės ir kitų patalpų derinys.

Demokratija siaurąja prasme puoselėjama sąveikaujant įvairioms susitikimų erdvėms, prieinamoms kasdieniame mokyklos gyvenime. Tai:

- Pakankamai erdvios vidaus ir lauko patalpos arba aikštės, kuriose mokyklos bendruomenė renkasi į šventes ir socialinius renginius, taip aktyviai kurdama mokyklos gyvenimą.
- Neformalaus bendravimo erdvės.
- Mokinių tarybai, mokymams, korepetitoriams skirtos patalpos, informacinės erdvės didelio žmonių srauto vietose ir parodų erdvės visoje mokyklos teritorijoje, tiek viduje, tiek lauke.
- Intranetas, kuriuo galima naudotis bet kuriuo metu tiek mokykloje, tiek lauke, suteikiant asmeninę prieigą prie duomenų saugyklos mokiniams ir darbuotojams.
- Konsultacijų kambariai (tėvams).

Čia formalios ir neformalios bendravimo erdvės sutampa, jų neįmanoma apibrėžti, jos kinta priklausomai nuo naudojimo poreikių.

Ateities miestuose ir miesteliuose mokykloms teks vis svarbesnis vaidmuo. XX a. pabaigoje kultūros pastatai daugiausia buvo aktyvios miesto visuomenės ženklas, o ateityje mokyklų pastatai (vėl) vis dažniau bus laikomi demokratinės visuomenės išraiška. Mokyklos atidarymas ir jos gyvybingumo skatinimas gali kompensuoti ir pasiūlos stygių kaimynystėje. Mokykla taps vieta, kur mokymasis ir žinių kūrimas bus viešas įvykis ir demokratijos mokykla. Tai padės palengvinti socialinę įtrauktį ir lygias švietimo galimybes.

Centrinė patalpa yra mokyklos, suprojektuotos kaip miestas, erdvinis centras – kasdieniame mokyklos gyvenime tai tarsi turgavietė, kurioje susiburia mokyklos bendruomenė. Centrinė per tris aukštus einanti erdvė, suplanuota talpinti 1 200 mokinių, yra ir fojė, ir aktų salė, ir poilsio kambarys, ir kartu išplėsta mokymosi erdvė. Viduryje esančiame žemės riešuto formos paviljone, be mokyklos ūkvedžiui skirto kambario, yra erdvė, kurią gali formuoti patys mokiniai. Į centrinę salę atsiveria bendro naudojimo patalpos, pavyzdžiui, konferencijų salė, kuria gali naudotis ir mokyklos svečiai, biblioteka. Klasės taip pat išdėstytos aplink mokyklos centrą. Taigi galima rinktis įvairias mokymosi ir mokymo erdves su skirtinga atmosfera.

Fioretti koledžas (Lisė, Nyderlandai)

9 TEIGINYS

Mokykla yra pagarbos aplinkai ir šiuolaikinių technologijų valdymo pavyzdys.

Aplinkosauginis ugdymas plačiąja prasme tapo pagrindine švietimo tema. Mokykla turi skatinti teigiamą santykį su gamta, supratimą apie technologijų paskirtį ir jų poveikį bei sudaryti galimybes aktyviai visa tai patirti. Mokyklose pradėta plačiai diskutuoti apie tvarumą. UNESCO pasaulinė veiksmų programa „Švietimas darnaus vystymosi tikslais“ numato nacionalines švietimo programas. Pasaulinė darnaus vystymosi tikslų programa (Jungtinės Tautos, „Sustainable Development Goals“) suteikia šiai sąvokai universalią prasmę ir praktinę funkciją, be to, apibrėžia tarptautinės bendruomenės tikslus ir priemones, susijusias su švietimu, siekiant darnaus vystymosi iki 2030 m. (plg. Jungtinės Tautos, „Transforming Our World“). Įvairias temas apimančius vystymosi tikslus, kurių yra 17, tarp jų ir skurdo panaikinimas, atsinaujinanti energija ir atsakingas vartojimas, galima pasiekti pirmiausia sutelkus dėmesį į švietimo darbą.

Švietimo veiklos šiomis temomis spektras yra labai platus. Išteklių tausojimo modeliai praktiškai gali būti taikomi net ir mokyklose. Tai – energetinių paslaugų teikimas ir priežiūra, makulatūros perdirbimas, sąžiningos prekybos verslai moksleiviams, valgyklos, gaminančios maistą iš regioninių produktų, ir t. t. Tai gali būti ir eksperimentinės veiklos sritys – nuo dirbtuvių iki laboratorijų, kuriose paaugliai gali taikyti ir gilinti teorines žinias atlikdami savarankiškus tyrimus. Vidaus patalpas galima paįvairinti augalais, akvariumais ir pan.

Lauko aplinka taip pat turėtų būti įtraukta į kasdienę mokyklos veiklą, kad būtų galima tyrinėti gamtą pojūčiais ir mokytis ekologinio sąmoningumo: pavyzdžiui, lauko erdves suplanuojant su įvairiomis veiklos zonomis, įrengiant plotus, kuriuose galima atlikti eksperimentus, mokyklos sodą ir biotopus arba vykdant projektus už mokyklos teritorijos ribų, pavyzdžiui, skirtus medžių arba upelio priežiūrai. Šios priemonės praplečia patirties lauką ir leidžia vaikams ir jaunuoliams išsiugdyti teigiamą požiūrį į aplinką, kuris perauga į sąmoningą ekologinį požiūrį. Šių projektų svarbą patvirtina ir didelė visuomenės parama regioniniu, nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu.

Norint išugdyti požiūrį apie tvarumą, sprendžiant visus esminius kasdienio ir profesinio gyvenimo klausimus, būtina iš esmės išsiaiškinti sudėtingas funkcines sąsajas. Daugelis, jei ne dauguma, žmogaus sukurtų ir valdomų techninių procesų pastaruoju metu beveik nematomi, jų poveikis nejuntamas, o jų ekonominiai ryšiai sunkiai suvokiami, todėl šios sąsajos yra svarbi švietimo tema. Neužtenka mokyklos fojė pademonstruoti saulės elektrinės sistemos, įrengtos ant mokyklos stogo, matavimų rezultatų. Labai svarbu, kad mokiniai suvoktų procesus ir pagal amžių vykdytų mažus arba didelius eksperimentinius projektus.

Ne tik mokykloje esančiai mokslinei įrangai taikytinas principas, kad paprastas valdymas ir pakankamai vietos mokinių atliekamiems eksperimentams yra svarbiau už aukštųjų technologijų įrenginius.

9 TEIGINYS

Mokykla yra pagarbos aplinkai ir šiuolaikinių technologijų valdymo pavyzdys.

Tvariai naujų pastatų statybai ir renovacijos projektams keliami aukšti reikalavimai. Vokietijos tvariųjų pastatų taryba (vok. „Deutsche Gesellschaft für Nachhaltiges Bauen“) parengė sertifikavimo procedūrą, kurioje numatyti 49 planavimo kriterijai – labai išsamios tvarumo kategorijos. Jomis įvertinama ekologinė, ekonominė, socialinė ir funkcinė, techninė statybos proceso ir statybvietės kokybė. Kartu reikia užtikrinti, kad reikalavimai mokyklos pastato tvarumui, jei tik įmanoma, būtų susieti su pedagoginiais tikslais.

Mokyklų architektūrai tenka didžiulis iššūkis – tvarumo ugdymas, pasitelkiant tiesioginį mokyklos pastato pavyzdį. Siekiant, kad pastato energinis naudingumas būtų matomas ir apčiuopiamas, dažnai susiduriama su teiginiais, kad, pavyzdžiui, klimato kontrolė turėtų tapti vis sudėtingesnė, todėl dažnai ne iš karto tiesiogiai suprantama.

Pastaraisiais metais Vokietijos mokyklų statyboje imta taikyti plataus masto ekologinės renovacijos priemones, tačiau vis dar dažnai atsižvelgiama tik į energetinį aspektą, nepaisoma naujų pedagoginio pritaikymo reikalavimų. Pagrindinės galimybės kurti tvarias mokyklas slypi techninės renovacijos, pedagoginės bei struktūrinės pertvarkos ir dizaino atnaujinimo sankirtoje. Tam reikalingas pedagogų ir architektų bendradarbiavimas, kuris būtų integruoto planavimo proceso dalis.

Atsižvelgiant į sudėtingus naudojimo reikalavimus, akivaizdu, kad tvarus dizainas ir vartotojų elgsena turi būti derinami. Pavyzdžiui, reikia rasti pusiausvyrą tarp veiksmingo oro kondicionavimo ir individualių vėdinimo procesų. Mokymas naudotis naujomis techninėmis sistemomis turėtų prasidėti prieš pradedant jas eksploatuoti, todėl daugelis mokyklų administracijų daugiausia dėmesio skiria pradiniam pritaikymo etapui.

Tvarumo klausimų taip pat kyla, kai reikia įrengti specializuotas patalpas, pavyzdžiui, gamtos mokslų kabinetus. Tokių puikiai įrengtų patalpų koncepcija varžosi su paprastomis dirbtuvėmis, kuriose laikomasi principo „erdvė svarbiau už įrangą“. Eksperimentų zonos, kuriomis galima laisvai naudotis, dažnai yra naudingesnės mokymuisi nei visiškai įrengta laboratorija, kurią kaskart reikia sutvarkyti.

Daugeliu atvejų mokyklos kiemo projektavimas yra esminis aplinkosauginio švietimo, orientuoto į praktiką ir esamas struktūras, atspirties taškas. Konkurencija tarp tvarumo kriterijų aiškiai matoma renkantis mokyklos vietą: viena vertus, gamtinių teritorijų integravimas yra svarbus kriterijus, nes dažnai pasisakoma už vietą miesto pakraštyje, kita vertus, reikalaujama, kad mokyklos būtų statomos kuo arčiau gyvenamųjų rajonų, t. y. tankiai apgyvendintose vietovėse, kur mažai atviros erdvės. Akivaizdu, kad tvaraus planavimo procesą visada lydi apmąstymai.

Projektuojant ir statant labai svarbu atsižvelgti į pastato gyvavimo ciklą, nes statybos sąnaudos dažnai sudaro tik penktadalį visų eksploatavimo sąnaudų per daugiau kaip 35 metų laikotarpį, likusi dalis tenka eksploatavimui ir atliekoms tvarkyti. Tai taip pat reiškia, kad mokyklos pastatą turi būti lengva išplėsti, modifikuoti arba kitaip pritaikyti.

Mokyklų pastatai ir techninės jų priežiūros paslaugos turėtų būti įtrauktos į mokymą kaip demonstraciniai pavyzdžiai. Tačiau nei didžiulė izoliacija, nei mokyklos pastato priskyrimas energetiškai veiksmingų pastatų kategorijai nėra tiesiogiai matomi. Tarp tiesioginių eksperimentinių savybių galima paminėti dideles saulės elektrinių sistemas ant stogo, medines statybines medžiagas ir mokymosi kraštovaizdžius, kuriuos galima lanksčiai pritaikyti prie mokymo ir mokymosi reikalavimų, užtikrinant ne tik energetinį, bet ir socialinį tvarumą. Išskyrus rūsį ir perdangas, mokyklos pastatą sudaro medinė konstrukcija su medinėmis ir kompozitinio betono lubomis. Mokykla šildoma dviem medžio granulių katilais. Šį mokslinių tyrimų projektą parėmė Vokietijos federalinis aplinkos apsaugos fondas (vok. „Bundesstiftung Umwelt“).

Šmutertalio gimnazija (Diedorfas, Vokietija)

10 TEIGINYS

Mokykla atsiveria miestui – miestas atsiveria mokyklai.

Mokykla nėra uždara sistema, pati negali pasirūpinti visais reikalingais ištekliais. Pereinant prie į kompetencijų ugdymą orientuotos mokyklos, kaip aptarta devyniuose anksčiau pateiktuose teiginiuose, kuri dirba visą dieną, mokyklai turi būti sudarytos sąlygos atsiverti į išorę, o išoriniam pasauliui patekti į jos vidų. Visų amžiaus tarpsnių mokiniams reikėtų laikinai peržengti mokyklos ribas. Taip būtų atvertos kitos amžių atitinkančios ugdymo galimybės. Tai leistų vaikams ir jaunimui per praktinę patirtį susieti mokykloje ir už jos ribų vykstantį formalųjį ir neformalųjį mokymąsi. Šį procesą nedideliais žingsneliais būtų galima pradėti įgyvendinti jau nuo ikimokyklinio amžiaus: nuo apsilankymo muziejuje arba miesto miškelyje iki apsilankymo teatre arba stadione.

Ne mažiau svarbu į mokyklą pakviesti žmonių iš šalies, iš „realaus gyvenimo“ – ekspertų, rėmėjų, pasiektų rezultatų vertintojų. Mokykloje galima dokumentuoti mokymosi pasiekimus, o tada pristatyti juos išoriniam pasauliui.

Mokykla kaip švietimo kraštovaizdžio dalis taip pat gali atverti kai kuriuos savo erdvinius išteklius vietos bendruomenei, pavyzdžiui, aktų, sporto sales, aikštyną ir pan., ir taip išplėsti savo savivaldybės infrastruktūrą. Tai naudinga tiek patiems mokiniams, tiek miesto mikrorajono gyventojams, be to, taip savivaldybė sutaupytų lėšų.

Plačiau nei įprastai atvėrus mokyklos duris ir veikiant išvien su visą dieną mokyklose dirbančiomis jaunimo tarnybomis, socialiniais darbuotojais ir švietimo specialistais, galima plėtoti naujas bendradarbiavimo formas tiek teikiant individualią pagalbą sudėtingoje situacijoje atsidūrusiems vaikams ir jaunuoliams, tiek ugdant profesinį meistriškumą švietimo srityje.

Visos dienos mokykla tampa tarsi antraisiais namais. Susipynus formaliajam ir neformaliajam mokymuisi, nyksta ribos tarp visuomenės ir mokyklos klasės, tarp mokyklos ir miesto. Bendradarbiaujant su kitais pedagogais ir specialistais, mokyklos samprata išplečiama. Šiuo atveju galima kalbėti apie įtraukiojo visos dienos ugdymo įstaigas. Tai leidžia atitinkamai išplėsti ir pačią mokyklos sąvoką.

Tokiu būdu mokykla vis labiau įsilieja į kasdienį kontekstą. Ryšys su aplinka ir gretimais rajonais labai svarbus ne tik pačiai mokyklai, bet ir gretimo rajono, savivaldybės arba miesto gyventojams. Vis dėlto nors ir skatinamas viešumas, būtina išlaikyti ribas: kiek įmanoma daugiau atvirumo, bet ir kiek reikia privatumo. Gera mokykla suteikia jai patikėtiems vaikams ir jaunuoliams dalelę namų, o rajonui – kultūros centrą.

10 TEIGINYS

Mokykla atsiveria miestui – miestas atsiveria mokyklai.

Pagrindines funkcijas mokykloje atliekančios struktūros (pvz., aktų salė, biblioteka, dirbtuvės, žaidimų aikštelė, sporto įrenginiai, valgykla, įėjimas, automobilių stovėjimo aikštelė ir kt.) turėtų būti išdėstytos taip, kad jų vieta ir veiksminga nuorodų sistema leistų naudotis jomis pusiau viešai, t. y. kartu su kaimyninio rajono gyventojais. Kai kurias specialias patalpas su gausia įranga, t. y. gamtos mokslų, technologijų, kompiuterių, muzikos kabinetus ir kt., po pamokų būtų galima visapusiškai pritaikyti suaugusiųjų švietimo centro, jaunimo muzikos mokyklos ir kitų partnerių veiklai. Šios patalpos turėtų būti lengvai prieinamos. Naudojimasis jomis užtikrina svarbias mokyklos ir bendruomenės tarpusavio sąsajas.

Mokykla kaip viešoji įstaiga gali tapti svarbiu rajono plėtros veiksniu, ypač tuose rajonuose, kurių infrastruktūra nepakankama arba ją reikia plėsti. Pavyzdžiui, pastaruoju metu mokyklų sporto salėmis dalijasi vietos klubai, valgyklose steigiamos rajono kavinės, kuriamos bendrai valdomos mokyklų ir rajonų bibliotekos.

Kai mokyklos veikia kaip savivaldybės infrastruktūros dalis, iš esmės pasikeičia mokyklų pastatų tipų įvairovė. Galima išskirti dvi tendencijas: koncentracijos modelį, kai įvairūs savivaldybės paslaugų teikėjai sutelkiami po vienu dideliu stogu, o mokykla įsikuria viename pastate kartu su kitomis švietimo ir konsultavimo įstaigomis, ir sklaidos modelį, kai siekiama sujungti įvairius, dažnai jau egzistuojančius ugdymo centrus į vieną tinklą ir taip suformuoti švietimo kraštovaizdį. Šiuo atveju mokykla dažnai neapsiriboja viena vieta, netoliese turi kelias bazes. Ištekliais dalijamasi su kitomis švietimo, jaunimo ir socialinėmis institucijomis, nesutelkiant jų į vieną kompleksą.

Abiem atvejais, siekiant abiem pusėms naudingos pusiausvyros, reikia suderinti teisėtus švietimo įstaigų interesus ir kaimynystės poreikius.

Daugiafunkcis mokyklos pastatas ir mokyklos teritorija yra miesto gyvenimo centras ir veidrodis. Mokyklai atsivėrus į išorę sukurtas naujo tipo mišrus pastatas, kuriame mokymasis derinamas su gretimo rajono gyvenimu. Jame mokyklos funkcijos derinamos su viešosiomis konsultavimo, švietimo ir kultūros paslaugomis. Tiek vidaus, tiek išorės erdvės yra atviros kaimyniniam rajonui. Erdvus kiemas ir mokyklos komplekso centras jungia net abiejose gatvės pusėse esančius pastatus, tačiau juo naudojasi ne tik mokykla, bet ir kaimyninis miesto rajonas. Aikštės dizainas buvo kuriamas dalyvaujant mokiniams, tėvams ir vietos gyventojams.

„Tor zur Welt“ švietimo centras (Hamburgas, Vokietija)

III

PRAKTINĖS ŽINIOS: VARTOTOJAI IR JŲ ERDVĖ

Pedagogikoje nustatomi įgūdžių ir žinių įgijimo modeliai, o architektūros priemonėmis statomose mokyklose sukuriamos tam tinkamos erdvės. Abu dalykai turi atitikti daugybę dalykinių kriterijų, kurių vienas daro įtaką kitam. Siekiant bendromis pastangomis parengti kvalifikuotas patalpų planavimo gaires, pirmiausia šią tarpusavio sąveiką reikia aprašyti. Tam reikia atsakyti į šiuos klausimus:

1. Kokie yra atskirų mokyklos naudotojų grupių veiklos dėsningumai?
2. Kaip nustatyti erdvės reikalavimus, atsižvelgiant į vartotojų ugdymo poreikius?
3. Kokią reikšmę tai turi erdvės planavimui?

Atsakymai į šiuos klausimus padeda įvertinti ugdymo koncepcijos atitikimą mokyklos naudotojų poreikiams, siekiant, kad ji taptų tinkama organizaciniu ir erdvės planavimo požiūriu. Kitame skyriuje, kuriame susiejami ugdymo ir architektūros klausimai, pateikiamos bendrosios žinios, reikalingos parengti bendrą pradinį planą.

1 VEIKLA

KOKIO POBŪDŽIO VEIKLA UŽSIIMA ĮVAIRIOS MOKYKLOS NAUDOTOJŲ GRUPĖS?

Per pastaruosius 50 metų žymiai pakito mokyklos pastato naudotojų poreikiai. Norint užtikrinti, kad pastatas būtų tam pritaikytas, ypač svarbu tiksliai apibrėžti jų veiklą. Tvariam pastato planavimui nepakanka bendrųjų ugdymo programos tikslų. Planavimui būtiną pagrindą užtikrina tik konkrečios veiklos, jos modelių, intensyvumo ir dažnumo, svarbos ir kt. apskaita. Šiuo atveju tokį aprašymą galima pateikti tik remiantis konkrečiu projektu. Toliau apibrėžiami pagrindiniai atskaitos taškai, kuriais remiantis galima apibūdinti šiandienius mokyklos pastato naudotojus:

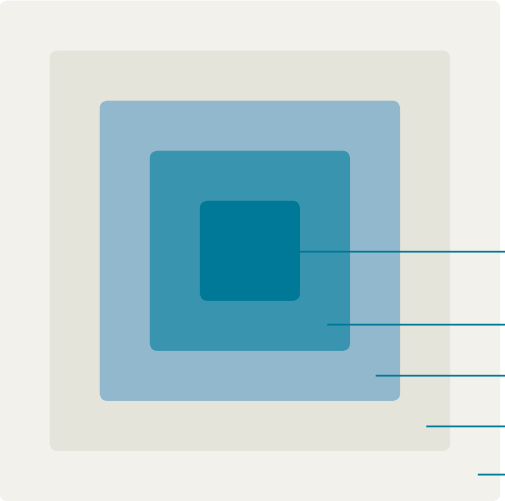

MOKINIAI

Mokiniai yra pagrindiniai mokykloje vykstančių procesų dalyviai, tad sudaro didžiausią naudotojų grupę. Mokykla jiems svarbi visų pirma socialine prasme: čia susitinka su draugais, keičiasi nuomonėmis ir diskutuoja, gerai jaučiasi ir aktyviai sportuoja. Tačiau daugeliui jų ugdymo požiūriu svarbi veikla, pavyzdžiui, įgyti žinių, ramiai mokytis ir dirbti, patirti kažką naujo, skaityti ir eksperimentuoti, dažnai iš pradžių yra antraeilė.

III
113 p.
ir toliau

NAUJI VEIKLOS MODELIAI

Pastaraisiais dešimtmečiais veiklos modeliai ugdymo požiūriu pasikeitė. Anksčiau, švelniai tariant, mokykloje buvo įprasta klausyti ir atsakinėti, skaityti ir rašyti. Šiandien svarbiausių ugdomųjų veiklų sąrašas atspindi atvirumą ir įvairovę. Įtraukiami visi pojūčiai, dirba visas kūnas, o rami ir aktyvi veikla nuolat kinta: patiriama, išrandama, atrandama, išbandoma, projektuojama, tyrinėjama, suvokiama, abejojama, kuriama, inscenizuojama, piešiama, pristatoma, klausoma, stebima, dainuojama, muzikuojama. Bet tai dar ne viskas. Čia (o ypač visos dienos mokykloje) taip pat šėlstama, atsipalaiduojama, žaidžiama, valgoma ir geriama, ginčijamasi, ilsimasi ir t. t. Vertinant pagrindinius aktyvaus mokymosi „aktyvioje“ mokykloje modelius, ypač svarbios šios penkios veiklos:

1. Noras bendrai veikti, bendrauti ir palaikyti dialogą skatina dalyvavimo ir vienybės kultūrą: mokymąsi, supratimą ir bendrą bei asmeninį tobulėjimą.
2. Dalyvavimas bendrai priimant sprendimus tarp mokinių ir klasės tarybose yra svarbi veikla, padedanti suprasti ir apmąstyti patirtį. Visuose mokymosi scenarijuose turėtų būti įmanoma kuo paprasčiau pereiti prie „apskritojo stalo“.
3. Konkreti veikla išreiškiama žaidžiant, judant ir kitomis formomis.
4. Aplinkos tyrinėjimas nagrinėjant ir studijuojant objektus, faktus ir problemas bei eksperimentai yra labai svarbūs mokymuisi.
5. Raiška ir pateikimas, išraiškos, estetinės formos paieškų derinimas su bendravimu ir kūrybine veikla, noras ištirti, kaip veikia aplinka.

   Šios veiklos keičia viena kitą, vis kitaip derinamos ir akcentuojamos:

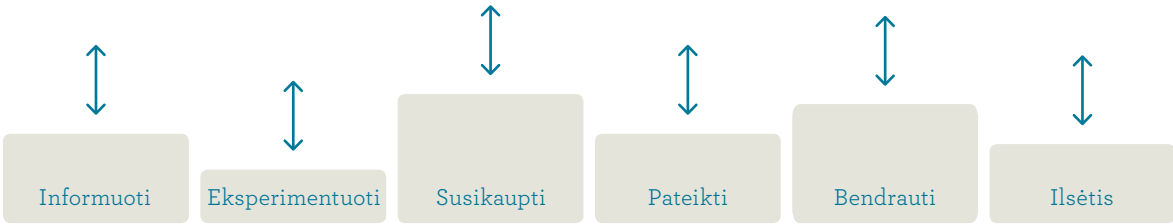

Etapai dienos mokykloje

Idealiu atveju dieną mokykloje būtų galima suskirstyti į septynis etapus, trunkančius nuo 20 min. iki 2 val.:

- Atvykimas į mokyklą pagal individualų ir lankstų tvarkaraštį; šiuo laikotarpiu mokiniai dirba savarankiškai, vieni arba mažose spontaniškai susibūrusiose grupelėse. Jie ne tik skaito, mokosi ir dainuoja, bet ir kalbasi, žaidžia arba snaudžia.
- Didaktinio pobūdžio pamokos, papildytos darbu tylomis, mažose grupėse ir pranešimais; pakaitomis taikomos frontalaus mokymo ir aktyvaus darbo formos.
- Pertraukėlės atsipalaiduoti ir pavalgyti sklandžiai integruotos į dienos ritmą.
- Interesų ir pomėgių ugdymas, teikiant diferencijuotą pasiūlą, iš dalies atsižvelgiant į skirtingus gebėjimų lygius.
- Fizinio aktyvumo fazės, integruotos į dienos ritmą.
- Tarpdalykiniai projektai ar pranešimai, kuriuose dalyvauja kelios klasės ar metų laidos.
- Išvykimas iš mokyklos gali būti organizuojamas pagal antrąjį lankstų tvarkaraštį.

Taip kiekviena diena mokykloje įgaus aiškią struktūrą. Bet šis skirstymas yra nevienalytis ir nelinijinis. Mokiniai nebūna nuolat klasėje, mokymo patalpoje ar mokyklos kieme tuo pačiu metu, jų judėjimo srautas veikiau primena išsisklaidymą ir susitelkimą.

Socialinis organizavimas

Anksčiau besimokantieji paprastai buvo laikomi homogeniška, panašių interesų ir pomėgių turinčia grupe. Šiandienos mokymosi sampratoje vis daugiau dėmesio skiriama įvairovei ir individualumui. Nuolatinį mokymąsi pastovios sudėties jungtinės klasės grupėje sklandžiai keičia individualus arba tandeminis mokymasis, mokymasis kartu mažose arba didelėse grupėse, su visa klase, su visa amžiaus grupe, mokyklos arba mokyklų bendruomenių lygmeniu. Atsižvelgiant į skirtingo amžiaus mokinių grupių poreikius, sukurta įvairių koncepcijų, apibrėžiančių jų socialinę aplinką. Toliau pateikiamuose pavyzdžiuose pristatomos kai kurios vyraujančios formos.

Stalo grupė

Ilgesnį laiką per mokslo metus, o kai kuriais atvejais net kelerius mokslo metus iš eilės stalo grupė, susidedanti iš ne daugiau kaip 6–7 mokinių, išlieka stabili. Siekiant kuo didesnio heterogeniškumo, ji formuojama ir iš mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ir iš gabių mokinių. Ji yra aktyvios veiklos klasėje, o iš dalies ir popamokinės veiklos, įskaitant ir stalo grupės tėvų vakarus, centras.

Tandeminės klasės

Dvi klasės dirba kartu ir dalijasi grupinio mokymo patalpa, pvz., taikant papildytos klasės (vok. „Klassenraum-Plus“) modelį.

Metų laidos komanda

Iš visų to paties amžiaus mokinių klasių (pvz., 5a, 5b, 5c, 5d) grupinės arba mokymosi aplinkos struktūrose suformuojami socialiniai-erdviniai vienetai.

Ugdymo namai[1] arba ugdymo šeima

Skirtingo amžiaus mokinių klases apimančiose mokymosi grupėse kartu mokosi, pavyzdžiui, pirmos–trečios, ketvirtos–šeštos ir septintos–devintos klasių mokiniai.

1
Šia koncepcija, pvz., Miuncheno miestas, grindžia visą mokyklų statybos planavimą. Plg. *Landeshauptstadt München, Das Münchner LERNHAUS.*

Grupavimas pagal dalykus

Formuojant grupes galima atsisakyti ir įprastinio mokyklos erdvės skirstymo į klases. Šiuo atveju grupinės arba mokymosi aplinkos struktūroje iš kiekvieno dalyko, t. y. ne tik gamtos pažinimo, bet ir gimtosios (čia – vokiečių) kalbos, matematikos, anglų kalbos ir kt., formuojamas socialinis-erdvinis vienetas.

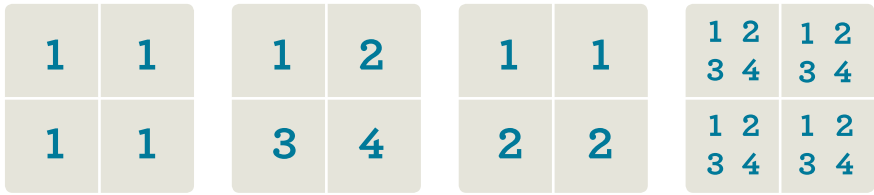

To paties amžiaus mokinių grupė | **Ugdymo namai** | **Mišrios sudėties grupė** | **Skirtingo amžiaus mokinių grupė**

Kiekviena šių, kaip ir kitos galimos mokymo formos, turi ne tik privalumų, bet ir kelia iššūkių bei sąlygų, kad būtų pasiekta sėkmės. Jas reikia kruopščiai įvertinti atsižvelgiant į mokyklos ugdymo profilį. Be būtinybės užtikrinti mokymo organizavimo įvairovę, vienas klausimas išlieka ypač svarbus: kaip ir kur sukurti stabilią mokymo aplinką kiekvienam mokiniui – individualioje darbo vietoje, stalo grupėje, klasėje ar to paties amžiaus mokinių grupėje? Į šį klausimą, aiškiai išdėstytą konkrečioje mokyklos ugdymo programoje, turi būti atsakyta pasitelkus architektūrą.

II 50 p. ir toliau
III 108 p. ir toliau
VI 302 p. ir toliau

Įtrauktis

Didžioji dalis mokinių, kurie mokėsi specialiosiose mokyklose, ateityje pereis į bendrojo ugdymo mokyklas. Dėl to atsiranda papildomas poreikis užtikrinti veiksmingą itin heterogeniškų mokinių grupių ugdymą. Siekiant išvengti silpniau besimokančių mokinių atskirties, kartu skatinti pažangiuosius, būtina teikti papildomas diferencijuoto ugdymo ir konsultavimo paslaugas. Taigi, veiklos rūšių spektras dar labiau plečiamas:

- Praktinėse arba produktyvaus mokymosi klasėse pamokos dėstomos profesinio orientavimo, tarpdisciplininiu ir tarpdalykiniu būdu laikinosiose mokymosi grupėse, atskirai nuo klasės arba kitos pagrindinės mokinių grupės. Jos vyksta tinkamai įrengtose praktinio mokymo patalpose, pateikiant vaizdinių praktinio pobūdžio užduočių.
- Dėl konkrečių pasaulio pažinimo galimybių stygiaus mokyklose imama kurti mokinių bendroves. Pavyzdžiui, pagal nustatytą grafiką vienos klasės mokiniai ima prižiūrėti visą mokyklos valgyklą. Veikianti mokinių bendrovė skalbia mokymui būtinus drabužius, nes mokykloje yra reikiama įranga, pavyzdžiui, skalbimo mašinos, džiovyklės ir pan.
- Bendraamžių pagalba: vaikų ir jaunuolių, kurie yra atsidūrę panašioje padėtyje arba patiria panašių stresinių situacijų, mokymasis tų pačių dalykų kartu, net ir ribotą laiką, taip pat pasiteisino kaip paramos priemonė, ypač progimnazijoje.
- Mokiniams, kurie sunkiai išbūna ilgiau susikaupę, nes patiria ypatingą ar psichologinę įtampą savo socialinėje aplinkoje (pavyzdžiui, dėl tėvų skyrybų, persikraustymo tėvams pakeitus darbą, mirties atvejo šeimoje, taip pat turintiems specialiųjų poreikių dėl fizinės negalios), retkarčiais prireikia vadinamųjų „stop“ laikotarpių arba pertraukėlių.
- Mokiniams, turintiems specifinių sutrikimų, kasdieniame gyvenime gali prireikti kineziterapinio gydymo.

Atsižvelgus į išvardytus punktus, svarbu vengti atskirties, o bendro mokymosi laikinai atsisakyti tik tada, kai to akivaizdžiai reikia. Tuo pat metu įrodyta, kad priemonės, kurių tikslas – visiems teikti atitinkamą laikiną paramą, atneša naudos visiems mokiniams, nepaisant jų gyvenimo aplinkybių. Tai – viena Suomijos mokyklų sistemos sėkmės paslapčių. Čia daugiau kaip 25 proc. mokinių per mokslo metus teikiamos laikinosios paramos paslaugos.

MOKYTOJAI IR AUKLĖTOJAI

II 42 p. ir toliau
III 110 p. ir toliau
VI 294 p. ir toliau

Keičiantis mokinių veiklos pobūdžiui mokykloje, iš esmės keičiasi ir mokytojų vaidmuo: pavieniui dirbantys dalykų mokytojai ir neformaliojo ugdymo mokytojai tapo įvairių profesijų mokymosi talkininkų ir visos dienos mokytojų komanda.

Mokytojai...

...kaip mokymosi talkininkai

Mokytojai tampa „paruoštos aplinkos“, skirtos skatinti aktyvų mokinių dalyvavimą, puoselėtojais. Mokymo etapai vis dar egzistuoja, tačiau jie nebeužima didžiosios mokymo laiko dalies. Juos keičia konsultacinė pagalba atskiriems mokiniams ir mažesnėms jų grupėms. Šios permainos akivaizdžios išoriniu aspektu: pasikeitė mokytojo stalo vieta ir įranga. Anksčiau jis stovėjo centre, gerai matomoje, prireikus net šiek tiek paaukštintoje vietoje. Dabar jis dažniausiai stovi klasės šone, o jo darbo vieta – daiktadėžės, moderavimo priemonės, kompiuteris ir spausdintuvas.

...komandos nariai

Daugelyje mokyklų suvokta, kad lemiamą reikšmę mokymo kokybės gerinimui turi veiksmingas komandinis mokytojų darbas pastoviose ir mažose (!) grupėse. Taip kiekvienas gali gauti naudos iš bendros mokytojų kolektyvo patirties. Mokykloje yra daug kolegialaus bendradarbiavimo formų:

- metų laidos komandos, kelerius metus iš eilės lydinčios tokią mokinių grupę ir skiriančios jai didžiąją savo darbo laiko dalį;
- atskirų dalykų mokytojų komandos, susitelkusios į gimtosios (čia – vokiečių) kalbos, matematikos, kalbų, socialinių mokslų ir kt. dalykų grupes;
- bendro pamokų planavimo seminarų rengimas;
- tarpdalykiniai projektai, skirti pagrindiniam pamokos turiniui pertvarkyti;
- stebėtojų grupės, kurių nariai su kolegomis aptaria pamokų vedimą;
- pakaitinis tandeminis mokymas (angl. „Co-Teaching“, kuris tampa vis svarbesnis įtraukiosios mokyklos koncepcijos kontekste, pavyzdžiui, integruojant specialiojo ugdymo specialistą į bendrąjį mokymą kaip antrąjį mokytoją);
- iniciatyvinės grupės, skirtos mokyklos plėtros procesams rengti, kontroliuoti ir pertvarkyti;
- daugiaprofesinės mokytojų ir švietimo specialistų komandos, dirbančios visos dienos mokykloje.

III 111 p. ir toliau

...pedagoginiai darbuotojai visos dienos mokyklose

Ritmiškas pamokų ir grupinio darbo laiko paskirstymas visos dienos mokykloje ir reikalavimas dirbant vietos komandoje laikytis privalomo lankomumo keičia mokytojų darbo įpročius. Pastaruoju metu visos dienos mokyklos Vokietijoje plėtojamos dviem kryptimis. Pagal atskyrimo modelį diena skiriama į dvi dalis: ryte vyksta griežtas akademinis mokymas, o po pietų – „lengva“ priežiūra. Po pietų mokytojai perleidžia mokinius pagalbiniam pedagoginiam personalui (mokytojų padėjėjams). Šiuo metu toks modelis, organizacinė „atviros visos dienos mokyklos“ pasekmė, taikomas daugelyje Vokietijos mokyklų. Mokiniai gali rinktis, ar ją lankyti, ar ne. Kadangi dėl to ne visi mokiniai lanko visos dienos mokyklą, mažai tikėtina, kad papildomus jos laiko išteklius galima panaudoti įgyvendinant bendrą visos klasės ugdymo koncepciją. Ypač siekiant įtraukties, reikia atsisakyti šio nereguliaraus lankymo modelio ir pereiti prie privalomo visos dienos ugdymo.

Taikant sujungimo modelį, visa diena suskirstoma į etapus, optimalius mokymosi fiziologijos požiūriu. Visą dieną kaitaliojamos susikaupimo ir atsipalaidavimo, ramybės ir aktyvumo fazės. Mokytojai, socialiniai pedagogai, auklėtojai ir jų padėjėjai dirba kaip viena komanda. Paprastai pagal šį modelį numatytas iš esmės visos dienos ugdymas, kai dalyvauja visi mokiniai. Tik taikant tokį integruojantį ir privalomą visos dienos mokyklos modelį galima visapusiškai išnaudoti pedagoginį potencialą, taip pat personalo ir visos dienos mokyklos siūlomos erdvės sinergiją.[2]

2 Apie erdvės poreikio planavimo pasekmes žr. 99 p. ir toliau.

Specializuotas pedagoginis personalas

Sėkmingai veikiančių visos dienos įtraukiųjų mokyklų pavyzdžiai rodo, kad, esant dideliam mokinių heterogeniškumui, reikia papildomo personalo, kuris teiktų profesionalią pagalbą socialinės įtraukties, sveikatos ir psichologinės diagnostikos bei konsultavimo srityse. Tai – specialieji ir socialiniai pedagogai, auklėtojai, mokyklų psichologai, profesinio orientavimo konsultantai, taip pat darbo grupės vadovai ir specialieji asmeniniai palydovai („integravimo asistentai“). Jie teikia ir konsultavimo paslaugas žemą socialinį statusą turintiems asmenims, pavyzdžiui, gali paremti šeimas, susiduriančias su skurdu, migracija ar kitais sunkumais. Daugeliu atvejų vartotojų poreikius tenkinantis daugiadalykės komandos darbas skirstomas į individualias konsultacijas ir grupinę paramą (darbo grupės, atviri pasiūlymai, pedagoginė parama). Organizaciniu požiūriu anksčiau buvusios atskiros rytinio ir popietinio ugdymo sritys dabar sujungiamos į „visos dienos įtraukiąsias mokyklas“.

Poreikiai skiriasi priklausomai nuo to, kokia visos dienos ugdymo koncepcija taikoma mokykloje. Jei taikomas sujungimo modelis, mokyklos personalas sutelkiamas į įvairių specialistų komandas, jei atskyrimo – dažnai dirbama atskirai laiko ir erdvės atžvilgiu, reikia pasirūpinti mokinių perdavimu. Sujungimo modelis daug geriau atitinka bendradarbiavimo reikalavimą nei atskyrimo. Nustatant personalui reikalingų patalpų ploto poreikį, bet kokiu atveju negalima apsiriboti tik mokytojais (buvęs mokytojų kambarys), reikia įtraukti visas darbuotojų grupes.

Trečiosios šalys

Trečiosios šalys – tai pašaliniai asmenys, pavyzdžiui, menininkai, kurie laikinai tampa neatsiejama mokyklos personalo dalimi. Šiandien mokyklose taip dirba kompiuterių specialistai, skulptoriai, amatų meistrai ir muzikantai, inžinieriai ir aktoriai, daugelis kitų profesijų atstovų. Išorės „ekspertai“ buvo pasitelkti ne staiga pritrūkus darbuotojų, bet sąmoningai atveriant mokyklos duris. Be profesionalumo, profesinę veiklą vykdančių trečiųjų šalių specialistų kvalifikaciją lemia ir jų asmenybė, atvirumas naujoms situacijoms, pasitikėjimas vaikų ir jaunuolių jėgomis, noras ir gebėjimas dirbti kartu su mokiniais ir mokytojais įgyvendinant realius projektus ir prisiimti atsakomybę. Tai padeda atskleisti ir skatinti jaunuolių gabumus bei stipriąsias puses, kurių negalima įvertinti vien mokyklinėmis priemonėmis[3]. Bendradarbiaujant su trečiosiomis šalimis svarbu išsiaiškinti atsakomybę, nes dažnai juos, kaip nepriklausomus ekspertus, finansuoja kitos institucijos ar kitų projektų organizatoriai.

3
Plg., pvz., KIDS – Kreativität in die Schule; kuenstler-in-dieschulen.de.

Mokytojai stažuotojai ir pedagogikos specialybės studentai

Šiandien būsimieji mokytojai studijų metu atlieka daug daugiau praktikos mokyklose nei anksčiau. Mokytojams praktikantams ir stažuotojams mokykloje turi būti skirta vieta kaip laikiniems vartotojams.

TECHNINIS IR ADMINISTRACINIS PERSONALAS

Administracija

Plečiant visos dienos mokyklinį ugdymą, keičiasi ir reikalavimai mokyklos administracijai. Jos kaip centrinio ryšių palaikymo punkto funkcijos gerokai išsiplečia. Mokykloms tampant vis savarankiškesnėms, didėja ir administracinio darbo krūvis, todėl administracijos darbuotojams reikia skirti tam laiko ir patalpų, kuriose jie nebūtų blaškomi nesibaigiančių asmeninių užklausų.

Kioskas, valgykla, kavinė, virtuvė

Priežiūra visą dieną – tai naujos užduotys ir pareigos kiosko, valgyklos, kavinės ir virtuvės darbuotojams. Vis daugiau mokyklų įvairiais būdais įtraukia mokinius į šį konkretų darbą, pavyzdžiui, per mokinių mokomąsias bendroves, praktiką ir pan.

Biblioteka

Kadangi šiandien bibliotekos dažnai derinamos su interneto kavine ar savišvietos centru, bibliotekos darbuotojų vaidmuo nuolat kinta. Mokyklos bibliotekos funkcija galėtų būti išplėsta iki miesto bibliotekos ar rajono prieigos prie informacijos centro.

Pastatų priežiūros paslaugos

Daugėjant technologijų ir medijų, didėja reikalavimai techniniam personalui. Akivaizdu, kad jo funkcijos nukreipiamos į pastatų valdymą ir administravimą. Net jei tai nenumatyta darbo sutartyje, pastatus prižiūrinčio personalo veikla dažnai turi ir tiesioginį ugdomąjį poveikį, pavyzdžiui, rūpestingai prižiūrint baldus ar sienas. Daugelyje savivaldybių mokyklų techninių darbuotojų darbo priežiūrą vykdo ne pati mokykla, bet nepriklausoma organizacija, kuri administruoja viešųjų pastatų eksploatavimą.

Valymas

Mokyklų valytojus paprastai samdo ne pati mokykla, bet su ja sudaromos užsakomųjų paslaugų sutartys. Kai kuriose mokyklose mokiniai ugdymosi (ir ekonominiais) sumetimais patys apsiima kasdien valyti klases, tačiau viešosios erdvės ir reguliarus generalinis valymas lieka profesionalų rankose.

MOKYKLŲ VADOVYBĖ IR VADOVŲ KOMANDOS

Paprastai mokyklos vadovybę sudaro mokyklos direktorius, direktoriaus pavaduotojas ir, priklausomai nuo mokyklos dydžio, kitų padalinių vadovai, atsakingi už mokymo pakopas (klases) arba dalykines sritis (t. y. mokyklos vadovų komanda). Jiems tenka pagrindinis vaidmuo formuojant mokyklos ugdymo profilį. Be to, tiek mokyklos viduje, tiek už jos ribų jie turi atstovauti visų grupių bendrai parengtai ugdymo programai.

Daugelyje federalinių žemių ryškėja tendencija stiprinti atskirų mokyklų autonomiją, įskaitant didesnę jų atsakomybę už personalą ir biudžetą. Tai reiškia, kad faktinė vadovų atsakomybė didėja, todėl jų pareigos turi būti papildytos valdymo ir vykdymo įgūdžiais.

Kiti su mokyklos vadovo įvaizdžiu, taigi ir su jo vaidmeniu bei vadovaujančia mokyklos struktūra, susiję pokyčiai kyla dėl visos dienos mokyklų plėtros reikmių. Sėkmingai veikiančios visos dienos mokyklos steigia valdymo organus, apimančius visą ugdymo įstaigą. Paprastai juos sudaro mokyklos ir visos dienos mokyklos vadovybės. Dažnai, kaip įprasta didelėse bendrojo ugdymo mokyklose ar gimnazijose, turinčiose skirtingų lygių vadovybę, mokyklos vadovybę net ir mažesnėse mokyklose papildo po vieną mokytojų ir visos dienos ugdymo darbuotojų atstovą, o kai kuriais atvejais ir po vieną iniciatyvinės grupės atstovą. Kadangi įvairios profesinės grupės dalijasi atsakomybe, šie valdymo organai turi bendras veiklos struktūras, bendradarbiavimo taisykles ir suderintas sprendimų priėmimo procedūras.

TĖVAI IR LANKYTOJAI

Tėvai vis labiau įsitraukia į kasdienį mokyklos gyvenimą. Jie – ir „pusryčius siūlantys mamytės ir tėveliai“, kurie vadovauja per pertraukas veikiančiam kioskeliui, ir bibliotekos prižiūrėtojai, ir specialiųjų projektų ekspertai. Jų poreikiai priklauso nuo dalyvavimo pobūdžio. Bet kuriuo atveju reikėtų apsvarstyti galimybę įrengti kambarį tėvams, kuriame jie galėtų susitikti ir pabendrauti. Probleminiuose centruose esančiose mokyklose, bendradarbiaujant su socialinės rūpybos įstaigomis, įprasta steigti tėvų kavines ir tėvų mokyklas.

Tėvams, kaip ir kitiems išorės lankytojams, reikia geros orientacinės informacijos: kur rasti savo vaiko mokymo patalpas, sekretorės kabinetą, mokytojus ir mokyklos administraciją, tėvų konsultacijų kambarį, renginių salę?

Mokyklose, kurios nėra lengvai pasiekiamos pėsčiomis, pageidautina įrengti vadinamąją „tėvelių stotelę“, kur vaikus būtų galima išlaipinti ir pasiimti automobiliu.

RAJONO GYVENTOJAI

III
113 p.
ir toliau

Be aiškaus orientacinio plano, turėtų būti numatytas tam tikras priėjimas prie (iš dalies) viešai naudojamų erdvių: bibliotekos, sporto, aktų salių ir kartais tam tikrų specializuotų patalpų, pavyzdžiui, vakarais veikiančių kaip liaudies mokykla (vok. VHS). Šios patalpos turi būti patrauklios ir lengvai randamos. Jei visą dieną veikiančios mokyklos ir jaunimo gerovės tarnybos funkcijos sutampa ir papildo viena kitą, tam puikiai tiktų ir kavinė arba valgykla.

Reikia sudaryti galimybę atverti mokyklą, kartu išlaikant ir tam tikrą vidaus teritorinį vientisumą.

2 YPATYBĖS

V
M3, 258 p.
ir toliau

KAIP PAGAL UGDYMO POREIKIUS GALIMA NUSTATYTI ERDVĖS REIKALAVIMUS?

Kad švietimo reikalavimai atsispindėtų erdvėje, pedagogai ir architektai turi pradėti keistis informacija, kuri neapsiriboja vien kiekybiniu erdvės projektų aprašymu. Tik drauge aptariant erdvės ypatybes galima suplanuoti ir įrengti patalpas, kurios iš tikrųjų atitiktų vartotojų poreikius. Tačiau profesinis diskursas švietime skiriasi nuo architektūros diskurso. Pedagogai ir architektai kalba skirtingomis kalbomis ir mąsto skirtingomis kategorijomis. Produktyvus dialogas gali vykti tik tada, jei abi šalys žino savo kalbų panašumus ir skirtumus, kalbasi ir keičiasi informacija apie juos. Pasitelkę pasirinktas terminų poras, iliustruosime, kaip skirtingai veikia šios dvi disciplinos ir kokie skirtingi mąstymo būdai atsiranda diskutuojant apie planavimą.

Šie terminai vartojami abiejose disciplinose, nes apibūdina esminius ugdymo ir ugdymosi bei architektūrinius ypatumus. Komentuojant juos architektūros ir pedagogikos aspektu, atskleidžiami skirtingi požiūriai ir parodoma, kaip konkrečiu atveju susiduria šių dviejų disciplinų diskursai.

Iš pirmo žvilgsnio šios terminų poros yra tarsi priešingybės. Svarbu pažymėti, kad planavimo procese pokalbis apie ypatybes sukasi ne apie „arba–arba“ principą, bet apie normų nustatymą. Šia prasme terminai žymi skalės „nuo–iki“ polius. Jais galima apibūdinti ir atitinkamai pakoreguoti erdvines situacijas. Lemiamas veiksnys yra su tuo susijęs mąstymo būdas. Visos ypatybės – o jų, žinoma, yra daug daugiau nei čia paminėta – visuomet turi dvi puses, kurias kiekvienu atveju reikia sugretinti ir suderinti.

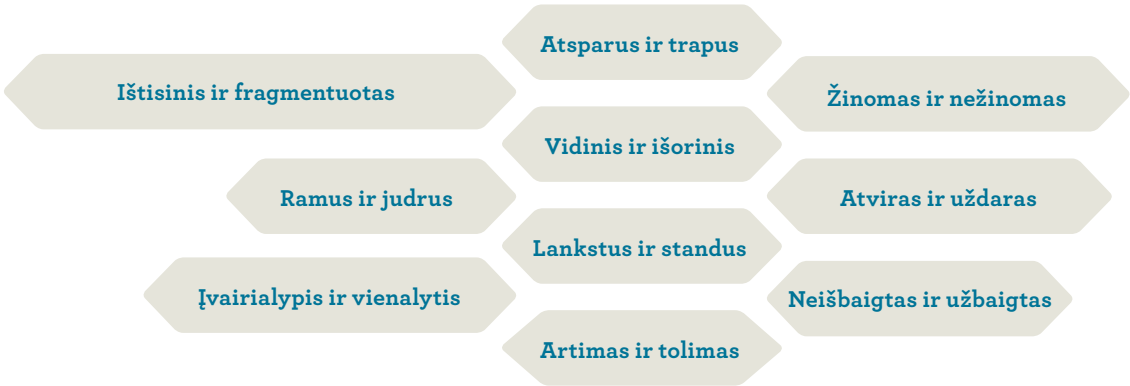

LANKSTUS IR STANDUS

Mokomąją informaciją turėtų būti galima sparčiai ir nesudėtingai keisti tiek per atskiras pamokas, tiek dienos eigoje.

Tuo pat metu mokiniams reikia organizuotos ir saugios, susikaupti padedančios darbo vietos. Mokytojai turi ribotus laiko išteklius, kurių tik nedidelę dalį gali panaudoti laikinam patalpų reorganizavimui.

Siekiant kuo didesnio lankstumo, kyla pavojus sukurti grynai funkcines erdves – skurdaus dizaino konteinerius be „veido“, bet su slankiojančia sienele. Tiesa ir tai, kad kasdieniame mokyklos gyvenime patalpomis beveik visada naudojamasi tik ribotą laiką. Jos greičiau atspindi tam tikrą „susikaupimo būseną“, o ne pastovią funkciją. Taigi, mokymuisi skirtos patalpos turi būti tiek mokymo ir informacijos paieškos, tiek pranešimų skaitymo vieta, o tam tikru atveju pritaikytos net atokvėpiui. Panašus funkcijų dubliavimasis būdingas beveik visoms patalpoms – kintamumas tampa pagrindiniu erdvės kokybės kriterijumi. Tai reiškia, kad vis svarbesnis tampa santykinis erdvės supratimas, kai į ją žiūrima kaip į socialinę struktūrą, neapsiribojant vien materialiu jos būviu.

Tad ateityje mokyklos aplinka dar sparčiau virs transformuojama erdve. Dėl pritaikomumo ir nesudėtingo prisitaikymo prie jos galimybių erdvę bus galima naudoti ir tokioms mokymosi formoms, apie kurias šiandien dar nekalbama. Erdvės kintamumo kriterijus visų pirma taikomas įrangai ir patalpų išdėstymui. Norint, kad patalpa būtų pritaikyta įvairioms mokymosi situacijoms, reikia nustatyti minimalų jos dydį. Be to, baldai turi būti universalūs, nesudėtingai modifikuojami net vaikų ir paauglių, o sienos pritaikytos naudoti įvairiems žaidimams ir pan. Architektūriniame diskurse su šiomis savybėmis glaudžiai siejami „ dirbtuvės“ ir „scenos“ terminai. Jais apibūdinama erdvių, kurios funkcionuoja kaip karkasas, idėja. Jos turi aiškias ribas ir vientisą pavidalą, tačiau patys vartotojai gali jas formuoti, papildyti ir „programuoti“. Čia kalbama apie karkaso stabilumo ir sudedamųjų dalių lankstumo dialektiką, užtikrinančią maksimaliai įmanomą laisvę.

ATVIRAS IR UŽDARAS

Mokiniai turėtų gebėti savarankiškai dirbti atvirose mokymosi situacijose (atvirose tikslams / metodams / medžiagoms ir kt.).

Tuo pat metu mokiniams reikia patarimų ir paramos, kad nepasiklystų sudėtingame pasaulyje.

Šias sąvokas perteikia ir architektūra, pavyzdžiui, klasės ir koridoriaus sandūroje. Anksčiau pastovėti už durų reiškė atskirtį ir sudrausminimą, o dabar plotas prie durų yra laisvai pasirenkama darbo ir bendravimo erdvė. Pagrindinis uždavinys – sukurti tam tikrą pralaidumą iš vienos vietos į kitą. Kiek reikia skaidrumo, kad būtų sukurtas vizualinis ryšys, ir kaip atskirti kambario erdvę (kad ribos būtų nepermatomos, o ramybė netrikdoma)? Kokio garsinio atskyrimo būtinai reikia?

Atvirumo skalė siekia nuo atvirų durų ir stiklinės pertvaros, kurią galima uždengti ir užuolaidomis ar žaliuzėmis, iki atviro kambario, kurio sienos ribas žymi tik pastatytas baldas. Viena vertus, tai apibrėžia patalpą ir tam tikras jos zonas, tačiau neatmetama ir pokyčių galimybė. Vartotojai gali nuspręsti, kiek ir kada reikia atvirumo, o kada – uždarumo, kada leisti mokiniui dirbti savarankiškai, o kada mokytojui įsikišti ir kontroliuoti mokinį ir pan. Tokie sprendimai leidžia koreguoti „atvirumą“ arba „uždarumą“, o tai, priklausomai nuo situacijos, gali atlikti ir patys vartotojai.

Kintamumas ir lankstumas čia reiškia ne savavališką „viskas galima“, bet galimybę rinktis iš įvairių variantų. Diferencijuotas ir aiškus erdvių pasirinkimas leidžia vartotojui rinktis ir skatina kūrybiškumą jas derinant. Mokiniai ir mokytojai turi išmokti nuosekliai naudotis uždarumo ir atvirumo sąveika – kartais ir tikslingai keisdami pirminę patalpų paskirtį.

IŠTISINIS IR FRAGMENTUOTAS

Kad mokiniai galėtų ramiai ir susikaupę dirbti, jiems reikia socialinių santykių mokymosi grupėje tęstinumo ir aiškumo.

Kartu jie turi patirti įvairių kontrastų ir nenuspėjamų pokyčių, kad galėtų dėl jų stiprėti.

Geriausias būdas užtikrinti socialinių santykių tęstinumą ir aiškumą, ypač didelėse mokyklose, – formuoti klasių ar mokymosi grupes, kurios išlieka stabilios daug metų. Planinis atsakas – tai siekis sukurti mokymosi grupes tarp tos pačios metų laidos, skirtingų metų laidų mokinių arba „klasių šeimas“ ir jų erdvinis grupavimas (į klasterius). Taip sukuriamos nuoseklios erdvinės sekos, atveriančios įvairias bendro erdvės naudojimo galimybes. Tačiau dėl grupių sudarymo reikia tartis ir stebėti jų užimtumą, nes nesunkiai suvaldomose grupėse, kurias paprastai sudaro 60–90 žmonių, neišvengiami konfliktai, o spręsti juos reikia kartu ir su pagarba vienas kitam. Šie derybų procesai turi būti integruoti į ugdymo koncepciją.

Klasteriai, kurie pagal tipologiją gali apimti ir labai atvirą mokymosi aplinką, leidžia formuoti nuolatinius erdvinius-socialinius vienetus, prilygstančius „mokyklai mokykloje“ ir tuo besiskiriančius nuo uždarų „mokyklos klasių“. Taip sukuriamos valdomos santykinės erdvinės struktūros, kurių naudojimo būdai gali būti pakartotinai derinami pasitelkus mobilumo principus, kol pasiekiama subalansuota „stabili būsena“. Be patalpų planavimo, pagrindine projektavimo užduotimi tampa slenksčiai ir perėjimai. Kiekvienam klasteriui suteikiamas savitas pavidalas, pažymimos ribos. Vienoje „didelėje mokykloje“ susidaro daug „mažų mokyklų“, kurios savo ruožtu yra platesnės aplinkos edukacinio kraštovaizdžio dalis ir turi pralaidžias išorines sienas.

VIDINIS IR IŠORINIS

Kad išmoktume suprasti pasaulį, reikia jį supaprastinti. Laipsniškas jo aprašymas ir paaiškinimas keičia asmeninę patirtį: švietimo programa, tvarkaraštis, mokymosi etapai išskaido tikrovę taip, kad ji taptų suprantama ir apčiuopiama, kad ją būtų galima rekonstruoti savo vaizduotėje (taigi ir keisti).

Taip pat tiesa, kad, norėdami išmokti veikti pasaulyje, mokiniai turi susidurti su jo sudėtingumu. Tik tada jie galės išmokti nepasiduoti jo užvaldymui. Tikrovė visada yra „vientisa“. Mokykla turi atsiverti gyvenimui ir atsisakyti švietimo programų apkarpymų.

Vidų ir išorę galima suprasti architektūriškai ir urbanistiškai. Abiem atvejais kalbama apie jau anksčiau aprašytas ribas ir perėjimus bei jų pralaidumą. Mokykla yra vidinis pasaulis. Sukurti vidinę erdvę iš esmės reiškia paslėpti ir atskirti išorinį pasaulį. Jutiminiai – taktiliniai, vizualiniai, akustiniai – dirgikliai patekus į patalpą iš pradžių radikaliai sumažinami, o paskui planuotai ir selektyviai atkuriami. Mokykla kaip ugdymo įstaiga įgyja vis svarbesnę funkciją miesto visuomenėje – tiek socialiniu, tiek ekonominiu požiūriu. Įvedus visos dienos ugdymą, ji tampa tiek mokymosi, tiek gyvenamąja vieta; pamokos ir laisvalaikis susipina. Neformaliojo ugdymo procesai prilygsta formaliesiems; mokymasis vyksta visur. Mokykla, kuri yra uždara teritorija, iš esmės izoliuota erdvinė „sala“, nebeatitinka šiandienos realijų. Vis didesnę reikšmę įgyja už mokyklos ribų esančios mokymosi erdvės, o mokyklos tampa neatsiejama savivaldybių švietimo tinklo dalimi. Atitinkamai stiprėja mokyklos ir visuomenės tarpusavio ryšiai.

RAMUS IR JUDRUS

Susimąstymas, delsimas yra ne mažiau svarbi pagrindinė žmogaus egzistencijos forma – kontempliatyvus gyvenimas („vita contemplativa“). Dėl didėjančio pagreičio, kurį lemia moderniosios technologijos, vis svarbiau sąmoningai lėtinti ugdymo proceso tempą: skirti laiko jutiminiams įspūdžiams, leisti sau į viską pažvelgti iš naujo, įsiklausyti į save.

Tuo pat metu proto veržlumas yra būtina sąlyga atrasti tai, kas nauja, nežinoma, nepatogu. Sustabarėjusios žinios tampa ideologija. Žaismingi, netikėti, neplanuoti ryšiai ir nepasotinamas smalsumas yra būtinos bet kokio kūrybiškumo sąlygos. Tiek pat vietos turi būti skiriama ir veiklai drauge, aktyviam gyvenimui („vita activa“) kaip antrajai pagrindinei žmogaus egzistencijos formai.

Čia kalbama ne (tik) apie sėdėjimą vietoje (ant kėdės klasėje) ir judėjimą (žaidimų aikštelėje, sporto salėje). Greičiau apie paties mokyklos pastato formą ir dizainą, kuris, nors ir neišvengiamai statiškas kaip architektūros objektas, įkūnija ramybę ir dinamiškumą.

Architektūra reaguoja į funkcinius reikalavimus. Jei bibliotekoje visų pirma reikia susikaupti, tai reikalavimai įvairioms mokymosi erdvėms vėlgi skiriasi nuo reikalavimų fojė. Atitinkamai gali skirtis ir architektūrinis projektas. Jei koridoriuje akcentuojama judėjimo dinamika, pavyzdžiui, rampa, kuria mokiniai tarsi scena plūsta į išorę, bibliotekoje dominuoja į vidų sutelkta erdvinė struktūra, kurioje vyrauja santarvė su pačiu savimi, dar labiau pabrėžiama apšvietimu. Beveik kontempliatyvi atmosfera čia kontrastuoja su kitokios formos ramybe mokymosi erdvėje. Čia erdvė idealiai sukuria aktyvią struktūrą, kurią galima formuoti ir transformuoti neprarandant jos kontūrų.

ARTIMAS IR TOLIMAS

Nė vienas vaikas, nė vienas jaunuolis nesimoko vienas. Visiems reikia ne tik mokytojų, bet ir kitų žmonių artumo. Mokymuisi reikia pripažinimo ir bendravimo su kitais. Vaikai ir jaunuoliai patys turi išmokti reikšti pagarbą ir prieraišumą, perteikti tiek pripažinimą, tiek kritiką ir priešpriešoje derinti asmeninius interesus su kitų interesais.

Tuo pat metu kiekvienas vaikas, kiekvienas jaunuolis yra kitoks ir mokosi savaip. Mokymasis visada yra labai individualus procesas, vykstantis savo paties galvoje, savo paties kūne.

Mokyklos erdvinė struktūra turi sudaryti vienodas sąlygas tiek individualizacijai, tiek socializacijai – tiek artumo patirčiai, kai mokiniai sėdi vienas šalia kito, kad galėtų „susitarti“ vienas su kitu, tiek ir tikram nutolimui, kai kiekvienas gali pabūti su savimi.

Artumas ir nuotolis yra pagrindiniai erdvinio projektavimo kriterijai, kurie persmelkia visus mastelius. Kaip arti vienas kito yra stalai ir kur, pavyzdžiui, galima išvysti „platų vaizdą“ į atvirą erdvę? Atstumo klausimas suponuoja funkcinio tankio klausimą: vienoms erdvėms būdingas didelis intensyvumas ir komunikacinis artumas, kitoms – sąmoningas atstumas. Idealu, jei fojė yra plati ir erdvi, o ramybės kambarys išsiskiria skaidriu santūrumu ir aprėpiamumu.

Net jei jaunesnių ir vyresnių mokinių standartai labai skiriasi, artumo ir nuotolio pusiausvyros principas yra toks pat svarbus pradinio ugdymo sektoriaus erdvinėms koncepcijoms, kaip ir vyresniųjų klasių moksleiviams.

ĮVAIRIALYPIS IR VIENALYTIS

Vis labiau globalizuotame pasaulyje įvairovė laikoma ne grėsme, o galimybe: skirtingumas laikomas produktyvių procesų šaltiniu ne tik versle ir pramonėje, bet ir mokyklose.

Tuo pat metu, norint sugyventi vieniems su kitais įvairove pasižyminčioje visuomenėje, reikia minimalaus vieningumo kultūrinių, kalbinių ir moralinių-teisinių normų pavidalu.

Jei heterogeniškumą siekiama nuosekliai išnaudoti kaip galimybę, skirtingą potencialą turintys mokiniai neturi būti paskirstyti po skirtingus kabinetus (ar pastatus), kaip buvo iki šiol. Kalbant apie mokymo metodus, tai reiškia: tiek vidinės diferenciacijos (skirstymas į grupes klasėje), kiek reikia, tiek išorinės diferenciacijos (atskirų mokymosi formų), kiek būtina. Erdvės požiūriu tai reikštų, kad vietoj daugybės atskirų diferencijuoto ugdymo patalpų atsiranda lanksčiai dalijama ir erdvi patalpų struktūra, kurią įmanoma sukurti taikant įvairias atviros erdvės tipologijas.

Patalpų kaita mokykloje sukuria ir skirtingo pobūdžio atmosferą. Dirbtuves primenanti mokymosi erdvė skiriasi nuo bendravimui pritaikytos grupinio darbo patalpos, mokytojų darbo vieta – nuo bibliotekos. Ar šios erdvės sąmoningai suprojektuotos kaip besiskiriančios, ar kaip vienalytės, priklauso nuo ugdymo koncepcijos specifikacijų, galiausiai dėl jų detalumo sprendžia architektai. Vienu atveju erdvinio modelio patrauklumas gali būti susijęs su skirtingų situacijų sugretinimu, kurios gali būti laikomos visuma tik tada, kai jas patiria (= įveikia) vartotojai. Mokyklos aplinkos ir erdvinės pasiūlos įvairovė bei sąmoningas jos ribų atvėrimas gali būti suprantami kaip filmas – su griežtais pjūviais arba minkštais perėjimais.

Architektūrinių sprendimų spektras yra platus. Kai kurie architektai projektavimo kokybę apibrėžia būtent vieningumo, tęstinumo ir paprastumo terminais. Kiti pasisako už priešpriešų architektūrą, kuriai būdingas sąmoningas įvairių patalpos elementų ir nuotaikų kontrastavimas.

ŽINOMAS IR NEŽINOMAS

Mokymasis yra veiksmingas, kai naujas žinias galima „prijungti“ prie jau turimų, kai jas galima įtvirtinti laikantis nusistovėjusios tvarkos, naudingų įpročių ir žinomų pavyzdžių.

Nežinomybė ir naujumas taip pat yra visada svarbūs mokymosi veiksniai. Mokykloms reikia rasti pusiausvyrą integruojant nežinomus ir naujus dalykus taip, kad jie būtų konstruktyvūs, produktyvūs, gaivūs ir kūrybiški. Susidurdamos su nuolatiniais naujais interneto ir kitų visuomenės informavimo priemonių dirgikliais, mokyklos susiduria su paradoksalia užduotimi: giliau pažvelgti, mokyti kantrybės ir tikslumo, atrasti nežinomų dalykų tariamai žinomuose.

Kita vertus, architektūros kokybę lemia tai, kad ji leidžia išbandyti tai, kas nežinoma ir netikėta. Erdvei, kurią galima įvairiai interpretuoti, visada galima priskirti daugiau nei vieną funkciją. Šis erdvės neapibrėžtumas ar reikšmių įvairovė kartu nuolat stebina, nes leidžia ją interpretuoti. Tai glaudžiai siejasi su atvirumu ir kintamumu. Patalpa gali reikšti daugiau nei vien funkcinę erdvę. Jos išvaizda kinta, pavyzdžiui, priklausomai nuo paros laiko ir apšvietimo sąlygų arba nuo to, kokiu kampu į ją žiūrima.

ATSPARUS IR TRAPUS

Mokykla turi būti tinkamai suprojektuota ir pastatyta taip, kad atlaikytų labai didelį kasdienį krūvį. Dabartinėmis sąlygomis pusiau viešose erdvėse destrukcijos rizika yra labai didelė.

Tuo pat metu, jei mokykla privalo tapti jaunų žmonių namais, ji turi pasiūlyti ir erdvės visuomet trapiam intymiam, privačiam ar asmeniniam gyvenimui. Mokykla turi leisti patirti, kad trapumą galima apsaugoti. Tik taip mokiniai gali išmokti prisiimti atsakomybę, rūpintis kitų turtu ir atsakyti už tai, ką sugadina. Taip galima sukurti aplinką, kurioje kiekvienas galėtų rasti sau namus, kuriuose gerai jaustųsi.

Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad ilgaamžiškumas ir saugumas yra du esminiai reikalavimai, verčiantys architektus kurti tvirtą kevalą ir atsparius baldus. Kevalas ir baldai turi būti patvarūs, bet jokiu būdu ne trapūs, greit lūžtantys.

Dizaino požiūriu galima apibūdinti dvi pagrindines tendencijas. Pirmoji – tai bandymas viską paversti kuo tvirtesniu, saugesniu, o tai dažnai netenkina lūkesčių dėl didelių „vandalizmui atsparaus dizaino“ reikalavimų. Daiktai darosi grubesni, tvirtesni, lengvai plaunami, sterilūs. Antra vertus, laikomasi ir kito pamatinio požiūrio, pagal kurį turtas įvertinamas tada, kai jo savybės gerai matomos ir suprantamos. Tai reiškia, kad net trapūs daiktai gali būti patvarūs.

Šis reikalavimas taikomas ypatingai suprojektuotiems mokyklų pastatams. Tai – konkretūs lankytini objektai, todėl jų estetika turi būti suprantama kaip plačios edukacinės misijos dalis, taigi ir kaip ugdymo klausimas. Šią temą pastaruoju metu ypač akcentuoja architektai įgyvendinant iniciatyvą „Architektūra kuria mokyklą“.

Rūpestingas tvarkymasis gali būti užtikrinamas ne funkciniu, bet tik kultūriniu ir edukaciniu požiūriu. Vis dėlto tai reiškia, kad ypač interjero įranga turi pasižymėti tam tikru stabilumu ir ilgaamžiškumu. Šiuo atveju dizaineris privalo elgtis labai rūpestingai.

NEIŠBAIGTAS IR UŽBAIGTAS

Mokykla kaip atvira institucija niekada negali būti išbaigta, todėl jai reikia neužbaigtų dalykų, kad galėtų vystytis toliau. Taip pat ir paties mokymosi niekada neįmanoma užbaigti. Mokytis, vadinasi, nuolat ieškoti naujų perspektyvų, būdų ir rezultatų.

Tuo pat metu švietimas padeda žmogui įgyti tapatybę, o ši visada susijusi su uždarumu. Be kita ko, tapatybę nusako jos ribos („kas aš esu / nesu“) ir šia prasme ji yra „užbaigta“.

Kai pastatas jau pastatytas, jis visų pirma yra kažkas išbaigto ir toks privalo būti. Idealiu atveju „geras mokyklos pastatas“ statomas toliau ir nuolat kinta. Dėl to „mokymosi namai“ tam tikra prasme niekada nebus užbaigti. Atsižvelgiant į jo nepastovumą, jis turi būti suprojektuotas kaip pastovus, bet kartu galintis būti keičiamas. Neišbaigtumo laipsnis kinta priklausomai nuo naudojimo srities: vartotojų įtraukimas į nuolatinį erdvės perplanavimo kaitos procesą yra akivaizdesnis mokymosi erdvėje nei, pavyzdžiui, bibliotekoje, kuri atrodo labiau išbaigta ir nefunkcionuoja kaip transformuojama erdvė.

3. ERDVĖS

Kokių pasekmių tai turi patalpų planavimui? Šioje dalyje pateikiami pokyčiai, susiję su skirtingomis naudojimo sritimis ir jų erdvių išplanavimu. Istoriniu požiūriu daugelis su tuo susijusių reikalavimų anaiptol nėra nauji. Jau praėjusio amžiaus pradžioje įvairių švietimo reformų atstovai iškėlė nemažai idėjų, o dalis jų buvo įgyvendintos permainų po Antrojo pasaulinio karo laikotarpiu. Mokyklų steigimo etapas aštuntajame dešimtmetyje ir devintąjį dešimtmetį prasidėjęs judėjimas dėl bendrojo įtraukiojo ugdymo davė stimulą įgyvendinti šiuos siekius. Vis dėlto tik pastaruoju metu pradedama viską persvarstyti, o tai įgyvendinama ir viešojoje politikoje.

NUO KLASĖS IKI MOKYMOSI ERDVĖS

VII 323 p. ir toliau

138 p. ir toliau

Mokymosi ir mokymo erdvėms šiuolaikiniuose mokyklų pastatuose visų pirma taikomi du pagrindiniai ugdymo reikalavimai, atspindintys esminį paradigmos pokytį. Siekiant patenkinti ugdymo reikalavimus, atitinkančius esminį paradigmos pokytį, šiuolaikinių mokyklų pastatų mokymosi ir mokymo erdvės visų pirma turi atitikti šiuos du svarbiausius reikalavimus:

- Mokymosi formų ir mokomosios medžiagos įvairovę bei
- įvairiais metodais užtikrinamą individualaus mokymosi galimybę.

Pastato struktūros požiūriu tam reikia sudaryti tinkamas sąlygas: turi būti pakankamai erdvės ir patalpų, kurias būtų galima ne tik visapusiškai pritaikyti kaip nedalomą vienetą, bet ir sujungti vieną su kita.

Atsižvelgiant į šiuolaikinius funkcinius reikalavimus, sukurti trys pavyzdiniai struktūriniai bendrojo ugdymo patalpų modeliai:[4]

- papildytos klasės modelis: klasė ženkliai padidinama ir (arba) šalia jos įrengiamas grupinio darbo kambarys; kur įmanoma, aktyviai naudojama priėjimo zona;
- klasteris: kelios klasės, diferencijuotam ugdymui ir atokvėpiui skirtos erdvės ir bendru daugiafunkciu centru paversta padidinta priėjimo zona sujungiamos į bendrą erdvę; lemiamą reikšmę klasterio naudojimui turi jo skirstymas į zonas, skaidrumas, akustika ir priešgaisrinės saugos optimizavimas, taip pat išskirtinio „adreso“ suteikimas;
- atvira mokymosi aplinka: didelė atvira mokymosi erdvė, skirta kelioms drauge dirbančioms mokinių klasėms. Derinama su padalytomis ir atskirtomis patalpomis, naudojamomis darbui grupėse ir įvesties etapuose.

4 Žr. taip pat Schneider/Seydel, *Empfehlungen für einen zeitgemäßen Schulhausbau in Baden-Württemberg.*

Visais trimis atvejais siekiama sukurti patalpų suskirstymą, atitinkantį šiuolaikinio mokymo reikalavimus ir leidžiantį pamokos metu greitai keisti socialines mokymo formas (savarankiškas darbas, darbas mažose arba didelėse grupėse) ir metodus.

Pagal švietimo programą paprastai pasirenkamas vienas šių modulių, tačiau skirtinguose mokymo sektoriuose metodai gali būti kombinuojami ir plėtojami pagal specifinius poreikius.

Visų modelių atveju vis svarbesnis vaidmuo tenka plačiam naujųjų technologijų taikymui: individualų darbą ir erdvinį lankstumą vis labiau padeda užtikrinti nešiojamieji kompiuteriai arba planšetės.

Papildytos klasės modelis

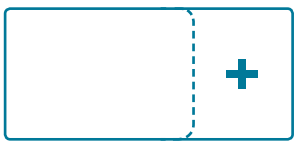

VII 337 p. ir toliau
138 p. ir toliau

Daugiafunkcių mokymo ir mokymosi erdvių poreikį galima patenkinti padidinant, sujungiant ir pertvarkant bendrojo naudojimo ar mokymo patalpas. 72 kvadratinių metrų ar didesnis patalpų, kuriose mokosi ne daugiau kaip 25 mokiniai, plotas gerokai išplečia jų panaudojimą įvairioms mokymosi veikloms. Tai skatina kai kuriuos mokyklų steigėjus didinti mokymosi erdves, kad būtų sudarytos tiesioginės diferencijuoto ugdymo galimybės.

Dviejų gretimų klasių sujungimas dvigubomis durimis arba lanksčia pertvara suteikia papildomų jų panaudojimo galimybių, jei viena klasė neužimta.

Tais atvejais, kai mokymosi patalpai priskirta kita grupinio darbo patalpa, kuri nėra tiesiogiai prie jos prijungta, dažnai naudojama tik sandėliavimui. Jei dviem klasėms priskiriamas bendras, geriausiu atveju centre tarp jų esantis grupėms skirtas kambarys, kuriuo diferencijuoto ugdymo tikslais naudojasi abi mokinių grupės, pertvarinė siena dažnai būna su durimis ir langais ir (arba) didžiąja dalimi įstiklinta. Nepaisant izoliuoto garso, taip sukuriamas patalpų tęstinumas: mokymosi ir grupinio darbo kambaryje galima lygiagrečiai užsiimti skirtingo pobūdžio veikla ir taikyti įvairias mokymo formas, neprarandant vizualinio kontakto. Patalpos paprastai turi kelis įėjimus – patekti į klasę galima tiek tiesiai iš koridoriaus, tiek iš bendrai naudojamos patalpos. Erdvės tandemas taip pat leidžia abiejų klasių mokytojams ugdyti komandinio darbo įgūdžius.

Visuose „papildytos klasės“ modelio variantuose mokymosi ir mokymo erdvę galima išplėsti link priėjimo zonos. Sienos su ja turi turėti pakankamą vizualinį ryšį, kaip ir su priskirta grupinio darbo patalpa.

Mobilios pertvaros klasėje turėtų būti kuo lengviau transformuojamos, o tai dažnu atveju reiškia prastesnę garso izoliaciją. Šiuo atveju reikėtų į tai atsižvelgti. Kaip ir anksčiau, pagrindinis sprendimo „papildytos klasės“ modelio („klasė plius“) principas remiasi atskira klasės grupe kaip pagrindine jos organizacijos forma.

Klasteris

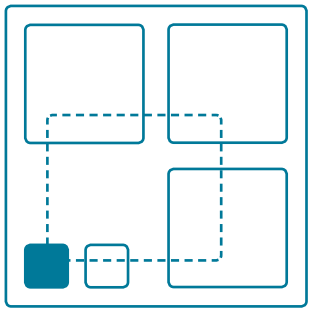

VII 340 p. ir toliau
140 p. ir toliau

Klasteriai – tai patalpų grupės, kuriose kelios mokymosi ir mokymo erdvės kartu su susijusiomis diferencijuoto ugdymo, poilsio ir rekreacijos erdvėmis sudaro aiškiai atpažįstamą funkcinį vienetą. Priėjimo (judėjimo) zonos išplečiamos taip, kad sudarytų ugdymo požiūriu tinkamą bendrą centrą. Projektuojant turi būti numatyti decentralizuoti kabinetai pedagogų (mokytojų, švietimo pagalbos specialistų ir kitų pedagoginių darbuotojų) komandoms, sanitarinės, sandėliavimo ir pagalbinės patalpos bei įeigos zona su rūbine. Pageidautina įrengti atskirą išėjimą į lauką arba balkoną. Paprastai į klasterį įeina ne daugiau kaip trys–šešios klasės, sudarančios socialinį-erdvinį vienetą. Dėl didesnio skaičiaus kyla rizika perkrauti bendrą centrą. Jei yra daugiau paralelinių klasių, rekomenduojama sudaryti dvigubus klasterius su daliniu atskyrimu.

Dėl klasterių galima pasiūlyti įvairias erdvines struktūras betarpiškoje mokymo aplinkoje – ankštumą ir erdvumą, užsisklendimą ir atvirumą, individualumą ir bendruomeniškumą. Kompozicines struktūras galima pritaikyti prie besikeičiančių naudojimo reikalavimų dėl galimybės įvairiai derinti erdves. Jos užtikrina pedagoginį lankstumą keičiant ugdymo formas ir sukuria erdvinę sinergiją. Tai – pakaitomis naudojamos klasės, gerai matomos gretimai esančios grupinio darbo patalpos, komunikacinę funkciją atliekančios įėjimo ir poilsio zonos, balkonai ir kt., kurie išplečia erdvę, ypač skirtą dirbti mažomis grupėmis ir individualiai, taip pat kai reikia daug erdvės, pavyzdžiui, vykdant pranešimų formato užsiėmimus, simuliaciniams žaidimams ir pan. Klasterių grupių dydis ir išdėstymas priklauso nuo juose esančių klasių skaičiaus. Jų struktūrą lemia atitinkama mokyklos ugdymo koncepcija ir struktūrinės bei erdvinės mokyklos pastato sąlygos. Įtraukties ir visos dienos ugdymo zonos (paprastai) yra integruotos, todėl visoms klasterio klasėms bendrai naudojantis patalpomis atsiveria plačios jų pritaikymo galimybės.

Klasterio modelis grindžiamas tarpklasine organizacine koncepcija. Klasteriai formuojami kelioms paralelinėms tos pačios pakopos (metų laidos) klasėms arba kelioms iš eilės einančių mokymo pakopų klasėms. Galimos ir mišrios formos (pvz., iš dviejų mokymo pakopų sudaroma po dvi grupes). Galima sudaryti ir erdviškai atskirtas dalykų mokymosi grupes (pvz., kalbų, matematikos, socialinių mokslų ir kt.).

Atvira mokymosi aplinka

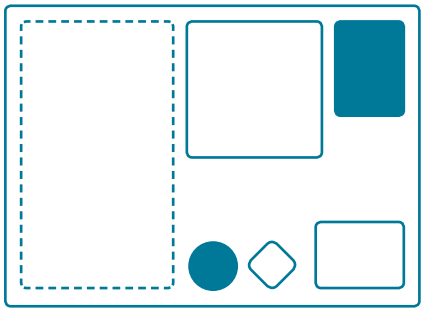

VII 328 p. ir toliau

145 p. ir toliau

Atviros mokymosi aplinkos modelis iš esmės atsiskiria nuo įprastinėse klasėse suformuotų mokymosi ir mokymo patalpų. Jų vietoje sukuriamos kelioms klasėms skirtos daugiafunkcės atviros mokymosi zonos, sudarančios sąlygas mokytis individualiai arba mažose grupėse.

Taikant šį struktūrinį modelį taip pat formuojami erdviniai vienetai, sudaryti iš trijų ar keturių klasių – „namų buveinės“. Atviroje erdvėje galima itin lanksčiai pritaikyti įvairias mokymosi situacijas. Uždaros funkcinės patalpos paprastai ribojamos iki minimumo. Priėjimo zonos ir bendro naudojimo patalpos tiesiogiai integruojamos į mokymosi aplinką kaip bendravimo erdvės.

Atvirose mokymosi erdvėse mokytojai ir besimokantieji, priklausomai nuo situacijos, pasirenka tinkamas vietas individualiam arba grupiniam darbui. Kai kurios mokymosi erdvės yra struktūriškai diferencijuotos, pavyzdžiui, įėjimo zonos, atviros mokymosi erdvės ir grupinio mokymosi patalpos. Kiti projektai apsiriboja tik viena didele, daugiafunkce veiklai pritaikyta erdve. Atvira erdvė, priklausomai nuo projekto, padalyta į sritis ir suskirstyta zonomis, ji atitveriama tiek stacionariomis sienomis arba įstiklintomis pertvaromis, tiek kilnojamomis sienelėmis. Mokiniai ir mokytojai „konstruoja“ erdvines situacijas pagal savo poreikius.

Vis dažniau diegiant naujus mokymo ir mokymosi modelius, kuriais siekiama atviresnio mokymo nuo pat pirmųjų mokymosi metų, ir šiems modeliams pritaikytas specifines užduočių formas, kurios skatina savarankišką mokymąsi, reikėtų atitinkamai organizuoti ir erdvinę bei architektūrinę aplinką ir ją įgyvendinti statant mokyklas.

Specialūs erdviniai sprendimai individualiam mokymuisi

Ypatingas dėmesys dabartinėje mokyklų ugdymo raidoje skiriamas individualizavimo temai. Su ja susiję šie erdviniai sprendimai.

Studijų salės modelis: pagrindiniai sprendiniai

Jos centre dažnai kartu su kompiuterinėmis darbo vietomis siūlomos neasmeninės atskiros darbo vietos, kurių skaičius bibliotekoje arba specializuotoje mokymosi salėje yra ribotas ir kuriomis skirtingu metu gali naudotis visi mokiniai. Svarbu, kad tinkamais baldais būtų sukurta vizualinė atskirtis ir tam tikra garso izoliacija.

Mokymosi biuro modelis: atskirų darbo vietų integravimas į klasterius

Klasteryje sukuriama erdvė, kurioje, priklausomai nuo jos dydžio, gali būti įrengtos atskiros individualios arba bendrojo naudojimo darbo vietos. Jos gali būti pačiame klasterio centre, specialiai tam pritaikytame koridoriuje arba atskiroje patalpoje – mokymosi biure, kuris papildo mokymo klases. Jei darbo vietos personalizuotos, paprastai prie jų įrengiama nuosava spintelė ir (arba) lentyna.

Kitu atveju kiekvienoje klasėje galima įrengti individualias darbo vietas su spintelėmis kiekvienam mokiniui, kurios paprastai grupuojamos po dvi arba po keturias. Toks grupavimas prireikus gali pasitarnauti kaip atspirties taškas formuojant mažas grupes. Kartu mokymo patalpoje visada turi likti pakankamai vietos, kad būtų galima sustatyti ratu kėdes per pradinį idėjų generavimo etapą ar diskusijas. Šio sprendimo privalumas yra tas, kad individualų darbą galima labai greitai ir lanksčiai kaitalioti su darbu mažose arba didelėse grupėse.

Įėjimo zonų aktyvinimas

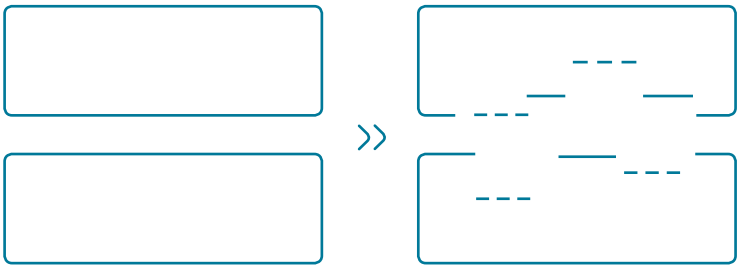

Įėjimo zonų aktyvinimas – didesnio pralaidumo ir poilsio zonos

149 p. ir toliau

Nepriklausomai nuo pasirinkto struktūrinio modelio, įėjimo zonų aktyvinimas visada yra pagrindinė tvaresnio erdvės naudojimo primonė statant ar pertvarkant mokyklas. Priešingai nei dažnai teigiama, koridoriai suteikia planavimo galimybių, nepaisant galiojančių priešgaisrinės saugos reikalavimų, todėl jie neturėtų būti laikomi „prarasta zona“. Kai nebelieka griežtos ribos tarp pamokų ir popamokinio laiko, atsiranda pereinamosios zonos, kurias reikia apibrėžti ir suplanuoti atsižvelgiant į jų panaudojimą kasdieniame mokyklos gyvenime. Yra įvairių sudominimo ir užėmimo priemonių: tiek visada atviros klasės durys, tiek klasė su dvejomis durimis ir stikline anga, tiek plačios stiklinės sienos ir prieškambario patalpos, naujai interpretuojančios klasės ir koridoriaus santykį, tiek visiškai atviros, miesto gatvę primenančios erdvinės struktūros.

Įėjimo (judėjimo) zonų funkcijų spektras yra labai platus, nuo atskirų pokalbių kampelių iki nuolat pasikartojančių sėdimųjų vietų už stalo derinių ar per visą pastatą nusidriekusių poilsio zonų. Ateityje įėjimo zonos paprastai egzistuos tik labai intensyvaus judumo vietose, pavyzdžiui, prie pat įėjimo, kuris optiškai ir akustiškai skiria mokyklą nuo išorinio pasaulio ir kur formuojamas jos įvaizdis. Visos kitos priėjimo zonos, net laiptinės, jei tinkamai suprojektuotos, gali būti įtrauktos į mokymo procesą.

Ypatinga problema, susijusi su judėjimo zonų naudojimu ir koridorių integravimu, yra rakinamos durys. Pastaraisiais metais kai kuriose mokyklose buvo primygtinai reikalaujama, kad klasių durys iš išorės turėtų užapvalintą rankeną ir jas galėtų atidaryti tik raktą turintis mokytojas. Tai buvo motyvuojama apsauga nuo vandalizmo ir agresyvių veiksmų. Tačiau atidžiau pažvelgus paaiškėja, kad ši apsauga yra iliuzinė: vargu ar vandalus ir siautėjančius žudikus gali sulaikyti uždarytos durys[5]. Priešingai, sėkmingai veikiančios mokyklos, ypač tose vietovėse, kuriose yra mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, įrodo, kad duris visada galima atidaryti tiek prieš pamokas, tiek jų metu. Jei pavyksta sukurti mokymo kultūrą laikantis principo „Tai mūsų mokykla, kurią sukūrėme kartu!“, ugdomas tvirtas noras prisiimti atsakomybę. Pamokų pradžia geriau organizuojama, nes prie durų nesusidaro spūstis, galima „atvira pradžia“, be to, priklausomai nuo proceso, galima sklandžiai planuoti perėjimus tarp darbo ir pertraukų.

5
Plg. rekomendacijas dėl apsaugos nuo agresijos (amoko) Badeno-Viurtembergo žemėje: Expertenkreis Amok, Gemeinsam Handeln.

Sanitarinės patalpos

175 p. ir toliau

Daugelyje mokyklų centralizuotai įrengtus ir visai mokyklai skirtus sanitarinius mazgus sunku kontroliuoti pedagoginiu požiūriu, todėl daugeliui mokinių jie kelia baimę. Tad priimtino dydžio tualetai turėtų būti įrengiami decentralizuotai, pageidautina klasteriuose arba atvirose mokymosi aplinkose, kad jų vartotojai galėtų prisiimti už juos tiesioginę atsakomybę. Suomijoje, siekiant išvengti vandalizmo ir patyčių tualetuose, pasiteisino paprastas sprendimas: nebeliko didelių patalpų, tik atskiri tualetai, priskirti mokymosi ir laisvalaikio zonoms klasteriuose arba atvirose mokymosi aplinkose. Daugelyje projektų būtent čia išryškėja kokybiško dizaino svarba. Būtent jis suteikia šioms erdvėms vertę ir apsaugo nuo aplaidaus naudojimo. Mokinių įtraukimas į projektavimo procesą taip pat didina atsakingo patalpų naudojimo pripažinimą.

Naujos interjero dizaino galimybės naudojant kilnojamąją įrangą

Iki šiol mokymosi erdvių projektavimas daugiausia buvo sprendžiamas apsiribojant planiniais sprendiniais. Jei pirmiausia aprašoma erdvinė struktūra, kurią galima palyginti su „technine įranga“, tuomet vidaus įranga atitinka „programinę įrangą“. Šiuolaikinė veikla mokykloje verčia nuolat keisti mokymosi aplinką. Dėl būtinos metodų kaitos ir kintančio ritmo tarp mokymosi ir atsipalaidavimo aplinka turi būti pritaikoma per kelias minutes – nuo darbo sėdint ant ratu sustatytų kėdžių iki grupinio darbo po keturis, nuo į centrą sutelktos paskaitos iki individualaus darbo periferijoje. Šiame procese patys vartotojai tampa „kambario mechanikais“, keičiančiais patalpos vaizdą, kitaip išdėstydami stalus ir kėdes. Interjero požiūriu tai reiškia, kad:

- Baldai turi būti kilnojami, įvairiai derinami ir tvirti.
- Trikampius ir trapecijos formos stalus ypač lengva derinti ir perstumti lyg karutį.
- Kėdės lengvos ir turi patogius laikiklius (rankenas).
- Visos mokymosi patalpos sienos tinkamos demonstravimui.
- Įvairiai pritaikomi stendai, kilnojamieji projekciniai paviršiai, konferenciniai stovai ir įvairios tvirtinimo priemonės – tai būtini lanksčiai taikomi mokymosi paviršiai. Juos galima naudoti tiek įprastose klasėse, tiek nurodytuose klasteriuose, nefiksuojant centre.
- Išmaniosios lentos irgi neprivalo būti centre, nes dabar jas galima perkelti iš vienos vietos į kitą. Pramonė siūlo gaminius, kuriuos galima susukti, sukrauti, perkelti, pakabinti ir nukabinti.
- Drabužių spintelės, medžiagų ir įrankių dėžės yra kilnojamos, jas galima labai įvairiai komponuoti ir kurti skirtingus erdvinius sprendimus.
- Kėdes ir stalus galima reguliuoti pagal mokinių ūgį.
- Sulankstomos, garsą sugeriančios pertvaros leidžia patogiai padalyti erdvę.
- Įranga papildyta ir aprūpinta skaitmeninėmis laikmenomis, todėl jomis galima naudotis iš bet kurios vietos.

Kuo daugiau kilnojamosios įrangos, tuo labiau reikia gana aiškios ugdymo sistemos, kad būtų išvengta painiavos.

II 58 p. ir toliau
VI 309 p. ir toliau

Šviesa, oras ir akustika

Gera šviesa ir tinkamos oro sąlygos turi būti toks pat savaime suprantamas dalykas, kaip ir puiki akustika. Daugelis eksploatuojamų pastatų dar nėra pakankamai kokybiški. Naujausi Federalinės aplinkos apsaugos agentūros tyrimai rodo, kad oro kokybė daugiau kaip 80 proc. klasių patalpų yra nepatenkinama, dažnai net kenksminga. Galimus sprendimus šiuo atveju siūlo hibridinės vėdinimo koncepcijos, kai vėdinimas atidarius langus derinamas su mechaniniu vėdinimu per fasade įrengtus vėdinimo įrenginius (mechaninis vėdinimas sudaro > 60 proc.).

Akustinė aplinka daugelyje mokyklų yra netinkama. Nors gerai patalpų akustikai užtikrinti pakaktų tik tam tikrų priemonių, aido trukmė dažnai yra per ilga (> 0,5 sek.), o kalbos girdimumas per prastas. Dažniausiai taip nutinka dėl per daug garsą atspindinčių paviršių. Akustinio optimizavimo reikalavimas ypač aktualus tada, kai, pavyzdžiui, buvusią koridoriaus erdvę reikia paversti edukaciniu požiūriu klasterių centru. Toks klasterių centras turi atitikti tuos pačius akustinius reikalavimus, kaip ir klasės patalpa.

Kai kuriose mokyklose greta erdvinių priemonių bandoma keisti vartotojų elgseną, įvedant „triukšmo šviesoforus“, tačiau paprastai tai pavyksta vidutiniškai sėkmingai. Naujausi bandymai aprūpinti mokytojus mikrofonais ir garsiakalbiais, kurie slopina mokinių keliamą triukšmą, taip pat yra tik „simptominis gydymas“.

Daugelyje mokyklų nepatenkinamos ir apšvietimo sąlygos. Daugeliu atvejų būtų galima pagerinti apšvietimą, o patenkinamas sprendimas pereinamuoju etapu galėtų būti dirbtinio apšvietimo reguliavimas, priklausomai nuo dienos šviesos.

6
Plg. *Umweltbundesamt, Gesundheitliche Bewertung von Kohlendioxid in der Innenraumluft*, 1361 p.

Priešgaisrinė sauga

Atveriant patalpas ir prijungiant prie jų įėjimo zonas kyla naujų reikalavimų priešgaisrinei saugai. Tradicinės nuorodos, pavyzdžiui, galiojančios pavyzdinės mokyklų statybos gairės, kuriose pateikiami priešgaisrinės saugos reikalavimai bendrojo ugdymo ir profesinėms mokykloms, taip pat pavyzdinis statybos kodeksas (vok. „Musterbauordnung“), vis dar grindžiami koridorinio tipo mokyklos tipologija. Tačiau daugybė įgyvendintų pavyzdžių rodo, kad atvirų patalpų struktūros ir priešgaisrinė sauga jokiu būdu neprieštarauja viena kitai. Tuo tarpu esama rekomendacijų, kuriomis reaguojama į mokyklų statybos raidą. Pavienės savivaldybės, taip pat Profesionalių gaisrinių tarnybų vadovų asociacija (vok. „AGBF Bund“) kartu su Vokietijos gaisrininkų asociacija jau paskelbė rekomendacijas, kuriose aptariami atviros mokymosi aplinkos ir klasterių erdviniai modeliai.

Tyrimo „Leitfaden Brandschutz im Schulbau“[7] rezultatai rodo, kad, pavyzdžiui, klasteriai ir atviros mokymosi erdvės gali užimti iki 600 kvadratinių metrų plotą. Klasterio ir (arba) mokymosi aplinkos pertvaroms nekeliami jokie atsparumo ugniai reikalavimai. Numatoma, kad klasterio ir (arba) mokymosi aplinkos erdvė turi būti labai skaidri. Jei skaidrumo trūksta, būtina pasirūpinti tinkamomis išankstinėmis gaisro aptikimo priemonėmis. Išėjimų skaičius priklauso nuo klasterio / mokymosi aplinkos dydžio.

Kadangi priėjimo zonos be jokių apribojimų gali būti naudojamos kaip mokymosi zonos, jos gali būti apstatytos savo nuožiūra, jei priešgaisrinės saugos požiūriu jos nėra apibrėžtos kaip „būtinas koridorius“, o mokymosi zonos sienoms ir durims nekeliami jokie priešgaisrinės saugos reikalavimai. Siekiama, kad priešgaisrinės saugos požiūriu priėjimo (judėjimo) zonos būtų apibrėžtos kaip mokymosi zonos dalis ir kartu su ja būtų suskirstytos į pastato sekcijas arba naudojimo vienetus, o ne į patalpas ir koridorius.

Visais atvejais į visus naujos statybos ir renovacijos projektus patartina nuo pat pradžių įtraukti atitinkamas suinteresuotąsias šalis. Net ir esamuose pastatuose, pritaikius priešgaisrinės saugos koncepcijos pakeitimus, galima atverti klases į koridorių, o koridorius laisvai naudoti kaip mokymosi erdves.

7 Tyrimą atliko Kaiserslauterno technikos universiteto Statybinės priešgaisrinės saugos katedra, bendradarbiaudama su Vokietijos architektų asociacija (BDA), „Montag Stiftung“ fondu „Jaunimas ir visuomenė“ (vok. „Jugend und Gesellschaft“) ir Šiaurės Reino-Vestfalijos nelaimingų atsitikimų draudimo fondu (vok. „Unfallkasse Nordrhein-Westfalen“), jį finansavo Vokietijos federalinis aplinkos apsaugos fondas (vok. „Deutsche Bundesstiftung Umwelt“).

NUO ATSKIROS MOKYKLOS FORMOS IKI ĮTRAUKIOSIOS MOKYKLOS

II 50 p. ir toliau
VI 302 p. ir toliau

Visų pirma specialiųjų poreikių turintiems mokiniams nereikia iš esmės kitokių erdvinių sąlygų nei kitiems mokiniams. Praktiškai nėra jokių išskirtinių įtraukties patalpų, išskyrus specialius terapijos kabinetus. Įtraukties patalpoms taikomi tokie patys kriterijai, kaip ir „gerai“ mokyklai. Nuo pat pradžių reikia vengti, kad senoji atskyrimo sistema bendrojo ugdymo mokykloje nebūtų vėl įvesta, sukuriant naują specialiąją mokyklą bendrojo ugdymo mokykloje, ją atitinkamai erdviškai atskiriant.

Daugelis įtraukiosios erdvės poreikių yra kasdieniai ir iš esmės sumažina nepatogumus, kurie kartais turi ilgalaikių pasekmių ne tik specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams, bet ir visiems mokyklose esantiems žmonėms. Tai galima iliustruoti trimis pavyzdžiais.

Specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams, kaip ir visiems kitiems, kartais reikia atsitraukti. Tam tikrais atvejais šiuos jų poreikius reikia patenkinti dažniau ir greičiau nei kitų mokinių. Tad labai svarbu turėti galimybę atsitraukti į netoli klasės esančią erdvę. Kaip į tai reaguoti, turi būti išsiaiškinta vietoje. Priemonių spektras labai platus: nuo atsiskyrimą užtikrinančios palapinės iki atskirų patalpų įrengimo.

Geresnės akustinės sąlygos yra sėkmingo mokymosi pagrindas. Tai ypač aktualu specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams. Daug kur prastos akustinės sąlygos taip pat yra viena iš plačiai paplitusio mokytojų perdegimo sindromo priežasčių. Iš esmės kiekvienas mokinys gali staiga patekti į sunkią asmeninę situaciją (tėvų skyrybos, artimųjų netektis ir kt.) ir pasinaudoti atsitraukimo kambariais arba konsultavimo paslaugomis. Būtent visos dienos mokyklos ir įtraukiosios mokyklos derinys naudingas planuojant ir įrengiant patalpas ir erdves.

Bendradarbiavimas tokios pat padėties ar amžiaus grupėse yra labai svarbus, ypač įtraukiosiose mokyklose, todėl turėtų būti numatyta pakankamai papildomų patalpų, kuriose mokymosi grupės galėtų laikinai dirbti kartu.

Daugelį įtraukiosios mokyklos erdvių poreikių galima išspręsti tik įtraukiant visas mokymosi grupes, įskaitant ir personalo priežiūrą. Atsižvelgiant į tai, turi būti numatyta pakankamai erdvės, kurią būtų galima lanksčiai naudoti. Kiek toliau išvardytų patalpų reikėtų įrengti papildomai, visų pirma priklauso nuo to, kokios pagalbos reikia.

- Terapija: patalpos, skirtos terapiniam darbui, pvz., fizioterapijai ar ritmikos užsiėmimams.
- Higiena: specialios sanitarinės patalpos sunkią negalią turintiems mokiniams, kuriems reikia daugiau pagalbos atliekant asmens higieną; tam tikrais atvejais papildomų higienos patalpų, neapsiribojant neįgaliųjų tualetu, patalpų su skalbimo mašina ir džiovykle įrengimas.
- Medicininė priežiūra: slaugytojų kambarys ir (arba) pirmosios pagalbos punktas, skirtas saugiai laikyti medikamentus vaikams, turintiems vartoti specialius vaistus, kuris prireikus gali būti naudojamas kaip mokyklos socialinės globos punktas arba sveikatos priežiūros kambarys, jei, pavyzdžiui, nustatytu laiku dirba slaugytojos.
- Techninė pagalba: tinkamos neįgaliųjų vežimėlių arba kitos techninės pagalbos sistemų stovėjimo aikštelės šalia klasių, specialiųjų dalykų kabinetų ir kitų dažnai lankomų bendrųjų erdvių, pavyzdžiui, valgyklos, aktų salės, savarankiško mokymosi centro ir (arba) bibliotekos.

Deja, kiekvienas apribojimas reiškia ir atskirtį. Užuot steigus specialiąsias mokyklas konkrečių specialiųjų poreikių turintiems mokiniams, kai tik įmanoma, pirmenybę reikėtų teikti „nulinio slenksčio“ koncepcijai. Joje numatyta, kad bet kuris mokinys, kad ir turintis sunkią negalią, būtų priimtas į bendrojo ugdymo mokyklą. Keletas pavyzdžių rodo, kad toks netoli namų vykstantis mokymas gali būti sėkmingas turinio ir koncepcijos, personalo, išteklių ir erdvės požiūriu.[8]

8
„Nulinės ribos“ koncepcijos jau įgyvendinamos Kanadoje, Norvegijoje, Italijoje ir kitose šalyse. Kai kuriose Vokietijos mokyklose, pavyzdžiui, Flėmingo pradinėje mokykloje arba Sophie Scholl bendrojo ugdymo mokykloje Berlyne, taip pat jau daug metų tai praktikuojama.

NUO PUSĖS DIENOS IKI VISOS DIENOS MOKYKLOS

Šiuo metu Vokietijoje pereinama prie visos dienos mokyklų, skirtingu tempu, o kartais ir su labai skirtingomis organizacinėmis struktūromis. Perėjimo metu reikia atsižvelgti į įvairius lygmenis, kurie visi siejasi su erdvės lygmeniu.

II 42 p. ir toliau
VI 294 p. ir toliau

Privalomo lankomumo laipsniai

- *Privalomas lankomumas* (visi mokiniai dalyvauja visos dienos ugdymo programoje).
- *Iš dalies privalomas lankomumas* (ne visos programos dalys privalomos, tik viena ar kelios).
- *Neprivalomas lankomumas* (mokiniai mokslo metų (pusmečio) pradžioje nusprendžia, ar nori dalyvauti visos dienos ugdymo užsiėmimuose, ar galbūt tik kai kuriomis dienomis).
- *Pusės dienos mokykla* su privalomomis popietinėmis pamokomis ir įvairiais būreliais (šios mokyklos, ypač daugelis gimnazijų, yra paslėptos visos dienos mokyklos. Daugelio federalinių žemių mokyklų statybos finansavimo programose jos nepripažįstamos visos dienos mokyklomis, tačiau iš tikrųjų turi atlikti daugelį jų funkcijų).

Laiko struktūra

- *Visos dienos mokyklos, pasižyminčios ritmiškai organizuota veikla.* Visos dienos mokyklos su privalomu lankomumu turi galimybę įvesti dienotvarkę, pagal kurią ramybės ir judėjimo, susikaupimo ir atsipalaidavimo fazės paskirstomos per visą dieną.
- *Popietinė veikla.* Visos dienos mokyklose su neprivalomu lankomumu paprastai griežtai atskiriamos įprastos rytinės pamokos ir namų darbų bei užsiėmimų programa po pietų.

Personalo struktūra

- *Įvairių profesijų atstovų komandos.* Paprastai už nustatytu metu organizuojamas visos dienos mokyklų ugdymo veiklas atsako įvairių profesijų komandos, kuriose auklėtojai, socialiniai pedagogai ir pagalbinis personalas veikia taip pat aktyviai, kaip ir mokytojai.
- *Pagalbinis (priežiūros) personalas.* Daugelyje visos dienos mokyklų su neprivalomu lankomumu, kuriose atskirta rytinė ir popietinė veikla, atsakomybė taip pat paskirstoma. Mokytojai yra atsakingi už rytinę dalį, o už popietę atsako išorės paslaugų teikėjas, kuris organizuoja pasiūlą savivaldybės vardu.
- *Bendradarbiaujantys partneriai.* Abiem atvejais, tiek taikant kelių specialistų komandų koncepciją, tiek paskirstant atsakomybę, daugelis mokyklų papildomai naudojasi bendradarbiaujančių partnerių siūlomomis veiklomis: muzikos mokyklų, sporto klubų, skautų organizacijų, jaunimo centrų, menininkų, amatininkų ir kt.

Erdvės struktūra

III
84 p.
ir toliau

Diskusiją apie visos dienos erdvinio organizavimo modelius galima apytikriai apibūdinti jau aprašytomis pagrindinėmis sąvokomis: atskyrimo ir sujungimo modeliais.

- *Atskyrimo modelis* grindžiamas esminiu visos dienos ugdymo supratimu, išlaikant laiko skirstymą į rytines pamokas ir popietinę priežiūrą bei paskirstant atsakomybę ir atsisakant ritmiško veiklos organizavimo. Pamokos ir visos dienos ugdymas vyksta iš esmės atskirose patalpose.
- *Sujungimo modelyje* visos dienos organizuota veikla pasižyminčios mokyklos idėja tampa erdvės svarstymų pagrindu. Čia mokymo ir visos dienos priežiūros zonos nėra griežtai atskirtos – (beveik) visos patalpos naudojamos tiek mokymo, tiek visos dienos ugdymo veiklai. Taip diferencijuoto ugdymo ir poilsio zonos visą dieną gali būti naudojamos mokymuisi ir mokymui. Centre už tiesioginės mokymosi zonos ribų esančios bendravimo erdvės taip pat tarnauja ne tik kaip poilsio kambariai tiems, kurie į mokyklą ateina anksčiau ryte arba išeina vėliau po pietų, bet ir kaip specializuotos patalpos, skirtos, pavyzdžiui, mankštai. Paprastiems darbams skirtos dirbtuvės, atviros mokinių laboratorijos, robotikos stotys, teatro scenos ir kt., kurios yra svarbūs visos dienos ugdymo programos elementai, gali būti naudojamos ir įprastoms pamokoms.

Toks daugialypis patalpų naudojimas atveria plačias veiklos galimybes, nes visos dienos mokyklos erdvės (kartu su diferencijuoto ugdymo ir įtraukties erdvėmis) atveria dideles jos panaudojimo galimybes. Svarbiausias reikalavimas – pakankamai vietos sandėliavimui, kad netoliese būtų galima laikyti įvairioms veikloms skirtas medžiagas. Atskyrimo modelyje visos dienos ugdymo ir mokyklos darbuotojų komandoms skirtos patalpos taip pat buvo atskirtos, o sujungimo modelyje jos specialiai sujungtos, nes mokinių priežiūrą vykdo mišrios mokytojų, specialiųjų pedagogų ir pedagoginių darbuotojų komandos.

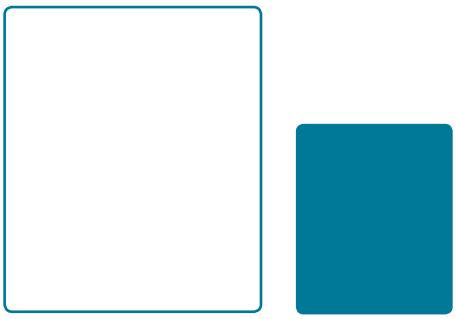

Atskyrimo modelis: visos dienos mokyklos patalpos atskirame priestate

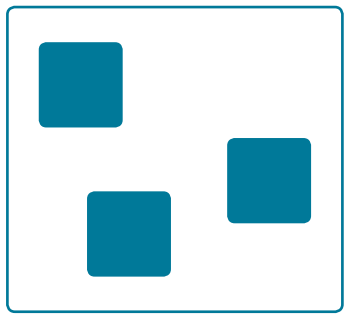

Sujungimo modelis: visos dienos mokyklos patalpos integruotos į mokymosi zoną

Šiuo metu daugelyje mokyklų vis dar taikomas atskyrimo modelis, viena vertus, todėl, kad jis derinamas su daug kur vis dar taikomu neprivalomo lankomumo principu visos dienos mokykloje, o iš dalies todėl, jog jį taikant laikomasi tradicinių (bet nebešiuolaikiškų) mokytojų, specialiųjų pedagogų ir kitų papildomų specialistų vaidmenų. Vis dėlto šiuolaikinėje mokykloje būtinas tiesioginis visų dalyvaujančiųjų bendradarbiavimas. Vienas iš pagrindinių atskyrimo modelio trūkumų yra ir tai, kad pusę dienos visos patalpos būna praktiškai tuščios. Kadangi mišrių komandų nėra, skirtingi vienos komandos nariai taip pat turi būti atitinkamai apmokyti. Be to, jei ateityje taikant šį modelį, kuris dažniausiai įgyvendinamas kaip neprivalomas visos dienos ugdymas, dalyvaus ne mažuma mokinių, bet daug daugiau, papildomų patalpų poreikis bus milžiniškas.

Ilgalaikėje perspektyvoje tvari tik tokia visos dienos mokyklos koncepcija, kuri grindžiama privalomu visos dienos mokyklos su tinkamai organizuota veikla lankymu ir kurioje drauge dirba įvairių profesijų atstovų komandos, įskaitant ir mokytojus. Ne mažiau svarbu ir tai, kad tokia koncepcija užtikrina didelę sinergiją ir taupymą planuojant patalpas, nes mokymo ir visos dienos ugdymo zonos gali būti naudojamos pakaitomis. Galiausiai lemiamas argumentas už plataus masto sujungimo modelį yra ne tik akivaizdi erdvinė sinergija (visų patalpų naudojimas visą dieną), bet ir visų pirma pastarųjų metų ugdymo patirtis. Tik esant šioms pagrindinėms visus komponentus integruojančioms sąlygoms, kai ne tik formaliajam, bet ir neformaliajam ugdymui mokykloje bus skiriama tiek pat vietos ir kai jame dalyvaus visi mokiniai, bus galima pasiekti visos dienos mokyklos pridėtinę vertę, palyginti su pusės dienos mokykla. Tai visų pirma susiję su kompensacine visos dienos mokyklos funkcija, susijusia su lygių galimybių reikalavimu.

Palyginus modelius tampa aišku, kad ugdymo krypties nustatymas prieš pradedant planavimą yra labai svarbus ir visos dienos mokyklos erdvių išplanavimui. Visų visos dienos mokyklos zonų sujungimas į atskirą sparną, pavyzdžiui, visos dienos mokyklos priestatą, yra esminis sprendimas, kurio vėliau bus sunku atsisakyti. Net jei mokykla planavimo metu dėl tėvų poreikių ir kitų pagrindinių sąlygų vis dar teikia pirmenybę neprivalomam visos dienos mokyklos lankymui, mokyklos vadovybė, svarstydama apie ilgalaikį pastato naudojimą, turėtų siekti erdvinio sprendimo, kuris leistų nuosekliai integruoti patalpas.

Vartotojų poreikiai ir funkcinės sritys visos dienos mokyklų sistemoje

III
79 p.
ir toliau

Mokykloje esanti erdvė turi būti pritaikyta įvairesniems vartotojų poreikiams. Norint tai pasiekti, ypač svarbu kokybiškai aprėpti įvairias funkcijas. Priklausomai nuo patalpų struktūros, kurią galima interpretuoti įvairiais būdais, galimi įvairūs sprendimai, o kiekvienai funkcijai atlikti nebūtina turėti atskiros patalpos. Toliau pateikiami tipinių funkcijų pavyzdžiai. Visa tai susiję su sritimi, kuri tiek įprastinėje mokyklų plėtros praktikoje, tiek planuojant mokyklų pastatus buvo labai apleista. Tai – neformalusis ugdymas. Visos čia paminėtos funkcijos, ypač susijusios su socialiniu mokymusi, bet gerokai platesnės, taip pat yra svarbios. Pertrauka – tai ketvirtasis auklėtojas. Atsižvelgiant į tai, kiekvienoje pusės dienos mokykloje turėtų būti tenkinama ir ši funkcija.

Toliau pateikiamame sąraše kalbama ne apie specialias visos dienos erdves, bet apie mokyklos ugdymo veiklos erdvių plėtrą, kuri turėtų būti ne tik mokymosi vieta, bet ir viena svarbių mokinių „gyvenamųjų vietų". Ji turėtų apimti tiek patalpas pastate, tiek ir erdvę lauke, kurios visos dienos mokykloje turi įgyti papildomą reikšmę.

Daugelis išvardytų vietų nėra papildomos visos dienos patalpos, bet daugiafunkciškai naudojamos ir vykdant įprastas švietimo programas.

Toliau pateikiamoje apžvalgoje kaip pavyzdys pristatoma tipinė veikla, kuriai priskiriamos šios funkcinės sritys.

Valgyti ir gerti

Viduje: daugiafunkcė valgykla, maisto ruošimo virtuvė, bendra patalpa virtuvės darbuotojams, sandėliavimo ir šaldymo patalpos, atliekų surinkimo patalpa, tualetai, rūbinė, mokinių kioskas, geriamojo vandens automatas ir kt.
Lauke: dengtos sėdimosios vietos, kioskas su dengta aikštele, geriamojo vandens automatas ir kt.

Susitikti su kitais mokiniais

Viduje: kavinė, interneto kavinė, kambarys, kuriame galima pasiskolinti ir žaisti stalo žaidimus, ir kt.
Lauke: dengta erdvė (apsauga nuo lietaus ir saulės), kavinė su sėdimosiomis vietomis, vieta kepsninei, grupinės sėdimosios vietos, sėdimieji laipteliai, tualetai, į kuriuos galima patekti iš mokyklos kiemo, ir kt.

Judėti

Viduje: patalpos, skirtos judriesiems žaidimams, treniruoklių / mankštos kambarys ir kt.
Lauke: dengta teritorija (apsauga nuo lietaus ir saulės), iš mokyklos kiemo pasiekiama lauko įrangos saugykla, žaidimų aikštelės, kurios taip pat naudojamos per kūno kultūros pamokas, pradinės mokyklos projektų ir aktyvių žaidimų aikštelė ir kt.

Atsitraukti, ilsėtis, nieko neveikti

Viduje: biblioteka, skaitymo nišos, tylos (meditacijos) kambarys, ramybės kambarys ir kt.
Lauke: sūpynės (ne tik mažiesiems), pievelė saulės vonioms, pasivaikščiojimo takas, sėdimosios vietos ir kt.

Išbandyti, sukurti, suformuoti

Viduje: dirbtuvės su sandėliavimo patalpomis, instrumentų išbandymo patalpos, mokyklos orkestro salė ir kt.
Lauke: mokyklos sodas, tvenkinys, mažų gyvūnų zoologijos sodas, voljeras ir kt.

Vaidinti, rodyti, demonstruoti

Viduje: aktų salė, fojė su parodų sienelėmis, rūbinė, tualetai, apšvietimo ir garso valdymas, kėdžių saugykla, rekvizito ir dekoracijų patalpa, grimo studija, lėlių teatro scena ir kt.
Lauke: žalioji klasė / lauko scena, skulptūrų takas ir kt.

Švęsti

Sujungtos valgykla, aktų salė, diskotekų patalpa ir kt.

Ieškoti pagalbos

Socialinių pedagogų kabinetas, konsultuojantys mokytojai, ambulatorija, tarpininkavimo kabinetas, SŽO (socialinės žiniasklaidos optimizavimo) kabinetas, tėvų konsultacijų kabinetas ir kt.

Susitikti su mokytojais

Individualios mokytojų darbo vietos (su dokumentų spintelėmis, tinklo ir spausdintuvo jungtimi, susitikimų zona), neformalios mokytojų susitikimų vietos ir kt.

NUO SPECIALIZUOTO KABINETO IKI DAUGIAFUNKCĖS PATALPOS

154 p. ir toliau

Specializuotiems kabinetams, kaip ir kitoms mokymo patalpoms, keliamas svarbiausias klausimas – kaip suplanuoti mokymo procedūras ir eksperimentavimo procesus, kad būtų galima pateikti kuo daugiau įvairios informacijos. Čia taip pat svarbus vaidmuo tenka individualizavimui ir grupiniam darbui. Naujuose ugdymo planuose vis dažniau reikalaujama lanksčiau taikyti įvairias mokymo(si) formas ir turėti pakankamai erdvės, kad mokiniai galėtų savarankiškai užsiimti įvairia metodine veikla. Šie du reikalavimai taikomi ir specializuotiems kabinetams, kuriems reikalinga speciali įranga. Ateityje praktinė savarankiškos veiklos dalis bus dar svarbesnė nei anksčiau: praktinės užduotys su demonstracijomis ir eksperimentais, mokomosios medžiagos ir pavyzdžių nagrinėjimas ir apdorojimas, projektinis darbas ir bendravimas įvairaus dydžio mokymosi grupėse. Numatoma, kad dalykiniai profiliai keisis, vis labiau išryškės tarpdalykinis, integruojantis mokymo turinys, pavyzdžiui, dalykai „Gamtos reiškiniai“ arba „Gamtos mokslai ir technologijos“. Daugeliu atvejų savarankiški eksperimentai su paprastomis medžiagomis leidžia daug veiksmingiau susipažinti su mokslo ir technikos klausimais nei brangi ir ne tokia patikima aukštųjų technologijų įranga. Kalbant apie dalykų sujungimus, kyla klausimas, kaip patalpas padaryti prieinamas kuo platesniam vartotojų ratui, kad jos kuo rečiau liktų tuščios.

Funkciniai gamtos mokslų kabinetai

Kuo įvairesnio mokinių mokymo pagrindas yra daugiafunkciškai įrengti gamtos mokslų kabinetai. Sėdimosios vietos paskaitų salėje yra toks pat atgyvenęs dalykas, kaip ir fiksuoti stalai, išskyrus galbūt universalią specialią patalpą. Daugiafunkcės dirbtuvės yra svarbesnės už specialią laboratorijai skirtą patalpą. Reikėtų sudaryti palankesnes sąlygas individualiam ir grupiniam darbui, ypač tada, kai mokinių eksperimentai, kaitaliojami su mokymo ir vertinimo etapais, tampa įprasta gamtos mokslų mokymo norma. Tam aukščiausio lygio įranga toli gražu ne visada būtina. Dabartinė patirtis rodo, kad, pavyzdžiui, chemijos pamokas net iki pat abitūros galima vesti nenaudojant pavojingų medžiagų.

Planuojant specializuotus kabinetus reikėtų atsižvelgti į didėjančią laboratorijų, dirbtuvių ir saugyklų svarbą darbo grupėms, kuriose mokiniai gali rengti, laikinai saugoti ir ilgesnį laiką iš esmės savarankiškai atlikti eksperimentus (pvz., jaunimo tyrimų grupė, vok. „Jugendforscht-AG“).

Reikalavimai skirtingoms mokymo pakopoms

Gamtos mokslų kabinetams taikomi skirtingi reikalavimai, priklausomai nuo mokymo pakopos. Jų skaičius didėja nuo pradinio iki aukštesniojo vidurinio ugdymo lygmens kartu su mokinių amžiumi. Pradinėse klasėse paprastai nereikia specialių gamtos mokslų kabinetų; mokymas orientuotas į palyginti nesudėtingus mokinių eksperimentus. Kai kuriose Miunsterio miesto pradinėse mokyklose kaip bandomasis projektas buvo įsteigtos pavyzdinės tyrėjų dirbtuvės, kuriose paprastomis priemonėmis skatinamas tyrinėjimo ir atradimo džiaugsmas, o vaikai raginami patys ieškoti sprendimų.[9].

Laboratoriniai vežimėliai naudojami ne tik pradinėse, bet ir kai kuriose jaunesniojo vidurinio ugdymo pakopose (5–6 klasėse) (vok. „Sekundarstufen I“)[10]. Jie suteikia galimybę specializuotas gamtos mokslų ir technologijų pamokas, kurios kai kuriose federalinėse žemėse dabar orientuojamos ne į dalykus, bet į plataus turinio temas, vesti net ir įprastose mokymo patalpose arba daugiafunkciuose kabinetuose, jei jie gana erdvūs. Kita vertus, įrangai keliami ypatingi reikalavimai, ypač aukštesniojo vidurinio ugdymo pakopoje (vok. „Sekundarstufe II“).

Rekomenduojamos įrangos savybės

Kad atitiktų ugdymo reikalavimus, vyresniųjų klasių gamtos mokslų kabinetai turi būti aprūpinti šias savybes turinčia įranga:

9
Projektas buvo vykdomas 2004–2007 m.

10
Plg., pvz., PIB, Rückblick; *MSW, Bayer-Stiftung unterstützt vier Schulprojekte.*

- Grindys ir baldai atsparūs (vandeniui, rūgštims, karščiui).
- Žemos ir įprastos įtampos srovė (12 V, 220 V). Tiekimas turėtų būti selektyvus, o ne tiesinis. Palei lubas nutiestos montavimo sistemos suteikia papildomų pamokos planavimo variantų.
- Centrinis dujų tiekimas neprivalomas, jos gali būti tiekiamos ir decentralizuotai.
- Vandens ir (arba) nuotekų jungtys (tiekimo stovuose arba decentralizuotai, jei naudojamos lubose montuojamos sistemos).
- IT ryšys (WLAN).
- Vaizdo projekcijos įranga, skirta frontaliniams demonstraciniams eksperimentams.
- Baldai, kurie nėra stacionariai sumontuoti ir leidžia tiek dirbti grupėse, tiek mokyti frontaliai; traukos spinta, reikalinga tik tam tikrais ypatingais cheminių eksperimentų atvejais.
- Pasiruošimo ir (arba) susirinkimų patalpa, tinkamai įrengta pasiruošti pamokai, t. y. su drėgno darbo zona, o prireikus ir su cheminių medžiagų, rūgščių ir šarmų laikymo spinta, spintelėmis, lentynomis ir kt.
- Erdvinis ryšys su paruošimo patalpomis, kad būtų išvengta didelių atstumų ruošiant eksperimentinius įrenginius[11].

11
Plg., pvz,. *Stadt Stuttgart, Neuausstattung von Fachräumen.*

Nuo įprasto specializuoto kabineto iki dirbtuvių salės

Teorinių mokslinių modelių supratimas skirtingose gamtos ir technologijų srityse ir praktinis eksperimentinis požiūris turėtų papildyti vienas kitą. Tam reikia nuodugniai išstudijuoti įvairius mokslinius metodus, taikomus atskiruose dalykuose – fizikoje, chemijoje, biologijoje, technologijose. Kartu turėtų būti sudarytos sąlygos įvairioms tarpdisciplininėms perspektyvoms. Pasaulis, kuriame gyvename, nėra suskirstytas į atskirus skyrius, jis kelia iššūkius, kuriuos reikia spręsti bendrai. Teorijos ir praktikos ryšys, atitinkamo individualaus dalyko specifika ir visa apimančio konteksto supratimas yra ypatingas didaktinis ir metodologinis iššūkis.

Planuojant gamtos mokslų ir techninių dalykų patalpas reikėtų taip pat atsižvelgti į:
- saugos reikalavimus pavojingoms medžiagoms, elektrai, dujoms ir kt.;
- didelius eksperimentinių stočių ir sandėliavimo patalpų ploto reikalavimus;
- negausias grupes eksperimentams skirtose pamokose (priežiūros problema).

Atsižvelgiant į tai, gamtos mokslų, technologijų ir veiklos srityse šiuo metu taip pat kuriamos naujos erdvinės koncepcijos. Viena vertus, tai reiškia, kad reikia sujungti metodinių priemonių kolekcijas – kai kuriais atvejais formuojant tikrus „ekspozicinius sandėlius“, kurie yra (per)matomi iš įėjimo zonų. Kita vertus, reikia išplėsti daugiafunkces ir nuo dalyko nepriklausomas mokiniams skirtas eksperimentines zonas. Priešingai nei Vokietijoje, Europos mokyklos, ypač Nyderlanduose ir Skandinavijos šalyse, tapo kur kas drąsesnės. Čia esama didelės įvairovės:

Gamtos mokslų kabinetų organizavimo variantai: dalykinė sritis ar funkcionalumas?

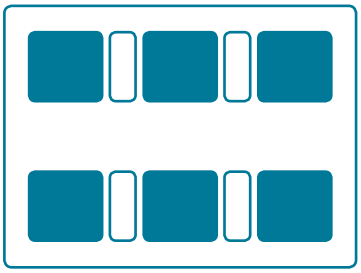

Specializuoti atskiri kambariai – atskiros metodinių priemonių kolekcijos

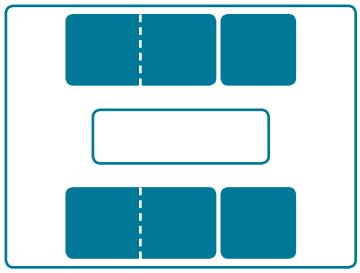

Specializuoti atskiri kambariai – integruota metodinių priemonių kolekcijos ekspozicija

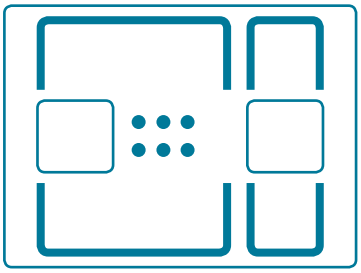

Atviras centras su eksperimentinėmis stotimis

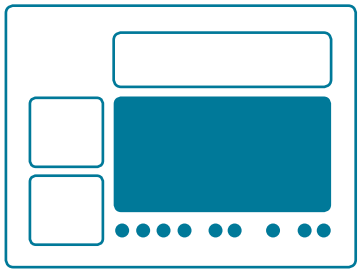

Eksperimentų salė

Vis svarbesnis vaidmuo tenka, ypač vyresnėse vidurinės mokyklos klasėse, erdvėms, nekeliančioms saugumo problemų ir leidžiančioms grupėms dirbti daugiau ar mažiau savarankiškai, pavyzdžiui, dalyvaujant jaunimo mokslinių tyrimų konkursuose, robotikos būreliuose ir pan. Čia reikėtų atsižvelgti ir į papildomus sandėliavimo reikalavimus, kad atsirastų vietos ilgalaikiams projektams.

Išorės ištekliai

Atsižvelgiant į pastaraisiais dešimtmečiais mažėjantį gamtos mokslų dalykų populiarumą (fizika ir chemija Vokietijoje jau daug metų yra vieni nepopuliariausių dalykų), šiuo metu intensyviai ieškoma galimybių didinti jų populiarumą mokyklose, ypač įgyvendinant projektus ir iniciatyvas, susijusias su MIGT dalykais (matematika, informacinės technologijos, gamtos mokslai, technika). Vis svarbesnis tampa išorės išteklių naudojimas ir bendradarbiavimas su partneriais už mokyklos ribų. Tuo pat metu kai kuriose mokyklose laboratorijos ir specializuoti kabinetai vakarais tapo prieinami ne mokyklos lankytojams. Kai kuriuose didžiuosiuose miestuose vidurinės mokyklos dabar specializuojasi įvairių techniškai sudėtingų gamtos mokslų srityje. Vyresniųjų klasių moksleiviai, priklausomai nuo savo specializacijos, pereina iš vieno centro į kitą, pavyzdžiui, lanko kinų kalbos kursus, parengtus pagal specialiąją kaimyninės gimnazijos kalbų ugdymo programą.

Kitos dirbtuvės ir studijos

Nepaisant tendencijos įrengti įvairios paskirties patalpas, kurias galima įvairiai naudoti, vis dar reikės specialių patalpų, pavyzdžiui, muzikos studijos su specialia garso izoliacija, techninių dirbtuvių su specialia medžio, metalo, keramikos ir žiedimo, elektronikos įranga. Atsižvelgiant į visos dienos mokyklos ir įtraukties kontekstą, šios patalpos įgauna dar didesnę svarbą.

0/1–6/7 klasėse, ypač mažose visos dienos mokyklose, mokyklos programoje turės būti nurodyti aiškūs prioritetai: ar specialioms funkcinėms patalpoms (t. y. muzikos studijai, rankdarbių dirbtuvėms, GMT dirbtuvėms, mankštai skirtai patalpai, ramybės kambariui ir kt.) turėtų būti skiriamas ypatingas dėmesys, ar šios patalpos turėtų būti proporcingai paskirstytos kiekvienai mokymosi erdvei, kad bet kuriuo metu atsirastų vietos mokymo rutiną paįvairinančiam, mokinius aktyvinančiam mokymo projektui? Atsižvelgus į visos dienos mokyklos reikalavimus (dažnesnis interesų grupių formavimas visose klasėse), reikia skirti dėmesio ir mokymosi erdvių teritoriniam vientisumui.

NUO MOKYTOJŲ KAMBARIO IKI KOMANDINIŲ PATALPŲ IR DARBO VIETŲ DARBUOTOJAMS

II 61 p. ir toliau
158 p. ir toliau

Tradicinis mokytojų kambarys visada buvo projektuojamas kaip poilsio kambarys, todėl mažoje erdvėje, skirtoje dideliam suaugusiųjų skaičiui, reikėjo derinti įvairias veiklas, tokias kaip dokumentų pildymas, individualus ir bendras pasiruošimas pamokoms, grupių susitikimai, skambinimas telefonu, kopijavimas, neformalus keitimasis informacija, atsipūtimas per pertraukas, konferencijos ir kt.

Esant tokiai gausybei reikalavimų, šiandienėje visos dienos mokykloje vieno kambario nepakanka. Vietoj to reikia arba darbo ir poilsio erdvių mokyklos centrinėje erdvėje, kuri pagal naudojimo paskirtį būtų suskirstyta į zonas, arba centrinės patalpos komunikacijai su decentralizuotais komandiniais paramos punktais. Priklausomai nuo pedagoginės koncepcijos, tokių patalpų planavimas gali skirtis, pvz., skirstymas į komandinius paramos punktus pagal mokymo pakopas arba dalykus.

Skirstymo į dalykus principas jokiu būdu neturi apsiriboti klasikiniais dalykais, pavyzdžiui, muzika ar gamtos mokslais. Tokiu būdu ir visi kiti dalykai gali būti priskirti konkrečiai dalykinei sričiai: vokiečių kalba, matematika, kalbos, socialiniai mokslai. Kitaip nei taikant klasių patalpų principą, kai mokytojai ateina pas mokinius, čia pas mokytojus eina mokiniai.

Kitas darbo vietų organizavimo modelis – mokytojų kambario principas. Čia taip pat nebėra klasių, tik patalpos, kuriose mokytojai (po vieną arba poromis) turi nuolatinę darbo vietą ir gali patys ją formuoti. Didelis privalumas yra tai, kad nėra atsakomybės pasidalijimo, kai kalbama apie išdėstymą ir tvarką. Kitaip nei pradinėse mokyklose, kur klasės auklėtojas paprastai dėsto ir dalį specialiųjų dalykų, todėl klasė ir mokytojo kambarys de facto yra identiški, vidurinėse mokyklose ši koncepcija turi labai didelių trūkumų: bendradarbiavimas ir komandų formavimo procesas nėra palaikomi, veikiau skatinama veikti „vienišo kovotojo“ principu. Be to, šiai koncepcijai įgyvendinti reikia daug erdvės, nes taikant ją patalpos nėra intensyviai naudojamos. Be to, kyla problema, kad visi mokiniai nuolat turi klaidžioti ir neturi pastovios vietos.

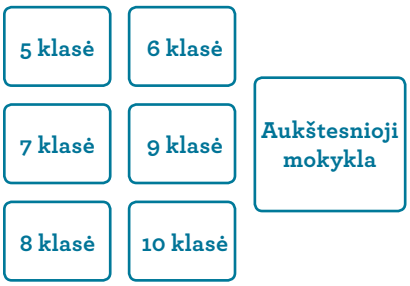

Erdvės skirstymas į dalykinius kabinetus

Erdvės skirstymas į dalykinius kabinetus

Įvedus visos dienos mokyklą, darbo vietos kokybės joje klausimas tampa itin svarbus. Tam reikia nustatyti naujas darbo valandas, keičiasi buvimo mokykloje laikas. Mokyklų tyrimai įrodė[12], kad komandiniu principu veikiančios mokyklos yra ugdymo požiūriu sėkmingesnės ir kartu sudaro daug palankesnes sąlygas mokytojų sveikatai nei iki šiol dominavęs būrys „vienišų kovotojų“. Reikia sukurti darbo vietų ne tik mokytojams, bet ir socialiniams mokyklų darbuotojams, visos dienos ugdymo darbuotojams, specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių specialistams ir terapeutams, taip pat stažuotojams. Kompleksinio visos dienos ugdymo ir įtraukties principai turi atsispindėti ir darbo vietų integracijoje, nes tik taip galima sukurti įvairių profesijų atstovų komandas.

12 Plg., pvz., Vokietijos mokyklų apdovanojimų seriją: Fauser et al., *Was für Schulen!*

Sėkmingam komandiniam darbui visos dienos mokykloje bet kuriuo atveju reikia kitokių darbo sąlygų nei tos, kurios buvo anksčiau numatytos, paprastai dalį erdvės skiriant mokytojų kambaryje, funkcionuojančiame kaip poilsio kambarys. Seną įprotį „mano vieta mokytojų kambaryje“ keičia decentralizuotoje komandos buveinėje arba centrinėje zonoje įrengtos darbo vietos principas.

Toks darbo vietų išdėstymas pasiteisino taikant du skirtingus erdvinius modelius, priklausančius nuo mokyklos dydžio ir jos vidaus organizacijos. Abiem sprendimams reikia struktūrinės diferenciacijos atsižvelgiant į šešias funkcijas, kurios gali būti įgyvendinamos pasirenkant skirtingus patalpų derinimo sprendimus:

1. Bendravimas: jį skatinanti centralizuotai įrengta virtuvėlė, kavinė ar panaši patalpa turėtų sudaryti sąlygas mokytojams susitikti ir neformaliai keistis informacija per įprastas ar ilgesnes pertraukas tarp pamokų. Geriausia, jei šiai poilsio zonai skiriama lauko erdvė – balkonas arba terasa.
2. Susitikimai: centrinėje susitikimų vietoje arba decentralizuotose komandų buveinėse turėtų būti sudarytos sąlygos susitikti 4–6 žmonėms. Konfidencialiems pokalbiams (pvz., su tėvais) būtina uždara patalpa.
3. Individualus darbas: visos dienos mokyklose pedagogams ir visam mokyklos personalui pagal poreikius turi būti skirta patalpų netrukdomam darbui. Tai gali būti laisvai pasirenkamos neasmeninės darbo vietos centrinėje patalpoje arba darbo vietos komandų buveinėse, integruotose į mokymo pakopų ar dalykų kabinetų klasterį.
4. Daiktų laikymas: turėtų būti numatyta asmeninė spintelė (prireikus – su veži-mėliu) ir pašto dėžutė.
5. Atsitraukimas: poilsio zona gali padėti atsigauti po kartais labai įtemptos kasdienės mokymo rutinos.

6. Konferencijos: bendriems susitikimams atskiros patalpos nereikia. Galima naudoti ir paprastai mokymo reikmėms naudojamą daugiafunkcę patalpą. Kasdienį poreikį gauti naujausios informacijos, kuri turi pasiekti visus, tenkina, pavyzdžiui, intranetas ir elektroninės skelbimų lentos.

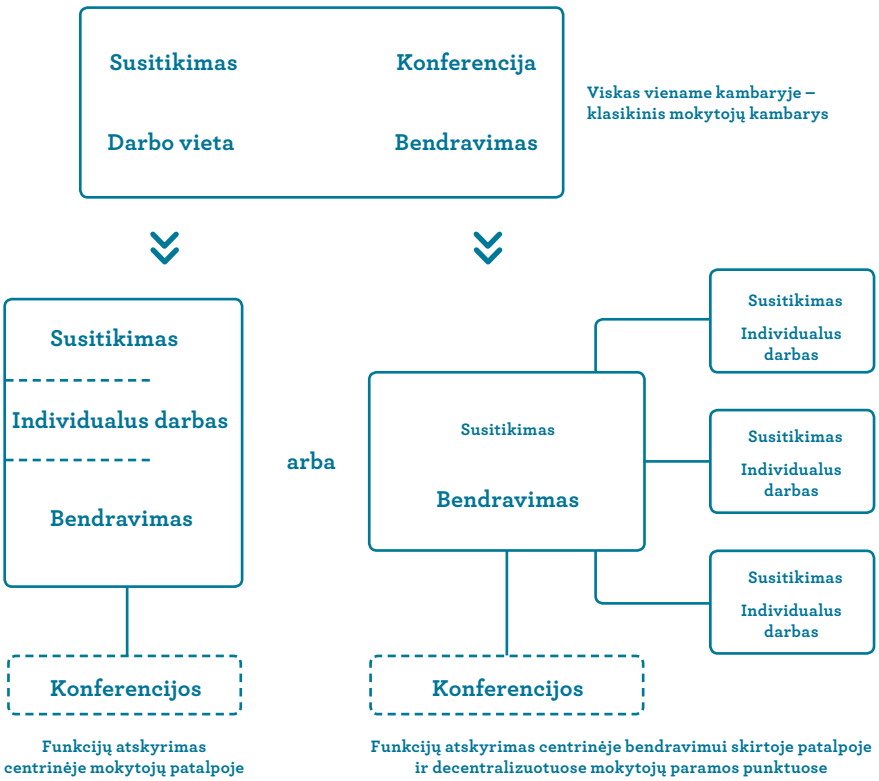

Be to, įrengiamos pagalbinės patalpos, pavyzdžiui, sanitariniai mazgai (prireikus – su dušu), rūbinė, kopijavimo vieta ir medžiagų sandėlis. Visos šios funkcijos gali būti sujungtos į vieną zoną centrinėje patalpoje arba atskirai paskirstytos ir išdėstytos decentralizuotai. Sprendimas šiuo klausimu priklauso nuo ugdymo koncepcijos ir mokyklos dydžio – ar mokykla suskirstyta į klases ir kursus, ar sudaromos tų pačių metų laidos komandos, nuo dalykų kabinetų organizavimo principo, atvirų mokymosi aplinkų kūrimo ar pan.

Tad mokyklos, planuodamos darbo vietų išdėstymą, iš anksto turi priimti tris organizacinius sprendimus šiais klausimais:

- vieta: decentralizuota ar centre;
- išdėstymas: arti ar toli nuo mokinių;
- asmeninės ar neasmeninės darbo vietos.

Ypatingas klausimas kyla dėl profesinio orientavimo konsultantų, mokyklų socialinių darbuotojų, mokinių bendraatsakomybės komandos (vok. SMV) darbo vietų išdėstymo. Paprastai jos turėtų būti centralizuotos, lengvai pasiekiamos, bet tiesiogiai nematomos.

Yra dar vienas aspektas, į kurį reikia atsižvelgti projektuojant darbo vietą. Daugelis mokslinių tyrimų parodė, kad tinkama darbo vieta prisideda prie mokytojų sveikatos stiprinimo, taip galima gerokai sumažinti pravaikštų[13].

13 Žr., pvz., 2000–2006 m. Potsdamo mokytojų psichikos sveikatos studiją (rezultatus žr. Schaarschmidt, *Die Potsdamer Lehrerstudie*).

Jei norima suderinti dabartinių visos dienos mokyklų plėtros reikalavimus su realybe, įvertinus darbuotojams reikalingą erdvę už klasės ribų pasirodė, kad reikia atsižvelgti į pagrindinį perėjimą nuo poilsio kambario prie darbo vietos. Jį būtina numatyti statant mokyklas Vokietijoje. Priešingai nei, pavyzdžiui, Skandinavijoje, ankstesniuose poreikių vertinimuose nepakankamai atsižvelgta į mokytojų darbo vietos mokykloje klausimą. Priklausomai nuo mokyklos koncepcijos, atskiroms darbo zonoms skiriama ploto dalis yra nevienoda.

Daugeliu atvejų vis dar manoma, kad pedagogai dirba išorinėje darbo vietoje, t. y. namuose. Apskaičiuojant darbo vietų poreikį, iki šiol nebuvo atsižvelgta į darbo vietas papildomiems specializuotiems pedagoginiams darbuotojams, dirbantiems visos dienos ugdymo grupėse ir įtraukties principu. Net ir naujausiose pavyzdinėse erdvės planavimo programose trūksta rekomendacijų (plg., pvz., Kelno miesto pavyzdinę erdvės planavimo programą). Jei ateityje bus užtikrintos tinkamos sąlygos darbo vietoms, galima tikėtis, kad, palyginti su ankstesniais duomenimis, reikės maždaug trigubai daugiau erdvės. Be to, reikia atsižvelgti į darbo vietas švietimo darbuotojams.

Kuriant darbo vietas mokyklose, svarbu apsvarstyti ir įvertinti išsamias darbo vietų kūrimo biurų ir paslaugų sektoriuose išvadas. Stebėtina, kad šioje srityje vis dar nepakankamai keičiamasi idėjomis ir patirtimi.

BENDROSIOS ERDVĖS

Kiekvienai mokyklai reikia centrinės vietos, skirtos tarpusavio bendravimui, susitikimams, pristatymams ir renginiams – jos „širdies“. Ši sudedamoji dalis tampa tuo svarbesnė, kuo labiau individualizuojamas mokymas ar vis dažniau organizuojamas mažose grupėse. Bendrumas mokykloje turi būti emociškai išgyvenamas, pavyzdžiui, per savaitės pradžios ir pabaigos susirinkimus, pristatymus ir diskusijas, teatro ir muzikos projektus ir kt. Tai – socialinio mokymosi demokratinėje bendruomenėje misija.

Mokyklos centrą galima suskirstyti į skirtingas zonas. Jos išdėstomos ir naudojamos atsižvelgiant į konkrečią vietos situaciją. Tačiau visais atvejais labai svarbi skirtingų sričių sujungimo į tinklą idėja, kad būtų sutelkta pakankamai erdvės ir užtikrintas visapusiškas jos naudojimas. Bendrąsias erdves sudaro įvairūs elementai: diskusijų forumas, fojė, valgykla / kavinė, biblioteka / savišvietos centras, atokvėpio erdvė, sporto / mankštos zonos, atvira erdvė.

Nuo aktų salės iki forumo

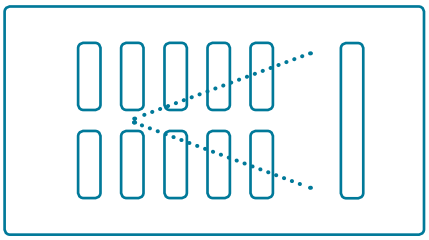

Nuo salės su scena, kur vyrauja šventinė nuotaika...

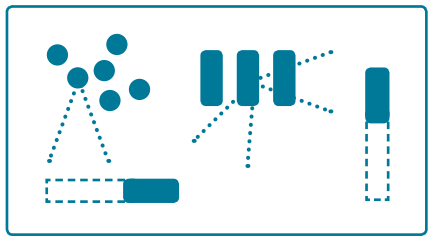

... iki įvairiai naudojamos „prekyvietės“

162 p. ir toliau

Forumas yra būtinas mokyklos socialiniam gyvenimui. Atsižvelgiant į palyginti mažą užimtumą, dabar dažnai atsisakoma įrengti atskirą įprastą susirinkimų salę. Tuomet galima sukurti bendrą erdvę renginiams ir pristatymams, ją sumaniai įvairiapusiškai panaudojant, pavyzdžiui, tinkamai suprojektavus fojė, išplėtus valgyklą ir joje įrengus sceną arba sujungus su muzikos sale bei tam tinkama priėjimo zona. Tačiau labai didelėse mokyklose (kuriose mokosi daugiau nei 800 mokinių) retai kada pavyksta mokyklos pastate įrengti erdvę, kurioje galėtų susirinkti visa mokykla. Tenka apsiriboti pogrupių (klasių ir pan.) susirinkimais, o organizuojant didelius renginius persikeliama į atitinkamas patalpas už mokyklos ribų. Mokyklų centruose, kur įrengiama bendra valgykla kelioms mokykloms, pasitaiko ir kitokių tinkamų sprendimų, tačiau svarbiausia, kad mokykla turėtų savo centrą, savo „širdį“.

Scena labai svarbi daugiafunkciams sprendimams. Ji gali funkcionuoti kaip jungtis tarp dviejų patalpų ir pasirinktinai naudojama iš abiejų pusių (pvz., muzikos kambario ir fojė arba valgyklos ir sporto salės). Ją turėtų būti galima akustiškai ir vizualiai atskirti slankiojančiomis sienomis ir atidaryti tik spektaklių metu. Taip sumažėtų konfliktų dėl naudojimo. Prireikus scena taip pat turėtų būti naudojama atskirai, pavyzdžiui, kaip šokių ir mankštos erdvė. Tokiu atveju turi būti įrengtas atskiras priėjimas. Kadangi dramos teatras šiuo metu atlieka svarbų ugdomąjį vaidmenį daugeliui įvairaus amžiaus mokinių grupių, scena turi būti pritaikyta spektakliui (apšvietimas, užkulisiai, dekoracijų saugykla ir kt.). Renginių erdvė turėtų būti pritaikyta tiek vidaus, tiek išorės renginiams ir turėti atskirą priėjimą, kad ja būtų galima naudotis ne pamokų metu. Tai vienodai taikoma scenos, sandėliavimo, sanitarinių patalpų ir rūbinės zonoms. Ypač tais atvejais, kai nėra atskiros, uždaros aktų salės, svarbu atidžiai planuoti daugialypį patalpų naudojimą. Būtina laikytis priešgaisrinės saugos ir susirinkimų vietų nuorodų.

Nuo įėjimo iki fojė

162 p. ir toliau

Mokyklos „širdis“ dažnai tiesiogiai siejama su įėjimo į mokyklą erdve. Čia atpažįstamas mokyklos „veidas“. Tai – prieigos taškas, susitikimų ir stabtelėjimo vieta. Įėjimui priskiriamos informavimo ir budėtojo vietos funkcijos. Idealiu atveju jis taip pat tiesiogiai sujungtas su mokyklos administracijos ir socialinių tarnybų įėjimais. Priklausomai nuo dydžio, fojė galima organizuoti parodas ir įrengti sėdimųjų vietų. Per pertraukas ji tarnauja kaip poilsio zona su nišomis įvairioms veikloms, taip pat mokymosi erdvė, kurioje ruošiamasi užduotims, projektams, pristatymams. Ypač didelėse mokyklose, priklausomai nuo visos dienos ugdymo koncepcijos, reikia atskiros susirinkimų vietos, kuri paprastai būna sujungta su fojė arba valgykla: žaidimų stendas, laukimo zona pasibaigus pamokoms ir pan. Patalpos, skirtos ginčų tarpininkams ir mokinių atstovams, taip pat turėtų būti įrengtos kuo labiau centralizuotai netoli fojė.

Nuo valgomojo iki valgyklos+

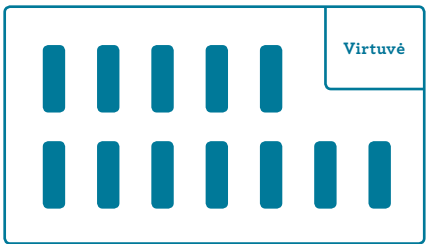

Nuo valgyklos kaip maisto tiekimo vietos...

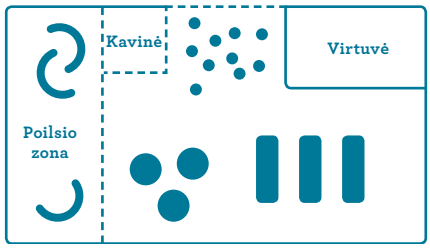

...iki susitikimų vietos
Valgykla su diferencijuotu patiekalų asortimentu, įvairios sėdimosios vietos, kavinė, poilsio zona...

164 p. ir toliau

Valgykla atlieka svarbų vaidmenį tiek sveikatos ugdymo, tiek socialinio gyvenimo srityje. Tai ne tik vieta pavalgyti, bet ir, ypač visos dienos mokykloje, vieta susitikti, atsipalaiduoti ir atgauti jėgas. Šią erdvę reikėtų atitinkamai sujungti su fojė ir renginių erdve. Valgomojo ir poilsio zonoje turi būti pakankamai vietos, ji turi būti akustiškai prislopinta ir patraukliai įrengta. Pačią valgyklą turėtų būti galima kuo paprasčiau padalyti į skirtingas zonas. Prireikus lauke galima įrengti terasą (apsaugotą nuo saulės). Maistas gali būti patiekiamas maisto išdavimo punktuose, prie prekystalio arba aptarnavimo salelėse.

Esama įvairių organizacinių modelių ir maitinimo sistemų. Jie turi įtakos atitinkamoms patalpų koncepcijoms. Nuo to, kaip maisto gaminimas ir maitinimas integruojamas į mokyklos ugdymo koncepciją, priklauso ir patalpų naudojimo programa (pvz., mokinių dalyvavimas organizuojant ir ruošiant maistą arba decentralizuotas maitinimo organizavimas ir kt.).

Jei numatytos pietų pertraukos ir dirbama pamainomis, valgyklai reikalingą plotą galima sumažinti. Orientacinis dydis – maždaug 1,5–1,8 kv. m vienai maitinimo vietai (Vokietijos mitybos draugijos ir žemių mokyklų maitinimo tinklo biurų – „Deutsche Gesellschaft für Ernährung sowie Vernetzungsstellen Schulverpflegung der Länder“ – rekomendacija). Anksčiau visos dienos neprivalomo lankymo mokykloje galėjo maitintis ne daugiau kaip 50 proc. mokinių. Sėkmingai įgyvendinus valgyklų koncepcijas, dabar galima pasiekti iki 100 proc. jų panaudojimą. Tokia plėtra yra pageidautina ir turėtų būti numatyta projektavimo metu. Be to, reikėtų pažymėti, kad šie dydžiai labai skiriasi priklausomai nuo mokinių amžiaus ir mokyklos aplinkos.

Valgykloje su nuosava virtuve yra atitinkamos pagalbinės patalpos (sandėliukas su šaldymo kambariu ir (arba) šaldytuvais, indų plovykla, poilsio kambariai darbuotojams), taip pat atskira pristatymo ir atliekų šalinimo zona. Priklausomai nuo veiklos, virtuvėms skiriama nuo 0,25 kv. m (karštam maistui), 0,8 kv. m (užšaldytam / virtam ir atšaldytam maistui) iki 1 kv. m vienam lankytojui (šviežiam maistui).

Kadangi užkandžiavimas tampa vis svarbesnis, reikėtų numatyti ir atitinkamų patiekalų (sumuštinių, salotų baro ir pan.) skyrių. Jį galima lengvai sujungti su kavine, kuri taip pat gali būti naudojama valgymo piko metu.

Galimam popamokiniam kavinės naudojimui vakarais tikslinga jos patalpose įrengti mini virtuvėlę (arbatinę), skirtą maitinimo paslaugoms teikti, kad pagrindinė mokyklos virtuvė liktų uždaryta.

Pietų metu dalį valgyklos patalpos, jei visos dienos ugdymas nėra integruotas į bendrojo ugdymo programą, galima naudoti ir kitaip, pavyzdžiui, paverčiant ją jaunimo konsultacijų, atviru žaidimų kambariu, kavine, poilsio zona ir kt.

Biblioteka / Savarankiško mokymosi centras

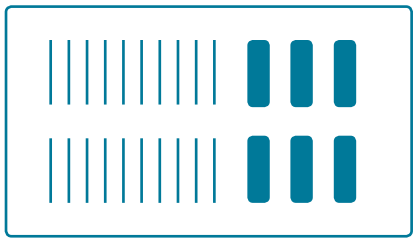

Nuo klasikinės bibliotekos su lentynomis ir skaitymo zonomis...

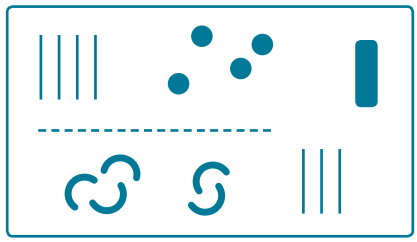

...iki įvairiapusio savišvietos centro su įvairiomis prieigos prie informacijos priemonėmis ir skaitymo bei poilsio zonomis

169 p. ir toliau

Mokyklos biblioteka kaip informacijos, skaitymo, mokymosi ir dokumentacijos centras yra darbo ir tyrimų vieta, skirta individualiam mokymuisi, o prireikus ir darbui mažesnėse grupėse. Bibliotekos funkcijos taip pat gali būti integruotos į mokymo patalpas kaip skaitymo kampeliai ar mokymosi kabinetai. Bet kokiu atveju jie turi svarbią papildomą užduotį ir yra viena iš svarbių vietų, kur galima netrukdomai dirbti individualiai.

Mokyklos bibliotekos vidaus struktūroje, be įėjimo, informacijos ir medijos zonų, turėtų būti numatytos apibrėžtos tylaus darbo ir darbo mažomis grupėmis zonos (akustiškai izoliuoti darbo kabinetai). Jei reikia, bibliotekoje turėtų būti ir rakinama mokymo priemonių bei vadovėlių saugykla (su išdavimo punktu). Darbo vietos turėtų būti sujungtos į kompiuterių tinklą; turėtų būti numatytas atitinkamas skaičius darbo vietų, skirtų tyrimams ir informacijos paieškai.

Biblioteka turėtų būti centrinėje vietoje ir lengvai pasiekiama. Patalpos dydis priklauso nuo turimų knygų, vartotojų skaičiaus, bibliotekos kaip darbo vietos integravimo į mokyklos ugdymo koncepciją, taip pat galimybės įrengti individualias ir grupines darbo vietas bendrosiose mokymosi ir mokymo erdvėse. Priklausomai nuo mokyklos dydžio, gali būti tikslinga mokyklos biblioteką išdėstyti centralizuotai arba decentralizuotai (pagal amžiaus grupes) keliuose poskyriuose.

Jei mokyklos ir rajono bibliotekos sujungiamos, patalpų plotą lemia papildomi kriterijai – tokiu atveju biblioteka turi turėti atskirą priėjimą ne pamokų metu.

Laisvai prieinamos patalpos

Jei įmanoma, galima suplanuoti papildomas daugiafunkces patalpas, kurių paskirtis nebūtų nustatyta iš anksto, kad būtų galima laisvai rinktis, jei mokyklai ar jos bendradarbiavimo partneriams prireiktų anksčiau nenumatytų patalpų. Toks rezervas nėra prabanga: gyvybinga mokykla nuolat vystosi, išorės šalių poreikiai kinta, užimtumo rodikliai svyruoja ir pan.

Nuo sporto salės iki mankštos centro

174 p.

Sportas ir fiziniai pratimai yra labai svarbūs, ypač mokinių fizinei, protinei ir dvasinei gerovei. Ekspertai ir visuomenė jau daug metų susirūpinę dėl nepakankamo vaikų ir paauglių fizinio aktyvumo, mažėjančio fizinio pajėgumo, didėjančio antsvorio ir dažnėjančių lėtinių ligų. Dėl laisvalaikio pramogų konkurencijos ir fizinio aktyvumo paskatų trūkumo gyvenamojoje aplinkoje silpnėja daugelio jaunų žmonių motyvacija sportuoti. Net į visų mėgstamas populiarias sporto šakas paprastai įsitraukia nedidelė dalis jaunimo.

Tad kiekvienai mokyklai vis dar reikia sporto salės. Tai nepakeičiama komandinių sporto šakų, judėjimo ir įvairių treniruočių erdvė. Didelėse mokyklose ją kartais papildo šokių studija, psichomotorinio judėjimo erdvė, laipiojimo siena, cirko įranga – kartais net nesudėtingai įrengta treniruoklių salė, papildanti visos dienos ugdymo veiklas.

Sporto salės kaip itin lanksčiai pritaikomos erdvės gali būti naudojamos labai įvairioms sporto šakoms. Jei pageidaujamas itin lankstus sprendimas, tribūnos gali būti ištraukiamos arba įmontuotos į sieną. Sporto salės nuo seno yra pusiau viešos erdvės. Taupant lėšas patalpų paslaugomis popietėmis ir vakarais bendrai naudojasi sporto klubai – dažnai tai taip pat įprasta, kaip ir įvairių mokyklų naudojimasis šiomis patalpomis. Dėl visą dieną trunkančio ugdymo atsiranda pokyčių: kadangi mokiniai ilgiau būna mokykloje, jie mažiau lankosi išorės klubuose, todėl pasidalijimas funkcijomis kinta. Kai kurie klubai tiesiogiai dalyvauja visos dienos ugdyme, kitur pasiūlą reikia iš esmės persvarstyti.

Nuo žaidimų aikštelės iki gyvenamosios vietos

177 p.

Mokyklos kiemas yra svarbi mokymosi ir gyvenamoji erdvė kasdieniame mokyklos gyvenime. Tai judėjimo erdvė, bendravimo ir susitikimų vieta, ramybės ir gamtinė aplinka bei eismo zona. Šios funkcijos susijusios su labai įvairiais, kartais net konkuruojančiais jų panaudojimo reikalavimais. Tad projektavimo koncepcijų spektras labai įvairus: nuo daugiafunkcės platformos, orientuotos į miesto aikščių tipologiją, iki sporto ir žaidimų aikštelių su sūpynėmis, laipiojimo bokšteliais, stalo teniso stalais, krepšinio krepšiais, paplūdimio tinklinio ir futbolo aikštelėmis ir beveik natūralaus biotopo su upeliu ar tvenkiniu. Gana didelė dengta erdvė, apsauganti nuo lietaus ir saulės, yra ne mažiau svarbi nei daugybė sėdimųjų vietų – suolai turėtų būti naudojami tik išimtiniais atvejais. Nereikėtų pamiršti ir geriamojo vandens automatų, kurių turėtų būti pakankamai ir lauko, ir vidaus bendrojo naudojimo zonose.

Taip pat svarbu nustatyti lauko teritorijos naudojimo tvarką ir veiklos pobūdį. Jie gali būti grindžiami šia sistema. Mokyklos atviroji erdvė turi atlikti tris skirtingas funkcijas, apimančias su mokymu susijusias atvirąsias, bendravimo ir poilsio erdves, taip pat sporto bei treniruočių zonas. Be to, svarbi ir įėjimo erdvė, nes ji tiesiogiai matoma iš mokyklos išorės ir yra tarsi jos vizitinė kortelė.

Planavimo požiūriu išskiriamos dvi lauko erdvių kategorijos:

Su mokymu susijusios zonos

- Teminės darbo erdvės (pvz., mokyklos sodas, medelynas, akmenų takas ir pan.).
- Laisvai naudojamos projektų zonos (darbo vietos priešais meno ir technologijų kabinetą, žalioji klasė, scena po atviru dangumi, pristatymų takas ir pan.).
- Tam lauko teritorijoje turi būti įrengtos vandens ir elektros tiekimo prieigos.

Pagal amžių pritaikytos judėjimo ir poilsio zonos

- Žaidimams ir mankštai skirta įranga, ypač jaunesniems mokiniams (teniso stalas, sūpynės, laipiojimo sienelė ir kt.), taip pat laisvo judėjimo aikštelės, kurios, skirtingai nei kūno kultūros pamokų zonos ir patalpos, laisvai prieinamos dalyvaujant visos dienos ugdymo programoje (futbolo aikštė, gatvės futbolo, paplūdimio tinklinio aikštelės ir kt.).
- Bendro naudojimo zonos, skirtos pasėdėti ir atsipalaiduoti (turėtų būti atsižvelgta į apsaugą nuo lietaus ir saulės; jei reikia, įrengiama keletas darbo stalų).

Pageidautinas laisvas skirstymas į zonas, skirtas pradinei, pagrindinei ir vidurinei ugdymo pakopoms, atsižvelgiant į atvirai erdvei numatytą plotą mokyklos sklype. Projektuojant šias judėjimo ir rekreacijos zonas labai svarbu, kad visos keturios veiklos sritys (žr. pav.) būtų pasiūlytos atitinkamo amžiaus vaikams.

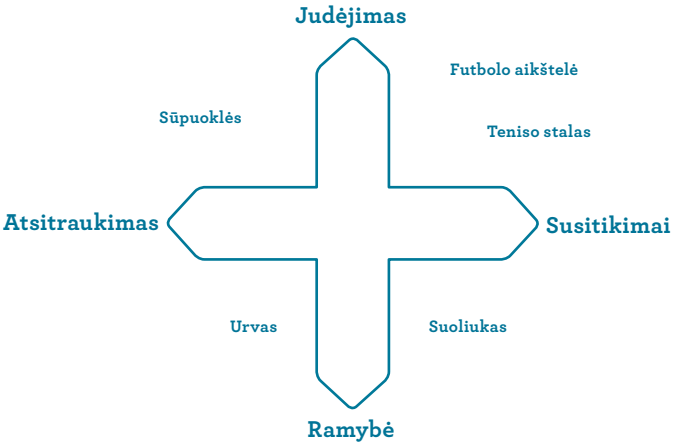

Techninė priežiūra

Įėjimo teritorija ir pats įėjimas į mokyklos pastatą yra ne tik svarbus orientyras, bet ir mokyklos vizitinė kortelė. Juose taip pat turėtų būti įrengtos nuo lietaus apsaugotos sėdimosios vietos, jei mokiniams tektų laukti, kol ryte bus atidaryta mokykla.

Be edukacinių funkcijų, atvirai erdvei keliama daug kitų reikalavimų, į kuriuos būtina atsižvelgti kompleksiškai planuojant: saugi dviračių stovėjimo aikštelė, saugus įvažiavimas, ribotas automobilių stovėjimo vietų skaičius darbuotojams ir lankytojams. Siekiant užtikrinti saugų judėjimą (saugus kelias į mokyklą, autobusų stotelė, prireikus – vadinamoji „tėvelių stotelė“ (angl. „Kiss and Ride“), dviračių ir pėsčiųjų takai), privalu pasirūpinti, kad mokykla būtų lengvai pasiekiama. Reikia pasirūpinti atliekų išvežimu, avarinių automobilių stovėjimo aikštelių įrengimu, numatyti privažiavimo kelius ugniagesiams ir evakavimą.

Jei žaidimų aikštelės bus atviros visuomenei ne pamokų metu, turi būti užtikrinta jų naktinė apsauga.

Lauko erdvė ypač svarbi tvarumo požiūriu. Kriterijų sąrašas apima įvairius klausimus: nuo biologinės įvairovės, klimato ir antrinio perdirbimo, lietaus vandens valdymo ir hidroizoliacijos iki indėlio į naudojimo kokybę ir kraštovaizdžio klausimų[14].

Ne tik tada, kai mokyklos sodas įkomponuojamas į lauko teritoriją, reikia atsakyti į klausimą dėl atvirų erdvių integravimo į mokymo procesą: ar lauko erdvė naudojama kaip žalioji klasė? Kai kuriose mokyklose visapusiška atviros erdvės priežiūra rūpinasi tik mokiniai ir mokytojai. Kad ši planavimo užduotis yra svarbi, matyti iš įvairios visuomenės paramos: rengiami projektavimo konkursai, leidžiami lankstinukai-vadovai, organizuojamos specialios konsultacinės grupės savivaldybėse[15].

14
Plg., pvz. *Schuhmacher, Gestaltungsfibel »Nachhaltiger Schulhof.*

15
Senato Švietimo, mokslo ir mokslinių tyrimų departamento pedagoginė konsultavimo tarnyba „Grün macht Schule", Berlynas; darbo grupė „Forum Schulhöfe", Frankfurtas prie Maino.

MOKYKLA – miesto mokymosi aplinka

Atsižvelgus į bendras rekomendacijas dėl 5 kv. m ploto, tenkančio vienam mokiniui mokyklos kieme, reikėtų pažymėti, kad daugelis miesto centre esančių mokyklų šiuo metu neatitinka šių reikalavimų. Čia tarpusavyje konkuruoja tvaraus miesto vystymosi ir atvirų erdvių projektavimo mokyklos teritorijoje tikslai. Pertvarkant ar plečiant teritoriją dažnai kyla grėsmė, kad ji taps dar labiau užstatyta, o tai – problema, atsižvelgus į atviros erdvės reikalavimus. Šiandien mokyklos statomos tankiai apgyvendintose teritorijose. Kai kuriais atvejais mokyklų kiemai perkeliami net ant stogo arba kaip mokyklos atvira erdvė naudojami viešieji parkai.

Toks funkcijų sutapatinimas daugeliui dalyvaujančiųjų šalių sunkiai įsivaizduojamas. Visuomenės, mokinių ir mokytojų sąmonėje vis dar gaji aiškiai apibrėžtų atvirų erdvių idėja ne tik dėl saugumo ir atsakomybės, bet ir dėl to, kad norima turėti atskirą ir aiškiai apibrėžtą teritoriją, kurioje galima naudotis atviromis erdvėmis.

Tačiau šis įvaizdis visiškai neatitinka šiuolaikinių vaikų ir jaunuolių, kurie natūraliai juda miesto viešosiose erdvėse, įpročių. Tiesiog reikia įvertinti visus „už“ ir „prieš“: ar mokinių noras judėti suteikia jiems erdvės, kurios kitu atveju nebūtų? Ir dar: dažnai miesto centro teritorijos gali būti pertvarkomos dvigubam naudojimui tik todėl, kad jau yra pasibaigęs efektyvus naudojimo laikotarpis ir norima į jas investuoti. Galimus trūkumus galima ištaisyti, pavyzdžiui, numatant konkretų mokyklų naudojimosi laiką, atviros erdvės priežiūrą, kurią vykdo apmokytas pedagoginis personalas, arba bendradarbiaujant mokykloms ir savivaldybei ir kt.

Kintančios ribos – už tvoros

184 p.

Miestų mokyklos vis dažniau susidurs su bendrojo naudojimo viešosiomis erdvėmis, kurios tarnauja ir kaip mokinių laisvalaikio zonos. Miestų centruose nebeįmanoma ir nebetikslinga laikytis nuostatos, kad mokykla turi atvirą erdvę, kuria naudojasi tik ji viena. Atsiranda naujų atvirų erdvių tipų. Tai ir mokyklos kiemas, ir viešosios aikštės ar parkai.

Projektuojant mokyklų teritorijas greta esančios atviros viešosios erdvės įgyja vis svarbesnę funkciją, nes jos naudojamos judėjimui ir nepriklauso mokyklos teritorijai. Jose sukuriama demonstracinė aplinka, skirta matyti ir būti matomam, jos kaip atviros erdvės yra būtinas „mokyklos kiemo ant stogo“ atitikmuo. Skaitmeninimo kontekste jos tampa išplėstine mokymosi erdve ir pan. Šis aspektas tiesiogiai susijęs su rajono švietimo kraštovaizdžio erdvine raida ir aplinkinių gyventojų vertinimu.

Ir priešingai: mokyklų teritorijose esančios plačios atviros erdvės vis dažniau naudojamos ir atveriamos ne pamokų metu. Jos tampa svarbiais viešosios atviros erdvės tinklo ramsčiais. Net jei dėl tokio atvirumo kartais kyla nemažai problemų (vandalizmas ir pan.), mokyklų ir viešųjų atvirų erdvių susiliejimas miestuose yra negrįžtamas.

Tam reikia ne tik naujoviškų projektavimo koncepcijų, bet ir valdymo bei atsakomybės strategijų, skirtų tvariems statiniams kurti. Sėkmingi pavyzdžiai tiek kaimo, tiek miesto vietovėse rodo plačias šios plėtros galimybes.

Planuojant atsiranda naujų mišrių formų: mokyklos ir miesto aikštė, edukacinis parkas, mokymosi aikštė, mokyklos terasa, klasės pievelė, ... miesto švietimo kraštovaizdis kaip atviros erdvės struktūra. Ji pasižymi hibridiniu viešųjų ir mokymo erdvių bruožu – būtent šis, atrodytų, išsklaidytas tarpinis variantas ir būdingas tikrosioms šiuolaikinėms mokymosi erdvėms, nes gali būti įvairiai interpretuojamos ir nėra išbaigtos. Kad mokykla taptų gyvenamąja vieta, ji turi būti viešojo gyvenimo dalis – formaliojo ir neformaliojo ugdymo vietos glaudžiai susipina. Tad atviros erdvės kartu yra ir turinio, ugdymo ir konceptualių ribų kaitos ženklas. Tai – tarsi žingsnis į už tvoros esančią pusę.

NUO MOKYKLOS IKI ŠVIETIMO IR KAIMYNYSTĖS CENTRO

II 70 p. ir toliau
VI 318 p. ir toliau
184 p.

Mokyklos yra natūrali ir vis svarbesnė bendruomenių švietimo grandinių dalis. Ateityje jos bus dar glaudžiau susijusios su kitomis švietimo ir laisvalaikio paslaugomis. Jei anksčiau mokyklos patalpomis naudojosi tik suaugusiųjų švietimo centras, o sporto salėje treniravosi ir sporto klubo nariai, ateityje atsiras vis daugiau institucinių ryšių tarp mokyklos ir neformaliojo ugdymo vietų. Šių sąsajų kristalizacijos taškai mokyklos pastatuose yra biblioteka, aktų salė, valgykla ir sporto salės. Priklausomai nuo ugdymo koncepcijos, be sporto zonos, formuojami skirtingos pakraipos centrai. Pavyzdžiui:

- kavine (valgykla) naudojasi ir vietos gyventojai;
- biblioteka atlieka ir rajono bibliotekos funkcijas;
- aktų sale taip pat naudojasi vietos mėgėjų teatro grupė, muzikos grupė, šokių būrelis, miesto taryba gyventojų informavimo vakarams organizuoti ir pan.;
- išorės dalyviai įtraukiami į mokyklos gamtos mokslų centro veiklą ir t. t.

Viešai naudojant mokyklos teritorijas iš dalies labai svarbu, kad į jas būtų galima patekti iš išorės per atskirą įėjimą ir aiškiai atskirti ribas tarp viešojo ir mokyklos naudojimo. Reikia numatyti būtinas ribas: kiek įmanoma daugiau atvirumo ir kiek galima daugiau nuošalumo. Sėkmingai konstruktyvios kaimynystės plėtrai keliamos kelios erdvės sąlygos:

- atskirti mokyklos vidaus ir viešai naudojamas patalpas;
- galimybė naudotis sanitariniais įrenginiais iš viešųjų erdvių;
- rakinamos spintelės viešosiose patalpose;
- orientavimąsi palengvinanti sistema mokyklos išorėje ir viduje.

Ir atvirkščiai, visos dienos mokykla taip pat turi vis labiau atsiverti išoriniam pasauliui; išorinės mokymosi vietos, esančios netoli mokyklos, atsiveria bendradarbiavimui. Tad mokyklos vis dažniau į savo vidaus programą įtraukia jaunimo centrą, muziejų, zoologijos sodą, teatrą, amatų dirbtuves, miesto mišką ir kt.

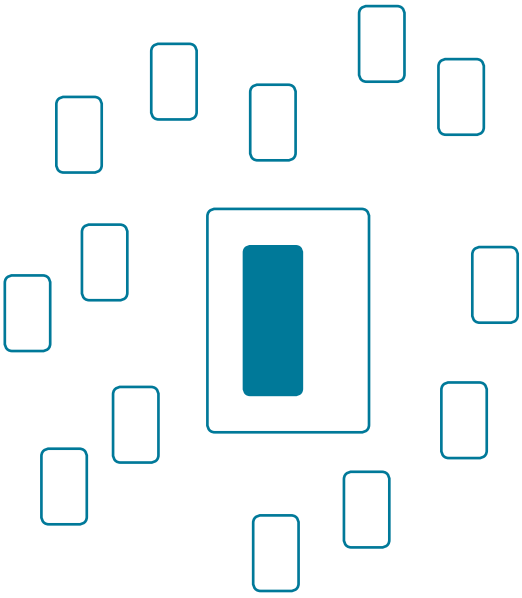

nuo uždarų mokyklų...

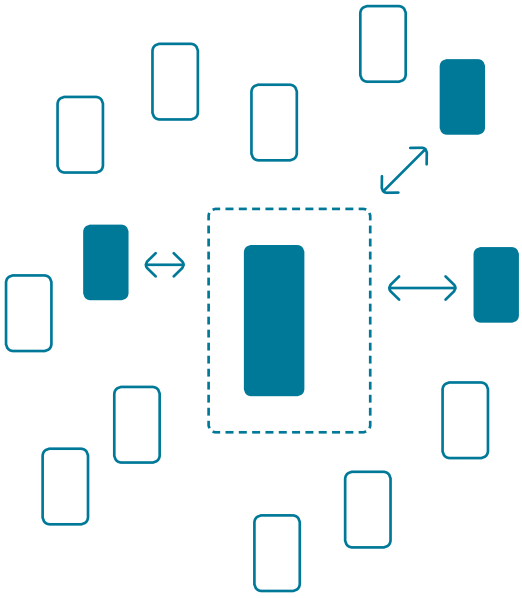

...iki integruoto mokyklų ir švietimo kraštovaizdžio

Visoje šalyje (Vokietijoje – vert. past.) didėja susivienijusių mokyklų svarba, ypač ten, kur jos imasi plataus masto užduočių, neapsiribojančių tradiciniu žinių perdavimu. Pastebėjome, kad mokyklos, įsikūrusios vietovėse, kuriose susiduriama su ypatingais plėtros poreikiais, įgauna vis didesnę svarbą ir dažnai tampa pokyčių aplinkinėse vietovėse skatintojomis. Jei švietimo įstaigos turi pakankamai darbuotojų ir patalpų, jos gali atlikti svarbią katalizatoriaus funkciją ir tapti atsparia struktūrinio tobulinimo atrama. Švietimo įstaigos vis dažniau įtraukiamos į kompleksines plėtros programas ir būtinos užtikrinant ir išlaikant pastatų fondo vertę.

Iliustracijų pavyzdžiai

PAPILDYTOS KLASĖS MODELIS

Daugiafunkcių mokymo ir mokymosi erdvių poreikį galima patenkinti jas išplečiant ir kartu aprūpinant įvairiai veiklai pritaikyta įranga arba sujungiant klases.

01

Lankstus erdvės pritaikymas
Bendrojo ugdymo mokykla „In der Höh“, Volketsvilis, Šveicarija

02

Dviejų klasių sujungimas, su pertvaromis
„Internationale Friedensschule“ (Tarptautinė taikos mokykla), Kelnas, Vokietija

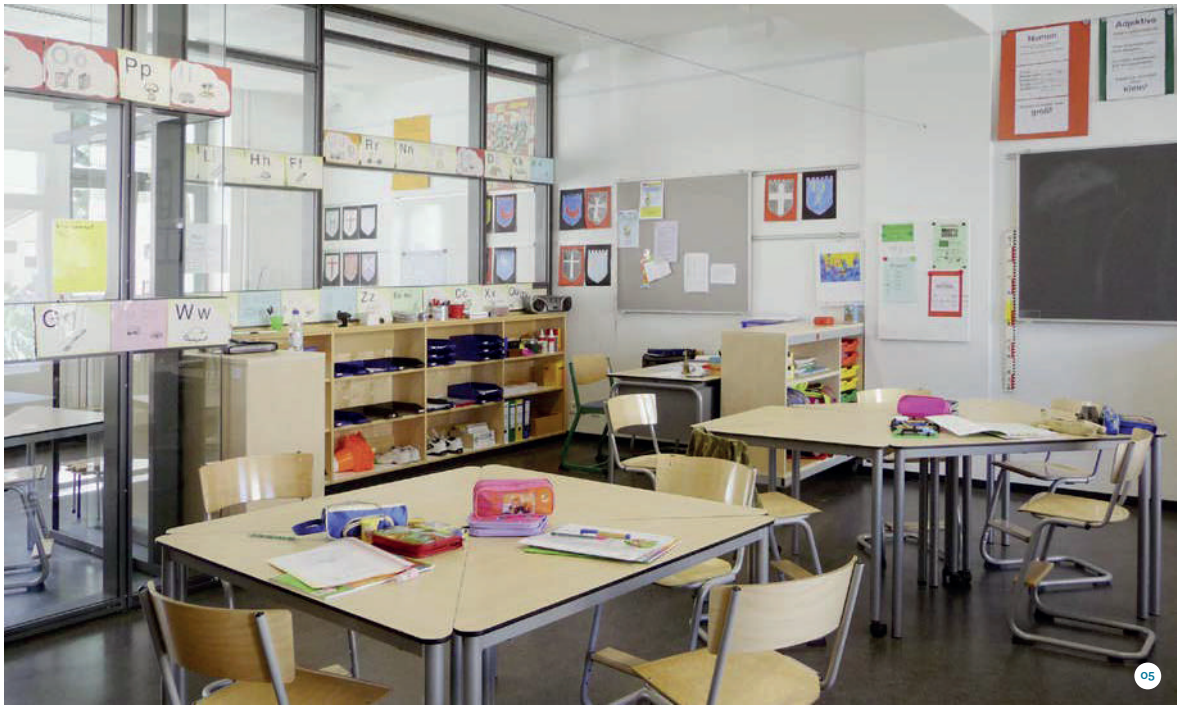

03

Erdvė tarp mokymo patalpų ir įėjimas į grupinio darbo kambarį
Pradinė mokykla Landsberger gatvėje, Herfordas, Vokietija

04

Ryšys ir skaidrumas – mokymo ir grupinio darbo patalpų seka
Naujoji Vilhelmshafeno gimnazija, Vilhelmshafenas, Vokietija

05

Geras matomumas – klasė ir koridorius
Heringhauzeno pradinė mokykla, Herfordas, Vokietija

KLASTERIS

Nuo dviejų iki šešių klasių sujungiamos į vieną; bendros grupinio darbo ir diferencijuoto ugdymo patalpos. Dažniausiai klasteriuose įrengiamos ir decentralizuotos komandinio darbo patalpos.

06

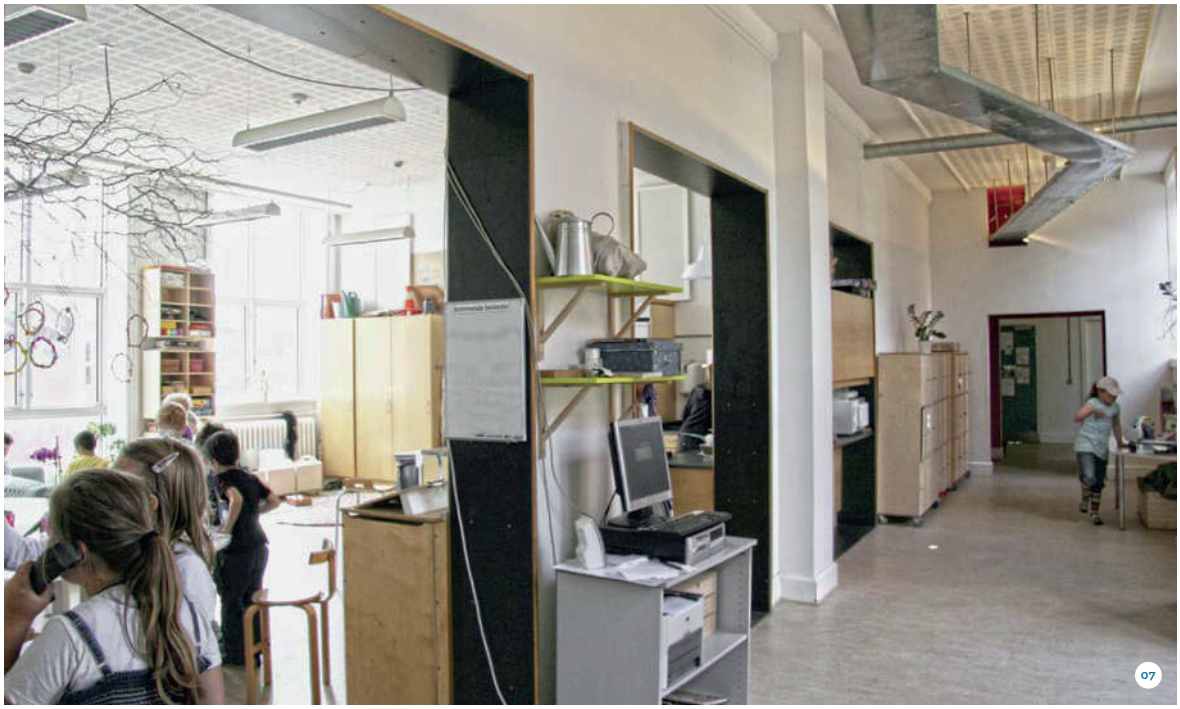

07

06 07

Tinklas – klasteriai
Ordrupo mokykla, Gentoftė, Danija

08

Bendras naudojimas – mokinių susitikimai 2×4 klasių tinkle
Integruota Alexej von Jawlensky bendrojo ugdymo mokykla, Vysbadenas, Vokietija

09

Klasterių centras – individualaus ir grupinio darbo erdvė
Heisenbergo gimnazija, Bruchsalis, Vokietija

10

11

10

„Prekyvietė“ – bendrai naudojamas klasterio centras, skirtas grupiniam ir individualiam darbui bei pietų pertraukai
„Sonnwendviertel“ švietimo miestelis, Viena, Austrija

11

Edukacinė erdvė su „lizdeliu“ – iškiliąja niša, kurioje galima atsipūsti arba dirbti grupėje
„Sonnwendviertel“ švietimo miestelis, Viena, Austrija

12

Klasteryje galima naudoti papildomas erdves
Ilze von Twardovski aikštės pradinė mokykla, Miunchenas, Vokietija

13

Lankstus klasterio centro naudojimas mokykloje
Truderingo gimnazija, Miunchenas, Vokietija

14 15

Permatomų ir uždarų patalpų kaita mokykloje
Neubibergo gimnazija, Neubibergas, Vokietija

ATVIRA MOKYMOSI APLINKA

Sklandūs perėjimai tarp atskirų patalpų ir plati pasiūla – priklausomai nuo mokymosi formos, galima pasirinkti paskaitų salę, mokymosi studiją, mokymų ir grupinio darbo kambarį arba minimalistinį analitinį centrą. Įėjimo zona yra neatsiejama mokymosi aplinkos dalis.

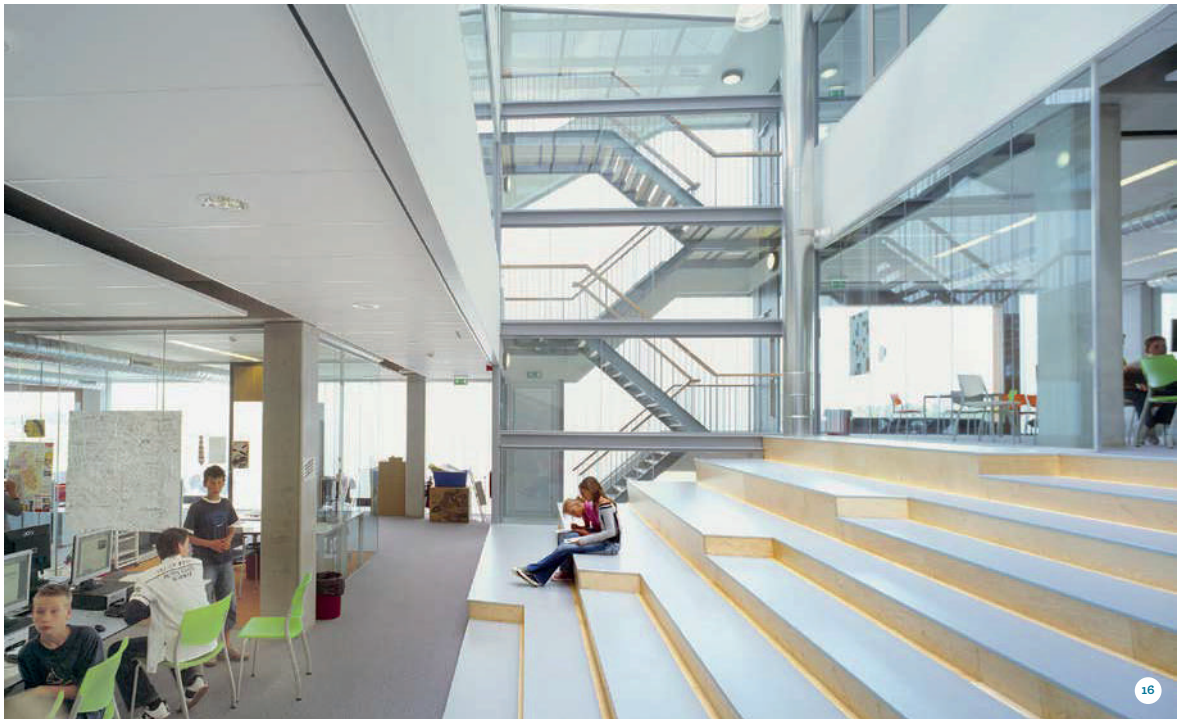

16

Mokymosi aplinka visuose aukštuose
Corlaer koledžas, Neikerkas, Nyderlandai

17

Daugiafunkcė prekyvietė su mokytojų ir socialinių pedagogų stendu
IJburgo koledžas, Amsterdamas, Nyderlandai

18

19

18

Strateginė įvairovė – bendravimo erdvė, mokymosi studija ir mokymo kambarys viename aukšte
„SBW Haus des Lernens“ (Mokymo namai), Romanshornas, Šveicarija

19 20 21

Pagrindiniai elementai – specializuota priėjimo zona, analitinis centras, paskaitų salė
Ringstabeko mokykla, Berumas, Norvegija

22

Akustiškai izoliuotas, bet vizualiai su atvira mokymosi aplinka sujungtas grupinio darbo kambarys
„Lernhaus im Campus“, Osterholcas-Šarmbekas, Vokietija

23

Individualios darbo vietos mokymosi aplinkoje
„Lernhaus im Campus“, Osterholcas-Šarmbekas, Vokietija

PRIĖJIMO ZONA – ERDVĖS IŠTEKLIŲ ŠALTINIS

Dėl tikslingo planavimo, sutampančios paskirties ir erdvinių ryšių įėjimo zonas galima priskirti mokymosi ir poilsio zonoms.

24

Ugdymo prasme naudingo judėjimo ir rūbinės zonos
Heisenbergo gimnazija, Bruchsalis, Vokietija

25

Diferencijuotas erdvių judėjimo zonų išplanavimas dėl lanksčiai pritaikomų baldų
Oulu vidurinė mokykla, Oulu, Suomija

26

Koridorius priešais biblioteką, kurį pagyvina aukšti stalai
Ringstabeko mokykla, Berumas, Norvegija

27

Dienos šviesa apšviesti platūs koridoriai ir rūbinės naudojami grupiniam ir individualiam darbui
„Bildungshaus Westpark“, Augsburgas, Vokietija

28 29

Pasikeitus priešgaisrinės saugos koncepcijai, galima atverti patalpas į koridorių ir tikslingai naudoti
Naujoji Vilhelmshafeno gimnazija, Vilhelmshafenas, Vokietija

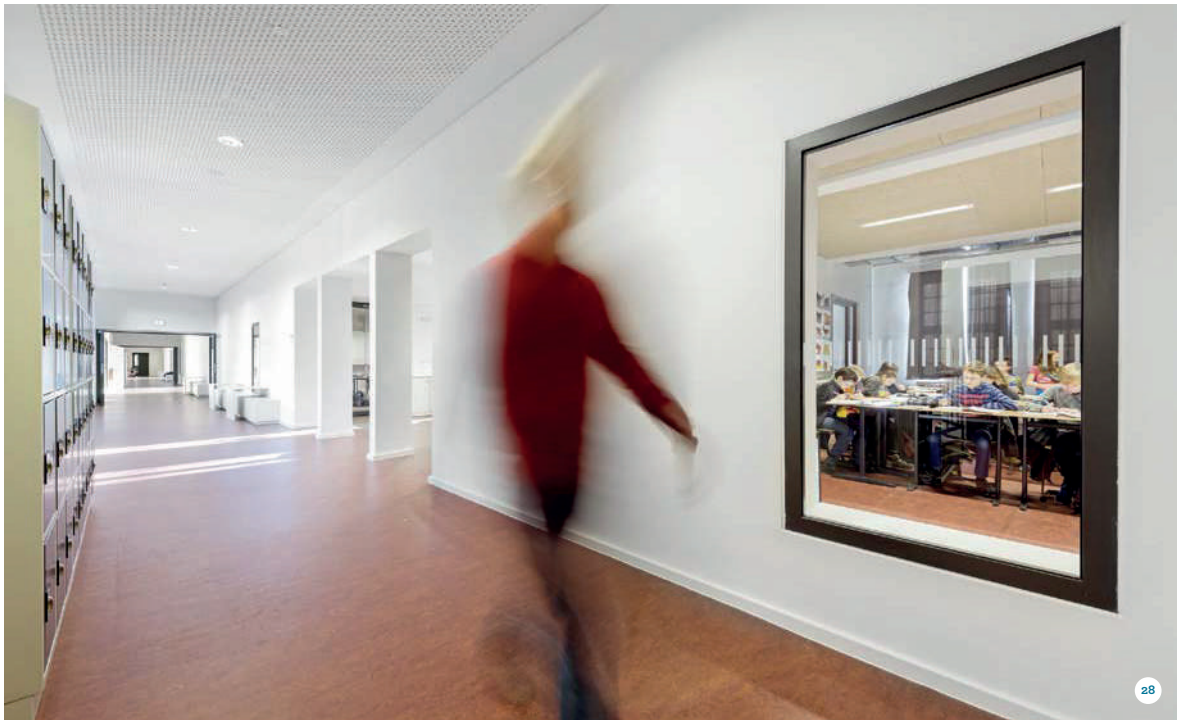

28

29

30 31

Darbo vietos su iš viršaus sklindančia dienos šviesa
Corlaer koledžas, Neikerkas, Nyderlandai

32

Individualios darbo vietos priešais klases su vaizdu į fojė / aktų salę
Šv. Nikolajaus licėjus, Amsterdamas, Nyderlandai

33

Erdvės padalijimas naudojant kopijavimo, popieriaus ir atliekų surinkimo zoną
Fioretti koledžas, Lisė, Nyderlandai

32

33

SPECIALIZUOTOS MOKYMOSI IR MOKYMO SRITYS

Dalykams, kurių programoje daug praktinių užduočių, reikia patalpų su atitinkama bazine įranga. Lanksčiai pritaikyta įranga ir kruopštus planavimas būtini tam, kad patalpas galima būtų pritaikyti kelioms dalykinėms sritims.

34
Sklandus perėjimas – salės ir specializuotų patalpų sparnas
Munkegaardo mokykla, Gentoftė, Danija

35
Mokinių namai – namų darbų kambarys virš valgyklos
Friedricho Eugenso gimnazija – Mokinių namai, Štutgartas, Vokietija

36
Garsui nepralaidžios repeticijų studijos, į kurias galima patekti iš muzikos kambario
Fioretti koledžas, Lisė, Nyderlandai

37
Eksperimentų stalai mokinių grupėms
Fioretti koledžas, Lisė, Nyderlandai

38
Gamtos mokslų kambarys su instaliacija viršuje
IJburgo koledžas, Amsterdamas, Nyderlandai

37

38

39

Daugiafunkcės dirbtuvės: meno kambarys, spausdinimo laboratorija ir medžio dirbtuvės
Fioretti koledžas, Lisė, Nyderlandai

40

Pertvarkytas stogas skirtas dirbtuvėms – medienos dirbtuvės
Velsbergo vidurinioji mokykla, Velsbergas, Italija

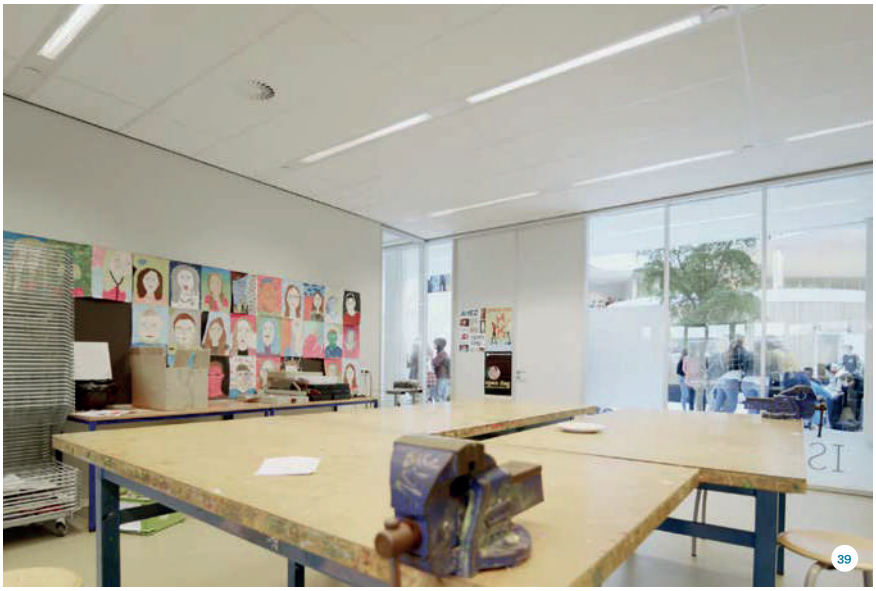

41

Eksperimentinė virtuvė dirbtuvėms skirtoje patalpoje
Munkegaardo mokykla, Gentoftė, Danija

42

Kolekcijų patalpos su įstiklintomis vitrinomis
Šv. Nikolajaus licėjus, Amsterdamas, Nyderlandai

DARBO VIETOS IR KOMANDINIO DARBO PATALPOS

Visos dienos mokykloje mokytojams ir darbuotojams būtina įrengti tinkamas darbo vietas. Keičiantis komandų struktūrai, reikia numatyti darbo vietų naudojimo paskirtį: vietos, skirtos individualiam darbui, susitikimams ir bendravimui.

43

43

Pavėsinė – socialinio pedagogo ir mokytojo darbo vieta atviroje mokymosi zonoje
IJburgo koledžas, Amsterdamas, Nyderlandai

44

Komandinio darbo kambariai su susitikimų zona
„Greveløkka“ mokykla, Hamaras, Norvegija

45

Mokytojų darbo vieta bazinėje zonoje
Ringstabeko mokykla, Berumas, Norvegija

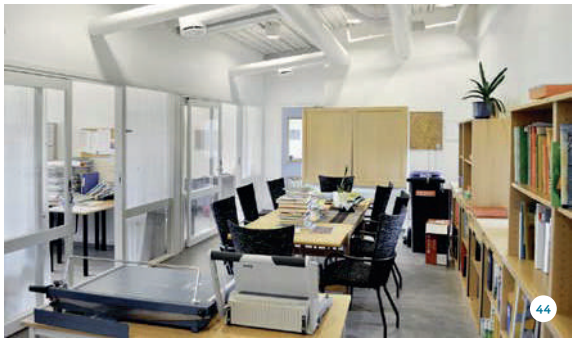

44

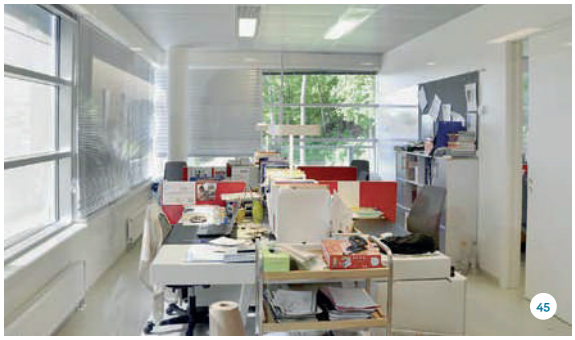

45

46
Darbo vietos mokymosi aplinkoje – ne tik individualios, bet ir skirtos pedagoginiam personalui
„Lernhaus im Campus“, Osterholas-Šarmbekas, Vokietija

47
Personalo erdvė su skirtingomis naudojimo zonomis: pristatymų, poilsio ir susitikimų
Oulu vidurinė mokykla, Oulu, Suomija

48
Mokytojų poilsio zona lauke
„Ener Ungdomsskole“, Hamaras, Norvegija

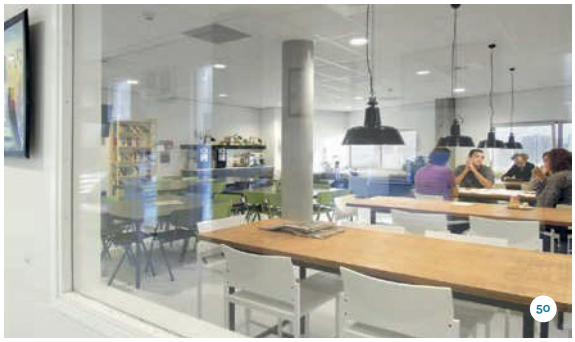

49

Mokytojams skirtas poilsio ir konferencijų kambarys su virtuve
Ringstabeko mokykla, Berumas, Norvegija

50

Mokytojų poilsio ir susitikimų kambarys su iš jo matoma priėjimo zona
IJburgo koledžas, Amsterdamas, Nyderlandai

51

Kavinė tėvams ir rajono gyventojams
„Tor zur Welt“ švietimo centras, Hamburgas, Vokietija

52

Registratūra su informaciniu pultu
Orestado koledžas, Kopenhaga, Danija

53

Perėjimai – priėmimo ir administracinės patalpos
Ringstabeko mokykla, Berumas, Norvegija

54

Poilsio zona mokytojų kambaryje
Naujoji Vilhelmshafeno gimnazija, Vilhelmshafenas, Vokietija

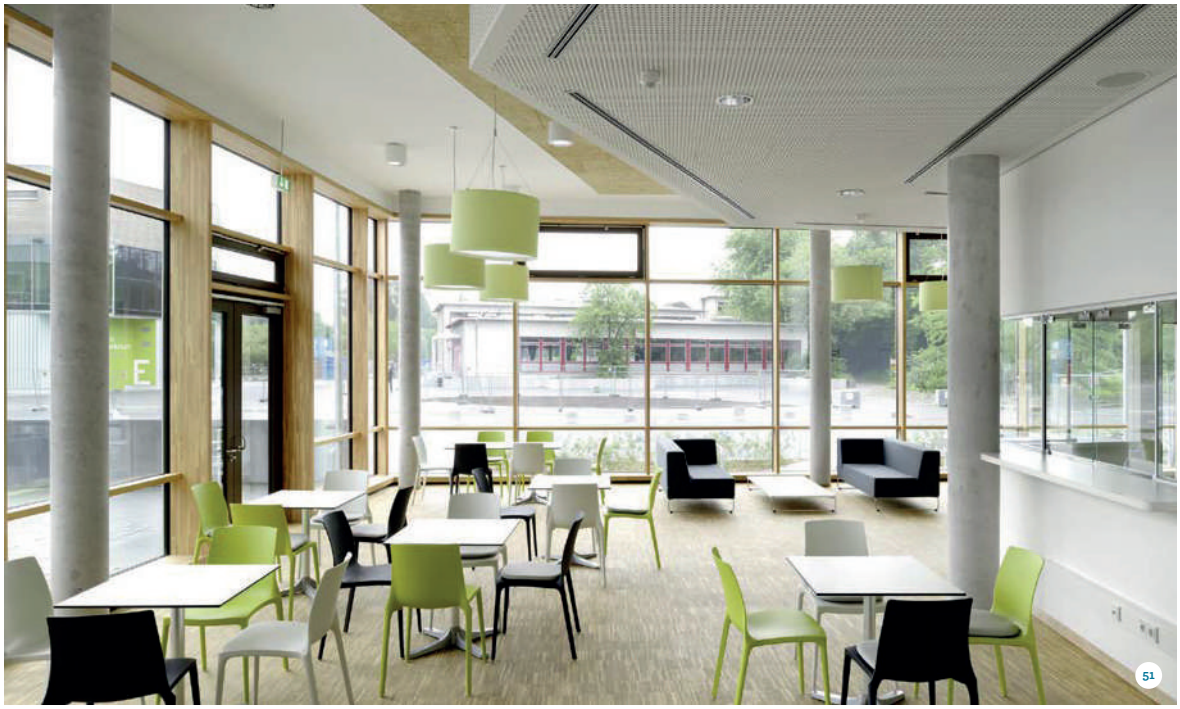

52

53

54

FOJĖ, SALĖS, VALGYKLOS

Dėl visos dienos ugdymo ir būtinybės taikyti įvairias mokymo ir mokymosi formas vis didesnę reikšmę įgyja bendrojo naudojimo patalpos. Universalios koncepcijos leidžia jas įvairiai panaudoti ir pagal poreikį pritaikyti kasdieniame mokyklos gyvenime.

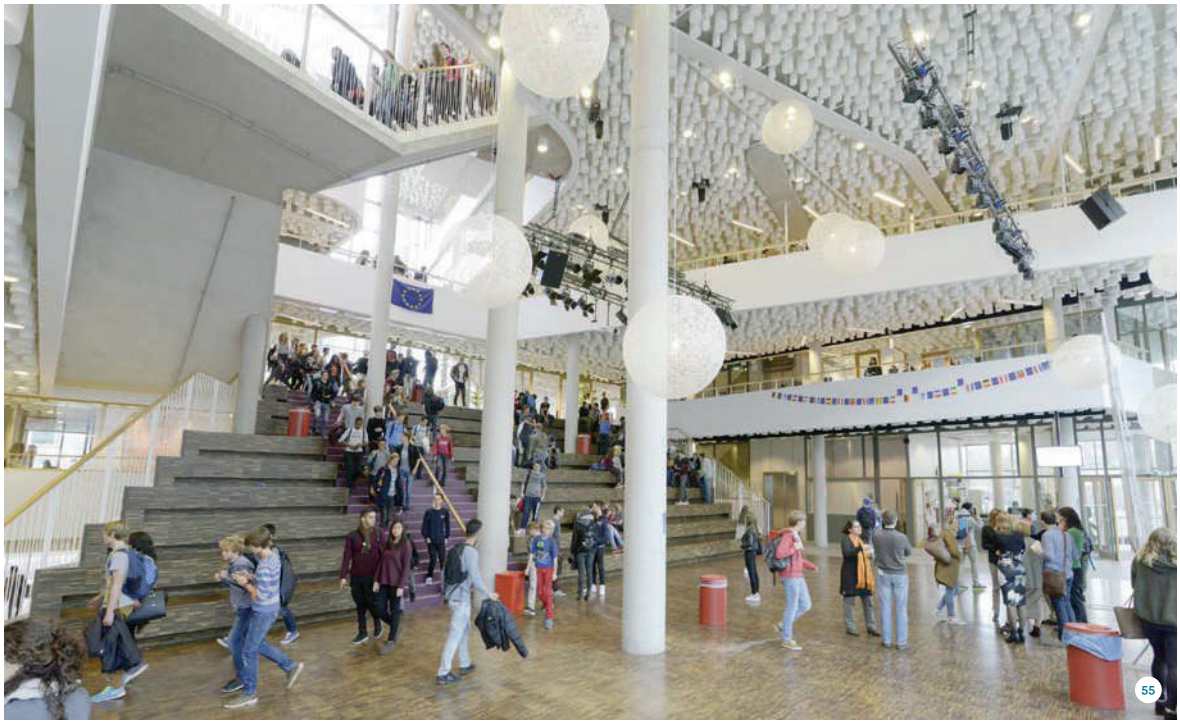

55

Atvykti, išsiskirstyti, susitikti: centriniai laiptai funkcionuoja kaip fojė, aktų salė ir mokyklos centras
Šv. Nikolajaus licėjus, Amsterdamas, Nyderlandai

56

Židinio kambarys ir mokyklos fojė
„Greveløkka“ mokykla, Hamaras, Norvegija

57

Per pertrauką – didžėjaus pasirodymas aktų salėje, kuri naudojama ir kaip mokymosi, pertraukų bei susirinkimų patalpa
Fioretti koledžas, Lisė, Nyderlandai

58

Platūs laiptai iš fojė į aktų salę
Truderingo gimnazija, Miunchenas, Vokietija

57

58

59
Bendrojo naudojimo erdvė – mokyklos širdis
Naujoji Volfsburgo mokykla, Volfsburgas, Vokietija

60
Kavinės patalpos, kurios kartu gali būti naudojamos kaip renginių erdvė su scena
Ringstabeko mokykla, Berumas, Norvegija

61
Renginiams naudojamos valgyklos patalpos
Mokykla „Im Birch“, Ciurichas, Šveicarija

62
Dviguba paskirtis – valgomasis ir patalpa renginiams
Kirkkojärvi mokykla, Espas, Suomija

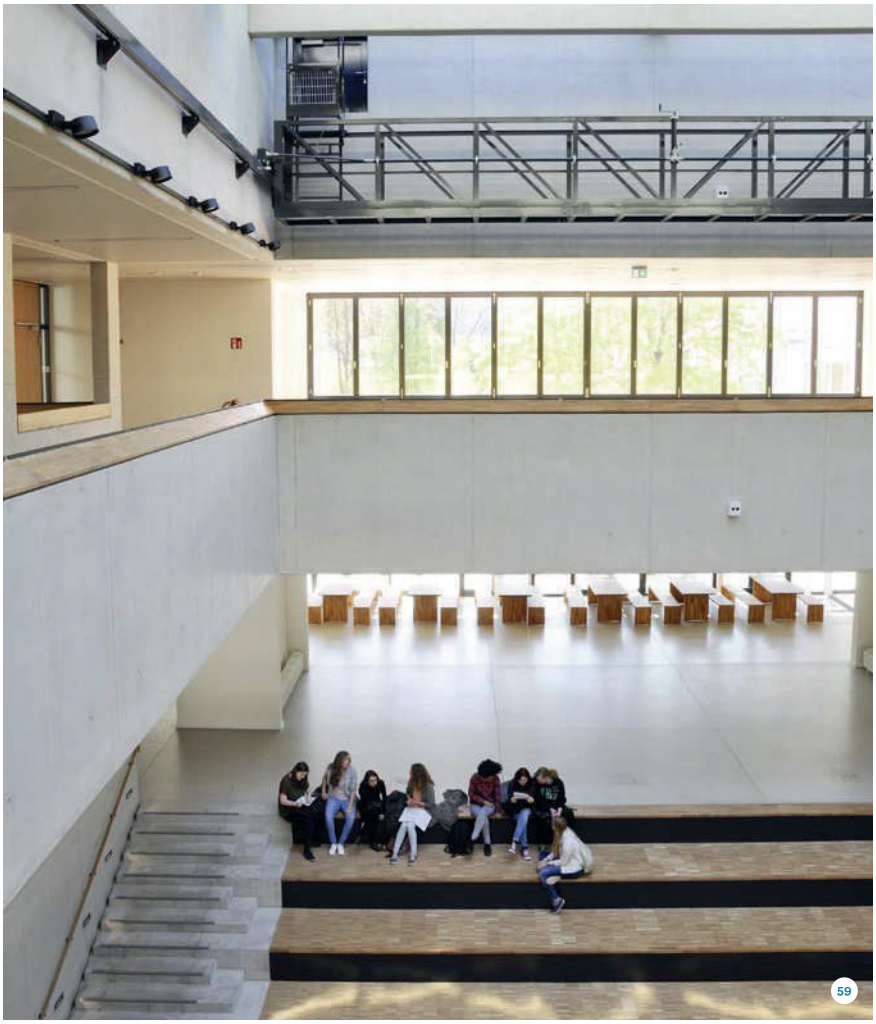

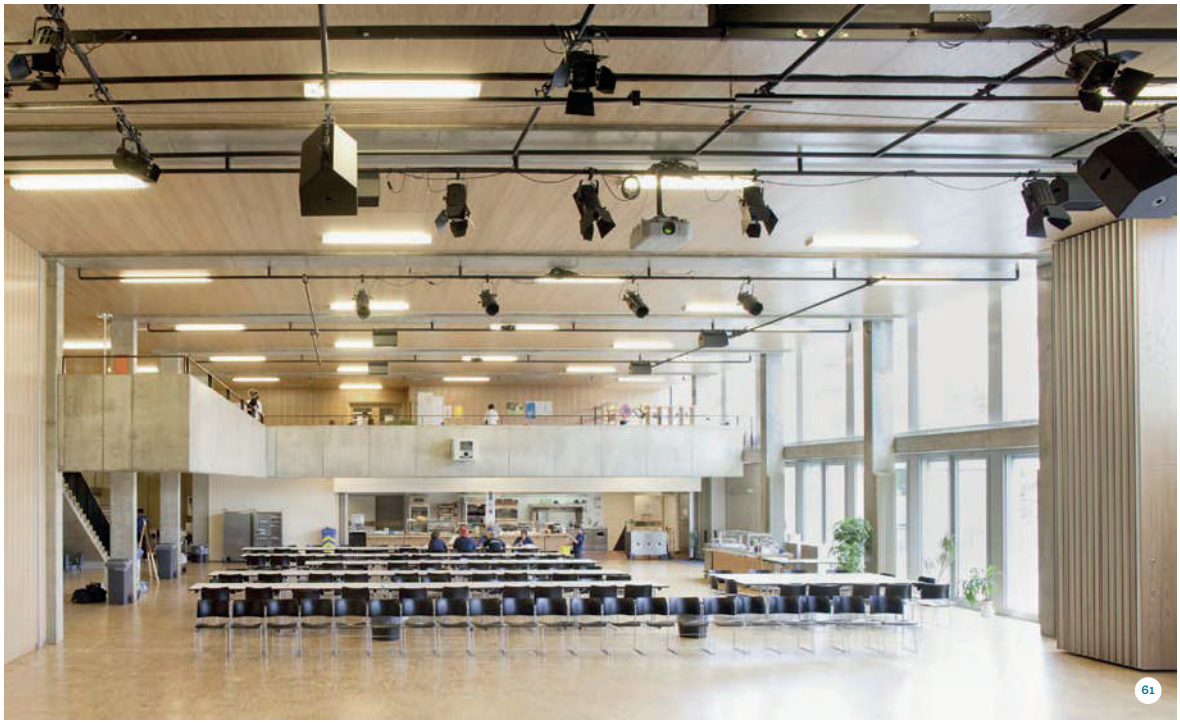

61

62

63
Fojė, poilsio kambarys, valgykla ir susitikimų vieta viename
Corlaer koledžas, Neikerkas, Nyderlandai

64
Centrinė įėjimo salė kaip susitikimų ir susirinkimų vieta
„ROC van Twente“, Hengelas, Nyderlandai

65
Daugialypė paskirtis – priėjimo zona, fojė ir renginių vieta
„Bildungshaus Westpark“, Augsburgas, Vokietija

66
Bendros erdvės: scena, fojė ir valgomasis
Heizenbergo gimnazija, Bruchsalis, Vokietija

63

64

65

66

67

Naujoji valgykla, įrengta buvusioje pertraukų salėje
Kirschgarteno gimnazija, Bazelis, Šveicarija

68

Ypatinga atmosfera valgykloje dėl jaukaus apšvietimo
„Tor zur Welt“ švietimo centras, Hamburgas, Vokietija

Biblioteka – tai skaitmeninė ir analoginė informacijos paieškos ir komunikacijos vieta mokykloje. Ji – kasdienio mokyklos gyvenimo dalis, tad kartu su mokykla gali suburti ir išorinius naudotojus.

69

Tribūna ir lentynos – nauja mokyklos biblioteka aktų salėje
Munkegaardo mokykla, Gentoftė, Danija

70

Apsistoti ir tyrinėti
„Schreinesch“ mokyklos centras, Frydrichshafenas, Vokietija

71

Dienos šviesa apšviesta biblioteka su individualiomis ir grupinėmis darbo vietomis (ir pamedituoti kviečiančiu kraštovaizdžiu)
Tarptautinis Salemo koledžas, Iberlingenas, Vokietija

72

Biblioteka integruota į centrines mokymosi dirbtuves, esančias tarp klasių
Velsbergo pradinė mokykla, Velsbergas, Italija

71

72

73
Mokyklos ir miesto biblioteka švietimo miestelyje
Osterholcas-Šarmbekas, Vokietija

74
Biblioteka su namų atmosfera
Oulu vidurinė mokykla, Oulu, Suomija

75

Kompiuterių stotys senojoje muitinėje
„SBW Haus des Lernens“, Romanshornas, Šveicarija

76

Atvira biblioteka centriniame vestibiulyje
Šv. Nikolajaus licėjus, Amsterdamas, Nyderlandai

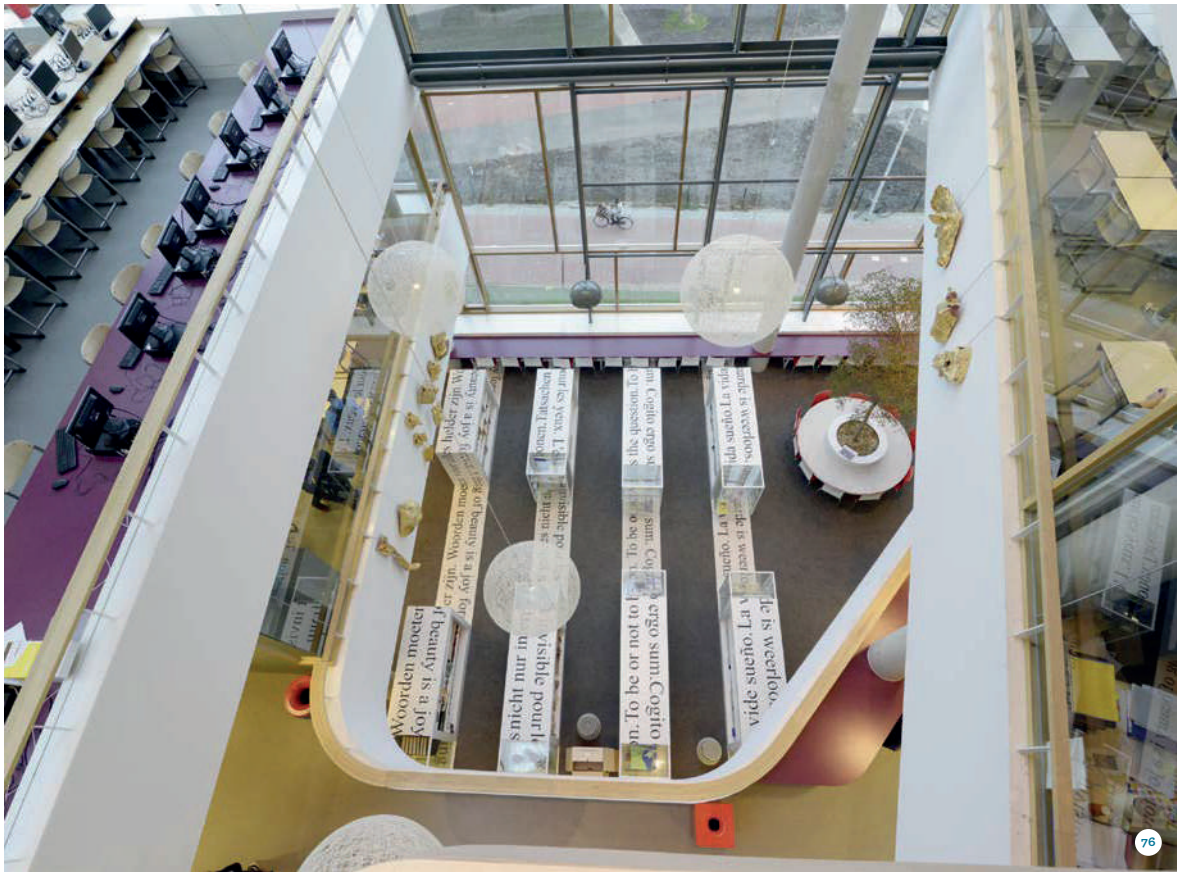
Woorden moeten
vide sugno. La
visible pour le
cogito sum. Cogito ergo sum. To be or not to be.
snicht nur in
Joy is a beauty
Wie uit geloof is
Ik ben de
Ik denk dus ik ben
Ik denk dus ik ben
Ik denk dus ik ben

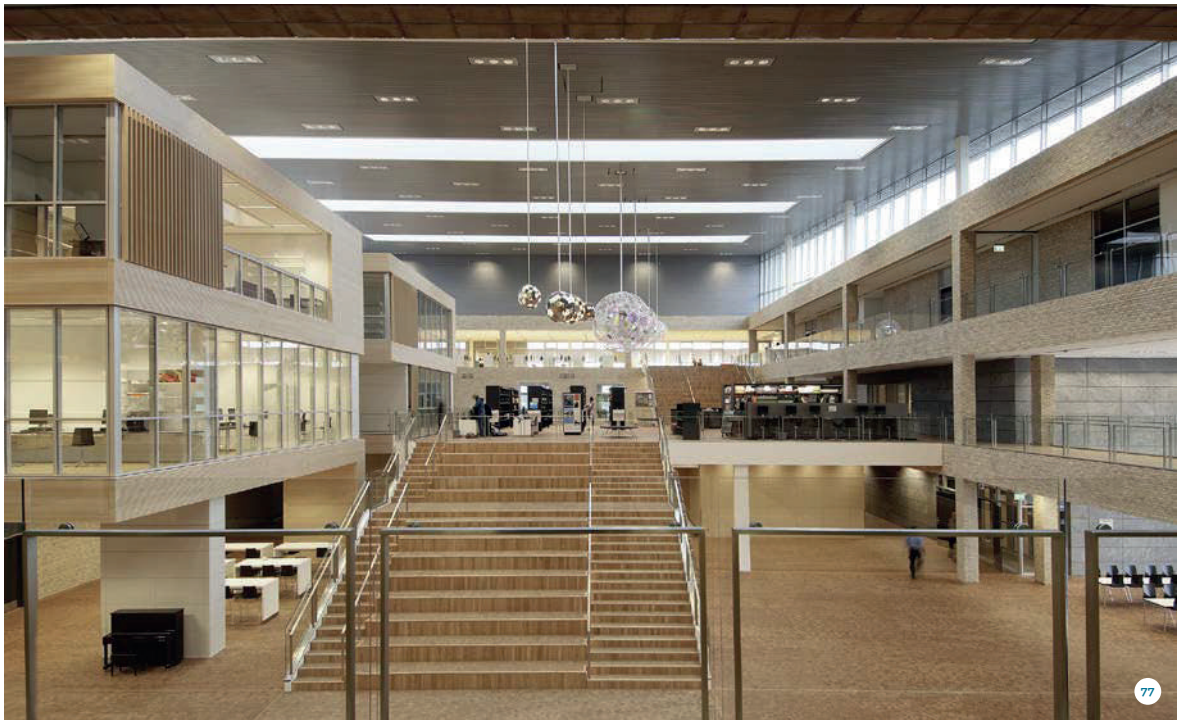

77 78

Biblioteka – centrinės aktų salės dalis
A. P. Møller mokykla, Šlėzvigas, Vokietija

KITOS BENDROJO NAUDOJIMO PATALPOS

Kruopščiai planuoti ir projektuoti reikia ne tik pagrindines mokyklų erdves. Dažnai būtent neva periferinės erdvės lemia tapatybę ir profilį.

79
Mokykla ir judėjimas – „Žaidimų ir ritmo“ kambarys
Hilde Domin mokykla, Herenbergas, Vokietija

80
Treniruoklių zona
Šv. Nikolajaus licėjus, Amsterdamas, Nyderlandai

81
Dviguba paskirtis – sporto salė su ištraukiamomis tribūnomis ir scena, kuri gali atsiverti į greta esančią valgyklą
Kirkkojärvi mokykla, Espas, Suomija

82
Įmontuota laipiojimo sienelė
„Sonnwendviertel“ švietimo miestelis, Viena, Austrija

83

Patrauklus atskirų tualetų rūsyje dizainas
Munkegaardo mokykla, Gentoftė, Danija

84

Bendras tualeto prieškambaris
Ludwigo Hoffmanno pradinė mokykla, Berlynas, Vokietija

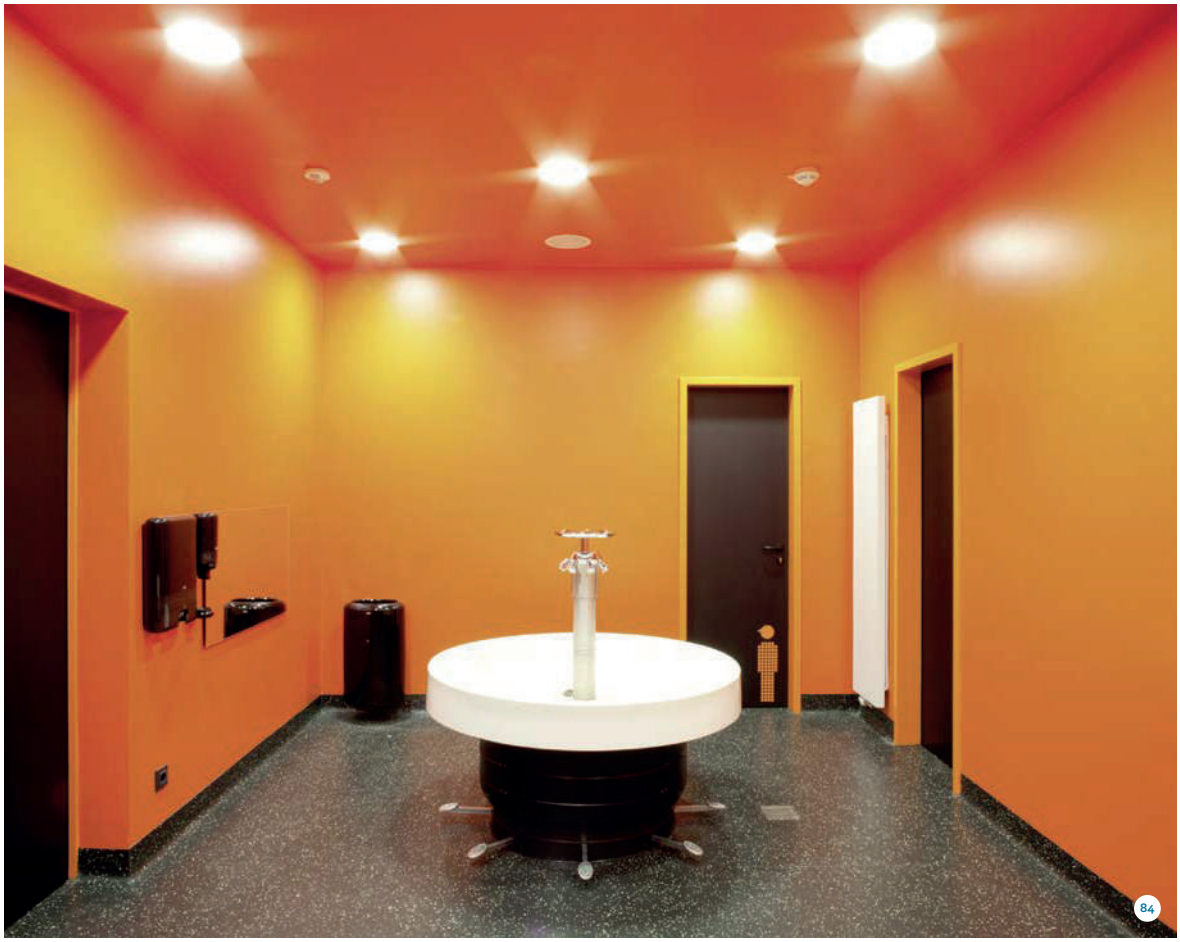

85

Bendra sanitarinė zona
Hercogo Ulricho pradinė mokykla, Laufenas prie Nekaro, Vokietija

86

Tualeto patalpos prieškambariai, išeinantys į laiptinę
Šv. Nikolajaus licėjus, Amsterdamas, Nyderlandai

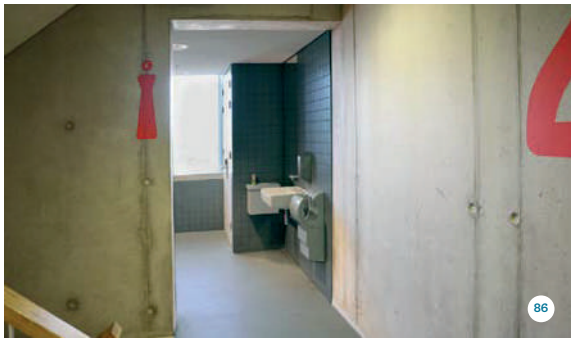

LAUKO ERDVĖS

Įvairios ir pagal amžių pritaikytos lauko erdvės yra esminė visos dienos ugdymo ir priežiūros pasiūlos dalis – ne tik dėl didėjančios fizinio aktyvumo svarbos ir tvarumo mokykloje. Atviros erdvės formuoja perėjimą tarp rajono ir mokyklos.

87

Lauko erdvė su decentralizuotu priėjimu
„Geschwister-Scholl“ bendrojo ugdymo mokykla, Liunenas, Vokietija

88

Žaidimų aikštelės, skėčiai nuo saulės ir terasos
Helsinkio gatvės pradinė mokykla, Miunchenas, Vokietija

88

89
Į žaidimų ir judėjimo erdvę integruota tribūna
Amstelmerio mokykla, Amsterdamas, Nyderlandai

90
Tvora, kuri gali būti skirta ne tik aptverti (jungtinė mokykla vaikams, turintiems protinę negalią, ir sveikiems)
Talentencampus Venlo, Venlo, Nyderlandai

91
Pamokos lauke
„Rosenmaarschule“, Kelnas, Vokietija

92
Neformali mokinių vykdoma statyba mokyklos teritorijoje
„Rosenmaarschule“, Kelnas, Vokietija

91

92

93

Mokymasis lauke
Ringstabeko mokykla, Berumas, Norvegija

94

Poilsio ir darbo vietos lauke
Paulos Modersohn mokykla, Brėmerhafenas, Vokietija

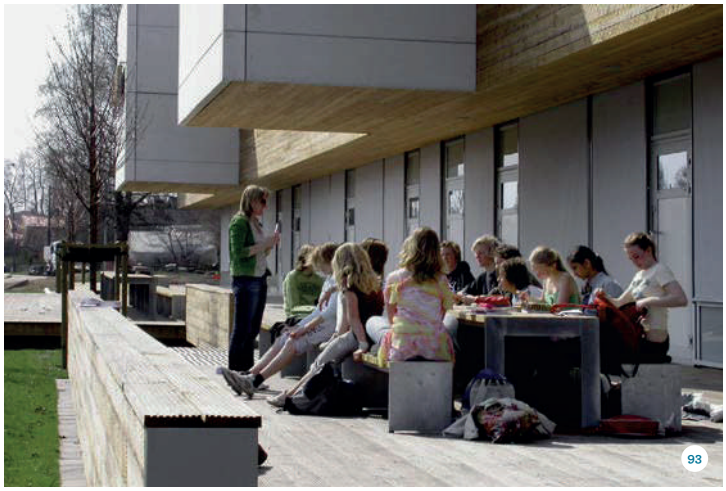

93

94

95

Nuo miesto triukšmo apsaugota terasa ant stogo – išplėsta mokymosi erdvė
Arnulfparko pradinė mokykla, Miunchenas, Vokietija

96

Išplėsta lauko edukacinė erdvė – kiekvienai grupei skiriama atskira erdvė.
„Sonnwendviertel“ švietimo miestelis, Viena, Austrija

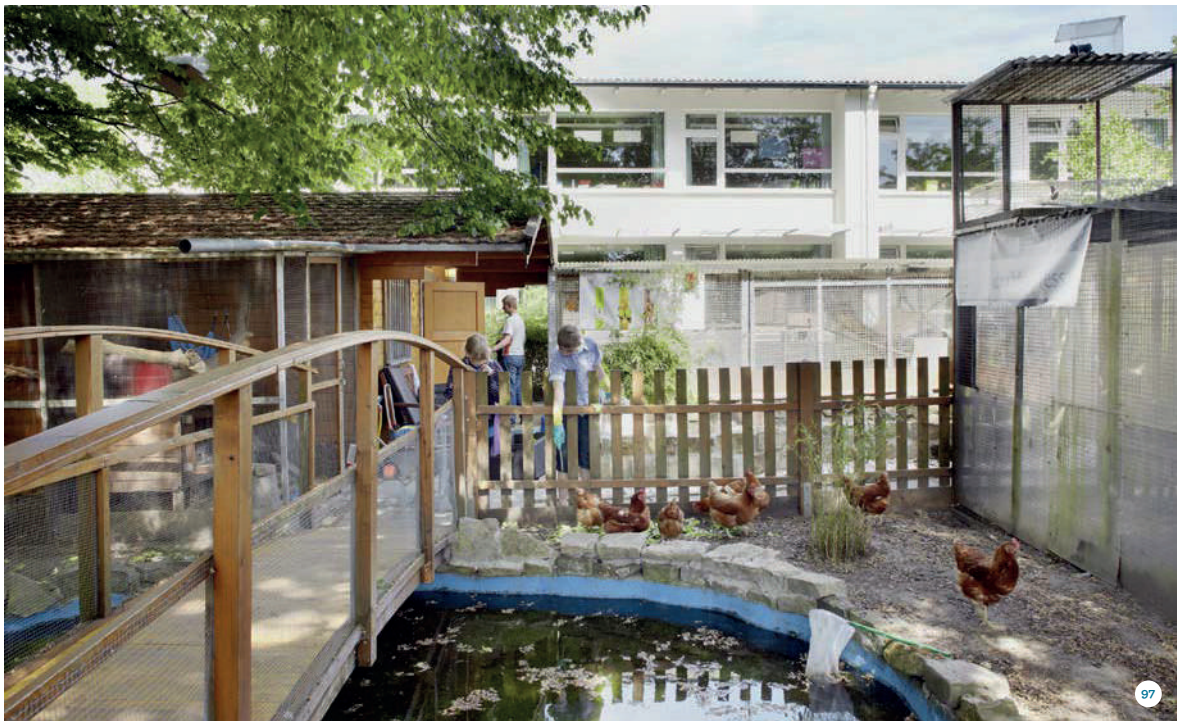

97
Gyvoji lauko erdvė – mažų gyvūnėlių zoologijos sodas
Meierfeldo aukštesnioji mokykla, Herfordas, Vokietija

98
Daržas – mokyklos kiemo kraštovaizdžio dalis
Freiherrio vom Steino mokykla, Noimiunsteris, Vokietija

99
Avių ganykla – mokyklos kiemo dalis
„Rosenmaarschule“, Kelnas, Vokietija

100

100

Du mokyklos kiemus skiriantis elementas naudojamas kaip žaidimų erdvė
„Brede scholen Getsewoud Noord & Zuid“, „Wall-Holla“ žaidimų aikštelė, Harlemermeris, Nyderlandai

101

Erdvinių situacijų įvairovė mažoje erdvėje
„Brede scholen Getsewoud Noord & Zuid“, Harlemermeris, Nyderlandai

101

102
Atvira viešoji erdvė yra ir mokyklos kiemas.
„Tor zur Welt“ švietimo centras, Hamburgas, Vokietija

103
Problemų nekelianti dvejopa paskirtis: viešoji aikštė kaip atvira miesto erdvė ir mokyklos kiemas
„Quartierscampus“, Benölkenplatz, Bocholtas, Vokietija

104
Viešasis parkas – nuolatinė mokyklos kiemo teritorija ir renginių vieta
„Quartierscampus“, Benölkenplatz, Bocholtas, Vokietija

IV

METODOLOGINĖS ŽINIOS: DARBO BARAI IR VEIKĖJAI

Apžvelgus temas ir veiklas, galima pereiti prie planavimo proceso: kokie veiksniai sąveikauja tarpusavyje kompleksiškai planuojant mokyklų pastatus? Kas yra svarbiausi veikėjai ir kas priima sprendimus? Ir dar, kaip nuo pat pradžių suplanuoti procesą, kad būtų sukurtas patikimas pagrindas tolesniems žingsniams? Šiame skyriuje pateikiama pagrindinė informacija, reikalinga sklandžiam bendradarbiavimui. Jame nurodomi svarbiausi planavimo etapai, daug kur pateikiamos nuorodos į veiksmų modulius, aprašytus V skyriuje. Ypač daug dėmesio skiriama pradiniam planavimo etapui ir jo kaip sėkmingo atspirties taško mokyklų statybos projekte svarbai.

1. PLANAVIMAS IR DALYVAVIMAS

STANDARTIZAVIMAS IR INDIVIDUALIZAVIMAS

Per pastaruosius 100 metų mokyklų statybos sektorius nuolat augo. Plėtra vyko bangomis, o didžiausią mastą pasiekė XX a. šeštajame ir aštuntajame dešimtmečiais. Paprastai mokyklų pastatai buvo laikomi ne unikaliais, bet optimizuotais serijiniais produktais. Tai lėmė universalaus ir lengvai pritaikomo paklausos profilio idėja. Ja remiantis mokyklų pastatai buvo diferencijuojami tik pagal mokyklos tipą. Viena vertus, visuotinai pritaikomų serijinių gaminių idėja, kita vertus, daugybė specifikacijų ir pavyzdinių patalpų planavimo programų buvo susijusios tarpusavyje ir suteikė viena kitai egzistavimo prasmę. Tiek pagal Vakarų Vokietijos federalinį mokyklų statybos finansavimą, tiek pagal nacionalinį Rytų Vokietijos finansavimo modelį reikėjo apibendrinto ir lengvai pritaikomo modelio. Todėl daugeliu atvejų pavyzdinės patalpų planavimo programos atliko ir tebeatlieka dvejopą funkciją. Pagal jas planuojamas ir skirstomas finansavimas miestams ir savivaldybėms. Pedagogai ir architektai jau 50 metų skundžiasi tokia padėtimi: mokyklų statyba ir jų eksploatavimo reikalavimų nustatymas visų pirma yra administracinė užduotis. Nors statant mokyklas visuomet būta išskirtinių architektūros pavyzdžių, vyravo stereotipiniai sprendimai – mokyklų pastatai buvo masinis produktas.

Ši tradicija tebėra gyva ir šiandien, nors per pastaruosius 25 metus daug kas pasikeitė. Daug kur mokyklų statyba dėl demografinių pokyčių yra ir plėtros pavyzdys, ir restruktūrizavimo iššūkis. Naujos statybos, jų pritaikymas ir perstatymas šiandien yra vienodai svarbūs, tačiau regionuose esama didelių skirtumų. Tikimasi, kad kiekvienoje mokykloje bus kuriamas individualus ugdymo profilis.

III
88 p.
ir toliau

Dėl neatsiejamos ugdymo koncepcijų diferenciacijos mokyklose reikia išanalizuoti kiekvienos vietovės erdvės ir ugdymo poreikius. Kokie skirtingi gali būti šie reikalavimai, aprašyta III skyriuje. Dėl vis ryškesnės mokyklos individualizacijos ir specifiškumo reikia keisti planavimo procesą. Be pavyzdinių patalpų planavimo programų ir etaloninių projektų, nuo pat pradžių būtina atlikti tikslią (ne tik kiekybinę) vietinių poreikių analizę ir nulinį planavimo etapą, kuriame apibrėžiama sistema, pagal kurią konkreti mokykla gali ir turi būti plėtojama.

Atsižvelgiant į pasikeitusias mokyklų veiklos sąlygas, šiuo metu daug kur diskutuojama dėl apibendrinamųjų gairių prasmės ir paskirties.[1] Turėtų būti siekiama apibrėžti šiuos principus kaip tvirtą ir pripažintą sistemą, kuri taip pat leistų juos individualiai interpretuoti ir numatyti prioritetus.

1 Plg. Montag Stiftung fondų „Miesto erdvės“ ir „Jaunimas ir visuomenė“ projektą „Efektyvaus mokyklos pastato etaloninė sistema“ (vok. „Referenzsystem für einen leistungsfähigen Schulbau“).

Atsižvelgiant į tai, vietos savivaldybių atsakomybė ir kompetencijos poreikis didės labiau, nei numatyta standartinėse koncepcijose ir gairėse. Tam reikia pereiti nuo bendrųjų standartų taikymo prie individualaus planavimo konkrečiose vietovėse.

PROCESO STRUKTŪRA IR DALYVAVIMAS

Administracinių taisyklių nepakanka, kad mokykla taptų „gera“. Norint tiksliai įvertinti poreikius, į planavimo procesą turi būti įtraukti naudotojai. Tai, kas skamba kaip savaime suprantamas dalykas, toli gražu nėra garantuota. Daug kur mokyklos vis dar statomos ir perstatomos nedalyvaujant tikriesiems naudotojams ir neturint tikslingai suderintos patalpų planavimo programos.

Toliau pristatomas planavimo procesas, ypatingą dėmesį skiriant ankstyvajam projekto rengimo etapui, kaip dabar įprasta beveik visose planavimo srityse – tiek biurų, tiek būsto, tiek didelių kultūros pastatų ar infrastruktūros projektų atveju. Tiksli vartotojų poreikių analizė ir išsamus miesto plėtros situacijos įvertinimas labai svarbūs būsimo pastato projekto sėkmei, kaip ir konkrečių poreikių planavimas parengiant tikslią išlaidų sąmatą.

Tai, kad mokiniai, mokytojai ir tėvai dažnai nedalyvauja mokyklų statybų planavimo ir sprendimų priėmimo procesuose, lemia administracinių institucijų baimė susidurti su, atrodytų, nerealiais reikalavimais, kurių vėliau nebus galima suvaldyti. Tačiau pastarųjų metų patirtis šioje srityje rodo, kad jei vietos mokyklų administracijos įtrauktų vietinius naudotojus į mokyklų restruktūrizacijos klausimų svarstymą, galima būtų pasiekti geresnės kokybės ir glaudesnio susitapatinimo su kuriama aplinka. Jei pagrindinės sąlygos visoms suinteresuotosioms šalims bus suformuluotos skaidriai, mokyklų naudotojai pateiks adekvačius pageidavimus. Dalyvaujant naudotojams galima parengti tikslią, konkrečiam projektui pritaikytą erdvių programą, kuri leistų tvariau panaudoti investuotas lėšas, nes tai turi įtakos ne tik pastato eksploatavimui, bet ir, atsižvelgiant į pastatų gyvavimo ciklo vertinimą, tampa vis svarbesniu investicinių projektų aspektu.

Planavimo sprendimai naudotojams tampa suprantamesni, jei jie dalyvauja planavimo procese. Statyba tampa asmenine patirtimi – su atsakomybe, kurią galima paskirstyti, ir galimybe savo veiksmais daryti tiesioginę įtaką. Tikslai gali būti suprantami ir vertinami pagal aiškiai aprašytą plėtros sistemą.

Efektyvaus dalyvavimo pagrindas – patvari projekto struktūra ir geras procesų valdymas. Tam reikia atitinkamų papildomų finansinių ir žmogiškųjų išteklių planavimo pradžioje, tačiau, atsižvelgiant į ilgalaikį ekonominį planavimo ir statybos

V M2, 234 p. ir toliau

sprendimų efektyvumą, jie pasirodo esantys tikslingi ir mažinantys sąnaudas. Jei savivaldybėse nėra atitinkamų valdymo pajėgumų, ši paslauga turėtų būti perkama iš išorinių subjektų.

UGDYMO KONCEPCIJA

Mokyklų įsitraukimas ir jų programos pritaikymas konkretiems poreikiams ir erdvėms turi būti grindžiami individualia ugdymo koncepcija. Joje turėtų būti išdėstyti pagrindiniai funkciniai dabartiniai ir, kiek įmanoma, būsimi mokyklos kasdienio gyvenimo procesai. Patirtis rodo, kad pedagogų ir planuotojų diskusija lemia laipsnišką proceso įgyvendinimą ir konkretizavimą. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti erdvės atžvilgiu reikšmingiems ugdymo koncepcijos elementams: kaip bus organizuojamas mokymas ir kokių sąlygų jam reikia? Kaip veikia visos dienos mokykla? Koks santykis tarp darbo, bendravimo ir rekreacijos etapų? Kokios yra mokytojų ir ugdymo darbuotojų komandų sudėtys? Kokį vaidmenį atlieka bendruomenės erdvės? Ir pan.

III 88 p. ir toliau V M3, 258 p. ir toliau

Daugelis mokyklų jau turi parengusios ugdymo koncepciją, bet akivaizdu, kad neretai ją reikia tiksliau apibrėžti ir gerokai papildyti, atsižvelgiant į erdvės planavimo proceso raidos kaitą. Struktūrinius pokyčius mokyklose visgi dažnai lydi savikontrolės sąlygota ugdymo koncepcijos peržiūra.

Diskusijose apie mokyklų statybą idėja „erdvė – tai trečiasis mokytojas“ visada sulaukia ypatingo dėmesio ir įvertinimo. Nors iš esmės tai džiugina, svarbu pabrėžti, jog „geros“ architektūros nepakanka, kad mokykla taptų „gera“. Architektūra gali sukurti pamatus, bet ji negali pakeisti ugdymo turinio ir koncepcijos. Kuo tiksliau ir konkrečiau apibrėžiami vartotojo keliami reikalavimai, tuo geriau architektūra gali patenkinti jo poreikius.

Praktika rodo, kad tai dažnai galima pasiekti tik per ugdymo ir architektūros dialogą. Tad architektūros kokybės užtikrinimas statant mokyklas visų pirma reiškia abipusius šių sričių mainus.

IŠORĖS EKSPERTŲ KONSULTAVIMAS

Autorių įsitikinimu, pagrįstu įvairių mokyklų plėtros procesų patirtimi, atskiras ugdymo ir erdvės poreikių vystymo klausimų nagrinėjimas taikant tradicinį sektorinį metodą nepadės sukurti tvaraus mokyklos modelio.

Paprastai sunku užmegzti būtiną ryšį tarp mokyklos, architektūros ir (arba) planavimo specialistų bei administracijos. Svarstymai apie pavyzdines patalpų planavimo programas prieštarauja norui planuoti individualiai, atsižvelgiant į poreikius, suinteresuotosioms šalims tenka prisitaikyti prie visiškai naujų, nepažįstamų hierarchinių ir sprendimų priėmimo struktūrų.

Norint užtikrinti reikiamą skirtingų disciplinų idėjų ir mąstymo krypčių perėmimą, patartina pasitelkti ekspertų grupes arba mokyklų statybos konsultantus. Jų užduotis – nustatyti poreikius, tarpininkauti ir valdyti procesus. Ši užduotis apima ugdymo koncepcijų perkėlimą į funkcines erdvės planavimo programas, o po nulinio etapo – kartu vykdomą priežiūrą, kaip įgyvendinami sutarti reikalavimai statomiems objektams. Specialistų komandos turėtų turėti tiek ugdymo, tiek architektūros žinių ir patirties.

Ypač vykdant didesnius ir sudėtingesnius statybos projektus patartina nuo pat pradžių į projekto valdymą ir koordinavimą įtraukti išorės konsultantus, kurie specializuojasi mokyklų statybos srityje ir nusimano apie tarpusavyje susijusius ugdymo ir architektūros dalykus.

STATYBOS REIKALAVIMAI

Mokyklų statybos dažnai pradedamos vadovaujantis vien techniniais kriterijais. Daugeliu atvejų erdvės pertvarkymą lemia pasikeitusios priešgaisrinės saugos taisyklės ir energijos taupymo priemonės. Rečiau pasitaikančios priežastys, dėl kurių atliekami struktūriniai pertvarkymai, yra apšvietimo, vėdinimo ir akustikos nebuvimas. Be to, atliekant inventorizaciją vis dažniau paaiškėja, kad dėl visiško nusidėvėjimo statinį reikia kapitališkai remontuoti. Dėl to gali tekti griauti ir statyti naujus pastatus, pavyzdžiui, jei pastatas užterštas asbestu. Kadangi mokyklų administracija privalo užtikrinti pastatų saugumą kelių eismo atžvilgiu, šios techninės pertvarkymo priemonės dažnai neginčijamos, nes yra objektyviai būtinos ir teisiškai privalomos. Tad juo svarbiau jomis pasinaudoti, įgyvendinant su turiniu ir statyba susijusias modernizavimo priemones.

BENDRUOMENIŲ PLĖTROS PLANAVIMAS

V
M4, 261 p. ir toliau

Kintanti demografinė situacija verčia savivaldybes planuoti mokyklų plėtrą taip, kad ji apimtų visas mokyklas ir neapsiribotų klausimais, kiek, kokioje mokykloje ir kada gali prireikti papildomo ploto. Vietoj to reikia bendro strateginio plėtros planavimo, kuriame svarbūs daugelis veiksnių – nuo aprūpinimo iki diskusijų apie tvarumą. Taigi švietimo plėtra vis labiau sutampa su miestų plėtros politika. Į klausimą, ar vietos profilį reikėtų plėsti, ar vis dėlto jo atsisakyti, galima atsakyti tik vykdant integruotą planavimo procesą, aktyviai įtraukiant vietos sprendimų priėmėjus.

Šiandien mokyklų plėtros planavimas nebėra tik pasiūlos klausimas, bet tampa strateginio valdymo priemone ir svarbia užduotimi rengiant projektus savivaldybių lygmeniu.

Tradicinis mokyklų plėtros planavimas, pagrįstas vien kiekybiniais metodais, pastaruoju metu iš esmės kinta, kad galėtų patenkinti švietimo poreikius ir prisidėtų prie darnaus miestų vystymosi. Mokymosi visą gyvenimą reikalavimai skatina glaudžiai integruoti įvairius švietimo sektorius, pradedant ikimokykliniu ir mokykliniu ugdymu ir baigiant suaugusiųjų ir šeimos švietimu bei neformaliuoju ugdymu. Todėl sklandus sąsajų ir perėjimų tarp skirtingų mokymosi formų ir švietimo teikėjų užtikrinimas tampa svarbiausiu sėkmingo ugdymo sistemos plėtros kriterijumi. Visos dienos ugdymas ir įtraukties būtinybė reikalauja išplėsti švietimo sampratą, kuri nebegali būti įgyvendinama tik toje pačioje vietoje ir tik savivaldybės mastu. Neformaliojo švietimo procesai tampa vis svarbesni, o sėkminga integracijos politika labai priklauso ir nuo platesnių švietimo galimybių kūrimo. Anksčiau minėti aspektai aiškiai rodo, kad šiuolaikinis ir sėkmingas mokyklų kūrimo procesas neįmanomas be socialinio ir erdvinio įvertinimo bei atitinkamų rajono ar apylinkės mokyklų plėtros politikos sąsajų.

2. DALYVIAI IR SPRENDIMŲ PRIĖMĖJAI

V
M1.3, 228 p. ir toliau

Bazinės plėtros ir projektų rengimo procese dalyvauja daug ir įvairių asmenų bei organizacijų. Jų vaidmenis lemia tradicinis užduočių supratimas, todėl juos dažnai veikia išankstinės nuostatos, kurių vis dėlto galima atsikratyti apgalvotai planuojant. Vienas iš nulinio etapo tikslų – sukurti visiems dalyviams suprantamą organizacinę struktūrą ir aiškiai apibrėžti atsakomybę.

Mokyklų statyba ir renovacija paprastai vyksta dėl pasikeitusių statybų ir ugdymo reikalavimų, tačiau tai gali lemti ir mokinių skaičiaus pokyčiai.

Viešojo mokyklų statybos sektoriaus veiklą lemia sudėtingos administracinės, vertinimo ir sprendimų priėmimo struktūros. Panašią sistemą galima įžvelgti ir didelių privačių mokyklų steigėjų, pavyzdžiui, bažnyčių, atveju. Tad jie iš esmės nesiskiria nuo valstybinių mokyklų administracijų, nors nepriklausomų steigėjų atveju politika ir administracija paprastai atlieka daug mažesnį vaidmenį, o sprendimų priėmimo struktūros nėra tokios sudėtingos.

Renovuojant, modernizuojant, rekonstruojant ar naujai statant mokyklą, dalyvauja daug įvairių subjektų ar šalių. Jie formuluoja pagrįstus reikalavimus bendram projektui, vykdo konkrečias užduotis ir yra pavaldūs tam tikroms hierarchijoms bei apribojimams. Paprastai jie veikia apibrėžtose diskusijų erdvėse ir atskirų sričių kontekstuose.

Keturi pagrindiniai mokyklų statybos plėtros proceso dalyviai

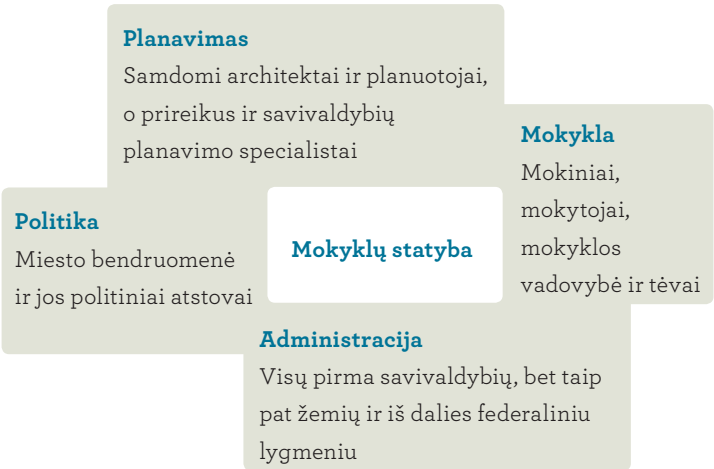

MOKYKLA

Mokyklomis naudojasi įvairios interesantų grupės. Mokinių, mokytojų, mokyklos vadovybės ir tėvų tikslai dažnai labai skiriasi, todėl juos tenka derinti.

Kadangi mokyklų ugdymo koncepcija dažnai peržiūrima planavimo proceso metu, svarbiausi dalykai turėtų būti sprendžiami mokytojų arba visos mokyklos konferencijoje, jei įmanoma, dalyvaujant mokiniams ir tėvams. Kadangi suinteresuotieji mokyklų subjektai paprastai neturi patirties statybų srityje, tikslinga įkurti mokyklos statybos projekto grupę, kuri sutelktų naudotojų poreikius ir apie juos informuotų. Ši grupė turi būti įgaliota priimti sprendimus, kad galėtų imtis kokybės priežiūros užduočių, derindama savo veiksmus su administracija.

V
M2.1, 234 p. ir toliau

POLITIKA

Viešųjų mokyklų pastatų savininkas ir užsakovas yra miesto bendruomenė. Jai atstovauja vietiniai parlamentai, paprastai mokyklos reikalų komitetas. Jam padeda administracija, šiuo atveju ypač mokyklos administracija.

Atsižvelgiant į tai, kad švietimo politikai teikiamas didelis prioritetas, mokyklų plėtra ir statyba yra viena pagrindinių savivaldybės politikos krypčių. Reorganizavus ir pertvarkius mokyklų statybos procesus, vietos savivaldybių politikams tenka nauja atsakomybė. Kartu vis dar laukiama gairių iš administracinio žemės centro. Ankstesnė praktika, kai vietos poreikiai buvo tiesiogiai kildinami iš žemių ministerijų nurodymų, nebetaikoma. Norint iš kelių siūlomų variantų parengti specialiai pritaikytus sprendimus, reikia derinti kiekybinius ir kokybinius kriterijus. Vietos parlamentams ir administracijoms turi būti suteikti atitinkami kontrolės ir sprendimų priėmimo įgaliojimai.

ADMINISTRACIJA

Mokyklų kūrimo užduotį reglamentuoja sudėtingas žemių ir savivaldybių atsakomybės tinklas.[2] Pagal vyraujantį požiūrį, švietimas yra federalinių žemių reikalas – atitinkamai skiriasi ir administracinis reglamentavimas, priklausomai nuo federalinės žemės. Akivaizdu, kad neseniai įvykusi administracijos restruktūrizacija savivaldybėms atvėrė naujų veiklos galimybių.

2 Ši nuostata, nors ir mažesniu mastu, taikoma ir privačių mokyklų steigėjams.

Federaliniu lygmeniu veikiama per teisės aktus, jų pagrindu vykdomos aiškiai apibrėžtos finansavimo programos ir iniciatyvos, pavyzdžiui, investicijų paketas „Socialinė integracija kaimynystėje“. Šiuo metu programos vykdomos ir žemių lygmeniu, pavyzdžiui, Šiaurės Reino-Vestfalijos žemėje įgyvendinama programa „Gute Schule 2020“ (liet. „Gera mokykla 2020“).

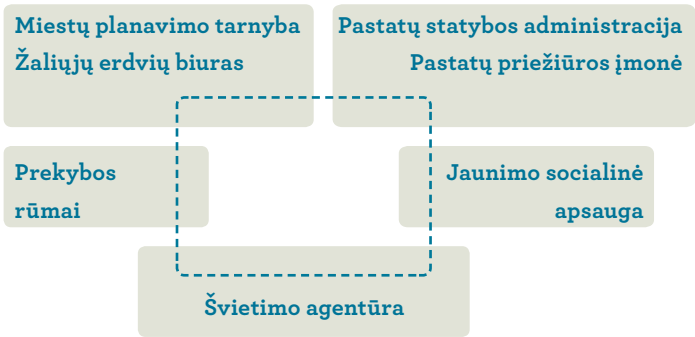

Reguliavimų panaikinimo tendencijos

Vienose federalinėse žemėse mokyklų statybos priemonių reguliavimas gerokai mažesnis, kitos remiasi centralizuotais reguliavimo mechanizmais. Atitinkamai skiriasi ir savivaldybių veiksmų apimtis. Šiaurės Reino-Vestfalijos ir Heseno žemėse įvesta mokyklų statybų subsidija, o savivaldybių mokyklų valdybos iš esmės gali savarankiškai spręsti dėl investicijų šaltinių, su sąlyga, kad nepamiršta savo kaip mokyklų valdybų pareigų. Kitose federalinėse žemėse projektų paraiškos vis dar turi būti teikiamos federalinei ministerijai, kuri kontroliuoja ir prižiūri statybos priemones. Priklausomai nuo federalinės žemės nuostatų, finansavimo mokyklų statybai galima prašyti tiek konkrečiu atveju, tiek pasinaudoti vadinamąja vienkartine mokyklų išmoka.

Savivaldybių atsakomybės stiprėjimą patvirtina tai, kad kai kurie miestai, pvz., Kelnas, Herfordas, Berlynas, Miunchenas, taip pat Darmštato-Dieburgo rajonas, yra parengę savas mokyklų statybos gaires ir planavimo specifikacijas.

Santykius tarp atitinkamos žemės ir savivaldybės reguliuoja mokyklų priežiūros tarnybos. Jos apima aukščiausio lygio mokyklų priežiūros instituciją (ministeriją) ir žemesnio lygio institucijas (valstybines švietimo institucijas). Daugelyje federalinių žemių yra ir tarpinis aukštesnysis mokyklų priežiūros lygmuo (apygardos vyriausybė ir (arba) vyriausybių prezidiumai). Mokyklų priežiūros institucijos užduotis – skatinti mokyklų valdybas vykdyti savo pareigas ir stiprinti vietos savivaldos suinteresuotumą mokyklomis. Pastaruoju metu vertinti švietimo procesus oficialioms struktūroms dažnai padeda nepriklausomos ekspertų grupės. Konsultavimo paslaugos valdant mokyklas tampa svarbesnės už priežiūrą. Daugelyje šalių veikia mokyklų stebėsenos įstaigos, kurios sprendžia pagrindinius mokyklų plėtros klausimus ir atlieka svarbius parengiamuosius darbus, tačiau juos reikia dinamiškai pritaikyti prie vietose taikomų ugdymo standartų.

Savivaldybės administracijos vaidmuo

Teritoriniuose administraciniuose vienetuose savivaldybės administracija perėmė viešųjų mokyklų valdymo funkcijas. Ji atsako už mokyklų išorės reikalus.[3] Už mokyklų pastatų priežiūrą, atnaujinimą ir modernizavimą atsako savivaldybių statybos skyriai (biurai), miestų nekilnojamojo turto bendrovės arba pastatų priežiūros įmonės. Dauguma Vokietijos savivaldybių nusprendė perleisti savivaldybių pastatų statybos skyrių funkcijas įmonių tipo įstaigoms arba pertvarkyti juos į savarankiškas bendroves.

Tai reiškia, kad neliko specializuotų skyrių, tik santykinai savarankiški padaliniai, valdantys atskirą nuosavybę ir sudarantys verslo planus (pelno ir nuostolių, finansinius planus, įskaitant investicinius pastatų statybų planus, vidutinės trukmės finansinius planus ir kt.). Tad jų veiksmams didelę įtaką daro grynai finansiniai-ekonominiai aspektai. Kai kurios savivaldybės atlieka dalį naujų mokyklų statybos ir priežiūros darbų, skatindamos viešojo ir privataus sektorių „PPP“ (angl. „Public-Private-Partnerships“) partnerystę, bendradarbiaudamos su privačiais projektų vykdytojais ir generaliniais rangovais. Kitos savivaldybės mokykloms statyti ir prižiūrėti pasitelkia savas būsto statybos įmones ir paveda joms statyti bei eksploatuoti mokyklas.

Visų organizacinių modelių atveju statybos valdyba paprastai užsako projektuotojų ir architektų paslaugas, galiausiai prisiima atsakomybę už tai, kad pastatas būtų tinkamas naudoti, ekonomiškas, taupantis energiją ir, svarbiausia, patogus. Statybos valdyba atsako ir už paminklosaugos, kraštovaizdžio apsaugos, miestų plėtros, priešgaisrinės saugos ir statybų priežiūros tarnybų interesų derinimą.

3
Dėl tolesnio mokyklų valdymo struktūrų (vok. „Trägerstruktur“) plėtojimo pasisako, pavyzdžiui, Vokietijos miestų asociacija (žr. Acheno ir Miuncheno deklaracijas). Taip siekiama sustiprinti sprendimų priėmimo kompetencijas ir mokyklos plėtros planavimą papildyti kokybiniais elementais, t. y. mokyklos vidaus raidos aspektais.

Dėl papildomų patalpų poreikio arba pertekliaus savivaldybės lygmeniu dažniausiai sprendžia Švietimo agentūra, pasitelkdama galiojantį mokyklų plėtros planą. Ilgą laiką vienintelis atskaitos taškas buvo statistiniai duomenys apie mokinių skaičių, kuriuos per ateinančius kelerius metus tikimasi surinkti įvairių tipų mokyklose įvairiose vietovėse. Dėl individualaus mokyklų profiliavimo, laisvo mokyklų pasirinkimo ir augančios mokyklų plėtros planavimo – strateginės švietimo ir vietos politikos valdymo priemonės svarbos – šis procesas tampa vis sudėtingesnis ir nenuspėjamas.

Mokyklų administracija paprastai yra atsakinga ir už mokyklų aprūpinimą įranga. Ji teikia ir tvirtina prašymus visiems su pastatu tiesiogiai nesusijusiems kilnojamiesiems baldams įsigyti neviršydama turimų lėšų. Mokyklos vis dažniau gauna nedideles pinigų sumas, kad galėtų pačios įsigyti įrangos.

Mokyklų administracija (kartais statybos skyrius arba pastatų priežiūros įmonė) taip pat atsako už mokyklos raštinės darbuotojus ir sargus. Jie, priešingai nei mokytojai, išskyrus kelias išimtis, yra savivaldybės darbuotojai. Priklausomai nuo savivaldybių sprendimo, jų budėjimo ir užduočių tvarkaraščiai apima vieną arba kelias mokyklas iš karto, sutelkiant jas į grupes.

Mokyklų statybose dalyvauja ne tik pastatų statybos skyrius, pastatų priežiūros įmonės ir Švietimo agentūra, bet ir daug kitų įstaigų. Dėl strateginės svarbos į šį procesą turi būti įtraukiamas Miestų planavimo biuras. Jau stovinčių pastatų atveju dažnai reikia pasitelkti paveldo apsaugos arba paminklų priežiūros organizacijų darbuotojus. Priešgaisrinė tarnyba statybvietėje visada padeda nuspręsti dėl statybos proceso galimybių ir apribojimų. Daugelis visos dienos mokyklų palaiko glaudžius ryšius su socialinėmis pagalbos jaunimui arba miestų tarnybomis. Norint integruoti mokyklas į aplinkinius gyvenamuosius rajonus, reikia intensyviai spręsti atviros erdvės ir eismo problemas. Be to, bendradarbiaujama su savivaldybių institucijomis, kurios nors ir nelaikomos oficialiomis įstaigomis, yra pavaldžios savivaldybėms arba savivaldybės jas laiko partnerėmis. Tai – tęstinio mokymo centrai, suaugusiųjų švietimo įstaigos, bibliotekos, muziejai, plaukimo baseinai, sporto, teatro klubai ir bendrai naudojamos sporto salės. Jei miestui priklausančios įmonės, pvz., būsto asociacijos, imasi valdyti naujos statybos ar mokyklos atnaujinimo projektą, jos turėtų būti įtraukiamos į darbus ankstyvajame etape.

Dėl sprendžiančiųjų balsų ir projekto dalyvių gausos reikia intensyviai koordinuoti ir kontroliuoti mokyklų statybos procesus. Šią užduotį per iniciatyvinę grupę paprastai atlieka savivaldybės administracija. Dėl kompleksinio planavimo proceso daugeliu atvejų mokyklų atnaujinimo darbai vėluoja.

Dėl šių priežasčių kai kurios savivaldybės pertvarko mokyklų priežiūros sistemą, telkia išteklius, profesionaliau planuoja, skiria atsakingus prižiūrėtojus ir kuria specifinius mokyklų statybos valdymo modelius.[4]

4
Pavyzdžiui, Hamburge visas mokyklų turtas perduodamas specialiam Hamburgo mokyklų statybų fondui (vok. „Sondervermögen Schulbau Hamburg“), administruojamam finansų institucijos. Jis per 15 metų turi užtikrinti visus būtinus perstatymo ir papildomų statybų poreikius.

PLANAVIMAS

Statybos užsakovui paprastai atstovauja savivaldybės statybos skyrius arba atitinkama savivaldybės remiama įmonė (atsakinga už pastatų, nekilnojamojo turto valdymą ir pan.). Projektavimo ir planavimo darbai iki pat statybos pabaigos dažnai patikimi nepriklausomiems architektūros biurams, o savivaldybių statybos skyriai dėl viešojo administravimo darbuotojų skaičiaus mažinimo šią užduotį perima vis rečiau.

Kad ir kas būtų atsakingas už planavimą, reikia parengti lanksčią reikalavimų specifikaciją ir erdvės planavimo programą. Siekiant parengti kiekvienos mokyklos statybos užduočių specifikacijas, į projekto rengimą ir valdymą turėtų būti įtraukta tarpdisciplininė komanda, į kurią įeitų mokytojai ir architektai. Vykstant dialogui tarp pedagogų ir architektų, mokyklų, administratorių ir politikos formuotojų mokyklų planavimo proceso metu galima nustatyti patalpų poreikį ir jų naudojimo potencialą. Toliau aprašomi šio bendradarbiavimo pavyzdžiai.

IV
92 p.
ir toliau

3. NULINIS ETAPAS

PAGRINDAI

Nulinis etapas – tai svarbus tarpsnis prieš faktinį planavimo procesą. Jį vykdant numatoma pagrindinė viso projekto kryptis. Sąvoka „nulinis etapas“ kildinama iš darbus į tam tikrus etapus skirstančios Architektų ir inžinierių įkainių skalės (vok. HOAI, liet. AIHS), kurioje iki šiol nurodomi tik devyni darbų vykdymo etapai (DE 1–9; Lietuvoje yra šie etapai: 1. Koncepcija. 2. Priešprojektiniai pasiūlymai. 3. Projektiniai pasiūlymai. 4. Techninis projektas. 5. Darbo projektas. 6. Projekto vykdymo priežiūra), bet neatsižvelgiama į išankstinį kompleksinį darbų planavimą (nulinis etapas) ir etapą pradėjus eksploatuoti (dešimtasis etapas).[5] Šiandien abu šie komponentai vis dažniau laikomi svarbiais veiksniais siekiant sėkmingai suplanuoti itin našius mokyklų (ir kitus) pastatus. Labai svarbu ne tik profesionaliai įgyvendinti nulinį etapą, bet ir jo rezultatus taikyti įgyvendinant vėlesnius etapus, ypač pereinant nuo nulinio prie 1–5 darbų vykdymo etapų.

5
Skirtingas užrašymas žodžiais ir skaičiais (nulinis, dešimtasis etapas ir 1–9 darbų vykdymo etapai (DVE)) naudojamas tam, kad būtų aišku, jog nulinė ir dešimtoji fazės nėra HOAI (liet. AIHS) dalis.

Nulinio etapo tikslas – švietimo ir architektūros sankirtoje sukurti turinio ir erdvės atžvilgiu tvarią koncepciją. Ugdymo koncepcija patikslinama ir perteikiama statinio detalėse – taip išbandomos galimybės ir suvaržymai, o tai ypač aktualu rekonstruojant pastatus. Mokyklos veiklos organizavimo principai apibrėžiami ir pritaikomi planuojant erdvę, atsižvelgiant į kuo tikslesnį poreikių sąvadą. Šiuo metu būtina atlikti esminius ir ilgalaikius organizacinius sprendimus, kurie įtakos kasdienį mokyklos gyvenimą. Galiausiai visais lygmenimis turėtų būti aprašyti lankstūs ir realybę atitinkantys kokybiniai tikslai – nuo miesto planavimo ir patalpų organizacinių modelių iki įrangos, nuo ugdymo programos iki pamokų planų, kartu atsižvelgiant į komunikacijos ir procesinius kriterijus.

V M2, 234 p. ir toliau

V M4, 261 p. ir toliau

V M5, 266 p. ir toliau

Būtinosios sąlygos ir turinys

Pradiniame projekto aprašyme turi būti nurodyti pagrindiniai projekto tikslai ir jo dalyviai, atsakingi už projekto įgyvendinimą ir vykdymą, kokybiškai aprašyti tolesni veiksmai, apibrėžtas konkrečių veiksmų planas.

Reikia kuo anksčiau išsiaiškinti, ar mokykla nori dalyvauti planavimo procese. Visais atvejais sveikintinas ir principingas mokyklos vadovų noras remti šį procesą. Planavimo procesą turėtų remti politikai, geriausiu atveju priimdami oficialų sprendimą.

Platus edukaciniu, bendruomeniniu ir architektūriniu požiūriu sudarytas sąvadas yra bendrai kuriamas erdvinių organizavimo modelių (pvz., seminarų metu) pagrindas: mokymo patalpos, specializuoti kabinetai, visos dienos ugdymo erdvės, kolektyvinio darbo ir administravimo erdvės, bendro naudojimo ir išorės erdvės, jų santykis su kaimynyste ir kt.

Jei nulinis etapas pradedamas nuo ugdymo koncepcijos ir su ja susijusio vartotojų poreikių nustatymo, vėliau dėmesys palaipsniui kreipiamas į erdvių planavimą ir architektūrą.

Finansavimas

Kadangi nulinis etapas nėra oficiali AIHS dalis, jis į biudžetą paprastai turėtų būti įtraukiamas kaip atskira speciali paslauga. Tuo tarpu daugelis administracijų suprato, kad šios investicijos turėtų būti vertinamos ne kaip papildomos išlaidos, bet kaip mokestis už palankias pastato eksploatavimo savybes. Iš pat pradžių tinkamai suplanavus, vėliau, statant ir eksploatuojant mokyklą, galima daug sutaupyti arba, atvirkščiai, išvengti planavimo klaidų, kurios po to būtų neištaisomos ir lemtų nenumatytas išlaidas. Nulinio etapo investicijos naudingos ne tik mokyklai ir joje dirbantiems bei laiką leidžiantiems žmonėms, bet ir vietai, kurioje ji pastatyta, nes ugdymo įstaigos pastatas gali būti naudingas keliais aspektais.

PROJEKTAVIMO APLINKYBĖS

Kiekvienas (mokyklų) statybos projektas susideda iš panašių planavimo ir įgyvendinimo etapų. Vis dėlto kiekvienas projektas yra kitoks. Skiriasi kiekvienos šalies, kiekvieno miesto ir kiekvienos mokyklos struktūra, veikimo būdai ir bendrosios sąlygos. Projekto sprendimų priėmimo procesams įtaką darantys veiksniai apima ne tik konkrečias vietos sąlygas (pvz., vietovės, miesto ir (arba) bendruomenės plėtros lygmuo), bet ir, pavyzdžiui, valstybės ir savivaldybės politiką arba savivaldybės sprendimų priėmimo organų politinę sudėtį ir struktūrą, valstybės statybos teisės aktus, pavyzdžiui, priešgaisrinės saugos taisykles ir galiausiai ne mažiau svarbias mokyklų plėtros ir pavyzdines patalpų programas. Į šiuos veiksnius būtina atsižvelgti, jei norima užtikrinti gerą atskirų etapų ir sprendimų priėmimo etapų planavimą projekto pradžioje.

Toliau pateikiamame proceso vyksmo pavyzdyje apibendrinama nulinio etapo funkcija mokyklos statybos projekto kontekste, nurodomi tolesni pagrindiniai po šio etapo einantys projekto plėtojimo žingsniai.

Nulinis etapas: projekto vystymas

Kiekvienas projektas pradedamas nuo poreikių įvertinimo – ko ir kur reikia? Pirmoji išvada paprastai būna mišraus situacijos įvertinimo rezultatas: mokykla ir mokyklos vadovybė, mokyklos administracija ir, jei reikia, mokyklų priežiūros institucija nurodo, kokių veiksmų reikėtų imtis. Planuojant mokyklų plėtrą savivaldybėje, būtina atsižvelgti į konkrečius atskirų mokyklų poreikius. Kai mokykla išreiškia savo pageidavimus ir numato būtinus veiksmus, nustatytus remiantis savivaldybės mokyklų plėtros planu, mokyklų priežiūros institucijų informacija arba, esant techninio atnaujinimo poreikiui, mokykla ir jos administracija suformuluoja pirminį statybos projekto pasiūlymą.

Ugdymo, planavimo, technines ir finansines proceso galimybes reikėtų įvertinti ir aprašyti ankstyvame etape. Iš pradžių tai dažnai būna nelengva, nes reikia atsižvelgti į daugybę įvairių aplinkybių ir konkrečių interesų. Būtina iš anksto derinti veiksmus ir su politinėmis institucijomis, ypač įgyvendinant sudėtingus statybos ir plėtros projektus, nes tai yra esminis projekto sėkmės pagrindas. Remiantis edukaciniais tikslais, kurie dažnai būna žinomi tik iš dalies ir turi būti tikslingai papildomi planavimo proceso metu, reikėtų nustatyti erdvės poreikį ir sukurti patalpų organizacinį modelį. Egzistuojančios pavyzdinės mokymo patalpų programos gali būti naudojamos kaip atskaitos taškas, tačiau jomis negalima vadovautis kaip šablonu. Bet kuriuo atveju kiekvienai konkrečiai mokyklai būtina pritaikyti individualų sprendimą.

V
M2, 234 p. ir toliau

Daugeliu atvejų esamą ugdymo koncepciją reikia patikslinti ir patobulinti atsižvelgiant į erdvinius plėtros kriterijus. Pirmiausia reikėtų patikslinti turimų patalpų išteklius atliekant inventorizaciją – ypač mokyklų rekonstravimo projektų atveju reikėtų atlikti išsamų vertinimą.

V M4, 261 p. ir toliau

Reikėtų ištirti ir esamų patalpų perstatymo potencialą. Dažnai, kai reikia atlikti pastato išsamų vertinimą, reikia atlikti ir pastato erdvių funkcinius struktūrinius pakeitimus, kurie svarbūs kasdienei ugdymo veiklai. Palyginus patalpų užimtumo planą su standartine patalpų programa, dažnai paaiškėja, kad reikia jas pertvarkyti tiek atsižvelgus į federalinių žemių rekomendacijas, tiek į vietos situaciją. Šie pagrindiniai principai turi būti skaidrūs visiems projekto dalyviams ir priimti kaip bendras, visiems privalomas atskaitos taškas.

V M5, 266 p. ir toliau

Pirmieji alternatyvūs erdvių plėtros modeliai (naudojimo scenarijai, patalpų paskirstymas, atmosfera ir kt.), sudaryti palyginus esamą padėtį ir poreikius, gali būti naudingi nustatant prioritetus ir priimant sprendimus bendradarbiaujant ne specialistams ir ekspertams. Kitas žingsnis – sujungti juos į vieną pasiūlymą.

Nulinio etapo pabaigoje aprašant projektą apibendrinami naudojimo reikalavimai ir plėtros tikslai bei papildoma naudojimo koncepcija, kurios įgyvendinamumas ir numatomos išlaidos turi būti tikrinami ankstyvame etape, ypač rekonstrukcijos atveju. Prireikus šios išvados gali būti toliau plėtojamos galimybių studijoje. Iš pradžių išlaidų sąmatos paprastai sudaromos remiantis fiksuotais įkainiais, atsižvelgus į ploto parametrus (m^2/m^3). Turint šiuos kuo išsamesnius pirminius projekto metmenis, reikia priimti politinį sprendimą dėl būtinų imtis priemonių, išsamiai apibūdinant erdvinę programą, išlaidas, terminus ir tvarką.

V M6, 274 p. ir toliau

Mokyklos bendruomenė – mokiniai, mokytojai, mokyklos darbuotojai ir tėvai – turėtų dalyvauti įvertinant poreikius ir nustatant tikslus. Reikia atlikti svarbų vertimo į architektūrinę raišką darbą.

Dažnai sunku įsivaizduoti plėtros galimybes, todėl naudingas orientacinis alternatyvus įvairių erdvinio organizavimo variantų vizualizavimas. Tik tada naudotojai galės suprasti savo reikalavimų ir sprendimų pasekmes.

Projektavimas (DVE 1–5)

Architektūrinis projektas rengiamas 1–3 AIHS darbo etapuose. Statant naujas mokyklas šiuo tikslu dažnai rengiamas architektų konkursas, nes galima iš įvairių projektų išrinkti geriausią. Komisija, remdamasi tam tikrais kriterijais, atrenka nugalėtojus ir rekomenduoja politinėms institucijoms įgyvendinti konkurso laimėtojų koncepciją. Konkursams vis dažniau taikomos kitos atrankos procedūros (Vokietijoje tai yra VOF taisyklės, Lietuvoje – „Profesinių paslaugų viešųjų pirkimų taisyklės“ – vert. past.), ypač mokyklų perstatymo projektų atveju, kai atranka pirmiausia grindžiama rekomendacijomis, mokėjimo pasiūlymu ir, jei reikia, pirminiu projekto eskizu. Jei statybą užsako savivaldybė, pradedant 2 milijonų eurų suma Europos šalyse turi būti skelbiamas atviras (viešasis) konkursas. Viešasis konkursas nebūtinas, jei planavimo imasi pati administracija. Mažesnių statybos projektų atveju paprastai gaunami trys konkuruojantys pasiūlymai. Parengus preliminarų projektą (DVE 2), rengiamas architektūrinis pastato statybos ar perstatymo pasiūlymas. Rengiant integruoto planavimo sprendimus, ypač rekonstrukcijų projektuose, svarbu iš anksto bendradarbiauti su projektavimo specialistais. Svarbu atkreipti dėmesį ne tik į pastato konstrukcinę dalį, nusidėvėjimą ir statybų paslaugas, bet ir priešgaisrinę saugą. Pateikus pastato projektą su išlaidų sąmatos dalimi (DVE 3), savivaldybės atstovai paprastai priima sprendimą dėl jo tolesnio įgyvendinimo ir statybų. Projektą paprastai svarsto atitinkami specialistų komitetai (Finansų komitetas, Statybos komitetas ir kt.), po to jį priima miesto (savivaldybės) taryba.

Rengiant projektą būtina įtraukti ir vartotojus. Dažnai dėl to reikia įtikinti administraciją ir architektus, tačiau tokios bendradarbiavimo procedūros pasiteisina kokybės užtikrinimo ir politinio pritarimo požiūriu ir vis labiau plinta.

Parengus ir ekspertavus techninį projektą, gaunamas statybos leidimas (DVE 4), tuomet seka darbo projekto rengimas (DVE 5). Tada išsiaiškinamos visos būtinos detalės, atrenkami medžiagų pavyzdžiai ir skelbiami konkursai dėl sutarčių su statybos rangovais sudarymo. Baldai ir įranga turėtų būti apgalvoti projektavimo etape (DVE 3) ir bus detalizuojami darbo projekto etape. Taip pat svarbu derinti veiksmus su vartotojais, nes įrangos klausimai dažnai galutinai sprendžiami tik šiame etape.

Įgyvendinimas (DVE 6–9)

Parengus specifikacijas, skelbiami statybos darbų konkursai ir nustatomi rangovai, pateikiant bendrą paketą pagrindiniam rangovui arba išdalijus darbus pagal statybos darbų rūšis (DVE 6–7). Vėliau, prižiūrint objekto statybą (DVE 8), reikia reguliariai vykti į statybvietę ir spartinti tęstinį bei dažnai varginantį veiksmų derinimo procesą. Tad ypač svarbu, kad statybvietė būtų naudojama ir kaip mokymosi bei mokymo vieta. Statybos darbų vykdymo etapas baigiasi tada, kai pastatas baigiamas statyti arba perstatyti.

Preliminarus projekto užbaigimas pažymimas įkurtuvių iškilmėmis. Eksploatavimo pradžia dokumentuojama, o pastatas tikrinamas dėl galimų defektų (DVE 9). Tik dabar administracija pradeda pastato valdymo ir priežiūros etapą, kuris, vertinant bendrai, sudaro iki 80 proc. pastato investicinių išlaidų.

Dešimtasis etapas: perdavimas eksploatuoti

Dešimtasis etapas, kaip ir nulinis, nėra AIHS dalis. Šis etapas taip pat labai svarbus. Eksploatavimo pradžioje reikia peržiūrėti ir optimizuoti procesus. Pirmuosius dvejus metus pastatas gali būti nuolat prižiūrimas. Vėliau, kai vartotojai pritaiko pastatą savo reikmėms, interpretuoja jo erdves ir plėtoja jų naudojimą, gali prireikti nuolatinės priežiūros, kad pastatas ir toliau būtų sėkmingai naudojamas. Juk pastatas gyvuoja kartu su jo naudotojais. Poreikiai, vartotojai ir vietos reikalavimai gali keistis. Tam tikrais atvejais gali būti naudinga parengti nuolatinę mokymų darbo vietoje programą mokytojams, kuri skatintų juos naudotis naujai atsiveriančiomis galimybėmis. Nuliniame etape užsimezgęs ryšys tarp naudotojų ir jų erdvių tęsiasi ir dešimtajame, o tai yra svarbi vartotojų atsakomybės už erdvių naudojimą sąlyga tvarumo požiūriu. Pasibaigus pirmiesiems eksploatavimo metams, reikėtų atlikti nuoseklią pastato patikrą ir nustatyti jo tinkamumą kasdieniam naudojimui: ar pastatas tikrai naudojamas taip, kaip tikėtasi nuliniame etape? Ateityje mokyklų statybai turėtų būti pasitelkiamos kitose statybvietėse taikomos įvertinimo po eksploatavimo procedūros. Apie rezultatus pranešama visiems planavimo ir sprendimų priėmimo proceso dalyviams, nustatomi galimi patalpų naudojimo patobulinimai ar pakeitimai. Be to, mokyklų valdybos ir mokyklų pastatų planuotojai turi galimybę pasinaudoti žiniomis, įgytomis per šį pradinį ir vėlesnius planavimo etapus, ir taikyti jas planuodami būsimus mokyklų statybų projektus. Reikia užtikrinti, kad dešimtam etapui būtų skirtas tinkamas planavimo finansavimas.

PROCESO VALDYMAS

I. Kokybės užtikrinimas: grupės su valdymo funkcija

Mokyklose vykstančiam projektavimo etapui turi būti sudaryta mokyklos statybos projekto komanda. Joje dalyvauja ne tik mokyklos vadovybė, bet ir įvairių dalykų mokytojai bei mokyklos personalo atstovai. Reikėtų siekti, kad į šią veiklą kartkartėmis arba nuolat įsitrauktų mokiniai ir jų tėvai.

V M2.1, 234 p. ir toliau

Atvirumas taip pat yra projektavimo ir dalyvavimo proceso dalis. Nuo projekto pradžios iki pat pastato perdavimo turi vykti reguliarūs specialių tarnybų ir mokyklos atstovų susitikimai, nepriklausomai nuo to, kaip ir kada susitinka projektavimo specialistai. Savivaldybės lygmeniu turėtų būti sudaryta iniciatyvinė grupė, kuri dirbtų kartu su mokyklos atstovų komanda, skirta statybos projektui.

Veiksmingą tarpdalykinį bendradarbiavimą užtikrina ekspertų komandos, sudarytos iš nepriklausomų švietimo ir architektūros srities mokyklų plėtros konsultantų, kurie profesionaliai valdo ir koordinuoja disciplinų sąveiką viso proceso metu.

V M1.1, 222 p. ir toliau

II. Kokybės užtikrinimas: procedūra

Taikant konkurencines projektavimo procedūras, pavyzdžiui, architektūros konkursus, įvairios komisijos, įvairūs projektiniai pasiūlymai padeda priimti optimalius sprendimus. Įrodyta, kad jie yra esminė kokybės užtikrinimo priemonė. Laikantis konkursų rengimo gairių gali būti organizuojamos ir tokios bendradarbiavimo procedūros, kurioms netaikomi anonimiškumo reikalavimai, nes jos atitinka dalyvavimo reikalavimus. Siekiant išsiaiškinti kokybės ir sąnaudų sąsajas, vartotojų bendruomenės ir savivaldybių politiniai atstovai turėtų dalyvauti komisijų posėdžiuose ir lankytis statybvietėse.

Jei projekto pradžioje jo rengimu dažniausiai rūpinasi ir veiksmus su kitomis tarnybomis derina mokyklų skyrius, atsakomybė dėl pagrindinių priemonių paprastai tenka statybos skyriui. Užbaigto pastato atidavimas eksploatuoti vėlgi labiau derinamas su mokyklos skyriumi, prireikus – bendradarbiaujant su statybos skyriais.

Proceso varomosios jėgos

Proceso varomosios jėgos labai svarbios projektuojant, o jų funkcijos paprastai nėra įteisintos. Jos:

- išjudina procesą ir formuluoja tikslus,
- suteikia procesui dinamikos, aktyvindamos dalyvius ir visų lygmenų sprendimus priimančius subjektus,
- nuolat randa energijos, idėjų ir išteklių procesui atgaivinti,
- prižiūri organizacinę ir strateginę proceso įgyvendinimo eigą,
- su užsidegimu remia projekto įgyvendinimą.

Proceso varomosios jėgos gali būti iš bet kokios su projektavimu susijusios grandies: administracijos, politikos, projektavimo ar procesų kontrolės, mokyklos vadovybės, personalo, mokinių tėvų ar nepriklausomų architektūros ar projektų valdymo įmonių. Projektavimo procese veikiančių varomųjų jėgų nereikėtų painioti su projekto koordinavimu.

Dalyvių supratimas apie laiką

Mokyklų statybos planavimo dalyviai dažnai skirtingai supranta laiko valdymą. Šis požiūris dažnai labai skiriasi griežto statybos grafiko ir laisvo ugdymo proceso požiūriu. Juos reikia tiesiogiai susieti, o dalyviams padėti suvokti besiskiriančią laiko planavimo ir sprendimų priėmimo kultūrą, kuriai būdingi įvairūs sprendimų priėmimo poreikiai ir apribojimai.

(Laikinoji) mokyklos vadovybė

Steigiant naują mokyklą reikėtų pasirūpinti, kad projektavimo etape interesams atstovautų (laikinoji) mokyklos vadovybė kartu su nedidele patariamąja taryba, kuri į statybos projektą įtrauktų ugdymo reikalavimus ir naudotojų poreikius. Šiuo atveju pasiteisino patirtis, įgyta bendradarbiaujant su globėjais, kai, pavyzdžiui, veikianti mokykla imasi atstovauti dar neegzistuojančios mokyklos interesams. Statant priestatus, perstatant ar atnaujinant mokyklas, procedūra yra paprastesnė, nes jau egzistuoja tam reikalingos struktūros.

SPRENDIMŲ PRIĖMIMO PROCESAI

Dalyvių ir sprendimų priėmėjų sąveika

Galutinį sprendimą dėl statybos priemonių priima savivaldybių atstovai. Reikia iš anksto numatyti, kas priims politinius sprendimus, ir gerai suplanuoti jų dalyvavimą procese. Svarbu kiekvienam suteikti funkcijas, palengvinančias sprendimų priėmimą. Tikslinga iš anksto išsamiai informuoti politinius atstovus apie dalyvavimo procedūras. Siekiant išvengti bet kokio šališko politinio instrumentalizavimo, pradėjus projektavimą ir aktyvų dalyvavimą, visos suinteresuotosios šalys turi būti įsipareigojusios laikytis nustatytos tvarkos ir tam tikro laikotarpio, per kurį švietimo, administracijos ir architektūros sąveika leistų apibrėžti tolesnės plėtros gaires. Skelbiama ir dalijamasi tarpiniais rezultatais. Sprendimus priimančių asmenų ir suinteresuotųjų šalių sąveiką turėtų koordinuoti valdymo organas, kuris būtų susipažinęs su visų suinteresuotųjų šalių nuomonėmis ir būtų jų pripažįstamas. Gerai suplanuoti tarpiniai etapai padeda ieškant sprendimų.

Sprendimų priėmėjai

Kiekvienos mokyklos statybose, pereinant nuo vieno etapo prie kito, reikia priimti įvairius sprendimus ir nutarimus. Kuo sudėtingesnis projektas, tuo sudėtingesni ryšiai ir priklausomybė tarp atskirų sprendimų priėmimo pozicijų. Kad procesas vyktų kuo sklandžiau, nuo pat pradžių turi būti aiškūs visi sprendimų priėmimo etapai ir su jais susijusi atsakomybė. Projekto pradžioje būtina nustatyti, kokie subjektai dalyvauja priimant sprendimus kiekviename projekto etape, kaip bus koordinuojami sprendimų priėmimo procesai švietimo, projektavimo ir administravimo srityse ir ar jie bus prieinami visoms šalims.

Sprendimų priėmėjai – tai asmenys, dalyvaujantys priimant strateginius sprendimus taryboje ir komitetuose – paprastai miesto plėtros komitete, mokyklų komitete, jaunimo socialinės apsaugos komitete, pastatų valdymo ar statybos komitete, rajono atstovybėje ir kt. Čia taip pat priklauso meras, direktorių valdyba, departamentų vadovai ir specialių tarnybų ar skyrių vadovai, kurie veikia kaip administracijos atstovai. Mokyklų valdymo organai, dalyvaudami statybų planavimo procese, turi priimti sprendimus, galinčius turėti įtakos ugdymo procesui. Be to, sprendimų priėmimo procese gali dalyvauti žemesnio ir aukštesnio lygio mokyklų priežiūros institucijų atstovai.

Gerų sprendimų ir rezoliucijų veiksniai

Sprendimai turi būti priimami ir derinami įvairiais svarstymų ir darbo lygmenimis:

- statybos planavimas (visi sprendimų priėmimo etapai ir jų seka),
- dalyvavimas (sprendimų priėmėjų, suinteresuotųjų šalių, visuomenės),
- informavimas (per konstruktyvias, gerai parengtas ataskaitas ir dokumentus, taip pat tikslingai naudojant interaktyvias prieigos prie informacijos priemones),
- tarpininkavimas (neutralūs, kompetentingi ir visų pripažinti ekspertai).

Svarbiausia – informacija

Įtraukti sprendimus priimančius asmenis į procesą visų pirma reiškia suteikti jiems išsamią, veiksmingą ir į tikslines grupes orientuotą informaciją. Su sprendimų priėmimu susiję duomenys turi būti lengvai prieinami visoms suinteresuotosioms šalims. Šiuo atveju svarbu – pateikus per daug arba netinkamą informaciją, dalyviai gali būti pernelyg nuvarginti. Kyla pavojus, kad jie nebenorės dalyvauti procese. Tarpinė informacija turi būti teikiama, kai daroma reali pažanga ir atsiranda naujų aplinkybių.

Ne sprendimų priėmėjas, bet sprendimų veiksnys: visuomenė

Visuomenė, viešoji nuomonė, spauda ir internetas – tai išoriniai veiksniai, galintys daryti didelę įtaką sprendimų priėmimo procesui. Dalis visuomenės ypač domisi švietimo klausimais, ji nebūtinai tiesiogiai dalyvauja šiame procese, bet norėtų žinoti apie jo pažangą. Visuomenė turi teisę būti informuota. Nuo pat pradžių spauda turi būti rimtai vertinama kaip nepriklausoma partnerė, kuri rengdama reportažus siekia ir savo interesų. Jei, nepaisant geros komunikacijos, spaudoje pasitaikytų nesusipratimų ar net iškraipymų, labai svarbu, kad projekto vadovybė, suderinusi su projekto ir valdymo grupėmis, numatytų savo komunikacijos kanalus ir strategijas, kaip atsakyti į suinteresuotos visuomenės klausimus. Geram bendravimui ypač tinka internetas: be reguliaraus ir gerai koordinuoto informavimo savivaldybės ir (arba) mokyklos svetainėse, gali būti rengiami forumai ir tinklaraščiai, tiesioginiai pokalbiai su sprendimus priimančiais savivaldybės administracijos darbuotojais, informacija socialiniuose tinkluose ir pan. Svarbu, kad į visų poreikius ir interesus būtų žiūrima rimtai. Objektyvi, gerai parengta informacija turėtų būti visada visiems prieinama.

PLANAVIMO PAKOPOS IR ŽINGSNIAI

Nulinis etapas apima penkias pakopas: vadovavimą, visos dienos mokyklos plėtrą, savivaldybės organizuojamą planavimą, statybvietės ir pastato projektavimą bei dialogą ir ryšius. Šių pakopų įgyvendinimo žingsniai skiriasi priklausomai nuo projekto, o jų eiliškumas (ir trukmė) ne visada sutampa. Toliau pateikiami tipiniai tokių įgyvendinimo žingsnių pavyzdžiai. Jie nėra privalomi, tačiau gali būti paskata projekto vadovui parengti nulinio etapo veiksmų planą. Svarbiausia sėkmingo projektavimo sąlyga – suvokti, kad kiekvienas nulinis etapas visada turi būti planuojamas specialiai, kiekvieną jo žingsnį pritaikant specifinei situacijai.

Inventorizacija ir analizė

Projekto valdymas

- Užsakovas nustato projekto valdybą, struktūrą, koordinavimą
- Išsiaiškinama atsakomybė ir įgaliojimai priimti sprendimus
- Savivaldybės valdymo grupių kūrimas (mokykla, jaunimas ir socialiniai reikalai bei statyba, planavimas ir atvira erdvė)
- Darbotvarkės sudarymas (pvz., kas dvi savaites rengti susitikimus)

Ugdymas

- Ugdymo koncepcijos peržiūra ir patikslinimas
- Ugdymo potencialo analizė: komandų sudėtis, visos dienos mokykla, bendradarbiavimo ir (arba) švietimo tinklas, socialinė įtampa ir kt.
- Apsilankymai vietoje
- Ekspertų paskaitos
- Apsilankymai kitose mokyklose
- Tyrimai (internetu)
- Esminiai pokalbiai (apklausos) dėl ugdymo koncepcijos
- Ugdymo tikslų formulavimas ir su jais susijusių erdvės reikalavimų pirmasis pateikimas

6
Savivaldos planavimas yra svarbus planavimo proceso aspektas, nes vis kyla klausimų dėl statybvietės ir darbų paskirstymo. Kadangi planuojant šiuos sprendimus reikėtų priimti kuo anksčiau, ši kategorija nurodoma tik inventorizacijos etape.

Savivaldos planavimas[6]

- Nustatytų poreikių palyginimas su planuojama mokyklos plėtra
- Mokyklų plėtros planavimo kriterijų peržiūra
- Jei reikia, kokybinių kriterijų papildymas
- Statybvietės įvertinimas atsižvelgiant į savivaldybės kontekstą
- Sprendimas dėl būsimos statybvietės plėtros
- Savivaldybės plano dėl mokyklų plėtros rengimas (jei jo dar nėra)

Statybvietės ir pastato planavimas

- Inventorizacija
- Apsilankymas vietoje
- Esminiai pokalbiai (individualiai su svarbiausiais dalyviais) dėl erdvės pradinės padėties įvertinimo
- Preliminaraus projektavimo vertinimas (pvz., koncepcijų, rekonstravimo) dėl sklypo ir pastato plotų santykio
- Turimo nekilnojamojo turto įvertinimas: inventorizacijos analizė, atnaujinimo poreikiai, rekonstravimo našumas, paskirties keitimo galimybės, erdvinių elementų analizė
- Įvertinimas miestų statybos požiūriu: švietimas ir kaimynystė, atvira erdvė ir kt.
- Tikslas: parengti konceptualią studiją dėl erdvės paskirstymo ir (arba) organizacinės struktūros

Dialogas ir (arba) ryšiai

- Pradinės padėties nustatymas
- Turimų resursų ir planavimo poreikių pateikimas
- Saugaus būdo siųsti dokumentus (protokolus, taip pat nuorodas ir lyginamuosius projektus) internetu radimas
- Informacijos teikimas savivaldybių politikams (arba politinės darbo grupės planavimo procesui paremti sudarymas) pagal poreikį
- Informacijos teikimas žiniasklaidos atstovams, pagal poreikį
- *1 seminaras*; jo tikslas – išsiaiškinti pradinę situaciją ir teikti visapusišką informaciją („visi viską žino“), parengti visą būtiną informaciją; kūrybinės dokumentacijos dirbtuvės

Scenarijaus kūrimas

Projektų valdymas

- Etapų, susijusių su laiko ir turinio planavimu, patvirtinimas (konsultuojantis su užsakovu), administracijos ir politinių atstovų informavimas
- Nuolatiniai savivaldybės iniciatyvinės grupės posėdžiai (kas dvi savaitės)
- Darbotvarkės patikra ir pritaikymas

Ugdymas

- Nuomonės dėl patalpų organizacinių modelių pateikimas; jų įtakos kasdieniam mokyklos gyvenimui peržiūra
- Ugdymo patalpų organizacinio modelio pritaikymas tolesnei mokyklų plėtrai, pagal poreikį
- Tinklų kūrimo ir bendradarbiavimo galimybių pateikimas

Statybvietės ir pastato planavimas

- Ugdymo ir erdvinio projektavimo kriterijų (arba erdvinių modulių) sąveikos pristatymas
- Poreikių plano ir pirmojo patalpų organizacinio modelio parengimas remiantis 1 seminaro rezultatais ir ugdymo organizaciniu modeliu
- (Trijų) plėtros scenarijų parengimas, lyginant juos su ugdymo gairėmis ir erdvės reikalavimais (pvz., pagal metų laidos ar dalykinių kabinetų principą, orientavimasis į patirtinį mokymąsi ar pažintinę prieigą ir kt.)
- Miestų planavimo ir (arba) erdvės plėtros kriterijų patvirtinimas
- Nuorodos dėl pastato mikroklimato savybių ir įrangos kokybė, pagal poreikį

Dialogas ir (arba) ryšiai

- *2 seminaras:* ugdymo gairių ir erdvės scenarijų pristatymas
- Erdvės reikalavimų pateikimas
- Savivaldybės politinių atstovų ir rajono visuomenės informavimas, pagal poreikį

Gilinimasis į atskirus modulius

Projekto valdymas

- Nuolatiniai savivaldybės iniciatyvinės grupės posėdžiai
- Finansavimo patikra
- Darbotvarkės patikra

Ugdymas

- Ugdymo struktūros ir (arba) patalpų organizacinio modelio nustatymas
- Atskirų erdvinių elementų funkcionavimo nustatymas
- Įrangos standartų nustatymas

Statybvietės ir pastato planavimas

- Scenarijų peržiūra – išlaidų prognozė
- Atskirų pastatų funkcinių modulių (įvairių variantų) specifikacija, pvz., klasterių formavimas, visos dienos mokyklos integravimas, ryšys su atvira erdve ir pan.

Dialogas ir (arba) ryšiai

- Dialogas su dalyviais, alternatyvų „jei..., tai...“ pristatymas, diskusijos ne tik su mokyklos personalu, bet ir su mokiniais bei jų tėvais
- *2B seminaro* rengimas pagal poreikį: įvairaus lygio atskirų funkcinių vienetų ir (arba) plėtros modulių pristatymas
- Konsultacijos ir (arba) veiksmų derinimas su mokyklas prižiūrinčiomis institucijomis

Apibendrinamasis planavimas

Projekto valdymas

- Nuolatiniai savivaldybės iniciatyvinės grupės posėdžiai

Ugdymas

- Įrangos kriterijų ir (arba) standartų patvirtinimas
- Išsiaiškinimas dėl dalyvavimo statybos procese formų
- Schematinio plano / plėtros tikslų ugdymo požiūriu parengimas ir įgyvendinimas

Statybvietės ir pastato planavimas

- Apibendrinamojo plano – kaip (viso) scenarijaus ir (pavienių) elementų rezultato parengimas
- Pastato ploto ir investicijų santykio pristatymas (išlaidų prognozės patikslinimas)
- Realizavimo ir (arba) statybos etapų pristatymas

Dialogas ir (arba) ryšiai

- 3 seminaras: apibendrinamojo plano pristatymas
- Konsultacijos ir (arba) veiksmų derinimas su mokyklas prižiūrinčiomis institucijomis
- Rekomendacijų dėl sprendimų rengimas
- Savivaldos politinių atstovų ir rajono visuomenės informavimas

Galutinė ataskaita, rekomendacijos dėl veiksmų, sprendimas dėl statybos ir tolesni veiksmai

Projekto valdymas

- Nuolatiniai projekto valdymo grupės susitikimai (kas dvi savaites)
- Rekomendacijų dėl veiksmų rengimas ir derinimas
- Išsiaiškinimas dėl finansavimo dydžio, finansavimo paraiškų derinimas
- Darbotvarkės patikra

Ugdymas

- Apibendrinamojo plano peržiūra erdviniu požiūriu pagal *3 seminaro* rezultatus; balsavimas
- Galutinės ataskaitos rengimas
- Veiksmų rekomendacijų rengimas

Statybvietės ir pastato planavimas

- Apibendrinamojo plano peržiūra erdviniu požiūriu pagal 3 seminaro rezultatus
- Galutinės ataskaitos ir išlaidų sąmatos rengimas ir (arba) finansavimo profilio pristatymas
- Veiksmų rekomendacijų rengimas
- Tolesnių patikrų ir (arba) planavimo etapų patvirtinimas
- Kvietimo dalyvauti konkurse / konkurso procedūroje rengimas, pagal poreikį
- Patalpų organizacinio modelio parengimas, teritorijos plėtra, esamų pastatų integravimas ir kt.
- Rekomendacijų dėl veiksmų rengimas

Dialogas ir (arba) ryšiai

- Rezultatų pristatymas mokyklos komitete ir (arba) statybos komitete bei jaunimo socialinės apsaugos komitete
- Mokyklas prižiūrinčių institucijų nuomonė
- Sprendimų pasiūlymų ir (arba) statybų nutarimo dėl tolesnės mokyklos plėtros derinimas
- Visuomenės informavimas

Pasiūlymai, kaip konkrečiai įgyvendinti ir išdėstyti čia išvardytus veiksmus nuliniame etape, pateikiami kitame skyriuje.[7]

7 Konkretūs įgyvendinimo pavyzdžiai pateikiami ir dokumentiniuose filmuose „Fünfmal Phase Null – Dokumentation der Pilotprojekte „Schulen planen und bauen“ („Penkis kartus nulinis etapas – bandomojo projekto „Mokyklų planavimas ir statyba“ dokumetacija“) ir „Phase Null – der Film“ („Nulinis etapas – filmas“), kuriuos išleido „Montag Stiftung“ fondas „Jaunimas ir visuomenė“ (žr. bibliografiją).

V

ATLIKTIES ŽINIOS: ĮVADINIAI BENDRO PLANAVIMO MODULIAI

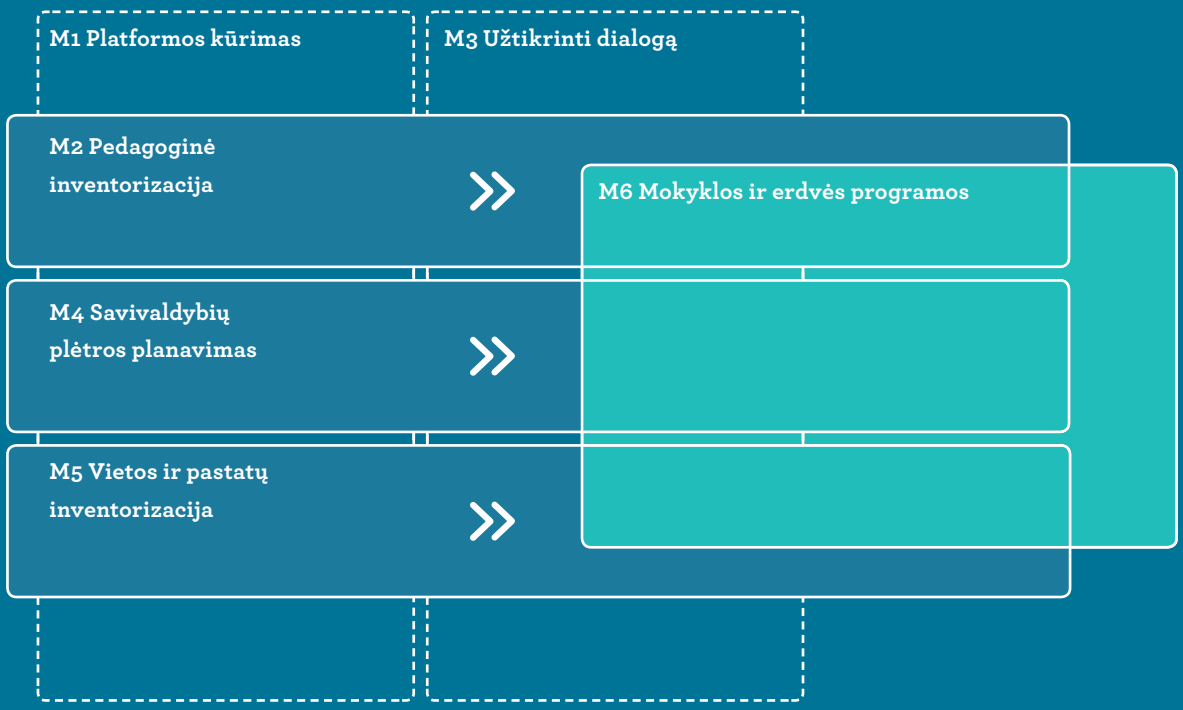

Šeši įvadiniai bendro planavimo moduliai. Taip pat žr. bendrą modulių apžvalgą planavimo proceso kontekste, p. 280–281.

Jei mokykla nori keistis, reikia apgalvoti statybos principus ir nuspręsti dėl jų taikymo. Kaip geriausia pradėti tokį procesą? Kaip užtikrinti, kad visi dalyviai dirbtų kuo veiksmingiau ir konstruktyviau? Kokią metodinę ir strateginę paramą galima gauti norint užtikrinti, kad proceso metu būtų parengta patikima ir prasminga projekto dokumentacija? Šiuose moduliuose pateikiama įvairių siūlymų, nuorodų ir patarimų, kaip pedagogai, architektai ir planuotojai gali bendradarbiauti rengiant projektą ir kartu ruoštis projekto įgyvendinimui nuliniame etape.

Modulių (M1–M6) sudėtis atspindi pagrindinius ankstyvojo planavimo proceso etapo reikalavimus:

- **M1 ir M3 moduliai padeda sukurti bendrą planavimo ir įvairių profesijų atstovų dialogo platformą;**
- **M2 modulyje pateikiami siūlymai, kaip peržiūrėti ugdymo praktiką ir persvarstyti ugdymo koncepciją;**
- **M4 ir M5 moduliuose nagrinėjami planavimo klausimai, susiję su savivaldybės veiklos patikrinimu, sklypo įvertinimu, o jei norima plėsti ar rekonstruoti pastatą, – su jo inventorizacija;**
- **M6 modulyje siūlomi konkretūs projektavimo veiksmai, kaip sukurti erdvių funkcinį modelį, tiesiogiai susiejant dvi perspektyvas – ugdymo ir architektūros.**

Iš pirmo žvilgsnio modulių įvairovė ir atitinkamos laiko bei lėšų sąnaudos atrodo didelės. Tačiau šis įspūdis apgaulingas. Moduliai – tai laiko ir lėšų taupymo priemonė vykdant konkrečius projektus:

- **Kiekvienam projektui nebūtina taikyti visų modulių. Pasirinkimas, eiliškumas ir laiko poreikis priklauso nuo konkrečios situacijos.**
- **Dėl nepakankamo planavimo nuliniame etape patiriama didesnių sąnaudų nei tuo atveju, jei moduliai būtų buvę parinkti tinkamai.**
- **Kuo vėliau keičiami projektavimo tikslai, tuo brangiau tai kainuoja; nulinis etapas padeda sutaupyti išteklių ir lėšų vėlesniuose projektavimo etapuose. Sisteminga visų būtinų šio etapo žingsnių peržiūra ir įgyvendinimas yra efektyvaus ir išteklius taupančio projektavimo proceso pagrindas.**
- **Siūlomi moduliai yra tvirtas tolesnio tikslingo ir darnaus planavimo vykdymo pagrindas, kitaip tariant, kontrolinis sąrašas.**

M1. PLATFORMOS KŪRIMAS

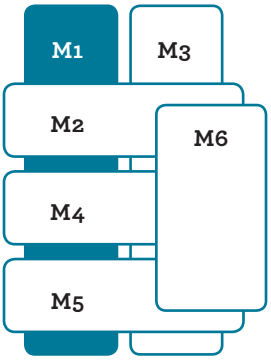

Kad mokyklos statybos projektas būtų vykdomas sėkmingai, reikia gerai organizuoto įvairių profesijų atstovų bendradarbiavimo. Tad pirmiausia svarbu sukurti bendrą platformą. Kvalifikuotas ir tinkamai koordinuotas planavimas gali būti sėkmingas tik tada, kai visų atsakomybės sričių dalyviai atvirai kalbasi, derina veiksmus ir keičiasi idėjomis. Visi dalyviai turėtų suprasti ir rimtai vertinti vienas kito požiūrį. Visų pirma tai įvairių struktūrų kūrimas, galimų kliūčių nustatymas ir bendras jų šalinimas. Šiame etape, dar prieš pradedant aptarti turinį, suformuojamas bendras tikslas, todėl net prieštaringos diskusijos gali padėti rasti konstruktyvius sprendimus.

Patirtis rodo, kad rengiantis bendram procesui reikia atlikti keturis veiksmus:

- sukurti savivaldybės iniciatyvinę grupę, kuri nuo pat pradžių susietų sudėtingo mainų proceso grandis;
- keistis informacija apie skirtingus, kartais prieštaringus interesus, dėl kurių į procesą įsitraukia suinteresuotos grupės, pavienės grupuotės arba šių grupių nuomonę formuojantys lyderiai;
- didinti informuotumą ir atskleisti abipusius išankstinius nusistatymus, kuriuos dalyvaujančios grupės patiria viena kitos atžvilgiu;
- nustatyti skirtingus dalyvaujančių grupių prioritetus ir temų, su kuriomis bus dirbama nuliniame etape, eiliškumą.

M1.1. SAVIVALDYBĖS INICIATYVINĖS GRUPĖS STEIGIMAS

Nulinis etapas šiame praktiniame vadove aprašyta prasme kol kas nėra numatytas nei architektų honorarų nuostatuose, nei įprastuose savivaldybės planavimo procesuose. Kad tai taptų įmanoma, tikslinga sukurti organizacinę platformą. Savivaldybės iniciatyvinės grupės sukūrimas šiuo atžvilgiu pasirodė esąs veiksmingas. Visi pagrindiniai dalyviai turi savo nuolatinę vietą, kiti ekspertai pasitelkiami pagal poreikį.

Užduotys

Savivaldybės iniciatyvinė grupė neturėtų ir negali riboti įvairių įgaliotų komitetų kompetencijos priimti sprendimus. Pagrindinė jos užduotis – užtikrinti, kad šių komitetų sprendimai būtų grindžiami plačiu ir nuolatiniu informacijos srautu, koordinuoti parengiamųjų veiksmų tvarkaraštį, paskirstyti užduotis įvairių inventorizacijos procesų dalyviams ir aiškiai nurodyti projekto veiklos kryptį. Su tuo susijęs ir M6 modulyje aprašytas pastato projektavimo programos suformavimo procesas.

Tačiau savivaldybės iniciatyvinės grupės darbas nesibaigia užbaigus nulinį, t. y. preliminaraus projektavimo, etapą. Vėlesniuose etapuose – nuo projektavimo iki eksploatavimo pradžios – prireiks papildomų patikslinimų. Dėl galimo išlaidų padidėjimo peržiūrima pirminė programa, statybų metu netikėtai atsiveria naujų galimybių, pradėjus eksploatuoti atsiranda rimtų trūkumų ir pan. Tokiais atvejais, kai vykdomos platesnio masto intervencijos, kurios turėtų įtakos kasdieniam mokymui, visada reikės tolesnio visų dalyvių veiksmų koordinavimo, ypač atsižvelgiant į prioritetus, kuriuos mokyklai gali tekti nustatyti iš naujo.

Sudėtis

M2.1, 234 p. ir toliau

- Iniciatyvinės grupės dalyvių skaičius ir sudėtis priklauso nuo mokyklos statybos užduoties ir dydžio bei nuo savivaldybėje jau sukurtų komunikacijos procesų. Tikraisiais nariais gali būti šių padalinių atstovai:
  - mokyklos (paprastai tai būna mokyklos vadovybė arba vietinės statybos projekto grupės atstovai);
  - administracijos (mokyklos, jaunimo socialinės tarnybos ir pastatų statybos administravimo ir (arba) pastatų valdymo);
  - architektūros biurų, kuriems buvo pavesta atlikti projektavimą;
  - statybos bendrovės, generalinio rangovo arba „PPP“ partnerystės, kurioms buvo pavesta atlikti vykdymą.

Dalyvių skaičius šiose keturiose grupėse ir jų diferencijuoti vaidmenys priklauso nuo vietinių aplinkybių. Savivaldybės tarybos, mokyklų ir statybos komitetai bei prireikus jaunimo reikalų komitetas paprastai tiesiogiai nedalyvauja operatyvinėje veikloje, bet jų sprendimai turi būtų priimami remiantis išsamia iniciatyvinės grupės informacija.

Pagrindinė iniciatyvinės grupės komanda neturėtų būti per didelė (ne daugiau kaip aštuoni nariai). Priklausomai nuo situacijos, ypatingoms problemoms spręsti gali prireikti laiku (!) laikinai pasitelkti kitus specialistus: nuo priešgaisrinės saugos iki paminklosaugos, nuo gyventojų atstovų iki kraštovaizdžio architektų.

Trumpa apžvalga

Ką daryti?	Sukurti iniciatyvinę savivaldybės projektų valdymo grupę
Kam?	Kad būtų užtikrintos mokyklos, administracijos, politikos ir planavimo sąsajos; pasiruošta komitetų sprendimams
Kas?	Tikrieji nariai, priklausomai nuo projekto dydžio, yra mokyklos ir administracijos atstovai
Kada?	Prasidėjus planavimo procesui
Kiek trunka?	Iki vienerių metų nuo naujo pastato eksploatavimo pradžios

Patarimai dėl įgyvendinimo

- Privalomas dviejų darbuotojų iš kiekvienos institucijos atstovavimas, kurie prireikus gali pavaduoti vienas kitą, narių sudėtis nesikeičia.
- Privalomas tvarkaraštis (nedidelės žmonių grupės reguliarūs susitikimai, jei reikia, papildomi uždari posėdžiai, seminarai ir kt.).
- Privalomi susitarimai dėl pirmininkavimo posėdžiams, protokolavimo ir kt.
- Bendros interneto platformos, skirtos nuolatinei dokumentacijai, sukūrimas.
- Jei reikia, išorinis moderavimas (rekomenduojama vykdant didelius projektus).

M1.2. INTERESAI

Proceso dalyvių interesai gali būti labai skirtingi. Jie susiję su mokykloje kilusių, su statybomis susijusių pokyčių kryptimi ir tempu. Šiame modulyje aprašomi keturi skirtingi pokyčių scenarijai. Jų aptarimas leidžia suvokti skirtingus lūkesčius ir interesus, išvengti riboto požiūrio ir nustatyti galimus sąlyčio taškus.

Keturi pokyčių scenarijai

Pirmasis scenarijus: viskas turėtų likti taip, kaip yra.

Daugelio suinteresuotųjų šalių nuomone, iš esmės reikia tik naujų arba papildomų patalpų. Nėra jokio esminio poreikio keisti mokymo planus ir mokyklose vykdomus procesus ar architektūrą. Statybos programa turi būti suplanuota taip, kad būtų išsaugota architektūrinė ir ugdymo aplinka.

Savivaldybė kaip mokyklą administruojanti institucija turi orientuotis ne tik į dabartinius trumpalaikius suinteresuotųjų šalių interesus. Mokyklos pastatą taip pat reikia pritaikyti būsimai plėtrai, nes nusidėvėjimo laikotarpis gerokai ilgesnis už numatomą dabar dirbančių mokytojų mokyklos naudojimo laikotarpį, taigi ir už dabartinių naudotojų bei sprendimų priėmėjų idėjas.

Diskusija:

- Kaip mokyklai išlikti lanksčiai, atsižvelgiant į besikeičiančius reikalavimus, pavyzdžiui, didėjantį ar mažėjantį mokinių skaičių, naujus mokomuosius dalykus ir ugdymo metodus ar naują socialinį vaidmenį?
- Kaip išvengti didelių perdarymo sąnaudų, nes ne viskas buvo pakankamai gerai apgalvota?

Antrasis scenarijus: statome ekonomiškiausią mokyklą, skirtą tik ateinantiems dešimčiai metų.

Kadangi beveik visoms Vokietijos savivaldybėms trūksta lėšų, prasminga ieškoti laikinų sprendimų. Jie gali palengvinti situaciją bent keleriems metams ir yra susiję su menkomis išlaidomis. Tipiški pavyzdžiai – konteinerių tipo pastatai arba dalies mokyklos perkėlimas į kitas patalpas. Tai priemonės, kurios turi būti naudojamos trumpai, bet dažnai lieka ilgam ir kasmet situacija prastėja.

Savivaldybė turi galvoti apie ilgalaikę ekonominę perspektyvą. Nuo siūlomų mokyklų kokybės priklauso vietovės konkurencingumas ir socialinis stabilumas. Taigi, atidžiau panagrinėjus, mokyklų statyba reiškia ne išlaidas, bet ilgalaikę investiciją. Vis labiau suvokdami ugdymo svarbą, tėvai, mokiniai ir mokytojai dažniausiai pasisako prieš tokius trumpalaikius sprendimus arba renkasi kitą mokyklą, nes galiausiai dėl spaudimo taupyti visada nukenčia pedagoginis darbas.

Diskusija:

— Kokią ilgalaikę naudą savivaldybei duoda tvari švietimo pasiūla?
— Kokioms infrastruktūros priemonėms, tarp kurių yra ir mokyklų statyba, teikiama pirmenybė?
— Kaip tinkamai suskirstyti statybos projektą į atskiras dalis?

Trečiasis scenarijus: viskas turi būti kitaip.

Mokykla turi radikaliai pasikeisti. Ieškoma alternatyvų, kurios visais atžvilgiais prieštarautų esamoms. Kadangi naujoji mokykla yra kitokia, ji turėtų būti iš esmės geresnė už senąją.

Atsižvelgiant į dabartinės mokyklų sistemos trūkumus, suprantamas raginimas imtis reformų, net jei ir nesitikima, kad padėtis sparčiai pasikeis. Radikaliai pertvarkyti mokyklų pastatai savaime nepakeičia iš kartos į kartą susiformavusių pedagogų (ir tėvų) lūkesčių bei įpročių, be to, gali pernelyg apkrauti vartotojus.

V
M2.3, 239 p. ir toliau
M2.4, 244 p.

Diskusija:

— Iš kokių pažangių darnaus mokyklų vystymosi pavyzdžių galime pasimokyti?
— Kokių veiksmų norima imtis dabar ir kokius verta atidėti ateičiai?
— Kaip mokytojai gali išmokti iš tikrųjų naudotis nauja architektūrine koncepcija? Ar jie pasirengę ir pajėgūs mokytis?

Ketvirtasis scenarijus: iš viso neaišku, ką ir kaip statyti.

Šis scenarijus yra labiausiai paplitęs. Dažnai mokykla negali atsakyti į klausimus apie erdvės panaudojimą remdamasi turima mokyklos programa, kurioje paprastai neapibrėžiamos erdvės ir ugdymo sąsajos.

Kadangi nėra įprasta į statybos procesą visapusiškai įtraukti mokyklų pastatų naudotojus, suprantama, kad kyla neaiškumų, ką ir kaip galima statyti kitaip. Prieš atsakydama į projektuotojų klausimus, mokykla dažnai turi peržiūrėti savo ugdymo programą dar prieš nulinį statybų planavimo etapą. Daugeliu atvejų šį aiškinimosi procesą galima susieti ir su patalpų inventorizacija. Nustatyta, kad, pasitelkus išorės paramą procesams vykdyti, galima laiku pasiekti tinkamų rezultatų.

Diskusija:

— Kiek šiuolaikiška yra dabartinė mokyklų ugdymo programa ir ar ji atitinka vartotojų poreikius?
— Kaip po penkerių ar dešimties metų turėtų atrodyti kasdienis mokyklos gyvenimas ugdymo požiūriu? Kokie yra pagrindiniai tikslai?
— Kokios gairės numatytos ugdymo koncepcijoje įrengiant patalpas?
— Kaip būtų galima organizuoti ir (arba) įgyvendinti ugdymo koncepcijos peržiūrą arba ją plėtoti iš naujo?

V
M2.5, 245 p. ir toliau

Trumpa apžvalga

Ką daryti?	Pasiruošti pokyčių procesui aptariant įvairius scenarijus
Kam?	Kad suvoktume galimus konfliktus, išsiaiškintume sėkmės sąlygas
Kas?	Mokytojų kolektyvas, savivaldybės iniciatyvinė grupė, administracija, politikai
Kada?	Nulinio etapo pradžioje, atliekant inventorizaciją
Kiek trunka?	Vieno iš keturių scenarijų taikymas ir jam įgyvendinti reikalingas laikas priklauso nuo konkretaus atvejo

Patarimai dėl įgyvendinimo

— Savivaldybėje ir mokykloje sprendimus priimantiems asmenims svarbu žinoti suinteresuotųjų šalių poziciją ir jų skirtingas nuomones, kad jomis remdamiesi galėtų planuoti būsimus veiksmus tiek atitinkamų grupių viduje, tiek tarp jų.
— Gali pakakti viename iš pirmųjų savivaldybės iniciatyvinės grupės posėdžių atkreipti dėmesį į įvairius scenarijus, aptarti atsakymus į pateiktus klausimus ir nustatyti galimus sąlyčio taškus.
— Siekiant suderinti interesus, gali prireikti ir išorinio moderavimo, kad būtų sukurtas reikiamas pagrindas ilgalaikiam procesui vykdyti arba jį tęsti.

IV
195 p.
ir toliau

M1.3. ASMENINIS IR KITŲ ĮVAIZDIS

Mokyklos statybos procese dalyvaujantys asmenys atstovauja gana skirtingoms sritims. Dažnai jie mažai žino apie kitus dalyvius. Nepaisant to, kitų įvaizdis dažnai formuojamas nesąmoningai orientuojantis į prietarus ir stereotipus. Šis modulis padeda įsisąmoninti šiuos vaizdus. Jame atkreipiamas dėmesys į savo ir kitų žmonių įvaizdžio skirtumus. Taip atveriama konkrečių galimybių perspektyva kiekvienam proceso dalyviui.

STEREOTIPAI IR PRIETARAI

Mokiniai

- nieko nenori veikti
- neatsargiai elgiasi su įranga, patalpomis ir pastatais
- nesilaiko taisyklių

Mokytojai

- tinginiauja, dirba tik pusę dienos ir dažnai atostogauja
- tik skundžiasi
- nenori pradėti ko nors naujo, nes tam gali reikėti papildomai dirbti

Tėvai

- galvoja tik apie SAVO vaiką – kiti jų nedomina
- nori daryti įtaką viskam, net jei apie tai nieko nenusimano
- visada nepatenkinti
- kelia konfliktus, nedalyvauja priimant sprendimus

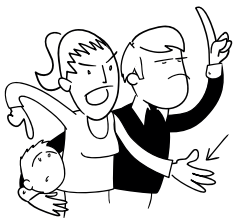

GEBĖJIMAI

- mielai dirba kartu, kai jiems leidžiama
- susitapatina su mokykla
- turi daug idėjų apie mokyklą kaip mokymosi ir gyvenimo vietą

- turi daug žinių ir patirties
- gali labai prisidėti prie darbo, mokymosi ir poilsio zonų projektavimo
- atviri naujoms idėjoms, jei tik nereikia vieniems jų įgyvendinti

- mielai įsitraukia į darbą, jei tai naudinga visiems
- dėl savo profesinės ir gyvenimiškos patirties yra įvairialypis idėjų, žinių ir išteklių šaltinis
- pasiūlo naujų perspektyvų kaip pašaliečiai

STEREOTIPAI IR PRIETARAI

Administracija

- daro tik tai, kas būtina
- nežino, kas iš tiesų mokyklai svarbu
- užkerta kelią, nesudaro sąlygų
- dirba neskaidriai, nenoriai dalijasi informacija
- mėgsta rodyti savo galią, ypač kai kalbama apie biudžetą

Projektuotojai

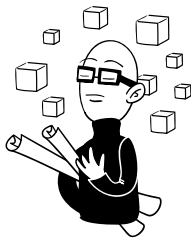

- jaučiasi menininkais, atskleidžia savo gebėjimus
- apie mokyklą žino tik pagal lankomumą
- neišmano šiuolaikinių ugdymo būdų ir jų architektūrinio realizavimo

Politikai

- nori gerai pasirodyti viešumoje
- neatsižvelgia į mokinių ir mokytojų poreikius, mąsto partinės politikos kategorijomis
- nesidomi ilgalaikiais pokyčiais
- juos reikia paskatinti ką nors daryti

GEBĖJIMAI

- išmano specifikacijas ir taisykles, gali padaryti tai, kas įmanoma
- geba įvertinti sudėtingą situaciją
- užtikrina sklandžią procesų eigą ir ją derina su politiniais veikėjais

- vartotojų poreikius paverčia erdviniais sprendimais
- puikiai išnaudoja erdvinį potencialą
- apibrėžia veiklos galimybes esant ribotiems finansiniams ištekliams ir parengia alternatyvas

- mano, kad demokratija yra svarbi, o švietimui teikia didžiausią prioritetą
- turi patirties plėtojant savivaldą
- skatina ekonominį, socialinį ir kultūrinį bendruomenės vystymąsi, kurį pasiekti galima suteikiant geras švietimo galimybes

Trumpa apžvalga

Ką daryti?	Diskutuoti apie stereotipus ir prietarus bei gebėjimus
Kam?	Kad įsisąmonintume skirtumus tarp savo ir kitų suvokimo, atkreiptume dėmesį į stiprybes ir gebėjimus
Kas?	Visi proceso dalyviai, savivaldybės iniciatyvinė grupė
Kada?	Nulinio etapo pradžioje, atliekant inventorizaciją
Kiek trunka?	Kiek reikia laiko, priklauso nuo konkretaus atvejo ir vietos

Patarimai dėl įgyvendinimo

- Karikatūros gali padėti išsklaidyti išankstinius dalyvių nusistatymus ir stereotipus, jei planavimo proceso pradžioje jie pateikiami tinkamoje aplinkoje kaip humoristinis ir kartu rimtas diskusijų pagrindas.
- Medžiagą galima naudoti ir trumpam vaidmenų žaidimui, pavyzdžiui, kaip įžangą savivaldos iniciatyvinės grupės susitikime. Tarkim, galima apsikeisti vaidmenimis: mokytojai vaidina mokinius, mokiniai – tėvus, administratoriai – mokytojus ir pan. Apsikeitus vaidmenimis galima imituoti įsivaizduojamo planavimo proceso pradžią.
- Jei prietarai per daug gajūs, kad būtų galima taikyti žaismingą metodą, pravartu procesą reguliuoti pasitelkus nepriklausomus asmenis.

M1.4. PRIORITETAI IR ORIENTAVIMASIS Į TIKSLĄ

Mokyklos kūrimo proceso sąsajos yra labai sudėtingos, todėl svarbu, kad visos suinteresuotosios šalys susitartų dėl prioritetų, atsakomybės ir veiksmų eiliškumo. Šiame modulyje pateikiama keletas orientacinių klausimų. Jie padės išsiaiškinti bendro planavimo pradžią ir susitarti dėl nulinio etapo prioritetų ir veiksmų.

Orientaciniai klausimai

1. Ar sudaryta tarpdalykinė komanda, galinti imtis veiksmų, apskritasis stalas, prie kurio dirbtų visų suinteresuotųjų grupių atstovai? Kas atsakingas už vadovavimą ir šios komandos koordinavimą?
2. Ar parengtas orientacinis nulinio etapo veiksmų planas?
3. Ar sudaryta mokyklos programa, kurioje gana aiškiai apibrėžtos ugdymo ir architektūros sąsajos?

   II 31–73 p.

   Ypač reikalingi mokyklos pasisakymai apie:
   - mokymosi formas (aktyvių ir savarankiškų mokymosi formų santykį);
   - dalykinių sričių profilius (specializuotų ir daugiafunkcių patalpų svarbą);
   - socialines ir į veiklą orientuotą mokymosi formas;
   - mokytojų komandų formavimą (atskirų klasių, metų laidos komandos, dalykinių sričių principu);
   - visos dienos mokyklos struktūrą (atskyrimo arba sujungimo modelius);
   - naująsias ir senąsias prieigos prie informacijos priemones;
   - įtraukties koncepciją;
   - estetinį ugdymą (pvz., prioritetų formavimą);
   - sveikatos ugdymą (pvz., judėjimo mokyklą, lauko erdvių, maitinimo koncepciją);
   - demokratišką mokyklą (pvz., aktų salės naudingumą);
   - tvarumą;
   - mokyklos atvėrimą tema „Mokykla ir rajonas“.
4. Ar reikia informacijos apie tvarius pavyzdinius mokyklų plėtros projektus (pvz., mokyklas, laimėjusias Vokietijos mokyklų prizus, mokyklų tinklo „Blick über den Zaun“ (liet. „Žvilgsnis už tvoros“) mokyklas)? Ar kartu turėtų vykti ekspertų diskusijos ir (arba) vizitai į pavyzdinius projektus įgyvendinusias mokyklas?

   V M2.2, 237 p. ir toliau
   M2.3, 239 p. ir toliau

V M2.4, 244 p.

5. Kokių mokinių skaičiaus pokyčių galima tikėtis artimiausioje ateityje? Kaip mokinių srautai pasiskirsto tarp skirtingų mokyklų ir (arba) mokyklų tipų gyvenamojoje vietovėje? Kokie su mokykla susiję teiginiai pateikti patvirtintame savivaldybės mokyklų plėtros plane?
6. Ar reikia jį peržiūrėti?

V M4, 261 p. ir toliau

7. Kokią įtaką mokyklai daro atitinkamos federalinės žemės mokyklų politikos formavimo aspektai? Ar tikėtini mokyklų struktūros pokyčiai, turintys įtakos mokinių srautams regione?
8. Kokių miesto plėtros pokyčių galima tikėtis mokyklos kaimynystėje?
9. Kokias išorines mokymosi vietas mokykla gali pasiūlyti savo kaimynystėje; kokius savivaldybės poreikius mokykla galėtų patenkinti ateityje?
10. Kaip turėtų būti organizuojamas savivaldybės iniciatyvinės grupės darbo procesas: protokolai, dokumentai, keitimasis informacija, tolesnė kontrolė ir kt.?

Trumpa apžvalga

Ką daryti?	Tai turėtų tapti aišku atsakius į klausimus: kas, ką ir kada veikia?
Kam?	Kad apibrėžtume svarbiausius planavimo pradžios tikslus ir (arba) metodus Susiaurintume temas, pateiktume alternatyvas, sukurtume struktūras, nustatytume darbo taisykles
Kas?	Savivaldybės iniciatyvinė grupė, į kurią įeina visų suinteresuotųjų šalių atstovai, o prireikus – išorės konsultantai
Kada?	Iš šių klausimų kylantys įgaliojimai turėtų būti nustatyti pačioje proceso pradžioje savivaldybės iniciatyvinėje grupėje, sudarytoje iš visų suinteresuotųjų šalių atstovų.
Kiek trunka?	Pusdienio seminaras

Patarimai dėl įgyvendinimo

- Dalyvaujantys asmenys gali susitarti, kaip spręsti šiuos klausimus. Taip pat gali būti naudinga turėti kontrolinį sąrašą, kuriame būtų pažymėti tokie punktai kaip „reikia išsiaiškinti“, „problemos“, „atsakomybė“, „susitikimai“ ir pan.
- Tai turėtų tapti aišku atsakius į klausimus: kas, ką ir kada veikia?

M2. PEDAGOGINĖ INVENTORIZACIJA

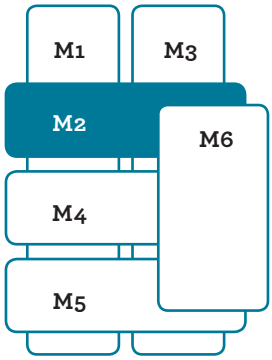

Pedagoginės inventorizacijos pradžioje sudaroma mokyklos statybos projekto grupė. Ji koordinuoja ir integruoja visus būsimus mokykloje vykdytinus veiksmus ir derina juos su savivaldybės iniciatyvine grupe.

Būdų, kaip gauti pradinę informaciją ir ieškoti pasiūlymų, yra įvairių. M2.2–M2.4 modulių dalyje apie „Įkvėpimą ir informaciją“ pateikiami tie, kurie jau pasiteisino daugelyje projektų: ekspertų paskaita, apsilankymas kitose mokyklose ir paieška internete.

Kitas svarbus žingsnis – įvertinti savo misiją, kuri vėliau taps visų projektavimo priemonių pagrindu. 2.5 modulyje pateikiamas siūlymas, kaip šią misijos formuluotę galima peržiūrėti atsižvelgiant į būsimus erdvės reikalavimus ir kaip ją toliau plėtoti – prireikus vieną ar kelias dienas pasitelkiant nepriklausomus tarpininkus. Dešimt teiginių gali būti naudojami kaip kontrolinis sąrašas.

Koks būdas yra tinkamas ir kiek iš šių (ar kitų) etapų reikia pedagoginei inventorizacijai prieš faktinį pastato planavimą, priklauso nuo konkretaus projekto. Ypač rekomenduojama apsilankyti kitose mokyklose, kuriose sėkmingai įgyvendintos statybos ar renovacijos priemonės, geriausia kartu su savivaldybės iniciatyvinės grupės atstovais.

M2.1. MOKYKLOS STATYBOS PROJEKTO GRUPĖS STRUKTŪRA[1]

Statybos planų rengimas ir priežiūra nėra įprastas pedagogų darbas. Pagrindinė jų veikla yra mokymas ir auklėjimas, paprastai išnaudojantys visas mokytojų ir mokyklos vadovybės laiko atsargas. Siekiant užtikrinti, kad į planavimo procesą būtų galima įtraukti būtiną vartotojų patirtį, mokyklose tikslinga sukurti mokyklos statybos projekto grupę. Ji gali suvienyti mokyklos naudotojų interesus, susijusius su pastatu, ir tarpininkauti tarp įvairių planavimo proceso dalyvių. Tokia grupė palengvina mokyklos vadovybės darbą, sutelkia mokytojų patirtį ir dažnai vienas kitam prieštaraujančius interesus ir įtraukia juos į planavimo procesą.

1
Plg. Humpert, *Klären und Unterstützen: die Aufgaben einer Steuergruppe.*

Užduotys

Viso projektavimo ir statybos proceso metu (t. y. ne tik nuliniame etape) mokyklos statybos projekto grupė iš esmės atsako už šias užduotis:

- siunčia (paprastai du) mokyklos atstovus į savivaldybės mokyklos statybos projekto valdymo grupę ir nuolat vertina jų veiklos rezultatus;
- užtikrina, kad mokykla, atsižvelgdama į savo ugdymo programą, apibūdintų (ir, jei reikia, tobulintų) ugdymo tikslus taip, kad juos būtų galima panaudoti nustatant privalomus erdvinio ugdymo reikalavimus;
- inicijuoja būtiną tikslų formulavimo ir apibrėžimo procesą atitinkamuose mokyklos komitetuose;
- užtikrina nuolatinį informacijos apie pastato projektą teikimą visiems mokyklos komitetams, įskaitant mokinių bendruomenę ir tėvus, ir atsižvelgia į siūlymus;
- persiunčia projektuotojų užklausas, koordinuoja visas tolesnes konsultacijas, kurių gali prireikti, parengia mokyklos atsakymus;
- įvertina pasekmes, kylančias dėl iš pradžių patvirtinto projekto pakeitimų statybų metu (kokie pakeitimai, jei tokių atsirastų, būtų netvarūs?);
- baigus statybos projektą įvertina ugdymo darbą (ar reikia dar tobulinti statybos projektą? Ar reikėtų imtis tęstinio mokymo, kad būtų galima išnaudoti naujai sukurtą potencialą? Ar reikia atnaujinti mokyklos programą naujomis sąlygomis?).

Sudėtis

Priklausomai nuo mokyklos dydžio ir organizacinės struktūros, šios projekto grupės sudėtis gali skirtis. Mažose mokyklose šias užduotis turi perimti išplėstinė mokyklos vadovybė arba jau veikianti iniciatyvinė grupė (kuri, kiek įmanoma, turėtų būti atleista nuo kitų užduočių pastato projektavimo laikotarpiu). Didesnės mokyklos šias užduotis perduoda specialiai tam tikslui sukurtai grupei.

Priklausomai nuo mokyklos dydžio, statybos projekto grupę turėtų sudaryti nuo trijų iki septynių narių, daugiausia – dešimt. Priklausomai nuo mokyklos, turėtų dalyvauti ir mokiniai bei jų tėvai. Jei galima sudaryti atskirą statybos projekto grupę, jos sudėtis turėtų būti reprezentatyvi, pagrįsta kriterijais, kuriuos mokykla laiko tinkamais konkrečiu atveju.

Be smalsumo ir artumo architektūros ir mokyklų plėtros temai, galimi šie kriterijai:

— Grupės veikloje privalo dalyvauti vienas mokyklos vadovybės narys.
— Jei mokykloje yra ne tik dalykinių, bet ir įvairių atsakomybės sričių (pavyzdžiui, visos dienos mokykla, vakarinė mokykla ir kt.), joms taip pat turėtų būti atstovaujama kartu su dalykinėmis sritimis.
— Personalo tarybos narių narystė grupėje gali būti labai produktyvi.
— Siekiant ilgalaikio pritarimo ir atsižvelgiant į būsimus ugdymo pokyčius, lemiančius naujus erdvinius sprendimus, svarbu, kad grupėje būtų ir šalininkų bei skeptikų. Šiuo atveju reikia atkreipti dėmesį į „konstruktyvaus pasipriešinimo įgūdžius“; nariai, kurie nori tik blokuoti darbą, veikia priešingai.

Trumpa apžvalga

Ką daryti?	Įsteigti mokyklos statybos projekto grupę
Kam?	Kad būtų užtikrinti mokyklos atstovų ir planuotojų ryšiai
Kas?	Priklausomai nuo mokyklos dydžio, steigti specialią projekto grupę arba pasinaudoti jau esančia iniciatyvine grupe
Kada?	Planavimo proceso pradžioje
Kiek trunka?	Iki vienerių metų nuo naujo pastato eksploatavimo pradžios

Patarimai dėl įgyvendinimo

— Projekto pradžioje pasiteisino šie žingsniai, padedantys statybos projekto komandai atlikti savo užduotis:

1. Visas mokytojų kolektyvas informuojamas apie statybos projekto grupės užduotis (taip pat ir „ne užduotis“).
2. Projekto grupė sudaroma pagal anksčiau minėtus kriterijus, laikantis visiems skaidraus proceso.

3. Projekto grupė pagal sutartį gauna iš mokyklos bendruomenės (pvz., visuotinės konferencijos arba mokyklos tarybos) įgaliojimus. Tai turi būti įforminta raštu ir laikoma oficialiai sudaryta sutartimi.
4. Sutariama dėl numatomų laiko sąnaudų (jei reikia, dėl pagalbos valandų).
5. Nustatomas vizitų (kuriuose dalyvauja ne tik projekto grupės nariai) į pavyzdines mokyklas biudžetas ir laikas.
6. Nustatoma dokumentų forma ir informacijos kanalai.
7. Jei reikia, projekto grupės nariai parengiami būsimoms užduotims, įgyja atitinkamą (pvz., projektų valdymo pagrindų) kvalifikaciją.

— Ankstyvajame etape, t. y. pradedant planuoti pastato projektą, patartina užmegzti ryšius ir keistis idėjomis su kitomis regiono mokyklų projektų grupėmis.

M2.2. ĮKVĖPIMAS IR INFORMACIJA: I. EKSPERTŲ PASKAITOS

Skaitydami paskaitas ekspertai supažindina dalyvius su svarbiais klausimais ir padeda jiems pasiruošti galimoms kliūtims, kylančioms rengiantis procesui. Kad paskaitos būtų veiksmingos, jos turėtų vykti kuo anksčiau, ugdymo vizijos numatymo ar kūrimo etape.

Turinys

Ekspertų paskaitose turėtų būti pateikiamos gairės apie:

— platesnį kultūrinį ir visuomeninį kontekstą, mokyklos architektūrą ir naujus mokymosi reikalavimus;
— tai, kaip perstatyti arba pastatyti pastatą, kuris būtų tvarus ir mokytis ateityje;
— svarstytiną naujosios koncepcijos turinį;
— būtinus proceso etapus ir galimas kliūtis;
— tai, kiek, kada ir kaip suinteresuotųjų šalių grupės gali arba turėtų atsakingai įsitraukti į veiklą.

Trumpa apžvalga

Ką daryti?	Specialus įvadas paskaitos forma, po jo – diskusija
Kam?	Kad susipažintume su tema
Kas?	Mokyklos pedagoginis personalas, vietos iniciatyvinė grupė, politikos ir administracijos atstovai
Kada?	Procesą pradėti po inventorizacijos, bet prieš M2.5 („Vizijos peržiūra“)
Kiek trunka?	Vakaro renginys arba pusdienio seminaras

Patarimai dėl įgyvendinimo

- Ekspertai gali atstovauti švietimo arba projektavimo sritims. Svarbu, kad jie jau turėtų patirties mokyklų statybos procesuose, susijusiuose su švietimo ir architektūros sąsaja.
- Viena iš pasiteisinusių galimybių – pateikti minėtą turinį remiantis dešimtimi mokyklai pritaikytų teiginių ir pagrįsti juos pavyzdžiais.
- Po paskaitos reikėtų numatyti pakankamai laiko diskusijai.
- Diskusijos metu galima taikyti aktyvinančius metodus, kad kuo daugiau dalyvių būtų skatinama pasisakyti ar užduoti klausimų ir taip gauti konkrečių gairių tolesniems etapams bei atvirų klausimų.

M2.3. ĮKVĖPIMAS IR INFORMACIJA: II. APSILANKYMAS KITOSE MOKYKLOSE

Lankytis mokyklose, kurios jau įgyvendino naujas, ateičiai pritaikytas idėjas, rekomenduojama dėl kelių priežasčių: pasenusi mokyklų pastatų ir mokymo klasių vizija išblės, prasiplės akiratis. Idėjos ir pasiūlymai iš realaus kasdienio mokyklos gyvenimo turi didesnę įtikinimo galią nei bet kokia teorija. Kartu tai yra svarbus projektą ir planavimo grupę sutvirtinantis momentas. Keliaujant į kitas mokyklas ir kartu ieškant papildomų sprendimų, sukuriamas vertingas konstruktyvaus proceso pagrindas. Svarbu ypač gerai suplanuoti šį etapą ir į jį įtraukti visus tiesiogiai susijusius asmenis. Rekomenduojama, kad šiame „žvilgsnyje už tvoros“ dalyvautų kuo daugiau visų su projektu susijusių grupių atstovų.

Į ką reikėtų atkreipti dėmesį lankantis mokykloje?

Susidūrimas su konkrečiu pavyzdžiu anaiptol nepadeda savaime pasiekti norimo efekto. Neapmąsčius situacijos, kitose mokyklose besilankančių svečių reakcija gali būti neadekvati – nuo nekritiško entuziazmo iki pernelyg ankstyvos gynybos, nuo nesupratimo iki išankstiniu nusistatymu pagrįsto atsisakymo sužinoti kažką naujo. Šie „regėjimo sutrikimai“ – tai kliūtys naujovėms, kylančios kiekvieną kartą, kai seniai paveldėtus vaizdinius bandoma sugriauti konkrečiu alternatyviu pavyzdžiu. Keturis iš šių „sutrikimų“ galima paaiškinti remiantis naujumo ir pripažinimo kriterijais:

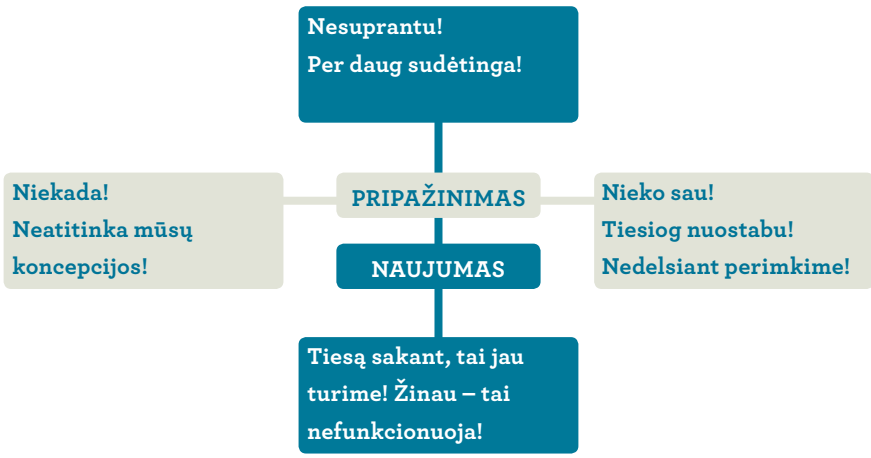

Jei norime konstruktyviai išnaudoti apsilankymą mokykloje, turime gebėti šiuos „sutrikimus“ paversti produktyviais klausimais. Tai padeda lengviau nustatyti ugdymo koncepcijos ir atskirų aplankytos mokyklos architektūrinių sprendimų sankirtas ir aptarti jų perkėlimo į savo planus galimybes bei riziką:

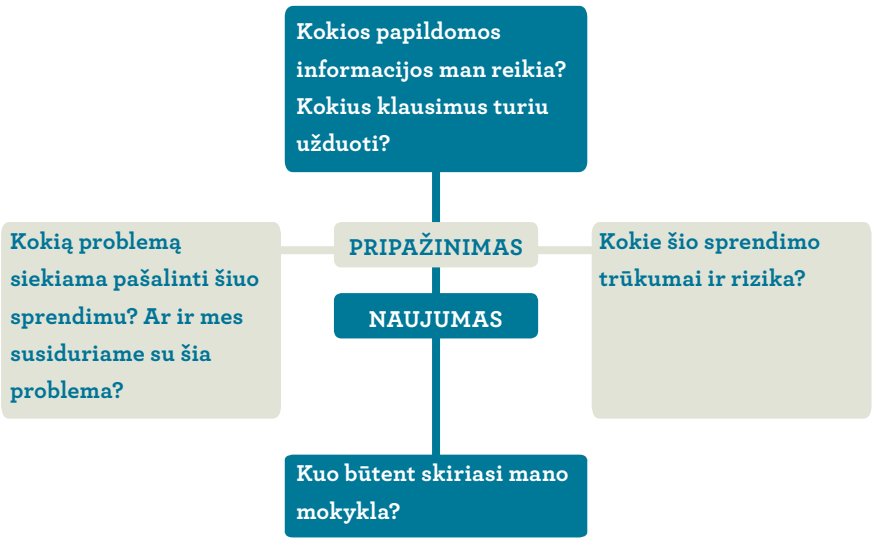

Klausimai, kuriuos galima užduoti lankantis kitoje mokykloje

Klausimai, kuriuos reikia parengti prieš vizitą, neturėtų būti per siauri, kad nebūtų praleistos nenumatytos, bet galbūt labai svarbios detalės. Kiekviena mokykla yra skirtinga, todėl prieš kiekvieną apsilankymą reikia sudaryti naują specifinių klausimų sąrašą. Tai turi būti tiek konceptualūs ugdymo, tiek labai konkretūs erdvės klausimai. Juos galima sudaryti, pavyzdžiui, remiantis dešimtimi šiame leidinyje pateikiamų teiginių. Ypač svarbūs klausimai dėl ugdymo ir architektūrinių sąsajų:

— Kokios mokymosi formos taikomos mokykloje?
— Kaip buvo sukurta mokyklos ugdymo koncepcija? Kaip ji pasikeitė dėl pastato projekto?
— Kaip atrodo kasdienė rutina? Kaip veikia visos dienos mokykla?
— Kokia yra įtraukties reikšmė?
— Kaip kuriama komanda?

- Kaip lankomoje mokykloje sprendžiami su kasdieniu mokymu ir ugdymo programa susiję klausimai dėl...
  - ... universalių, daugiafunkcių patalpų (dirbtuvių, studijų) panaudojimo kaip mokymo klasė ?
  - ... jungtinių klasių (klasterių)?
  - ... lankstumo ir galimybės panaudoti kitaip?
  - ... judėjimo zonų naudojimo?
  - ... veiklos ir poilsio zonos, skirtos visos dienos mokyklai?
  - ... senosios ir naujosios prieigos prie informacijos priemonių?
  - ... mokytojų bendravimo ir darbo vietų?
  - ... estetinio pastato dizaino (medžiagų, spalvų, erdvinių ryšių ir kt.)?
  - ... mankštos patalpose ir lauke?
  - ... garso izoliacijos, šviesos ir oro, priešgaisrinės saugos ir saugos nuo kritimo?
  - ... patalpų pritaikymo laisvam judėjimui?
  - ... energetinių technologijų?
  - ... visos mokyklos bendruomenės susitikimų vietos?
  - ... atsivėrimo kaimynystei?
  - ... išplečiamumo ir (arba) prisitaikymo prie ugdymo koncepcijos pokyčių?
- ir kt.

Projektavimo klausimai:

- Kokia buvo planavimo proceso struktūra?
- Kokios patirties įgyta vykdant veikiančios mokyklos projektavimo procesą?
- Kas buvo svarbu?
- Kas buvo sunku?
- Kas pavyko?
- Kas galbūt galėtų mums geriau pavykti?
- Kas pasikeitė kasdieniame ugdyme ir mokyklos gyvenime dėl naujų patalpų?
- Ir kt.

Kuo geriau pasiruošiama, tuo didesnė tikimybė, kad pastangos bus naudingos. Prasminga iš anksto išsiaiškinti šiuos klausimus:

- Kokia apsilankymo forma tinka?
- Kas dalyvaus apsilankyme?
- Kas konkrečiai bus apžiūrima?

- Ar tam tikrus specialius klausimus reikėtų išdalyti atskiriems dalyviams (tai naudinga tik tuo atveju, jei grupė yra gana didelė)?
- Kokią rašytinę informaciją reikėtų iš anksto pateikti dalyviams?
- Kokia apsilankymo dienotvarkė (įskaitant transportą, maitinimą ir kt.)?
- Kas fotografuos?
- Ką būtina pasiimti su savimi (fotoaparatus, rašymo priemones ir pan.)?
- Kokios padėkos sulauks aplankyta mokykla?
- Kas pasirūpins dokumentacija ir rezultatų apibendrinimu?
- Kaip vyks grįžtamasis ryšys su mokykla, miestu, administracija?

Kaip rasti mokyklų, kuriose galima apsilankyti?

- Vokietijos mokyklų akademijos apdovanojimas (schulpreis.bosch-stiftung.de).
- Mokyklų tinklas „Žvilgsnis už tvoros“ (www.blickueberdenzaun.de).
- Mokyklos, laimėjusios apdovanojimų federalinės žemės organizuojamuose konkursuose, Jakobo Mutho prizu apdovanotos įtraukiosios mokyklos *(www.jakobmuthpreis.de)*.
- Duomenų bazė „Lernräume aktuell – Inspirationen für Bildungsbauten“ (liet. „Šiuolaikiškos mokymosi erdvės – įkvėpimas švietimo pastatams“) *(www.lernraeume-aktuell.de)*.

Trumpa apžvalga

Ką daryti?	Apsilankyti vienoje ar keliose pasirinktose mokyklose
Kam?	Kad plėtotume idėjas, plėstume akiratį, nustatytume kryptis
Kas?	Mokytojų, mokyklos statybos projekto grupės ir savivaldybės iniciatyvinės grupės atstovai; jei įmanoma, ir kitų susijusių sričių atstovai
Kada?	Pradėti atliekant inventorizaciją, prieš M2.5 („Vizijos peržiūra“)
Kiek trunka?	Jei įmanoma, kiekvienoje aplankytoje mokykloje praleisti visą dieną

Patarimai dėl įgyvendinimo

- Tokius vizitus galima organizuoti įvairiai – nuo greito patikrinimo iki mokinių ir mokytojų mainų ar vizito, susijusio su konkrečiu statybos projektu. Atranka vykdoma atsižvelgiant į dalyvių interesus ir esamas pagrindines sąlygas.
- Verta aplankyti ne vieną, o kelias mokyklas. Įvairovė skatina vaizduotę, kurios reikia norint sugalvoti naujus, individualius planavimo proceso reikalavimų aprašus.
- Idealiu atveju reikėtų ieškoti trijų grupių, kurioms būtų galima užduoti klausimų apsilankymo metu arba po jo: mokinių, mokytojų ir projektuotojų.
- Išorės pagalba ypač naudinga, kai reikia tobulinti svarbiausius mokyklos ugdymo koncepcijos aspektus. Konsultantai, kurie nėra susiję su projektavimo procesu ar aplankyta mokykla, gali pateikti informacijos ir pasiūlymų iš šalies.
- Būtinai rekomenduojama sudaryti mišrią grupę, kurioje dalyvautų pagrindiniai proceso dalyviai – nuo mokyklos atstovų, projektuotojų ir architektų iki sprendimus priimančių politikų ir administracijos atstovų.
- Specialistai, pavyzdžiui, priešgaisrinės saugos pareigūnai, lankydamiesi kitose mokyklose, taip pat gali suteikti svarbios informacijos. Ankstyvas dalyvių įsitraukimas leidžia jiems tapti konstruktyviais komandos nariais, nepaisant to, kad anksčiau jie buvo laikomi nepritariančiais arba kliudančiais.
- Jau kelionės metu galima kartu aptarti pirmuosius planus ir siūlymus. Taip ankstyvajame etape sukuriama bendrų konstruktyvių veiksmų kultūra, iš kurios visi gauna naudos ir vėlesniuose etapuose.
- Iš anksto turėtų būti surengtas bendras parengiamasis susitikimas, kuriame būtų pateiktos ankstyvos gairės. Po vizito turėtų įvykti bendras įvertinimo susitikimas, kuriame būtų parengti privalomi susitarimai dėl tolesnio darbo.

M2.4. ĮKVĖPIMAS IR INFORMACIJA: III. INTERNETO TYRIMAI

Be ekspertų paskaitų, vizitų į mokyklas ir kitų priemonių, knygos ir internetas yra svarbūs įkvėpimo ir informacijos šaltiniai. Nuolat atnaujinamą naudingų nuorodų ir literatūros sąrašą galima rasti adresu www.lernraeume-aktuell.de . Tokį tyrimą galima paskirstyti mokyklos statybos projekto grupės nariams ir kartu įvertinti rezultatus.

Trumpa apžvalga

Ką daryti?	Savarankiškai ieškoti pavyzdinių projektų internete
Kam?	Kad surinktume informaciją, rastume idėjų ir jomis pasidalintume
Kas?	Mokytojų personalas, mokyklos statybos projekto grupė, jei reikia, kartu su savivaldybės iniciatyvine grupe
Kada?	Kaip įvadas į proceso vykdymą, inventorizuojant
Kiek trunka?	Gali užtrukti įvairiai, priklausomai nuo paieškos atitinkamose duomenų bazėse intensyvumo

Patarimai dėl įgyvendinimo

— Be „Lernräume aktuell“ (liet. „Šiuolaikinės mokymo patalpos“) duomenų bazėje esančių šaltinių ir nuorodų, išsamią medžiagą savo interneto svetainėse skelbia daugelis architektūros biurų, realizavusių mokyklų pastatus arba dalyvavusių mokyklų statybos projektų konkursuose. Tikslingai ieškant architektų ir projektavimo biurų pavyzdinių projektų galima pasisemti daug naujų idėjų.

M2.5. VIZIJOS PERŽIŪRA

Jei mokykla nori tvariai ir orientuodamasi į ateitį apibrėžti reikalavimus naujai statybai ar renovacijai, jai reikia tvirto pedagogoinio pagrindo. Tai galima veiksmingai užtikrinti, jei mokyklų komitetai susitaria dėl bendros mokyklos programos. Ją paprastai sudaro šie punktai:

1. Mokyklos atidarymo laikas ir (arba) vieta.
2. Mokyklos vizija, 5–10 glaustų sakinių.
3. Vizijos konkretizavimas, nes paaiškėja nuostatų įgyvendinimas mokyklos ir mokymo organizacijos struktūrose (pvz., visos dienos mokykloje) bei kolegialus bendradarbiavimas.
4. Trumpalaikiai, vidutinės trukmės ir ilgalaikiai plėtros prioritetai – mokyklų plėtros planavimo pagrindas.
5. Privalomi pareiškimai dėl konkrečių vertinimo veiksmų ir būsimo mokyklos programos atnaujinimo.

Trečias ir ketvirtas punktai ypač svarbūs siekiant užtikrinti pedagoginį projekto pagrindą. Tad šiame kontekste mums rūpi ne darbas su mokyklų programomis bendrąja prasme[2], bet konkretūs klausimai, susiję su ugdymo ir architektūros sąsajomis. Nuostatų aprašyme pirmiausia apibrėžiami mokinių ir mokytojų reikalavimai mokymosi aplinkai ugdymo požiūriu. Tik tada, palaikant dialogą su projektuotojais ir administracija, galima derėtis dėl architektūros sprendinių.

Toliau siūloma apibrėžti pagrindinius tokio aiškinamojo proceso klausimus pagal 10 teiginių. Jie gali suteikti tam tikro saugumo užduodant klausimus, kurie bus labai svarbūs kitame žingsnyje, kai bus siekiama tiesiogiai susieti mokyklos ir erdvių programas.

2
Plg., pvz., Schratz et al., *Qualitätsentwicklung*; Rolff et al., *Manual Schulentwicklung*; *Brägger / Posse, Instrumente für die Qualitätsentwicklung und Evaluation von Schulen.*

II
31 p.
ir toliau

1 TEIGINYS

Mokymasis reikalauja daugybės skirtingų perspektyvų, požiūrių ir rezultatų.

Pagrindiniai klausimai:

- Kaip padidinti visų dalykų perspektyvų įvairovę?
- Kaip atskiruose dalykuose ir tarpdalykiniuose projektuose galima pritaikyti įvairaus pobūdžio mokymąsi (konstruktyvųjį, kūrybinį, socialinį, situacinį, emocinį, individualųjį ir kt.)?
- Kaip galima sukurti metodologiškai skirtingus požiūrius į mokymąsi?
- Kaip vizualizuoti ir pateikti ne tik vertinimą pažymiais, bet ir su turiniu susijusius visų besimokančiųjų rezultatus?
- Kokie preliminarūs pokyčiai tikėtini planuojant patalpas? Kokią įtaką tai daro kiekiui, dydžiui, vidaus išplanavimui ir įrangai? Ko būtinai reikia, kas pageidautina, o ko nereikia? (Išsami erdvinių pasekmių analizė aptariama M6 modulyje „Mokyklos ir erdvės programos“.)

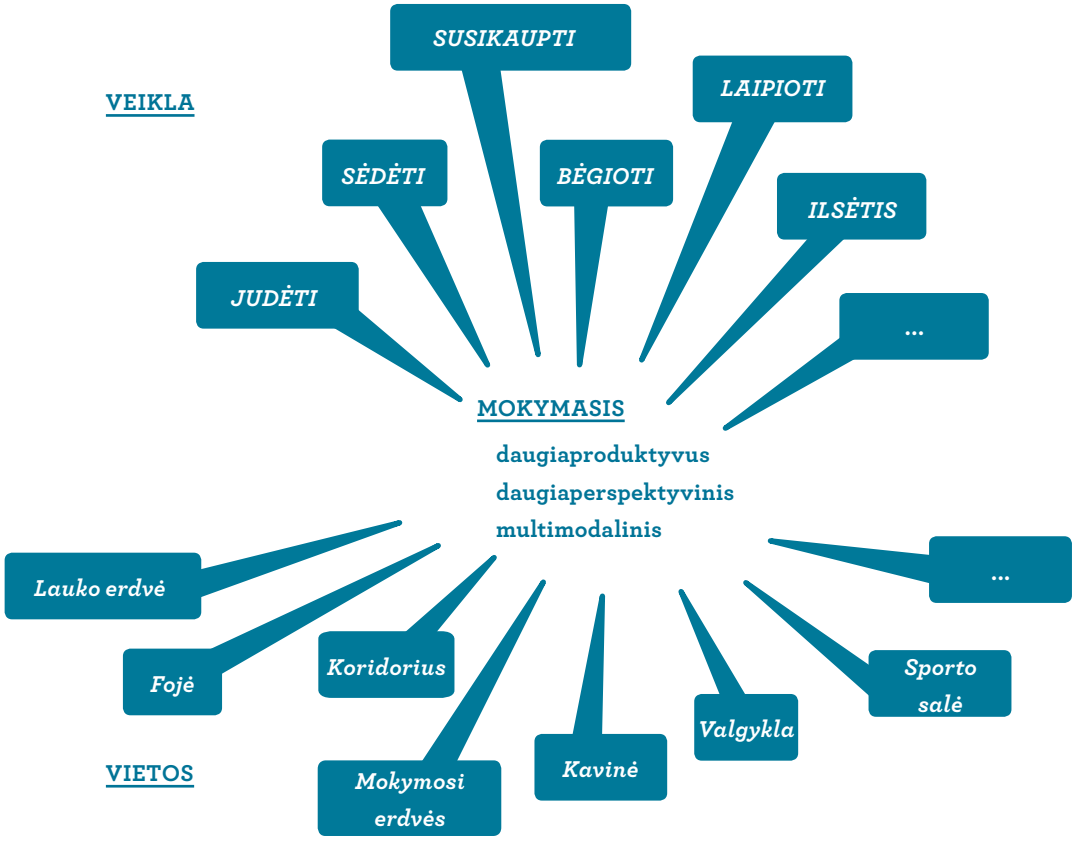

2 TEIGINYS

Mokomasi pavieniui, poromis, mažose grupelėse, tų pačių ar skirtingų mokslo metų grupėse arba jungtinėje klasėje.

Pagrindiniai klausimai:

- Kokią reikšmę mokymui galėtų turėti socialinių mokymosi formų kaita (frontalaus mokymo etapų kaita su savarankiško darbo ar pratybų etapais; atvirų mokymo formų svarba, vidinė ir išorinė diferenciacija ir kt.)?
- Koks vaidmuo čia tenka įtraukčiai?
- Kaip emocinius santykius galima paversti teigiamu mokyklos klimatu (grįžtamojo ryšio kultūros svarba; klasės ar mokytojų kambario principas ir kt.)?
- Kaip galima ugdyti mokytojų komandinį darbą (metų laidos komandos organizavimas: taip ar ne? Dalykų mokytojų komandų svarba; ugdymo specialistų dalyvavimas ir kt.)?
- Kokių diferencijuotų mokymosi erdvių reikia mokinių klasei, metų laidai, metų laidų grupėms? Kokias funkcijas (galbūt skirtingas) turėtų apimti erdviniai klasteriai (erdvių asociacijos)?
- Kokie preliminarūs pokyčiai tikėtini planuojant patalpas? Kokią įtaką tai daro kiekiui, dydžiui, vidaus išplanavimui ir įrangai? Ko būtinai reikia, kas pageidautina, o ko nereikia? (Išsami erdvinių pasekmių analizė aptariama M6 modulyje „Mokyklos ir erdvės programos“.)

Senoji mokykla

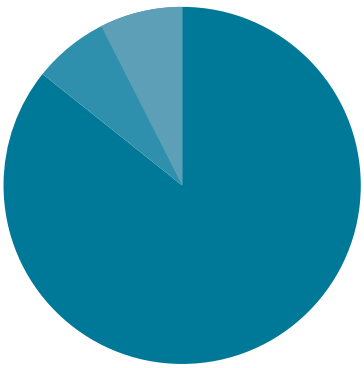

- **70–80 proc. frontalus mokymas, daugiausia mokytojas skaito paskaitas arba klausimais skatinamos mokomosios diskusijos.**
- **15 % mokymasis atliekant namų darbus už mokyklos ribų arba per trumpus praktinius užsiėmimus klasėje (mokiniai paprastai paliekami vieni ir dažnai menkai prižiūrimi).**
- **5–20 % mokymasis su partneriais arba darbas grupėse**

Naujoji mokykla

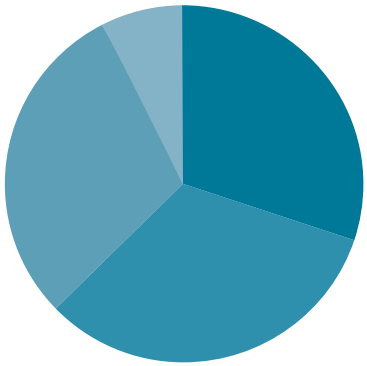

- **30 % mokymasis frontaliai, mokytojas ir mokinys skaito paskaitas arba klausimais skatinamos mokomosios diskusijos.**
- **30 % mokymasis pavieniui, kiekvienas mokinys mokosi savarankiškai (nepaliekamas vienas, gauna aiškias ir privalomas bei kontroliuojamas užduotis, džiaugiasi pasiekimais).**
- **30 % mokymasis mažose grupėse (nuo dviejų iki šešių mokinių).**
- **10 % mokymasis drauge klasėje (geriausiu atveju 15–20 mokinių). Mokiniai gali matyti vienas kitą. Visi kalbasi tarpusavyje ir gali aptarti bendrus klausimus.**

3 TEIGINYS

Visos dienos mokykla – tai mokymasis, fizinė veikla, žaidimai, šėliojimas, pasibuvimas, bendravimas, maitinimasis ir daugybė kitų tinkamu ritmu vykstančių užsiėmimų.

Pagrindiniai klausimai:

- Kokia visos dienos mokyklos forma yra geriausia ilguoju laikotarpiu (sujungimo arba atskyrimo modelis)?
- Neprivaloma, iš dalies privaloma ar privaloma visos dienos mokykla? Ar prasminga parengti ilgalaikį plėtros scenarijų, kurio pabaigoje būtų galima sukurti integruotą, privalomą visos dienos mokyklą?
- Kokių užsiėmimų, diferencijuoto mokymo ir polinkių ugdymo pasiūla turėtų būti įtraukta į visos dienos mokyklos programą?
- Ką dar ar kitaip mokiniai veikia visos dienos mokykloje, palyginti su įprasta pusės dienos mokykla, siūlančia priežiūrą (valgo ir geria – susitinka su kitais mokiniais – juda – atsitraukia į šalį, ilsisi, nieko neveikia – atlieka namų darbus (patys mokosi, tęsia pradėtus arba rengia projektus, juos plėtoja) – bando, gamina, kuria, formuoja – pristato, rodo, pateikia – švenčia – gali gauti pagalbos – susitinka su mokytojais ir kt.)?
- Kaip įdiegti lankstaus darbo laiko principą? Kaip skatinti mokymąsi?
- Kaip, iš vienos pusės, sumažinti laiko švaistymą ir, iš kitos pusės, užtikrinti būtinas pertraukas?
- Kaip užtikrinti poilsio ir pertraukos laiką ir erdves?
- Kaip organizuojamas mokytojų, mokančių mokinius, turinčius specialiųjų poreikių, ir pedagoginių darbuotojų bendradarbiavimas?
- Kokie išorės partneriai (muzikos mokykla, sporto klubai ir pan.) dalyvauja ugdyme?
- Kokie preliminarūs pokyčiai tikėtini planuojant patalpas? Kokią įtaką tai daro kiekiui, dydžiui, vidaus išplanavimui ir įrangai? Ko būtinai reikia, kas pageidautina, o ko nereikia? (Išsami erdvinių pasekmių analizė aptariama M6 modulyje „Mokyklos ir erdvės programos“.)

Visos dienos mokyklos organizavimas	Laiko nuostolių mažinimas	Lankstus pamokų laiko organizavimas	Mokiniai kaip mokytojai	Įveikti namų darbus
Taisyklės taikomos: – ritmiškam darbui – pietų pertraukai – pertraukoms – bendro darbo grupėms – priežiūrai	Taisyklės, draudžiančios: – pradėti pamoką per vėlai ir užbaigti per anksti pavadavimo atveju – trukdyti pamoką	– Laiko paskirstymas intervalais? – Epochomis? – Projektui įgyvendinti skirto laiko pratęsimas?	Mokiniai: – ruošia pamokos medžiagą – veda pamoką – paruošia testus – įvertina atliktas užduotis	Namų darbų atlikimo priežiūra mokykloje: Kada? Kam padėti? Kaip dažnai? Kas vykdo?

4 TEIGINYS

Vadovėlius ir mokyklines lentas papildo planšetiniai kompiuteriai, išmaniosios lentos ir kitos naujausios technologijos.

Pagrindiniai klausimai:

- Kokia yra medijų priemonių koncepcija?
- Kaip panaudoti medijas, kad jos iš tikrųjų padėtų mokytis?
- Kokias e. laikmenas reikėtų naudoti (asmeninius, planšetinius kompiuterius, išmaniuosius telefonus)?
- Kokią reikšmę individualizacijai ir diferenciacijai turi e. laikmenos?
- Ar ateityje vis dar reikės specialios kompiuterių klasės? (Alternatyva: a) jei įrengta interneto prieiga (bevielis ryšys WLAN), nešiojamųjų kompiuterių vežimėliai leidžia jais naudotis visų dalykų pamokose; b) asmeninės planšetės.)
- Kokių laikmenų reikia įvairiems pristatymams, dokumentams, parodoms, spektakliams (lentos ar ekrano ir lentos)?
- Kokia programinė įranga naudojama?
- Ar mokykloje turėtų būti multimedijos centras ir kokias užduotis jis turi atlikti (pvz., mokiniams užsiimant kūryba)?
- Ar įmanoma klasėje per medijas įgyti ne tik antrinės, bet ir pirminės patirties, tiesioginės asmeninės patirties – įdėmiau pažiūrėti, žinomuose dalykuose atrasti tai, kas nežinoma, galimybę pažvelgti kitu kampu?
- Ar mokykloje yra zonų be medijos priemonių?
- Kokie preliminarūs pokyčiai tikėtini planuojant patalpas? Kokią įtaką tai daro kiekiui, dydžiui, vidaus išplanavimui ir įrangai? Ko būtinai reikia, kas pageidautina, o ko nereikia? (Išsami erdvinių pasekmių analizė aptariama M6 modulyje „Mokyklos ir erdvės programos“.)

5 TEIGINYS

Individualizuota pagalba įtraukiojoje mokykloje teikiama heterogeninėse grupėse.

Pagrindiniai klausimai:

- Kaip organizuojamos heterogeninės mokymosi grupės (vidinis arba išorinis mokymo diferencijavimas, sinchronizavimas, individualizavimas)?
- Kaip užtikrinama įvairių lygių mokyklos baigimo kvalifikacija pagal nuoseklią vidinio diferencijavimo sistemą?
- Kokios turėtų būti individualios paramos priemonės ir kokie reikalavimai personalui? (Ar reikia specialių užduočių tiek gerai, tiek blogai besimokantiems mokiniams?)
- Ar yra mokinių, turinčių tam tikrą negalią, kuriems reikalinga asmeninė pagalba (integravimo priemonės, komandinis mokymas, techninė pagalba ir kt.)?
- Ar mokiniai gali atlikti mokytojo darbą?
- Kokie preliminarūs pokyčiai tikėtini planuojant patalpas? Kokią įtaką tai daro kiekiui, dydžiui, vidaus išplanavimui ir įrangai? Ko būtinai reikia, kas pageidautina, o ko nereikia? (Išsami erdvinių pasekmių analizė aptariama M6 modulyje „Mokyklos ir erdvės programos“.)

Išskirtis

Atskirtis

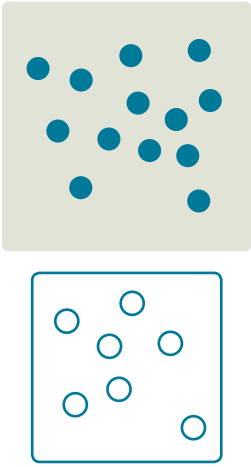

Integracija

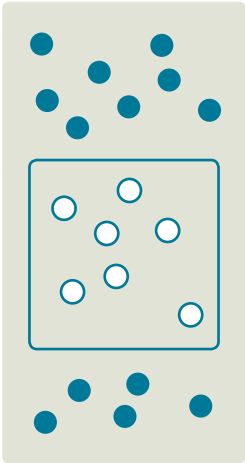

Įtrauktis

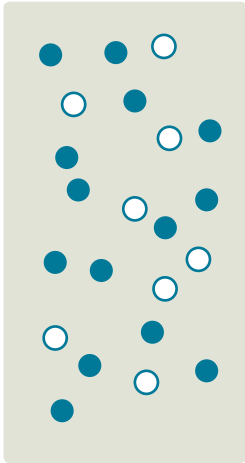

6 TEIGINYS

Ugdymas ir architektūra turi padėti mokytis kultūrinių ir estetinių vertybių.

Pagrindiniai klausimai:

- Kuriai kultūros sričiai mokykla turėtų skirti ypatingą dėmesį, kad galėtų pasiūlyti profesionalią pagalbą, pavyzdžiui, pasitelkdama menininkus, ir atverti erdvę savarankiškai ir visapusiškai mokinių kūrybai?
- Kokie yra sričių ir plotų kriterijai, kurie kelia iššūkių naudotojų norui kurti?
- Kokias dirbtuvių ir (arba) studijų koncepcijas, neapsiribojančias įprastais dalykų kabinetais, reikia taikyti mokyklos profiliui ir kokius mokymus šiose srityse reikėtų planuoti?
- Kaip vizualizuoti ir pateikti ne tik vertinimą pažymiais, bet ir su turiniu susijusius visų besimokančiųjų rezultatus?
- Kokie preliminarūs pokyčiai tikėtini planuojant patalpas? Kokią įtaką tai daro kiekiui, dydžiui, vidaus išplanavimui ir įrangai? Ko būtinai reikia, kas pageidautina, o ko nereikia? (Išsami erdvinių pasekmių analizė aptariama M6 modulyje „Mokyklos ir erdvės programos“.)

7 TEIGINYS

Mokymasis apie sveikatą ir sporto užsiėmimai vyksta stimuliuojančioje ir erdvioje aplinkoje.

Pagrindiniai klausimai:

- Kokių vidaus ir lauko mokymosi aplinkų ir erdvių reikia mokyklai, kad būtų sėkmingai mokomasi ir skatintų būti sveikus?
- Kokią reikšmę turi apšvietimas, oras, temperatūra ir ypač akustika?
- Kokios fizinės veiklos reikia, kad mokiniai būtų sveiki vidaus ir lauko erdvėse? Kaip turėtų būti projektuojamos poilsio zonos? Kokių reikėtų sėdėjimo vietų, sporto ir žaidimų įrangos? Kiek lauko erdvės reikia?
- Kokie reikalavimai keliami vidaus ir lauko, poilsio ir atsitraukimo zonoms?
- Kokių specialių judėjimą skatinančių priemonių galima įrengti (laipiojimo sienelė, gatvės krepšinio krepšiai, sūpynės, treniruoklių aikštelė ir kt.)?
- Kokio tipo valgyklos reikėtų (mišri virtuvė, pamaininis darbas; jaunesniems mokiniams: bendri pietūs klasėje, valgykloje ar savo klasėje)?
- Ar prie valgyklos turėtų būti prijungti kitas funkcijas atliekantys padaliniai (kavinė, kioskas, mokyklos socialinio darbo kabinetas, žaidimų išdavimo punktas, interneto kavinė, mokytojų susirinkimų vieta ir kt.)?
- Ar valgykla gali atlikti kitas funkcijas (pvz., susirinkimų salės)?
- Kokie preliminarūs pokyčiai tikėtini planuojant patalpas? Kokią įtaką tai daro kiekiui, dydžiui, vidaus išplanavimui ir įrangai? Ko būtinai reikia, kas pageidautina, o ko nereikia? (Išsami erdvinių pasekmių analizė aptariama M6 modulyje „Mokyklos ir erdvės programos“.)

8 TEIGINYS

Demokratiniam mokymuisi reikia demokratiškos mokyklos.

Pagrindiniai klausimai:

— Kokią reikšmę turi mokyklos bendruomenė, skirtingų mokymosi pakopų mokinių susirinkimai (bendra savaitės pradžia ar pabaiga ir pan.)?
— Kiek svarbūs mokinių komitetai (bendros mokinių atsakomybės padalinys, ginčų tarpininkai, pirmosios pagalbos tarnyba mokykloje, globėjai ir kt.)?
— Kaip turėtų būti kuriami bendri nuostatai ir bendros gyvenimo kartu taisyklės?
— Kaip galima tinkamai formuoti socialinį mokymąsi ir abipusį solidarumą ir (arba) paramą dalyvaujant visoms suinteresuotosioms šalims, ypač savivaldybei?
— Kaip galima optimizuoti mokinio dalyvavimą, užtikrinant pusiausvyrą tarp besimokančiojo apsisprendimo ir atsakomybės?
— Kaip konkrečiai reguliuojami konfliktai ir kaip besimokantieji gali aktyviai dalyvauti šiame procese?
— Kaip visi mokyklos darbuotojai gali konstruktyviai dalyvauti statybos projekte?
— Kokie preliminarūs pokyčiai tikėtini planuojant patalpas? Kokią įtaką tai daro kiekiui, dydžiui, vidaus išplanavimui ir įrangai? Ko būtinai reikia, kas pageidautina, o ko nereikia? (Išsami erdvinių pasekmių analizė aptariama M6 modulyje „Mokyklos ir erdvės programos“.)

Socialinė komunikacija	Solidarumas	Dalyvavimas	Konfliktų sprendimas
– Mokyklos vizija – bendrai parengtos taisyklės – socialinė bendrija – bendros šventės, iškilmės, akcijos	– Bendras visų dalyvavimas – paslaugumas	– Bendras apsisprendimas – bendra atsakomybė – klasės taryba – mokyklos parlamentas	– Laikytis taisyklių – mokytis iš modelių – įtraukti mokinius
Architektūros ir dizaino sprendimų pagalba			

9 TEIGINYS

Mokykla – tai pavyzdys, kaip elgtis su aplinka ir technologijomis.

Pagrindiniai klausimai:

- Kurios temos, priskiriamos tvarumo ir išteklių tausojimo kategorijai, turėtų būti įtrauktos kuriant mokymosi aplinką viduje ir lauke?
- Kokia yra dalykų mokymo koncepcija?
- Kokias funkcijas galima aptarti klasėje? Kaip galima padaryti jas apčiuopiamas, atsižvelgiant į tai, kad daugelis žmogaus sukurtų ir įtakotų techninių procesų yra beveik nematomi?
- Kaip visos suinteresuotosios šalys gali prasmingai ir aktyviai dalyvauti tausojant išteklius?
- Kokie preliminarūs pokyčiai tikėtini planuojant patalpas? Kokią įtaką tai daro kiekiui, dydžiui, vidaus išplanavimui ir įrangai? Ko būtinai reikia, kas pageidautina, o ko nereikia? (Išsami erdvinių pasekmių analizė aptariama M6 modulyje „Mokyklos ir erdvės programos“.)

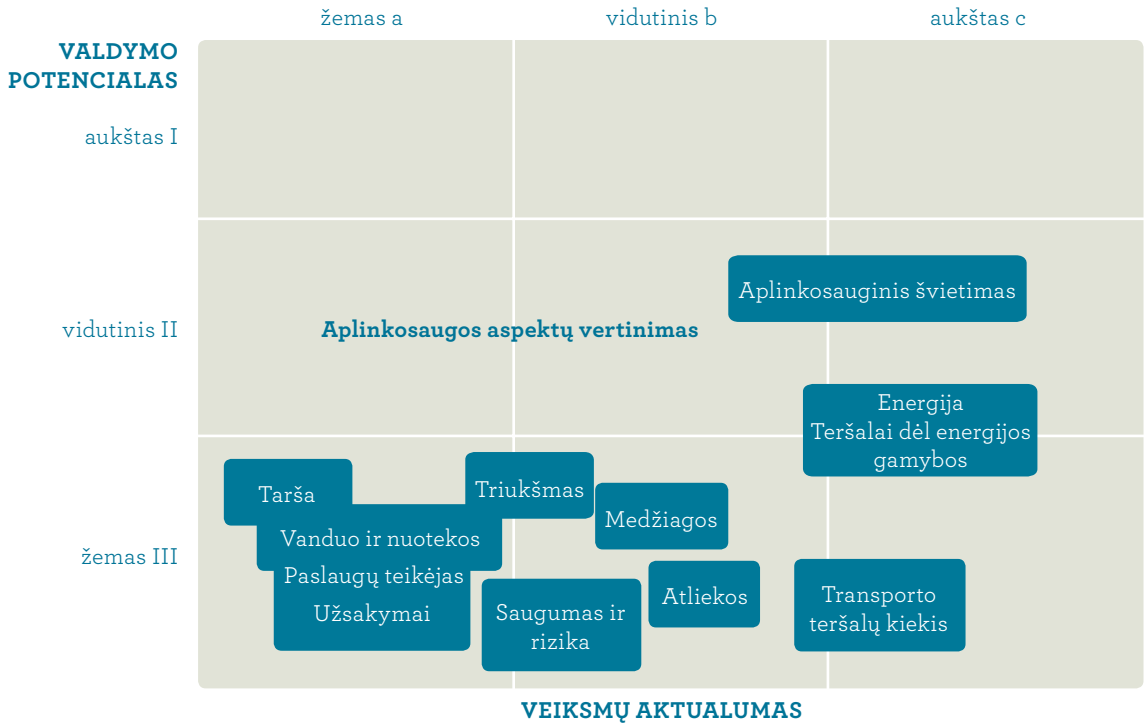

Šią vertinimo skalę galima panaudoti siekiant įvertinti aplinkosaugos padėtį ir išsiaiškinti veiksmų prioritetus, kaip siekti tvaresnio veikimo (šaltinis: *Matrix zur Bewertung der Umweltaspekte im Berufskolleg Neuss Weingartstraße* (liet. Aplinkosaugos aspektų vertinimo matrica), www.umweltschulen.de/audit/umweltaspekte.html)

10 TEIGINYS

Mokykla atsiveria miestui – miestas atsiveria mokyklai.

Pagrindiniai klausimai:

- Kaip mokykla turėtų atsiverti rajonui / bendruomenei?
- Kurios zonos turėtų būti atviros, o kurios – likti uždaros?
- Kokius savo programos mokymosi dalykus mokykla gali vykdyti ne mokykloje (teatras, muziejus, miesto parkas ir kt.)?
- Kokių priemonių mokykla gali imtis, kad būtų patraukli rajonui / bendruomenei ir prisidėtų prie teigiamo visos aplinkos vystymosi, teikdama paslaugas išoriniams vartotojams?
- Kokie yra visuomenės lūkesčiai dėl naudojimosi mokykla?
- Kokie preliminarūs pokyčiai tikėtini planuojant patalpas? Kokią įtaką tai daro kiekiui, dydžiui, vidaus išplanavimui ir įrangai? Ko būtinai reikia, kas pageidautina, o ko nereikia? (Išsami erdvinių pasekmių analizė aptariama M6 modulyje „Mokyklos ir erdvės programos“.)

MOKYKLA ...

... atsiveria miestui

- Mokymosi dalykai už mokyklos ribų
- Mokinių įmonės
- Projektai
- Renginiai

... pasikviečia rajono gyventojus į svečius

- Pasikviesti ekspertų
- Pasiūlyti erdvių
- Kavinė
- Švietimo pasiūlymai
- Tėvų iniciatyva
- Socialiniai projektai

... veikia kaip savivaldybės dalis

- Bendruomenės modeliai
- Partnerystė
- Biblioteka
- Žaidimų aikštelė
- Sporto įrenginiai
- Socialinis darbas ir jaunimo gerovė

Trumpa apžvalga

Ką daryti?	Suformuluoti ugdymo nuostatas remiantis dešimčia šio praktinio vadovo teiginių
Kam?	Kad apibrėžtume ir sukonkretintume pedagoginius reikalavimus bei tikslus, paaiškintume juos atsižvelgdami į erdvės reikalavimus; sukurtume pagrindą projektavimo užduotims vykdyti
Kas?	Mokyklos statybos projekto grupė kartu su mokyklos plėtros iniciatyvine grupe, tėvų atstovais, mokiniais
Kada?	Po modulių M2.2–M2.4 („Įkvėpimas ir informacija“), prieš modulį M6 („Mokyklos ir erdvės programos“)
Kiek trunka?	Jei mokykla jau turi parengtą mokyklos programą, šio modulio klausimai (padalijus darbą) gali būti nagrinėjami seminare. Priešingu atveju reikia tikėtis kelis mėnesius truksiančių mokyklos vidaus procedūrų

Patarimai dėl įgyvendinimo

- Priklausomai nuo to, kaip mokykloje vyksta diskusijos dėl jos plėtros, teiginių aptarimas gali paskatinti vidinius mokyklos procesus, kurių metu ilgalaikiai esminiai sprendimai dėl mokyklos struktūros (pvz., klasių komandų formavimas, integruota visos dienos mokykla ir pan.) turi būti aptariami mokyklos komitetuose ir priimami privaloma tvarka. Atsižvelgiant į tai, gali būti naudinga atvirus klausimus aptarti per vieną ar kelias ugdymo dienas prieš nulinio etapo seminarus arba tarp jų ir pateikti juos spręsti mokyklos konferencijoje. Kad planavimo procesas labai neužsitęstų, tikslinga šiam išaiškinimui nuliniame etape pasitelkti nepriklausomą tarpininką.
- Prireikus reikės išnagrinėti, ar projekto rengimo gairės gali būti interpretuojamos atvirai struktūriniu požiūriu, kad projektavimo procesą būtų galima pradėti nedelsiant, arba ar tikslinga mokyklai dar kartą duoti laiko būtinam aiškinimosi procesui.
- Jei esminiai pedagoginiai sprendimai jau priimti, pereinant prie baigiamųjų darbų galima susitelkti ties erdviniais reikalavimais. Šiuo atveju dėl šio žingsnio būtina pasitarti su architektu.
- Svarbu, kad seminaro dalyviai jau turėtų tam tikrų išankstinių žinių apie statybos projekto planavimo procesus ir etapus – jei reikia, dalyvaudami kitoje M2 skyriuje aprašytoje veikloje, pavyzdžiui, lankydamiesi mokyklose, dalyvaudami ekspertų paskaitose ir pan.
- Sistemingas pasivaikščiojimas po savo mokyklą su iš anksto parengtais klausimais taip pat naudingas siekiant aptikti erdvines problemas ir atskleisti jų potencialą. Šis procesas gali būti vykdomas tik mokyklos viduje arba dalyvaujant vietos iniciatyvinei grupei. Jo nereikėtų painioti su erdvės inventorizacija (M5).
- Dalyvaujantys švietimo veikėjai – mokiniai, mokytojai, auklėtojai, tėvai – gali pasidalyti darbus ir parengti orientacinius klausimus susitikimui, kurį, jei reikia, veda moderatorius.
- Iškilę esminiai klausimai turi būti pritaikyti arba papildyti atsižvelgiant į konkrečias problemas. Grafines santraukas galima naudoti kaip skaidres arba plakatus, kad būtų lengviau struktūruoti diskusijų procesą.
- Mokyklos vidaus konsultacijų proceso rezultatai turi būti pateikti susitikimo pabaigoje ir užfiksuoti protokole, kad iniciatyvinė grupė būtų pasirengusi tolesniam darbui.

M3. DIALOGAS

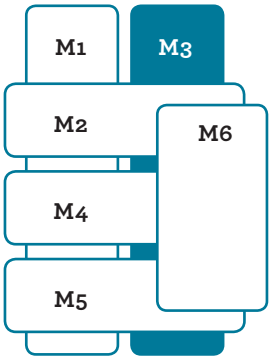

III
88 p.
ir toliau

Mokytojų ir projektuotojų dialogas yra pagrindinė sėkmingo mokyklos statybos projekto sąlyga. Šis modulis padeda pasiekti būtiną požiūrį į matymą ir mąstymą bei rasti bendrą kalbą. Tam puikiai tinka III skyriuje aprašytos „ugdymo-erdvės“ sąvokų poros: atviras ir uždaras, lankstus ir standus, judrus ir ramus ir kt. Toliau paaiškinama, kaip paskatinti dialogą ir kokius klausimus pateikti, kad padėtų suprasti ugdymo ir architektūros sąveikos kategorijas ir terminus.

PAVYZDYS: ATVIRAS IR UŽDARAS

— Ką konkrečiai atskiri projekto dalyviai turi omenyje vartodami sąvoką „atviras“, o ką – „uždaras“...
  ... švietimo kontekste?
  ... erdvės kontekste?
— Kiek atvira ir kiek uždara turėtų būti mokykla arba lauko erdvė pastačius naują mokyklą arba rekonstravus esamą?
— Kaip erdvė gali padėti suprasti ugdymo sąvokas „atviras“ arba „uždaras“?
— ir kt.

Kitos terminų poros:

— lankstus ir standus
— ištisinis ir fragmentuotas
— vidinis ir išorinis
— ramus ir judrus
— artimas ir tolimas
— įvairialypis ir vienalytis
— nežinomas ir žinomas
— atsparus ir trapus
— užbaigtas ir neišbaigtas

Galima veiksmų eiga

Pirmasis žingsnis:	Terminų porų parinkimas ir apibrėžimas
Antrasis žingsnis:	Kūrybinis etapas: smegenų šturmas pasirinkus terminų poras
Trečiasis žingsnis:	Atrinktų savybių, probleminių sričių ir įgyvendinimo idėjų rūšiavimas ir suskirstymas pagal eiliškumą ir prioritetus
Ketvirtasis žingsnis:	Atvirų klausimų rinkimas
Penktasis žingsnis:	Rezultatų apibendrinimas ir, jei reikia, tolesnių veiksmų nustatymas

Trumpa apžvalga

Ką daryti?	Vykdyti mainus tarp mokytojų, architektų, planuotojų ir administracijos
Kam?	Bendram supratimui apie erdvių ir ugdymo sąlygas bei jų tarpusavio sąsajas
Kas?	Visi projekto dalyviai
Kada?	Jei reikia, kartu vykdyti M2.5 modulį („Vizijos peržiūra“), tačiau galima atlikti ir savarankiškai arba pradedant darbą, susijusį su erdvine programa siaurąja prasme (M6)
Kiek trunka?	Vienas seminaras arba keli pokalbių turai

Patarimai dėl įgyvendinimo

- Moduliu galima naudotis esant įvairioms aplinkybėms pradiniame planavimo proceso etape, kai dar tik ieškoma kūrybinių idėjų.
- Keistis informacija galima bet kokia forma – komandoje, projekto, iniciatyvinėje grupėje ar rengiant individualius pokalbius, su vedėju arba be jo.
- Eiga gali skirtis priklausomai nuo grupės.
- Jei reikia, verta rasti labiausiai artimas terminų poras, atsižvelgiant į turimą laiką ir svarbiausią vykdomo projekto klausimą.
- Tinkami smegenų šturmo metodai gali paskatinti asociacijas, pavyzdžiui: „kilimėlio“ metodas, tylusis rašymas (rašomasis pokalbis), paveikslėlių asociacijos, kylančios iš duoto motyvų rinkinio aktualia tema, terminų asociacijos, minčių žemėlapis ir kt. (pavyzdžiui, žr. www.teachsam.de).
- Rinkti klausimus ir nustatyti jų prioritetus gali palengvinti įranga, pvz., magnetinės lentos, lipnūs taškai ir pan.
- Siekiant paskatinti dialogą tarp dalykų atstovų, seminaro dalyvius reikėtų suburti tikslingai: iš pradžių dalykų atstovai diskutuoja tarpusavyje, paskui juos galima sumaišyti. Arba iš pat pradžių sąmoningai sumaišyti („kilimėlio“ metodas).
- Jei reikia, galima juos supažindinti su III.2 skyriaus informacija. Deja, per ankstyvas teksto ištraukų naudojimas gali duoti ir priešingą rezultatą ir užblokuoti vaizduotę.
- Gali atsitikti taip, kad dalyviams kils klausimų, kuriuos pirmiausia ir reikėtų išsiaiškinti mokykloje arba pasitelkus architektus, pavyzdžiui: ar klasės durys turėtų būti su rankenėlėmis ir paprastai uždaromos? Arba kaip galima suderinti judėjimo reikalavimus su priešgaisrinės saugos reikalavimais?

M4. SAVIVALDYBIŲ PLĖTROS PLANAVIMAS

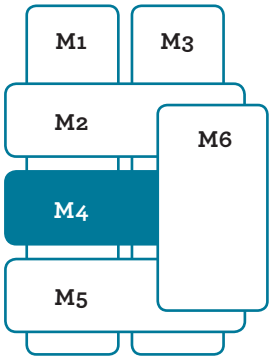

Nepaisant ribotų išteklių ir didžiulio lėšų trūkumo, savivaldybės, kaip mokyklų administratorės, turi užtikrinti vis didesnę kokybę administruojamose mokyklose. Kaip tai įmanoma padaryti? Konkrečios priemonės taip pat visada turi būti vertinamos platesniame savivaldybės kontekste, todėl mokyklų plėtros planavimas turi tapti integruotu ugdymo planavimu. Dėmesys sutelkiamas ne tik į atskiras mokyklas, bet ir į sinergijos klausimus: savivaldybės edukacinį kraštovaizdį kaip viena kitą papildančių sistemų tinklą.

Norint tai pasiekti, būtina žinoti, kokie yra poreikiai, pagal juos parengti tinkamą ugdymo pasiūlą ir ją fiziškai įgyvendinti, nepaisant to, kad daugelio vietovių biudžetai yra riboti. Neužtenka tikėtiną mokinių skaičių padalyti žinomiems mokyklų tipams ir, remiantis lyginamaisiais rodikliais, nustatyti ploto ir klasių poreikį. Būtina išsamiai aptarti dabartinius ir būsimus švietimo tikslus ir į tai strategiškai orientuoti visas turimas švietimo paslaugas.

Savivaldybės inventorizacija yra šio integruoto planavimo pagrindas. Ją sudaro sudėtinga bendros padėties analizė, apimanti šiuos aspektus:

— poreikiai,
— teisinės sistemos sąlygos,
— finansinės galimybės,
— švietimo ir miestų plėtros politinių tikslų ir prioritetų nustatymas.

Ypač pastarieji rodo, kad didėja ne tik projektavimo galimybės, bet ir projektavimo užduoties sudėtingumas. Tai pasakytina ir apie švietimo bei miestų plėtros koncepciją.

INTEGRUOTOS SAVIVALDYBIŲ INVENTORIZACIJOS SUDEDAMOSIOS DALYS

1. Mokinių skaičiaus ir erdvės pasiskirstymo prognozė

— Nors netoli namų esanti mokykla ir toliau išlieka labai svarbi, mobilumas didės dėl galimybės laisvai pasirinkti platesnio profilio ugdymo įstaigą. Migracijos srautai bus tiesiogiai susiję su paklausa ir lems pajėgumų trūkumą arba neproporcingą jų perteklių. Tad reikėtų neapsiriboti siauromis buvusio mokyklos rajono ribomis.

— Ypač mažuose ir vidutinio dydžio miestuose mokyklų pasirinkimui ateityje daug didesnę įtaką darys kaimyninių savivaldybių politiniai sprendimai (pvz., steigti bendruomenines, vidurines ir bendrojo ugdymo mokyklas miestuose, kuriuose nėra gimnazijų). Dėl to būtina susitarti. Laiku susipažinus su mokinių skaičiaus prognozėmis, jau ankstyvuoju mokyklos raidos etapu būtų galima parengti realius scenarijus. Jais remiantis vėliau bus galima priimti tikslesnius sprendimus.
— Oficialias statistines prognozes apie numatomą gyventojų skaičiaus raidą ir atitinkamą mokinių skaičių, parengtas apskrities lygmeniu, galima rasti adresu www.regionalstatistik.de/genesis/online.

2. Mokyklų koncepcijų analizė

Atliekant analizę šiuos skaičius reikia įvertinti atsižvelgiant į vietos mokyklų profilius ir ugdymo koncepcijas.

— Kokių švietimo koncepcijų esama ir kur? Kokių tikslų siekia įvairių tipų vietos mokyklos? Kokias koncepcijas reikėtų skatinti švietimo politikos srityje? Ar mokyklų skaičius ir numatoma jų plėtra atitinka tvarią savivaldybės mokyklos koncepciją?
— Šie turinio klausimai yra svarbiausi apibrėžiant švietimo politikos tikslus ir turi būti aptarti antrajame etape su mokyklų atstovais, mokyklų inspekcija ir administracija.

3. Ateities švietimo sistemos lūkesčiai[3]

— Kokie yra politinių mokyklų administracijos atstovų, mokyklų vadovų, tėvų ir mokinių pageidavimai dėl optimalaus savivaldybių edukacinio kraštovaizdžio?
— Šiame etape reikia įtraukti visas suinteresuotąsias šalis taikant tinkamus metodus, pavyzdžiui, interviu su svarbiausiais dalyviais, praktinius seminarus ir pan.

4. Būsimų švietimo pasiūlymų aptarimas ir formulavimas

— Ketvirtajame etape, palaikant dialogą su suinteresuotosiomis šalimis ir atsižvelgiant į pirmuosius tris mokyklų plėtros planavimo etapus, turi būti apibrėžti būsimo edukacinio kraštovaizdžio kontūrai.
— Vietos politikai turi kuo anksčiau įsitraukti į diskusijas. Vėliausiai šiame etape, atsižvelgiant į ekonomines galimybes, lūkesčiai turi būti suskirstyti į vizijas, ilgalaikius vystymosi tikslus bei dalinius etapus, kuriuos galima įgyvendinti per vidutinės trukmės ir trumpą laikotarpius.[4]

3
Mūsų kontekste „edukacinis kraštovaizdis“ – tai suplanuotas visų mokyklos aptarnaujamoje teritorijoje esančių institucijų, kurios prisideda prie švietimo ir ugdymo, t. y. įvairių tipų mokyklų ir jų pereinamųjų formų, vietinės kultūros pasiūlos, jaunimo gerovės įstaigų ir kt., ryšys.

4
Šio ir kitų punktų pavyzdžiai – tai , tarkim, projektai „Bildungszentrum Tor zur Welt“„(liet. „Edukacinis centras „Vartai į pasaulį“), Hamburgas (žr. taip pat p. 362 ir toliau) ir „Bildungslandschaft Altstadt Nord“ (liet. „Edukacinis kraštovaizdis senamiesčio šiaurinėje dalyje“), Kelnas (žr. taip pat p. 374 ir toliau).

— Idealiu atveju tvarus požiūris į švietimą kuriamas ir įgyvendinamas visų suinteresuotųjų šalių sutarimu.

5. Rekomendacijos ir įgyvendinimo sprendimai

— Šiame etape bendrai parengtos rekomendacijos turi būti pateiktos sprendimų priėmimo etape. Norint parengti privalomą ir galiausiai politiškai pagrįstą strateginį vidutinės trukmės ir ilgalaikį savivaldybių švietimo plėtros planą, reikia konkrečiai paskirstyti darbus ir parengti veiksmų bei išlaidų planą.
— Imdamiesi šių žingsnių, politiniai atstovai turi aiškiai išreikšti savo poziciją dėl įvairių savivaldybės mokyklų ateities. Mokyklų uždarymas neturėtų būti tabu, o jungimas ar naujų pastatų statymas vienoje vietoje neturėtų būti derinamas su griovimu kitoje.

Tik kruopščiai atlikus minėtus šiuolaikinio mokyklų plėtros plano etapus bus galima išspręsti daugelio piliečių nepasitenkinimą dėl mokyklų trūkumo ir pristatyti konkrečias bei realias ateities perspektyvas. Taip diskusijos tampa objektyvesnės, o sprendimus priimantys politikai ir administratoriai gali pereiti nuo reaktyvaus prie aktyvaus dialogo kuriant individualiai pritaikytą savivaldybių edukacinį kraštovaizdį.

Naujų mokyklų plėtros plane taip pat numatyta užtikrinti geresnės kokybės edukacinį kraštovaizdį, kuris taptų darnios miestų ir rajonų plėtros elementu labiau pritaikytose mokyklose ir jų pastatuose. Mažai tikėtina, kad artimiausioje ateityje atsiras šio proceso alternatyvų.

Retai pasitaiko, kad prieš pradedant vietos mokyklos statybas būtų parengtas tiksliai pritaikytas bendrasis mokyklos plėtros planas. Dažnai net ataskaitos apie mokyklos poreikius pasitelkiamos mokyklos plėtros planui peržiūrėti. Kad vienas kito neužgožtų, patartina atlikti laipsnišką ir kruopščią planavimo procedūrą, kurioje ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas sąsajoms ir sąlygoms.

Trumpa apžvalga

Ką daryti?	Integruota savivaldybių edukacinio kraštovaizdžio analizė
Kam?	Kad plėtotume esamų švietimo pasiūlymų potencialą ir sinergiją, apibrėžtume švietimo ateities tikslus ir strategijas. Tai ypač svarbu, kai esamas mokyklos plėtros planas akivaizdžiai pasenęs (dėl demografinių pokyčių, valstybės politikos reikalavimų, dabartinių švietimo koncepcijų ar mokyklų pasirinkimo). Kuo sparčiau bus imtasi veiksmų, tuo greičiau pavyks išvengti netinkamų investicijų (mokyklų pastatams atnaujinti ar priestatų statybai netinkamoje vietoje).
Kas?	Savivaldybės mokyklų statybos iniciatyvinė grupė, į kurią įeina švietimo institucijos, jaunimo gerovės tarnybos, pastatų valdymo, iždo, miesto plėtros ir kt. atstovai; išorės konsultantai arba tarpininkai; pasirinktinai ir, priklausomai nuo proceso etapo, taip pat turėtų dalyvauti politinių sprendimų priėmėjai iš kaimyninių miestų, regiono ir mokyklų atstovai, mokyklų administracija ir mokyklų inspekcija.
Kada?	Kuo anksčiau, proceso pradžioje
Kiek trunka?	9–12 mėnesių

Patarimai dėl įgyvendinimo

- Integruotas planavimas kainuoja brangiai, bet galiausiai padeda sutaupyti išteklių. Išsamios žinios apie pagrindines sąlygas padeda išvengti netinkamų investicijų, konceptualiai apžvelgti ir nuolat prižiūrėti edukacinį kraštovaizdį.
- Tikslinga įsteigti specialų tarpžinybinį organizacinį padalinį, kuris būtų atsakingas už mokyklų plėtrą ir teisės aktuose numatytų mokyklų administracijos užduočių vykdymą. Jis susietų įvairių administracinių padalinių interesus, pavyzdžiui, mokyklų plėtros planavimo ir paramos jaunimui, mokyklų plėtros, miestų plėtros ir vietos rinkodaros.
- Užuot sutelkus dėmesį tik į išorines, t. y. demografines ir erdvių, sąlygas, integruotai planuojant švietimą vis daugiau dėmesio turi būti skiriama vidinėms, t. y. švietimo politikai ir konceptualioms sąlygoms mokyklose ir švietimo įstaigose.
- Kiekvienas miestas yra skirtingas, turi skirtingus poreikius, finansines galimybes ar politines sąlygas. Miesto, savivaldybės ar atitinkamos gyvenamosios vietovės dydis taip pat gali labai skirtis, o tai turi įtakos edukaciniam kraštovaizdžiui. Tad nėra vieno sprendimo, kurį būtų galima rekomenduoti kaip pavyzdį, bet verta pasidomėti sėkmingomis kitų savivaldybių integruotomis koncepcijomis ir pasisemti įkvėpimo.
- Atliekant išsamią savivaldybės švietimo sistemos analizę, ypač kai sprendžiama dėl atskirų mokyklų uždarymo, tikslinga, kad prieš tai būtų atlikta inventorizacijos analizė (M5).
- Projektavimo biurai, kurie dalyvavo mokyklų plėtros procesuose, gali padėti planuoti ir koordinuoti.

M5. VIETOS IR PASTATŲ INVENTORIZACIJA

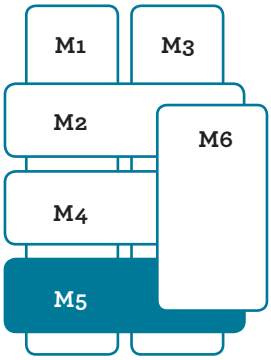

VIETOS ĮVERTINIMAS

Savivaldybės turi iš naujo įvertinti mokyklų sklypus ne tik dėl mokinių skaičiaus pokyčių ir būtinybės atnaujinti daugelį pastatų. Juos reikia iš naujo įvertinti ir dėl esminių švietimo koncepcijos pokyčių. Jų spektras labai platus: nuo naujų statybų (perstatymo) ar esminio mokyklos reorganizavimo iki (kartais tik atrankinio) esamų pastatų pertvarkymo ir visiško sklypo likvidavimo.

Atsižvelgiant į mokyklų plėtros ir švietimo politikos tikslus savivaldybės lygmeniu (M4), pirmiausia turi būti įvertinti šie atskiros vietovės aspektai:

Padėtis mieste arba savivaldybėje

- Vieta ir pasiekiamumas.
- Integracija ir aplinka – socialinė, pastato struktūra, atviros erdvės ir kt.
- Sinergija – bendradarbiavimo su kitomis švietimo, kultūros ir laisvalaikio įstaigomis miesto mikrorajone arba rajone galimybės.
- Galimas kaimynų vaidmuo naudojantis mokykla.

Sklypas

- Prieinamumas ir naudojimas: patogus ir saugus privažiavimas ir kt.
- Atpažįstamumas: identiteto ir vietos miesto kraštovaizdyje kūrimas.
- Ryšys: viešasis transportas (autobusų ir traukinių), dviračių ir pėsčiųjų takai, dviračių ir automobilių stovėjimo vietos ir kt.
- Aplinkos poveikis: triukšmas, išmetamosios dujos ir kt.
- Lauko erdvės: dydis, atsižvelgiant į numatomą mokinių skaičių, poilsio ir judėjimo zonos, sporto įrenginiai, galimybė įrengti mokyklos sodą ir auginti smulkius gyvūnėlius, medžiai ir augalai, natūrali aplinka ir kt.
- Plėtros sritys: galimybė išplėsti, pertvarkyti esamą plotą ir kt.

Pastatas (apytikslė sąmata)

- Vieta sklype ir prieinamumas.
- Prisitaikymas prie vartotojų poreikių: galimybė perstatyti, išplėsti pastatą ir kt.
- Pastato struktūra ir būklė: konstrukcija, energijos suvartojimas, poreikis atnaujinti ir kt. (pvz., dėl teršalų, akustikos, apšvietimo, vėdinimo).
- Erdvė: dydis ir paskirstymas, lankstumas, pritaikymo galimybės ir kt.
- Vidaus ir išorės erdvės sąsajos.
- Sprendimas dėl vietos ypač svarbus planuojant naujus objektus.

Pastato analizė

Mokyklų statyba dažnai tapatinama su jų rekonstrukcija ar perstatymu. Ateityje bus labai sudėtinga atlikti esamų mokyklų vidaus pertvarką ir išplėsti jų funkcijas. Atskirų objektų plėtra bus susijusi su kitų objektų uždarymu. Apskritai dėl visos dienos mokyklos ir naujų ugdymo reikalavimų (žr. 10 teiginių) bei demografinių pokyčių reikės papildomo ploto.

Griežti ir švelnūs kriterijai

Išsami inventorizacija sudaro galimybę įvertinti esamą padėtį, atsižvelgiant į būtinus struktūrinius patikslinimus. Patirtis rodo, kad praeityje griežti kriterijai, tokie kaip teisės aktais nustatytas ugdymo įstaigos plotas, pastato konstrukcijų apsauga, priešgaisrinės saugos užtikrinimas, energijos taupymas, kelių eismo sauga ir pan., dažnai buvo svarbesni už švelnius vertinimo kriterijus, tokius kaip geras funkcionalumas, pritaikomumas ar išvaizda. Neretai abu lygmenys buvo traktuojami visiškai atskirai vienas nuo kito.

Iš pirmo žvilgsnio neišvengiami sunkumai, kylantys dėl būtinybės techniškai atnaujinti patalpas, dažnai turi tiesioginį poveikį kasdieniam mokyklos gyvenimui, pavyzdžiui, priešgaisrinės saugos atveju. Deja, pokyčius dažnai lydi apribojimai, o ne ugdymo galimybių gerinimas. Toliau ypatingas dėmesys bus skiriamas ir švelniems, su naudojimu susijusiems inventorizacijos analizės klausimams.

Kiekybiniai ir kokybiniai kriterijai

Kaip ir savivaldybių lygmeniu, svarbu suderinti kiekybinius ir kokybinius pastato vertinimo kriterijus. Anksčiau mokyklų statybai keliami atnaujinimo reikalavimai daugiausia buvo grindžiami kiekybiniais vertinimais – ar esami plotai atitinka galiojančius orientacinius dydžius, juos viršija ar yra nepakankami? Šis mechanizmas apima ir atsakomybės pasidalijimą tarp kelių federalinių žemių. Priklausomai nuo projekto, savivaldybė kreipiasi į federalinės žemės administraciją dėl investicinių dotacijų ir subsidijų mokyklų statybai. Kvadratinių metrų skaičius yra tariamai objektyvus ir tinkamas finansinių asignavimų – ir teritorijos poreikių – vertinimo kriterijus. Vien kiekybinis vertinimas neleidžia taikyti individualaus požiūrio į kiekvieną konkretų atvejį ir nustatyti individualaus profilio. Gairės dažnai laikomos privalomomis, nors pati savivaldybė turi daugiau veiksmų laisvės. Siauras požiūris į finansavimą yra nepalankus mokyklų statybos projektams. Tokia atskaitos sistema gali būti tikslingai naudojama tolesniam patalpų programos vykdymui, tačiau ji turi būti specialiai pritaikyta projektui ir atitinkamiems naudotojų poreikiams.

Patalpų inventorizacijos etapai

Norint nustatyti mokyklos pastato atnaujinimo ir plėtros poreikius, būtina apžvelgti ploto rodiklius. Geriausias būdas gauti šią informaciją – apžiūrėti patalpas. Šį erdvinių pajėgumų įvertinimą papildo mokyklos pedagoginės kultūros, veiklos ir naudojimo modelių aprašymas. Planavimo ir investavimo sprendimai gali būti priimami tik analizuojant sąveiką tarp plotų ir veiklos, architektūros raiškos priemonių ir švietimo programinių įrankių. Neužtenka raginti suteikti daugiau erdvės, kas jau dešimtmečius pateikiama kaip vienintelis per ankštų patalpų problemos sprendimas. Reikia keisti erdves, atsižvelgiant į šiuolaikines ugdymo koncepcijas.

Apžiūra

- Išsamiame pastato inventorizacijos apraše turėtų būti pateikiama ši informacija:
  - Patalpos numeris
  - Pastato dalis
  - Aukštas
  - Būklė
  - Galimybė pertvarkyti
  - Galimybė palaikyti ryšius (sujungti į tinklą)
  - Atnaujinimo poreikio įvertinimas
  - Naudojimo ir patekimo santykis
- Duomenų rinkimą turėtų atlikti mokyklos statybos projekto grupė kartu su savivaldybės iniciatyvine grupe; jei reikia, turėtų dalyvauti mokinių ir tėvų atstovai.
- Kiekviename objekte reikėtų apsilankyti ir įvertinti – pirminį dabartinės būklės erdvių kokybės ir ugdymo tinkamumo įvertinimą galima pateikti, pavyzdžiui, vertinant mokyklą balais nuo vieno iki šešių.

- Pradinį atnaujinimo poreikio įvertinimą tikslinga suskirstyti į A, B, C ir D kategorijas (nuo trumpalaikio iki ilgalaikio darbų vykdymo).
- Informaciją ir vertinimus galima pažymėti kontroliniame sąraše, kurį reikia parengti kiekvienu atveju atskirai. Pirmiausia įvertinamos kiekvienos atskiros patalpos funkcijos ir užimtumas, po to – baldai ir e. laikmenų įranga.
- Pavyzdžiui, toks kontrolinis sąrašas gali būti naudojamas šioms patalpoms įvertinti: mokymo kabinetai ir zonos – judėjimo zonos (koridorius ir laiptai) – tualetai – mokytojų kambarys / ugdymo pagalbos punktai metų laidos komandoms – kopijavimo kambarys – individualios mokytojų darbo vietos – socialinio ugdymo kabinetas – valgykla / kavinė – mokyklos virtuvė – biblioteka / mediateka – kioskas – dalykiniai kabinetai (biologijos, chemijos, fizikos, technologijų) – gamtos mokslų priemonių saugykla – dirbtuvės (dailės, medžio, metalo, elektronikos, keramikos, tekstilės, dviračių) – daugiafunkcė salė – aktų salė / scena – lauko erdvė – įėjimo zona – poilsio ir žaidimų zona visos dienos mokyklai – tėvų konsultacijų kambarys – ginčų sprendimo biuras – bendros mokinių atsakomybės padalinio patalpa – tylos kambarys – ambulatorija – profesinio konsultavimo kabinetas – sargo kabinetas – sargo sandėliukas – valytojų patalpos – administracija – administracijos sandėlis ir kt.
- Vertinant patalpas, svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad daug kur egzistuojantis funkcinis suskirstymas dažnai nebeatitinka šiuolaikinių reikalavimų. Todėl apžiūros metu reikėtų atkreipti dėmesį ir į kylančius naudojimo konfliktus, kurie prieštarauja numatytoms ugdymo koncepcijoms. Be to, šiame sąraše galima iš karto pasižymėti, pavyzdžiui, kur dabar arba ateityje būtų galima sukurti naujų erdvinių klasterių.
- Tolesniuose planavimo etapuose pirmiausia svarbu psichologiškai atsiriboti nuo esamos padėties. Pasiteisino šis mąstymo būdas: apie mokyklos perstatymą (nuo pat pradžių) reikėtų galvoti taip, tarsi būtų pradedamos naujos statybos. Toliau reikėtų pamąstyti ne apie erdves, o apie veiklą ir funkcijas. Tai būtina sąlyga norint priimti tikrai tvarius sprendimus.

Ploto balansas ir kiekybinės konstrukcijos

- Remiantis vietoje atliktais tyrimais ir inventoriniais planais, turi būti sudarytas tikslus ploto pasiskirstymo vertinimas: kur ir kokio dydžio patalpų yra? Daugumoje savivaldybių tokie aprašai jau parengti, tačiau daugeliu atvejų jie nėra atnaujinti.
- Patirtis rodo, kad vien sąrašas lentelės forma nėra pakankamas planavimo vertinimo pagrindas. Rekomenduojama atvaizduoti plotų pasiskirstymą, pavyzdžiui, pavaizduojant kiekvieną patalpą kaip stačiakampį, proporcingu jos dydžiui masteliu 1:200 arba 1:100. Taip galima tiesiogiai suvokti plotų santykį ir erdvinius ryšius. Atsiribojus nuo architektūrinės tikrovės, kuri dažnai suvokiama kaip neliečiama, keičiasi galimybių supratimas – galima įsivaizduoti naujus erdvių derinius.

Veiklos diagramos

- Plotų pasiskirstymą ir kontrolinį sąrašą reikia papildyti veiklos schemomis, kuriose aprašoma mokyklos kasdienė veikla ir ugdymo koncepcijos: kas, kur ir kada vyksta? Ši „kasdienio gyvenimo choreografija“ rodo tiesioginį ryšį tarp kasdienės mokyklos veiklos ir erdvės.
- Naudingi pasirodė „patalpų naudotojų užrašai“, kuriuose fiksuojama įvairių naudotojų – mokinių, mokytojų, administracijos darbuotojų – veikla mokykloje ir judėjimas pastate vieną ar kelias dienas iš eilės. Kiti aspektai:
  - Kokią reikšmę turi didaktinis mokymas, komandinis ir individualus darbas?
  - Kokias veiklas galima išskirti – nuo skaitymo iki vaidinimo teatre, nuo sporto iki baigiamųjų egzaminų laikymo?
  - Ar veikla ritmiška ir kaip ritmas veikia elgesį erdvėje?
  - Kaip būtų galima apibūdinti įprastą dieną nuo atvykimo į mokyklą iki išvykimo (arba iki vakaro)?
  - Kokia veikla būdinga tam tikroms asmenų grupėms ir pavieniams asmenims?
  - Kas, kur ir kada lankosi dienos, savaitės ir metų bėgyje?
  - Kurios veiklos rūšys turi ypatingą reikšmę mokyklos dienotvarkėje?
  - Ar galima lokalizuoti pagrindines vietas ir (arba) tas, kurios traukia?

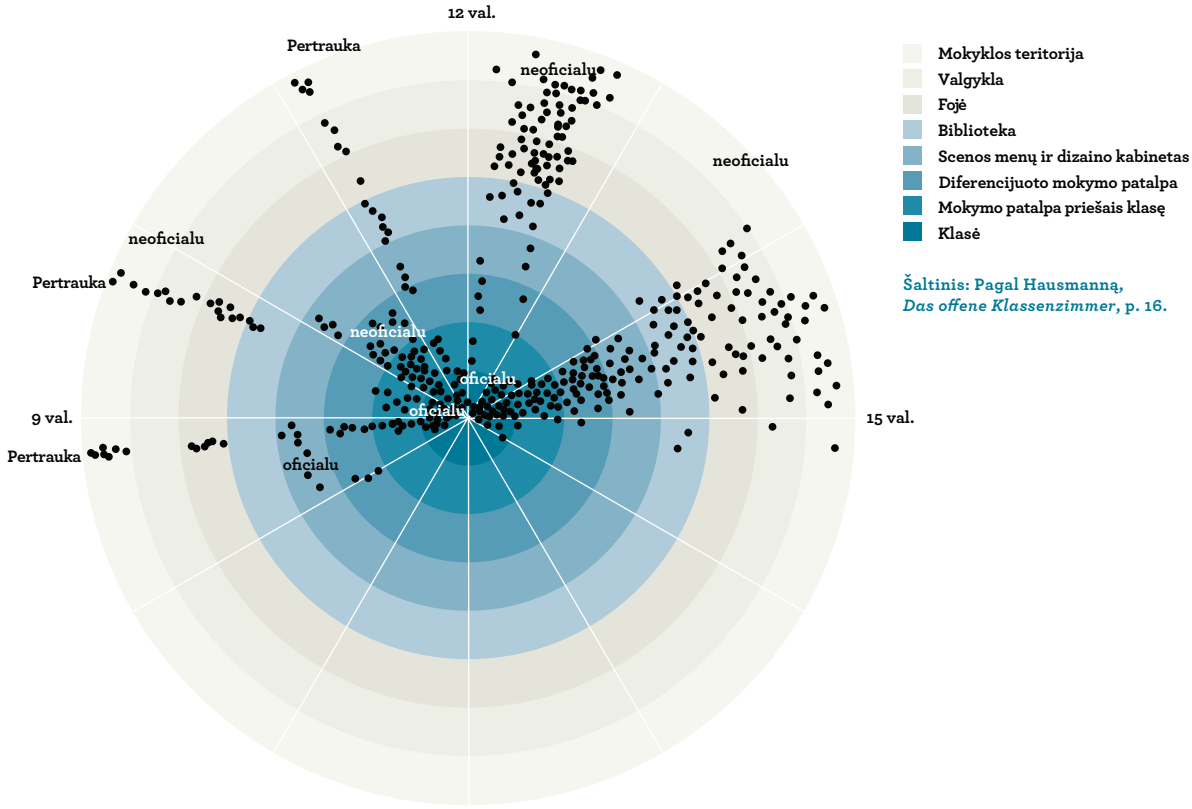

Šaltinis: Pagal Hausmanną, *Das offene Klassenzimmer*, p. 16.

Aplinkos sąlygos

- Ketvirtoji inventorizacijos sudedamoji dalis – svarbiausių inventorizuojamų mokyklos vietų aplinkos sąlygų aprašymas, papildytas atitinkamomis nuotraukomis. Kokią nuotaiką sukelia erdvė?
- Nepatenkinamos erdvės aplinkybės, kaip ir teigiamos, turi būti dokumentuojamos.
- Mokinių ir mokytojų apklausa (klausimynas arba interviu, taškų žymėjimas plane) padeda užfiksuoti erdvės atmosferą. Kur norėčiau būti? Kur man labai nepatinka būti (ne mano vieta)?

Techninė inventorizacija

- Pastato elementai formuoja erdves ir naudotojų elgesį ugdymo ir architektūros sandūroje. Juos turi papildyti šių sričių inžinerinė ekspertizė:
  - akustikos
  - oro kokybės
  - apšvietimo
  - energijos išteklių vertinimo
  - teršalų (pvz., asbesto) analizės
  - pastato konstrukcijos (įskaitant laikančiąją) būklės vertinimo
  - pastato konversijos potencialo vertinimo
  - ir kt.
- Daugeliu atvejų atlikus šiuos tyrimus buvo priimtas esminis sprendimas nugriauti pastatą ir pastatyti naują, net jei iš pradžių tai nebuvo planuota.

Trumpa apžvalga

Ką daryti?	Pasirinktinai atlikti mokyklos esamos situacijos analizę ir vertinimą vietos ir išplanavimo požiūriu (dažniausiai tai būna artėjantys pokyčiai, pavyzdžiui, priešgaisrinės saugos gerinimas, visos dienos mokyklos organizavimas, energetinė renovacija ir kt., taip pat mokyklos vietos analizė savivaldybės švietimo kraštovaizdžio kontekste ir kt.)
Kam?	Kad nustatytume potencialą, pagrįstume sprendimus dėl vietos ir būtinų arba galimų statybos priemonių
Kas?	Savivaldybės iniciatyvinė grupė, prireikus – išorės ekspertai
Kada?	Prieš pradedant rengti mokyklos ir erdvių programas
Kiek trunka?	Maždaug 4 savaitės kiekvienos mokyklos atveju

Patarimai dėl įgyvendinimo

- Inventorizaciją iš esmės gali vykdyti pati mokykla ir administracijos specialistai.
- Dažnai pasitelkiami ir išorės ekspertai, kurie įvertina esamą situaciją ir veikia kaip mokinių, tėvų, mokytojų, administracijos ir politikų matymų moderatoriai.
- Atskiri pokalbiai su pagrindiniais dalyviais, vykstantys inventorizacijos metu, dažnai suteikia įdomių įžvalgų apie kasdienį mokyklos gyvenimą. Mokinių, mokytojų ir tėvų nuomonės išsiskiria ne tik dėl populiariausios ar mažiausiai populiarios vietos mokyklos pastate.
- Esamai situacijai įvertinti gali būti naudojamas konkrečiam projektui skirtas kontrolinis priemonių sąrašas.
- Priklausomai nuo mokyklos lygio – pradinės, I ar II vidurinės mokyklos pakopų – priemonių poreikiai tikrai skiriasi.
- Inventorizacija yra ideali bendro planavimo proceso pradžia. Apžiūros ir analizės rezultatai turi būti pristatyti pirmajame seminare. Taip ankstyvajame etape sukuriamas aiškus ir skaidrus planavimo pagrindas, kuris privalomas visoms dalyvaujančioms šalims. Tuo remiantis reikėtų įvertinti būsimus planavimo pokyčius. Visais atvejais reikia išsamiai dokumentuoti inventorizacijos rezultatus.
- Gerų sprendimų dažnai atsiranda tik intensyviai diskutuojant apie kasdienį mokyklos gyvenimą ir tarpusavyje aptariant ugdymo tikslus bei erdvių galimybes. Atliekant inventorizaciją nuo pat pradžių daugiausia dėmesio reikėtų skirti mokyklos ugdymo programai ir jos poveikiui planinei erdvių struktūrai.
- Tiksli poreikių ir reikalavimų inventorizacija, pagrįsta ugdymo gairėmis, planuojant ateitį yra tokia pat svarbi, kaip ir kiekybinių duomenų apie mokyklos padalinį rengimas.

V
M2.5, 245 p. ir toliau

M6. MOKYKLOS IR ERDVĖS PROGRAMOS

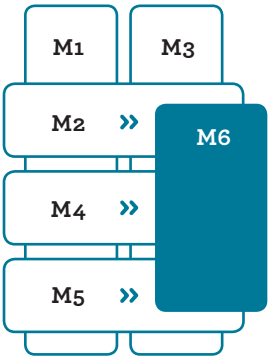

Pedagoginė, bendruomenės ir pastatų inventorizacija yra pagrindas nustatant būsimus naudojimo poreikius:

— Kokio erdvių išplanavimo ir struktūros reikėtų siekti?
— Kaip galima erdvėje pavaizduoti turinio sąsajas ir klasterio idėjas?
— Kaip galima pertvarkyti esamas erdves?
— Kokia yra skaidrumo ir lankstumo svarba?
— Kokią erdvių atmosferą reikia sukurti ir kur?
— Kur ir kokios įrangos reikia?
— Koks yra perstatymo potencialas?
— Kokios yra vietovės plėtros galimybės?
— Kokio bendradarbiavimo reikėtų siekti su partneriais už mokyklos ribų?

Integruoto planavimo procese, be daugelio galimų metodų, siūloma per keletą kartu su mokyklomis surengtų praktinių seminarų išnagrinėti šiuos pagrindinius (per)statymo klausimus. Pirmajame seminare aptariami inventorizacijos rezultatai ir nustatomi plėtros kriterijai. Antrajame – parengiami (trys) erdvių scenarijai, kurie gali būti toliau plėtojami tam tikrose srityse. Trečiajame seminare parengiamas apibendrintas planas su naudojimo ir erdvių programa, kuri vėliau bus priimta kaip rekomendacija sprendimui dėl statybos priimti. Veiklą tarp seminarų koordinuoja iniciatyvinė grupė.

Atsižvelgiant į platų klausimų spektrą, rekomenduojama pasitelkti mokyklų plėtros specialistų komandą (pedagogą ir architektą).

IV
192 p.
ir toliau

Tarp seminarų (paprastai tarp antrojo ir trečiojo) daugeliu atvejų pasiteisino tiek ekskursijos į pavyzdines mokyklas, tiek ugdymo dienos. Beveik visada artėjant erdvių pokyčiams vyksta intensyvus vidinės plėtros procesas ir koreguojama mokyklos ugdymo programa.

ATSKAITOS TAŠKAS (1 SEMINARAS)

IV
211 p.
ir toliau

Pirmajame seminare bus sistemingai pristatytos įžvalgos iš trijų sričių – ugdymo, mokyklų plėtros planavimo ir pastatų inventorizacijos. Daugiausia dėmesio skiriama abipusiam keitimuisi informacija ir susitarimams dėl bendro planavimo.

Erdvės naudojimo elementai

Po pirmojo seminaro teko kurti erdvių planavimo modelius. Paaiškėjo, kad iš pradžių tikslinga dirbti su atskirais erdvės naudojimo elementais, o ne iš karto kurti išbaigtus sprendimus. Pavyzdžiui, reikėtų atsakyti į klausimą, kokia turėtų būti mokymosi erdvė ateityje.

Kokia jos struktūra – papildyta klasė, klasteris ar atvira mokymosi aplinka? Koks turėtų būti skaidrumas ir kokios plotų proporcijos? Kaip turėtų būti įrengti gamtos mokslų ir technologijų kabinetai? Kaip turėtų būti organizuota mokyklos pagrindinė erdvė („širdis“) ir atviroji erdvė? Kaip ši mokymosi vieta susijusi su kitomis mokymosi vietomis? Kokio ryšio su aplinka pageidaujama? Kokią įtaką tai turi įrangai ir pan.? Galima tiesiogiai parodyti ugdymo ir erdvių sąvokų sąsajas, išsiaiškinti ugdymo ir architektūrinių sprendimų poveikį.

Reikia apibrėžti sprendimų priėmimo poreikį. Į kokius ugdymo sprendimus dar reikia atsižvelgti (M2), kad būtų galima priimti sprendimus dėl erdvių? Kuriose srityse pastato tyrimą reikia plėtoti toliau? Tuo siekiama sukurti bendrą vertinimo standartą, kuriame būtų apibrėžtos tiesioginės priklausomybės, pvz.: „Jei visos dienos mokykla bus ritmiškai integruojama į pamokas, bendrojo ugdymo erdvėje reikės šių patalpų, bendrojo ugdymo erdvėse – šių patalpų ir pan.“ Principas „jei – tai“ susieja ne tik erdvės naudojimą ir struktūrą, bet ir naudotojus, planuotojus bei miesto kaip užsakovo idėjas.

PLĖTROS SCENARIJAI (2 SEMINARAS)

IV
213 p.

Kitame etape pastato funkciniai elementai sujungiami į konkrečius viso pastato erdvių plėtros modelius (2 seminaras). Kadangi ugdymo reikalavimuose dėl patalpų naudojimo neišvengiamai esama prieštaravimų ir dviprasmybių, taip pat svarbu išsiaiškinti alternatyvių variantų prieštaravimus, kad vėliau būtų galima nustatyti prioritetus, kuo aiškesnius patikimumo, priimtinumo ir nuoseklumo požiūriu.

Šiame etape paprastai sprendžiami šie klausimai:

Mokymosi erdvių įrengimas

- Klasterių kūrimas.
- Mokymo, komandinio ir individualaus darbo svarba – diferencijuoto mokymo kabinetų poreikis – klasės reikšmė klasteryje (vienos klasės dominavimas arba daugelio skirtingų kabinetų lygiavertiškumas).
- Visos dienos mokyklos integravimas į mokymosi erdves.

Dalykinių kabinetų įrengimas

- Įrangos standartai (nuo universalios patalpos iki specialios laboratorijos, nuo žemųjų iki aukštųjų technologijų).
- Lankstūs ir mobilūs sprendimai.
- Dalykinių ir kasdienio mokymo erdvių sąsajos ir sinergija.

Mokytojų komandos darbo erdvės

— Centrinė mokytojų patalpa su įvairios paskirties zonomis arba decentralizuotos komandų stotys su centrine bendravimo zona, arba jų derinys.
— Individualių darbo vietų reikšmė.

Bendrojo naudojimo patalpos

— Bibliotekos, savišvietos centro, aktų salės, valgyklos įrengimas.
— Visos dienos mokyklai skirtų poilsio zonų išdėstymas ir funkcijos.
— Atvirų erdvių išdėstymas ir funkcijos.

Taip pat reikia spręsti architektūros ir dizaino klausimus, pavyzdžiui,

— atvirumo ir uždarumo požiūriu: ryšio tarp klasės ir prieigos zonos, ties klasterio riba, mokyklos pastato ir atviros lauko erdvės sąsajų vietose, ryšio tarp mokyklos ir aplinkinių teritorijų;
— lankstumo ir iš anksto nustatyto patalpų naudojimo požiūriu: kokiais atvejais tai galima pasiekti pertvarkant patalpas ir naudojant stumdomus baldus, o kada įmanoma pasirinkti skirtingas patalpas;
— kokią atmosferą ir kur reikėtų sukurti?

Galiausiai reikia apgalvoti ir įrangos bei interjero principus

— Įmontuojami arba stumdomi baldai.
— Spalvos ir medžiagos.
— Prijungimai prie medijos priemonių.

Plėtros perspektyvas reikėtų vertinti ne architektūrinių projektų, bet erdvės organizavimo principu. Vėliau jas reikia konkretizuoti architektūrinio (eskizinio) projekto forma. Vis dėlto šiame etape jau galima atlikti apytikslius išlaidų skaičiavimus (didelis, vidutinis ar mažas investicijų poreikis) ir įvertinti konstrukcijos patikimumą (pvz., priešgaisrinė sauga ir statika).

Vertinant alternatyvius organizacinius modelius išryškėja abipusis ugdymo ir erdvės sąlygiškumas; reikia įvertinti, ar įvairūs erdvių deriniai tinka kasdieniam naudojimui. Dažnai šio proceso metu dar kartą patikslinami vartotojų poreikiai arba keičiasi ugdymo prioritetai.

Rekonstruojant mokyklas, dažnai atsiveria naujų plėtros galimybių, nes plataus masto intervencijos, kokios kartais būna, pavyzdžiui, dėl struktūrinių priežasčių, dažnai neįvertinamos žvelgiant iš siauresnės mokyklos perspektyvos.

Kita vertus, planuotojai ir architektai mokosi, nes įgyja žinių apie kasdienį mokyklų gyvenimą ir mokymąsi, o ne tik apie bendrą erdvių programą pagal įprastas gaires. Savo ruožtu administracija, be kita ko, įgyja tvirtą ir motyvuotą pagrindą rengti politikams skirtas rezoliucijų rekomendacijas ir prašymus dėl investicijų.

Patirtis parodė, kad naudinga palyginti tris plėtros scenarijus. Juos rengia (savivaldybės arba išorės) mokyklos plėtros planuotojas arba specialistų komanda. Scenarijai pristatomi ir aptariami antrajame seminare. Tuomet darbo grupėse galima išsamiau aptarti atskirus elementus – nuo mokymosi vietos, dalyko mokymo ir komandų zonų iki bibliotekos, aktų salės ir valgyklos organizavimo.

APIBENDRINAMASIS PLANAVIMAS (3 SEMINARAS)

IV 214 p. ir toliau

Išsamiai aptarus įvairius scenarijus, išryškėja konkretiems projektams būdingi pagrindiniai klausimai. Planavimo sprendimai, be abejo, dažniausiai priimami po bendros diskusijos. Apibendrinamąjį planavimo etapą dažnai sudaro skirtingų scenarijų komponentai. Jie pateikiami visiems baigiamojo seminaro dalyviams aptarti ir išsamiai dokumentuojami.

Apibendrinamasis planavimas yra privalomas ir tvirtas pagrindas tolesniam projektavimo darbui. Jame apibrėžiama konkreti patalpų planavimo programa, juo remiantis priimami politiniai sprendimai ir atliekamas pirminis, tikslesnis išlaidų įvertinimas. Jis atkreipia dėmesį į poreikius, kuriuos reikia patikslinti pagal ugdymo koncepciją. 3 seminare turėtų būti pateikta aiški rezoliucijos rekomendacija dėl savivaldybės politinių sprendimų. Pastato naudojimo programa yra privalomas pagrindas tolesnei projektavimo procedūrai – priklausomai nuo konkretaus atvejo, architektūriniam konkursui, esamo pastato autorinės korekcijos užsakymui, dirbtuvių su bendruomene procedūroms arba tiesioginei sutarčiai (mažesnių apimčių projektams).

GALIMYBIŲ STUDIJA 1.0

Didelių ir sudėtingų, su keliomis mokyklomis susijusių projektų arba statybos projektų, apimančių dideles intervencijas į gretimų pastatų struktūrą, atveju gali būti tikslinga išnagrinėti erdvės planavimo modelį ir jį pagrįsti konkrečiomis išlaidų sąmatomis, o ne vienkartinėmis išlaidų prognozėmis. Tai turėtų būti nuodugniau apibendrinta galimybių studijoje.

Priklausomai nuo statybos užduoties ir jos išsamumo, galimybių studija gali būti grindžiama skirtingais reikalavimais, atsižvelgiant į atliekamus darbus:

a) Esamo pastato pertvarkymas, nedidelės su ugdymu susijusios atnaujinimo priemonės.
b) Esamo pastato perstatymas, kapitalinis remontas arba visiškas atnaujinimas.
c) Esamo pastato praplėtimas (jei reikia, kapitalinis remontas arba visiškas atnaujinimas).
d) Naujos statybos.

Visais atvejais reikia atsižvelgti į šiuos projektavimo aspektus:

— Susumuoti pagrindinius statybos suvaržymus (laikančiosios sienos, nekeičiamos vidaus vamzdynų sistemos, privažiavimo keliai, priešgaisrinės saugos reikalavimai, akustika ir apšvietimas, negalią turintiems žmonėms palanki, įtrauki plėtra ir kt.).
— Pavaizduoti naują funkcinę programą ir naujus reikalavimus (esamame) patalpų plane; visi suinteresuotieji asmenys turi įvertinti nepatogumus dėl apribojimų arba parengti sprendimų scenarijus.
— Pastato praplėtimo arba naujų statybų atveju: parengti teritorijos sąlygų sąvadą (sklypo užstatymo reglamentai, apsauginės zonos, kaimynystėje esančios saugomos teritorijos, inžineriniai tinklai, automobilių stovėjimo aikštelės ir kt.).
— Parengti išlaidų sąmatą ir suderinti ją su administracija bei politikais.
— Papildomai suderinti veiksmus su kaimynais ir rajono gyventojais.
— Jei reikia, komunikacijos tikslais sukurti (3D) maketą.
— Susumuoti pagrindines pastato projekto dalis.
— Pasiūlyti statybos priemonių taikymo principą.
— Nuodugniai suplanuoti laiką ir priemones, įskaitant būtinų įrenginių perkėlimą ir (arba) perdavimą.

Trumpa apžvalga

Ką daryti?	Sukurti suderintą reikalavimų aprašą, pastato naudojimo programą ir erdvių organizavimo modelį
Kam?	Kad parengtume projekto aprašymą, kuriuo remiantis bus priimamas sprendimas dėl statybos priemonių
Kas?	Savivaldybės iniciatyvinė grupė, mokyklos statybos projekto grupė, mokyklos plėtros projektuotojai arba specialistų komanda, išplėstinė vartotojų grupė, politikai

Kada?	Po inventorizacijos
Kiek trunka?	Nuo 4 iki 6 mėnesių

Patarimai dėl įgyvendinimo

- Parengti mokyklos ir patalpų programas su esamos situacijos analize, scenarijais ir apibendrinamuoju planavimu – elementais, kuriems reikia nemažai darbo jėgos. Tad planavimo proceso pradžioje reikėtų išsiaiškinti, kokias duomenų tvarkymo galimybes turi administracija ir kur gali būti naudinga išorės pagalba.
- Viso planavimo proceso metu būtina užtikrinti personalo tęstinumą, kad būtų garantuotas sprendimų priėmimo proceso nuoseklumas.
- Priimant sprendimus, reikėtų pasitelkti geras vaizdines priemones.
- Iš pat pradžių reikia nustatyti pakankamą, bet kartu ir lengvai įgyvendinamą laikotarpį.
- Politikai turi būti informuojami apie planavimo procesą, pavyzdžiui, pasitelkiant klausytojo statusą turinčius seminarų dalyvius; kartu reikia užtikrinti, kad diskusijų procesui nevadovautų ir jo nenulemtų partijų politika, nes politikai galiausiai turi išimtinę teisę priimti sprendimą dėl statybų.
- Reikia aiškiai atskirti darbo procesą nuo dalyvavimo proceso.
- Laikotarpis tarp seminarų turi būti skirtas privalomoms užduotims atlikti.
- Nuo pat pradžių reikėtų atkreipti dėmesį į tarpdisciplininį darbą (pvz., planavimo procesų neskirstyti į techninio ir kūrybinio pobūdžio).
- Kuo anksčiau reikėtų išsiaiškinti ugdymo klausimus – kuo aiškesni bus ugdymo teiginiai, tuo tiksliau bus galima nurodyti erdvių galimybes ir priimti tinkamesnius statybos sprendimus.
- Mąstymo ir planavimo procesas turėtų būti atviras.
- Scenarijai taip pat turėtų būti naudojami investicijų išlaidoms įvertinti.

BENDRA MODULIŲ APŽVALGA NULINIAME ETAPE IR KITI PLANAVIMO ETAPAI

Konsultacijos su mokyklų inspekcija

Pirmasis priemonių derinimo su savivaldos politikais etapas

Savivaldos politikų informavimas

Savivaldos politikų informavimas

Savivaldos politikų informavimas

Konsultacijos su mokyklų inspekcija

Projekto kūrimas / Nulinis etapas 1 | 2 a/b | (3) | (4)

Pranešimas apie poreikius

Pranešimai žiniasklaidai

M1 Platformos kūrimas
- Interesų, asmeninio ir kitų įvaizdžio nustatymas
- Prioritetai ir orientavimasis į tikslą
- Savivaldybės iniciatyvinės grupės steigimas
- Paaiškinimas dėl finansavimo
  Planavimo procesas
  Projekto raida (biudžetas, subsidijos ir kt.)

M3 Sąlygų dialogui sudarymas
- Diskusija dėl terminų porų

M2 Pedagoginė inventorizacija
Įkvėpimas ir informacija
- Statybos projekto grupės sudarymas
- Ekspertų paskaitos
- Apsilankymai mokyklose
- (Interneto) tyrimai

Nuostatų peržiūra
- Apžiūra, pasivaikščiojimas po savo mokyklą
- 10 teiginių patikra

M4 Savivaldybės inventorizacija
- Mokinių skaičiaus prognozė
- Apžiūra
- Mokyklų koncepcijų analizė
- Savivaldybių švietimo pasiūlymų koordinavimas (pedagoginis ir erdvinis)
- Sprendimai dėl statybos vietos
- Miestų plėtros tikslai

M5 Vietos ir pastatų inventorizacija
- Apžiūra
- Pagrindinės apklausos
- Ploto balanso vertinimas
- Ugdymo planas
- Pavyzdinių patalpų programų palyginimas
- Techninio inventoriaus suderinimas
- Ryšys su vietove ir kaimynyste

M6 Mokyklos ir erdvės programos

1 seminaras „Inventorizacijos analizė“
- Inventorizacijos rezultatų pristatymas
- (Pirmasis) organizacinių modelių nustatymas pamokoms, visos dienos ugdymui, specializuotoms pamokoms, bendroms patalpoms, komandų struktūroms

2 seminaras „Scenarijų kūrimas“

A) Bendri scenarijai
- Alternatyvūs organizaciniai modeliai

B) Erdviniai elementai
- Atskirų pastatų funkcinių elementų specifikacija, susijusi su klasteriais, visos dienos mokyklos integracija, atvirų erdvių, specializuotų patalpų, darbo vietų ir kt. sujungimu.

3 seminaras „Sintezės planavimas“
- Bendro plano parengimas ir pristatymas

Rezoliucijos rekomendacija

Pasirinkimas: Galimybių studija

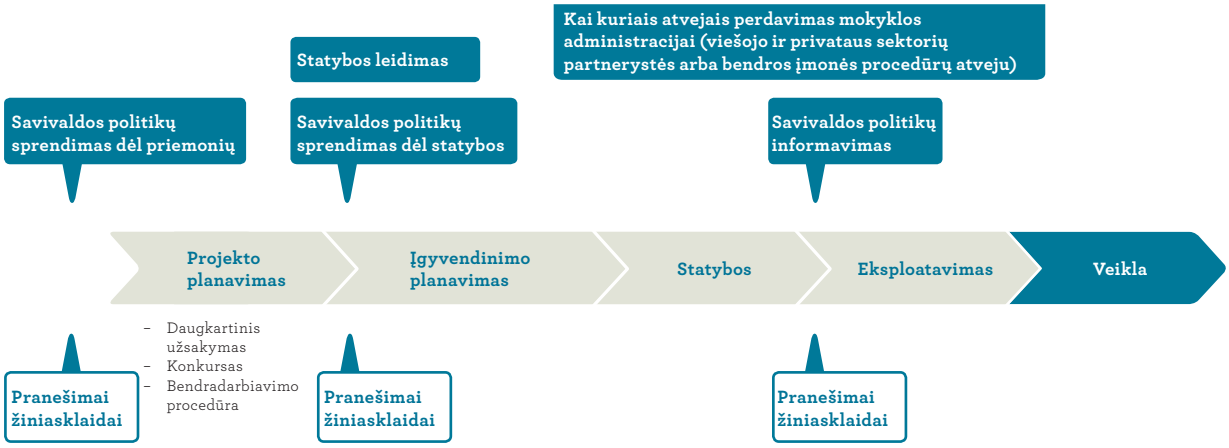
Statybos leidimas
Kai kuriais atvejais perdavimas mokyklos administracijai (viešojo ir privataus sektorių partnerystės arba bendros įmonės procedūrų atveju)
Savivaldos politikų sprendimas dėl priemonių
Savivaldos politikų sprendimas dėl statybos
Savivaldos politikų informavimas
Projekto planavimas
Įgyvendinimo planavimas
Statybos
Eksploatavimas
Veikla
– Daugkartinis užsakymas
– Konkursas
– Bendradarbiavimo procedūra
Pranešimai žiniasklaidai
Pranešimai žiniasklaidai
Pranešimai žiniasklaidai

VI

KONTEKSTINĖS ŽINIOS: 10 TEIGINIŲ ŠVIETIMO DISKURSE

II skyriaus teiginiuose išryškinami pagrindiniai ateities mokyklos aspektai, kurie turi lemiamos įtakos sprendimams dėl mokyklų statybos. Jie apibūdina besikeičiančios mokyklos pobūdį: pokyčiai visuose visuomenės sektoriuose reiškia, kad mokymosi ir mokymo poreikiai keičiasi taip pat sparčiai, kaip ir reikalavimai miestų mokyklų struktūriniam ir erdvių projektavimui. Šiame skyriuje dešimt teiginių bus pateikiami platesniame kontekste, o jų ištakos išsamiau pagrindžiamos ugdymo paradigmos požiūriu.

Kiekvienas iš dešimties teiginių gali prisidėti prie bendro mokyklos įvaizdžio kūrimo. Pavyzdžiui, Vokietijos švietimo sistemoje yra daug pavyzdžių mokyklų, turinčių veiklos profilį: komandų mokykla, demokratinė mokykla, mokykla su muzikos pakraipa, ekologinė mokykla ir kt. Tokiais atvejais vienas profilių dominuoja ir gali atsverti kitus. Kiekvienu konkrečiu atveju kuris nors vienas profilis gali būti laikomas prioritetiniu arba jam mokykloje gali būti skiriamas ypatingas dėmesys, be to, jis gali sietis su gretimais profiliais.

Šiame skyriuje naujosios ir senosios mokyklos kartais lyginamos tarpusavyje. Žinoma, naujovių yra ir senosiose mokyklose – ir atvirkščiai. Daugelis dalykų, kurie gali atrodyti perspektyvūs ir būdingi ateities mokyklai, kai kur jau įgyvendinti. Vienas iš pavyzdžių – mokyklos, pastaraisiais metais apdovanotos Vokietijos mokyklų prizu, kuris skiriamas už išskirtinai puikią ugdymo praktiką.[1] Šiose mokyklose, kaip ir daugelyje kitų Vokietijos mokyklų, nemažai kitokio mokymosi elementų jau įgyvendinami, dažnai nepaisant esamos architektūrinės erdvės ir įrangos.

1 Plg. www.deutscherschulpreis.de.

1 TEIGINYS

Mokymuisi reikia įvairių požiūrių, metodų ir rezultatų.

Per pastaruosius kelis dešimtmečius mokslo ir technologijų plėtra lėmė perėjimą nuo žinių atgaminimo prie įgūdžių ugdymo. Šis pokytis reiškia daugiau nei žinių apie naujus mokymosi metodus įgijimą. Skiriami keturi įgūdžių ugdymo lygmenys:

— Atsakomybė (ką turiu mokėti daryti, kad būčiau atsakingas?).
— Taikymas (kaip tai padaryti?).
— Supratimas (kodėl tai veikia?).
— (Sąvokų) išmanymas (kaip tiksliai išreikšti tai, kas vyksta, kad kiti suprastų?).

Atsižvelgiant į nuolatinį žinių poreikį, didėjantį žmogaus veiklos ir darbo procesų sudėtingumą bei įvairovę, įvairių dalykų mokymasis atmintinai nebetenka prasmės. Informacinių technologijų amžiuje yra ir kitų informacijos saugojimo ir, svarbiausia, paieškos būdų. Žinių įgijimas ir įtvirtinimas nėra savitiksliai, jie atlieka aptarnavimo funkciją. Kita vertus, išradinga naujos informacijos paieška ir susiejimas, taip pat šablonų ir taisyklių atpažinimas ir kūrimas – tai ta sritis, kur žmogus gali atskleisti ypatingus gebėjimus. Tad svarbu įgyti gebėjimų, kurie padėtų efektyviau surinkti, kritiškai įvertinti ir taikyti informaciją ir kuo plačiau ją panaudoti.

Žinios ir kompetencija

Šiuolaikiniai mokiniai turi išmokti užduoti tinkamus klausimus, o ne išmokti atsakymus mintinai, nieko nemąstydami. Jie turi išmokti patys spręsti problemas, o ne imituoti paruoštus sprendimus. Jie turi išmokti pripažinti, kad kiekvienas sprendimas kelia naujų problemų. Kad sugebėtų susidoroti su juos supančio informacinio pasaulio įvairove ir sudėtingumu, turi įgyti pamatinius supratimo įgūdžius. Mokiniai turėtų gebėti suprasti įvairius tekstus ir informaciją (ir ne tik ją atgaminti) – nesvarbu, ar tai būtų naujienos, įvairaus pobūdžio medžiaga iš interneto, dalykiniai tekstai, politiniai šūkiai, reklama, grožinė literatūra, matematikos formulės, gamtos mokslų modeliai ar diagramų legendos.[2]

2
Plg. Arnold, Erpenbeck, *Wissen ist keine Kompetenz.*

Mokiniai turi mokytis:

- suprasti, interpretuoti, kritiškai vertinti ir lyginti bet kokią informaciją prasmės požiūriu;
- savarankiškai ir suprantamai žodžiu ir raštu perteikti išmoktą turinį kitiems ir pateikti jį diskusijai;[3]
- pritaikyti tai, ką perskaitė, parašė, aptarė.

3
Šie įgūdžiai, angliškai vadinami „*literacy*“ (liet. raštingumas) yra vieni iš svarbiausių gebėjimų, tikrinamų PISA testais. Mokslininkai sutaria, kad šie įgūdžiai ypač svarbūs vėlesnei profesinei (ne tik akademinei) sėkmei.

Šių informacijos rinkimo ir apdorojimo įgūdžių negalima įgyti tiesiog „formaliai“. Vis dar būtina žinoti elementarius gamtos ir technologijų, visuomenės ir kultūros tradicijų faktus – jei nieko nežinai, negali užduoti klausimų. Tačiau vien *žinių* nepakanka. Be to, keičiasi visų dalykinių žinių svarba. Ypač tai patiriama besimokant aukštesnėse klasėse. Metodologiniai įgūdžiai ir gebėjimai tampa svarbesni už kiekybines žinias, o tradicinės ribos tarp dalykų tampa vis mažiau svarbios profesiniame gyvenime ir šiuolaikiniuose moksliniuose tyrimuose. Esminiai gyvenimo klausimai negali būti suskirstyti į dalykus, bet, kaip apibrėžta anksčiau pateiktoje kompetencijos sąvokoje, reikalauja sudėtingų jų tarpusavio ryšių sintezės.[4]

4
Taip pat žr. www.servicelearning.de: *Lernen durch Engagement* – tai mokymo ir mokymosi forma, kai mokinių socialinis įsitraukimas derinamas su dalyko mokymusi.

Mokymosi tyrimų rezultatai

Mokymosi mokslinių tyrimų rezultatai akivaizdūs: įvairialypis mokymasis yra būtina mokymosi sėkmės sąlyga.[5] Šiomis žiniomis naudojasi šalių, kurios gerai pasirodė tarptautiniuose mokinių pasiekimų PISA (angl. „Programme for International Student Assessment“ – vert. past.) tyrimuose, mokyklų sistemos. Neseniai patvirtinta, kad:

— mokymasis – tai procesas, įvairiapusiškai susiejantis aktyvią veiklą, emocijas, pažinimą ir situacijas. Jau pats procesas įtakoja tai, ką laikome žiniomis ir ugdome kaip įgūdžius. Šiame kontekste svarbiausias vaidmuo tenka ne tik racionaliems pažintinių gebėjimų įgijimo aspektams, bet ir vidinėms jėgoms bei lūkesčiams, kurie išjudina ir skatina mokytis;

— įsiminimo, išlaikymo atmintyje, elgesio kitimo, išradingumo prasme mokymasis ypač veiksmingas, kai jis yra vidinio noro, refleksijos (pripažinimo), aukšto lygio savarankiškumo (angl. „Learning by Doing“, liet. „mokymasis darant“) ir savarankiško apsisprendimo (savo poreikių realizavimo) derinys;

— mokymasis – tai visą gyvenimą trunkantis procesas, o įsisavinti mokymosi įgūdžius padeda įvairūs turimi įgūdžiai, priklausomai nuo amžiaus;[6]

— tarpdalykinis, į problemas orientuotas mokymasis padeda išmoktus dalykus perkelti į naujus kontekstus. Šis perkėlimas neužkerta kelio tolesniam mokymuisi, tačiau tarpdalykinį probleminį mokymąsi reikia papildyti kvalifikacijos kėlimo kursais, taip pat savarankiško ir grupinio mokymosi etapais. Šiam tikslui pasiekti reikalingas atviras mokymasis ir laikas;[7]

— besimokantieji visada daro įtaką kitų mokymosi procesui. Taip jie geriau suvokia, kaip patys mokosi, o jų mokymosi galimybės didėja, jei galima, pavyzdžiui, mokytis iš kelių klasių sudarytoje grupėje: čia mokiniai – ten mokytojai, čia klausytojai – ten kalbėtojai, čia stebimi – ten stebėtojai ir pan. Visų pirma abipusis mokymasis suteikia galimybę gauti grįžtamąjį ryšį ir pačiam suvokti mokymosi procesus. Tai yra būtinos veiksmingos mokymosi kultūros sąlygos.[8] Šiuo požiūriu įvairovės principas, įgyvendinamas įtraukiųjų mokyklų sistemoje, įgauna papildomą reikšmę.

5
Plg. įžangai, pvz., Arnold, Schüßler, *Wandel der Lernkulturen*; Reich, *Inklusive Didaktik*.

6
EBPO ne kartą pabrėžė, kad švietimo sistemos turėtų visapusiškai išnaudoti besimokančiųjų skirtumus ir kultūrinės aplinkos įvairovę mokymo praktikoje. Čia remiamasi klasikine Johno Dewey'aus idėja, kuris dar 1916 m. savo veikale „*Democracy and Education*“ pabrėžė, kad maža mokykla demokratinėje visuomenėje yra didelio masto demokratijos modelis.

7
Knygoje „*Critical Lessons – What our Schools Should Teach*“ Nel Noddings pabrėžia, kad šie gebėjimai visada susiję su kritiniu mąstymu, kuris negali būti ugdomas tik vienoje dalykinėje srityje.

8
Plg. įžangai, pvz., Reich, *Konstruktivistische Didaktik*.

Todėl dabartinis įtraukties reikalavimas pateisinamas ne tik siekiu, kad visiems besimokantiesiems būtų suteiktos lygios galimybės.[9] Visų pirma jis suteikia ir visiškai naują kokybę, t. y. įvairių perspektyvų, kurios būtinos mokantis;

— kad mokymasis kaip jau žinomų žinių rekonstrukcija nėra paprastas imitavimas ar atgaminimas, bet turi būti aktyvus įsisavinimo procesas, kuris, besimokančiųjų požiūriu, visada modifikuoja, laužo, keičia tai, kas jau įgyta. Šiuo tikslu mokytojai turi taikyti metodus, kurie visapusiškai įgalintų į veiksmą orientuotą mokymąsi. Mokymasis ypač veiksmingas, jei yra aktyvus ir orientuotas į rezultatus. Tad reikėtų itin kritiškai vertinti įprastiniame mokyme vyraujančius paskaitų ar apklausos formos metodus. Mokymo ir mokymosi tyrimai aiškiai parodė, kad neefektyvus šių vienpusių procedūrų pobūdis neleidžia daugumai besimokančiųjų taikyti kūrybiško ar į problemų sprendimą orientuoto mokymosi.[10]

Kad mokyklose būtų skatinamas toks mokymosi būdas, mokiniams turi būti pasiūlyta tinkama laiko ir erdvės koncepcija, kuri apimtų gana ilgus mokymosi etapus su savarankiško mokymosi pakopomis ir atitiktų ne tik dalykinius, bet ir aukštus socialinius, emocinius bei estetinius reikalavimus.[11] Tam reikia gana didelių ir gerai suplanuotų erdvių, nes kai kuriose bendrose mokymo patalpose vienam mokiniui vis dar skiriamo dviejų kvadratinių metrų ploto nepakanka.

Šiomis įžvalgomis remiamasi vertinant švietimo sistemų kokybę EBPO ir UNESCO ugdymo koncepcijose bei tarptautiniuose mokyklų veiklos testuose pagal PISA. Apibendrinant galima teigti, kad tarptautinių mokymosi tyrimų požiūriu, sėkmingas kompetencijų įgijimas iš esmės vyksta pagal tris būtinus kriterijus[12]:

1. Mokymasis turi būti grindžiamas galimybių įvairove, kad besimokantieji galėtų naudotis įvairiais ištekliais ir sprendimais. Šios galimybės leidžia lavinti tokius įgūdžius, kaip priimti skirtingus požiūrius, mokytis iš stebėjimų, ugdyti pagrindines demokratines nuostatas ir ypač atmesti dogmatinius požiūrius.
2. Mokymasis turi sudaryti sąlygas taikyti skirtingus, aktyvius ir iš esmės savarankiškus mokymosi metodus, kurie užtikrintų įvairių mokymosi tipų įvairovę ir leistų visiems besimokantiesiems plėtoti savarankišką mokymąsi.

9
Žr. visų pirma UNESCO, *Inklusion*; taip pat žr. komentarus dėl 5 teiginio.

10
Tai savaime suprantamos tiesos, kurios šiuo metu pateikiamos įvairiuose standartiniuose pedagoginės psichologijos vadovėliuose. Plg. Ormrod, *Human Learning; Ormrod, Educational Psychology; Slavin, Educational Psychology; Woolfolk, Educational Psychology*.

11
Žr., pvz., Harvardo aukštosios pedagogikos mokyklos (angl. „Harvard Graduate School of Education“) vykdomą projektą „Project zero“: http:// pzweb.harvard.edu/. Ši ugdymo praktika, daugiausia įkvėpta Howardo Gardnerio, yra pavyzdinė mokykla, kurioje nuosekliai laikomasi į kompetenciją orientuotos konstruktyvistinės pedagogikos krypties. Taip pat žr. Reich, *Systemisch-konstruktivistische Pädagogik*, kur pateikiama įvadinė informacija apie šią temą Vokietijoje.

12
Plg. ypač Reich, *Konstruktivistische Didaktik*. Geram loginiam pagrindimui žr. Kalantzis, Cope, New Learning.

3. Mokymosi rezultatai turi būti patikrinami ir pripažįstami, ne tik vertinami pažymiu. Atsižvelgiant į šiuolaikines technines galimybes, šie mokymosi „produktai“ gali būti labai įvairūs: nuo teatro spektaklio iki pristatymo internete, nuo parodos Tėvų dienos proga iki jaunųjų tyrėjų (vok. „Jugend forscht“) projekto. Mokymosi tyrimų, funkcinių smegenų tyrimų ir kultūros bei socialinių mokslų duomenys iš labai skirtingų perspektyvų patvirtino, kad ši požiūrių ir mokymosi būdų bei mokymosi rezultatų įvairovė yra esminė sėkmingo mokymosi prielaida.[13]

13 Be jau minėtų mokymosi tyrimų, šį aspektą ypač sustiprina smegenų tyrimų duomenys. Plg., pvz., Bauer, *Lob der Schule*; Hüther, *Die Macht der inneren Bilder*.

2 TEIGINYS

Mokomasi savarankiškai, poromis, mažose grupelėse, to paties arba skirtingo amžiaus grupėse.

Geri santykiai tarp besimokančiųjų ir mokytojų grupėse ir tarp jų dabar laikomi svarbia, jei ne lemiama, sėkmingos, teigiamos mokymosi aplinkos ir su ja susijusių mokymosi rezultatų sąlyga. Pozityvūs abipusiai santykiai labai svarbūs mokymuisi, nes besimokantieji niekada nesimoko tik dėl savęs ar dėl paties dalyko, bet visada būdami socialinėje ir emocinėje situacijoje, susiję su mokytoju, kurį vertina, taip pat su klasės draugais.[14] Toks mokymasis santykių pagrindu yra dar lengvesnis, kai mokykla tampa namais, socialinio ir emocinio saugumo bei pasitikėjimo vieta, kur žmonės vieni su kitais elgiasi humaniškai, supranta ir užjaučia vieni kitus, yra sąžiningi ir paslaugūs.

14 Ypač socialiniai psichologiniai tyrimai empiriškai įrodė sėkmingo bendravimo sąlygų ir emocinių veiksnių svarbą. Žr. plačiau, pvz., Aronson, *Sozialpsichologie*. Komunikacijos teorijos įrodė sėkmingo bendravimo būtinybę visose gyvenimo srityse, taip pat ir mokykloje.

Mokinių komandinis darbas

Be asmeninės veiklos, mokymasis visada reikalauja pripažinimo, dialogo ir diskusijų su kitais. Klasikinė standartinė situacija – frontalus mokymas klasėje – negali padėti siekti šio tikslo. Reikia ne tik individualaus mokymosi patirties individualizuotoje mokymosi aplinkoje, bet ir komandinio darbo patirties mažose ir didelėse grupėse. Šiam tikslui mokykloms reikia sukurti koncepciją ir aplinką, kurios susietų didaktinį mokymą su aktyviu mokinių darbu, pomėgiais ir polinkiais. Mokyklos socialinė aplinka ir erdvė turi suteikti galimybę greitai ir lanksčiai keisti socialines mokymosi formas (instruktažą, individualų darbą, darbą grupėse, pristatymą klasėje arba didelei auditorijai) bei taikyti platesnio pobūdžio mokymosi formas, pavyzdžiui, organizuoti savišvietos centrą su individualiai pateikiama medžiaga, projektinį darbą ir seminarus pagal pomėgius bei polinkius.[15]

15 Plg. mokymosi formas knygoje Reich, *Inklusive Didaktik*.

Mokymasis heterogeninėse grupėse

Išplėsta švietimo samprata, kuriai mes atstovaujame, atitinka švietimo sampratą, kuri praktikuojama gerų rezultatų pasiekusiose tarptautinėse mokyklų sistemose, daugiausia dėmesio skiriančiose mokinių grupių sudėties įvairovei. Ji grindžiama įvairiais mokymosi metodais, kuriuos taikant mokyme reikia laiko ir įvairių erdvės aplinkybių. Šiems metodams priskiriami ir tokie, kuriuose socialinis mokymasis sutampa su mokymusi kaip visuma, nes būtent čia, nepaisant įvairovės, susiformuoja bendravimo ir elgesio sąlygos, užtikrinančios sėkmingą bendrystę. Nė vienas besimokantysis negali būti paliktas nuošalyje ar išstumtas iš šios sistemos. Mokiniai turėtų būti skatinami kuo daugiau mokytis savo iniciatyva ir su atsidavimu. Sėkmingas mokymasis turi sudaryti kuo platesnes ir visapusiškesnes mokymosi sąlygas bei suteikti pakankamą paramą. Kas susiduria su situacijomis, kurios baigiasi nesėkme, paprastai mažai ko išmoksta. Mokslo ir technologijų visuomenėje socialinė sėkmė labai priklauso nuo to, ar ją pasieks platūs gyventojų sluoksniai.

Mokytojų komandinis darbas

Geri mokytojų ir kitų mokymo proceso dalyvių santykiai ypač išryškėja dirbant komandoje. Mokyklose tai nėra savitikslis dalykas. Keturi pagrindiniai komandinio darbo poveikiai:

1. Darbas komandoje ypač pagerina mokymąsi klasėje ir padeda atskiriems mokiniams. Mokyklos darbo pagrindas – tai galimybė sudaryti privalomus susitarimus tarp klasės mokytojų, susieti dalykines žinias, suderinti metų darbo planą, aktyviai keistis patirtimi, perduoti patikrintą mokomąją medžiagą ir kartu teikti pagalbą mokiniams kritinėse situacijose.
2. Komandinis darbas didelėje mokykloje sukuria lengvai valdomas struktūras. Jei socialinio vieneto dydis viršija 120–150 narių, tikimybė, kad visi iš tikrųjų pažįsta vieni kitus ir tikrai susiburs bendriems veiksmams, sparčiai mažėja. Tai rodo empiriniai mokyklų tyrimai.[16] Bendrumo jausmas vis dažniau gali būti perteikiamas tik simboliškai.

16
Grupių dydžiai ir jų poveikis dažniausiai yra socialinės psichologijos tyrimų objektas. Kuo didesnės grupės, tuo didesnis anonimiškumas, net jei taikomos veiksmingos pedagoginės priemonės, kuriomis siekiama to išvengti. Labiau pasiteisinusios mažesnės grupės; manoma, kad mokyklų klasėse tinkamiausios mažesnės nei 20 mokinių grupės. Kuo didesnė klasė, tuo daugiau grupių, o tai gali apsunkinti mokymo ir mokymosi procesą, nes mokytojai negali skirti pakankamai individualaus dėmesio mokiniams. Plg. įžangai, pavyzdžiui, Blatchford, Baines, Kutnick, Martin, *Classroom contexts*.

Dėl to intensyvėja nuasmeninimo, atsakomybės išsklaidymo, naikinimo ir nekontroliuojamo aplaidumo mokyklų patalpose procesas. Svarbią reikšmę mokykloms turi ryšys tarp darbuotojų skaičiaus ir socialinio bei darbo klimato kokybės. Dėl to jokiu būdu neturime grįžti į „nykštukinę mokyklą“. Išeitis – kurti pusiau autonominius padalinius (pvz., klasterius), kuriuos organizuotų kompetentingų mokytojų grupės.

3. Komandinis darbas mokytojams žymiai palengvina darbą. Naujausi mokytojų sveikatos tyrimai rodo akivaizdų ryšį tarp bendradarbiavimo atmosferos ir veiksmingų komandinio darbo struktūrų bei perdegimo ir (arba) pravaikštų dėl ligos.[17]
4. Komandinis darbas yra teigiamas pavyzdys individualiai ir socialinei mokinių veiklai. Tik tokio elgesio, kuris konkrečiai rodomas, galima reikalauti ir iš besimokančiųjų. Visų mokykloje dirbančių asmenų – nuo mokinių iki mokyklos sargų, nuo mokytojų iki tėvų, nuo administracijos iki mokyklos socialinių darbuotojų, mokyklos gydytojų ar psichologų – bendradarbiavimas yra pavyzdys mokiniams.

17 Plg., pvz., Schaarschmidt, *Psychische Beanspruchung im Lehrerberuf; Kliebisch*, Meloefski, LehrerGesundheit. Patarimai mokytojams: Schaarschmidt, Kieschke, *Gerüstet für den Schulalltag.*

Sėkmingai veikiančiose mokyklose tvarios ir atsparios mokytojų komandos ir kolegialus bendradarbiavimas atsiranda ne dėl moralinių raginimų ar grupinės dinamikos pratybų, bet dėl konkretaus ir suplanuoto struktūrinio vystymosi. Šios struktūros skiriasi priklausomai nuo mokinių skaičiaus ir amžiaus bei mokyklos tipo: tandemai, metų laidos klasių grupės mokosi nuo trečios iki šeštos klasės mokymo dalykų principu suformuotose grupėse.[18] Be to, yra stebėjimo, ilgalaikio planavimo ir laikinų projektų grupių. Be tinkamo personalo planavimo, privalomų susitarimų ir tvarkaraščių, būtina struktūrinė plėtra, apimanti mokyklos erdvių koncepciją, atitinkančią socialinių darbo procesų „logiką“.

18 Komandinis mokymas – tai tikslas, kurį galima įgyvendinti sujungus kelias klases. Plg. Kricke, Reich, *Teamteaching.*

Santykiai klesti esant tam tikram ryšiui, tačiau bendravimui reikia ir saugios erdvės. Taip galima sukurti veiksmingą bendravimo kultūrą. Bendravimo erdvių reikia netoli klasės, kur mokytojai ir besimokantieji galėtų netrukdomai susitikti, atvirai bendrauti, susitarti dėl taisyklių, nustatyti asmeninius tikslus ir gauti kritišką grįžtamąjį ryšį. Ši apsaugota susitikimų vieta taip pat svarbi tėvų pokalbiams ir komandos susirinkimams.

Atviras bendravimas, kuris kitose darbo srityse laikomas savaime suprantamu dalyku, yra būtina mokytojų profesinių gebėjimų sąlyga. Dėl šio naujo profesinio vaidmens, kuriam anksčiau buvo priskiriamas „vienišo vilko“ statusas, apibrėžimo daugelyje švietimo įstaigų vis dar kyla neaiškumų.[19]

— „Užmezgant tarpusavio santykius reikia bendrauti ir laikytis nedidelio atstumo. O man svarbiau atsitraukti.“
— „Papildoma komandinio darbo našta yra per didelė.“
— „Jei trūksta tarpusavio supratimo, net ir geriausia komandinė patalpa nepadės.“
— „Niekas negali būti priverstas bendradarbiauti.“
— „Metų laidos komandos neveikia, nes kolegos turi peršokti iš vienų metų į kitus.“
— „Prieš klasę mokytojai lieka galiausiai vieni.“
— „Mokiniai užmezga ryšį ne su komanda, o su savo mokytoju.“

Dažnai šie vertinimai grindžiami neigiama nesėkmingo bendradarbiavimo patirtimi. Tačiau bendradarbiavimas, atsižvelgiant į minėtus reikalavimus, dažniausiai būna sėkmingas, jei:

— mokyklos vadovybė taiko jį ne paviršutiniškai, bet nuosekliai ir turėdama aiškius tikslus;
— profesionaliai vadovaujama (komandų dydis, terminai, užduotys, vadovavimas, dokumentacija, grįžtamojo ryšio ciklai ir kt.);
— pateikiami realūs lūkesčiai (komanda – tai ne draugų ratas);
— mokymosi rezultatai yra geri.

Apibendrinant galima teigti, kad ateityje sėkmingos mokyklų sistemos bus atpažįstamos visų pirma pagal gerus tarpusavio santykius ir bendravimą. Juos pirmiausia turi išsiugdyti mokytojų ir mokyklos vadovų komandos, kad galėtų tapti pavyzdžiu visai mokyklai.[20] Mokyklos kaip socialinės vietos kokybė yra lemiamas veiksnys. Jei pavyks užmegzti lygiavertiškumo, galimybių stiprinimo ir pripažinimo santykius, pasiteisins investicijos ir noras būti socialiniu pavyzdžiu. Šiuo klausimu jau atlikta patikimų tyrimų, kuriuose aptariamos ilgalaikės ekonominės pasekmės visuomenei.[21]

19
Plg. apie besikeičiančius mokytojų rengimo modelius, pvz., Reich, *Lehrerbildung*.

20
Apie reikalavimų profilį žr. Reich, *Inklusion und Bildungsgerechtigkeit*.

21
Plg. Wilkinson ir Pickett, *The Spirit Level*. EBPO požiūris į neveiksmingą mokyklų sistemą, kuri nesuteikia geresnių galimybių: EBPO, *The High Cost of Low Educational Performance*.

3 TEIGINYS

Visos dienos mokykla – tai mokymasis, fizinis aktyvumas, žaidimai, linksmybės, bendravimas, valgymas ir daugybė kitų sveiku ritmu vykstančių veiklų.

Daugėjant dirbančių abiejų tėvų, didėja ir visos dienos mokyklų poreikis, ypač didžiuosiuose miestuose. Naujausi Vokietijos jaunimo instituto „AID:A II“ tyrimo „Augame Vokietijoje“ (vok. „Aufwachsen in Deutschland“) duomenys rodo, kad 67 proc. visų pradinių klasių mokinių tėvų Vokietijoje reikia papildomos vaiko priežiūros. Iš jų 40 proc. norėtų, kad būtų galima pasirinkti ne tik iš tradicinių popamokinės priežiūros įstaigų, bet ir siūloma visos dienos mokykla.[22] Šiuo metu valstybines arba privačias visos dienos mokyklas lanko 2,7 mln. mokinių (37,7 proc. visų mokinių), o skirtumai tarp atskirų žemių labai dideli (Bavarijoje – 15 proc., Saksonijoje – 79,3 proc.).[23] Tačiau susumavus šiuos skaičius paaiškėja, kad šiuo metu Vokietijoje patenkinama tik pusė visos dienos mokyklos poreikio.[24] Vis dėlto visos dienos mokyklose ne tik suteikiama galimybė vaikams ir jaunuoliams pavalgyti pietus, bet ir padedama išlaikyti vienodą visų mokymosi lygį.[25] Žiniomis grindžiama visuomenė negali sau leisti, kad didelė dalis naujosios kartos vystytųsi neturėdama pakankamo išsilavinimo. Mokiniai iš nepalankiomis mokymuisi sąlygomis gyvenančių šeimų gali pasinaudoti įvairia visos dienos mokyklos parama.[26]

Greta besikeičiančių socialinių mokyklų poreikių yra dar vienas veiksnys, skatinantis struktūrinius pokyčius. Šiuo metu pusės dienos mokykla, remiantis nauja mokymo ir mokymosi koncepcija, aprašyta 1 ir 2 teiginiuose, transformuojama į visos dienos mokyklą. Šiuolaikinėse mokyklose mokymosi ritmas ir diferenciacija yra kitokie nei anksčiau. Jei mokymasis skiriamas įgūdžiams įgyti, keičiasi laiko reikalavimai ir erdvių sąvokos. Tokiam aktyviam mokymuisi reikia daugiau laiko ir erdvės. Laikas ir erdvės, skirtos darbą, žaidimus, poilsį skatinančioje aplinkoje, yra ne mažiau svarbūs nei laikas ir erdvės, skirtos pažintiniam, socialiniam ar estetiniam darbui siaurąja prasme. Pirmieji yra būtina sąlyga antriesiems. Dėl šios priežasties daugelis verslo ir pramonės įmonių, kurioms svarbus darbuotojų kūrybiškumas ir bendravimo įgūdžiai, darbo aplinkoje jau dabar derina geros savijautos, sporto ir įspūdžių teikiančius elementus. Jau rengiami scenarijai, kurie leis nustatyti ateities mokyklos poreikius.

22 Killius, Tillmann, cit. iš Alt, Hüsken, *Betreuungsdefizite am Nachmittag*.

23 Klemm, *Ganztagsschulen im Spannungsfeld von Nachfrage, Finanzierung und Qualität*, p. 99.

24 Ten pat.

25 Prieštaringi naujausių mokslinių tyrimų rezultatai paaiškinami tuo, kad daugelyje visos dienos mokyklų nėra integravimo sąlygų: Klemm nemato patikimų įrodymų, kad galimybių nelygybė sumažėtų įdiegus visos dienos mokyklas (*Ganztagsschulen in Deutschland*, p. 18 ir toliau), ekspertų grupė „Aktionsrat Bildung“ daro kitokią išvadą (plg. „Zwischenbilanz Ganztagsgrundschulen“), o didelės apimties STEG (vok. „Studie zur Entwicklung von Ganztagsschulen“, liet. „Visos dienos mokyklų plėtros tyrimas“) tyrimas pateikia dar kitokį vertinimą.

26 Plg., pvz., Ladenthin, Rekus, *Die Ganztagsschule*.

Naujasis laiko ritmas

Atsižvelgiant į visa tai, diena mokykloje labai įvairi.[27] Daugelis sėkmingai veikiančių eksperimentinių mokyklų nebeskirsto dienos į 45 minučių ciklus, bando orientuotis į mokymosi procesams reikalingą laiką, o ne į siauras iš anksto nustatytas schemas. Dar reikia išsiaiškinti, kaip šiame procese kinta laiko samprata. Vokietijoje šiuo metu vyrauja tendencija taikyti dvigubų pamokų koncepciją arba 60 minučių trukmės blokus, kurie leidžia taikyti įvairesnius metodus nei tradicinės 45 minutės. Taip pat galima išskirti profilius, pagal kuriuos diena suskirstyta į ilgesnius įvairius vienetus, kurie gali labai skirtis priklausomai nuo konkrečios mokyklos specifikos. Ateityje planuojama nagrinėti ir biologinį bei mokymosi ritmą tų mokinių, kurie per dieną nesugeba įsisavinti daugelio mokomųjų dalykų medžiagos. Be to, tyrimai rodo, kad kintanti pamokų pradžia duoda vis daugiau teigiamų rezultatų ir dėl to labai pageidaujama. Pirmosios mokyklos į šį poreikį reagavo siūlydamos skirtingą pamokų pradžios laiką.[28]

27
Šia tema žr. Höhmann, Holtappels ,*Ganztagsschule gestalten*; Knauer, Durdel, *Die neue Ganztagsschule*.

28
Plg. Spiegel Online, *Warum die erste Stunde für Jugendliche Folter ist ir Späteres Auf stehen macht Schüler fitter*.

Išplėstiniai erdvės reikalavimai

Visos dienos mokykla turi būti suvokiama kaip gyvenamoji ir darbo erdvė, kurioje mokiniai ir mokytojai gali ne tik mokytis, bet ir mėgautis patrauklia mokymosi aplinka su įvairiomis veiklos ir atsitraukimo galimybėmis, kur galima patenkinti labai skirtingus poreikius. Erdvė turi atitikti mokymosi dienos ritmą. Reikia atsižvelgti į skirtingas mokymosi formas ir darbo bei buvimo vietas. Atvykimo zonos, vietos, skirtos individualiam, ramiam darbui ir mokymuisi, mokymosi zonos, skirtos bendram, intensyviam grupiniam mokymuisi, atmosferiškai kokybiškos poilsio zonos viduje ir lauke, sporto ir žaidimų zonos, mokyklos sodai ir žaliosios erdvės, jei įmanoma, ir vandens šaltiniai lauke, švaros palaikymo zonos, taip pat vietos nešvariems darbams, nieko neveikimo nišos, kavinė, teatro scena, biblioteka ir kt. yra ne mažiau svarbios nei mokymosi ir darbo erdvės siaurąja prasme. Didelę mokyklą reikėtų suskirstyti į mažesnes erdves, kad mokiniai ir mokytojai jaustųsi esantys valdomoje ir patrauklioje gyvenamojoje aplinkoje, skatinančioje veiklą, bet jokiu būdu jos nesuasmeninančioje.

Daugelis visos dienos mokyklų šiuo metu produktyviai bendradarbiauja su jaunimo muzikos mokyklomis, sporto klubais ir kitomis kultūros įstaigomis. Tai naudinga ne tik mokykloms, bet ir institucijoms. Pavyzdžiui, daugelyje miestų sporto klubai yra svarbūs dirbant su jaunimu, todėl jų egzistavimui ilgainiui iškiltų pavojus, jei treniruotės, kurios šiuo metu vyksta po pietų, kai nėra pamokų, nebūtų integruotos į visos dienos mokyklų sistemą, kuri bus įvesta netolimoje ateityje.

Tas pats pasakytina ir apie praktikos valandas savivaldybių muzikos mokyklose. Kaip rodo Vokietijos jaunimo instituto atlikto „AID:A II“ tyrimo „Augame Vokietijoje“ rezultatai, asociacijų ir jaunimo organizacijų nuogąstavimai, kad vaikai ir jaunuoliai, kurie naudojasi visos dienos globos paslaugomis, bet mažiau laisvalaikio organizavimo formomis, yra nepagrįsti.[29]

29
Žr. Züchner, Mink, „Zu wenig zeit für Hobbys?“

9–11 m. ir 12–14 m. mokinių laisvalaikio leidimo būdai pagal globos formą (proc.)

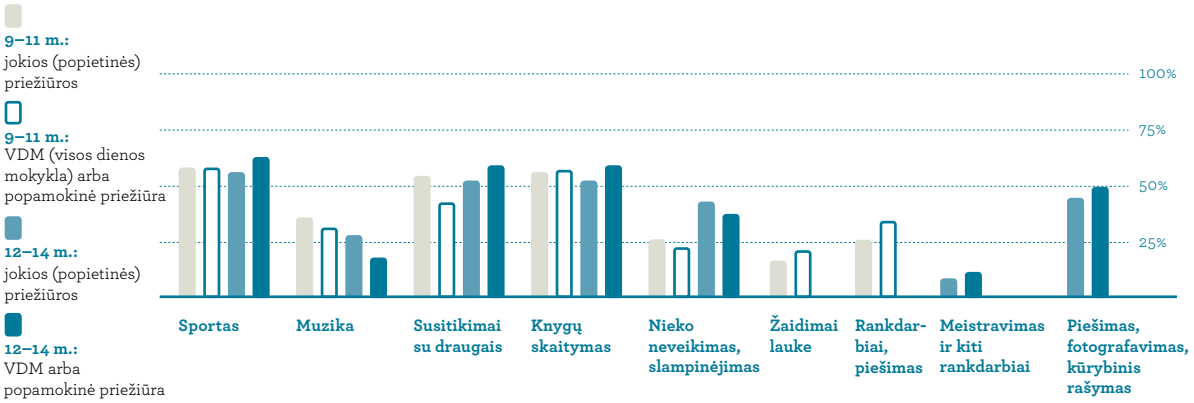

Pateikiami rezultatai patikrinti dėl reikšmingų koreliacinių ryšių. Daugialypė logistinė regresija buvo naudojama trečiųjų kintamųjų (amžius, lytis, migracijos situacija, federalinė žemė, gyvenvietės struktūra, mokyklos tipas, pusės dienos mokyklos lankymas, tėvų išsilavinimas) įtakai kontroliuoti.
Šaltinis: AID:A 2014, svertiniai duomenys; įtraukti tik tie mokiniai, kurie kelis kartus per savaitę naudojosi priežiūros paslaugomis (9–11 m. mokiniai: n = 1 200; 12–14 m. mokiniai: n = 1 353).
*p <,05, todėl tikimybė, kad aprašyti skirtumai populiacijoje neegzistuoja, yra mažesnė nei 5 proc.

Augantis pripažinimas

Didėjanti švietimo lygybė daro teigiamą poveikį visuomenei: kuo aukštesnis išsilavinimas, tuo ji stipresnė ekonomiškai ir socialiai. Visos dienos mokyklą lankantys vaikai ir jaunuoliai turi galimybę pasinaudoti ugdymo priemonėmis, kurios namuose prieinamos tik nedaugeliui. Šis požiūris vis dažniau atspindi ir visuomenės nuomonę. Alensbache atlikto tyrimo duomenimis, 2003 m. tik 49 proc. Vokietijos gyventojų pasisakė už visos dienos mokyklą, 29 proc. buvo prieš. 2011 m. už visos dienos mokyklą pasisakė jau 61 proc. gyventojų, 19 proc. buvo prieš.[30] Neseniai atlikto švietimo sistemos tyrimo „Jako-o“ apklausa parodė, kad 2014 m. Vokietijoje 70 proc. tėvų, auginančių mokyklinio amžiaus vaikus iki 16 metų, ieškojo visos dienos priežiūros institucijos savo vaikui.[31]

30
Vodafone Stiftung, *Schul- und Bildungspolitik.*

31
Killius, Tillmann, cit. iš Alt ir Hüsken, *Betreuungsdefizite am Nachmittag.* Taip pat žr. Klemm, Zorn, *Die landesseitige Ausstattung gebundener Ganztagsschulen mit personellen Ressourcen.*

Naujasis mokytojų vaidmuo visos dienos mokyklų sistemoje

Visos dienos mokykla pakeis ir mokytojų vaidmenį. Tradiciškai mokytojai save vis dar laiko tik savo dalyko atstovais ir mano, kad už auklėjimą mokykloje pirmiausia atsakingi socialiniai darbuotojai. Bet ir čia yra pokyčių. 2011 m. Alensbache atlikto tyrimo duomenimis, 87 proc. mokytojų įvairių vertybių, tokių kaip pagarba, sąžiningumas, atidumas ir kt., ugdymą laiko savo užduotimi ir apgailestauja, kad jų įtaka šioje srityje ribota. Ateityje bendravimo skatinimo ir palaikymo galimybės mokyklose bus itin svarbios, todėl visos dienos mokyklos mokytojams kasdienis mokyklos gyvenimas taps daug įvairesnis. Tokie aspektai kaip ilgesnis darbo laikas ar pasikeitę darbo uždaviniai mokytojams priimtini, jei mokykloje jiems sudaromos tinkamos darbo sąlygos ir aplinka. Tai apima ir tinkamas erdvės sąlygas: individualias darbo vietas ir bendras mokytojų susitikimų bei poilsio zonas.

Pasak edukologo Jürgeno Oelkerso, Klemmo ir Zorno tyrimas apie visos dienos privalomo lankymo mokyklų aprūpinimą personalu, kuris, jo nuomone, pateikia labai patikimus duomenis, rodo, kad daugelyje mokyklų vis dar taikomas atskyrimo (t. y. atviros visos dienos mokyklos) modelis, o tai – dar neišspręsta ir iš esmės net nesprendžiama problema. Beje, tas pats pasakytina ir apie visos dienos mokyklos kokybės problemą Vokietijoje. Oelkersas rekomenduoja, kad šį tyrimą privalomai perskaitytų už švietimo politiką ir administravimą atsakingi asmenys, ir ragina Švietimo ministrų asamblėją (vok. KMK, „Kultusministerkonferenz“) pagaliau imtis nuolatinio išteklių naudojimo koordinavimo visos šalies mastu.[32]

32
Plg. Oelkers, *Ganztagsschulen: Ein neues Gutachten.*

4 TEIGINYS

Vadovėlius ir mokyklines lentas papildo planšetiniai kompiuteriai, išmaniosios lentos ir kitos naujausios technologijos.

Naujausios technologijos šiandien užima įprastą vietą daugumos vaikų ir jaunuolių gyvenime. Šios technologijos daro įtaką ir kasdieniam mokymui mokykloje. Dabar, kai žinių prieinamumas iš esmės pasikeitė, mokytojai ir mokiniai gali ir privalo gyventi ir dirbti supami nuolatinio informacijos srauto. Klaidas taiso ne (tik) mokytojas, bet ir dirbtinis intelektas: programinė įranga aptinka plagiatą daktaro disertacijoje, kurio darbo vadovas nepastebėjo, rašybos programa taiso teksto klaidas, o klausimų, į kuriuos mokinys, turėdamas interneto prieigą, nerastų atsakymų, todėl vis dar priklausytų nuo mokytojo, beveik neliko. Ką tai reiškia mokyklai?

Naudojimasis kompiuteriu yra vienas iš pagrindinių įgūdžių

Mokykla turi mokyti mokinius protingai pasinaudoti dirbtiniu intelektu. Tai ypač svarbu tiems, kurie namuose neturi galimybės naudotis kompiuteriu arba nebuvo mokomi juo naudotis atsakingai ir veiksmingai. Mokiniai, neturintys kompiuterinių įgūdžių, ateityje liks atskirti nuo beveik visų aktyvių ekonominio ir kultūrinio gyvenimo procesų.

Naujausios technologijos: interaktyvios, daugiakanalės, save koreguojančios

Taikyti išmaniąsias technologijas mokyklose būtina mokyti ir mokytojus, kad jie galėtų naudotis jomis taip pat lengvai, kaip anksčiau naudojosi mokykline lenta ir knygomis. Šios priemonės pasižymi iš esmės naujomis savybėmis, kurias tinkamai pritaikius galima veiksmingai paremti mokymosi procesą, pavyzdžiui, taikant įvairius interaktyvius (garso ir vaizdo) mokymosi būdus ir savikontrolę. Tai gali padidinti mokinių savarankiškumą ir nepriklausomybę atliekant užduotis, iš esmės patobulinti mokymąsi ir mokymą.

Tarpininkaujantis mokytojų vaidmuo

Mokymosi ir mokymo tyrimai rodo, kad mokytojai turėtų užmegzti gerus santykius ir atvirai bendrauti su mokiniais, bet po to pasitraukti į antrą planą. Besimokantieji patys turi gebėti įsisavinti mokymosi turinį ir kuo savarankiškiau bei autonomiškiau ugdyti įvairius gebėjimus. Tai nepasiteisins, jei mokiniai bus lydimi, vedami ir kontroliuojami kiekviename žingsnyje, o patikrinimo metu staiga bus palikti likimo valiai. Išmaniųjų technologijų naudojimas gali padėti mokytojams skatinti mokinius dirbti savarankiškai, o patiems atsitraukti. Mokymo turinys ir metodai, kuriais pirmiausia siekiama įgyti patikrinamų žinių, pasikeis, kai mokinys su išmaniuoju telefonu po suolu „žinos“ daugiau nei mokytojas. Spartūs pokyčiai, ypač Amerikos universitetuose, kur vadinamieji MOOC (angl. „Massive Open Online Courses“, liet. visuotiniai atviri interneto kursai) iš esmės individualizuoja žinių įgijimą, netrukus pasieks ir mūsų mokyklas.

Ugdymo delokalizacija?

Dėl skaitmeninės revoliucijos kyla svarbus mokyklų statybos klausimas: ar vis dar reikės dabartinių mokyklų pastatų, jei vieną dieną dėl interneto ir e. mokymosi ugdymo procesai bus daug sparčiau delokalizuojami nei anksčiau?

Vizija, kad mokykla kaip fizinė vieta dėl iš visur prieinamos skaitmeninės informacijos ir vis galingesnių mobiliųjų prietaisų naudojimo taps visiškai nereikalinga, dar nepasiteisino net ir techniškai puikiai aprūpintuose elitiniuose universitetuose. Mokymas vis dar labai priklauso nuo tarpusavio sąveikos ir pavyzdžių. Naujausios technologijos ir e. mokymasis jokiu būdu nereiškia, kad mokytojai tampa nereikalingi. Priešingai: šiuolaikiniame informacijos sklaidos pasaulyje, taip pat ir mokyklose, mokytojai tampa vis svarbesni atrenkant ir interpretuojant darbą su ja. Išmaniosios technologijos turėtų padėti ugdyti besimokančiųjų stiprybes ir gebėjimą reflektuoti, o ne jas silpninti.[33]

Būtent dėl tobulo šiuolaikinių technologijų virtualumo besimokantiesiems reikia ne tik jų, bet ir tiesioginės prieigos prie visų mokymosi dalykų. Mokyklos tikslas – ne tik pavaizduoti į mažas dalis suskaidytą pasaulio įvairovę, bet ir tyrinėti jį mokantis, ugdyti kompetencijas. Virtuali antrinė patirtis negali pakeisti tiesioginės pirminės patirties. Ir dar vienas dalykas: mokykloje reikia ne tik skatinti individualizaciją (formuoti asmenybę), bet ir socializaciją. O bendruomeniškumas įgyjamas tik bendruomenėje – gyvenant, išgyvenant ir tyrinėjant drauge.

33
Mokyklų vaidmuo mokant jaunimą naujųjų technologijų raštingumo apibūdinamas „SINUS Jugendstudie 2016“ tyrime, plg. ypač p. 467 ir toliau.

Mišrus mokymas

Pastaraisiais metais, remiantis šiuolaikinės mokymosi psichologijos atradimais, atsirado sąvoka „Blended Learning“ (mišrus mokymas). Taip siekiama susieti tiesioginį mokymąsi su mokymusi internetu.

Mišrus mokymas – tai fizinės ir virtualios klasės derinys. Virtualiąją klasę iš esmės sudaro asmeniškai pritaikoma interneto platforma su mokomaisiais filmais, savikontrolės pratybomis ir patikrinimo užduotimis, diskusijų forumais, tinklaraščiais ir kt. Tai gali iš esmės pakeisti mokymo, praktikos ir taikymo pasidalijimą. Anksčiau mokymas buvo susijęs su fizine mokyklos vieta, o dabar, kai pratybos atliekamos namuose kartu su namų darbais, šis santykis gali pasikeisti. Pavyzdžiui, pagal „apverstą mokymą“ (angl. „flipped classroom“), mokiniai teorinį turinį turi mokytis namuose (tarkim, iš mokymosi platformose esančių vaizdo įrašų), o praktines užduotis atlikti kartu per pamoką (Morten Fahlvik)[34].

Konkretus pavyzdys: remiantis Bertelsmanno fondo atlikto tyrimo duomenimis, naujųjų klasių (angl. „New Classroom“) judėjimas JAV išbando naujus nuoseklius individualiai pritaikytus matematikos mokymo modelius.

34
www.itslearning.de/wasistblended-learning.

Bruklino Davido A. Boody vidurinėje mokykloje mišraus mokymo koncepcija derinama su kasdieniu kompiuteriniu individualiu grįžtamuoju ryšiu apie kiekvieno mokinio mokymosi pažangą. „Bet kokią naują medžiagą, pavyzdžiui, lygiagretainio ploto apskaičiavimą, galima mokyti net aštuoniais skirtingais būdais arba metodais: kontaktinis mokymas dalyvaujant mokytojui, darbas bendraamžių grupėse, pamokos internetu ar galbūt vaizdo įrašai. Remdamasi trumpu internetiniu testu, kurį kiekvienas mokinys turi atlikti kasdien pamokos pabaigoje, sistema patikrina, ar mokinys suprato medžiagą, ar jam dar reikia pasipraktikuoti, o gal jau pasirengęs naujai pamokai. Algoritmais individualiai apskaičiuojama, kuris metodas mokiniui labiausiai tinka. Tada kitą dieną kompiuteris pasiūlo tinkamesnį mokymo būdą.“[35]

35 Bertelsmann Stiftung (Hg.), *Bildung und Vielfalt*, p. 23.

Tai turi pasekmių ir mokyklos pastatui: įprasta ir standartiniam centralizuotam bendrajam mokymui suprojektuota ir įrengta klasė minėtoje mokykloje tapo nereikalinga arba bent jau rečiau naudojama. Vietoj to reikia įvairių erdvių, kurios būtų pritaikytos dirbti individualiai, mažų grupių susitikimams, o kai kuriais atvejais ir didelėms grupėms.

Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad šių koncepcijų negalima sukurti mechaniškai, jas reikia aiškiai pedagogiškai pagrįsti ir atitinkamai vykdyti. Pateikiamą medžiagą galima palyginti su savarankiško mokymosi medžiaga popieriuje, kurią mokytojai turi parengti atsižvelgdami į mokymosi reikalavimus. Be to, sudėtingesniems mokymosi procesams nepakanka vien mašininio grįžtamojo ryšio. Erdvės poreikiai sutampa su tendencija mokyklose taikyti mokymosi formas, pritaikytas mokyti didesnes grupes aplinkoje, kurioje savarankišką mokymąsi individualiose darbo vietose su aukštos kokybės technine įranga galima greitai pakeisti projektiniu darbu mažose grupėse, trumpais frontalaus grupinio mokymo etapais, pristatymams rengti skirtais didelių grupių susitikimais ir pan.

Kompiuteris gali palengvinti mokytojo darbą, bet jis negali jo atstoti, nes mašina negali kompensuoti asmeninio bendravimo, buvimo pavyzdžiu, padrąsinimo, pagyrimo.

Lėtėti – kaip galima greičiau

Skaitmeninės revoliucijos kontekste, kuri daro įtaką ne tik mokykloms, bet ir dar didesnę beveik visoms socialinio darbo, laisvalaikio ir viešojo gyvenimo sritims, mokykloms tenka svarbus kompensacinis vaidmuo. Kad galėtų įvykdyti šią užduotį, mokykla gali puikiai apsieiti ir be tam tikros mokymo medžiagos. Reikia sulėtinti pagreitį, kurį išmaniosios technologijos sustiprina greitais vaizdais ir sudėtingomis redagavimo sekomis.

Greta laikmetį atitinkančio naujųjų technologijų naudojimo reikia skirti pakankamai dėmesio ir lėtam supratimui bei įsigilinimui. Pavyzdžiui, žmogus, kuris lėtai skaito tekstą, ką nors užsirašo ir seka mintis, galės geriau atkurti ir apmąstyti turinį nei tas, kuris mato greit besikeičiančius vaizdus. Tokios skaitmeninės priemonės kaip vaizdo įrašai ir filmai, kuriuose gausu vaizdų ir scenų, gali apsunkinti refleksiją, todėl jos tinka ne visoms mokymosi situacijoms. Ypač tada, kai norima paskatinti nuodugniai apmąstyti konkrečią mokymosi temą, tinkamesnės yra ramios priemonės, pavyzdžiui, knyga arba paveikslas. Beje, dalinis kompiuterio atsisakymas mokykloje yra ne tik efektyvesnio mokymosi funkcija. Mokykla bent kuriam laikui turi tapti vieta, kur vėl pirmenybė teikiama tiesioginei visų pojūčių patirčiai ir kur vėl galima pajusti savo kūno ribas. Būtinas lėtėjimas sėkmingas tik tuo atveju, jei mokymo programos bus iš esmės pertvarkytos ir atnaujintos. Kita vertus, šiuo metu galiojančiose mokymo programose esančios medžiagos gausa neturėtų kliudyti įgyti šios pirminės patirties ir sudaryti sąlygas aktyviai kūrybiškai veiklai.

Žinių perteikimo kompetencija per informacijos pateikimo priemonių naudojimą

Kritiško, o kartu ir kūrybiško elgesio su naujomis (ir senomis) technologijomis geriausiai išmokstama kuriant pačiam. Spręsdami praktines užduotis mokiniai gali išmokti, kaip šiomis priemonėmis kurti pristatymus, suprasti jų mechanizmus, techniką ir funkcionavimą. Šiam tikslui mokykloje turi būti įrengta keletas įvairios įrangos studijų, įskaitant nuotraukų, vaizdo ir garso gamybą, kad mokiniai, naudodamiesi naujausiomis technologijomis, galėtų kurti kūrinius atskirose patalpose, o paskui perdirbti juos visi drauge. Darbų demonstravimo galimybės apima projektorių, dokumentų kamerą ir interaktyviąsias lentas, įrengtus tiek centralizuotai, tiek decentralizuotai.

5 TEIGINYS

Įtraukiosiose mokyklose individualizuota pagalba teikiama heterogeninėse grupėse.

Tarptautinės organizacijos UNESCO ir EBPO, kurių narė yra Vokietija, teigia, kad mokyklų sistemos visame pasaulyje turi visapusiškai spręsti heterogeniškumo ir įvairovės problemą. Vokietija teisiškai įpareigota įdiegti įtraukiąją mokyklų sistemą, kuri neišskirtų nė vieno vaiko per anksti perkeliant jį į specialiojo ugdymo mokyklą.[36] Kodėl heterogeniškumo, individualizavimo ir įtraukiosios mokyklos, t. y. tokios, į kurią priimami visi vaikai, temos šiuo metu užima pagrindinę vietą švietimo politikos ir ugdymo diskusijose? Naująjį požiūrį lėmė visuomenės ir su mokymosi psichologija susijusios paskatos.[37]

36
Šis įsipareigojimas Vokietijai privalomas nuo 2009 m., kai ji pasirašė JT Neįgaliųjų teisių konvenciją.

37
Plg. su Reich, *Inklusive Didaktik*.

Mokymasis visą gyvenimą

Pastaraisiais metais dėl pasaulinės darbo raidos iš esmės pasikeitė požiūris į mokymąsi. Šiandien nebeužtenka turėti vieną iš trijų tipų mokyklos – pagrindinės, realinės arba gimnazijos – baigimo pažymėjimą, kuris atveria kelius profesiniam rengimui, pavyzdžiui, darbininko, tarnautojo, akademiko ar vadybininko. Bet kuriai šių galimybių reikia aukšto lygio gebėjimų, todėl pastarųjų negalima per anksti nuvertinti, nesuteikus realių galimybių jiems vystytis, be to, remiantis pernelyg siaura žmogaus intelekto samprata, dėmesį sutelkiant tik į matematinius ir kalbinius gebėjimus. Kvalifikuotų darbuotojų trūkumas Vokietijoje gali įgauti dramatišką mastą. Mokymasis visą gyvenimą svarbus visose profesinėse srityse, o tradicinės profesinio elgesio taisyklės nebeatitinka labai dinamiškos darbo aplinkos, kurioje kiekvienas dalyvis turi nuolat mokytis.

Pasaulinį susitarimą dėl naujojo visuotinio švietimo tikslo pavyko pasiekti UNESCO, surengus plataus masto tarptautines konsultacijas, kuriose aktyviai dalyvavo Vokietija: iki 2030 m. visiems užtikrinti įtraukųjį, tinkamą ir kokybišką švietimą bei mokymosi visą gyvenimą galimybes. Pasaulio bendruomenė, daugiausia dėmesio skirdama įtraukčiai, lygioms galimybėms, kokybei ir mokymuisi visą gyvenimą, pirmą kartą priėmė plataus masto švietimo darbotvarkę, skirtą visoms valstybėms narėms – tiek pramoninėms, tiek besivystančioms šalims.[38] Pagal visuotinai galiojančią švietimo darbotvarkę, iki 2030 m. Vokietijoje būtina pakeisti perspektyvą: kaip ir visos pramoninės šalys, Vokietija neturi laikyti savęs tik šalimi donore tarptautinio vystomojo bendradarbiavimo srityje. Priešingai, Vokietijos švietimo politika turi prisiimti atsakomybę už vietos švietimo kraštovaizdį ir tapti lemiamu veikėju siekiant Vokietijos švietimo tikslų.[39]

38
EBPO, kaip teigiama jos metinės ataskaitos redakcinėje dalyje (OECD, *Bildung auf einen Blick 2016*) ir nurodoma trumpame ataskaitos skyrelyje, taip pat visapusiškai įvertino savo duomenis, atsižvelgdama į ketvirtąjį tikslą: „Vienas svarbiausių EBPO uždavinių – lyginti duomenis, parengti rodiklius, mokytis iš geryjų pavyzdžių ir skatinti keitimąsi patirtimi. Švietimas iš pirmo žvilgsnio visada buvo skirtas duomenims rinkti ir ataskaitoms teikti, tačiau dabar, įgyvendinant ketvirtąjį tikslą, rodikliai gali padėti pagerinti žmonių gerovę ir ekonominius pasiekimus daugelyje šalių ir daugelio žmonių.“ Plg. OECD, *Bildung auf einen Blick 2016*, p. 15.

39
Plg. Deutsche UNESCO-Kommission, *Jahresbericht 2015*, p. 29 ir toliau; www.bneportal. de; sustainabledevelopment.un.org/sdgs.

Homogeniškumas yra iliuzija

Kiekvienos klasės sudėtis iš esmės yra nevienalytė. Dabartinių mokinių pasiekimų skirtumai visada buvo norma. O tai, kad mokymosi grupė, sudaryta laikantis lygybės principo ir taikant sudėtingas vertinimo procedūras, gali būti tikrai homogeniška, pasirodė esanti iliuzija. Atidžiau panagrinėjus paaiškėjo, kad kiekvienos klasės mokinio normos ir vertybės, polinkiai ir interesai, įgimtos savybės ir socialinės sąlygos yra pernelyg skirtingi.[40] Žmogaus ugdymo potencialo negalima plėtoti pagal futbolo taisykles: įvairiose lygose, kuriose vyksta intensyvi kova dėl iškritimo į žemesnę ar aukštesnę lygą, siekiama, kad konkurencija rajono, federalinėje ir nacionalinėje lygose būtų santykinai vienoda, nes galiausiai laimės tik viena iš jų. Švietimo srityje viskas iš esmės kitaip: kai mokiniai savo gebėjimais praturtina mokymosi aplinką, laimi visi. Besimokančiųjų grupės įvairovė jokiu būdu nėra trūkumas, bet puiki galimybė gilinti patirtį ir žinias, skatinant ir palaikant vienas kitą.

40
Įspūdingą raidos psichologijos lygį patvirtina Ciuriche atlikti longitudiniai daugiau kaip 800 vaikų raidos nuo gimimo iki suaugusiųjų amžiaus tyrimai. Plg. Largo, *Schülerjahre*.

Heterogeniškumas atveria galimybes abipusiam skatinimui

Sėkmingiausios pasaulyje yra tos mokyklų sistemos, kuriose mokiniai ilgą laiką mokosi kartu heterogeninėse grupėse, t. y. grupėse, kuriose jie vieni kitus palaiko, papildo, motyvuoja ir skatina tobulėti. Taip siekiama ne tik išvengti, kad lėtai besimokantys mokiniai nebūtų išstumti iš mokyklos ankstyvajame etape, bet ir kad gabesni mokiniai taikytų savo žinias, turėdami pakankamai įgūdžių. Heterogeniškoje grupėje jie gali mokytis palaikydami lėtesnius bendraamžius. Vokietijoje paplitusiam ankstyvos būsimųjų vidurinių mokyklų mokinių atrankos po ketvirtųjų metų pateisinimui prieštarauja daug geresni rezultatai, pasiekti šalyse, kuriose pagal mokyklų sistemą mokiniai nediferencijuojami iki devintos ar dešimtos klasės. Kuo mažiau mokyklų tipų ir kuo vėliau jaunuoliai paskirstomi tarp jų, tuo mažesni socialinių rezultatų skirtumai tarp mokyklų ir tarp jaunuolių EBPO šalyse. Jei vėliau pereinama į kitą mokyklą ir esama mažiau mokyklų tipų, mažėja rizikos grupės mokinių procentinė dalis ir didėja geriausius rezultatus pasiekusių jaunuolių procentinė dalis. Tokios yra PISA tyrimo išvados.[41]

41
OECD, *PISA 2009 Results: Overcoming Social Back- ground; What Makes a School Successful?*

EBPO generalinis sekretorius Angelas Gurria apibendrino rezultatus: „Sėkmingiausiose švietimo sistemose politinių ir socialinių sprendimų priėmėjams pavyko įtikinti piliečius, kad priimant sprendimus pirmenybė būtų teikiama švietimui, o ne kitiems tikslams. Tačiau neužtenka, kad išsilavinimas būtų vertinamas labai gerai, jei mokytojai, tėvai ir šalies piliečiai vis dar mano, jog tik kai kurie vaikai gali arba turėtų pasiekti aukščiausią lygį. Šioje ataskaitoje aiškiai parodyta, kad švietimo sistemoms, pagrįstoms įsitikinimu, jog mokiniams lemta siekti skirtingos karjeros, todėl jie turėtų lankyti skirtingų tipų mokyklas, kurioms keliami skirtingi reikalavimai, būdingi dideli socialiniai skirtumai. Pažangiausiose švietimo sistemose, priešingai, atsižvelgiama į skirtingus mokinių gabumus, interesus ir socialinę padėtį, todėl mokymasis yra individualus.“[42] Remiantis nauju Nacionalinio švietimo kokybės gerinimo instituto (vok. IQB) tyrimu, mažesnės klasės specialiosiose mokyklose ir lėtesnis mokymosi tempas nepasiteisino. Priešingai, tyrimas rodo, kad specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai bendrojo ugdymo klasėse nuolat pasiekia geresnių kalbos ir matematikos rezultatų.[43]

42 OECD, *PISA 2009 Ergebnisse*, p. 4.

43 Plg. Kocaj et al., *Wo lernen Kinder mit sonderpädagogischem Förderbedarf besser?*

Nediskriminuojantis švietimas

Įtraukiojoje mokykloje ne tik visapusiškai įtraukiami neįgalieji, bet ir stengiamasi kiek įmanoma vengti nepalankių sąlygų visiems diskriminuojamiems žmonėms.[44] Tokią nepalankią padėtį lemia tiek visuomenės struktūros, tiek individualios savybės, susijusios su įvairiais atributais: dėl rasės, odos spalvos, kultūros ir subkultūros, etninės ir kalbos kilmės, negalios, ligų, socialinės ir ekonominės padėties, amžiaus, gimimo šalies, tautybės ir gyvenamosios vietos, kilmės, tikėjimo, religijos, biologinės lyties ir lytinės orientacijos, seksualinės orientacijos, šeiminės padėties, santuokinės situacijos ir kitų veiksnių. EBPO ir UNESCO mano, kad visų šių nepalankių sąlygų, o ne tik „klasikinio“ paskyrimo į specialiąją mokyklą mažinimas ir yra tikrasis ir būtinas įtraukiosios mokyklų sistemos tikslas.[45]

44 Plg. Reich, Asselhoven, Kargl (Hg.), *Eine inklusive Schule für alle.*

45 Plg. su Reich, *Inklusion und Bildungsgerechtigkeit.*

Naujas supratimas apie mokymąsi

Reikalavimas visuotinai taikyti įtraukiąją mokyklų sistemą būtinas ne tik dėl švietimo lygybės ar siekiant užtikrinti kuo platesnį aukštos kokybės kvalifikacijų spektrą. Pirmiausia tai susiję su iš esmės skirtingu supratimu apie tai, ką reiškia mokymasis ir kaip veiksmingiausiai jį organizuoti.

Įtraukiojoje mokykloje visiems besimokantiesiems stengiamasi suteikti optimalią pagalbą, kuri apima tiek bendrą, tiek diferencijuotą mokymą.[46] Gebėjimas mokytis neapsiriboja siauru pastovių modelių pasirinkimu. Mokymosi procesai visada kinta, yra reorganizuojami, trikdomi – jie, kaip ir klasės ar mokymosi grupės sudėtis, visada įvairialypiai.

Mokymasis nebebus tik sąvokų įsiminimas, medžiagos, kurios klausiama per egzaminus ir kuri greitai vėl pamirštama, kalimas. Mokymasis taip pat nebus specialus pasiūlymas ypatingoms grupėms. Mokymasis – tai nuostabus formų ir modelių, dėsningumų ir nukrypimų, ryšių, priežasčių ir sąveikų, pagrindimų ir pasekmių atradimas, o besimokančiųjų įvairovė daro mokymosi procesą gyvą ir turiningą.[47]

Mokymasis gali reikšti eksperimentavimą, bandymą, visiškai naujų būdų paiešką dažnai kartu su kitais besimokančiaisiais. Mokymasis taip pat reiškia ne tik bandymus ir klaidas, mokymąsi iš klaidų, naujų idėjų kūrimą, bet ir tai, ką galima įgyvendinti praktiškai, t. y. ką nors inscenizuoti, perteikti vaizdais ar tekstu, perprojektuoti, išrasti ir pan. Mokiniai gali imtis tokio aktyvaus vaidmens tada, kai mokytojas nebėra pagrindinis turinio perteikėjas, bet suvokia save kaip paruoštos mokymosi aplinkos, skirtos individualiam ir grupiniam mokymuisi, kūrėją. Štai kodėl visada turi būti sudarytos sąlygos požiūrių, metodų ir rezultatų įvairovei.

46 Plg. įžangai, pvz., Ainscow/Booth/Dyson, Improving Schools.

47 Plg. Schönig/Schmidtlein-Mauderer, Inklusion sucht Raum

Paradigmos pokytis

Anksčiau buvo manoma, kad geras mokytojas, sumaniai vesdamas pamokas, vienu metu visus klasės mokinius gali visko išmokyti atsižvelgdamas į jų gebėjimus. Šis požiūris apie mokyklą atsirado praėjusio amžiaus pradžioje. Alternatyvų šiai paradigmai būta jau prieš 100 metų, kai vyko įvairūs švietimo reformų judėjimai. Tačiau sėkmingas tarptautinis mokyklų vystymasis per pastaruosius 30 metų (ypač PISA laimėjusiose šalyse) iš esmės paneigė šį požiūrį[48]:

— Mokymasis vyksta skirtingose erdvėse, su skirtingomis grupėmis. Tradicinę mokymosi aplinką – klasę – keičia individualus mokymas pavieniui ir mažose grupėse.
— Individualizuotas mokymasis vyksta diferencijuotai, o besimokantiesiems suteikiama erdvės ir laiko, kurių jiems reikia tobulėti.
— Didelė dalis visų klasių mokinių gali pasirengti abitūros egzaminams (daugiau kaip 80 proc.).[49]

48 Šiuo požiūriu ypač perspektyvus yra UNESCO įtraukties modelis Policy Guidelines on Inclusion in Education.

49 Plg. EBPO metines ataskaitas, OECD, Bildung auf einen Blick.

— Gerą profesinį pasirengimą gali gauti ir tie, kurie nelaiko abitūros egzaminų.
— Mokytojo vaidmuo keičiasi: nuo mokymo klasėje tuo pačiu tempu iki lydėjimo ir paramos skirtingiems asmenims, kurie mokosi nevienodu greičiu.

Vokietijos specialusis kelias

Vokietijoje tarptautinių mokyklinių pasiekimų patikrinimo rezultatai vertinami gana prieštaringai, bet mokslininkai bent jau sutaria, kad mokymąsi reikia vertinti kaip sudėtingą procesą, kuriam reikia tikslios paramos priemonių analizės ir jų diferencijavimo. Jei palygintume Vokietiją su geriausių rezultatų pasiekusiomis tarptautinėmis šalimis, paaiškėtų, kad joje:

— nepakanka investicijų,
— klasės yra per didelės,
— reikia tobulinti mokytojų rengimą ir atranką,
— per daug medžiagos ir vis dar per mažai žinių, kaip ją taikyti,
— atranka ne tik per ankstyva, bet ir lemia tai, jog ryšys tarp socialinės kilmės ir mokymosi sėkmės nė vienoje pramoninėje pasaulio šalyje nėra toks stiprus kaip Vokietijoje.[50]

Skirtingai nei Vokietijoje, mokymosi grupių heterogeniškumas šiuo metu yra prioritetas pasaulyje – beveik visose šalyse mokiniai atrenkami tik devintoje ar dešimtoje klasėje. Vokiečiai (taip pat ir austrai)[51] nesugebėjo įrodyti, kad jų atrankinė mokyklų sistema, pagal kurią mokiniai skirstomi po ketvirtųjų klasių, gali būti sėkmingesnė nei kitų šalių. Ilgalaikiai EBPO ir UNESCO palyginimai ir toliau rodo, kad Vokietijos rezultatai yra nepalankūs: daugiau nekvalifikuotų darbuotojų, daugiau nebaigusiųjų mokyklą, mažiau brandos atestatą gavusių asmenų, prastesni PISA rezultatai nei kitose panašiose šalyse.

Išanalizavus vidutines nacionalinių rodiklių vertes, padaryta visai Vokietijai galiojanti išvada, kad ji apskritai dar nepakankamai priartėjo prie JT konvencijos tikslų. Žvelgiant į atskiras federalines žemes, situacija skiriasi. Kai kuriose tik specialiosiose mokyklose besimokančių mokinių dalis nuo 2008 m. netgi padidėjo. Badeno-Viurtembergo žemėje prievolė lankyti specialiąją mokyklą buvo panaikinta tik 2015 m. vasarą, pakeitus Mokyklų įstatymą ir įvedus tėvų pasirinkimo teisę. Žinoma, toks vėlyvas JT konvencijos įgyvendinimas taip pat lėmė, jog 2008–2014 m. atskirties lygis šioje žemėje padidėjo „tik“ nuo 4,7 iki 5,2 proc.

50 Plg. OECD, *PISA 2009 Results*; Bertelsmann Stiftung, *Soziale Gerechtigkeit in der OECD*.

51 Austrijoje veikia dviejų pakopų mokyklų sistema, kuri taip pat nėra tarp pirmaujančiųjų. Šveicarijoje mokyklų sistema taip pat tebėra susiskaldžiusi, tačiau į švietimą investuojama gerokai daugiau.

Kita vertus, yra federalinių žemių, kuriose atskirties lygis per tą patį laikotarpį gerokai sumažėjo: Brėmene jis sumažėjo nuo 4,6 iki 1,5 proc., o Šlėzvige-Holšteine tik nuo 3,1 iki 2,3 proc. nuo 2008 metų.[52] Remiantis 2016 m. KfW banko savivaldybių grupės specialiąja ataskaita „Prioritetinė tema: švietimas, mokyklos ir įtrauktis“, stebima ir tokia tendencija: specialiųjų mokyklų skaičius Vokietijoje nuo 2002 m. sumažėjo nuo 3 500 iki 3 200.[53]

Tuo pat metu savivaldybės tikisi, kad investicijos bus nukreiptos į laisvam judėjimui pritaikytų pastatų statybą ir papildomų patalpų įrengimą. „Pusė apklaustų savivaldybių daro prielaidą, kad išlaidos priemonėms, skirtoms mokyklų įtraukčiai remti, ateityje didės, o 47 proc. apklaustųjų daro prielaidą, kad jos nekis. Didėjantį lėšų poreikį savivaldybės mato visų pirma dėl būtino papildomo personalo įdarbinimo (57 proc.), įtraukiojo visos dienos ugdymo ir papildomų kabinetų įrengimo (po 50 proc.), taip pat papildomų mokymo ir mokymosi priemonių įsigijimo.“[54]

Be to, ne kartą patvirtinta, kad Vokietijoje, palyginti su kitomis Europos šalimis, vis dar per daug anksti mokyklą metančių ir per mažai vidurinę mokyklą baigusių asmenų.[55] Kita vertus, švietimo išlaidos, palyginti su bendruoju vidaus produktu, ne didėjo, bet šiek tiek mažėjo.[56]

Ypač Vokietijos verslo bendruomenė vis dažniau atkreipia dėmesį į dideles būsimas išlaidas dėl silpnesnio ekonominės veiklos konkurencingumo ilguoju laikotarpiu.[57]

52
Plg. Klemm, *Warum sinkt die Zahl der Schüler an den Förderschulen kaum?*; Klemm, Inklusion in Deutschland.

53
KfW Bankengruppe, *KfW-Kommunalpanel 2016*, 31 p.

54
Ten pat, 32 p.

55
OECD, *Wenn Schüler Klassen wiederholen.*

56
Plg. Autorių grupė, *Bildungs berichterstattung, Bildung in Deutschland 2014.*

57
Plg., pvz., Wössmann, *Letzte Chance für gute Schulen; Wössmann, Piopiunik, Was unzureichende Bildung kostet.*

Įtraukčiai mokyklose skirtų išlaidų pokyčio vertinimas

Šaltinis: KfW-Kommunalpanel 2016

6 TEIGINYS

Švietimas ir architektūra turi padėti ugdytis kultūrines ir estetines vertybes.

Muzikinio, kinestetinio, emocinio, erdvinio ir kūrybinio ugdymo plėtojimas jau seniai tapo mokymo ir mokymosi tyrimuose pripažintu dalyku.[58] Kultūrinių dalykų, t. y. muzikos, šokio, dailės ir judesio, mokymasis yra kūrybiškumo pagrindas ir turi vidinę bei neprilygstamą vertę, pranokstančią bet kokius naudos svarstymus. Jis atveria saviraiškos ir kūrybiškumo kelius, neprieinamus per kalbą. Kultūrinė praktika sukuria individualią prieigą prie kultūrinės tradicijos, kuri lieka uždara, jei mokomasi tik teorijos.

58 Šiuo požiūriu lemiamą reikšmę turi, pavyzdžiui, Howardo Gardnerio tyrimų rezultatai – savo teiginius apie daugialypį intelektą jis tikrina praktiškai projekte „Project zero“ Harvarde (žr. 11 išnašą).

Vokietijos mokyklose dominuoja kalbos ir MINT dalykai (matematika, informatika, gamtos mokslai ir technologijos). Šiuo metu mokykloje daugiausia mokoma vokiečių ir anglų kalbų, taip pat matematikos (ją galima laikyti labai formalia kalba), inžinerijos ir gamtos mokslų bei technologijų. Šiems dalykams skiriama daugiausia pamokų, jų mokymo programos labiausiai specializuotos, jie lemia ir perkėlimą į kitą klasę.[59] PISA ir kituose lyginamuosiuose testuose beveik visas dėmesys skiriamas šioms sritims iš dalies dėl to, kad jos, atrodo, lengviau išmatuojamos nei, pavyzdžiui, estetiniai dalykai. Iš pirmo žvilgsnio, toks dėmesys atrodo gana savalaikis, nes kalbų mokėjimas plačiąja prasme yra labai būtinas šiuolaikiniame darbo pasaulyje. Tačiau tai neturėtų būti daroma mokyklinio ugdymo sąskaita, nes jis turi tendenciją slopinti kitų sričių postūmį.

59 Išskyrus tokius atvejus kaip Hamburge ir Berlyne, kai perkėlimo taisyklės apskritai netaikomos.

Mokantis įgyti įgūdžiai visada orientuoti į ateities perspektyvas. Bet jie negali būti grindžiami vien tik mokyklos, kurioje daugiausia dėmesio skiriama kalbos ir matematinių-operacinių gebėjimų ugdymui, o kiti kultūriniai dalykai paliekami nuošalyje, patirtimi. Šiame kontekste problema ir tai, kad tam tikros kultūrinės profesijos menkai vertinamos, nes jos socialiai suvokiamos kaip nepatrauklios (mažos pajamos, sudėtinga ir rizikinga planuoti karjerą). Įgūdžiai neugdomi mokantis vieno dalyko ir neapsiriboja konkretaus dalyko turiniu. Juos reikia skatinti, jungti į tinklą ir aktyvinti mokantis įvairių dalykų. Eksperimentinėse ir Vokietijos mokyklų apdovanojimą pelniusiose mokyklose atlikti eksperimentai rodo, kad vaidinimas ir šokiai, dainavimas ir meninė kūryba, judėjimas ir fiziniai iššūkiai daugeliu atžvilgių labai sėkmingai prisideda prie minėtų veiklos sričių rezultatų ir naudingi rengiant pristatymus. Kartu šios mokyklos įrodo, kad pasiekimai šiose srityse gali pagerinti ir bendro pobūdžio rezultatus, pavyzdžiui, muzikinių spektaklių ciklo rengimas gali turėti teigiamą poveikį visoms mokymosi sritims.

Nebūtina nustatyti, ar šį poveikį lemia sunkiai išmatuojamas tiesioginis kognityvinis suaktyvėjimas, ar pasikeitęs požiūris į mokyklą, kurie daro netiesioginį poveikį motyvacijai.

Kultūrinį ugdymą dažnai siūlo papildomi dalykai, kuriems mokykloje tenka kovoti dėl išlikimo, kai padidėja pagrindinių dalykų mokymosi krūvis. Tačiau sėkmingai veikiančiose mokyklų sistemose vis dažniau pripažįstama aktyvaus ir kūrybiško šių dalykų mokymosi vertė. Tad šių dalykų reikėtų mokyti ne vien teoriškai, bet rasti būdą, kaip per juos praktiškai įgyvendinti tai, kas pageidautina kultūriniu požiūriu. Tai reiškia, kad į kultūrinę veiklą reikia įsitraukti šiuolaikiškai, aktyviai ir kūrybiškai. Ypač sėkmingi buvo tie atvejai, kai į mokyklinį ugdymą pavyko įtraukti menininkų, pavyzdžiui, vykdant ilgalaikius projektus. Ši koncepcija ypač pasiteisina tada, jei nepasiduodama įprastai mokykloje daromai klaidai mokyti kuo visapusiškiau ir visko po truputį, bet sutelkiamas dėmesys į nuoseklų vieno ar kelių konkrečių projektų įgyvendinimą.[60]

60
Plg. Roystono Maldoomo ir Berlyno filharmonijos projektą „Rhythm is it!“ Tai išskirtinis projektas, kuris įspūdingai pademonstruoja meninio ir estetinio mokymosi poveikį ir gali būti pavyzdys kitiems. Tarptautiniu mastu egzistuoja daugybė skirtingų būdų, kaip įgyvendinti kultūrinį švietimą mokyklose bendradarbiaujant su menininkais. Šios programos dažnai labai skiriasi savo tikslais, turiniu ir darbo metodais, o tai rodo, kokios įvairios gali būti taikymo mokyklose galimybės. Plg. Bamford, *The Wow Factor; Seidel, The Qualities of Quality; Eger, Arts Education.*

7 TEIGINYS

Mokytis sveikam ir judriam reiškia mokytis stimuliuojančioje ir erdvioje aplinkoje.

Švietimo, smegenų ir medicinos moksliniai tyrimai ne kartą įrodė, kad mokymasis vyksta ne tik galvoje, bet dažniausiai visame kūne. Pagrindinių fiziologinių šviesos ir oro, poilsio ir judėjimo poreikių patenkinimas yra būtina sėkmingo mokymosi, sveikos gyvensenos ir darbo sąlyga.

Tam reikia tinkamos mokymosi aplinkos, kuri veiktų visus pojūčius ir būtų optimaliai įrengta darbo psichologijos ir ergonomikos požiūriu: ryškus natūralus apšvietimas, reguliarus vėdinimas, tinkama temperatūra, gera neaidinti akustika. Taip pat labai svarbios pakankamos pertraukos, sveikas, t. y. šviežias ir neperdirbtas, maistas, galiausiai švarios, gerai įrengtos sanitarinės patalpos, kuriomis mokiniai noriai naudotųsi.[61]

61
Plg. Brägger, Posse, *Instrumente für die Qualitätsentwicklung und Evaluation von Schulen.*

Mokymo erdvėje labai svarbus grupės dydžio ir patalpos dydžio santykis, nes turi būti pakankamai vietos judėti. Kuo daugiau erdvės, tuo lengviau patenkinti skirtingus diferencijuoto mokymo sistemos poreikius.

Iki šiol galiojusio dviejų kvadratinių metrų bendrojo ugdymo patalpų vienam mokiniui standarto anaiptol nepakanka, kad į mokymo planą būtų įtraukti įvairūs judėjimo etapai, ypač visos dienos mokykloje. Vokietijos veiksmingų mokyklų pastatų gairėse rekomenduojama vienam mokiniui skirti nuo 4,5 iki 5,5 kv. m bendrojo ugdymo patalpų ploto (įskaitant ir diferencijuoto mokymo kabinetus bei ugdymui naudingą judėjimo, pvz., klasterio, erdvę).[62] Ne mažiau svarbi ir lauko erdvė: turi būti įrengiamos vietos, apsaugotos nuo lietaus ar tiesioginių saulės spindulių, taip pat įvairaus pobūdžio judėjimą skatinanti atvira erdvė, skirta ne vien kūno kultūros pamokoms.

62
Plg. Montag Stiftungen, BDA, VBE, *Leitlinien*, p. 62 ir toliau.

Subalansuota mityba ir pakankamas fizinis aktyvumas yra labai svarbūs, nes bendra Vokietijos mokinių sveikatos būklė kelia nerimą. 2013 m. Roberto Kocho institutas (žr. KiGGS tyrimą) paskelbė daugiau nei 12 000 vaikų ir paauglių nuo 0 iki 17 metų tyrimo rezultatus, kurie parodė, kad antsvoris ir nutukimas ypač paplitę tarp jaunesnių moksleivių.[63]

63
Robert Koch Institut, *KiGGSStudie*.

Ypač nukenčia vaikai iš socialiai remtinų visuomenės sluoksnių ir imigrantų šeimų.[64] Tokiais atvejais mokyklos raginamos aktyviai veikti. Kultūrinėje aplinkoje, kur vis daugiau sėdimos veiklos, fiziniai pratimai ne tik padeda stiprinti sveikatą ir kompensuoti mokymosi veiklą, bet ir ugdyti elgesį, kuris būtų veiksmingas ir suaugus. Norint pritapti prie aplinkos, reikia ne tik įgyti žinių, bet ir išmokti judesių, kurie ilgainiui gerina sveikatą ir ištvermę, kartu prisitaikant prie individualių poreikių: išsaugoti natūralų vaiko norą judėti visada svarbiau nei tobulinti konkrečios sporto šakos techniką.

64
Plg. Bilz et al., *Schule und Gesundheit*.

Judėjimo tema taip pat apima svarbius saugos klausimus. Dažnai dėl (iliuzinių) pastangų pašalinti bet kokią riziką ženkliai apribojamos judėjimo galimybės, nors visiškai išvengti rizikos iš tikrųjų neįmanoma. Kasdienė patirtis rodo, kad pernelyg saugomi jaunuoliai galiausiai patys ieško pavojų, jog išbandytų savo galimybių ribas, kartais su daug rimtesnėmis pasekmėmis.

8 TEIGINYS

Demokratijai mokyti reikia demokratinių mokyklų.

Demokratinėje visuomenėje demokratinis elgesys yra būtinas sėkmingam bendravimui ir nesmurtiniam konfliktų sprendimui. Mokyklos turi ne tik suteikti žinių apie taisykles ir institucijas, bet ir skatinti tokią elgseną. Vaikus ir jaunuolius savo pavyzdžiu reikia mokyti demokratijos, ypač šeimoje, mokykloje ir namuose, kad ji būtų suprantama ir praktikuojama. Šiuo atžvilgiu ypatingas vaidmuo tenka mokykloms, nes jos gali sukurti unikalią aplinką ir sąlygas, kurios parengtų vaikus ir jaunuolius dalyvauti demokratinėje veikloje ir ugdytų demokratinio įsipareigojimo jausmą. Tad daugelyje EBPO šalių demokratija siaurąja prasme laikoma esminiu demokratijos plačiąja prasme, grindžiamos valdžių padalijimu, politine lygybe ir visiška pagarba kitų asmenų orumui, įtvirtinta ir teisiškai garantuojama demokratinėse konstitucijose, pagrindu.

Jaunimo politiniai interesai

Demokratinis mokymasis padeda suvokti demokratinių struktūrų svarbą ir pobūdį tiek siaurąja, tiek plačiąja prasme. Taip pat siekiama skatinti vaikų ir jaunimo politinį domėjimąsi, kad jie sužinotų apie demokratinės valstybės mechanizmus ir institucijas. 2015 m. „Shell“ jaunimo tyrimas rodo, kad šioje srityje dar daug reikia nuveikti. Nors santykinai ji patvirtina didėjantį jaunų žmonių susidomėjimą politika, absoliutūs skaičiai vis tik kelia nerimą: daugiau nei 50 proc. jaunuolių vis dar aktyviai nesidomi politika.

Susidomėjimas politika auga

Politinių interesų 2002–2015 m. palyginimas

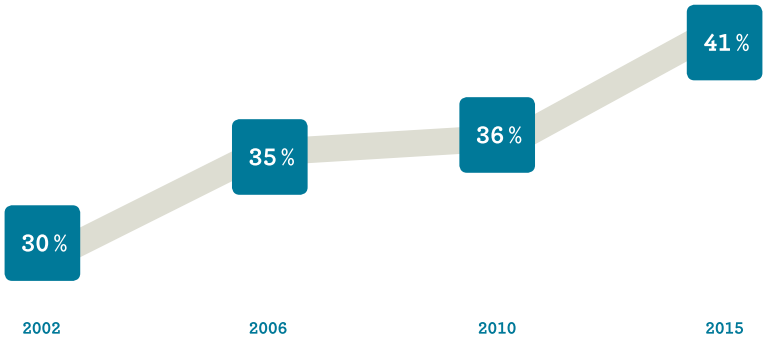

Šaltinis: *Shell Jugendstudie 2015*, www.shell.de/jugendstudie.

Tarptautinės švietimo pasiekimų vertinimo asociacijos (IEA, angl. „International Association for the Evaluation of Educational Achievement“) atliktame Pilietinio ugdymo tyrime (angl. „Civic Education Studie“) dalyvavo 94 000 14–15 m. amžiaus mokinių iš 28 šalių, iš jų 3 700 – iš Vokietijos. Rezultatas: jaunieji vokiečiai turi vidutiniškai politinių žinių, tačiau yra mažiau politiškai angažuoti ir kur kas labiau ksenofobiški nei kitų šalių jaunimas.

Naujos baimės

Jaunimas nerimauja dėl...

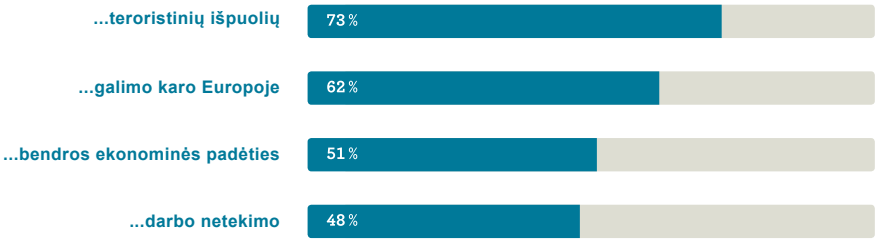

Šaltinis: *Shell Jugendstudie 2015*, www.shell.de/jugendstudie.

Tuo pat metu vis labiau nerimaujama

Net ir kalbant apie dabartinę imigraciją, teigiama tendencija negali paslėpti fakto, kad vis dar vyrauja neigiami skaičiai. Tik 29 proc. jaunų žmonių nerimauja dėl imigracijos, tačiau beveik pusė jų bijo ne užsieniečių, o pačios ksenofobijos.[65] Apskritai jaunimas tapo atviresnis imigracijai. 2002 m. beveik pusė jaunų žmonių, o 2006 m. – net 58 proc. pasisakė už imigracijos į Vokietiją mažinimą. 2015 m. šiam teiginiui vis dar pritarė tik 37 proc. jaunuolių. Remiantis SINUS tyrimu „Wie ticken Jugendliche 2016“ („Kas rūpi jaunimui“), kuriame atsižvelgiama į didelį pabėgėlių, atvykusių į Vokietiją nuo 2015 m., skaičių, „jaunimas, ypač postmoderniame ir į išsilavinimą orientuotame pasaulyje, rodo empatiją ir užuojautą žmonėms, palikusiems savo namus dėl sąlygų savo šalyse. Tačiau jauni vokiečiai dar neatsikratė nepalankaus, atstumiančio ar net priešiško požiūrio į užsieniečius ar pabėgėlius. Dauguma jaunų žmonių, kurie daugiau ar mažiau empatiškai vertina pabėgėlius ir prieglobsčio prašytojus, tuo skiriasi nuo pasisakančių – kartais gana neryžtingai, o kartais itin drastiškai – prieš pabėgėlių priėmimą“.[66]

65
Shell Jugend 2015.

66
SINUS Jugendstudie 2016, p. 467 ir toliau.

Labiau pritarti imigracijai

Požiūris į imigrantų priėmimą į Vokietiją

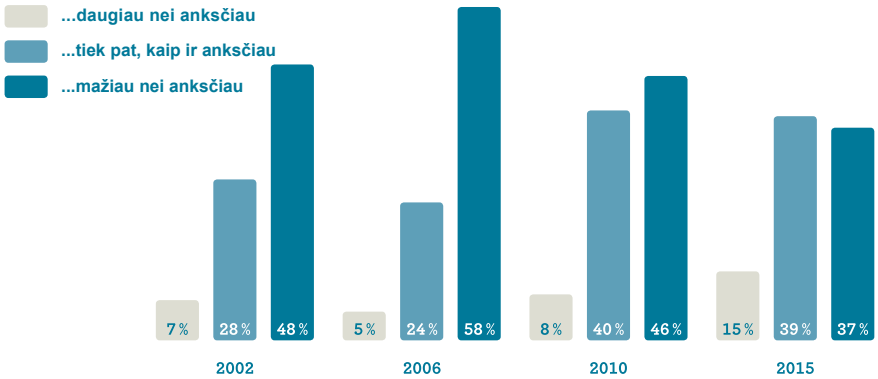

Šaltinis: *Shell Jugendstudie 2015*, www.shell.de/jugendstudie.

Mokytojų požiūris yra lemiamas

Socialinis mokymasis grindžiamas mokinių gebėjimu dalyvauti priimant realius sprendimus ir savarankiškai bei kolektyviai veikti kasdieniame mokyklos gyvenime. Labai svarbu, kad mokytojai būtų pasirengę atsisakyti didelės dalies savo galių ir suteikti mokiniams pakankamai dalyvavimo laisvės. Kartu jie turi būti kantrūs ir nuoseklūs, nuolat reikalaudami, kad besimokantieji aktyviai dalyvautų. Tik taip jie gali suprasti ir įvertinti, koks sudėtingas yra demokratinis procesas ir kokio atsidavimo tam reikia. Geriausia, kai abi pusės gali patirti, kad tokia demokratija yra prasminga ir naudinga jų mąstymui ir veiksmams.

Apskritai 16–29 m. jaunuolių pasitikėjimas institucijomis, noras balsuoti ir rinkiminis aktyvumas, kaip ir susidomėjimas politika, jau daugiau nei 15 m. nuolat auga. Jų pasitenkinimas demokratija išlieka stabilus ir sudaro 85 proc.[67] Tačiau praktikoje dažnai būna kitaip, ypač dalyvavimo priimant konkrečius sprendimus mokykloje atvejais. Vokietijos jaunimo instituto (DJI) atliktame vaikų grupės tyrime („Alt 2005“) į klausimą, kaip dažnai mokiniai gali nuspręsti, ką veikti per pamokas, 4 % apklaustų trečiokų ir ketvirtokų atsakė „beveik visada“, 14 % – „dažnai“, 55 % – „retai“ ir 27 % – „niekada“.[68] Tad siekiama sukurti mokykloje tokią aplinką, kurioje besimokantieji turėtų galimybę anksti patirti demokratinio gyvenimo reikalavimus.[69] Demokratiškai elgtis, vadinasi, susitaikyti su sunkumais derantis dėl savo nuomonės ir interesų su kitais pritariančiais arba prieštaraujančiais asmenimis.

67
Dornes, *Die Modernisierung der Seele*.

68
Dalyvavimas priimant sprendimus svarbus ne tik kaip būtina politinio švietimo sąlyga, jei norima atsakingai laikytis Vokietijos ratifikuotos JT Vaiko teisių konvencijos. Vadovaudamasi ja (2006 m.), Švietimo ministrų asamblėja reikalauja, kad „visų lygių ir visų tipų mokyklose būtų gerbiamas vaiko teisinis statusas ir jo teisė į visapusišką vystymąsi, taip pat turi būti stiprinamos priemonės, skatinančios įvairiapusį kompetencijų ugdymą ir užkertančios kelią socialinei atskirčiai“, pažymi, kad „mokykloje labai svarbu atsižvelgti į vaiko amžių atitinkančias teises į jo apsaugą, globą ir dalyvavimą“ (KMK, *Erklärung*).

69
Taip pat žr. Reicho metodų fondą leidinyje Reich, *Demokratie im Kleinen*. Dėl išsamių pavyzdžių, taip pat demokratinių ir teorinių pagrindimų rinkinio žr. www.demokratisch handeln.de.

Iš pradžių tenka patirti, kad demokratijos principas nereiškia, jog visada laimi savi interesai, bet kad demokratija reikalauja kompromisų, kuriuos ne visada lengva priimti. Kartu suvokiama, kad kiekviena socialinė sistema nustato ribas, dėl kurių dalyvavimo procese negalima derėtis.

Mokymasis kaip dalyvavimo demokratinėje veikloje objektas

Kiek mokykla rimtai žiūri į demokratinį mokymąsi, lemia subtilus klausimas, ar pats mokymasis yra dalyvaujamojo pobūdžio ir kokiu mastu: mokiniai turėtų aktyviai dalyvauti atrenkant ir rengiant mokymosi medžiagą. Jei apsisprendimas, dalyvavimas priimant sprendimus ir savarankiška veikla sąveikauja ir dera tarpusavyje vykdant pagrindinę veiklą mokykloje, jie gali tapti ir vėlesnių veiksmų pagrindu baigus mokyklą. Beje, tai turi reikšmės ne tik demokratijos mokymuisi, bet ir pačiam mokymuisi. Panašiai kaip savarankiška veikla yra sėkmingo dalyvavimo priimant sprendimus pagrindas, taip ir galimybė dalyvauti priimant sprendimus dėl mokymosi yra motyvuojantis pagrindas tapti savarankiškam, t. y. savarankiškai dirbant siekti vaisingo mokymosi proceso.

Dalyvavimo priimant sprendimus taisyklės

Mokykla niekada nebus erdvė be galios ir dominavimo, kaip tai įsivaizdavo kai kurie utopinių mokyklų reformų kūrėjai. Lygybės griežtąja šio žodžio prasme negali būti vien dėl su amžiumi susijusio patirties pranašumo ir teisiškai nustatytų suaugusiųjų pareigų. Tačiau galios nelygybė pati savaime nėra problemiška. Piktnaudžiavimo valdžia pavojus sumažėja, jei, pavyzdžiui, bendrai parengiamos ir nuolat atnaujinamos aiškios tarpusavio santykių taisyklės, kuriose nustatomi ne tik reikalavimai, bet ir atsakomybė bei aiški kontrolės sistema. Mokiniai taip pat nori šių taisyklių, tačiau jie nori, kad ir jų būtų klausiama, kokios taisyklės turėtų būti taikomos ir kokia jų prasmė. Siekiama, kad besimokantieji patys kuo daugiau dalyvautų sprendžiant įvairius klausimus. Šis esminis demokratinis rūpestis visada prasideda nuo mažų dalykų ir auga priklausomai nuo amžiaus.

Klausyti, išklausyti ir atidžiai klausytis

Nepakanka nustatyti taisykles ir jas užrašyti. Būtina ugdyti požiūrį, kad mokiniai ir mokytojai nepriklauso skirtingoms partijoms (dažnai nukreiptoms viena prieš kitą), kurių įgaliojimai aiškiai skiriasi.

Mokytojai planuoja, suteikia mokymosi procesui struktūrą ir nustato mokymosi tikslus, o mokiniai laikosi šios struktūros ir turi pasiekti mokymosi rezultatus, jei nori, kad būtų perkelti į kitą klasę arba gautų gerą pažymį. Mokykloje, kuri nori mokyti demokratijos, turi vyrauti kitoks požiūris. Mokytojai ir mokiniai bendrai atsako už tai, kad mokslo metai ir ugdymo procesas būtų sėkmingi, nors jų indėliai skiriasi. Tai, pavyzdžiui, apima kalbėjimo kultūrą, kuri turi būti taikoma tiek mokiniams, tiek mokytojams: klausyti, išklausyti ir atidžiai klausytis. Taip galima greičiau baigti diskusijas ir išspręsti nesutarimus. Tokiuose ginčuose reikia laikytis tam tikrų šį procesą reglamentuojančių procedūrinių taisyklių. Būtent šios taisyklės yra pagrindinė demokratinės patirties dalis, nes jos rengiamos ir nustatomos kartu su besimokančia grupe. Tokioje pačių susikurtoje trijų dalių mokyklinio gyvenimo sistemoje, susidedančioje iš taisyklių, ritualų ir teritorijos, mokiniai ir mokytojai gali išsiugdyti pasitikėjimą savimi ir savigarbą: „Tai – mūsų mokykla!“

Demokratinė institucija – demokratinė kultūra

Mokykloje turėtų būti suformuota nuosekli demokratinio ugdymo samprata, kuri institucinėje plotmėje pasireiškia įvairiomis viena kitą papildančiomis formomis: nuo kiekvienos klasės ar metų laidos tarybos iki administracinės mokinių tarybos, tėvų atstovų, mokyklos parlamento ir visos mokyklos susirinkimo. Greta mokinių bendradarbiavimo aiškiai numatomas ir tėvų dalyvavimas mokyklos darbe, jų bendradarbiavimas. Švietimo ministrų asamblėja taip pat reguliariai skiria dėmesį demokratijos ugdymo stiprinimui, akcentuodama mokinių aktyvumo didinimą.[70]

70
Plg. BMFSFJ, *Qualitätsstandards.*

Mokyklos parlamento patvirtinta mokyklos vizija atspindi pagrindinius jos tikslus ir metodus. Viena vertus, ji turėtų sukurti konceptualų pagrindą, kuriuo nereikėtų nuolat abejoti, bet kurį būtų galima įgyti bendru sutarimu. Tačiau ji turėtų būti nuolat tobulinama, kad būtų pritaikyta prie kintančių aplinkos sąlygų. Visose mokyklose galioja pagrindinės demokratinės taisyklės. Nepaisant to, kiekviena mokykla turi parengti ir suprantamai išdėstyti taisykles ir priemones, tinkamas jos vizijai įgyvendinti. Tik tada dėl visų pasirinkto požiūrio ir įsitikinimų galima tvariai pasiekti demokratinio pavyzdžio efektą.

Atviras informacijos srautas yra sprendimų ir jų rengimo skaidrumo pagrindas. Šis informacijos srautas institucionalizuojamas intranetu ir kitomis šiuolaikinėmis technologijomis, tačiau visų pirma jis užtikrinamas tiesioginiu asmeniniu bendravimu.

Demokratinė kultūra taip pat numato nuolatinį mokyklos vertinimą, kurio rezultatai skelbiami viešai. Reikia nustatyti stipriąsias ir silpnąsias puses, kad būtų galima pradėti nuolatinį bendrą tobulėjimo procesą. Tokia demokratinė kultūra vystosi ir pasireiškia mokykloje ir miesto (mikro)rajone ar savivaldybėje. Ji eksponuoja, pristato ir džiaugiasi savo rezultatais.

9 TEIGINYS

Mokykla yra pagarbos aplinkai ir šiuolaikinių technologijų valdymo pavyzdys.

Kad įveiktume pasaulinius aplinkosaugos, ekonominius ir socialinius iššūkius, visi turime keisti savo mąstymą ir veiksmus. Sąmoningumo pokyčiai yra būtini, nes su vartotojiškumu susiję sprendimai daro įtaką kitiems – tiek vietos, tiek pasaulio mastu – šiandien ir ateityje. Žmonėms visame pasaulyje reikia ne tik žinių, bet ir įgūdžių bei vertybių, kuriomis remiantis būtų galima elgtis atsakingai. Toks yra „Švietimo darniam vystymuisi“ (vok. BNE) programos tikslas, kuris įtvirtintas ir programoje „Bildung 2030“ (liet. „Švietimas 2030“).[71]

Mokyklos visada yra aplinkos dalis ir atspindi požiūrį į ją ir technologijas tiek mokyklos viduje, tiek už jos ribų. Kalbant apie aplinkosauginį ugdymą, kuris šiandien tapo labai svarbia švietimo sritimi, mokykla turėtų sudaryti sąlygas patirti teigiamą santykį su aplinka.

Tai svarbu ir todėl, kad jaunuoliai dažnai nelabai gerai suvokia tvarumo temą, nors ji labai svarbi jų pačių ateičiai. Visi naujausi empiriniai tyrimai[72] patvirtina šį akivaizdų prieštaravimą. Nors pastaraisiais metais susidomėjimas tvarumo ir (arba) aplinkosaugos tema tikrai išaugo, ji vis dar pasiekia tik dalį žmonių. Naujausioje Federalinės aplinkosaugos agentūros atliktoje apklausoje[73] aplinkosaugos klausimai užėmė trečiąją vietą tarp svarbiausių politinių temų. Pasirodė, kad jaunimas jiems teikia daugiau reikšmės nei suaugusieji. 14–25 m. amžiaus jaunuoliai pesimistiškiau nusiteikę tiek dėl pasaulinės, tiek dėl aplinkos kokybės Vokietijoje nei vyresni reprezentatyvios apklausos respondentai. Be to, jie gerokai dažniau nei kiti respondentai mini aplinkos ir klimato apsaugą kaip vieną šiuo metu svarbiausių problemų (tarp 14–17 m. jaunuolių – 31 proc., 18–25 m. – 21 proc., visa imtis – 19 proc.). Tačiau tuo pat metu jaunimas nesupranta, kaip išspręsti šias problemas. Kaip atskiri individai jie vargu ar gali pakeisti padėtį į gerąją pusę.

71 Plg. Vokietijos UNESCO komisijos 2015 m. metinę ataskaitą: Deutsche UNESCO Kommission, *Jahresbericht 2015.*

72 Plg., pvz., BMU, *Umweltbewusstsein in Deutschland*; Eurostat, *Eurobarometer*; Shell, *Jugendstudie.*

73 Umweltbundesamt, *Umweltbewusstsein.*

Visų pirma jie mano, kad politikai privalo, pavyzdžiui, nustatyti griežtesnius reikalavimus pramonei ir leisti, kad lobistinės grupės jiems turėtų mažiau įtakos.

Federalinės aplinkosaugos agentūros tyrimo „Įžvalgos apie jaunimo kultūrą – tvarumo temos priartinimas prie jaunosios kartos“[74] autoriai, remdamiesi išsamia įvairių Vokietijos jaunimo grupių sąmoningumo lygio analize, nustatė šias šios raidos priežastis:

— sudėtingi ir sunkiai suprantami aplinkos ir tvarumo klausimai;
— temų sutapimas su problemomis, kurios atrodo artimesnės jaunimui, pavyzdžiui, nedarbo grėsmė, orientavimo sudėtingoje socialinėje situacijoje sunkumai;
— pragmatinis neatitikimas, kurį puikiai suvokia patys jaunuoliai, tarp jaunimo išsakytų požiūrių ir jų aplinkosauginio sąmoningumo bei jų kasdienio pasaulio ir kasdienės veiklos;
— Informacijos apie aplinką ir tvarumą trūkumai ar netinkamumas.

74
Thio, Göll, *Einblick in die Jugendkultur.*

Tame pačiame tyrime išsamiai aprašoma, kaip menkai ši tema iki šiol buvo gvildenama kasdieniame daugumos Vokietijos mokyklų gyvenime (ten pat, p. 81 ir toliau) ir kokių didelių galimybių būtų, jei į ją būtų pažvelgta išmoningai ir taikant praktinius įgyvendinimo pavyzdžius.

Vienas iš pavyzdžių – atliekų tvarkymas. Čia sėkmingai pasirodė tos mokyklos, kurios ne tik sudaro galimybes rūšiuoti atliekas ir atiduoti jas perdirbti, bet ir paveda mokiniams valyti ir tvarkyti aplinką jai draugiškais būdais. Sutaupytos lėšos buvo tiesiogiai naudojamos mokymosi projektams.[75]

Tokios priežiūros ir kontrolės funkcijos turi būti bendrai kuriamos ir atsakingai nustatomos atsižvelgiant į mokyklos patirtį, nes jos niekada neatsiranda savaime. Studentų aktyvaus švietimo apie tvarumą temų spektras yra platus:

— nuo žaliosios klasės iki mokyklos sodo,
— nuo mokinių įsteigtos šildymo energijos priežiūros tarnybos iki visos mokyklos ekologinio audito,
— nuo mokinių įmonės, siūlančios „sąžiningos prekybos“ produktus, iki medžių priežiūros projekto miesto miške,

75
Helene Lange mokykla Vysbadene, vienas pavyzdinių Vokietijos šiuolaikinių projektų, gautas lėšas naudoja teatro veiklai.

— nuo kampanijos „Sveikas užkandis per pertrauką“ iki nuolatinio oro kokybės tikrinimo pakeliui į mokyklą ir jo paskelbimo regioninėje spaudoje,
— nuo kampanijos „Dviračiu į mokyklą“ iki savivaldybės politinio projekto dėl viešojo transporto trūkumų ir pan.

Ir pats mokyklos pastatas yra sektinas pavyzdys. Gamybos, valdymo, perdirbimo ir griovimo tvarumo kriterijai pagal šiandienes gaires jau pasiekė aukštą lygį, tačiau būtina, kad šios techninės sąsajos būtų akivaizdžios ir lengvai suprantamos mokiniams, rengiantiems projektus ir pasitelkiantiems atitinkamus matavimo prietaisus.

Mokyklos lauko erdvėje turėtų būti sudarytos įvairios galimybės mokytis ir eksperimentuoti, kad padėtų suprasti, kaip naudojami ištekliai ir prižiūrimi įrenginiai. Mokiniai taip pat gali derinti požiūrį į aplinką ir technologijas įvairiuose dalykuose, ypač vykdydami projektus, jei mokykloje plėtojamas tarpdalykinis požiūris.

10 TEIGINYS

Mokykla atsiveria miestui – miestas atsiveria mokyklai.

Per pastaruosius penkerius metus tam tikrų jaunimo grupių noras įsitraukti į bendruomeninę veiklą klubuose, bažnyčiose, vakarėliuose labai sumažėjo. Keista, bet dėl to kalta ir pati mokykla. Bertelsmanno fondo užsakymu „TNs-Infratest“ 2011 m.[76] paskelbė specialų trečiosios savanorių apklausos apie pilietinį aktyvumą vertinimą ir pateikė stulbinančius rezultatus. Nors bendras noras įsitraukti į veiklą netgi šiek tiek padidėjo, jis sumažėjo tarp gimnazijų moksleivių. Bertelsmanno fondo teigimu, to priežastys, viena vertus, yra mokymosi gimnazijoje laiko sutrumpinimas nuo devynerių iki aštuonerių metų, kita vertus, visos dienos mokyklų steigimas. Pavyzdžiui, 51 proc. gimnazijų mokinių, kurie norėtų abitūros egzaminą laikyti po devynerių mokslo metų, pasiryžę tai padaryti, tačiau tik 41 proc. mokinių norėtų brandos atestatą įgyti per aštuonerius metus.

Visos dienos mokykloje besimokančių mokinių aktyvumo rodiklis yra 31 proc., t. y. aštuoniais procentiniais punktais mažesnis nei mokinių, kurie mokyklą palieka jau vidurdienį. Nerimą kelia ir palyginti didelis skaičius migrantų, norinčių įsitraukti į veiklą, bet gerokai mažesnis skaičius tų, kurie mano turintys tokią galimybę.

76 Bertelsmann Stiftung, Jugend in der Zivilgesellschaft; plg. taip pat Bertelsmann Stiftung, Wie steht es um das Engagement von Jugendlichen in Deutschland?

Svarbų vaidmenį šiuo požiūriu gali atlikti mokyklos atvėrimas miestui, nes problema tam tikru mastu yra vietinės kilmės: senoji mokykla iš esmės buvo uždara sistema ir visus reikiamus išteklius norėjo užsitikrinti pati. Ši sistema ne be pagrindo buvo kritikuojama kaip uždaras, dirbtinis mokymosi pasaulis, pernelyg nutolęs nuo realių gyvenimo ir profesinės veiklos uždavinių. Kad perėjimas prie orientavimo į kompetencijas būtų veiksmingas gyvenime ir darbe, mokyklos atvėrimas ir senojo modelio atsisakymas taip pat turi būti vykdomi sąmoningai.

Švietimo požiūriu šis atvėrimas turi vidinį ir išorinį aspektą. Vidinis atvirumas reiškia, kad reikia neapsiriboti siaura visų mokyklinių dalykų samprata ir į visumą žvelgti visapusiškiau. Kokia nauda iš to, kad įgyjame vis daugiau visų dalykų specializuotų žinių, bet tuo pat metu prarandame jas bendrojo lavinimo srityje? Reikia apžvelgti dalykus, siekiant išsiaiškinti, kiek juose mokoma tarpdalykinių kompetencijų ir kiek specialiųjų žinių iš tikrųjų reikia kompetencijai įgyti. Visų pirma visuose dalykuose turi būti iš tikrųjų nagrinėjami su gyvenimu susiję taikomieji dalykai, o ne tik ruošiami tam tikroms profesijoms, pavyzdžiui, matematikos mokymas turi būti naudingas visų pirma vėlesnių kursų matematikos studentams.

Išorinis mokyklos atvėrimas pasireiškia tuo, kad šiandien mokykloms labiau nei anksčiau tenka ieškoti realių išeičių. Tai reiškia ne tik būtiną mokinių praktiką. Pedagoginiu požiūriu galima išskirti keturis mokyklos atvėrimo bendruomenei tipus, kai kurie jų turi reikšmingų pasekmių mokyklos pastato erdvių išplanavimui.[77]

77
Plg. Seydel, *Überlegungen zur Beziehung von Schule und Stadt*, p. 23 ir toliau; Imhäuser, *Typologien für lokale Bildungslandschaften.*

	Erdvės mokykloje	**Erdvės savivaldybėje**
Mažai arba jokių institucinių sąsajų	Bendras naudojimasis mokyklos patalpomis po pamokų (sporto klubai, muzikos mokykla, pradinė mokykla, žaidimų aikštelė ir kt.)	Bendras naudojimasis mokykla darbo metu (sporto salė, viešoji biblioteka, parkas, daugiafunkcė salė ir pan.)
Institucinės sąsajos	Mokykla kaip bendruomenės centras	Švietimo kraštovaizdis – miestas kaip mokykla

Dvigubas užimtumas. Mokykloje esančios patalpos ne pamokų metu yra atviros ne mokyklos naudotojams: sporto klubui, muzikos mokyklai, vaikų dailės akademijai, suaugusiųjų švietimo centrui ir kt. Šioje veikloje gali dalyvauti ir mokiniai. Pagrindinis motyvas – ekonominė sinergija dėl dvigubo užimtumo. Naudojantis patalpomis vakarais, savaitgaliais ir švenčių dienomis galima sutaupyti viešųjų lėšų. Tai pasakytina ir apie atvirkštinį procesą. Rytais mokykla sporto pamokoms naudojasi kaimyninio futbolo klubo sporto aikštele, o savivaldybės daugiafunkce sale – kaip auditorija ir pan. Po pietų futbolo klubo sporto aikštele taip pat galima naudotis. O antrinis šio naudojimosi EFEKTAS (galimybė mokiniams dalyvauti, pavyzdžiui, muzikos mokykloje, kuri po pietų įsikuria mokykloje) gali, tarkim, virsti specifiniu mokyklos profiliu. Be to, mokykla gali tapti nuolatiniu kultūros magnetu, kurio energija savo ruožtu sklinda į kasdienį mokymą, pavyzdžiui, kai į aktų salę išplėsta fojė tampa vieša teatro scena, vietos politinių diskusijų forumu, meno parodos pristatymo erdve ir kt.

Mokykla kaip bendruomenės centras – bendruomenės centras kaip mokykla. Keletas įstaigų, esančių už mokyklos ribų, bet nenutolusių nuo jos, tampa ne tik laikinomis nuomininkėmis vakarais, bet ir persikelia į mokyklą visam laikui bei turi dieną veikiančias patalpas. Tai taikytina ne tik savivaldybės bibliotekai, bet ir įvairioms socialinėms ir kultūrinėms įstaigoms, kurios yra svarbios visai bendruomenei ir augantiems vaikams bei jaunimui. Tačiau šios institucijos nėra mokykla, jos – nepriklausomos įstaigos. Šio koncentracijos modelio pavyzdžiai kilę iš Nyderlandų (vadinamosios Bredės mokyklos).

Rajono ekspertai klasėje. Šis variantas yra erdviškai neutralus. Šiuo atveju dėmesys sutelkiamas tik į tiesioginę švietimo naudą mokiniams. Žmonės iš rajono (ir ne tik), iš realaus gyvenimo, specialiai kviečiami į mokyklą vesti atskiras pamokas arba vykdyti laikinus projektus kaip diskusijų partneriai, ekspertai, bendramoksliai, kritikai: politikas – į diskusiją, bitininkas – bičių projektui, aktorė – į skaitymo konkurso vertinimo komisiją.[78]

Švietimo kraštovaizdis – miestas kaip mokykla. Ketvirtas variantas – tai dispersijos modelis, šiuo metu vadinamas švietimo kraštovaizdžiu, kuriam mokykla priklauso kaip viena iš daugelio institucijų. Tačiau šiuo atveju terminas reiškia ne tik organizacinį įvairių institucijų, kurios tarpusavyje derina savo pagrindines veiklos sritis, tinklą. Tikslingai atveriant mokyklą išoriniam pasauliui, aktyviai užmezgami mokinių ryšiai su kitomis gyvenimo sritimis ir pasiruošiama vėlesniam išėjimui iš mokyklos.

78
Plg. su Sliwka, Frank, Service Learning. Naudingų pasiūlymų taip pat pateikia Strenger, Fritsche, *Partner in der Schule*; Strenger, Schule ist Partner. Plg. taip pat International Academy gGmbH (INA), Institut für Community Education, *Yepp International Resource Centre*.

Bendruomeninės mokyklos sąvoka, atsiradusi anglakalbiame pasaulyje, buvo intensyviai aptarinėjama jau praėjusio amžiaus aštuntajame dešimtmetyje.[79] Tuo metu ji dažnai buvo siejama su daug žadančiomis politinėmis vizijomis, kuriose teigiama, kad socialinę atskirtį galima tiesiogiai kompensuoti mokyklų struktūromis. Šiandien šis politinis-moralinis tokios sampratos užtaisas iš esmės išnyko. Kita vertus, šiandien, įvedus visos dienos mokyklą, vis didesnę reikšmę įgauna popamokinės veiklos sritys. Ypač visos dienos mokyklose tikslinga aktyviai bendradarbiauti su įvairiais savivaldybių partneriais. Jie gali tiesiogiai dalyvauti mokyklos projektuose ar darbo grupėse arba net visiškai perimti vadovavimą. Ne mažiau reikšminga, ypač vyresniųjų klasių mokiniams, tai, kad visą dieną trunkančioje visos dienos mokyklos programoje mokiniams suteikiama laiko, kai jie gali (turi) išeiti už mokyklos ribų ir aktyviai dalyvauti vietos popamokinėje veikloje. Grįžtamojo ryšio ir refleksijos ciklai bendradarbiaujant su mokykla, kurie pasiteisino įgyvendinant socialinę ir profesinę praktiką, gali būti plėtojami analogiškai, kad mokykla taip pat galėtų vykdyti stebėjimą ir lydėjimą. Kitas nuoseklaus ugdymo procesų perkėlimo į įprastą socialinio gyvenimo kontekstą už įprastos mokyklos ribų variantas – gamybinės mokyklos (vok. „Produktionsschulen“), kurios pastaruoju metu vis dažniau orientuojasi į prastai besimokančius ir mokyklos nelankančius asmenis. Tai – labai moderni šimtmečio senumo koncepcija.[80]

79
Zimmer, Niggemeyer, *Macht die Schule auf; Buhren, Community Education.*

80
Plg. www.werkstattschule-bremerhaven.de; www.bvproduktionsschulen.de.

VII

PROJEKTAI: ĮGYVENDINIMO PAVYZDŽIAI ARCHITEKTŪROS, URBANISTIKOS IR UGDYMO POŽIŪRIU

Kokių pasekmių mokyklų statybai turi išplėstinė ugdymo samprata? Kaip ugdymas ir architektūra gali derėti tarpusavyje? Ar architektūros kokybė gali skatinti ir palaikyti ugdymo kokybę? Kokios patalpų sampratos tinka įvairioms mokymo ir mokymosi formoms? Kaip ir kokiomis sąlygomis mokykla turi ir gali atsiverti miestui, rajonui?

Šie ir kiti klausimai šiame skyriuje bus nagrinėjami ir analizuojami iš architektūros bei urbanistikos pozicijų. Atsakymus į klausimus iliustruoja atrinkti projektai ir pastatyti pastatai. Daugiausia dėmesio skiriama jau minėtiems projektams pristatyti, pateikiami papildomi planai ir nuotraukos, iš kurių galima susidaryti įspūdį apie bendrą projekto architektūrinę ir urbanistinę struktūrą.

Daugiausia dėmesio bus skiriama tiek mažoms, tiek didelėms mokykloms, ypač atkreipiant dėmesį į naujus per pastaruosius dešimt metų Vokietijoje suprojektuotus pastatus. Šie pavyzdžiai rodo, kad pastaraisiais metais pradėtos statyti kitokio tipo mokyklos, kurių erdvės raidą lėmė ugdymo ir visuomenės pokyčiai. Jie, be to, atstovauja skirtingiems leidinyje pateiktiems bendro mokymo ir mokymosi patalpų erdvinio organizavimo modeliams: „papildytai klasei“, „klasteriui“, „atvirai mokymosi aplinkai“. Be to, kai kurie projektai rodo, kaip sėkmingai galima atverti ugdymo pastatų erdves ir kokių privalumų gali suteikti ugdymo formų derinimas.

Pateikiama ir kitų šalių pavyzdžių, kuriuose siūlomi naujoviški arba specifiniai tam tikrų ugdymo principų taikymo sprendimai. Projektai pateikiami chronologine tvarka. Siekiant parodyti kuo platesnį architektūrinių galimybių spektrą, buvo atrinkta įvairių perstatymo, atnaujinimo, išplėtimo ir naujos statybos projektų. Naujovės gali būti diegiamos tiek jau pastatytuose, tiek naujuose pastatuose.

Projektai iš dalies rodo, kokiu mastu architektūra atitinka šiandienos švietimo reikalavimus. Kiekvienam projektui keliami saviti reikalavimai, kurių negalima tiesiogiai perkelti į kitus.

Tai veikiau nuoroda ir orientyras, kaip šiandien gali būti įgyvendinami projektai mokyklų pastatų, kurie yra švietimo ateitis. Jie atspindi nuolatinę, kartais prieštaringą architektūrinę diskusiją apie „gerą mokyklą“.

Šiais pavyzdžiais nesiekiama pateikti išsamios apžvalgos – tam reikėtų paminėti ir daugybę kitų ugdymo įstaigų pastatų. Jie veikiau atspindi projektų atranką, atliktą siekiant sudaryti įspūdį apie įgyvendinimo galimybių įvairovę.

PROJEKTO TAPATYBĖS KORTELĖ

- Mokyklos pavadinimas
- Architektų biuras
- Užbaigimo data
- Atnaujinta, išplėsta ar naujai pastatyta
- Adresas
- Mokyklos tipas arba mokinių amžius
- Mokinių skaičius
- Bendrųjų mokymosi ir mokymo patalpų tipas
- Nuorodos į knygoje esantį tekstą apie mokyklą ir (arba) mokyklos nuotraukas

MOKYKLŲ TIPAI

Papildytos klasės modelis

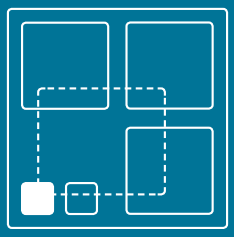

Klasteris

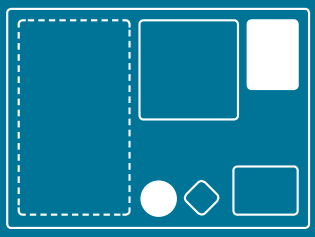

Atvira mokymosi aplinka

RINGSTABEKO MOKYKLA

(Berumas, Norvegija)

Architektūra:
„div.A arkitekter AS“, Oslas

Baigta:
2005 m.

Atnaujinta, išplėsta ar naujai pastatyta:
Naujos statybos

Adresas:
Peiks vei 1
1356 Berumas (NO)

Mokyklos tipas:
Jaunesniojo vidurinio ugdymo pakopa

Mokinių skaičius:
Apie 360

Tipas:
Atvira mokymosi aplinka

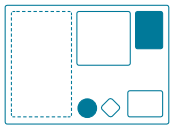

Nuorodos:

II
61 p.

146 p. ir toliau,
150, 158,
160, 164 ir 180 p.

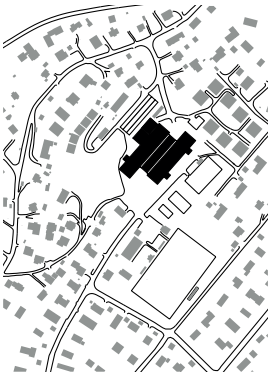

Mastelis 1:10 000

Mokykla įsikūrusi Oslo vakarinės dalies gyvenamųjų namų kvartale, joje mokosi 8–10 klasių mokiniai, pakraipa: muzika, šokis ir teatras. 2005 m. iškilęs pastatas pakeitė XX a. aštuntajame dešimtmetyje statytą mokyklą.

Iš viso mokykloje dirba šešios mokytojų komandos, kurių kiekviena atsakinga už 60–75 tų pačių metų laidos mokinius. Kita mokytojų komanda rūpinasi specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais jaunuoliais, kurie mokosi kartu su kitais mokiniais. Erdvės samprata pagrįsta atviros mokymosi aplinkos modeliu, kuri suskirstyta į atskirus padalinius, vadinamus „bazėmis“. Viršutiniame mokyklos aukšte įrengtos šešios grupių erdvės. Kiekvienoje dviejų grupių erdvėje įrengta 60 vietų auditorija, į kurią galima patekti iš abiejų pusių. Kiekvienos grupės aplinkoje taip pat yra į atskiras zonas padalyta bendro naudojimo erdvė, darbui mažose grupėse skirtas, specialiais baldais apstatytas „smegenų centras“ bei trys skirtingo dydžio grupinio darbo patalpos, kurias papildo komandinio darbo kambarys ir įvairios pagalbinės patalpos. Vidaus skirstymas į zonas pritaikytas prie atviros erdvės, todėl mokymąsi ir mokymą galima organizuoti įvairiais būdais, nesudarant visiškai atviros, neutralios salės įspūdžio.

Pirmame aukšte aplink bendro naudojimo patalpas išdėstyti dalykiniai kabinetai. Kavinė, centrinė renginių salė su scena ir už jos esančios muzikos ir repeticijų patalpos sudaro mokyklos centrą. Didelių renginių metu salė gali būti atverta ir sujungta tiek su kavine, tiek su užkulisių patalpomis.

Rezultatas – lanksčiai naudojamas, dirbtuves primenantis pastatas, kurį galima pritaikyti prie ugdymo sampratos pokyčių. Jame yra daugybė savo pobūdžiu ir dydžiu besiskiriančių patalpų. Dėl galimybės įvairiai pritaikyti skirtingas patalpas atsiranda nemažai panaudojimo galimybių.

N

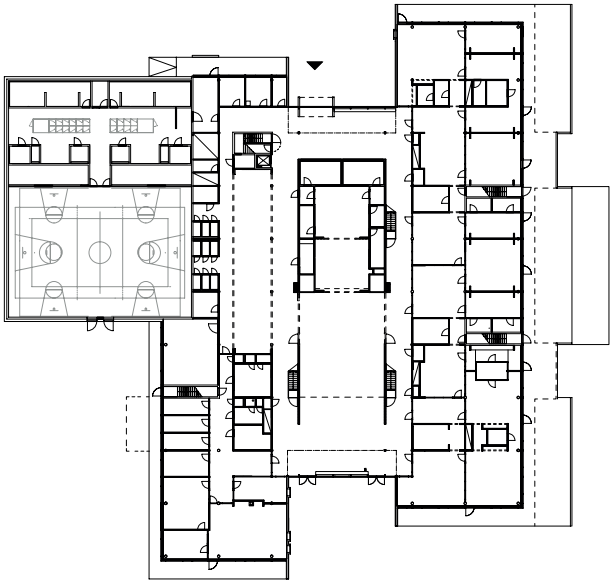

Pirmo aukšto planas, mastelis 1:750

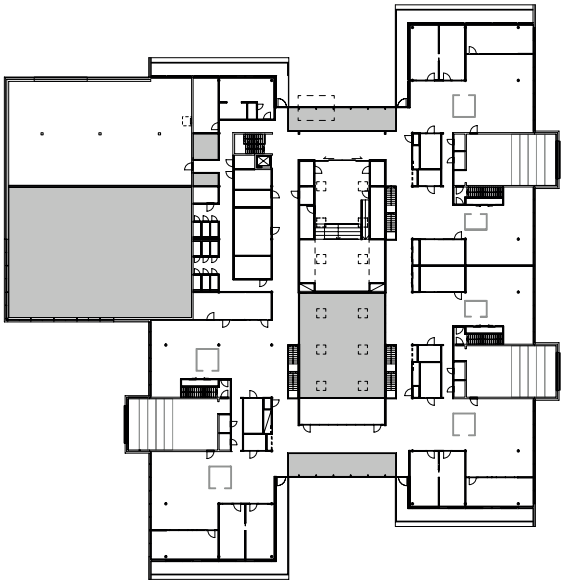

Viršutinio aukšto planas, mastelis 1:750

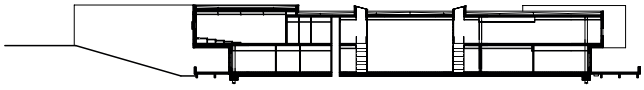

Skersinis pjūvis, mastelis 1:750

01

Vaizdas į daugiafunkcę erdvę, kuri naudojama kaip valgykla, renginių salė ir pertraukų erdvė

02

Vaizdas iš antro aukšto į fojė

01

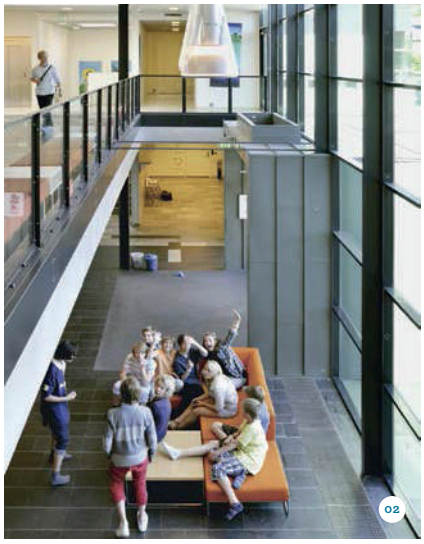

02

KORLERIO KOLEGIJA

(Neikerkas, Nyderlandai)

Architektūra:
„Broekbakema“, Roterdamas

Baigta:
2006 m.

Atnaujinta, išplėsta ar naujai pastatyta:
Naujos statybos

Adresas:
Ds. Kuypersstraat 35 3863 CA, Neikerkas (NL)

Mokyklos tipas:
Kolegija

Mokinių skaičius:
Apie 800

Tipas:
Atvira mokymosi aplinka

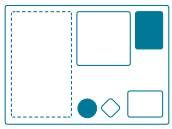

Nuorodos:
145, 152 ir 166 p.

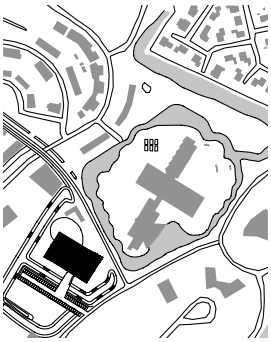

Mastelis 1:10 000

Antroji Korlerio kolegija – tai per pastaruosius dešimt metų pastatyto švietimo komplekso dalis. Ją sudaro bendrojo ugdymo kolegija, profesinė kolegija ir prie jų prijungta specialioji mokykla. Ji įsikūrusi Nyderlanduose, Neikerko mieste, dideliame naujų gyvenamųjų namų kvartale.

Mokymas Korlerio kolegijoje grindžiamas nuosekliu skirstymu į klases ir įsitikinimu, kad kiekvienas mokinys mokosi skirtingai. Sprendimai yra tokie: 120 mokinių grupės, sudarydamos heterogeninius mokymo vienetus, mokosi kartu atviroje, bet transformuojamoje erdvėje. Ryški diferenciacija ir savarankiškas mokymasis, kai kiekvienas atsako už save, siekia rezultatų atlikdamas individualias užduotis ir nuosekliai orientuodamasis į skaitmenines technologijas. Priklausomai nuo ugdymo proceso, sudaromos skirtingos mokymosi grupės. Architektūra padeda edukaciniam darbui. Atviro išplanavimo mokymosi aplinką sudaro įvairios, kiekviename aukšte skirtingos erdvės. Be uždarų, bet skaidriai suprojektuotų klasių, įrengta darbo vietų mažoms grupėms, grupinių kompiuterinių darbo vietų, darbo nišų ir individualių darbo vietų. Šioje atviroje erdvėje nėra jokių koridorių. Tarp skirtingų mokymosi zonų pastato centre įrengtos specialios paskirties klasės ir dalykiniai kabinetai bei nedidelė auditorija. Centrinė įėjimo zona suformuota kaip „vertikali fojė“, užtikrinanti visų aukštų erdvinį ryšį.

Pirmame aukšte esanti dviejų lygių daugiafunkcė erdvė su scena naudojama kaip susirinkimų salė, valgykla ir pertraukoms skirta erdvė.

N

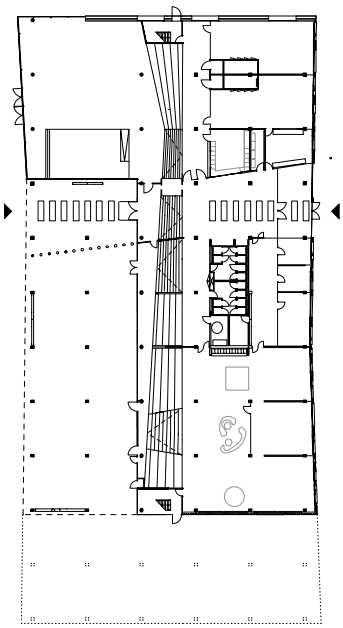

Pirmo aukšto planas, mastelis 1:1 000

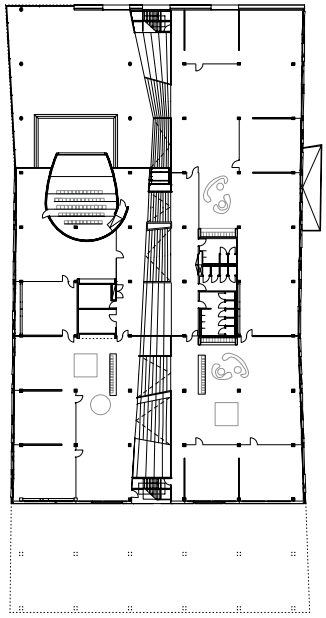

Antro aukšto planas, mastelis 1:1 000

03

Mokymosi aplinka skirtinguose aukštuose su skirtingomis erdvių charakteristikomis

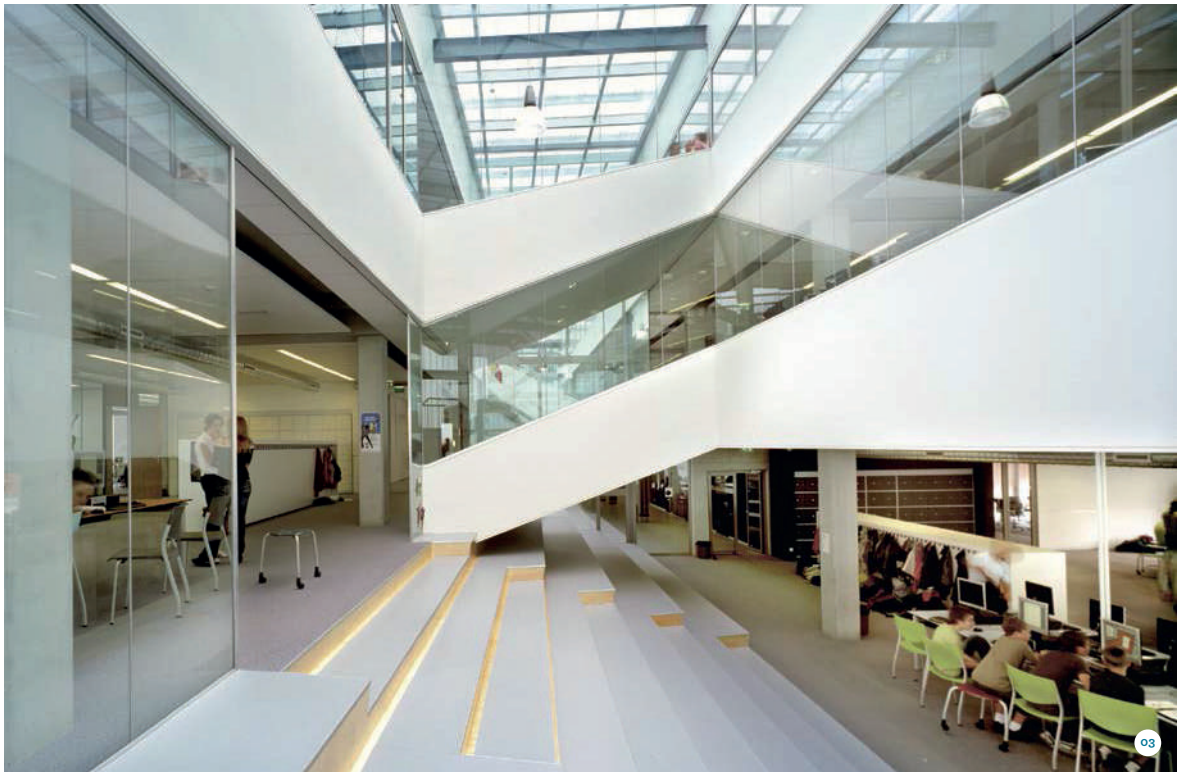

03

N

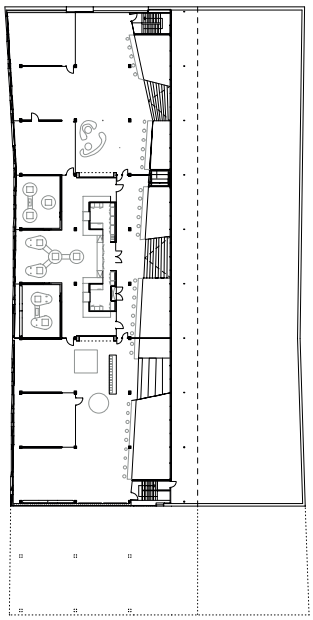

Trečio aukšto planas, mastelis 1:1 000

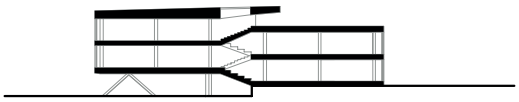

Skersinis pjūvis, mastelis 1:1 000

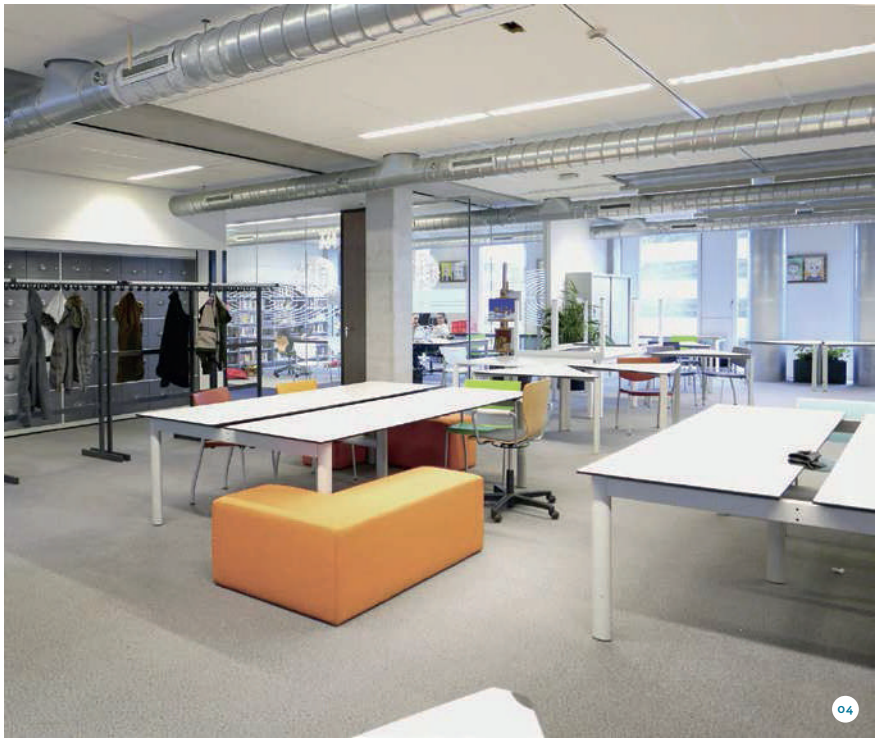

04

Atvira mokymosi aplinka su garso nepraleidžiančiomis, bet skaidriomis pertvaromis sujungtomis patalpomis

ORESTADO KOLEGIJA

(Kopenhaga, Danija)

Architektūra:
3XN, Kopenhaga

Baigta:
2007 m.

Atnaujinta, išplėsta ar naujai pastatyta:
Naujos statybos

Adresas:
Orestads Boulevard 75
2300 Kopenhaga (DK)

Mokyklos tipas:
Kolegija

Mokinių skaičius:
Apie 1 000

Tipas:
Atvira mokymosi aplinka

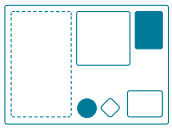

Nuorodos:

37 p.

160 p.

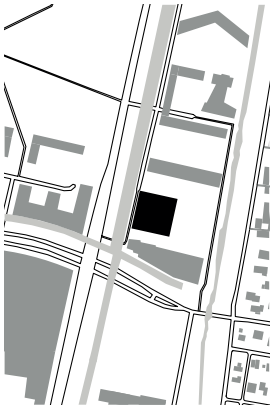

Mastelis 1:10 000

Orestado kolegija įsikūrusi naujame to paties pavadinimo rajone, kuris šiuo metu yra didžiausia Kopenhagos miesto plėtros zona.

Kolegijoje daugiausia dėmesio skiriama informacijos sklaidai, kultūrai ir naujausioms technologijoms, nes būtent tai lemia mokymąsi ir pamokų pobūdį. Kiekvienas mokinys turi nešiojamąjį kompiuterį, todėl beveik visos mokyklos patalpos pritaikytos naudotis šiuolaikinėmis informacinėmis ir ryšių technologijomis. Mokiniai gali naudotis pastatu kaip mokymosi ir darbo vieta net ir po pamokų. Taigi, į mokyklą galima patekti iki vakaro. Egzaminų ar intensyvaus darbo laikotarpiu mokiniams leidžiama būti mokykloje visą parą. Kadangi didžioji darbo ir mokymosi dalis vyksta naudojant skaitmenines, t. y. iš visur prieinamas, priemones, mokytojai ir mokiniai neturi nuolatinių darbo vietų, o kiekviena iš 37 klasių neturi tik jai skirto kabineto.

Architektūriniai sprendimai padeda išlaikyti patogų darbo ritmą: viršutiniai aukštai skirti įvairioms mokymosi zonoms ir mokymo klasėms. Čia gausu erdvių, angų, perėjimų, platformų ir nišų, kuriose įrengtos vietos individualiam darbui, darbui grupėse, pristatymams ir susirinkimams.

Ryšį taip pat lemia aukštų išdėstymas ne viename lygyje. Suformuotose daugiaaukštėse erdvėse galimi vizualiniai ryšiai tarp įvairių pastato aukštų.

Kolegijos bendro naudojimo patalpos (valgykla, sporto salė, muzikos kabinetai, administracijos patalpos) įrengtos pirmame aukšte ir rūsyje.

N

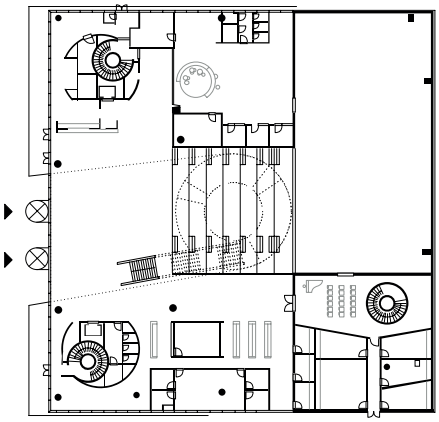

Pirmo aukšto planas, mastelis 1:1 000

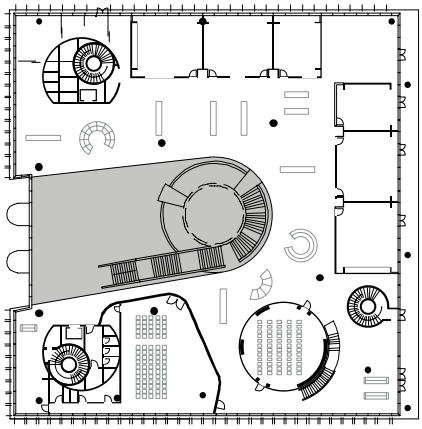

Antro aukšto planas, mastelis 1:1 000

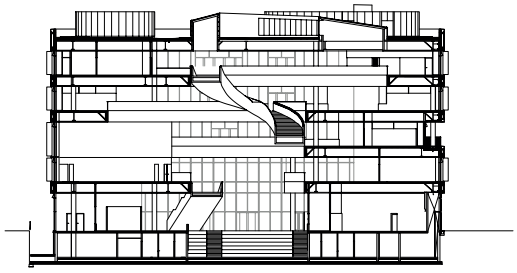

Skersinis pjūvis, mastelis 1:1 000

05

Skirtinguose aukščiuose ir skirtingų tipų erdvės formuoja mokymosi kraštovaizdį

06

Naudojimo įvairovę lemia skirtingų charakteristikų erdvės

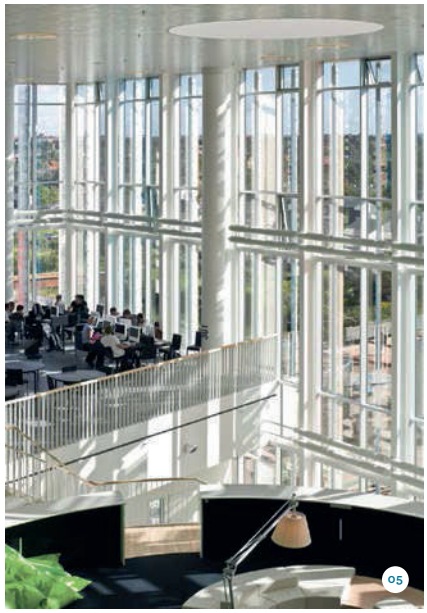

05

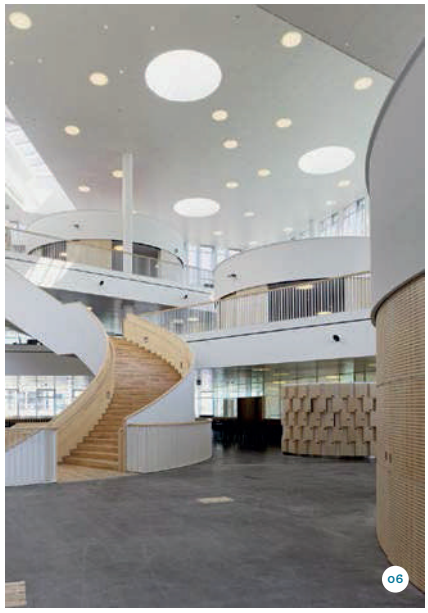

06

„SBW HAUS DES LERNENS“

(Romanshornas, Šveicarija)

Architektūra:
Doris Fratton, „Fratton Raumgestaltung“, Amrisvilis

Baigta:
2007 m.

Atnaujinta, išplėsta ar naujai pastatyta:
Atnaujinta

Adresas:
Hafenstraße 31
8590 Romanshornas (CH)

Mokyklos tipas:
Privati vidurinė mokykla (9 ir 10 klasės)

Mokinių skaičius:
Apie 45

Tipas:
Atvira mokymosi aplinka

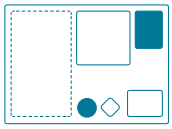

Nuorodos:

45 p.

147, 172 p.

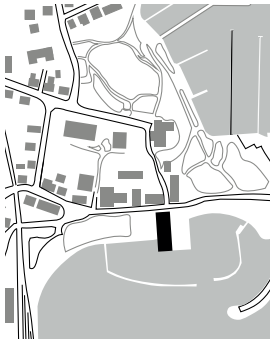

Mastelis 1:10 000

Prie pat Badeno ežero stovinčiame atnaujintame buvusios muitinės pastate įsikūrusi mokykla su atvira mokymosi aplinka. Istorinis pastatas pertvarkytas nepanaikinant istorinių pėdsakų, kuriuos vis dar aiškiai galima įžvelgti kai kuriose detalėse, pavyzdžiui, buvę deklaracijų teikimo stalai naudojami kaip kompiuterinės darbo vietos. Atnaujinus mokyklą buvo galima iš naujo pertvarkyti ugdymą. Pastate sukurta labai įvairi mokymosi atmosfera – mokiniai gali dirbti vieni, mažose grupelėse arba susėsti prie stalo pasišnekėti su mokytojais. Atvira mokymosi studija užima beveik pusę aukšto.

Atvirą erdvinę struktūrą atsveria patalpos, skirtos intensyvioms įvadinėms pamokoms. Tai skirtingo dydžio patalpos su sąmoningai parinktais nestumdomais baldais. Be atviros mokymosi studijos ir minėtų intensyvaus darbo patalpų, pastate yra daug mažesnių mokymosi nišų, kurios nepriskirtos jokiai klasei, todėl jomis galima laisvai naudotis. Nišos nėra standartizuotos, todėl turi labai įvairaus pobūdžio erdvinę atmosferą.

Aukštuose nėra aiškaus funkcijų paskirstymo – laisvos klasės gali būti naudojamos bet kokiam darbui. Mokiniai neturi pastovios darbo vietos, jas keičia priklausomai nuo veiklos. Meninio pobūdžio darbui skirta atitinkamai įrengta studija. Toks išplanavimas leidžia mokyklai veikti mažesniame plote nei taikant įprastinį klasių ir mokymo kabinetų principą.

N

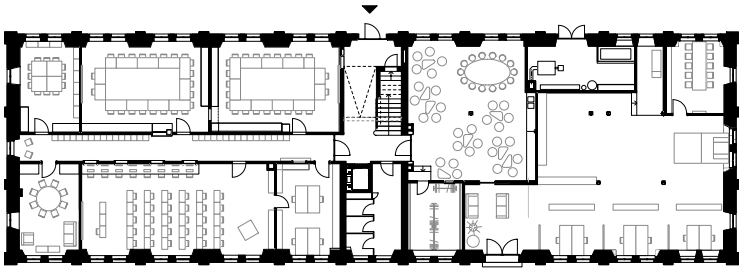

Pirmo aukšto planas, mastelis 1:500

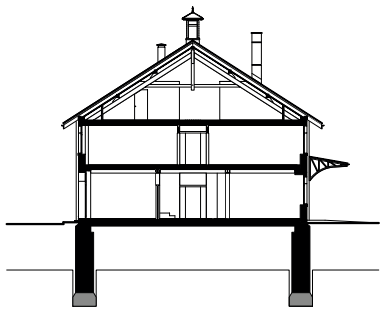

Skersinis pjūvis, mastelis 1:500

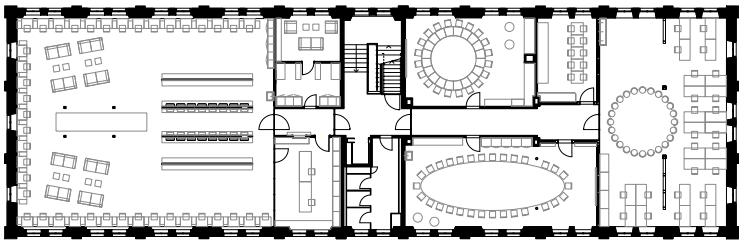

Viršutinio aukšto planas, mastelis 1:500

07
Studija antrame aukšte

08
Įėjimo ir poilsio zona pirmame aukšte

07

08

A. P. MØLLER MOKYKLA

(Šlėzvigas, Vokietija)

Architektūra:
„C. F. Møller Architects“, Orhusas

Baigta:
2008 m.

Atnaujinta, išplėsta ar naujai pastatyta:
Naujos statybos

Adresas:
Fjordallee 1
24837 Šlėzvigas (D)

Mokyklos tipas:
Danijos bendruomenės mokykla

Mokinių skaičius:
Apie 600

Tipas:
Papildytos klasės modelis

Nuoroda:

173 p.

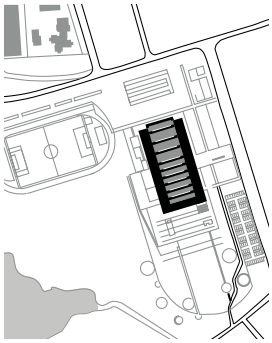

Mastelis 1:10 000

A. P. Møller mokykla – tai danų mažumos mokykla Šlėzvigo apskrityje. Čia veikia bendruomenės mokykla, kurioje mokosi 7–10 klasių mokiniai, bei aukštesniosios pakopos gimnazija, skirta 11–13 klasių mokiniams. Mokykla įsikūrusi į rytus nuo miesto centro, buvusių kareivinių teritorijoje, prie pat vandens telkinio.

Pastatą sudaro centrinis branduolys su bendrojo naudojimo patalpomis. Pirmame aukšte yra pagrindinė susirinkimų salė, valgykla, poilsio zonos, pasirodymų ir sporto salės; antrame aukšte – mediateka ir biblioteka. Mokymo klasės suburtos aplink bendrojo naudojimo patalpas. Jungiamasis elementas – laiptai, kurių sėdimosios pakopos ir didelės laiptų aikštelės kviečia prisėsti, mokytis arba bendrauti. Mokykloje turi būti skatinamas įvairus ugdymas. Šiuo tikslu kuriamos skirtingos erdvės. Tradicinius koridorius pakeitė atviri balkonai, kurie jungia mokymosi erdves, bet kartu yra tarsi terasos, supančios mokyklos centrą. Mokyklos centrinėje patalpoje, po Olafuro Eliassono sukurta šviečiančia instaliacija, įrengtos mokymosi erdvės, poilsio ir bendravimo zonos.

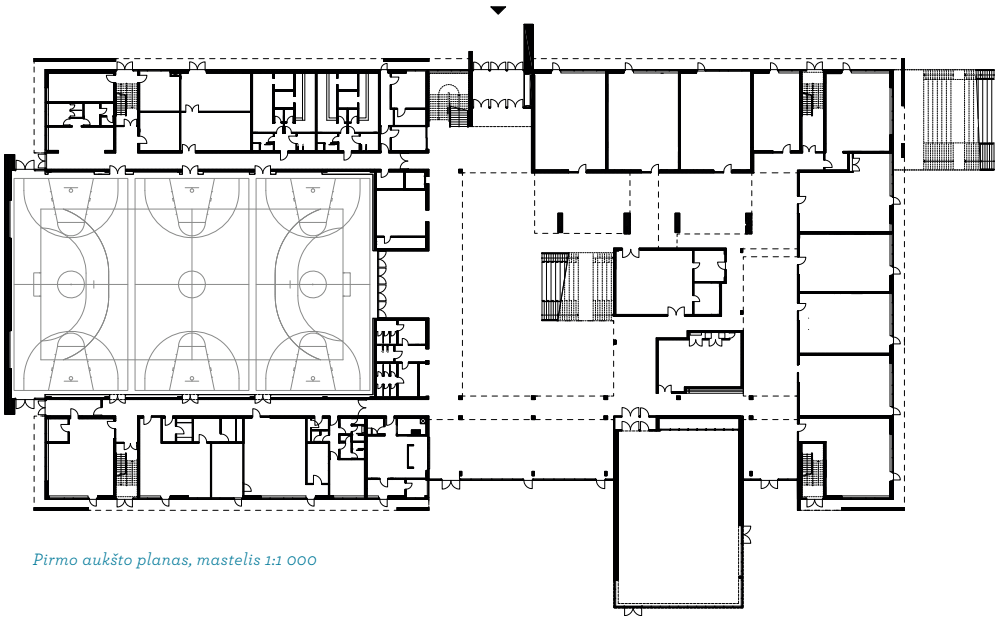

Pirmo aukšto planas, mastelis 1:1 000

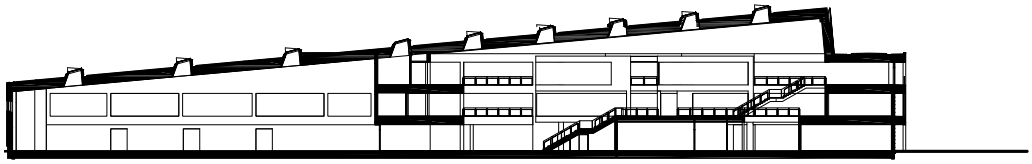

Išilginis pjūvis, mastelis 1:1 000

09

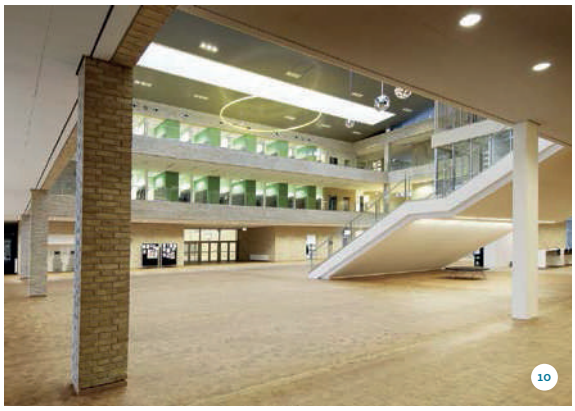

10

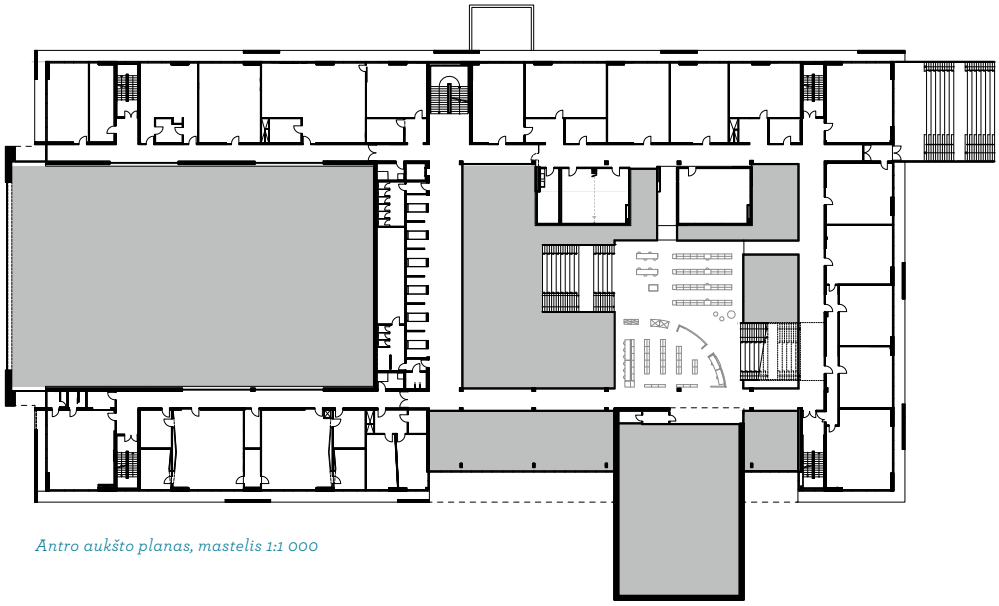

Antro aukšto planas, mastelis 1:1 000

09
Biblioteka, pagrindinis žinių centras, su mokymo klasėmis sujungta tiltais

10
Susirinkimų salė su į atvirą biblioteką vedančiais centriniais laiptais

11
Bendrojo naudojimo centrinė erdvė – mokyklos „širdis“

VELSBERGO PRADINĖ IR VIDURINĖ MOKYKLA

(Velsbergas, Italija)

Pradinės mokyklos (viršutinio pastato) architektūra:
Architektas Klausas Hellwegeris, Bolcanas

Baigta:
2009 m.

Atnaujinta, išplėsta ar naujai pastatyta:
Naujos statybos

Adresas:
Schlossweg 14, Velsbergas (I)

Mokyklos tipas:
Pradinė mokykla

Mokinių skaičius:
Apie 100

Tipas:
Klasteris

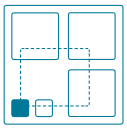

Nuorodos:
II
53 p.

156, 170 p.

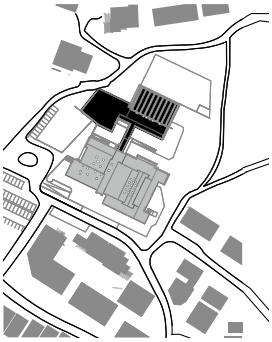

Mastelis 1:10 000

PRADINĖ MOKYKLA

Buvusios pradinės mokyklos pastatas gyvenvietės centre buvo perstatytas į vaikų darželį, nes daugelis tėvų pageidavo, kad taip reikalingas vaikų darželis, jei įmanoma, įsikurtų centrinėje vietovės dalyje. Naujai pradinei mokyklai buvo parinkta kita vieta. Velsbergo pradinė mokykla (1–5 klasės) suskirstyta į dvi mokymosi bendruomenes: pagrindinio ir pažengusiųjų lygio. Kiekvienas lygis įsikūręs atskirame klasteryje.

Mokykla rimtai žiūri į poreikius individualizuoti mokymąsi ir kurti į kompetencijas orientuotą mokymosi kultūrą. Kiekvieną klasterį sudaro trys ar keturios mokymo klasės, sanitarinės patalpos ir mokymosi dirbtuvės, kurios jungia patalpas ir gali būti naudojamos kaip skaitymo kampelis, pristatymų erdvė, vieta individualiam darbui, poilsiui ar atsipalaidavimui. Mokymo klasės su mokymosi dirbtuvėmis sujungtos durimis ir langais, todėl galima laikinai išsklaidyti klasės grupę arba dirbti su keliomis klasėmis vienu metu. Dėl tinkamų interjero medžiagų, natūralaus apšvietimo, geros akustikos, patalpos formos ir vaizdo pro didelius langus su giliomis angomis mokymosi dirbtuvės tampa populiaria bendrojo naudojimo erdve, kurioje galima įgyvendinti įvairias mokymosi formas. Pirmame aukšte įrengta erdvi rūbinė, dirbtuvės ir daugiafunkcė patalpa. Mokytojų kambarys yra netoli mokymosi dirbtuvių, pastato centre, antrame aukšte.

Vidurinės mokyklos architektūra (žemutinis pastatas):
Otto Irsara, Brunekas

Baigta:
2013 m.

Atnaujinta, išplėsta ar naujai pastatyta:
Rekonstrukcija ir atnaujinimas

Adresas:
Schlossweg 14, Velsbergas (I)

Mokyklos tipas:
Vidurinė mokykla

Mokinių skaičius:
Apie 220

Tipas:
Papildytos klasės modelis

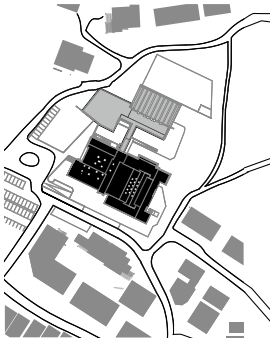

Mastelis 1:10 000

VIDURINĖ MOKYKLA

Naujai pastatyta pradinė mokykla buvo sujungta su esamu vidurinės mokyklos pastatu, taip suformuojant architektūrinį kompleksą ir sudarant nenutrūkstamo mokymosi toje pačioje vietoje sąlygas. Vidurinė mokykla įsikūrė 1976–1977 m. statytame pastate. Pastato renovacija, kuri buvo būtina konstrukciniu ir energetinio efektyvumo požiūriu, suteikė galimybę pertvarkyti pastatą pagal naujus mokymo principus.

Buvo siekiama sukurti architektūrą, kuri tiktų būti kartu ir mokytis. Tikslas – skatinti bendruomeniškumą ir empatiją, taip pat bendravimą ir susitelkimą.

Tarpinės ir judėjimo zonos taip suprojektuotos ir pagerintos akustinio komforto požiūriu, kad taptų bendravimo ir bendruomeniškumo vieta.

Klasės padidintos, kad panaudojant baldus būtų galima formuoti tinkamesnes mokymo erdves. Vidaus ir tamsios erdvės buvo visiškai integruotos į mokymosi procesą padidinus jų pertvarų skaidrumą ir natūralų apšvietimą. Taip pat sukurta tiesiogiai su klasėmis sujungtų patalpų.

Pirmame aukšte yra biblioteka, valgykla, administracija ir salė, kurioje įrengta patogių darbo ir poilsio vietų, bei skaitymo kampelis. Vidurinė mokykla su pradine sujungta koridoriumi. Pertvarkytose palėpės patalpose, kurios anksčiau buvo naudojamos sandėliavimui, įrengtos teminės dirbtuvės, pavyzdžiui, medžio dirbtuvės, matematikos ir kalbų studija.

Atnaujinus pastatą atsirado naujų vizualinių ryšių, tarpinių erdvių ir naujų mokymosi patalpų, kurias galima aktyviai ir žaismingai išnaudoti.

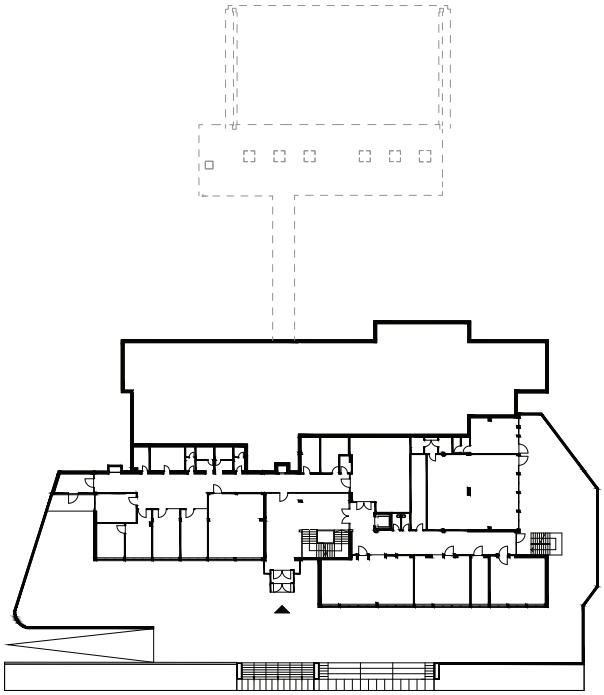

Vidurinės mokyklos rūsio planas, mastelis 1:1 000

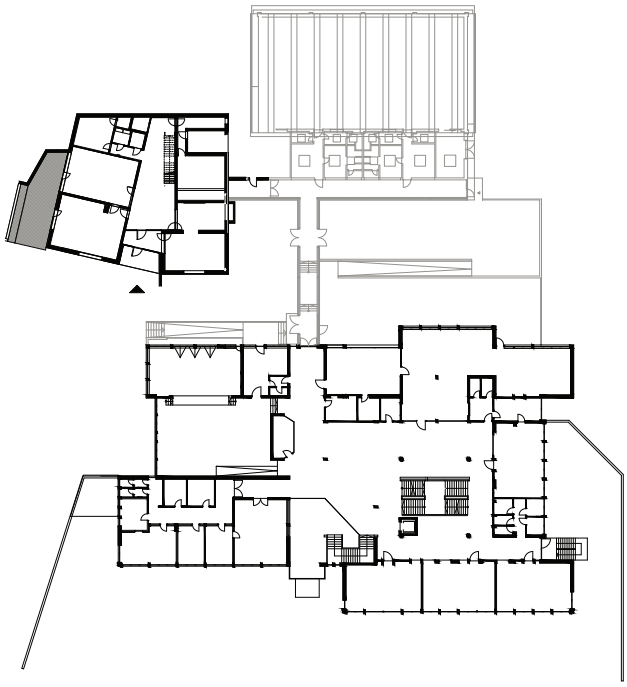

Pradinės ir vidurinės mokyklos pirmo aukšto planas, mastelis 1:1 000

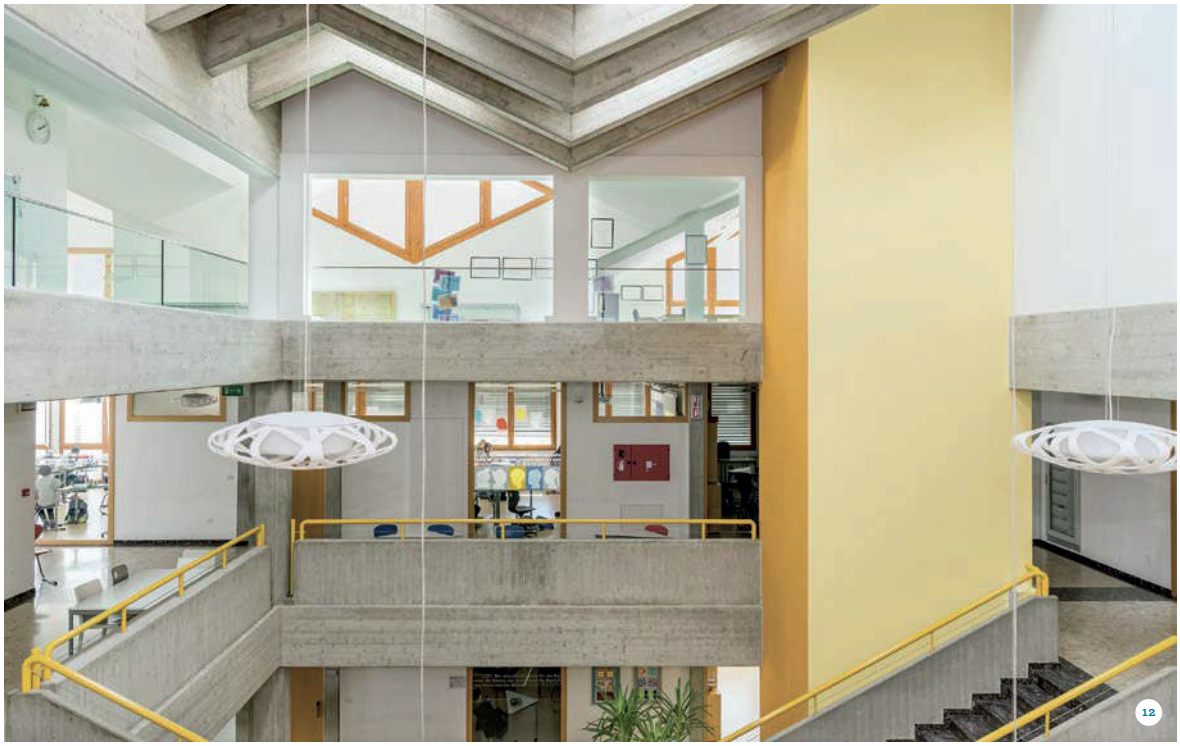

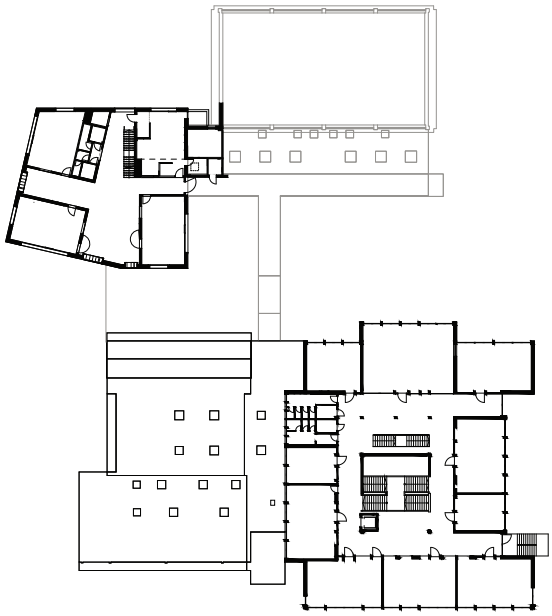

Pradinės ir vidurinės mokyklos antro aukšto planas, mastelis 1:1 000

Išilginis vidurinės mokyklos pjūvis, mastelis 1:1 000

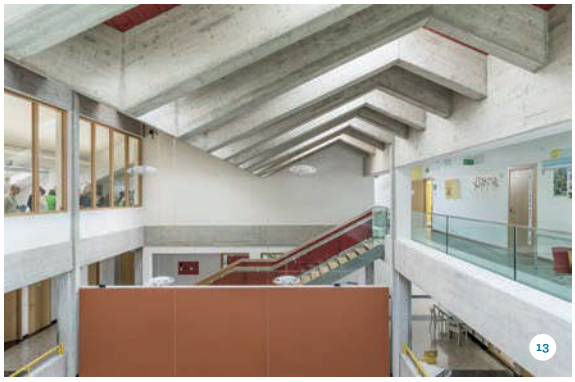

12 13
Daugiau skaidrumo ir natūralaus apšvietimo atnaujintoje vidurinėje mokykloje

14
Mokymosi dirbtuvės su skaitymo kampeliu ir lango niša pradinėje mokykloje

15
Lanksčiai pritaikomi baldai pradinės mokyklos klasėse

MUNKEGAARDO MOKYKLA

(Gentoftė, Danija)

Architektūra:
Arne Jacobsenas (1957), architektė Dorte Mandrup, Kopenhaga (2009)

Atnaujinta, išplėsta ar naujai pastatyta:
Rekonstrukcija ir plėtra

Adresas:
Vangedevej 178
2870 Gentoftė (DK)

Mokyklos tipas:
Pradinė mokykla

Mokinių skaičius:
Apie 470

Tipas:
Papildytos klasės modelis

Nuorodos:

154, 157, 169 ir 175 p.

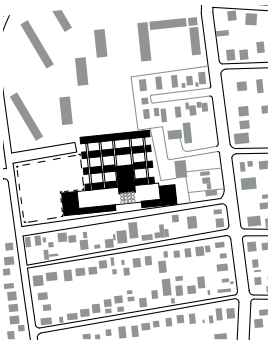

Mastelis 1:10 000

Arne Jacobseno suprojektuota Munkegaardo mokykla laikoma geriausiu demokratinės, nehierarchinės mokyklų tradicijos pavyzdžiu. 1957 m. pastatyta mokykla yra viena pirmųjų paviljono tipo mokyklų, kurios iš esmės yra vienaukštės, jose išvystytas glaudus ryšys tarp pastato ir lauko erdvių. 1995 m. jis buvo paskelbtas architektūriniu paminklu. Praėjus pusei amžiaus, tapo būtina išplėsti jo erdves.

Munkegaardo mokykloje kiekviena klasių pora turi bendrą kiemą su sodeliu. Kiekvienoje klasėje yra prieangis, kuris naudojamas kaip rūbinė, o prireikus – ir darbui mažose grupėse. Rekonstruojant ir išplečiant pastatą, klasės buvo sujungtos papildomomis durimis, o centrinėje pastato dalyje esanti aktų salė paversta biblioteka ir savišvietos centru. Be įprastų sėdimųjų vietų ir poilsio salelių apatinėje dalyje, įrengtas laisvo naudojimo metalinės antresolės tūris. Peršviečiamos medžiagos praleidžia daug šviesos į po antresole esančią knygų erdvę. Knygų saugojimo zona po antresolės perdanga įrengta taip, kad besisukančios lentynos leidžia keisti erdvės konfigūraciją ir naudojimą. Apatinėje antresolės tūrio dalyje, ilgųjų sienų perimetru, įrengtos skaitymo nišos ir darbo vietos, o viršutinėje dalyje – bistro stiliaus stalai ir kėdės. Monofunkcinė renginių erdvė čia tapo daugiafunkce, mokymuisi, poilsiui ir šventėms skirta patalpa.

Panašių funkcinių ir erdvinių sprendimų yra ir naujajame pastato korpuse. Čia jis buvo plečiamas „žemyn“: po pertraukoms skirtu kiemu buvo įrengti nauji dalykiniai kabinetai ir didelė bendrojo naudojimo erdvė, kurią natūraliai apšviečia keturi dideli įstiklinti vidiniai kiemai. Salę primenančioje bendroje zonoje įrengta lanksčiai pritaikoma darbo ir poilsio erdvė. Įstiklinus vidinius kiemus, beveik keturių metrų aukščio baltai dažytame rūsio aukšte pavyko sukurti vientisą, gerai apšviestą erdvę.

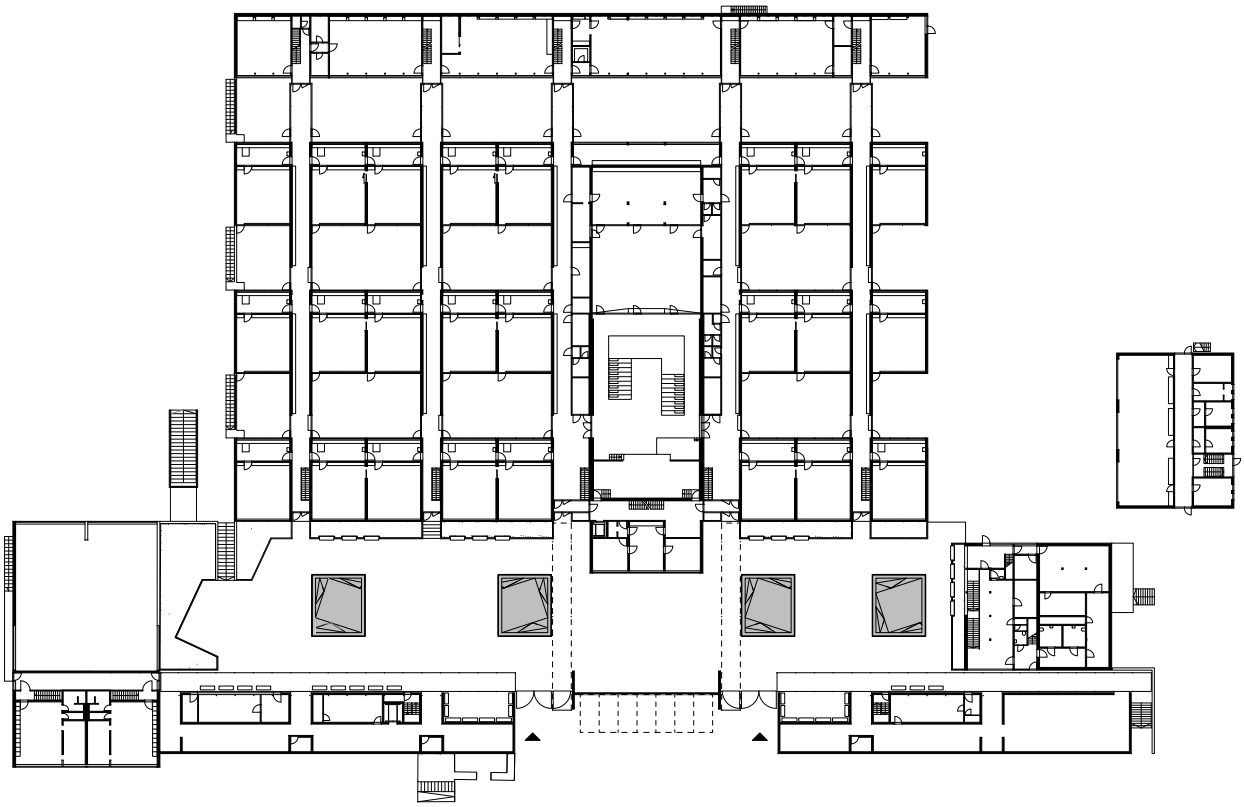

Pirmo aukšto planas, mastelis 1:1 000

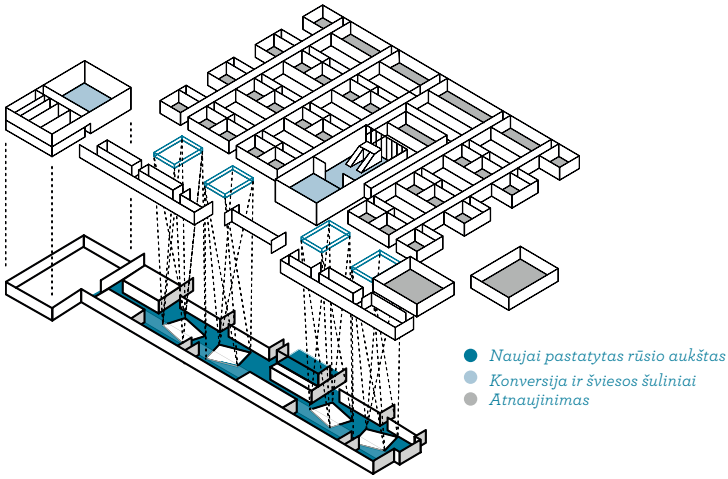

N

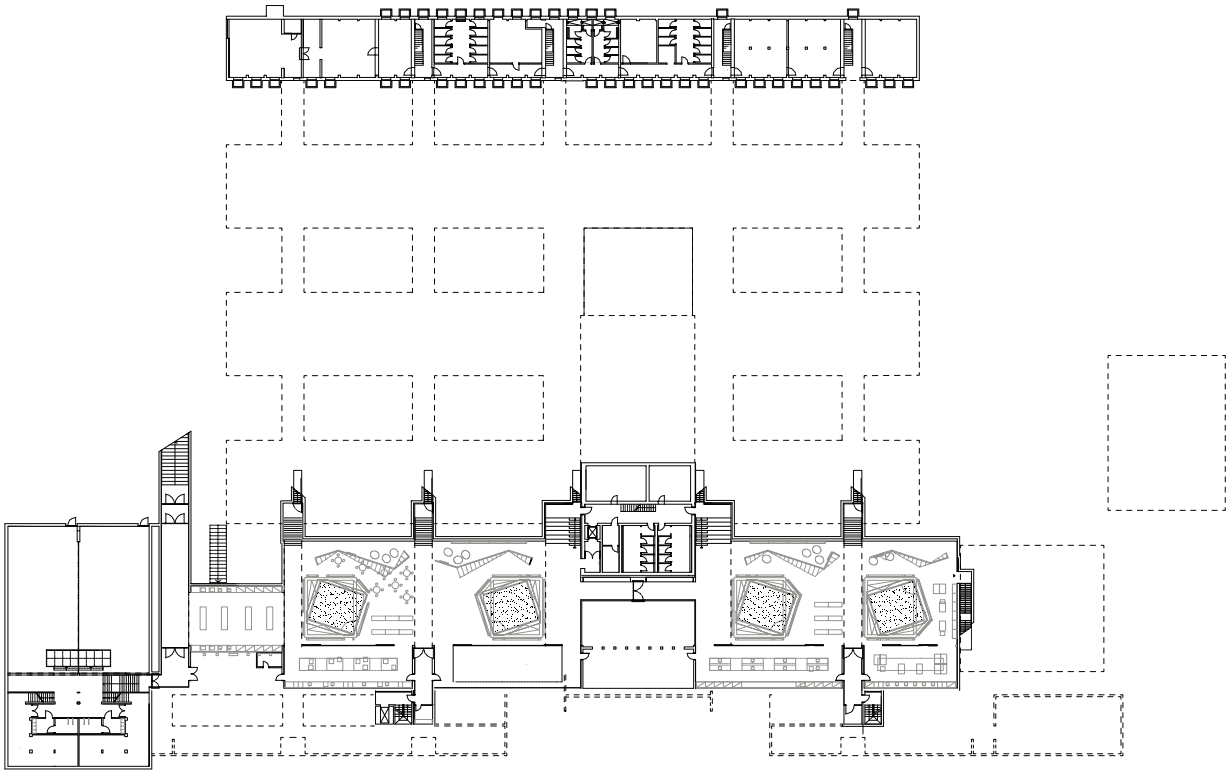

Rūsio planas, mastelis 1:1 000

Skersinis pjūvis, mastelis 1:1 000

16

Bendro naudojimo erdvė rūsyje, priešais naujai įrengtus dalykinius kabinetus

IJBURGO KOLEGIJA

(Amsterdamas, Nyderlandai)

Architektūra:
„LIAG architekten en bouwadviseurs“, Haga

Baigta:
2011 m.

Atnaujinta, išplėsta ar naujai pastatyta:
Naujos statybos

Adresas:
Pampuslaan 1
1087HP Amsterdamas (NL)

Mokyklos tipas:
Kolegija

Mokinių skaičius:
Apie 1 440

Tipas:
Atvira mokymosi aplinka

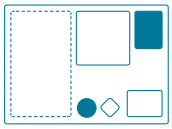

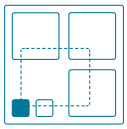

Nuorodos:

II
49 p.

145, 155, 158 ir 160 p.

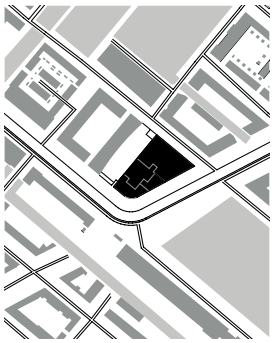

Mastelis 1:10 000

IJburgo kolegija – tai gerai matomoje vietoje stovintis kampinis pastatas naujame IJburgo rajone Amsterdamo rytuose. 2006 m. buvo įkurta viešoji mokykla, suteikianti visas tris Nyderlanduose įprastas mokyklos baigimo kvalifikacijas, panašiai kaip Vokietijos integruotose bendrojo ugdymo mokyklose. Pagal JAV „chartijų mokyklos“ modelį įkurtoje IJburgo kolegijoje stengiamasi, pasinaudojant turima ugdymo laisve, įgyvendinti kintančius švietimo reikalavimus, kuriuos lemia besikeičiantis gyvenimo ritmas. Pedagoginis kredo grindžiamas dviem pagrindinėmis sampratomis: kritine edukacinio darbo analize ir patirtiniu, ne tik iš knygų, bet ir už mokyklos ribų vykstančiu mokymusi. Tad gyvenimo praktika į pamokas integruojama įvairiais būdais. Laikantis plėtros tikslo integruoti mokyklą į rajoną, pastato viršutiniuose aukštuose įrengti 23 butai, o šalia mokyklos – sporto salė.

Pirmame aukšte esanti didelė erdvė, jungianti aikštę vienoje kolegijos pusėje su gatve kitoje pusėje, dalija pastatą į dvi dalis: vienoje pusėje yra kavinė ir susibūrimų erdvė su repeticijų ir teatro salėmis, kitoje – du mokomieji klasteriai. Iš vestibiulio laiptais, kurie apšviesti iš viršaus, pakylama į du viršutinius aukštus. Jie taip pat padalinti į dvi dalis: pamokų ir dalykinio mokymo sritis bei mokyklos administraciją.

Sporto salė yra viršutiniame mokyklos aukšte. Į ją galima patekti tiek iš kolegijos, tiek per atskirą įėjimą, kuris skirtas ir išorės naudotojams.

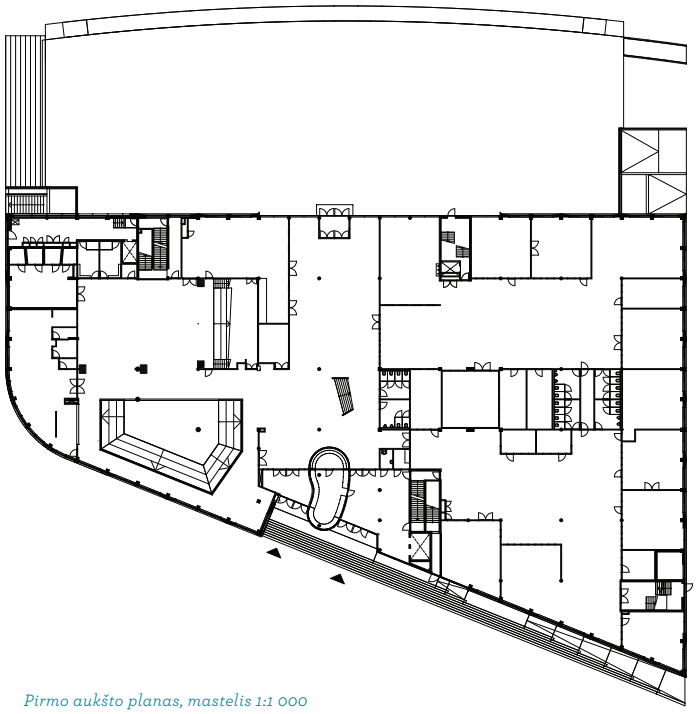

Pirmo aukšto planas, mastelis 1:1 000

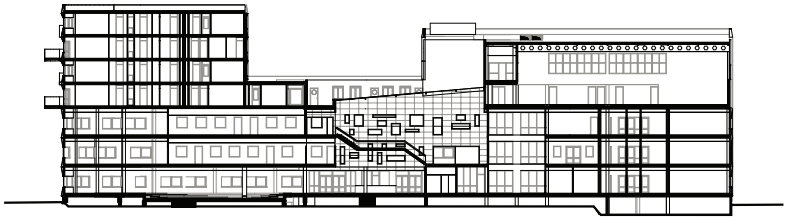

Skersinis pjūvis, mastelis 1:1 000

Mokomieji klasteriai erdvės ir organizacijos požiūriu suprojektuoti dvigubi, savarankiški, tarsi mokykla mokykloje. Dvigubame klasteryje mokosi dvi skirtingų metų laidų mokinių grupės, kiekviena susidedanti iš penkių klasių. Mokymo patalpose nėra koridorių. Plačios priėjimo erdvės priešais klases suprojektuotos kaip didžiulė daugiafunkcė patalpa.

Į trečiame aukšte esančius dalykinius kabinetus patenkama plačiu laiptų holu, kuris naudojamas ir kaip parodų salė bei darbo kambarys. Pro sienose ir duryse esančius langus galima pažvelgti į klases.

Kolegijos vidaus atmosfera – įvairalypė: fojė ir centrinių laiptų holas yra blizgaus metalo paviršių, o mokymo erdvės – klasteriai ir dalykiniai kabinetai – neutralių medžiaginių sprendinių.

N

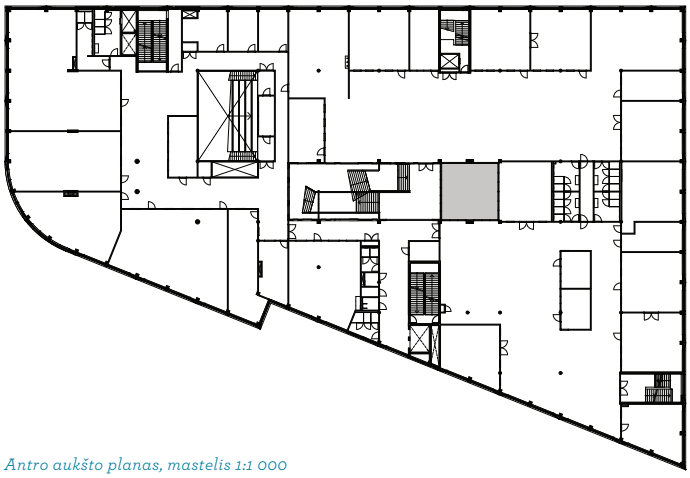

Antro aukšto planas, mastelis 1:1 000

17
Laiptai: jungiamoji erdvė tarp mokymo erdvių

18
Akustiškai izoliuotos, bet vizualinį ryšį su centrine erdve turinčios grupinio darbo patalpos

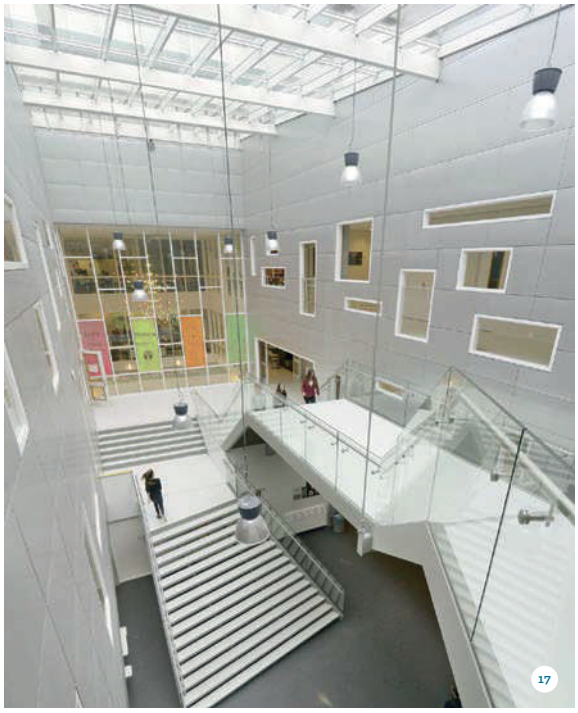

17

18

„WESTPARK“ ŠVIETIMO CENTRAS

(Augsburgas, Vokietija)

Architektūra:
„Hausmann Architekten GmbH“, Achenas

Baigta:
2011 m.

Atnaujinta, išplėsta ar naujai pastatyta:
Naujos statybos

Adresas:
Grasiger Weg 8
886157 Augsburgas (D)

Mokyklos tipas:
Pradinė mokykla ir dienos centras

Mokinių skaičius:
Apie 420 mokinių, 50 ikimokyklinio amžiaus vaikų

Tipas:
Klasteris

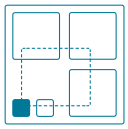

Nuorodos:

II
41 p.

150, 166 p.

Mastelis 1:10 000

Švietimo centras „Westpark“ – tai svarbus akcentas naujame miesto rajone, sukurtas pertvarkius buvusių kareivinių teritoriją. Pastate yra vaikų darželis ir pradinė mokykla vaikams iki 4 arba 5 klasės. Pirmame aukšte įrengtas vaikų darželis ir bendros patalpos: biblioteka, virtuvė, susirinkimų salė ir valgykla, kompiuterių klasė, rankdarbių ir tekstilės dirbtuvės. Čia yra ir sporto salė, kuri sujungta su pirmame aukšte esančiomis klasėmis.

Viršutiniuose aukštuose įrengti keturi mokymosi klasteriai. Kiekviename jų yra keturios klasės, išdėstytos aplink mokymosi studiją. Šios patalpos su aplinkinėmis erdvėmis sujungtos stiklinėmis pertvaromis ir durimis, todėl gerai matyti, kas vyksta viduje. Pastato viduje esančios mokymosi studijų erdvės per artriumus apšviestos natūralia šviesa ir gali būti naudojamos klasių, metų grupių ar individualiam darbui. Vertikalūs atriumai suformuoja vizualinius ryšius tarp klasių, vaikų darželio ir pirmajame aukšte esančios susirinkimų salės.

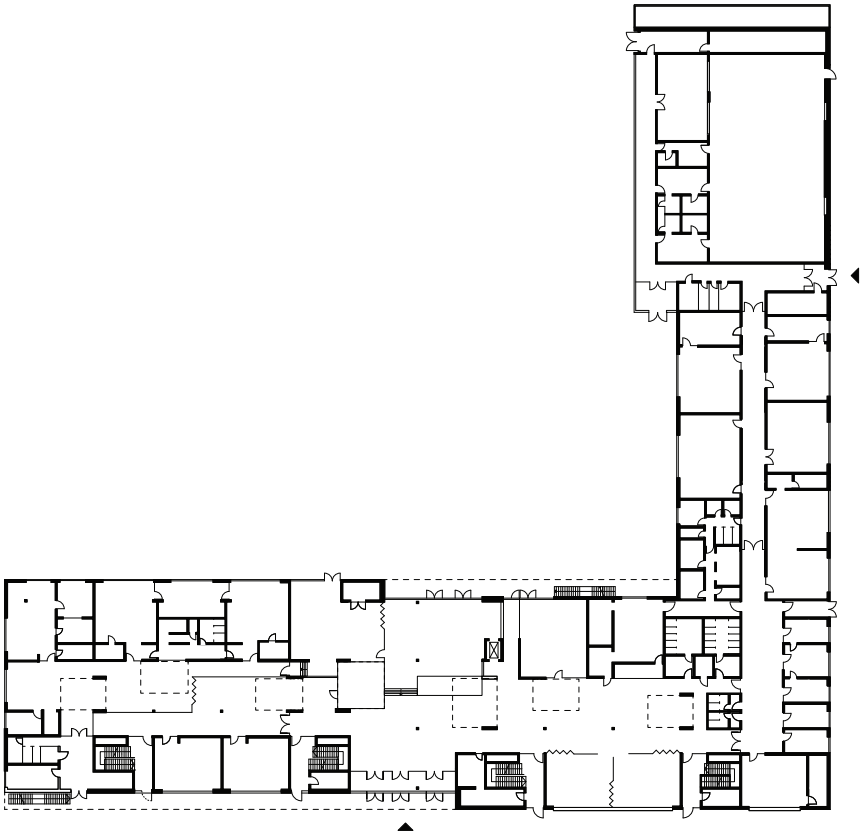

Pirmo aukšto planas, mastelis 1:1 000

19

Įėjimo fojė, kurią galima naudoti kaip susirinkimų salę

N

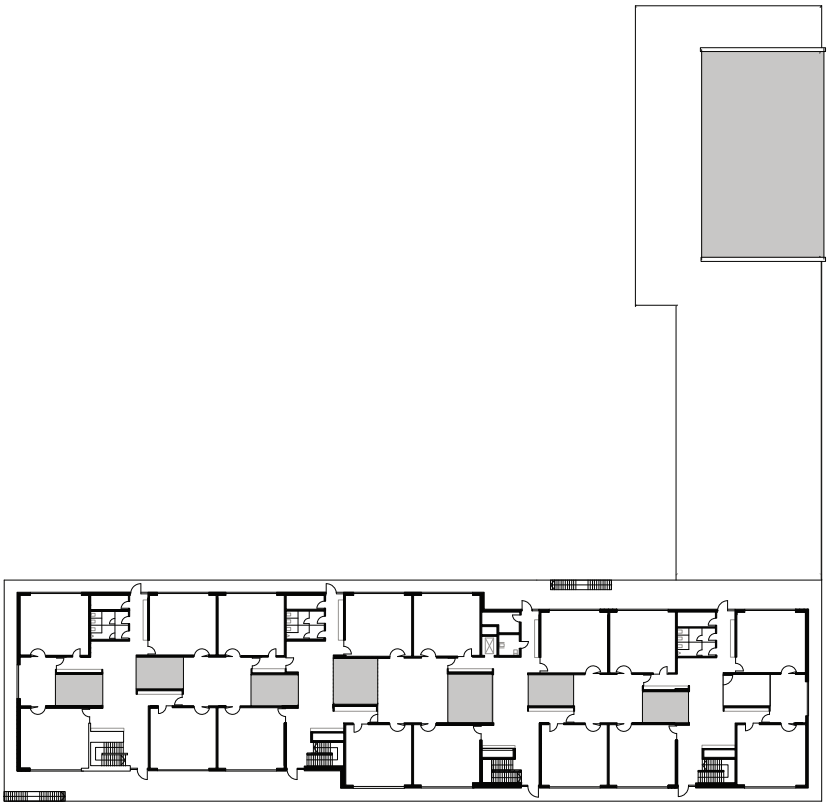

Antro aukšto planas, mastelis 1:1 000

Skersinis pjūvis, mastelis 1:1 000

20

Kvadratinio plano patalpa, mobilūs specialių formų baldai ir lanksti rašymo lentų sistema įgalina įvairius mokymosi variantus klasėje.

ŠV. MIKALOJAUS LICĖJUS

(Amsterdamas, Nyderlandai)

Architektūra:
„DP6 Architectuurstudio“, Delftas

Baigta:
2012 m.

Atnaujinta, išplėsta ar naujai pastatyta:
Naujos statybos

Adresas:
Bethovenplein 2, 1077 WM Amsterdamas (NL)

Mokyklos tipas:
Licėjus

Mokinių skaičius:
Apie 1 000

Tipas:
Papildytos klasės modelis

Nuorodos:

152, 157, 162, 172, 174 ir 176 p.

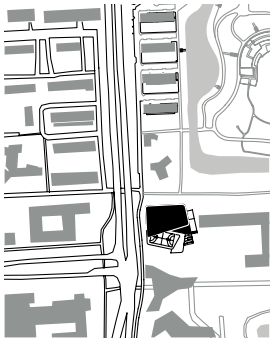

Mastelis 1:10 000

Iki 2012 m. katalikiškas Šv. Mikalojaus licėjus buvo įsikūręs XX a. šeštojo dešimtmečio pastatų komplekse Amsterdamo pietuose. Kadangi už naujo pastato finansavimą buvo atsakinga pati mokykla, rėmėjų asociacija nusprendė nugriauti senąjį pastatą ir parduoti sklypą, o greta esančiame daug mažesniame sklype pastatyti naują, įspūdingą pastatą. Naujoji mokykla atspindi rajono urbanistinės transformacijos strategiją. Mokykla netoliese esantį miesto parką naudoja kaip savo lauko erdvę. Tai leidžia mokyklai veikti mažesniame pastato sklype.

Šv. Mikalojaus licėjuje laikomasi tolerancijos, kosmopolitizmo ir pagalbos principų. Kiekvienam jaunuoliui turi būti suteikiama galimybė tobulėti.

Centrinė artriumo erdvė su pagrindiniais laiptais yra mokyklos „širdis“. Ji formuoja sąsajas ir vizualinius ryšius tarp visų penkių mokyklos aukštų, kurių kiekviename yra nauja erdvinė struktūra su balkonais ir galerijomis. Pirmame aukšte laiptai praplatėja ir kviečia apsistoti lyg erdvioje svetainėje. Kartu čia galima rengti susitikimus, pristatymus ir teatro spektaklius. Atsižvelgiant į mokyklos teatro ir muzikos specializaciją, čia galima rengti įvairius pasirodymus.

Atviro tipo mokymo klasių ypatybė yra jų forma ir išdėstymas. Išrikiuotos viena šalia kitos, jos suformuoja kiekvieno aukšto artriumą ir į koridoriaus pusę yra įstiklintos. Taip sukuriama vientisa, šviesi ir sąveikaujanti erdvė. Mokinių darbo vietos kai kur įrengtos koridoriuose priešais klases.

Nuo lubų kabantys balti cilindro formos elementai užtikrina malonią mokyklos pastato akustiką ir formuoja charakteringą vidaus erdvių estetiką.

N

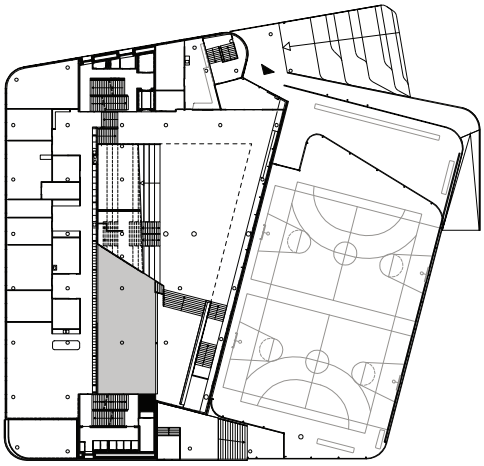

Pirmo aukšto planas, mastelis 1:1 000

21

Mokyklos „širdis“ – pagrindinė įėjimo ir susirinkimų erdvė

22

Įstiklintos mokymo klasės ir akustiškai pagerintos bendro naudojimo ir judėjimo erdvės

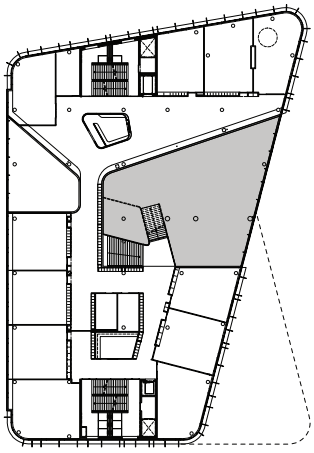

Trečio aukšto planas, mastelis 1:1 000

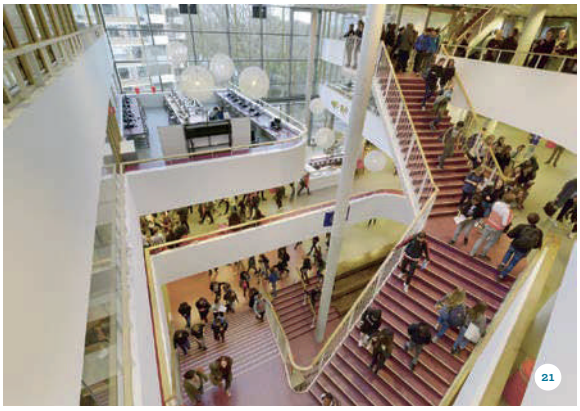

21

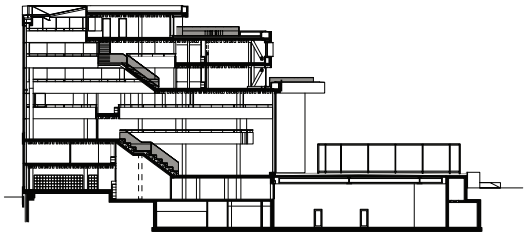

Skersinis pjūvis, mastelis 1:1 000

22

NOIBIBERGO GIMNAZIJA

(Noibibergas, Vokietija)

Architektūra:
„ARGEVenus Architects“, Miunchenas
„balda architekten GmbH“, Fiurstenfeldbrukas

Baigta:
2013 m.

Atnaujinta, išplėsta ar naujai pastatyta:
Rekonstrukcija ir atnaujinimas

Adresas:
Cramer-Klett-Straße 10
85579 Noibibergas (D)

Mokyklos tipas:
Gimnazija

Mokinių skaičius:
Apie 1 300

Tipas:
Klasteris

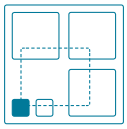

Nuoroda:

144 p.

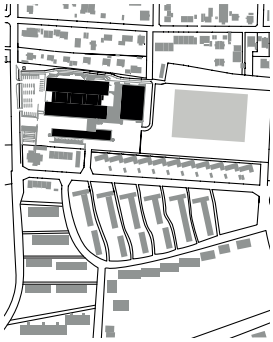

Mastelis 1:10 000

1976 m. statybos gelžbetonio karkaso mokyklos pastatas turėjo būti išardytas iki pamatų dėl susidėvėjusios konstrukcijos ir didelio aplinkos taršos pavojaus.

Vykdant rekonstrukciją patalpos buvo pertvarkytos, o įgyvendinti šiuos pokyčius reikėjo dėl besikeičiančių ugdymo reikalavimų. Plataus tarpatraminio plieninės stogo sijos pastato pietinio sparno viršutiniame aukšte leido realizuoti atvirų erdvių koncepciją. Sujungtose erdvėse trys arba keturios klasės kartu su bendra erdve ir grupinio ar komandinio darbo kabinetais sudaro atskirus mokymosi klasterius. Į bendrą erdvę integruotos kompiuterinės darbo vietos, ramybės kampeliai ir įvairius mokymosi scenarijus galintys suformuoti mobilūs baldai. Sąmoningai pašalinus klasių duris, siekta paskatinti mokinius naudotis savo „mokymosi namais“. Atliepiant jų mokymosi aplinkos poreikius, pasiūlyti įvairūs erdviniai-funkciniai sprendiniai (nišos, sėdėjimo pakylos) individualiam arba grupiniam darbui.

Pertvarkius pirmame aukšte esančios susirinkimų erdvės scenos dalį, buvo suformuota erdvė mokyklos susirinkimams, orkestro ir teatro pasirodymams.

N

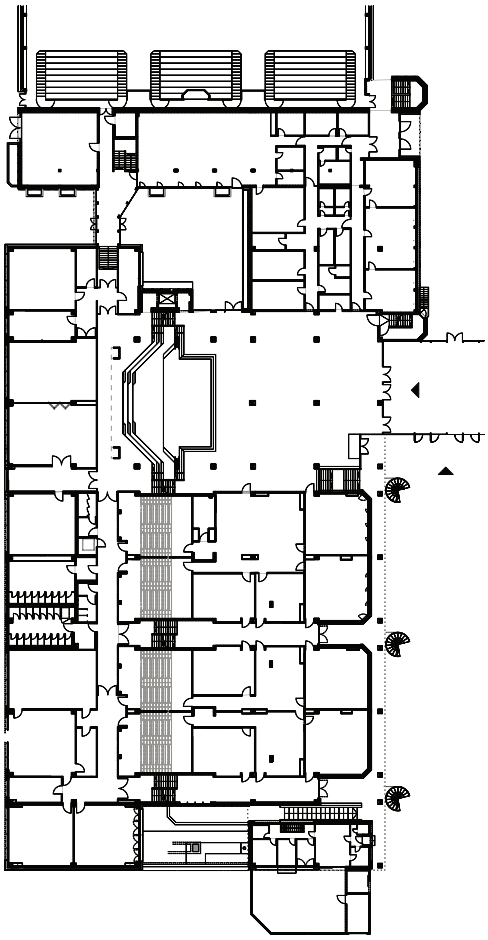

Pirmo aukšto planas, mastelis 1:1 000

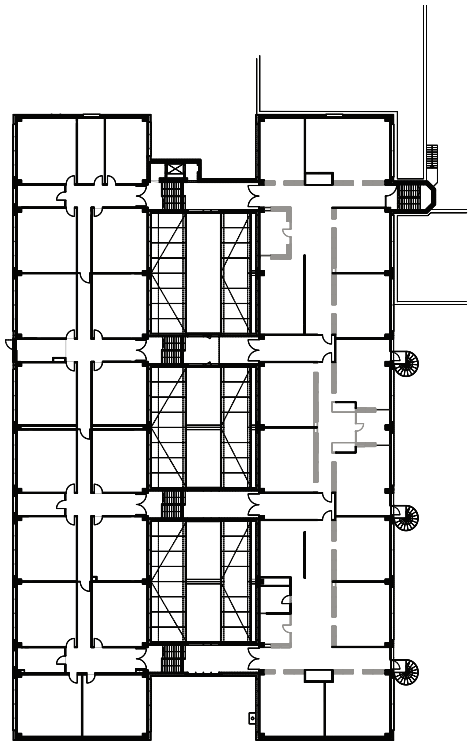

Viršutinio aukšto planas, mastelis 1:1 000

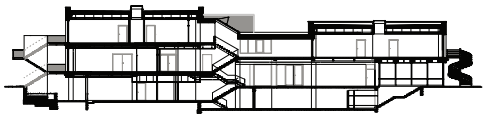

Skersinis pjūvis, mastelis 1:1 000

23

23

Vaizdas į „mokymosi namus“ su edukacijai pritaikytomis judėjimo zonomis

TRUDERINGO GIMNAZIJA

(Miunchenas, Vokietija)

Architektūra:
„felix schürmann ellen dettinger architects“, Miunchenas

Baigta:
2013 m.

Atnaujinta, išplėsta ar naujai pastatyta:
Naujos statybos

Adresas:
Friedenspromenade 64
81827 Miunchenas (D)

Mokyklos tipas:
Gimnazija

Mokinių skaičius:
Apie 1 000

Tipas:
Klasteris

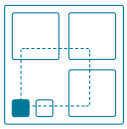

Nuorodos:
143 ir 162 p.

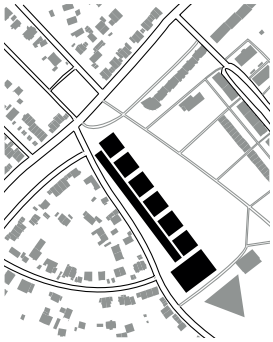

Mastelis 1:10 000

Keturmetė gimnazija įsikūrusi rytiniame Miuncheno pakraštyje esančiame Truderingo rajono individualių namų gyvenamajame kvartale. Pastatas suskirstytas į kelis tarpusavyje besijungiančius trijų aukštų ugdymo korpusus. Pagrindiniame pastate yra įėjimo erdvė su valgykla ir nuo jų atskirta sale, kurioje telpa 750 žiūrovų. Kitame mokyklos pastato gale įrengta triguba sporto salė su 500 žiūrovų vietų, o lauke – sporto aikštynas. Siekiant sukurti pakankamai atvirų erdvių mokyklos teritorijoje, automobilių stovėjimo aikštelės įrengtos po žeme. Antrame aukšte įsikūrę klasteriai, kuriuose mokosi tų pačių metų mokiniai. Kiekviename klasteryje centrinę „mokymosi salelę“, kuri daugiausia naudojama savarankiškam darbui, supa keturios mokymo klasės ir vienas komandinio darbo kambarys.

„Mokymosi salelės“ įrengtos taip, kad jose integruotos priemonės atlieptų ugdymosi poreikius. Taip atskiruose korpusuose sukuriama savita atmosfera. Atskirus korpusus jungia per visą pastato ilgį besidriekianti vidinė alėja. Pirmame aukšte įsikūrusios bendrųjų funkcijų patalpos ir zonos, pavyzdžiui, administracija, mokinių kavinė, žaidimų erdvės ir kt. Antrame aukšte yra susirinkimų salė, biblioteka ir dalykiniai kabinetai. Atviros erdvės – tai tarsi maži miesto skverai, kviečiantys mokinius jais naudotis. Visame korpuse yra daugybė poilsio vietų ir nišų, kuriose galima pailsėti arba pabendrauti.

N

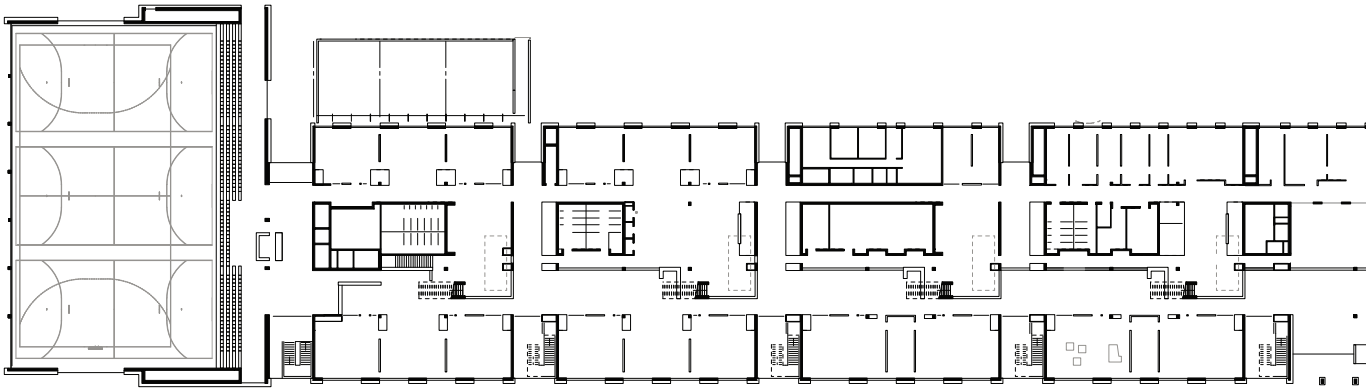

Pirmo aukšto planas, mastelis 1:1 000

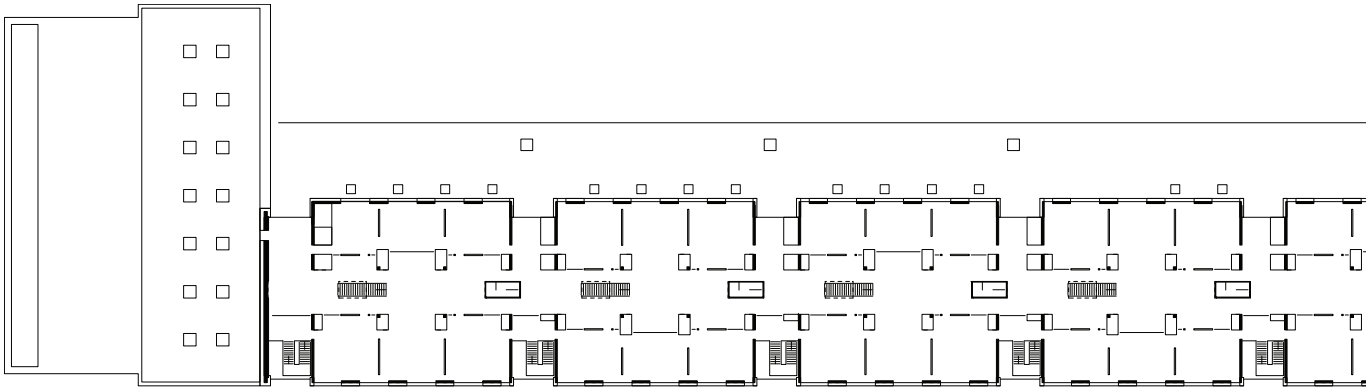

Trečio aukšto planas, mastelis 1:1 000

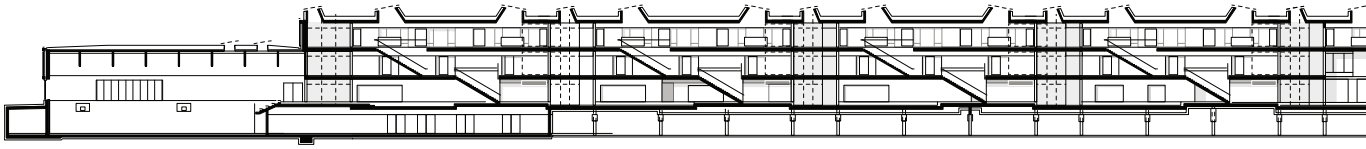

Skersinis pjūvis, mastelis 1:1 000

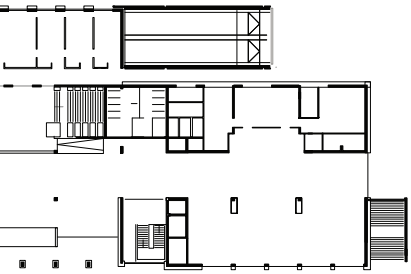

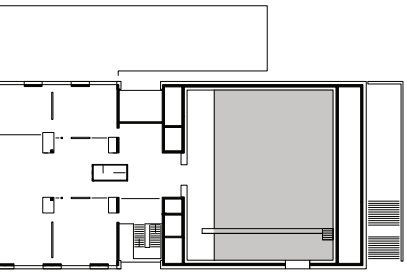

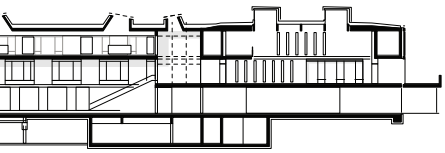

24
Mokymo klasės ugdymo korpuse

25
Erdvė tarp ugdymo korpusų taip pat naudojama darbui

NAUJOJI VILHELMSHAFENO GIMNAZIJA

(Vilhelmshafenas, Vokietija)

Architektūra:
„Hausmann Architekten GmbH“, Achenas

Baigta:
2013 m.

Atnaujinta, išplėsta ar naujai pastatyta:
Atnaujinta ir išplėsta

Adresas:
Mühlenweg 63
26384 Vilhelmshafenas (D)

Mokyklos tipas:
Gimnazija

Mokinių skaičius:
Apie 900

Tipas:
Papildytos klasės modelis

Nuorodos:

139, 150 ir 161 p.

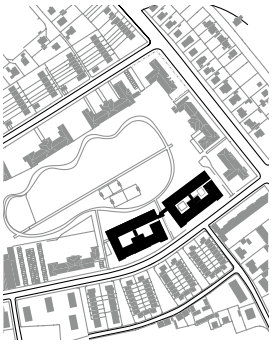

Mastelis 1:10 000

Dvi buvusios gimnazijos buvo sujungtos pertvarkius ir išplėtus du 1910 m. statytus kareivinių komplekso pastatus Hepenso rajone, į šiaurės rytus nuo miesto centro. Naujoji gimnazija suprojektuota kaip atvira visos dienos mokykla. Dviejų kareivinių interjeras buvo pertvarkytas ir pritaikytas naujiems ugdymo poreikiams, vadovaujantis naujais priešgaisrinės saugos reikalavimais ir atveriant naujas angas sienose. Dėl to buvo galima įrengti naujų grupinio darbo erdvių ir suprojektuoti judėjimo zonas taip, kad jos pratęstų mokymo erdves ir vizualiai su jomis susilietų. Kiekvieną mokymosi bloką sudaro dvi mokymo klasės ir grupinio darbo kambarys, iš kurių galima patekti į bendrą judėjimo erdvę. Šias patalpas taip pat galima papildyti decentralizuotomis mokytojų darbo vietomis.

Dviejų aukštų priestato pirmame aukšte įrengta valgykla, susirinkimų salė, administracija, dalykiniai kabinetai ir centrinis personalo kambarys. Mokymo patalpos yra viršutiniame aukšte. Kiekvienai mokymo klasių porai priskirtas bendras grupinio darbo kambarys, kurį su klasėmis jungia stiklo siena. Koridoriai, jungiantys senuosius pastatus su naujaisiais, yra įstiklinti – taip pastatai atskiriami skaidriais architektūriniais elementais. Naujieji pastatai iš stiklo ir metalo pasižymi griežtomis architektūrinėmis linijomis, kurios ryškiai kontrastuoja su senąja mūrine architektūra.

N

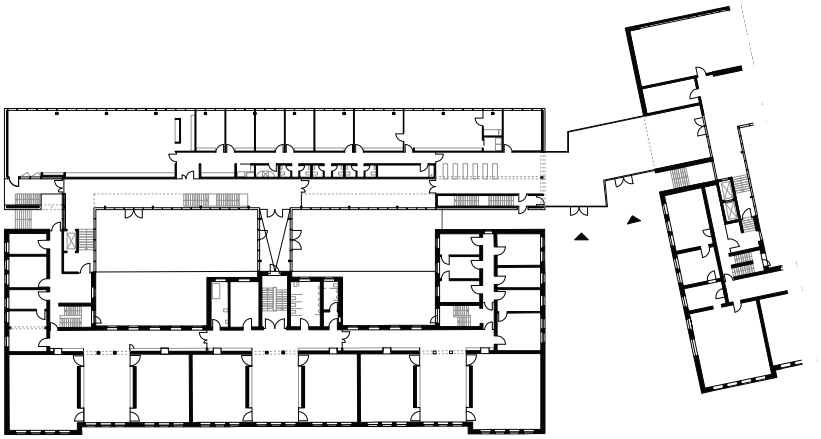

Pirmo aukšto planas, mastelis 1:1 000

26

Mokymo klasės ir diferencijuoto mokymo patalpos priestate

27

Priestatas ir jungiamoji pastato dalis su įėjimu. Vaizdas iš parko pusės

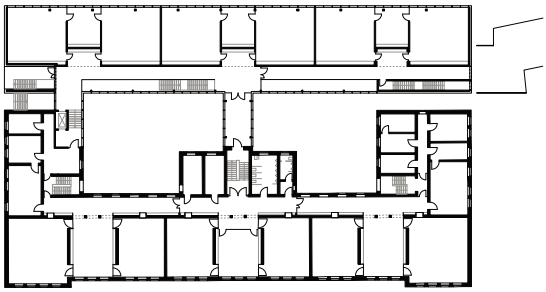

Viršutinio aukšto planas, mastelis 1:1 000

26

Skersinis pjūvis, mastelis 1:1 000

27

ŠVIETIMO CENTRAS „TOR ZUR WELT“

(Hamburgas, Vokietija)

Architektūra:
„bof architekten“, Hamburgas; „Breimann & Bruun“, kraštovaizdžio architektai, Hamburgas

Baigta:
2013 m.

Atnaujinta, išplėsta ar naujai pastatyta:
Naujos statybos

Adresas:
Krieterstraße 2
21109 Hamburgas (D)

Mokyklos tipas:
Įvairios švietimo ir konsultavimo įstaigos

Mokinių skaičius:
Apie 900

Tipas:
Papildytos klasės modelis

Nuorodos:
II
73 p.

160, 168 ir 184 p.

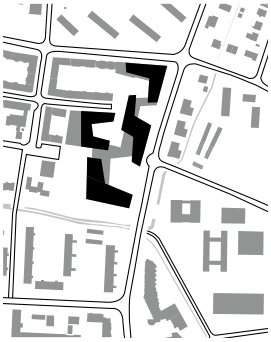

Mastelis 1:10 000

2013 m. Hamburgo Harburge atidarytas švietimo centras „Tor zur Welt“ („Vartai į pasaulį“) yra pagrindinis tarptautinės statybų parodos „IBA Hamburg“ plėtros projektas, 2006–2013 m. įgyvendintas Hamburgo Vilhelmsburgo rajone. Pagrindinis tikslas buvo skatinti nepalankioje vietoje esančio rajono vystymąsi sukuriant naujovišką švietimo aplinką.

Švietimo centras „Tor zur Welt“, vadovaudamasis programa „Švietimas visai kaimynystei“, sujungia viso rajono mokyklas, ikimokyklinius dienos centrus, suaugusiųjų švietimo ir konsultavimo įstaigas. Švietimo centras yra „Elbės salų ugdymo kampanijos“ (vok. „Bildungsoffensive Elbinseln“) dalis, kuria siekiama regione sukurti įvairių mokymo paslaugų teikėjų tinklą, siūlantį platų mokymosi visą gyvenimą spektrą.

Urbanistinio planavimo metodu siekiama sukurti naują, savitą švietimo kvartalą, kartu integruojant esamus mokyklos pastatus. Centrinėje, visuomenei atviroje aikštėje išsidėstę pagrindiniai pastato įėjimai padaro jį laisvai prieinamą nepriklausomai nuo mokyklos veiklos.

Atskiri pastato tūriai pabrėžia savarankiškas jų funkcijas, tačiau bendras architektūrinis vaizdas kuria vientisumo įspūdį. Atviros pastato erdvės yra sklandžiai pereinamos, bet kartu funkciškai priskirtos atskiroms mokyklos dalims. Pirmas aukštas suprojektuotas kaip patirties erdvė, kuri gali būti naudojama įvairiais, iš dalies viešais tikslais. Daugiafunkciame centre teikiamos tikslinės paslaugos (informacija ir konsultacijos) tėvams ir gyventojams, taip pat veikia aplinkosaugos centras.

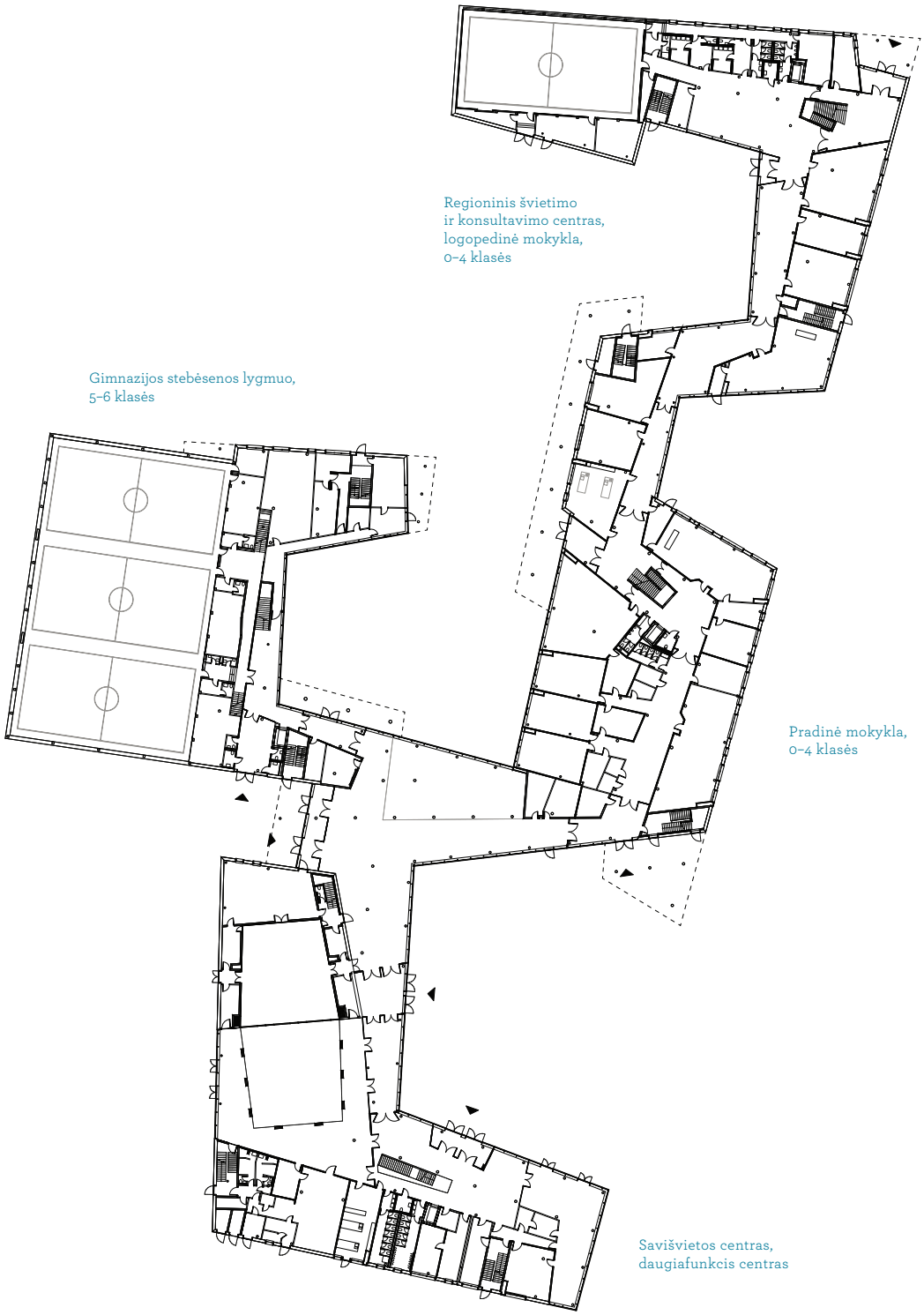

Pirmo aukšto planas, mastelis 1:1 000

N

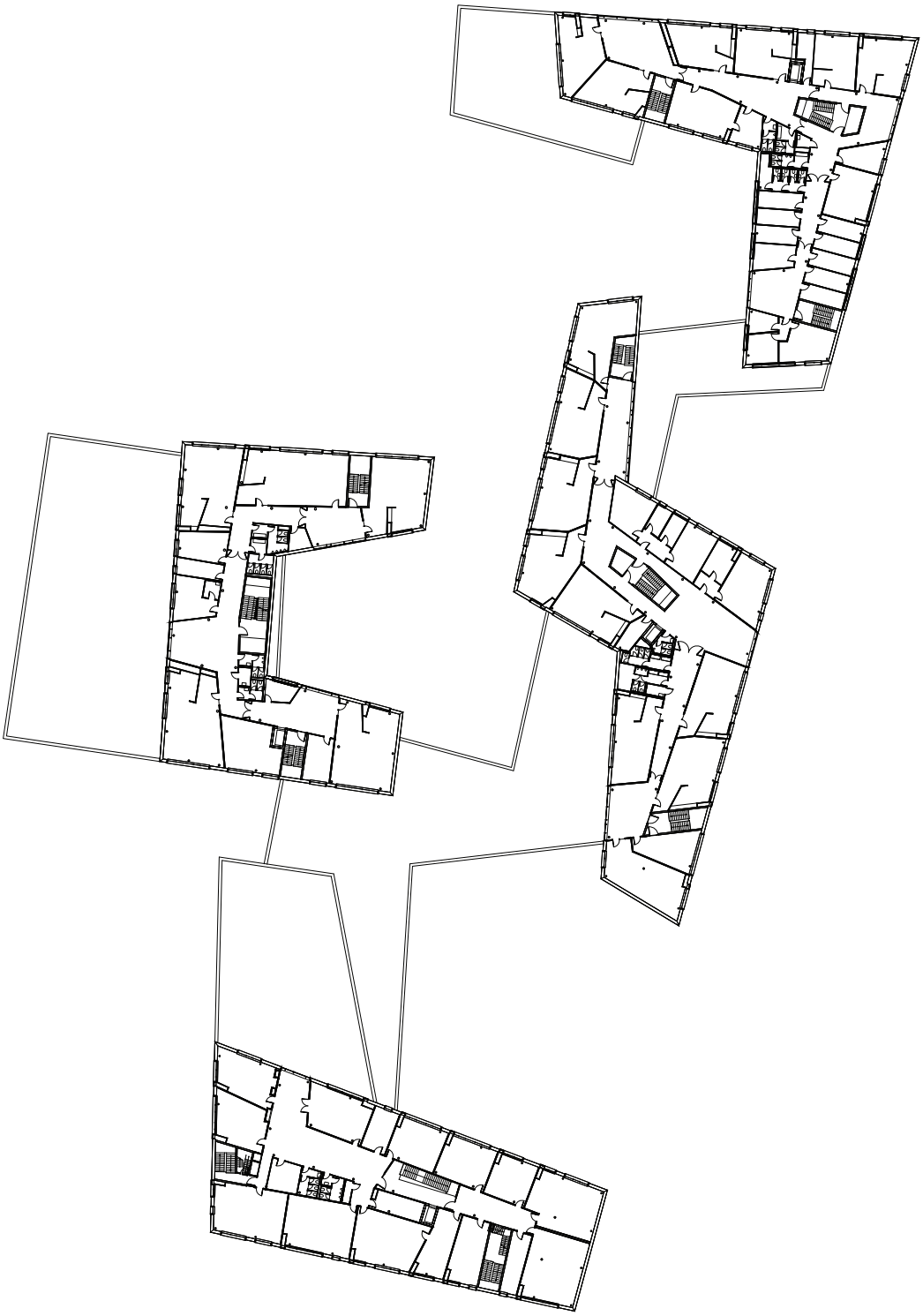

Viršutinio aukšto planas, mastelis 1:1 000

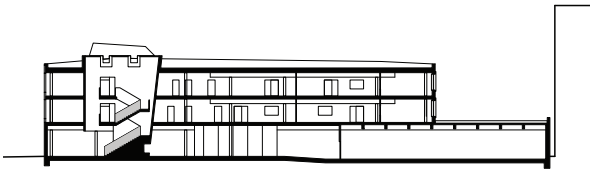

Pastato skersinis pjūvis, mastelis 1:1 000

28
Jaukios skaitymo erdvės bibliotekoje

29
Diferencijuoto mokymo patalpa pradinėje mokykloje

ŠVIETIMO MIESTELIS „SONNWENDVIERTEL“

(Viena, Austrija)

Architektūra:
„PPAG architects“, Viena

Baigta:
2014 m.

Atnaujinta, išplėsta ar naujai pastatyta:
Naujos statybos

Adresas:
Gudrunstraße 110
1100 Viena (AU)

Mokyklos tipas:
Vaikų darželis, pradinė, vidurinė mokyklos

Mokinių skaičius:
Apie 1 100

Tipas:
Klasteris

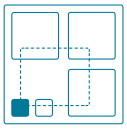

Nuorodos:

142, 174 ir 181 p.

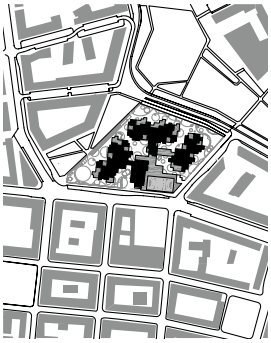

Mastelis 1:10 000

Švietimo miestelyje „Sonnwendviertel“ yra vaikų darželis, pradinė ir nauja vidurinė mokyklos. Švietimo miestelis remiasi Vienos miesto parengtu kokybės katalogu, kuriame aprašoma šiuolaikinė kasdienė mokymo praktika ugdymo įstaigose. Pirmenybė teikiama atvirajam ir projektiniam mokymuisi. Švietimo miestelis dirba visą dieną visus metus. Laisvalaikio zonos nebuvo projektuojamos atskirai, jos yra mokyklos kraštovaizdžio dalis.

Vaikų darželį, pradinę ir vidurinę mokyklas sudaro po keturis klasterius. Kiekvieno klasterio centrą supa keturios klasės, projektų rengimo kabinetas ir komandinio darbo patalpa. Kiekvienoje klasėje yra pakyla, nuo klasės atskirta pasukama lenta ir naudojama kaip darbo arba poilsio erdvė. Klasės yra kvadrato formos, kad panaudojant mobilius baldus būtų galimi įvairūs mokymo scenarijai.

Trijų ugdymo įstaigų bendro naudojimo patalpos – daugiafunkcė salė, kino ir teatro salė-laiptai, triguba sporto salė, gimnastikos salė ir biblioteka – išdėstytos tarp klasterių. Vidurinės mokyklos administracinės patalpos ir dalykų kabinetai įrengti prie pagrindinio įėjimo.

Aplink klasterius driekiasi laisvalaikio erdvė. Kiekvienai mokymo klasei priskirta erdvė lauke – terasa antrame aukšte ir dengta lauko erdvė pirmame aukšte. Interjerą ir eksterjerą jungia didelės stiklinės durys, todėl ribos tarsi išnyksta.

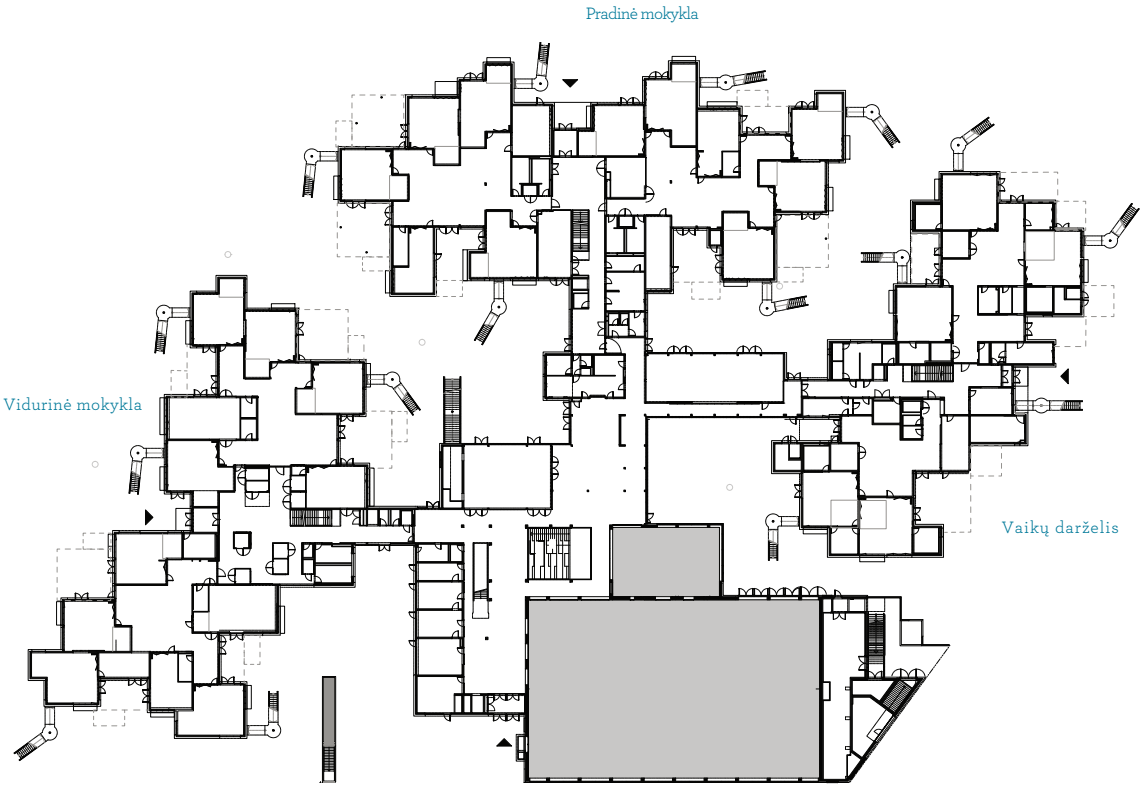

Pirmo aukšto planas, mastelis 1:1 000

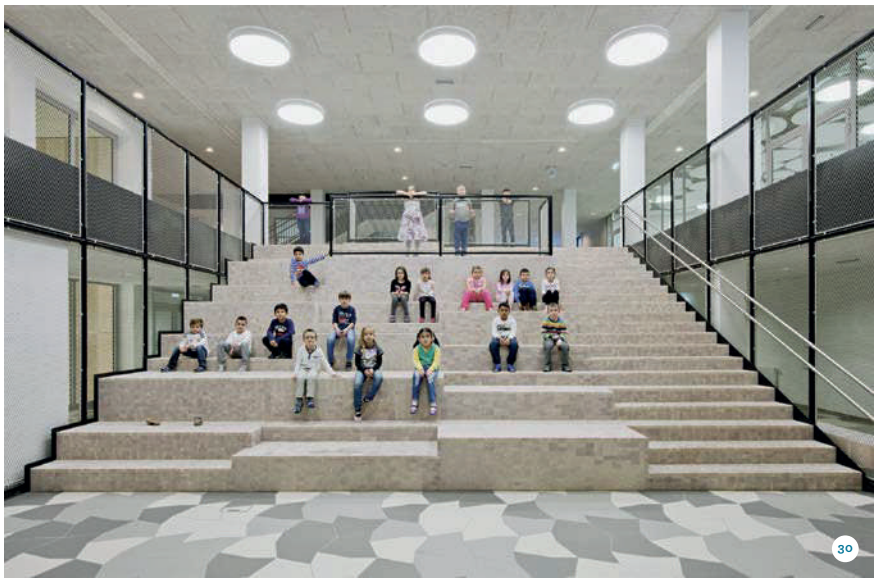

30

Teatro salė-laiptai, vedantys į gimnastikos salę

N

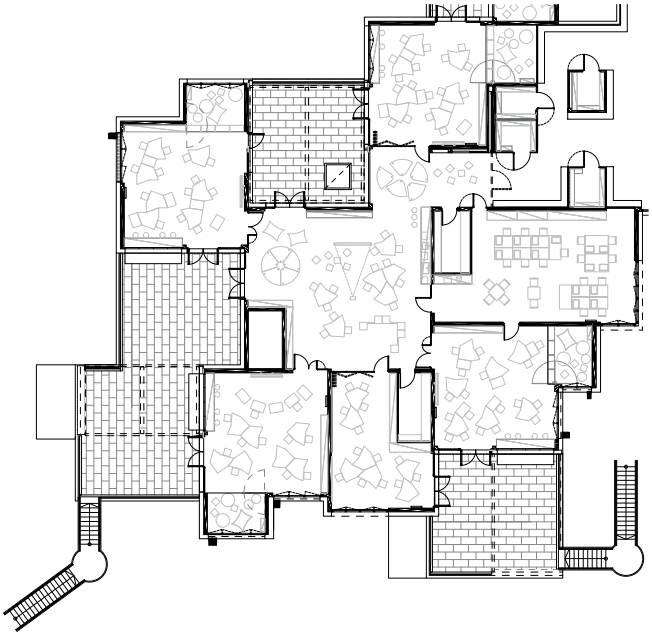

Naujosios vidurinės mokyklos antro aukšto plano fragmentas, mastelis 1:400

31
Klasterio centrinė dalis

31

ŠVIETIMO MIESTELIO MOKYMOSI NAMAI

(Osterholcas-Šarmbekas, Vokietija)

Architektūra:
„kister scheithauer gross architects and urban planners“, Kelnas
„Feldschnieders + Kister“, Brėmenas
„Horeis + Blatt“, Brėmenas

Baigta:
2013 m.

Atnaujinta, išplėsta ar naujai pastatyta:
Naujos statybos

Adresas:
Am Barkhof 7
27711 Osterholcas-Šarmbekas (D)

Mokyklos tipas:
Vidurinė mokykla

Mokinių skaičius:
Apie 650

Tipas:
Atvira mokymosi aplinka

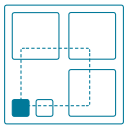

Nuorodos:
148, 159 ir 171 p.

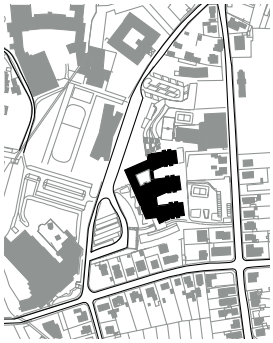

Mastelis 1:10 000

Osterholco-Šarmbeko švietimo miestelio centre įsikūrusi aukštesnioji mokykla. Anksčiau čia veikė realinė ir pagrindinė mokyklos. Švietimo miestelis – tai 2007 m. miesto valdžios institucijų priimtos integruotos miesto augimo ir plėtros koncepcijos rezultatas. Be aukštesniosios mokyklos, švietimo miestelyje yra gimnazija, mediateka ir savivaldybės biblioteka, rajono archyvas ir valgykla, visoms oro sąlygoms pritaikytas baseinas ir švietimo centras (Suaugusiųjų švietimo centras ir papildomos susirinkimų bei treniruočių patalpos). Kasdienį mokyklos gyvenimą papildo daugybė bendradarbiavimo su kitomis švietimo įstaigomis veiklų ir bendras naudojimasis tokiomis patalpomis kaip biblioteka ir valgykla.

Rankos pirštus primenantis pastato tūris remiasi į šalia esantį šlaitą, todėl iš aikštės priešais pastatas atrodo keturių aukštų, o iš kitos pusės, kur stovi gyvenamieji namai, – tik dviejų. Erdvus vestibiulis atsiveria į naująją švietimo miestelio aikštę ir jungia skirtingus ugdymo korpusus („pirštus“) su administraciniu pastatu ir specializuotomis patalpomis. Kiekviename ugdymo korpusų aukšte įrengta mokymosi aplinka, kurią sudaro centrinė erdvė su maždaug 100 mokinių skirtų darbo vietų, nedidelis „smegenų centras“, mokymo kambariai, sanitarinės patalpos, rūbinė ir komandinio darbo patalpa.

Kiekvienas ugdymo korpusas turi atskirą lauko erdvę, į kurią galima patekti tiesiai iš mokymosi patalpų arba išoriniais laiptais. Mokyklos misija – atskleisti mokinių stipriąsias puses ir spręsti problemas. Įsipareigojimas ir asmeninė atsakomybė yra pagrindiniai ugdymo sampratos bruožai. Čia mokomasi savarankiškai, padedant mokymosi vadovų komandai.

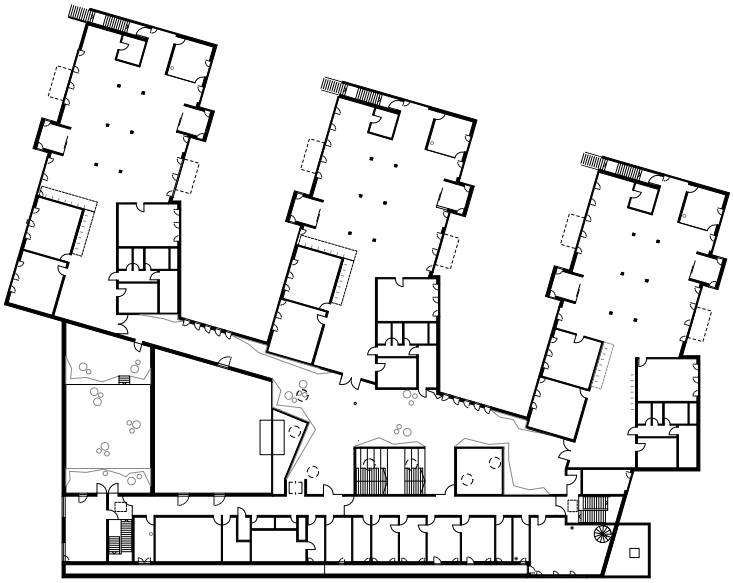

Ketvirto aukšto planas, mastelis 1:1 000

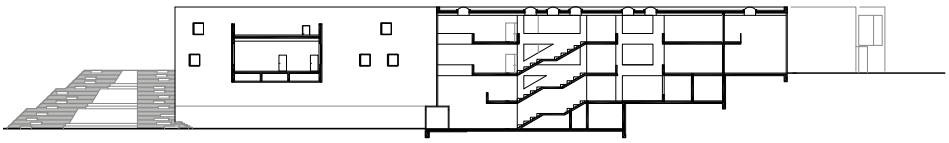

Skersinis pjūvis, mastelis 1:1 000

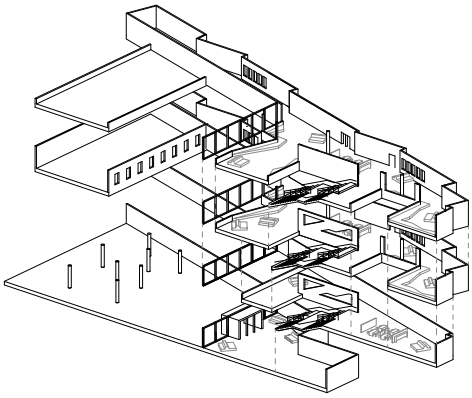

Centrinė laiptinė
su išvystytomis bendravimo
ir poilsio zonomis

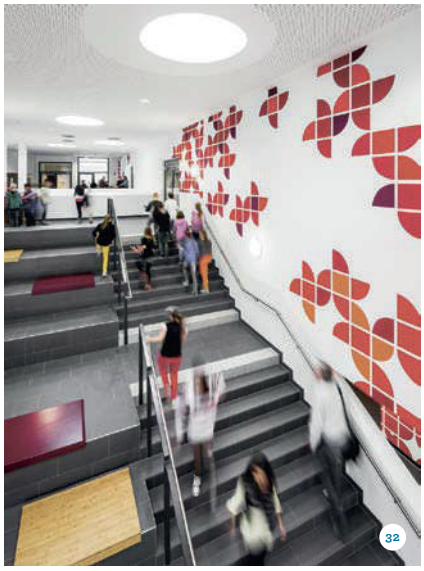

NAUJOJI VOLFSBURGO MOKYKLA

(Volfsburgas, Vokietija)

Architektūra:
Kirstin Bartels, Hamburgas
„Schneider + Sendelbach Architektengesellschaft mbH“, Braunšveigas

Baigta:
2016 m.

Atnaujinta, išplėsta ar naujai pastatyta:
Naujos statybos

Adresas:
Heinrich-Heine-Straße 36
38440 Volfsburgas (D)

Mokyklos tipas:
Bendruomeninė mokykla

Mokinių skaičius:
Apie 900

Tipas:
Klasteris

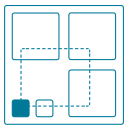

Nuoroda:

164 p.

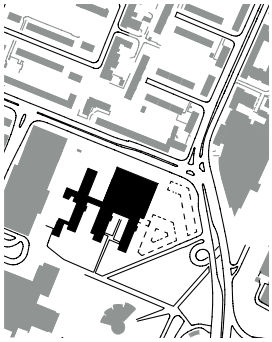

Mastelis 1:10 000

Volfsburgo centre įsikūrusi Naujoji Volfsburgo mokykla kviečia 6–18 metų vaikus lankyti visos dienos mokyklą. Joje mokomasi iki abitūros. Mokyklos tikslas – žadinti mokslinių tyrimų dvasią, sudaryti sąlygas užsiimti atradimais ir skatinti talentus. Mokykla yra Klieversbergo edukacinio kraštovaizdžio dalis, todėl ji gali bendradarbiauti su įvairiomis kultūros ir švietimo įstaigomis, pavyzdžiui, miesto biblioteka, teatru, planetariumu ir meno muziejumi.

Keturių klasių mokykla įsikūrusi XX a. šeštojo dešimtmečio pastate, buvusioje Hermano Lönso mokykloje. 2016 m. prie šukų formos pastato tūrio buvo pristatytas naujas pirmajai aukštesniojo vidurinio mokymo pakopai skirtas pastatas. Jame įrengtos ketverių metų laidoms skirtos mokymo klasės, gamtos mokslų, technologijų, dailės ir muzikos kabinetai, administracinės patalpos ir trijų aukštų daugiafunkcė renginių ir susirinkimų erdvė, kuri dėl didelės amfiteatrinės erdvės tarnauja kaip mokyklos ugdymo centras. Naujoji mokyklos ugdymo samprata, be kita ko, grindžiama tarpdalykiniu ir tarpklasiniu mokymu. Kompaktiškas naujasis pirmajai gimnazijos pakopai skirtas mokyklos pastatas skatina bendravimą, nes įvairios funkcinės sritys yra tiesiogiai susijusios ir atvirai prieinamos, taip formuojami ryšiai ir iš to kylanti pridėtinė vertė.

Viršutiniame aukšte aplink bendrą centrą išdėstyti keturi permatomų erdvių klasteriai, skirti metų laidų grupėms. Juose, be keturių mokymo klasių, įrengtos ir individualiam mokymuisi bei grupiniam darbui skirtos vietos, komandinio darbo patalpa, mokymo klasėms priklausanti terasa.

Antroji Naujosios Volfsburgo mokyklos gimnazijos pakopa įsikurs gretimame sklype statomame švietimo centre, po vienu stogu su savivaldybės biblioteka, suaugusiųjų švietimo centru ir mediateka.

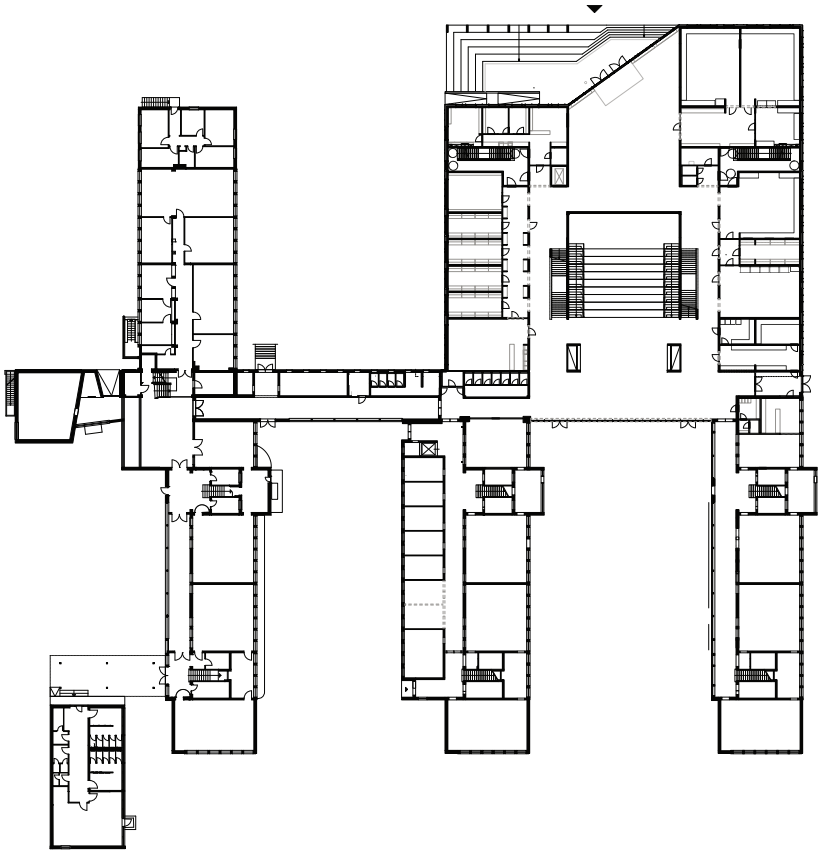

Pirmo aukšto planas, mastelis 1:1 000

33
Mokymo klasė naujajame pastate

34
Naujasis mokyklos centras

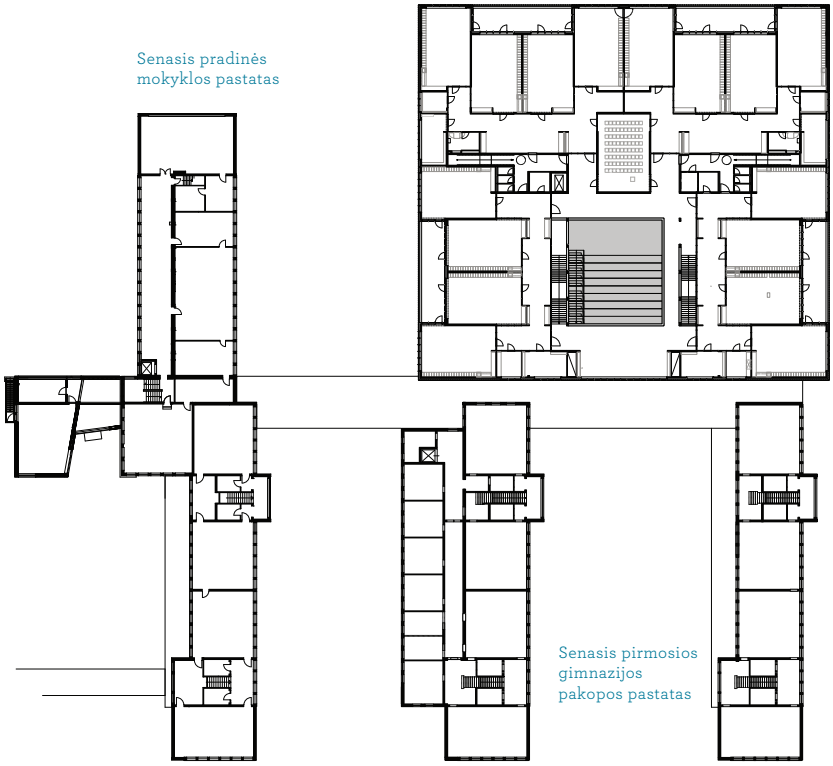

Antro aukšto planas, mastelis 1:1 000

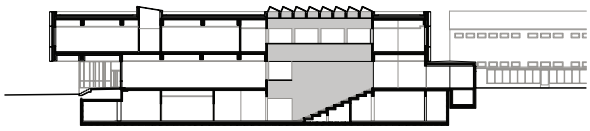

Naujojo pastato skersinis pjūvis, mastelis 1:1 000

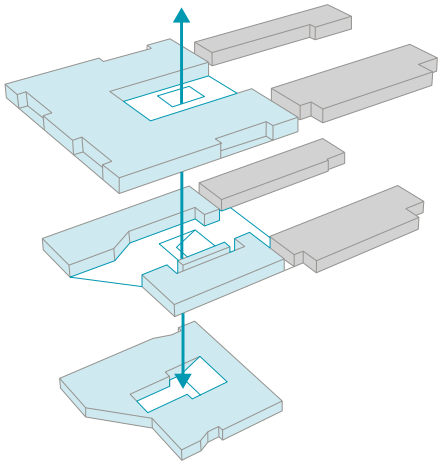

Naujasis pastatas
Bendras centras
Senasis pastatas

ŠVIETIMO KRAŠTOVAIZDIS ALTŠTATO ŠIAURĖJE

(Kelnas, Vokietija)

Architektūra:
„IAA Architecten“, Enschedė
„gernot schulz : architektur GmbH“, Kelnas
SSP AG, Bochumas

Baigta:
2018 m.

Atnaujinta, išplėsta ar naujai pastatyta:
Nauja statyba, pertvarkyta ir išplėsta

Adresas:
Städtisches HansaGymnasium Köln Gereonsmühlengasse 4 50670 Kelnas (D)

Mokyklos tipas:
Švietimo kraštovaizdis su įvairiomis institucijomis

Mokinių skaičius:
Apie 2 000

Tipas:
Klasteris

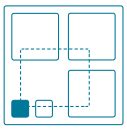

A statybvietė
Hanzos gimnazijos atnaujinimas: „IAA Architecten“, Enschedė

B statybvietė
Senosios pradinės mokyklos prie Gereonsvalio rekonstrukcija ir išplėtimas; naujos statybos Vogteistraße gatvėje: vidurinė mokykla prie Reino, ikimokyklinis dienos centras, biblioteka ir studijų centras, valgykla ir dirbtuvės, „gernot schulz : architektur GmbH“, Kelnas

C statybvietė
Vakarinės gimnazijos Gereonsmühlengasse gatvėje rekonstrukcija ir modernizavimas: „SSP AG“, Bochumas

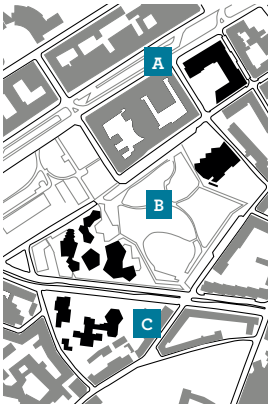

Mastelis 1:10 000

Pavyzdiniu projektu „Bildungslandschaft Altstadt Nord (BAN) – Türen öffnen für bedeutungsvolles Lernen“ (liet. „Švietimo kraštovaizdis Altštato šiaurėje – atveriant duris prasmingam mokymuisi“) siekiama sudaryti sąlygas visiems pastatų naudotojams ir rajono gyventojams mokytis ir mokyti – atsakingai, įtraukiai ir šalia namų. Atnaujinamos, renovuojamos arba naujai statomos septynios švietimo įstaigos. Atliekami šie darbai: istorinio pradinės mokyklos pastato ir Hanzos gimnazijos atnaujinimas ir išplėtimas, naujos realinės mokyklos, vaikų darželio, jungtinio studijų centro ir valgyklos su mokomosiomis dirbtuvėmis statybos, vakarinės gimnazijos rekonstrukcija.

Suprojektuotas edukacinis kraštovaizdis įvairiai susieja skirtingus pastatus ir viešąjį Klingelpütz parką. Pavyzdžiui, realinė mokykla neaptveria savo lauko teritorijos, kad ją būtų galima naudoti įvairioms reikmėms; atvira jaunimo įstaiga jau daug metų išnaudoja parką vaikų ir jaunimo ugdymo procese. Be to, bus sukurti du nauji objektai, kuriais naudosis visi kaimynai: studijų centras ir valgyklos bei dirbtuvių pastatas. Taip pat įstaigos suteikia partneriams galimybę naudotis savo patalpomis, todėl bendromis ir ypač specializuotos paskirties patalpomis naudojasi daugiau žmonių.

Dalyvaudami projektavimo procese vartotojai galėjo nuspręsti dėl atskirų pastatų funkcijų. Taip iškilo mokymuisi skirti pastatai, suplanuoti remiantis bendrai parengtomis tvariomis patalpų programomis ir kokybiniais aprašymais.

Pirmo aukšto planas, mastelis 1:1 000

35
Mokymosi centras su skaitymui pritaikytais laiptais

36
Pradinės mokyklos priestatas

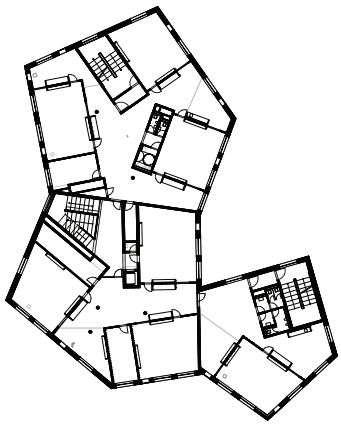

Realinės mokyklos planas, viršutinis aukštas, mastelis 1:1 000

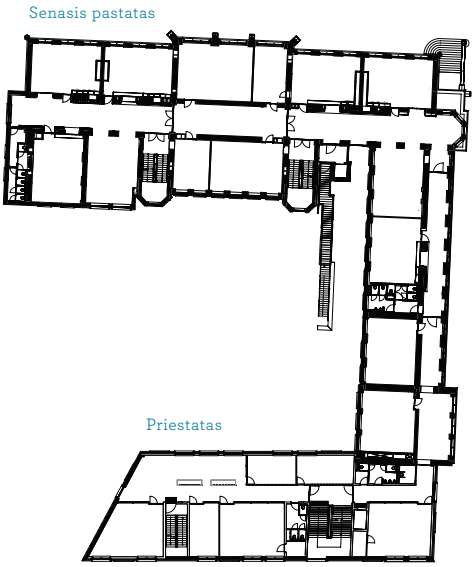

Hanzos gimnazijos trečio aukšto planas, mastelis 1:1 000

37
Aukštesniosios gimnazijos pakopos centras priestate

38
Klasteris senajame pastate

HELIOS MOKYKLA – ĮTRAUKIOJI UNIVERSITETINĖ MOKYKLA

(Kelnas, Vokietija)

Architektūra:
„Schilling Architects“, Kelnas

Baigta:
2022 m.

Atnaujinta, išplėsta ar naujai pastatyta:
Naujos statybos

Adresas:
Vogelsanger Straße
Ehrenfeldgürtel 50825
Kelnas (D)

Mokyklos tipas:
Pradinė ir bendrojo ugdymo mokykla

Mokinių skaičius:
Apie 1 300

Tipas:
Atvira mokymosi aplinka

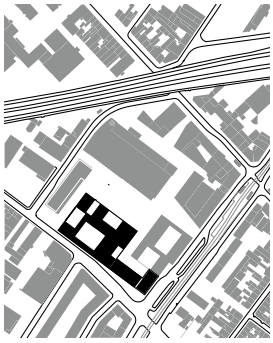

Mastelis 1:10 000

Įtraukioji Kelno universiteto mokykla įkurta bendra miesto ir Kelno universiteto iniciatyva. Tikslas – sukurti šiuolaikinę, praktiniu patyrimu grįstą įtraukiojo ugdymo mokyklą. Būdama savivaldybės pradinė ir bendrojo ugdymo mokykla, ji susies mokyklinį ir neformalųjį ugdymą su universitetiniu išsilavinimu bei integruosis su aplinkiniu Kelno-Ehrenfeldo rajonu.

Būdama visos dienos mokykla, ji išbando naują darbo laiką ir naujus darbo modelius. Taip pat stiprina ryšį su kaimynystėje esančiu miesto rajonu ir į savo veiklą įtraukia visame kvartale išsidėsčiusias neformaliojo ugdymo įstaigas. Kaip praktinis mokytojų rengimo centras ji padės įgyvendinti įtraukiojo ir veiksmingo mokytojų rengimo tikslus. Ši mokykla gali tapti pavyzdžiu visoms Kelno, Šiaurės Reino-Vestfalijos ir kitų žemių mokykloms.

Pastatas yra gelžbetonio karkaso konstrukcijos, kuri, viena vertus, pritaikyta atvirai mokymosi aplinkai, kita vertus, leidžia pastatą pritaikyti įvarioms erdvinėms konfigūracijoms, užtikrina gerą orientaciją pagal įrengtus ženklus. Pirmame aukšte, be forumo, muzikos ir dailės kambarių bei sporto salės, yra dirbtuvės ir valgykla, kurios prieinamos iš miesto pusės. Antrame aukšte yra biblioteka, savišvietos centras ir administracija. Atskirų edukacinių lygių mokymosi erdvės įrengtos trečiame aukšte, joms priskirtos ir su mokymosi patalpomis susietos lauko erdvės bei terasos. Tarp mokymosi erdvių įrengtos auditorijos. Kiekviena dalijasi dviem mokymosi erdvėmis, kuriose gali tilpti po 100 vaikų.

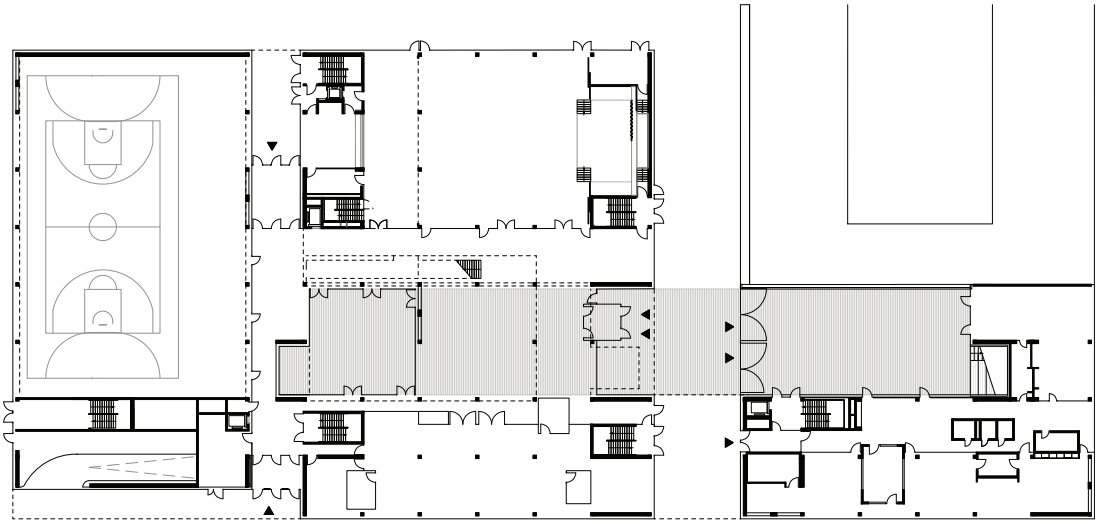

Pirmo aukšto planas, mastelis 1:1 000

Antro aukšto atvirų mokymosi erdvių planas, mastelis 1:1 000

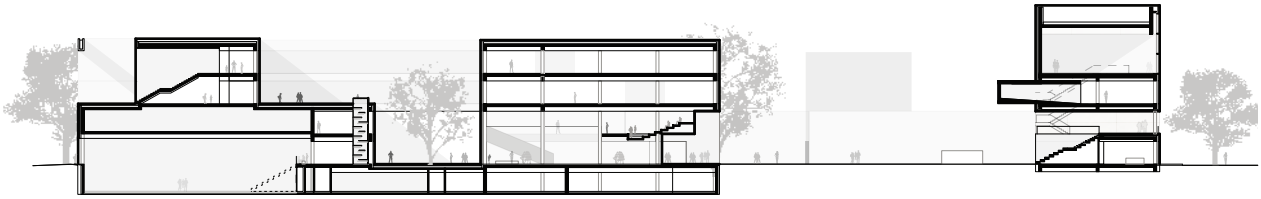

Skersinis pjūvis, mastelis 1:1 000

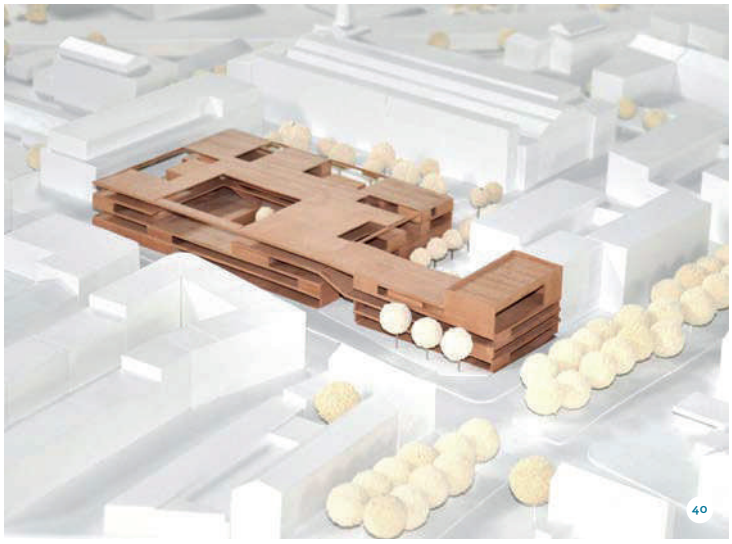

39 40

Konkursinio projekto perspektyva ir maketas

VIII

PRIEDAI:

DUK

Žodynėlis

Fotografijos

Literatūra

Interneto nuorodos

Rodyklė

Informacija apie leidinį

DUK: UGDYMAS

1. KODĖL MOKYKLA TURI KEISTIS?

Švietimas yra žinių visuomenės pagrindas. Visuomenė patiria spaudimą dėl pasaulinių pokyčių, kurie daro įtaką ekonominėms ir socialinėms sąlygoms. Kad visiems vaikams ir jaunuoliams būtų suteiktas jų ateities poreikius atitinkantis išsilavinimas, reikia mokyklos, kuri kiekvienam suteiktų kuo geresnes galimybes atskleisti asmeninį potencialą. Kartu turi būti atsižvelgiama į visuomenės poreikius ir konkrečią situaciją. Šiandien aplinkybės skiriasi nuo tų, kurioms esant buvo sukurti šiuolaikinės mokyklos pagrindai. Pasikeitė techninės ir ekonominės sąlygos, darbo ir gyvenimo aplinka, į kurią mokiniai pateks baigę mokyklą. Į šiuos pokyčius būtina atsižvelgti ir mokyklose. Jei norime, kad šiuolaikinė mokykla būtų naudinga vaikams ir jaunimui ir kartu paruoštų juos ateities iššūkiams, turi pasikeisti pagrindiniai mokyklų reikalavimai tiek mokymosi ir mokymo, tiek pastatų ir erdvių projektavimo požiūriu.

2. KODĖL ŠIANDIENOS MOKINIAMS REIKIA MOKYTIS KITAIP?

Anksčiau mokantis reikėjo įsiminti ir atgaminti kuo daugiau žinių. Šiandien žinių galima semtis visur. Nebereikia įsiminti kuo daugiau pateiktos informacijos, bet visų pirma išmokti valdyti žinias ir informaciją. Mokiniai turi gebėti įsisavinti, vertinti, pateikti ir susieti įvairią informaciją bei pritaikyti ją savo dabartiniame ir ateities gyvenime bei darbe. Šio mokymosi esmė – ne atgaminti žinias, bet suprasti kontekstą, įvertinti rastos informacijos svarbą ir pagrįstumą bei spręsti problemas. Be to, nauji mokymosi ir mokymo tyrimai rodo, kad mokymasis veiksmingiausias tada, kai vyksta konstruktyvus procesas, glaudžiau susijęs su aktyviu ir visapusišku besimokančiojo dalyvavimu. Pasyvus, imlus mokymasis, kuris buvo įprastas tradicinėse mokyklų programose, dabar laikomas mažiau perspektyviu.

3. KODĖL ŠIUOLAIKINĖ MOKYKLA TURI TAPTI VISOS DIENOS MOKYKLA?

Visos dienos mokykla jau tapo tarptautine norma. Ji užtikrina lygybę švietimo srityje ir yra parama šiandien plačiai paplitusiems šeimos modeliams, kai dirbantiems arba vienišiems tėvams sunku užtikrinti vaikų priežiūrą po pietų. Paprastai daugelis tėvų negali suteikti savo vaikams pakankamai stimulų mokytis. Visos dienos mokyklos prisideda prie šios problemos sprendimo, nes užtikrina, kad visi vaikai ir jaunuoliai turi galimybę mokytis ir gauti tinkamą pagalbą. Tai naudinga ne tik ugdymo požiūriu nepalankioje padėtyje esančioms visuomenės grupėms, bet ir gabiems vaikams atsiveria platesnės ugdymo perspektyvos.

4. KIEK SVARBI ĮTRAUKTIS ŠIAME KONTEKSTE?

Ateityje visi vaikai lankys tokią pačią mokyklą. Nuo 2006 m. pagal Jungtinių Tautų konvenciją, įtrauktis yra žmogaus teisė. Įtrauktis taip pat yra pagrindinis pasaulio bendruomenės švietimo tikslas 2015–2030 m. Įtraukties principas susijęs ne tik su vaikais ir jaunuoliais, turinčiais tam tikrą negalią, bet ir su įvairia diskriminacija bei neatitikimu (tariamoms) normoms. Štai kodėl reguliarus neįgalių ir kitų specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų priėmimas į bendrojo ugdymo mokyklas tapo tikrove ir Vokietijoje.

Ateityje teks keisti mokyklų personalo ir erdvių struktūrą, kad vaikai ir ugdymo personalas galėtų mokytis ir mokyti įtraukties principu. Ilgalaikėje perspektyvoje įtraukiosioms mokykloms reikės kur kas mažesnių socialinių ir finansinių išlaidų nei mokykloms, kuriose vaikai ugdomi atskirai.

5. AR Į PAGALBĄ ORIENTUOTAS MOKYMAS KENKIA GABIEMS MOKINIAMS?

Silpniau besimokantys mokiniai nekelia grėsmės tariamai gabesniems. Dabartinės mokyklos, kuriose bendras mokymasis vyksta iki devintos ar dešimtos klasės, pateikia kitokius rezultatus. Bendras mokymasis naudingas visiems, jei labiau pažengę mokiniai aktyviai padeda silpnesniems, nes tada jie gali visapusiškiau tobulėti. Tiesą sakant, mokiniams, kurie imasi mokytojo vaidmens, tokia veikla gali būti labai naudinga.

6. KOKĮ VAIDMENĮ ATLIEKA (NAUJAUSIOS) TECHNOLOGIJOS?

Technologijomis grindžiamas mokymasis – tai ne tik mokyklų aprūpinimas kompiuteriais ir interneto tinklu. Šiuolaikiniai mokytojai turi patys išsiaiškinti, kokios yra naujųjų (ir senųjų) technologijų galimybės bei apribojimai, kaip jomis protingai naudotis ir kada geriau apsieiti be jų. Pradėjus dirbti naujajai mokytojų kartai, kuri užaugo naudodamasi skaitmeninėmis priemonėmis, mokyklos ir toliau tobulins mokytojų IT įgūdžius, naudos ugdymo požiūriu tinkamą programinę įrangą ir skaitmenines priemones, plėtos išmaniųjų technologijų raštingumo koncepcijas. Naujausios technologijos visada išliks tarpininkavimo priemone mokinių įgūdžiams tobulinti, bet ateityje jos neturėtų tapti savitikslės.

7. KAIP VERTINAMAS NAŠUMAS HETEROGENINĖJE MOKYMOSI APLINKOJE?

Naudojant mokymosi pasiekimais grindžiamą vertinimo sistemą, siekiama ne tik skirti balus, bet ir suteikti grįžtamąjį ryšį apie darbo turinį, apibrėžti susitarimų su besimokančiuoju tikslus ir suteikti jam paramą. Atsižvelgiant į tai, mokinio palikimas antriems metams nebeturi prasmės pirmaujančių pasaulio šalių švietime (ypač PISA laimėtojų) atveju, nes ši pasenusi vertinimo forma neskatina mokytis. Įrodyta, kad nuosekli parama ir diferencijuotas mokymas neleidžia prastai besimokantiems mokiniams tapti dar silpnesniems, o gerai besimokantiems tai netampa kliūtimi tobulėti.

DUK: ARCHITEKTŪRA

8. KAIP SUKURTI ERDVES, PRITAIKYTAS ĮVAIRIOMS MOKYMOSI SITUACIJOMS?

Dėl vizualinių jungčių ir akustinio komforto sprendinių klasterio tipo patalpose, o dar labiau – atviroje mokymosi aplinkoje galima įvairiai įrengtti patalpas tiek keičiant atskirų zonų apšvietimą ir įrangą, tiek papildant jas nedideliais tūriais ar kilnojamos kabinos tipo kabinetais. Naudojant mobiliąsias sistemas, erdvines konstrukcijas galima kurti, statyti, keisti ir vėl išmontuoti.

Galimybė išplėsti patalpas lengvai pritaikoma ir senesniuose mokyklų pastatuose. Stacionarias pertvaras pakeičiant sulankstomomis, o siauras duris – dvigubomis arba studomomis. Taip mažus kambarėlius galima paversti erdviomis patalpomis. Atskiras erdves galima sujungti tarpusavyje trumpalaikei veiklai ir nesunkiai padidinti esamų erdvių panaudojimo galimybes. Lengvai perkeliamais ir derinamais elementais galima įvairiai suskirstyti erdvę. Taip sukuriama galimybė įvairiau panaudoti patalpas. Pavyzdžiui, įvairūs baldų deriniai, sofos ar mobilios spintos yra gera priemonė akustiniam komfortui sukurti, nes galima pasirinkti atitinkamas jų gamybos ir apdailos medžiagas.

9. AR NAUJO TIPO MOKYKLŲ PASTATAI TURI BŪTI ERDVESNI?

Naujo tipo mokyklų pastatams nereikia daugiau erdvės, nes juose, o tai svarbiausia, geriau išnaudojama erdvė. Koridorinės sistemos tipo mokykla – tai sudėtinis pastatas, kuriame atskiros patalpos sujungiamos į visumą. Klasterio ir atviros ugdymo aplinkos struktūroms paprastai būdingi daugiafunkciai naudojimo būdai ir didelis skaidrumas, o tai yra efektyvaus jo panaudojimo pagrindas. Taip vartotojai atitinkamoms veikloms turi daugiau erdvės, nes mažiau jų dalijasi esama erdve. Nuliniame etape galima nustatyti, aptarti ir nuspręsti, kokios veiklos rūšys gali būti vykdomos tose pačiose patalpose, atsižvelgiant į jų laikiną pobūdį, įrangos reikalavimus ir reikalingos erdvės dydį.

10. AR GALIMA ĮGYVENDINTI NAUJUS ERDVINIUS SPRENDIMUS ESAMUOSE PASTATUOSE?

Įprastos koridorinės sistemos tipo mokyklas taip pat galima įvairiais būdais modernizuoti. Taikant palyginai paprastas edvės formavimo priemones ir peržiūrėjus priešgaisrinės saugos reikalavimus, galima iš esmės pakeisti patalpų struktūrą ir paskirtį. Koridoriai yra mokymosi aplinkos dalis, todėl atveriant sienas klasės gali būti jungiamos tarpusavyje ir su koridoriaus erdve. Tokie pokyčiai galimi ir mokyklose, įtrauktose į architektūros paminklų sąrašą.

11. KOKIA YRA LAUKO ERDVĖS REIKŠMĖ?

Lauko erdvės yra neatsiejama kiekvienos ugdymo ir švietimo aplinkos dalis. Mokykloje, kurioje vaikai ir suaugusieji praleidžia visą dieną, visos klasės, kiek įmanoma, turėtų būti sujungtos su lauko erdve arba aikštele, kuri gali būti laikoma išplėstine (ir pritaikyta laisvai judėti) klase. Tai gali būti tiek tuščios, neutralios erdvės, balkonai arba terasos, tiek ypatingą atmosferą turinčios erdvės ir patalpos, pavyzdžiui, lodžijos, oranžerijos, arkados arba patalpos, susijusios su specialiais užsiėmimais. Gali būti ir nedidelis amfiteatras, gyvūnų auginimo vietos ar sodas. Didesniems renginiams ir pristatymams galima pritaikyti uždaras erdves už mokyklos ribų, tarkim, prekybos ar pramogų centrus.

Nuo pat pradžių projektuojant erdves reikia atsižvelgti į skirtingus numatomos veiklos tipus ir ugdymo reikalavimus, taip pat konkrečius naudotojų grupių poreikius.

12. KAIP ATVERTI MOKYKLĄ IŠORINIAM PASAULIUI?

Atvira ir išplėsta mokykla turi būti ne tik įvairiai naudojama, įtrauki, bet ir urbanistiškai integrali bei estetiškai patraukli. Viena vertus, tai apima kasdienį naudojimą ir veiklą, kuri rodo, kad mokykloje vyksta ne tik su ugdymu susijusi veikla. Kita vertus, ryšys su aplinka turėtų būti toks, kad mokykla signalizuotų, jog yra atvira kaimynystei. Toks signalas gali būti susijęs su konkrečiais miesto kraštovaizdžio motyvais arba erdviniais ryšiais su gatvėmis, takais, aikštėmis ar parkais. Būtina parodyti, kad mokykla, turinti ir gražių, ir negražių bruožų, yra šios vietovės dalis. Taip estetinėmis priemonėmis įveikiami matomi ir nematomi ugdymo įstaigos slenksčiai.

13. KOKIĄ FUNKCIJĄ ATVIRA MOKYKLA ATLIEKA MIESTE?

Švietimas vis dažniau tampa miesto kultūros sudedamąja dalimi. Tai tiesiogiai susiję su mokyklų gebėjimu integruotis į kasdienį miesto ir visuomenės gyvenimą ir pačioms tapti to kasdienio gyvenimo dalimi. Visos dienos mokykloms šis miesto praturtinimas ypač aktualus. Šio pokyčio svarba dar didesnė, atsižvelgiant į tai, kad netolimoje ateityje visos dienos mokyklos nustelbs visus kitus mokyklų tipus, nes pastarosios geriausiai atitinka demografinę ir socialinę raidą, atsižvelgia į besikeičiančius poreikius ir gyvenimo būdą. Ateityje tradicinė atskirtis tarp mokymo ir švietimo, tarp žinių kūrimo ir tobulėjimo, tarp gyvenimo ir darbo, tarp viešosios erdvės ir mokyklos, tarp mokyklos ir miesto išnyks. Šveicarijoje, Pietų Tirolyje, Olandijoje, Suomijoje, Norvegijoje, Kanadoje ir Austrijoje jau pastebima tendencija mokyklų pastatus vertinti ne kaip tipologinius ar monofunkcinius, bet kaip polifunkcinius.

14. Į KĄ REIKIA ATKREIPTI DĖMESĮ PROJEKTUOJANT ŠIUOLAIKINĘ MOKYKLĄ?

Mokyklos projektas pradedamas ne nuo klausimo, kiek kvadratinių metrų reikia tam tikroms funkcijoms atlikti, bet kokias ugdymo situacijas galima ir reikia sukurti? Kurios turėtų vykti vienu metu, o kurios – atskirai? Kaip jos susijusios? Kokios erdvės ir atmosfera tam tiktų? Į šiuos klausimus galima atsakyti tik atsižvelgus į urbanistinį kontekstą ir turimas galimybes.

Iki šiol įprastiniai projektavimo metodai ir normatyvai nevertino, todėl negalėjo atliepti šiuolaikinės mokyklos programos įvairovės ir sudėtingumo. Nors šie metodai ir toliau išlieka pagrindiniai, projektavimo procesą reikia papildyti tokiais, kurie būtų mažiau orientuoti į sklypus ir pastatus, bet daugiau į ugdymo kokybės ir veiklų aprašymą bei įgyvendinimą. Tokie projektavimo principai yra ne tik labiau atliepiantys poreikius ir praktiškesni nei tie, kurie remiasi tik abstračiais kvadratinių metrų normatyvais ir patalpų sąrašu, bet ir padeda lengviau nuspręsti, kurie ugdymo scenarijai yra pageidautini, o kurie – ne. Be to, reikia atsižvelgti į kriterijus, tapsiančius aktualiais tik ateityje, pavyzdžiui, taikant naujus mokymo ir mokymosi metodus, kurie nuolat keisis ir tobulės dėl naujųjų technologijų galimybių.

15. MOKYKLA NUOLAT KEIČIASI. KĄ TAI REIŠKIA MOKYKLŲ STATYBOMS?

Mokyklų planavimo kompleksiškumas atitinka objektyvų neapibrėžtumą, todėl mokyklų projektavimas ir statyba negali būti baigtinė. Mokymo metodai nuolat atnaujinami, todėl reikia keisti ir erdvines sąlygas. Be to, keičiasi „grožio“ ir „bjaurumo“ samprata. Mokyklos turi būti projektuojamos atsižvelgiant į tai, kad jas būtų galima toliau plėtoti ir panaudoti kaip pagrindą būsimoms statyboms.

16. AR UŽSIENIO PAVYZDŽIUS GALIMA PRITAIKYTI VOKIETIJOJE?

Naujo tipo mokyklų projektus Vokietijai sekasi įgyvendinti ne geriau ir ne blogiau nei kitoms šalims. Yra kelios priežastys, kodėl daugelis gerų pavyzdžių perimta iš užsienio. Viena iš jų yra ta, kad kitose šalyse mokyklų ugdymo turinio (ugdymo programos) ir pastatų (architektūros) planavimas yra daug glaudžiau susijęs su administravimu nei tradiciškai yra Vokietijoje dėl atskiros federalinės ir federalinių žemių valdžios atsakomybės. Tad planavimas tose šalyse dažnai yra ilgesnis ir nuoseklesnis, susijęs su mišriomis funkcijomis. Daugybė šioje knygoje pateiktų pavyzdžių rodo, kad visa tai įmanoma ir Vokietijoje. Visi šiame leidinyje pateikiami mokyklų statybos tipai Vokietijoje jau įgyvendinti.

DUK: ADMINISTRACIJA

17. KAS YRA NULINIS ETAPAS?

Nulinis etapas – tai lemiamas etapas projektavimo proceso pradžioje. Jo metu priimami visi svarbiausi mokyklos vystymo sprendimai. Jei visos susijusios šalys – švietimas, architektūra, politika ir administracija – glaudžiai bendradarbiauja šiame ankstyvajame etape ir derina tarpusavio poreikius, sukuriamas tvirtas sėkmingo projekto pagrindas. Kadangi nulinis etapas nėra įtrauktas į architektų ir inžinierių įkainių sąrašą, jis turi būti atskirai įtrauktas į projekto biudžetą. Išlaidas paprastai padengia savivaldybės, kurios, iš anksto investuodamos į mokyklų statybą ir eksploatavimą, sutaupo nemažai lėšų.

18. AR TOKIE REIKALAVIMAI KAIP PRIEŠGAISRINĖ SAUGA TRUKDO ATVIROS MOKYKLOS PRINCIPUI?

Statinių statybos ir eksploatavimo reikalavimai, ypač priešgaisrinės saugos ir saugumo, gali prieštarauti švietimo naujovėmis grįstiems mokyklų pastatų projektams. Tai ypač aktualu daugiafunkcėms, kintančioms erdvėms, didelių patalpų sekoms ir jungtims. Tačiau tam tikrais atvejais su priešgaisrinės saugos ekspertais visada galima susitarti dėl alternatyvių sprendimų. Svarbiausia – projektavimo procesas, kuris prasideda nuo atitinkamų prieštaravimų apibrėžimo ir jų aptarimo. Kuo skaidresnės, suprantamesnės ir kompetentingesnės bus šios derybos, tuo didesnė tikimybė, kad galimos kliūtys bus vertinamos kaip naujos galimybės. Tad reikalavimai, kuriais galiausiai siekiama apsaugoti mokinius, nėra nei blogybė, nei kažkas, ko reikėtų vengti. Priešingai, jie gali būti priežastis ar net būtina sąlyga konstruktyviai įgyvendinti būtinas mokyklų statybos reformas ir naujoves.

19. AR MAŽOS MOKYKLOS YRA GERESNĖS, O DIDELĖS – PIGESNĖS?

Be statybos ir išlaikymo išlaidų, kurios įvardijamos kaip argumentas statyti dideles mokyklas, yra daug netiesioginių svertų, susijusių su mokyklos bendruomenės poreikiais, eksploatavimu, eismu, kasdieniu gyvenimu ir mokyklos vaidmeniu mieste. Didelės mokyklos, vertinant bendrą balansą, nebūtinai yra ekonomiškesnės. Ir atvirkščiai, didesnės mokyklos, ypač skirtos vyresniems mokiniams, gali būti planuojamos ir jose įgyvendinami mažesnėms mokykloms būdingi privalumai – klasterio principas ir kelių mokyklų mokykloje modelis. Iki aukštesniojo vidurinio ugdymo pakopos prioritetas turėtų būti teikiamas integracijai į bendruomenės aplinką netoli namų.

20. AR GALIMA PASIEKTI TVARUMO TAUPANT LĖŠAS?

Ekologiškos statybinės medžiagos ir alternatyvios šildymo sistemos, pasenusios technikos keitimas ir tvarumo skatinimas – tai bendro specialistų sutarimo pagrindas. Vis dėlto naujuose ar rekonstruojamuose pastatuose tvarumo koncepcija dažnai žlunga, nes paprastai taupoma atskirų elementų sąskaita. Tad labai svarbu apžvelgti bendrą situaciją. Išlaidų pagrįstumas visada turi būti vertinamas pagal bendrą balansą, į kurį įtraukiamos tiek netiesioginės išlaidos, pavyzdžiui, išlaikymas, nuomos pajamos, amortizacija, saulės elementų gaminama energija, palūkanų mokesčiai, pastato ardymo išlaidos, tiek nematerialios vertybės, pavyzdžiui, socialinė integracija ir lygios ugdymo galimybės.

21. KIEK DEMOKRATIŠKAS TURĖTŲ BŪTI PLOJEKTAVIMO PROCESAS?

Mokyklos projektavimas – tai sprendimų priėmimo procesas, kurį lemia įvairūs veiksniai.

Pagrindinis uždavinys – į procesą įtraukti kuo daugiau žinių ir patirties turinčių asmenų ir užtikrinti, kad kuo daugiau suinteresuotųjų šalių dalyvautų sprendimų priėmimo procese, būtų už juos atsakingos net ir ilguoju laikotarpiu. Šiuo tikslu rekomenduojama taikyti struktūrizuotą, bendradarbiavimu paremtą projektavimo procesą su kompetentinga ir atsakinga proceso kontrole. Sprendimus priimantis organas turi būti gana didelis, kad sutelktų reikiamų žinių ir kompetencijos turinčius dalyvius, kurie demokratiškai balsuotų dėl sprendimų. Kartu jis neturi būti per didelis, kad nebūtų sunku priimti sprendimus, nes per daug politinių, ideologinių ar finansinių interesų apsunkina veiksmingą planavimą. Šio proceso esmė – pasiekti subalansuotą daugumos palaikomą sutarimą ir ieškoti konstruktyvių sprendimų bei kompromisų. Galutinis nulinio etapo rezultatas – kvalifikuotai parengta ir pagrįsta erdvių projektavimo programa, už kurios įgyvendinimą atsako mokyklos steigėjai, t. y. savivaldybė arba miesto taryba.

22. KOKIĄ VEIKLĄ ATVIROJE MOKYKLOJE GALI VYKDYTI IŠORĖS SUBJEKTAI?

Turima patalpų pasiūla turėtų būti kuo universalesnė, kad laikinai arba ilgesniam laikui jas galėtų naudoti mokykla ir išorės subjektai. Ar viešojo sektoriaus veikla mokykloje sukurs sinergiją, kuri duos ilgalaikės naudos, ar veikiau kompensuos trumpuoju ar vidutiniu laikotarpiu mažėjančią ar didėjančią mokymosi erdvių paklausą, priklauso nuo konkretaus atvejo. Jau ankstyvajame projektavimo etape reikėtų išanalizuoti pasiūlos, paslaugų ir laisvalaikio infrastruktūros trūkumą kaimynystėje ar gyvenamajame rajone. Pavyzdžiui, mokyklų plėtrą galima susieti su visos dienos mokyklos ir jaunimo socialinės tarnybos veikla, taip pat miestų plėtra.

Be to, valgykla, kuri būtina visos dienos mokykloje, dažnai gali būti naudojama kaip rajono kavinė, jei ji nuo pat pradžių planuojama kartu su rajono suinteresuotosiomis šalimis. Lanksčiai suplanuotas valgyklos patalpas galima būtų naudoti ir kaip rajono gyventojų ar draugijų susitikimų centrą. Valgykla, erdviškai susieta su viešomis mokyklos prieigomis, tampa prieinamesnė visuomenei nei tokia, kuri įsikūrusi pastato viduryje.

23. KAIP UŽTIKRINTI ATVIROS MOKYKLOS SAUGUMĄ?

Dėl pasitaikančių siautėjimo ar naktinio vandalizmo atvejų vis dažniau norima (vėl) uždaryti mokyklas nuo išorinio pasaulio. Tačiau tai kelia problemų. Tvoros nepadeda išspręsti pavojingų situacijų, jos tik persikelia į erdvę priešais mokyklą. Įvairaus tipo aptvėrimai daro didelę įtaką mokyklos architektūrinei raiškai, keičia vartotojų suvokimą apie gyvenimo realybę (užrakinta, o ne apsaugota) ir siunčia signalus išoriniam pasauliui: „Svečiai nepageidaujami.“ Tai prieštarauja atvirai mokyklai. Priešingai, reikėtų užtikrinti, kad mokykla būtų integruota į aplinką taip, jog jos pagyvinimas ir bendra vartotojų bei aplinkinių gyventojų atsakomybė didintų abiejų pusių saugumą. Šiuo požiūriu kasdienio visuomenės gyvenimo integravimas į mokyklos gyvenimą padeda užtikrinti saugumą kur kas labiau nei techniškai sudėtingos saugumo sistemos. Vis dėlto nei atvira, nei uždara mokykla negali užtikrinti visiško saugumo.

24. KOKIA ŠVIETIMO IR MOKYKLŲ REIKŠMĖ MIESTUI?

Net ir šiandien švietimo paslaugų teikimas yra vienas pagrindinių prioritetų įmonėms, renkantis savo buveinės vietą. Visų pirma tai kvalifikuotų darbuotojų įdarbinimo motyvacija ir galimo bendradarbiavimo su kitomis įmonėmis ar universitetais kriterijus. Švietimo galimybės ir mokyklų artumas taip pat vaidina vis svarbesnį vaidmenį renkantis gyvenamąją vietą. Galiausiai daugelis aukštos kvalifikacijos vadovų norą keisti darbą sieja su galimybe gauti tinkamą išsilavinimą savo vaikams. Šiuo atveju aktyvios savivaldybės taip pat turi aiškių konkurencinių pranašumų ekonominės plėtros požiūriu.

ŽODYNĖLIS

Architektūros projektų konkursas
Statybų užduočiai įgyvendinti skirta procedūra konkurencingoje, paprastai anoniminėje aplinkoje, skelbiant viešą architektūrinių idėjų konkursą. Vokietijoje konkursas skelbiamas remiantis 2013 m. architektūrinių projektų konkursų gairėmis (RPW 2013). Vertinti paskiriama nepriklausoma komisija. Konkurso tikslas – išnagrinėjus alternatyvius projektų pasiūlymus išrinkti geriausią įmanomą sprendimą. Galutinė projekto rengėjo atranka iš konkurso laimėtojų paprastai vykdoma atliekant papildomą vertinimo procedūrą.

„Bazės“ sąvoka
Mokymosi erdvė su skirtingomis patalpomis, erdvės organizavimo būdas. Kelios nedidelės patalpos, skirtos diferencijuotai įvairių grupių veiklai, išdėstytos aplink bendro darbo zoną – „bazę“.

Statybų kontrolė
Statybų priežiūros institucijos kontroliuoja, kaip statant, perstatant, keičiant paskirtį, naudojant, prižiūrint ir griaunant pastatą laikomasi viešųjų normų ir nurodymų, imasi atitinkamų priemonių vykdant statybos leidimų išdavimo ir statybos reglamentavimo procedūras.

Pritaikymas laisvam judėjimui
Vietų ir turinio, medijos priemonių, informacijos ir kt. prieinamumas be kliūčių. Visiems žmonėms suteikiama galimybė nevaržomai naudotis visomis viešojo gyvenimo sritimis.

Statybos užsakovas
Valstybinių mokyklų atveju paprastai tai yra savivaldybė. Integruoto planavimo procese mokyklų vadovai, glaudžiai bendradarbiaudami su savivaldybe, taip pat prisiima atsakomybę kaip kompetentingi užsakovo atstovai.

Statybų reglamentai
Bendrasis teisinis reguliavimas statybų pramonėje. Jais siekiama išvengti pavojaus visuomenės saugumui ir tvarkai viešosios statybos teisės srityje.

Statybų administracija
Savivaldybės lygmens administracinis skyrius, sprendžiantis planavimo ir statybos klausimus, įskaitant mokyklų statybą.

Poreikių planavimas ir (arba) apskaičiavimas
Architektūrinių ir inžinerinių paslaugų įkainių (liet. AIHS) pirmojo darbo etapo papildoma sudedamoji dalis. Paprastai tai grynai kiekybinis patalpų ploto apskaičiavimas. Kita vertus, norint turėti aktualius poreikius, reikia įtraukti kokybinius kriterijus.

Aktualumas
Sprendimų priėmimas visoje planavimo grandinėje turi būti grindžiamas kokybiniais ir poreikiais grįstais argumentais. Tai svarbu ankstyvajame etape, kai kuriami viso proceso pagrindai.

Architekūrinės duotybės
Esamas pastatas ar jo dalys, kurios turi būti integruotos statant arba perstatant pastatą. Jam gali būti taikomi apribojimai (pvz., paminklosaugos, statikos ir pan.), tačiau jis gali būti kūrybiškai interpretuojamas ir pritaikomas.

Inventorizacija

Pastato projekto prielaidų nustatymas ir svarbi nulinio etapo sudedamoji dalis. Be bendruomeninės situacijos, sklypo ir esamo pastato būklės, reikia įvertinti ugdymo principus, t. y. mokyklos koncepciją, kuria grindžiamas projektavimas, ir galimą poreikį ją keisti.

Teisingumas švietimo srityje

Neribotos galimybės visiems įgyti išsilavinimą, nepriklausomai nuo socialinės, ekonominės ar etninės kilmės, šeiminės padėties ir kt. Juo siekiama užtikrinti visos dienos mokyklą ir įtrauktį.

Švietimo kraštovaizdis

Įvairių miesto ar regiono švietimo įstaigų sujungimas į bendrai organizuotą, tinklinę pasiūlą. Į ateitį orientuotos miestų ir rajonų plėtros dalis. Priklausomai nuo vietovės, siūlomi įvairūs modeliai.

Priešgaisrinė sauga

Visų priemonių ir taisyklių, kuriomis siekiama kuo geriau užkirsti kelią ugnies ir dūmų plitimui, visuma. Esant dabartinei teisinei situacijai, dažnai nustatomos siauros pastato galimo naudojimo ribos. Anksti įtraukus į projektavimo procesą, galima rasti pažangių sprendimų.

Klasteris

Patalpų grupės, kuriose bendros mokymosi ir mokymo erdvės derinamos su diferencijuoto mokymo, poilsio ir laisvalaikio erdvėmis, jei reikia, šalia įrengiami decentralizuoti mokytojų kabinetai, sanitariniai mazgai ir kitos pagalbinės patalpos. Taip sukuriama sinergija, sudaromos sąlygos lanksčiai panaudoti patalpas ir erdves. Šalia atviros mokymosi aplinkos ir papildytos klasės modelio klasteris yra vienas iš trijų bendrojo ugdymo organizavimo modelių pavyzdžių.

Delokalizacija

Internetas ir mobiliojo ryšio galimybės daro ugdymo procesą nepriklausomą nuo vietos.

Diferencijavimas

Tikslinė individuali pagalba mokiniams, turintiems skirtingus pirminius gebėjimus. Gali prireikti erdvinio mokinių atskyrimo, siekiant lanksčiai suskirstyti juos į skirtingo mokymosi grupes. Išorinis diferencijavimas – tai klasės suskirstymas į skirtingas grupes (paprastai skirtingose patalpose), vidinis – skirtingų lygių, dalykų ir pan. siūlymas atskiriems mokiniams klasėje (tam reikia papildomos erdvės joje).

Energetika

Veiksnių, susijusių su pastato energija ir valdymu, visuma: vėdinimas, šildymas, oro kondicionavimas, apšvietimas ir kt. Inžinerinės infrastruktūros kokybė svarbi gerai mokymosi aplinkai.

Dalykinių kabinetų principas

Kabinetų grupavimas pagal mokomuosius dalykus, ne tik gamtos mokslų, dailės ir muzikos srityse, bet ir, pavyzdžiui, gimtosios kalbos, matematikos, kalbų ir kt. Priešingas mokymo klasių principui, kai mokytojai ateina į klasę pas mokinius, o ne atvirkščiai, kaip pastaruoju atveju.

Specialistų komanda

Tarpdisciplininė nepriklausomų (išorės) konsultantų ir projektuotojų komanda mokyklų statybos klausimais, turinti tiek švietimo, tiek architektūrinio ir (arba)

urbanistinio planavimo patirties. Kuo sudėtingesnis projektas, tuo labiau patartina pasitelkti specialistų komandas projektams valdyti ir palengvinti. (Šios specialistų grupės nereikėtų painioti su mokyklos vidaus specialistų grupe, atsakinga už tam tikrą dalyką ar sritį, pvz., sportą, lotynų kalbą ir pan.).

Erdvės poreikis

Tai – kiekybinė orientacinė vertė vienam asmeniui, nurodyta standartiniuose patalpų ir ploto poreikio reglamentuose. Šiuolaikiškas lankstus ploto naudojimas nesumažina vienam asmeniui keliamų reikalavimų, bet suteikia daugiau panaudojimo galimybių.

Lankstumas

Galimybė be didelių pastangų taikyti įvairius atskirų patalpų ar jų derinių naudojimo būdus. Įranga turi būti pritaikyta įvairiems poreikiams ir situacijoms, kurių atsiranda taikant šiuolaikinį ugdymą.

Galimybių studija

Tai – pradinių projektavimo proceso sąlygų nustatymas. Ši projektavimo paslauga tampa vis svarbesnė dėl mokyklų statybos sudėtingumo. Anksčiau pirmajame architektų ir inžinierių honorarų sistemos etape taikytas ribotai. Anksčiau buvo tik kiekybinis vertinimas, lyginant esamą būklę su pavyzdinėmis patalpų programomis, o dabar galimybių studija būtina, ypač mokyklų rekonstrukcijos atveju, siekiant tvirto projekto pagrindo.

Grupės su valdymo funkcija

Mokyklų ir savivaldybių lygmeniu veikia įvairios grupės, atliekančios mokyklų plėtros valdymo funkciją. Šių grupių pavadinimai skiriasi. Šioje knygoje vartojamos tokios sąvokos: mokyklos *pedagogų iniciatyvinė grupė* sprendžia mokyklos plėtros klausimus, susijusius su konkrečia mokykla, t. y. su bendra mokyklos koncepcija, neapsiribojančia tik aktualių statybų klausimu. *Mokyklos statybos projekto grupė* specialiai suburta mokykloje ir skirta būsimam statybos projektui. Ji atstovauja mokyklai visame procese ir susieja ją su kitais statybos proceso dalyviais. *Savivaldybės iniciatyvinė grupė* suburia įvairias savivaldybės lygmens dalyvių grupes konkrečiam būsimam mokyklos statybos projektui įgyvendinti. *Savivaldybės mokyklų planavimo grupė* veikia įvairiose mokyklose ir sprendžia klausimus dėl savivaldybės mokyklų plėtros struktūros.

Privalomasis draudimas nuo nelaimingų atsitikimų

Privalomojo draudimo nuo nelaimingų atsitikimų bendrovė ne tik teikia išmokas, bet ir konsultuoja darbo saugos, sveikatos apsaugos ir nelaimingų atsitikimų prevencijos klausimais. Be to, informuoja gyventojus ir rengia nuostatus dėl mokyklų konstrukcijų, įrangos prevencijos ir sveikatos stiprinimo.

Heterogeniškumas

Tai – mokinių įvairovė mokymosi grupėje ar klasėje. Heterogeniškas mokymasis leidžia teikti individualią pagalbą visiems – ir geriau, ir silpniau besimokantiems mokiniams.

HOAI (liet. AIHS)

Privalomas architektų ir inžinierių paslaugų kainininkas. Apibrėžia projektavimo etapus, paslaugas ir įkainius statybų sektoriuje. Naudojamas kaip orientacinis dokumentas visiems projektavimo etapams. Neapima svarbaus ankstyvojo projekto rengimo nulinio etapo.

Įtrauktis

Nuo 2006 m. Jungtinių Tautų įtvirtinta žmogaus teisė. Reiškia pagrindinę visų vaikų teisę į bendrąjį ugdymą. Lemia specialiųjų mokyklų ir segregacinės mokyklų sistemos panaikinimą, reiškia ugdymo ir architektūros paradigmos pokyčius mokyklų statyboje. Būtina atlikti konkrečius erdvių esamos situacijos ir erdvinio organizavimo modelių vertinimus, pagrįstus kokybiniais kolektyvinio ugdymo ir erdvinio organizavimo kriterijais, ir paversti juos konkrečiomis patalpų ir ploto sąvokomis.

Metų laidos komanda

Komanda, sudaryta iš mokyklos mokytojų, kai vienos metų grupės mokytojai dirba komandoje su tomis pačiomis mokinių klasėmis daug metų iš eilės. Leidžia gerai koordinuoti bendrą planavimą mažose, lengvai valdomose struktūrose. Reikia lanksčiai pritaikomų patalpų, tampančių kiekvienai metų grupei lyg „namais“.

Skirtingo amžiaus mokinių tarpklasinis mokymas

Mokymosi grupės, sudarytos iš skirtingo amžiaus mokinių. Jose vyresnieji mokiniai gali perimti mokytojų funkcijas. Geriau ir prasčiau besimokantys mokiniai mokosi vieni iš kitų. Taikomos lanksčios patalpų koncepcijos.

Papildytos klasės modelis

Vienas iš trijų bendrojo ugdymo mokyklų organizacinių modelių pavyzdžių: mokymo klasės patalpa išplečiama, ženkliai padidinant jos plotą ir (arba) greta įrengiant grupėms skirtą patalpą. Jei įmanoma, aktyviai naudojama prieigų zona. Taip pat žr. „Klasteriai“ ir „Atvira mokymosi aplinka“.

Koridorinės sistemos tipo mokykla

Pasenęs, bet daugelyje mokyklų vis dar vyraujantis pastato modelis, kuris nebeatitinka šiuolaikinių mokymosi, mokymo ir gyvenimo formų. Mokykloms, kaip ir biurams, gyvenamosioms patalpoms bei kt., taikomi nauji erdviniai sprendimai, tenkinantys labai pasikeitusius naudotojų poreikius.

Pastato eksploatavimo ciklo sąnaudos

Apima ne tik statybos, bet ir kitas išlaidas. Statybos sąnaudas sudaro visos projektavimo ir rangos sąnaudos. Eksploatavimo, aptarnavimo ir techninės priežiūros, taip pat ardymo ir likvidavimo išlaidos priskiriamos netiesioginėms. Jos sudaro apie 80 % eksploatavimo ciklo išlaidų. Tinkamas mokyklų pastatų projektavimas, atsižvelgiant į jų vietą ir poreikius, gali padėti išvengti didelių netiesioginių išlaidų visą eksploatavimo laikotarpį.

Mokyklos vizija ir jos kūrimas

Tai – pagrindinė mokyklos ugdymo koncepcija, taip pat projektavimo užduoties prielaida ir pagrindas.

Mokytojo darbo vieta

Asmeninė mokytojo darbo vieta mokykloje. Būtina sąlyga, kad mokytojai visos dienos mokykloje galėtų atlikti rašto ir kitas individualias užduotis.

Mokytojų kambario principas

Decentralizuoti kabinetai, kuriuose mokytojai (vieni arba poromis) turi nuolatinę darbo vietą ir gali ją individualiai pritaikyti mokymo reikmėms. Kitaip nei taikant mokymo klasės principą, kai mokytojai ateina pas mokinius, šiuo atveju mokiniai eina į mokytojo kabinetą.

„Mokymosi namų“ koncepcija

Klasteryje grupuojami skirtingo amžiaus mokiniai (kitaip nei taikant metų komandos koncepciją), pavyzdžiui, suburiamos 1–4 pradinės mokyklos klasės arba 5–10 vidurinės mokyklos klasės. Nuo 2015 m. visuose naujuose Miuncheno mokyklų pastatuose standartiškai diegiama „mokymosi namų“ koncepcija.

Eskizinis projektas

Patikrina, ar planuojami sprendimai įgyvendinami pagal tam tikras savivaldybės, erdvės ir finansines sąlygas, parengia rekomendacijas dėl statybos proceso.

Techninė užduotis

Įvairių erdvių poreikio ir inventoriaus mokykloje poreikių aprašas, skirtas papildyti erdvinio organizavimo koncepciją.

Įvairių profesijų atstovų komandos

Įtraukiosioms ir visos dienos mokykloms reikia įvairių ekspertų: mokytojų, socialinių darbuotojų ir (arba) socialinių pedagogų, auklėtojų, pagalbinio personalo, psichologų, muzikantų, menininkų, amatininkų ir kt. Visų šių profesijų atstovai dirba remdamiesi bendromis ugdymo nuostatomis ir didaktinėmis koncepcijomis, skirtomis produktyviam įvairovės valdymui bendradarbiaujančiose komandose.

Pavyzdinė patalpų arba erdvių programa

Pavyzdiniai, o dažnai ir privalomi nurodymai dėl mokyklos patalpų funkcijų ir dydžių federalinės žemės lygmeniu. Tai ir mokyklų statybos bei finansavimo gairių dalis. Supaprastina projektavimą dėl vienodų skaičiavimo principų, bet dažnai užkerta kelią geriems sprendimams, jei kiekybinės specifikacijos neatitinka poreikių.

Atvira mokymosi aplinka

Vienas iš trijų bendrojo ugdymo mokyklų organizacinių modelių pavyzdžių: galima naudotis didele atvira mokymosi erdve, kurioje kartu mokosi kelių klasių mokinių grupė. Derinama su struktūruotomis ir apibrėžtomis grupinio darbo ir intensyvios pamokų pradžios etapams skirtomis zonomis. Taip pat žr. „Klasteris“ ir „Papildytos klasės modelis“.

Nulinis etapas

Pirmasis projekto rengimo etapas projektavimo procese. Nėra įprastinė AIHS paslaugų sudedamoji dalis, tačiau labai svarbi statybos procesui, nes visi esminiai sprendimai priimami šiame etape. Gerai koordinuoti sprendimai nuliniame etape padeda sutaupyti lėšų ir išteklių vėlesniuose statybos ir pastato naudojimo etapuose.

Dešimtasis etapas

Kaip ir nulinis etapas, neįtrauktas į AIHS. Apibūdina eksploatavimo pradžios procesą ir platesne prasme – nuolatines konsultacijas naudotojams pritaikant ir toliau tvariai ir sėkmingai naudojant statinį.

Daugiafunkciškumas

Universalus patalpų ir erdvių naudojimas, nes galima rinktis skirtingas patalpas ir atmosferą. Nebėra fiksuoto funkcijų ir erdvės paskirstymo, galimi įvairūs naudojimo scenarijai.

Patalpų arba patalpų funkcinė programa

Aiškus reikiamų funkcijų ir jų erdvinio išdėstymo aprašas remiantis ugdymo koncepcija.

Mokyklų inspekcija

Už švietimą atsakingos valdžios institucijos rūpinasi švietimo politikos, mokymo, teisės, personalo valdymo, drausmės ir sveikatos standartų įgyvendinimu mokyklose. Reikia atskirti statybų, administracinę ir teisinę inspekcijas.

Mokyklų statybos gairės

Atsižvelgiant į Vokietijos žemių kultūrinį savarankiškumą, mokyklų statyba taip pat yra viena pagrindinių jų užduočių. Siekiant užtikrinti kokybę ir finansuoti statybas, buvo paskelbtos mokyklų statybos gairės, kurios pastaraisiais metais kai kuriose žemėse vis dažniau interpretuojamos kaip neprivalomos rekomendacijos, o atsakomybė už jas perkeliama į vietos lygmenį, apimtis sumažinama iki priešgaisrinės saugos reikalavimų arba net visiškai panaikinama. Dabartinėse gairėse suformuluoti kokybės standartai, atitinkantys pasikeitusius mokyklų pastatams keliamus reikalavimus ir padedantys šiuolaikiškai mokytis ir dirbti.

Mokyklos plėtros planas

Ilgalaikis bendruomenės ir mokyklos santykio planavimas, visų pirma kiekybiniu požiūriu. Priklauso nuo gyventojų struktūros ir (arba) mokinių skaičiaus bei vietos mokyklų struktūros raidos. Idealiu atveju apima didesnę negu savivaldybės teritoriją, kad būtų galima sinergija su aplinkiniais miesto rajonais. Nepainioti su mokyklos plėtra ugdymo požiūriu pagal mokyklos programą.

Mokyklos steigėja

Valstybinių mokyklų steigėjai yra miestai ir savivaldybės arba (profesinių mokyklų atveju) kaimo ir miesto rajonai. Mokyklos steigėja, remiama valstybės lėšomis, apmoka erdvinius ir materialinius mokyklos išlaikymo kaštus (neapmoka mokyklos personalo išlaidų). Paprastai pastatas priklauso mokyklos steigėjai, tačiau jis taip pat gali būti nuomojamas arba išnuomojamas. Mokyklos steigėja neatsako už mokyklos ugdymo kokybę (žr. „Mokyklų inspekcija“).

Pastatų tipai

Pastato struktūra, kuriai būdingi tam tikri patalpų ir funkcijų išdėstymo ypatumai. Pagal naujus ugdymo modelius šiandien būtina keisti ir toliau vystyti senus mokyklų pastatus (pvz., koridorinės sistemos tipo mokykla).

Tankesnis užstatymas

Jį lemia miestų tankinimo reikalavimas planuojant miestų plėtrą: būsimą patalpų poreikį reikėtų tenkinti jau užstatytoje žemėje, mokykloms turėtų būti vengiama skirti atvirus sklypus. Dažnai dėl to mokyklų teritorijos užstatomos tankiau.

FOTOGRAFIJOS

II SKYRIUS

1 teiginys
Orestado koledžas (Kopenhaga, Danija)
Architektūra: 3XN, Kopenhaga
Nuotrauka: Adam Mørk

2 teiginys
„Bildungshaus Westpark“ (Augsburgas, Vokietija)
Architektūra: Hausmann Architekten GmbH, Achenas
Nuotrauka: Seeberger.Buss Photografie

3 teiginys
„SBW Haus des Lernens“ (Romanshornas, Šveicarija)
Rekonstrukcijos projektas, interjero dizainas:
Doris Fratton, Fratton Raumgestaltung, Amrisvilis
Nuotrauka: Stefan Bayer

4 teiginys
IJburgo koledžas (Amsterdamas, Nyderlandai)
Architektūra: LIAG architekten en bouwadviseurs, Haga
Nuotrauka: Ben Vulkers

5 teiginys
Velsbergo pradinė mokykla (Velsbergas, Italija)
Architektūra: architektas Klaus Hellweger, Bolcanas
Nuotrauka: Oliver Jaist

6 teiginys
Arnulfparko pradinė mokykla (Miunchenas, Vokietija)
Architektūra: Hess / Talhof /
Kusmierz Architekten und Stadtplaner, Miunchenas
Nuotrauka: Pk. Odesa Co.

7 teiginys
Ringstabeko mokykla (Berumas, Norvegija)
Architektūra: div.A arkitekter AS, Oslas
Nuotrauka: Jiri Havran

8 teiginys
Fioretti koledžas (Lisė, Nyderlandai)
Architektūra: Broekbakema, Roterdamas
Nuotrauka: Roos Aldershoff Photography

9 teiginys
Schmuttertalio gimnazija (Diedorfas, Vokietija)
Architektūra: ARGE Hermann Kaufmann Architekten ZT GmbH, Dornbirnas; Florian Nagler Architekten GmbH, Miunchenas
Nuotrauka: Carolin Hirschfeld

10 teiginys
Švietimo centras „Tor zur Welt“ (Hamburgas, Vokietija)
Architektūra: bof architekten, Hamburgas;
Breimann & Bruun Landscape Architects, Hamburgas
Nuotrauka: Hagen Bull

ILIUSTRACIJOS

(01)
Bendrojo ugdymo mokykla „In der Höh“ (Volketsvilis, Šveicarija)
Architektūra: Gafner + Horisberger Architekten GmbH, Ciurichas; kraštovaizdžio planuotojas Guido Hager, Ciurichas
Nuotrauka: Montag Stiftung Urbane Räume gAG

(02)
„Internationale Friedensschule“ (Kelnas, Vokietija)
Architektūra: plus + bauplanung GmbH Hübner- Forster-Hübner-Remes Freie Architekten, Neckartenzlingen
Nuotrauka: Petra Steiner

(03)
Pradinė mokykla Landsberger gatvėje (Herfordas, Vokietija)
Architektūra ir dizainas: Sittig + Voges (Bovendenas, architektūros biuras); Dr. Wilfried Buddensiek (Paderborno universitetas, pedagogas); Rainer Schweppe (mokyklos skyriaus vadovas); Martina Hoff („Landschaftsarchitekturbüro Hoff“, Esenas)
Nuotrauka: Raineris Schweppe

(04)
Naujoji Vilhelmshafeno gimnazija (Vilhelmshafenas, Vokietija)
Architektūra: Hausmann Architekten GmbH, Achenas
Nuotrauka: Jörg Hempel

(05)
Heringhauzeno pradinė mokykla (Herfordas, Vokietija)
Architektūra: fun architekten + ingenieure, Herfordas
Nuotrauka: Montag Stiftung Urbane Räume gAG

(06), (07)
Ordrupo mokykla (Gentoftė, Danija)
Architektūra: Bosch & Fjord (Kopenhaga, perstatymas, interjero dizainas); CEBRA arkitekter (Orhusas); Sören Robert Lund arkitekter (Kopenhaga, priestatas)
Nuotraukos: Montag Stiftung Urbane Räume gAG

(08)
Integruota Alexej von Jawlensky bendrojo ugdymo mokykla (Vysbadenas, Vokietija)
Architektūra: Zaeske and Partner Architects BDA, Vysbadenas
Nuotrauka: Stefan Bayer

(09)
Heizenbergo gimnazija (Bruchsalis, Vokietija)
Architektūra: Hausmann Architekten GmbH, Achenas
Nuotrauka: Jörg Hempel

(10) (11)
„Sonnwendviertel“ švietimo miestelis (Viena, Austrija)
Architektūra: PPAG architects, Viena
Nuotraukos: Hertha Hurnaus

(12)
Ilze von Twardovski aikštės pradinė mokykla (Miunchenas, Vokietija)
Architektūra: balda architekten GmbH, Fiurstenfeldbrukas
Nuotrauka: Quirin Leppert

(13)
Truderingo gimnazija (Miunchenas, Vokietija)
Architektūra: felix schürmann ellen dettinger architekten, Miunchenas
Nuotrauka: Florian Holzherr

(14), (15)
Noibibergo gimnazija (Noibibergas, Vokietija)
Architektūra: ARGE Venus Architekten, Miunchenas, balda architekten GmbH, Fiurstenfeldbrukas
Nuotraukos: Jochen Weissenrieder

(16)
Corlaer koledžas (Neikerkas, Nyderlandai)
Architektūra: Broekbakema, Roterdamas
Nuotrauka: Rob't Hart

(17)
IJburgo koledžas (Amsterdamas, Nyderlandai)
Architektūra: LIAG architekten en bouwadviseurs, Haga
Nuotrauka: Ben Vulkers

(18)
„SBW Haus des Lernens" (Romanshornas, Šveicarija)
Rekonstrukcijos projektas, interjero dizainas: Doris Fratton, Fratton Raumgestaltung, Amrisvilis
Nuotrauka: Stefan Bayer

(19)
Ringstabeko mokykla (Berumas, Norvegija)
Architektūra: div. A arkitekter, Oslas
Nuotrauka: Kirstin Bartels, div. A arkitekter

(20)
Ringstabeko mokykla (Berumas, Norvegija)
Architektūra: div. A arkitekter, Oslas
Nuotrauka: Dirk Haas

(21)
Ringstabeko mokykla (Berumas, Norvegija)
Architektūra: div. A arkitekter, Oslas
Nuotrauka: Christian Holl

(22)
„Lernhaus im Campus" (Osterholcas-Šarmbekas, Vokietija)
Architektūra: kister scheithauer gross architekten und stadtplaner GmbH, Kelnas; Feldschnieders + Kister, Brėmenas; Horeis + Blatt, Brėmenas
Nuotrauka: Stefan Bayer

(23)
„Lernhaus im Campus" (Osterholcas-Šarmbekas, Vokietija)
Architektūra: kister scheithauer gross architekten und stadtplaner GmbH, Kelnas; Feldschnieders + Kister, Brėmenas; Horeis + Blatt, Brėmenas
Nuotrauka: Yohan Zerdoun

(24)
Heizenbergo gimnazija (Bruchsalis, Vokietija)
Architektūra: Hausmann Architekten GmbH, Achenas
Nuotrauka: Jörg Hempel

(25)
Oulun vidurinė mokykla (Oulu, Suomija)
Architektūra: Heikki Taskinen, Oulu
Nuotrauka: „Montag Stiftung" fondas „Jaunimas ir visuomenė"

(26)
Ringstabeko mokykla (Berumas, Norvegija)
Architektūra: div. A arkitekter AS, Oslas
Nuotrauka: Kirstin Bartels, div. A arkitekter

(27)
„Bildungshaus Westpark" (Augsburgas, Vokietija)
Architektūra: Hausmann Architekten GmbH, Achenas
Nuotrauka: Seeberger.Buss Photographie

(28), (29)
Naujoji Vilhelmshafeno gimnazija (Vilhelmshafenas, Vokietija)
Architektūra: Hausmann Architekten GmbH, Achenas
Nuotraukos: Jörg Hempel

(30) (31)
Corlaer koledžas (Neikerkas, Nyderlandai)
Architektūra: Broekbakema, Roterdamas
Nuotraukos: Montag Stiftung Urbane Räume gAG

(32)
Šv. Nikolajaus licėjus (Amsterdamas, Nyderlandai)
Architektūra: DP6Architectuurstudio, Delftas
Nuotrauka: Eberhard Weible

(33)
Fioretti koledžas (Lisė, Nyderlandai)
Architektūra: Broekbakema, Roterdamas
Nuotrauka: Roos Aldershoff Photography

(34)
Munkegaardo mokykla (Gentoftė, Danija)
Architektūra: Arne Jacobsen (1957), Kopenhaga; Dorte Mandrup Arkitekter (2009), Kopenhaga
Nuotrauka: Adam Mørk

(35)
Friedricho Eugenso gimnazija – Mokinių namai (Štutgartas, Vokietija)
Architektūra: Drei Architekten Haag Haffner Stroheker, Štutgartas
Nuotrauka: Petra Steiner

(36) (37)
Fioretti koledžas (Lisė, Nyderlandai)
Architektūra: Broekbakema, Roterdamas
Nuotraukos: Eberhard Weible

(38)
IJburgo koledžas (Amsterdamas, Nyderlandai)
Architektūra: LIAG architekten en bouwadviseurs, Haga
Nuotrauka: Eberhard Weible

(39)
Fioretti koledžas (Lisė, Nyderlandai)
Architektūra: Broekbakema, Roterdamas
Nuotrauka: Eberhard Weible

(40)
Velsbergo vidurinioji mokykla (Velsbergas, Italija)
Architektūra: Otto Irsara, Bruneck
Nuotrauka: Oliver Jaist

(41)
Munkegaardo mokykla (Gentoftė, Danija)
Architektūra: Arne Jacobsen (1957), Kopenhaga; Dorte Mandrup Arkitekter (2009), Kopenhaga
Nuotrauka: „Montag Stiftung“ fondas „Miesto erdvės“

(42)
Šv. Nikolajaus licėjus (Amsterdamas, Nyderlandai)
Architektūra: DP6Architectuurstudio, Delftas
Nuotrauka: Eberhard Weible

(43)
IJburgo koledžas (Amsterdamas, Nyderlandai)
Architektūra: LIAG architekten en bouwadviseurs, Haga
Nuotrauka: Ben Vulkers

(44)
„Greveløkka“ mokykla (Hamaras, Norvegija)
Architektūra: Otto Østli, Hamaras, su Jacobsen & Reiten Arkitektkontor AS, Gjøvik
Nuotrauka: Dirk Haas

(45)
Ringstabeko mokykla (Berumas, Norvegija)
Architektūra: div. A arkitekter, Oslas
Nuotrauka: Kirstin Bartels, div. A arkitekter

(46)
„Lernhaus im Campus“ (Osterholas-Šarmbekas, Vokietija)
Architektūra: kister scheithauer gross architekten und stadtplaner, Kelnas; Feldschnieders + Kister, Brėmenas; Horeis + Blatt, Brėmenas
Nuotrauka: „Montag Stiftung fondas“ „Jaunimas ir visuomenė“

(47)
Oulun vidurinė mokykla (Oulu, Suomija)
Architektūra: Heikki Taskinen, Oulu
Nuotrauka: „Montag Stiftung“ fondas „Jaunimas ir visuomenė“

(48)
„Ener Ungdomsskole“ (Hamaras, Norvegija)
Architektūra: Anderssen + Fremming AS, Hamaras
Nuotrauka: Christian Holl

(49)
Ringstabeko mokykla (Berumas, Norvegija)
Architektūra: div. A arkitekter, Oslas
Nuotrauka: Kirstin Bartels, div. A arkitekter

(50)
IJburgo koledžas (Amsterdamas, Nyderlandai)
Architektūra: LIAG architekten en bouwadviseurs, Haga
Nuotrauka: „Montag Stiftung“ fondas „Jaunimas ir visuomenė“

(51)
Švietimo centras „Tor zur Welt“ (Hamburgas, Vokietija)
Architektūra: bof architekten, Hamburgas; Breimann & Bruun Landscape Architects, Hamburgas
Nuotrauka: Hagen Bull

(52)
Orestado koledžas (Kopenhaga, Danija)
Architektūra: 3XN, Kopenhaga
Nuotrauka: „Montag Stiftung“ fondas „Miesto erdvės“

(53)
Ringstabeko mokykla (Berumas, Norvegija)
Architektūra: div. A arkitekter, Oslas
Nuotrauka: Christian Holl

(54)
Naujoji Vilhelmshafeno gimnazija (Vilhelmshafenas, Vokietija)
Architektūra: Hausmann Architekten GmbH, Achenas
Nuotrauka: Jörg Hempel

(55)
Šv. Nikolajaus licėjus (Amsterdamas, Nyderlandai)
Architektūra: DP6 Architectuurstudio, Delftas
Nuotrauka: Eberhard Weible

(56)
„Greveløkka“ mokykla (Hamaras, Norvegija)
Architektūra: Otto Østli, Hamaras, su Jacobsen & Reiten Arkitektkontor AS, Gjøvik
Nuotrauka: „Montag Stiftung“ fondas „Miesto erdvės“

(57)
Fioretti koledžas (Lisė, Nyderlandai)
Architektūra: Broekbakema, Roterdamas
Nuotrauka: Eberhard Weible

(58)
Truderingo gimnazija (Miunchenas, Vokietija)
Architektūra: felix schürmann ellen dettinger architekten, Miunchenas
Nuotrauka: „Montag Stiftung“ fondas „Jaunimas ir visuomenė“

(59)
Naujoji Volfsburgo mokykla (Volfsburgas, Vokietija)
Architektūra: Kirstin Bartels, Hamburgas; Schneider + Sendelbach Architekten- gesellschaft mbH, Braunšveigas
Nuotrauka: Kirstin Bartels

(60)
Ringstabeko mokykla (Berumas, Norvegija)
Architektūra: div. A arkitekter, Oslas
Nuotrauka: Kirstin Bartels, div. A arkitekter

(61)
Mokykla „Im Birch“ (Ciurichas, Šveicarija)
Architektūra: Peter Märkli, Ciurichas, su Gody Kühnis, Triubachas
Nuotrauka: Stefan Bayer

(62)
Kirkkojärvi mokykla (Espas, Suomija)
Architektūra: Verstas Arkkitehdit Oy, Helsinkis
Nuotrauka: Päivi Kataikko

(63)
Corlaer koledžas (Neikerkas, Nyderlandai)
Architektūra: Broekbakema, Roterdamas
Nuotrauka: Rob‘t Hart

(64)
„ROC van Twente“ (Hengelas, Nyderlandai)
Architektūra: IAA Architects, Enschedė
Nuotrauka: „Montag Stiftung“ fondas „Jaunimas ir visuomenė“

(65)
„Bildungshaus Westpark“ (Augsburgas, Vokietija)
Architektūra: Hausmann Architekten GmbH, Achenas
Nuotrauka: Seeberger.Buss Photographie

(66)
Heizenbergo gimnazija (Bruchsalis, Vokietija)
Architektūra: Hausmann Architekten GmbH, Achenas
Nuotrauka: Jörg Hempel

(67)
Kirschgarteno gimnazija (Bazelis, Šveicarija)
Architektūra: HHF architekten GmbH, Bazelis, bendradarbiaujant su Gido Wiederkehr
Nuotrauka: Tomas Bisig

(68)
Švietimo centras „Tor zur Welt“ (Hamburgas, Vokietija)
Architektūra: bof architekten, Hamburgas; Breimann & Bruun Landscape Architects, Hamburgas
Nuotrauka: Meike Hansen

(69)
Munkegardo mokykla (Gentoftė, Danija)
Architektūra: Arne Jacobsen (1957), Kopenhaga; Dorte Mandrup Arkitekter (2009), Kopenhaga
Nuotrauka: Adam Mørk

(70)
„Schreinesch“ mokymo centras (Frydrichshafenas, Vokietija)
Architektūra: Lederer + Ragnarsdóttir + Oei su Staub Architekten, Frydrichshafenas
Nuotrauka: Petra Steiner

(71)
Tarptautinis Salemo koledžas (Iberlingenas, Vokietija)
Architektūra: Lederer + Ragnarsdóttir + Oei, Štutgartas
Nuotrauka: Stefan Bayer

(72)
Velsbergo pradinė mokykla (Velsbergas, Italija)
Architektūra: Klaus Hellweger, Bolcanas
Nuotrauka: Josef Watchinger

(73)
Mokyklos ir miesto biblioteka švietimo miestelyje (Osterholcas-Šarmbekas, Vokietija)
Architektūra: kister scheithauer gross architekten und stadtplaner, Kelnas; Feldschnieders + Kister, Brėmenas; Horeis + Blatt, Brėmenas
Nuotrauka: Meike Hansen

(74)
Oulu vidurinė mokykla (Oulu, Suomija)
Architektūra: Heikki Taskinen, Oulu
Nuotrauka: „Montag Stiftung“ fondas „Jaunimas ir visuomenė“

(75)
„SBW Haus des Lernens“ (Romanshornas, Šveicarija)
Bendras dizainas, struktūros, interjero dizainas: Doris Fratton, Fratton Raumgestaltung, Amrisvilis
Nuotrauka: Stefan Bayer

(76)
Šv. Nikolajaus licėjus (Amsterdamas, Nyderlandai)
Architektūra: DP6 Architectuurstudio, Delftas
Nuotrauka: Eberhard Weible

(77) (78)
A. P. Møller mokykla (Šlėzvigas, Vokietija)
Architektūra: C. F. Møller Architects, Orhusas
Nuotraukos: Poul Ib Henriksen

(79)
Hilde Domin mokykla (Herenbergas, Vokietija)
Architektūra: Behnisch Architekten, Štutgartas
Nuotrauka: Petra Steiner

(80)
Šv. Nikolajaus licėjus (Amsterdamas, Nyderlandai)
Architektūra: DP6Architectuurstudio, Delftas
Nuotrauka: Eberhard Weible

(81)
Kirkkojärvi mokykla (Espas, Suomija)
Architektūra: Verstas Arkkitehdit Oy, Helsinkis
Kraštovaizdžio architektūra: LOCI Maisema Arkkitehdit Oy, Helsinkis
Nuotrauka: Päivi Kataikko

(82)
„Sonnwendviertel“ švietimo miestelis (Viena, Austrija)
Architektūra: PPAG architects, Viena
Nuotrauka: Hertha Hurnaus

(83)
Munkegaardo mokykla (Gentoftė, Danija)
Architektūra: Arne Jacobsen (1957), Kopenhaga; Dorte Mandrup Arkitekter (2009), Kopenhaga
Nuotrauka: Adam Mørk

(84)
Ludwigo Hoffmanno pradinė mokykla (Berlynas, Vokietija)
Architektūra: AFF architekten GmbH, Berlynas
Nuotrauka: Sven Fröhlich

(85)
Hercogo Ulricho pradinė mokykla (Laufenas prie Nekaro, Vokietija)
Architektūra: Coast Ofice Architecture, Štutgartas
Nuotrauka: David Franck

(86)
Šv. Nikolajaus licėjus (Amsterdamas, Nyderlandai)
Architektūra: DP6Architectuurstudio, Delftas
Nuotrauka: bueroschneidermeyer

(87)
„Geschwister-Scholl“ bendrojo ugdymo mokykla (Liunenas, Vokietija)
Architektūra: Hans Scharoun, Berlynas
Nuotrauka: Stefan Bayer

(88)
Helsinkio gatvės pradinė mokykla (Miunchenas, Vokietija)
Architektūra: Fink + Jocher Architekten, Miunchenas
Nuotrauka: „Montag Stiftung“ fondas „Miesto erdvės“

(89)
Amstelmerio mokykla (Amsterdamas, Nyderlandai)
Architektūra: „Geurst & Schulze architecten“
Nuotrauka: Carve

(90)
Venlo talentų miestelis (Venlas, Nyderlandai)
Kraštovaizdžio architektūra: „Loxodrome design & innovation“
Nuotrauka: Carve

(91) (92)
„Rosenmaarschule“ (Kelnas, Vokietija)
Architektūra: Otto Scheib (1957 m.), Kelnas; priestatas: Dipl. Ing. Jörg Ziolkowski, Kelnas
Nuotraukos: Thomas Wolf

(93)
Ringstabeko mokykla (Berumas, Norvegija)
Architektūra: div. A arkitekter, Oslas
Nuotrauka: Kirstin Bartels, div. A arkitekter

(94)
Paulos Modersohn mokykla (Brėmerhafenas, Vokietija)
Nuotrauka: Thomas Wolf

(95)
Arnulfparko pradinė mokykla (Miunchenas, Vokietija)
Architektūra: Hess / Talhof / Kusmierz Architects und Stadtplaner, Miunchenas
Nuotrauka: Pk. Odesa Co.

(96)
„Sonnwendviertel“ švietimo miestelis (Viena, Austrija)
Architektūra: PPAG Architects, Viena
Nuotrauka: Hertha Hurnaus

(97)
Meierfeldo aukštesnioji mokykla (Herfordas, Vokietija)
Architektūra: Immobilien und Abwasserbetrieb (IAB) der Stadt Herford, Andrea Ortmann, bendradarbiaujant su architektų biuru Beckmann, Dirk Beckmann, Herfordas
Nuotrauka: Stefan Bayer

(98)
Freiherrio vom Steino mokykla (Noimiunsteris, Vokietija)
Architektūra: KRESINGS Architektur, Miunsteris
Nuotrauka: Thomas Wolf

(99)
„Rosenmaarschule“ (Kelnas, Vokietija)
Architektūra: Otto Scheib (1957 m.), Kelnas; priestatas: Dipl. Ing. Jörg Ziolkowski, Kelnas
Nuotrauka: Thomas Wolf

(100), (101)
„Brede scholen Getsewoud Noord & Zuid“ (Harlemermeris, Nyderlandai)
Architektūra: Carve, Amsterdamas
Nuotraukos: Carve

(102)
Švietimo centras „Tor zur Welt“ (Hamburgas, Vokietija)
Architektūra: bof architekten, Hamburgas; Breimann & Bruun Landscape Architects, Hamburgas
Nuotrauka: Hagen Bull

(103) (104)
„Quartierscampus“, Benölkenplatz (Bocholtas, Vokietija)
Kraštovaizdžio architektūra: DTP Landscape Architects, Esenas; bueroschneidermeyer, Kelnas; Štutgartas
Nuotraukos: Thomas Wolf

VII SKYRIUS

Ringstabeko mokykla (Berumas, Norvegija)
Architektūra: div. A arkitekter, Oslas
Išorės nuotraukos 01, 02: Kirstin Bartels, div. A arkitekter

Corlaer koledžas (Neikerkas, Nyderlandai)
Architektūra: Broekbakema, Roterdamas
Išorės nuotrauka: Rob't Hart
Nuotrauka 03: Rob't Hart

Orestado koledžas (Kopenhaga, Danija)
Architektūra: 3XN, Kopenhaga
Išorės nuotraukos 05, 06: Adam Mørk

„SBW Haus des Lernens" (Romanshornas, Šveicarija)
Architektūra: Doris Fratton, Fratton Raumgestaltung, Amrisvilis
Išorės nuotrauka: „Montag Stiftung" fondas „Miestų erdvės"
Nuotrauka 07: Stefan Bayer
Nuotrauka 08: Christoph Bornhauser

A. P. Møller mokykla (Šlėzvigas, Vokietija)
Architektūra: C.F. Møller Architects, Orhusas
Išorės nuotraukos: Poul Ib Henriksen
Nuotrauka 09: Michael van Osten;
nuotraukos 10, 11: Poul Ib Henriksen

Velsbergo pradinė mokykla (Velsbergas, Italija)
Architektūra: pradinė mokykla: Klaus Hellweger architektas, Bolcanas; vidurinė mokykla: Otto Irsara, Brunekas
Išorės nuotraukos 12–15: Oliver Jaist

Munkegaard mokykla (Gentoftė, Danija)
Architektūra: Arne Jacobsen (1957), Dorte Mandrup Arkitekter, Kopenhaga (rekonstrukcija ir išplėtimas, 2009 m.)
Išorės nuotrauka 16: „Montag Stiftung" fondas „Miestų erdvės"

IJburgo koledžas (Amsterdamas, Nyderlandai)
Architektūra: LIAG architekten en bouwadviseurs, Haga
Išorės nuotrauka: Marcel van den Burg
Nuotrauka 17: „Montag Stiftung" fondas „Jaunimas ir visuomenė"
Nuotrauka 18: Ben Vulkers

„Bildungshaus Westpark" (Augsburgas, Vokietija)
Architektūra: Hausmann Architekten GmbH, Achenas
Išorės nuotraukos 19, 20: Seeberger.Buss Photografie

Šv. Nikolajaus licėjus (Amsterdamas, Nyderlandai)
Architektūra: DP6Architectuurstudio, Delftas
Išorės nuotraukos 21, 22: Eberhard Weible

Noibibergo gimnazija (Noibibergas, Vokietija)
Architektūra: ARGE Venus Architekten, Miunchenas, balda architekten GmbH, Fiurstenfeldbrukas
Išorės nuotrauka: Jochen Weissenrieder
Nuotrauka 23: „Montag Stiftung" fondas „Jaunimas ir visuomenė"

Truderingo gimnazija (Miunchenas, Vokietija)
Architektūra: felix schürmann ellen dettinger architekten, Miunchenas
Išorės nuotrauka: felix schürmann ellen dettinger architekten
Nuotrauka 24: Ludwig Wehmann
Nuotrauka 25: Florian Holzherr

Naujoji Vilhelmshafeno gimnazija (Vilhelmshafenas, Vokietija)
Architektūra: Hausmann Architekten GmbH, Achenas
Išorės nuotraukos 26, 27: Jörg Hempel

Švietimo centras „Tor zur Welt“ (Hamburgas, Vokietija)
Architektūra: bof architekten, Hamburgas; Breimann & Bruun Landschaftsarchitekten, Hamburgas
Išorės nuotraukos, 28, 29: Meike Hansen

„Sonnwendviertel“ švietimo miestelis (Viena, Austrija)
Architektūra: PPAG architects, Viena
Išorės nuotraukos, 30, 31: Hertha Hurnaus

„Lernhaus im Campus“ (Osterholcas-Šarmbekas, Vokietija)
Architektūra: kister scheithauer gross architekten und stadtplaner GmbH, Kelnas; Feldschnieders + Kister, Brėmenas; Horeis + Blatt, Brėmenas
Išorės nuotrauka 32: Steffen Fuchs

Naujoji Volfsburgo mokykla (Volfsburgas, Vokietija)
Architektūra: Kirstin Bartels, Hamburgas; Schneider + Sendelbach Architektengesellschaft mbH, Braunšveigas
Išorės nuotraukos: Ansgar Wilkendorf
Nuotraukos 33, 34: flashpoint studio

„Bildungslandschaft Altstadt Nord“ (Kelnas, Vokietija)
Architektūra: IAA Architecten, Enschedė; gernot schulz: architektur GmbH, Kelnas; ssP AG, Bochum
Išorės vizualizacijos 35, 36: gernot schulz: architektur GmbH, Kelnas
Vizualizacijos 37, 38: IAA Architects, Enschedė

„Helioschule“ – įtraukioji universitetinė mokykla (Kelnas, Vokietija)
Architektūra: Schilling Architekten, Kelnas
Išorės vizualizacijos 39, 40: Schilling Architekten, Kelnas

Stengėmės išsiaiškinti visas autorių teises į nuotraukas. Jei kai kuriais atvejais pastebėtumėte netikslumų, susisiekite su mumis el. paštu jugend-und-gesellschaft@montag-stiftungen.de

LITERATŪRA

AGBF bund – Arbeitsgemeinschaft der Leiter der Berufsfeuerwehren in der Bundesrepublik Deutschland: *Moderne Schulbau- und Unterrichtskonzepte. Empfehlungen zur Sicherstellung der Rettungswege aus Lernbereichen (2014/2015).* www.agbf.de/pdf/2014-4_Empfehlungen_moderne_Schulbau-_Unterrichtskonzepte.pdf

Ainscow, Mel / Booth, Tony / Dyson, Alan: *Improving Schools, Developing Inclusion.* London 2006.

Aktionsrat Bildung: *Zwischenbilanz Ganztagsgrundschulen: Betreuung oder Rhythmisierung?* Gutachten. Hg. von der vbw – Vereinigung der Bayerischen Wirtschaft e. V. Münster 2013. www.aktionsrat-bildung.de/fileadmin/Dokumente/Gutachten_Zwischenbilanz-Ganztagsgrundschulen.pdf

Alt, Christian (Hg.): *Kinderleben – Aufwachsen zwischen Familie, Freunden und Institutionen.* DJI-Kinderpanel, Bd.2. Wiesbaden 2005.

Alt, Christian / Hüsken, Katrin: »Betreuungsdefizite am Nachmittag«. In: *Viel Tempo, wenig Plan. DJI Impulse. Das Bulletin des Deutschen Jugendinstituts 2/2016,* S. 18–21. www.dji.de/fileadmin/user_upload/bulletin/d_bull_d/bull113_d/DJI_2_16_Impulse%20Web.pdf

Arnold, Rolf / Erpenbeck, John: *Wissen ist keine Kompetenz. Dialoge zur Kompetenzreifung.* Baltmannsweiler 2014.

Arnold, Rolf / Schüßler, Ingeborg: *Wandel der Lernkulturen.* Darmstadt 1998.

Aronson, Elliott u. a.: *Sozialpsychologie.* München 2008.

Autorengruppe Bildungsberichterstattung: *Bildung in Deutschland 2010. Ein indikatorengestützter Bericht mit einer Analyse zu Perspektiven des Bildungswesens im demografischen Wandel.* Bielefeld 2010. www.bildungsbericht.de/de/bildungsberichte-seit-2006/bildungsbericht-2010.

Bildung in Deutschland 2016. Ein indikatorengestützter Bericht mit einer Analyse zu Bildung und Migration. Bielefeld 2016. www.bildungsbericht.de/de/nationaler-bildungsbericht

Bamford, Anne: *The Wow Factor. Global research compendium on the impact of the arts in education.* Münster/New York/München/Berlin 2006.

BASS: *Bereinigte Amtliche Sammlung der Schulvorschriften NRW 2010/2011.* Frechen 2010.

Bauer, Joachim: *Lob der Schule. Sieben Perspektiven für Schüler, Lehrer und Eltern.* Hamburg 2007.

BDA (Bund Deutscher Architekten): *Forschungsprojekt Brandschutz im Schulbau: Schutzbedürfnis versus Lernlandschaft. Unveröffentlichtes Exposé zur Projektplanung.* Berlin 2015.

Bellenzier, Paolo / Weyland, Beate: *Schulen bauen in Südtirol zwischen Architektur und Pädagogik. Costruire scuole in Alto Adige tra architettura e pedagogia.* Herausgegeben von der Autonomen Provinz Bozen – Südtirol, Ressort für Italienische Schule, Berufsbildung und Kultur, Wohnbau und Öffentliche Bauten/Provincia Autonoma di Bolzano, Assessorato alla Scuola, Formazione professionale e Cultura italiana, all'Edilizia abitativa e ai Lavori pubblici. Bozen 2015. www.schulen-planen-undbauen.de/wp-content/uploads/2016/02/160226_AP_Catalogo_Mostra.pdf

Bertelsmann Stiftung (Hg.): *Bildung und Vielfalt. Lernen für morgen. Change – Das Magazin der Bertelsmann Stiftung* 3/2014.

Ganztagsschulen in Deutschland: Die Ausbaudynamik ist erlahmt. Von Prof. em. Dr. Klaus Klemm im Auftrag der Bertelsmann Stiftung. Gütersloh 2014. www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/BSt/Publikationen/GrauePublikationen/Studie_IB_Ganztagsschulen_in_Deutschland_Ausbaudynamik_erlahmt_2014.pdf

Jugend in der Zivilgesellschaft. Freiwilliges Engagement Jugendlicher von 1999 bis 2009. Von Sibylle Picot in Kooperation mit TNS Infratest. Gütersloh 2011. www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/BSt/Presse/imported/downloads/xcms_bst_dms_34522_34523_2.pdf

Soziale Gerechtigkeit in der OECD – Wo steht Deutschland? Gütersloh 2010.

Wie steht es um das Engagement von Jugendlichen in Deutschland? Kluft zwischen Bereitschaft und tatsächlichem Engagement. Pressemeldung 26.04.2011. www.bertelsmann-stiftung.de/de/presse/pressemitteilungen/pressemitteilung/pid/freiwilliges-engagement-von-jugendlichen/

Bilz, Ludwig / Sudeck, Gorden / Bucksch, Jens / Klocke, Andreas / Kolip Petra / Melzer, Wolfgang / Ravens-Sieberer, Ulrike / Richter, Matthias (Hg.): *Schule und Gesundheit. Ergebnisse des WHO-Jugendgesundheitssurveys »Health Behaviour in Schoolaged Children«.* Weinheim 2016.

Blatchford, Peter / Baines, Ed / Kutnick, Peter / Martin, Clare: »Classroom contexts: Connections between class size and within class grouping«. In: *British Journal of Educational Psychology 71* (2001), S. 283–302.

BMBF – Bundesministerium für Bildung und Forschung: *Nationale Strategie für Alphabetisierung und Grundbildung Erwachsener.* www.bmbf.de/de/nationale-strategie-fuer-alphabetisierung-undgrundbildung-erwachsener-1373.html

BMFSFJ – Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend: *Qualitätsstandards für die Beteiligung von Kindern und Jugendlichen. 2015.* www.bmfsfj.de/BMFSFJ/Service/Publikationen/publikationsliste,did=161728.html

BMU – Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit (Hg.): *Umweltbewusstsein in Deutschland. Ergebnisse einer repräsentativen Bevölkerungsumfrage.* 2010. www.umweltbundesamt.de/publikationen/umweltbewusstsein-indeutschland-2010

BMVBS / BBSR – Bundesministerium für Verkehr, Bau und Stadtentwicklung / Bundesinstitut für Bau-, Stadt- und Raumforschung (Hg.): *Stadtquartiere für Jung und Alt. Europäische Fallstudien.* Werkstatt: Praxis Heft 63. Bonn 2009. www.bbsr.bund.de/BBSR/DE/Veroeffentlichungen/BMVBS/WP/2009/H63.html?nn=423872

Brägger, Gerold / Posse, Norbert: *Instrumente für die Qualitätsentwicklung und Evaluation von Schulen (IQES). Wie Schulen durch eine integrierte Gesundeits- und Qualitätsförderung besser werden können.* Bern 2007.

Braum, Michael / Hamm, Oliver G. (Hg.): *Worauf baut die Bildung? Fakten, Positionen, Beispiele.* Basel 2010.

Broekhuizen, Dolf: *Scholenbouwatlas – Verbouwen als nieuwe opgave voor basisscholen en kindcentra.* Rotterdam 2015.

Burkhalter, Gabriela (Hg.): *The Playground Project.* Zürich 2016.

Buhren, Claus G.: *Community Education.* Münster/New York/München/Berlin 1997.

Bundesstiftung Baukultur: *Baukulturbericht 2016/17 »Stadt und Land«.* Potsdam 2016. www.bundesstiftung-baukultur.de/baukulturbericht/der-neue-baukulturbericht

Capresi, Vittoria / Pampe, Barbara: *Learn-Move-Play-Ground. How to improve Playgrounds through Participation.* Berlin 2013.

Chiles, Prue (Hg.): *Schulen bauen: Leitlinien für Planung und Entwurf.* Basel 2015.

Coelen, Thomas/Heinrich, Anna Juliane/Loth, Christine/Million, Angela/Somborski, Ivanka: *Gebaute Bildungslandschaften – Verflechtungen zwischen Pädagogik und Stadtplanung.* Berlin 2017.

Dahm, Klaus: »Freier Lernort Schulbibliothek – Raum für ein zeitgemäßes Lernen«. In: Schulen ans Netz e. V.: *Freie Lernorte – Raum für mehr. Medien in der Ganztagsschule.* Bonn 2006, S. 12–15.

DESTATIS – Statistisches Bundesamt: *Veränderung der Zahl der Lebendgeborenen zum jeweiligen Vorjahr.* Wiesbaden 2016. www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/GesellschaftStaat/Bevoelkerung/Geburten/Tabellen/LebendgeboreneDifferenz.html

Deutsche UNESCO-Kommission e.V.: *Bildung für nachhaltige Entwicklung. UNESCO-Weltaktionsprogramm.* www.bne-portal.de/de/weltweit

Inklusion: Leitlinien für die Bildungspolitik. Bonn 2010. www.unesco.de/fileadmin/medien/Dokumente/Bildung/InklusionLeitlinienBildungspolitik.pdf

Jahresbericht 2015. Bonn 2016. www.unesco.de/fileadmin/medien/Dokumente/Bibliothek/DUK_Jahresbericht_2015.pdf

Dewey, John: *Democracy and Education.* New York 1916.

DIFU – Deutsches Institut für Urbanistik: *Investitionsrückstand und Investitionsbedarf der Kommunen – Ausmaß, Ursachen, Folgen und Strategien.* Berlin 2008.

Djahanschah, Sabine: *Qualität und Nachhaltigkeit. Ein Kommentar des Referats Architektur und Bauwesen der Deutschen Bundesstiftung Umwelt.* 2011.

Dornes, Martin: *Die Modernisierung der Seele. Kind – Familie – Gesellschaft. Frankfurt am Main 2012.*

Dreier, Annette / Kucharz, Diemut / Ramseger, Jörg / Sörensen, Bernd: *Grundschulen planen, bauen, neu gestalten.* Grundschulverband – Arbeitskreis Grundschule e. V. Hemsbach 1999.

Dudek, Mark: *Entwurfsatlas Schulen und Kindergärten.* Basel 2015.

Edition Hochparterre (Hg.): *Grundrissfibel Schulbauten. 30 Wettbewerbe in der Schweiz 2001–2015.* Zürich 2015.

Eger, Nana: *Arts Education. Zur Qualität künstlerischer Angebote an Schulen. Ein internationaler Vergleich.* Bochum/Freiburg 2014.

Eurostat – Europäisches Amt für Statistik: *Eurobarometer*. www.ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm

Expertenkreis Amok: *Gemeinsam Handeln, Risiken erkennen und minimieren. Prävention, Intervention, Opferhilfe, Medien. Konsequenzen aus dem Amoklauf in Winnenden und Wendlingen am 11. März 2009*. www.baden-wuerttemberg.de/fileadmin/redaktion/dateien/Altdaten/202/BERICHT_Expertenkreis_Amok_25-09-09.pdf

Fachhochschule Nordwestschweiz FHNW (Hg.): *SpielRäume. Möglichkeiten der Raumnutzung im Quartierkindergarten aus der Perspektive von Architektur, Pädagogik und Psychologie*. Windisch/Schweiz 2015.

Fauser, Peter / Prenzel, Manfred / Schratz, Michael (Hg.): *Was für Schulen! Der Deutsche Schulpreis*. Herausgegeben für die Robert Bosch Stiftung und die Heidehof Stiftung. Seelze 2007.

Gardner, Howard: *Extraordinary Minds: Portraits of Exceptional Individuals and an Examination of our Extraordinariness. New York 1997.*

Frames of Mind: The theory of multiple intelligences. New York 1993.

The Unschooled Mind: How children think and how schools should teach. New York 1991.

Grundrissfibel Schulbauten. 30 Wettbewerbe in der Schweiz 2001-2015. Zürich 2015.

Hammerer, Franz / Rosenberger, Katharina (Hg.): *RaumBildung*[3]. Kirchliche Pädagogische Hochschule Wien/Krems in Kooperation mit dem Bundesministerium für Bildung und Frauen. Wien/Krems 2015.

Hausmann, Frank / Pfaff, Florence: *Das offene Klassenzimmer. Dokumentation zur Untersuchung der FH Aachen an der Montessori-Schule Aachen*. 2004.

Heckman, James: *Die Dynamik von Bildungsinvestitionen im Lebensverlauf. Warum Sparen in der Bildung teuer ist*. Vortrag auf dem Kongress »Kinder früher fördern – Wirksamere Bildungsinvestitionen« der Bertelsmann Stiftung am 13.03.2008.

Hertzberger, Herman: *Space and Learning*. Rotterdam 2008.

Hofmann, Susanne (Hg.): *Partizipation macht Architektur. Die Baupiloten – Methode und Projekte*. Berlin 2015.

Höhmann, Katrin / Holtappels, Heinz G.: *Ganztagsschule gestalten: Konzeption – Praxis – Impulse*. Seelze 2006.

Hurrelmann, Klaus u. a.: *WHO-Jugendgesundheitssurvey – Konzept und ausgewählte Ergebnisse für die Bundesrepublik Deutschland*. www.gesundeschule-fs.de/fileadmin/PDF-Dokumente/Zusammenfassung_HBSC.pdf

Hüther, Gerald: *Die Macht der inneren Bilder. Wie Visionen das Gehirn, den Menschen und die Welt verändern*. Göttingen 2010.

Imhäuser, Karl-Heinz: »Typologien für lokale Bildungslandschaften«. In: *Schulen planen und bauen – Blog der Montag Stiftung Jugend und Gesellschaft*, 25.07.2016. schulen-planen-und-bauen.de/2016/07/25/typologien-fuer-lokalebildungslandschaften/

International Academy (INA) gGmbH / Institut für Community Education: *Yepp International Resource Centre*. www.yepp-community.org

IT.NRW: *Regionalisierte Schülerprognosen in Nordrhein-Westfalen 2010. Düsseldorf* 2010.

Kahlert, Joachim / Nitsche, Kai / Zierer, Klaus (Hg.): *Räume zum Lernen und Lehren. Perspektiven einer zeitgenössischen Schulraumgestaltung.* Bad Heilbrunn 2013.

Kalantzis, Mary / Cope, Bill: *New Learning: Elements of a Science of Education.* Cambridge 2008.

KfW Bankengruppe (Hg.): *KfW-Kommunalpanel 2016*. Inhaltliche Bearbeitung: Deutsches Institut für Urbanistik, Dr. Henrik Scheller, Dr. Stefan Schneider. Frankfurt am Main 2016. www.kfw.de/PDF/Download-Center/Konzernthemen/Research/PDF-Dokumente-KfW-Kommunalpanel/KfWKommunalpanel-2016.pdf

Klemm, Klaus: *Demografische Rendite war gestern. Zum mittelfristigen Ausbaubedarf bei Grundschulen.* Essen 2016. www.grundschulverband.de/fileadmin/aktuell/NEWS/Pressemitteilung/Anlage_1_zur_PM_Schueleranstieg_-_Ausbaubedarf.pdf

Finanzierung und Ausstattung der deutschen Grundschulen. Gutachten im Auftrag des Grundschulverbandes e. V. Essen 2016. www.grundschulverband. de/fileadmin/aktuell/NEWS/Pressemitteilung/Gutachten_K.Klemm_-_Finanzierung_deutscher_Grundschulen_final.pdf

»Ganztagsschulen im Spannungsfeld von Nachfrage, Finanzierung und Qualität«. In: Maschke, Sabine/Schulz-Gade, Gunhild/Stecher, Ludwig (Hg.): *Jahrbuch Ganztagsschule 2017. Junge Geflüchtete in der Ganztagsschule.* Schwalbach/Taunus 2017.

Ganztagsschulen in Deutschland – eine bildungsstatistische Analyse. Im Auftrag der Bertelsmann Stiftung. Gütersloh 2013. www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/BSt/Publikationen/Graue Publikationen/GP_Ganztagsschulen_in_Deutschland.pdf

Inklusion in Deutschland – eine bildungsstatistische Analyse. Im Auftrag der Bertelsmann Stiftung. Gütersloh 2013. www.unesco.de/fileadmin/medien/Dokumente/Bildung/Studie_Inklusion_Klemm_2013.pdf

Inklusion in Deutschland – Daten und Fakten. Im Auftrag der Bertelsmann Stiftung. Gütersloh 2015.

»Warum sinkt die Zahl der Schüler an den Förderschulen kaum? Wo Inklusion gelingt – und wie sie scheitert«. In: *DIE ZEIT* Nr. 16/2016, 7. April 2016. www.zeit.de/2016/16/inklusion-foerderbedarfstatistik

Klemm, Klaus / Zorn, Dirk: *Die landesseitige Ausstattung gebundener Ganztagsschulen mit personellen Ressourcen. Ein Bundesländervergleich.* Gütersloh 2016.

Kliebisch, Udo W. / Meloefski, Roland (Hg.): *Lehrer-Gesundheit. Anregungen für die Praxis.* Hohengehren 2009.

KMK – Kultusministerkonferenz: *Erklärung der Kultusministerkonferenz vom 03.03.2006 zur Umsetzung des Übereinkommens der Vereinten Nationen über die Rechte des Kindes.* www.kmk.org/fileadmin/veroeffentlichungen_beschluesse/2006/2006_03_03-Rechte-des-Kindes-UN.pdf

Schüler, Klassen, Lehrer und Absolventen der Schulen 2000 bis 2009. Statistische Veröffentlichungen der Kultusministerkonferenz, Dokumentation Nr. 190, hg. vom Sekretariat der Ständigen Konferenz der Kultusminister
der Länder in der Bundesrepublik Deutschland. www.kmk.org/fileadmin/Dateien/pdf/Statistik/Dokumentationen/Dok_190_SKL.pdf

Knauer, Sabine / Durdel, Anja: *Die neue Ganztagsschule: Gute Lernbedingungen gestalten.* Weinheim 2006.

Kocaj, Aleksander / Kuhl, Poldi / Kroth, Anna J. / Pant, Hans Anand / Stanat, Petra: »Wo lernen Kinder mit sonderpädagogischem Förderbedarf besser? Ein Vergleich schulischer Kompetenzen zwischen Regel- und Förderschulen in der Primarstufe«. In: *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie* (2014/66), S. 165–191.

Kricke, Maike / Reich, Kersten: *Teamteaching: Eine neue Kultur des Lehrens und Lernens.* Weinheim u. a. 2016.

Kurth, B.-M. / Schaffrath Rosario, A.: »Übergewicht und Adipositas bei Kindern und Jugendlichen in Deutschland«. In: *Bundesgesundheitsblatt – Gesundheitsforschung – Gesundheitsschutz 7 (2010),* S. 643–652. edoc.rki.de/oa/articles/reIXcLKBs9uis/PDF/27A1KTMTtAiWs.pdf

Kurz, Daniel / Wakefield, Alan: *Schulhausbau. Der Stand der Dinge. School Buildings. The State of Affairs.* Basel 2004.

Ladenthin, Volker / Rekus, Jörg (Hg.): *Die Ganztagsschule. Alltag, Reform, Geschichte, Theorie.* Weinheim/München 2005.

Landeshauptstadt Dresden (Hg.): *Dresdner Schulbauleitlinie.* Stand November 2016. www.dresden.de/media/pdf/schulen/20170116_SBLL.pdf

Landeshauptstadt München, Referat für Bildung und Sport (Hg.): *Das Münchner LERNHAUS. Funktionsschemata und Auszüge der Standardraumprogramme für Grundschulen, Mittelschulen, Realschulen und Gymnasien.* München 2015. www.ganztag-muenchen.de/images/pdf/kategorie/architektur/Lernhaus_Einleger_final_web.pdf

Praxisbuch Münchner LERNHAUS. München 2016. www.muenchen.de/rathaus/dam/jcr:924465db-c6b7-4937-8860-fb527c2034a8/Lernhaus_Broschüre_web.pdf

Landesinstitut für Schulentwicklung: *Abschlussbericht Modellversuche zur Arbeitsorganisation und zu einer Neubewertung der Arbeit von Lehrerinnen und Lehrern.* Stuttgart 2008.

Langner, Tilman: *Schulqualität und nachhaltige Entwicklung.* 2016 (Update). www.umweltschulen.de/audit/nachhaltigkeitinderschule.html

Largo, Remo: *Schülerjahre. Wie Kinder besser lernen.* München 2009.

Lederer, Arno / Pampe, Barbara: *Raumpilot Lernen.* Stuttgart 2010.

Montag Stiftungen (Hg.): *Fünfmal Phase Null. Dokumentation der Pilotprojekte »Schulen planen und bauen«.* Hg. von der Montag Stiftung Jugend und Gesellschaft. Bonn 2015. schulen-planen-undbauen. de/wp-content/uploads/2015/11/151105_5xPhaseNull_72ppi_Einzelseiten.pdf

Bildungsband Osdorfer Born. Die Bildungslandschaft Osdorf / Lurup finden und entwerfen. Hg. von der Montag Stiftung Jugend und Gesellschaft. Bonn 2017. www.montag-stiftungen.de/jugend-undgesellschaft/veroeffentlichungen/projektveroeffentlichungen/bildungsband-osdorfer-born.html

Phase Null – Der Film. Pädagogik und Architektur im Dialog: Die Planung der Geschwister-Scholl-Stadtteilschule in Hamburg. Ein Film von Jan Marschner und der Flash Filmproduktion Armin Maiwald GmbH. Hg. von der Montag Stiftung Jugend und Gesellschaft. Berlin 2015.

Schulumbau. Strategien zur Anpassung von Bestandsgebäuden. Erstellt von bueroschneidermeyer, Jochem Schneider und Michael Backes. Hg. von der Montag Stiftung Urbane Räume und der Montag Stiftung Jugend und Gesellschaft. Köln/Bonn 2011. www.montag-stiftungen.de/fileadmin/Redaktion/Jugend_und_Gesellschaft/Bilder/Projekte/P%C3%A4dagogische_Architektur_-_Internetseite_Relaunche/MUR_MJG_Schulumbau.pdf

Montag Stiftungen/BDA/VBE (Hg.): *Leitlinien für leistungsfähige Schulbauten in Deutschland.* Hg. von der Montag Stiftung Urbane Räume, der Montag Stiftung Jugend und Gesellschaft, dem Bund Deutscher Architekten BDA und dem Verband Bildung und Erziehung VBE. Bonn/Berlin 2013. (Eine aktualisierte Auflage erscheint 2017; wir zitieren aus der ersten Auflage 2013, da die Neuauflage bei Redaktionsschluss des Buches noch nicht vorlag). www.montag-stiftungen.de/fileadmin/Redaktion/Jugend_und_Gesellschaft/Bilder/Projekte/Pädagogische_Architektur_-_Internetseite_Relaunche/LLS_Leitlinien_interaktiv_final.pdf

Millon, Angela/Bentlin, Felix/Heinrich Anna Juliane (Hg.): *Wenn Stadt Bildung mitdenkt, dann …* Perspektiven von Lehre, Forschung und Praxis auf die Idee einer bildenden Stadt. Hg. von der TU Berlin, Fachgebiet Städtebau und Siedlungswesen, in Kooperation mit der Vodafone Stiftung Deutschland. Berlin 2016. www2.isr.tu-berlin.de/summerschool/bildendestadt/wp-content/uploads/2016/04/Publikation_Die-bildende-Stadt.pdf

MSW – Ministerium für Schule und Weiterbildung des Landes Nordrhein-Westfalen: *Bayer-Stiftung unterstützt vier Schulprojekte in Krefeld, Tönisvorst und Duisburg.* 30. Oktober 2009. www.land.nrw/de/pressemitteilung/bayer-stiftung-unterstuetztvier-schulprojekte-krefeld-toenisvorst-und-duisburg

Noddings, Nel: *Critical Lessons – What our Schools Should Teach.* Cambridge 2006.

OECD: *Bildung auf einen Blick 2010: OECD-Indikatoren.* Bielefeld 2010.

Bildung auf einen Blick 2011: OECD-Indikatoren. Bielefeld 2011.

Bildung auf einen Blick 2016: OECD-Indikatoren. Bielefeld 2016.

Designing for education. Compendium of Exemplary Facilities 2011. OECD Publishing 2011.

PISA 2009 Ergebnisse: Was Schülerinnen und Schüler wissen und können: Schülerleistungen in Lesekompetenz, Mathematik und Naturwissenschaften (Band 1). Bielefeld 2010.

PISA 2009 Results: Overcoming Social Background: Equity in Learning Opportunities and Outcomes (Volume II). PISA 2010.

PISA 2009 Results: What Makes a School Successful? Resources, Policies and Practices (Volume IV). PISA 2010.

The High Cost of Low Educational Performance: The Long-run Economic Impact of Improving PISA Outcomes. PISA 2010.

Wenn Schüler Klassen wiederholen oder die Schule wechseln müssen: Was bedeutet das für die Bildungssysteme? PISA IM FOKUS 2011/6 (Juli). 2011.
(Online-Versionen der OECD-Veröffentlichungen unter www.oecd-ilibrary.org)

Oelkers, Jürgen: »Ganztagsschulen: Ein neues Gutachten«. In: Maschke, Sabine / Schulz-Gade, Gunhild / Stecher, Ludwig (Hg.): Jahrbuch Ganztagsschule 2017. *Junge Geflüchtete in der Ganztagsschule*. Schwalbach/Taunus 2017.

Ormrod, Jeanne Ellis: *Educational Psychology. Developing Learners*. Upper Saddle River, New Jersey 2006.

Human Learning. Columbus, Ohio 2004.

PIB – Pädagogisches Institut Bozen: *Ein Rückblick zum Pilotprojekt »Mobiles Forscherlabor in der Grundschule«*. www.schule.suedtirol.it/pi/faecher/documents/Bericht_Mobiles_Forscherlabor.pdf

Reich, Kersten: *Demokratie im Kleinen*. methodenpool.uni-koeln.de/download/demokratie_im_kleinen.pdf

Inklusive Didaktik. Bausteine für eine inklusive Schule. Weinheim u. a. 2014.

Inklusion und Bildungsgerechtigkeit. Weinheim u. a. 2012.

Konstruktivistische Didaktik. Weinheim u. a. 2008. Lehrerbildung konstruktivistisch gestalten. Weinheim u. a. 2007.

Systemisch-konstruktivistische Pädagogik. Weinheim u. a. 2010.

Reich, Kersten / Asselhoven, Dieter / Kargl, Silke (Hg.): *Eine inklusive Schule für alle. Das Modell der inklusiven Universitätsschule Köln*. Weinheim u. a. 2015.

Robert Koch Institut (Hg.): *KiGGS – Studie zur Gesundheit von Kindern und Jugendlichen in Deutschland. 2003–2006; 2009–2012; 2014–2016*. www.kiggsstudie. de/deutsch/studie/kiggs-im-ueberblick.html

Rolff, Hans Günther, u. a.: *Manual Schulentwicklung: Handlungskonzept zur pädagogischen Schulentwicklungsberatung*. Weinheim 2000.

Schaarschmidt, Uwe: *Die Potsdamer Lehrerstudie. Ergebnisüberblick, Schlussfolgerungen und Maßnahmen*. 2006. www.schulberatung.bayern.de/imperia/md/content/schulberatung/pdfschw/pdfschw0809/lehrergesundheit_potsdamer_lehrerstudie_06.pdf

»Psychische Beanspruchung im Lehrerberuf«. In: *Wirtschaft und Erziehung 2* (2003), S. 8–21.

Schaarschmidt, Uwe / Kieschke, Ulf (Hg.): *Gerüstet für den Schulalltag. Psychologische Unterstützungsangebote für Lehrerinnen und Lehrer*. Weinheim u. a. 2007.

Schmidt, Marika / Schuster, Rolf (Hg.): *Schulgesellschaft. Vom Dazwischen zum Lernraum. 30 Schulgebäude im Vergleich*. Braunschweig 2017.

Schneider, Jochem: »Lernen vom Schulbau«. In: *Schulbauten. Handbuch und Planungshilfe*. Hg. von Natascha Meuser. Berlin 2014.

Typologien und räumliche Organisationsmodelle im Schulbau. Kurzexpertise im Auftrag der Montag Stiftungen. Köln/Bonn 2012.

Schneider, Jochem / Seydel, Otto: *Empfehlungen für einen zeitgemäßen Schulhausbau in Baden-Württemberg. Grundlagen für eine Überarbeitung der Schulbauförderrichtlinien*. Im Auftrag des Ministeriums für Kultus, Jugend und Sport Baden-Württemberg. Stuttgart/Überlingen 2013. www.schulentwicklung-net.de/images/stories/Anlagen/510%20schulhausbau_BW_2013.pdf

Schulbauleitlinien Landkreis Darmstadt-Dieburg. SBLLdadi®. Anlass und Ziele – Qualitäten – Quantitäten. Im Auftrag von Da-Di Werk Gebäudemanagement. Stuttgart/Überlingen 2013. www.ladadi.de/fileadmin/ZuhauseImLaDaDi/dokumente/SBLL_01_screen.pdf

Schnepf, Sylke Viola: *A Sorting Hat that Fails? The Transition from Primary to Secondary School in Germany*. Florenz 2002.

Schönig, Wolfgang / Schmidtlein-Mauderer, Christina (Hg.): *Inklusion sucht Raum. Porträtierte Schulentwicklung*. Bern 2015.

Schratz, Michael u. a.: *Qualitätsentwicklung: Verfahren, Methoden, Instrumente*. Weinheim 2000.

Schuhmacher, Horst (Hg.): *Gestaltungsfibel »Nachhaltiger Schulhof«*. FH Erfurt 2010.

Schweinhart, Lawrence J. u. a.: *The High/Scope Perry Preschool Study Through Age 40. Summary, Conclusions and Frequently Asked Questions* (o. J.). www.highscope.org/file/research/perryproject/specialsummary_rev2011_02_2.pdf

Seidel, Steve u. a.: *The Qualities of Quality – Understanding Excellence in Arts Education. Project Zero*. Harvard Graduate School of Education 2009.

Seydel, Otto: »Überlegungen zur Beziehung von Schule und Stadt«. In: Coelen, Thomas/Heinrich, Anna Juliane/Million, Angela (Hg.): *Stadtbaustein Bildung*. Wiesbaden 2015, S. 23–32.

Shell – Deutsche Shell Holding GmbH (Hg.): *Jugend 2010. 16. Shell Jugendstudie*. Frankfurt am Main 2010. s05.static-shell.com/content/dam/shell-new/local/country/deu/downloads/pdf/youth-study-2010flyer.pdf

Jugend 2015. 17. Shell Jugendstudie. Frankfurt am Main 2015. www.shell.de/aboutshell/our-commitment/shell-youth-study-2015.html

SINUS Jugendstudie 2016: *Wie ticken Jugendliche 2016? Lebenswelten von Jugendlichen im Alter von 14 bis 17 Jahren in Deutschland*. Von Marc Calmbach, Silke Borgstedt, Inga Borchard, Peter Martin Thomas, Berthold Bodo Flaig. Wiesbaden 2016. www.sinusakademie.de/service/downloads/jugend.html

Slavin, Robert E.: *Educational Psychology. Theory and Practice*. Boston u. a. 2006.

Sliwka, Anne / Frank, Susanne (Hg.): *Service Learning: Verantwortung lernen in Schule und Gemeinde*. Weinheim 2004.

Spiegel Online: »Späteres Aufstehen macht Schüler fitter«. In: *Spiegel Online* 6.7.2010. www.spiegel.de/lebenundlernen/schule/schlafmuetzen-studiespaeteres-aufstehen-macht-schueler-fitter-a-704819.html

»Warum die erste Stunde für Jugendliche Folter ist«. In: *Spiegel Online* 6.7.2015. www.spiegel.de/lebenundlernen/schule/unterrichtsbeginn-warumdie-erste-stunde-folter-ist-a-1042065.html

Stadt Köln: *Brandschutztechnische Anforderungen für den Bau und Betrieb von pädagogischen Raumkonzepten in Kölner Schulen*. Amt für Feuerschutz, Rettungsdienst und Bevölkerungsschutz. Mitteilung vom 21.03.2016. Köln 2016.

Planungsrahmen für pädagogische Raumkonzepte an Kölner Schulen. 2. überarbeitete Auflage. Hg. vom Amt für Schulentwicklung der Stadt Köln in Kooperation mit der Montag Stiftung Jugend und Gesellschaft. Köln 2016. www.stadt-koeln.de/mediaasset/content/pdf40/planungsrahmen-fue-paedagraumkonzepte.pdf

Schulbauleitlinie. Integrierte Jugendhilfe- und Schulentwicklungsplanung. Hg. vom Dezernat für Bildung, Jugend und Sport. Köln 2009.

»Stadt Köln legt aktualisierte Schulentwicklungsplanung vor«. Pressemitteilung vom 14. Juni 2016. www.stadt-koeln.de/politik-und-verwaltung/presse/stadt-koeln-legt-aktualisierteschulentwicklung splanung-vor

Stadt Stuttgart: *Neuausstattung von bestehenden Fachräumen im naturwissenschaftlichen Bereich an Stuttgarter Schulen im Rahmen der Bildungsplanreform*. Mitteilungsreform, 10.09.2009.

Statistische Ämter des Bundes und der Länder: *Demografischer Wandel in Deutschland. Heft 3: Auswirkungen auf Kindertagesbetreuung und Schülerzahlen im Bund und in den Ländern*. Wiesbaden 2009. www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/Bevoelkerung/DemografischerWandel/Kindertagesbetreuung Schuelerzahlen5871103099004.pdf?__blob=publicationFile

Statistisches Bundesamt: *Schule auf einen Blick*. Wiesbaden 2016.

STEG – Studie zur Entwicklung von Ganztagsschulen: *GANZTAGSSCHULE 2014/2015. Deskriptive Befunde einer bundesweiten Befragung*. Frankfurt am Main, Dortmund, Gießen & München 2015.

Strenger, Krimhild: *Schule ist Partner – Ganztagsschule und Kooperation. Werkstatt Schule und außerschulische Kooperationspartner, Stadterneuerungsund Stadtentwicklungsgesellschaft (STEG) Hamburg mbH. Themenheft 4*. 2005. www.ganztaegig-lernen.de/sites/default/files/th-04.pdf

Strenger, Krimhild / Fritsche, Nadia: *Partner in der Schule. Erfahrungen aus verschiedenen Kooperationsbereichen. Werkstatt Schule und außerschulische Kooperationspartner, Stadterneuerungs- und Stadtentwicklungsgesellschaft (STEG) Hamburg mbh. Themenheft 5*. 2006. www.ganztaegig-lernen.de/sites/default/files/th-05.pdf

TDSB – Toronto District School Board: *About the TDSB*. www.tdsb.on.ca/AboutUs.aspx

Thio, Sie Liong / Göll, Edgar: *Einblick in die Jugendkultur – Das Thema Nachhaltigkeit bei der jungen Generation anschlussfähig machen*. Berlin 2011. www.umweltbundesamt.de/sites/default/files/medien/461/publikationen/4078.pdf

TU – Technische Universität Dortmund: *Leitfaden Gestaltung von Speiseräumen in Schulen (Raum, Organisation, Kultur)*. Arbeitsbericht Nr. 17, Dortmund 2011. www.eldorado.tu-dortmund.de/bitstream/2003/27645/1/Mensaleitfaden.pdf

Umweltbundesamt: »Gesundheitliche Bewertung von Kohlendioxid in der Innenraumluft. Mitteilungen der Ad-hoc-Arbeitsgruppe Innenrichtwerte der Innenraumlufthygiene-Kommission des Umweltbundesamtes und der obersten Landesgesundheitsbehörden«. In: *Bundesgesundheitsblatt – Gesundheitsforschung – Gesundheitsschutz 51* (2008), S. 1358–1369. www.umweltbundesamt.de/sites/default/files/medien/pdfs/kohlendioxid_2008.pdf

Umweltbewusstsein und Umweltverhalten junger Menschen. 25. Januar 2016. www.umweltbundesamt.de/sites/default/files/medien/378/publikationen/umweltbewusstsein_und_umweltverhalten_junger_menschen.pdf

UN, Department of Economic and Social Affairs, Divison for Sustainable Development: *Sustainable Development Goals*. New York 2015. sustainabledevelopment.un.org/sdgs

UNESCO: *Inklusion: Leitlinien für die Bildungspolitik*. Bonn 2009. (Original: Policy Guidelines on Inclusion in Education. Paris 2009).

Vereinte Nationen: *Sustainable Development Goals (SDG)*. sustainabledevelopment.un.org/topics/sustainabledevelopmentgoals

Transformation unserer Welt: die Agenda 2030 für nachhaltige Entwicklung. New York 2015. www.un.org/depts/german/gv-70/a70-l1.pdf

Übereinkommen über die Rechte von Menschen mit Behinderungen. 2008. www.un.org/Depts/german/uebereinkommen/ar61106-dbgbl.pdf

Vodafone Stiftung Deutschland (Hg.): *Schul- und Bildungspolitik in Deutschland 2011. Ein aktuelles Stimmungsbild der Bevölkerung und der Lehrer.* Eine Studie des Instituts für Demoskopie Allensbach. www.ifd-allensbach.de/uploads/tx_studies/7625_Bildungspolitik.pdf

Wilkinson, Richard / Pickett, Kate: *The Spirit Level. Why Equality is Better for Everyone*. London 2010.

Woolfolk, Anita E.: *Educational Psychology*. Boston u. a. 2005.

Wössmann, Ludger: *Letzte Chance für gute Schulen: Die 12 großen Irrtümer und was wir wirklich ändern müssen*. München 2007.

Wössmann, Ludger / Piopiunik, Marc: *Was unzureichende Bildung kostet: Eine Berechnung der Folgekosten durch entgangenes Wirtschaftswachstum*. Gütersloh 2009.

Wüstenrot Stiftung (Hg.): *Schulen in Deutschland: Neubau und Revitalisierung*. Stuttgart 2004.

Unterwegs in deutschen Bildungslandschaften. Ludwigsburg 2015.

Zimmer, Jürgen / Niggemeyer, Elisabeth: *Macht die Schule auf, laßt das Leben rein. Von der Schule zur Nachbarschaftsschule*. Weinheim 1992.

Züchner, Ivo / Mink, Nicole: »Zu wenig Zeit für Hobbys?« In: *Viel Tempo, wenig Plan. DJI Impulse. Das Bulletin des Deutschen Jugendinstituts 2/2016*, S. 14–18. www.dji.de/fileadmin/user_upload/bulletin/d_bull_d/bull113_d/DJI_2_16_Impulse%20Web.pdf

INTERNETO NUORODOS

www.schulen-planen-und-bauen.de
„Montag Stiftung“ tinklaraštis apie mokyklų statybą

www.lernraeume-aktuell.de
Įkvėpimas statyti švietimo pastatus – „Montag Stiftung“ fondų pavyzdžių rinkinys

www.deutscher-schulpreis.de
Vokietijos mokyklų apdovanojimas, „Robert Bosch Stiftung“ ir „Heidehof Stiftung“, bendradarbiaujant su „stern“ ir ARD

www.pz.harvard.edu
Harvardo aukštosios pedagogikos mokyklos tyrimų grupė „Project Zero“

www.hbsc-germany.de
„Health Behaviour in School-aged Children (HBSC)“ – tarptautinis vaikų ir paauglių sveikatos tyrimas, kurį koordinuoja Bielefeldo universiteto Sveikatos mokslų fakulteto centras „WHO Collaborating Center for Child and Adolescent Health Promotion“, bendradarbiaudamas su Pasaulio sveikatos organizacija.

www.demokratisch-handeln.de
Paramos programa jaunimui ir mokykloms; nuo 1990 m. visoms Vokietijos bendrojo ugdymo mokykloms skelbia konkursą „Demokratisch Handeln“ (liet. „Veikime demokratiškai“).

www.umweltschulen.de
Tarnyba, teikianti informaciją apie aplinkos apsaugą mokyklose ir tvarumo ugdymą.

www.ganztaegig-lernen.de
„Ideen für mehr! Ganztägig lernen“ (liet. „Daugiau idėjų! Mokykimės visą dieną“) – tai Vokietijos vaikų ir jaunimo fondo mokyklų plėtros programa, glaudžiai bendradarbiaujanti su federalinių žemių institucijomis. Remia Federalinės švietimo ir mokslinių tyrimų ministerijos.

Literatūros šaltiniais ir interneto nuorodomis nebuvo siekiama išsamiai nušviesti mokyklų statybos temos, todėl pateikiami tik tie šaltiniai, kuriuos leidinio autoriai naudojo savo darbe. Jie būtų dėkingi ir už kitų įdomių bei naujų leidinių pasiūlymus.

RODYKLĖ

A

AIHS 201, 202, 205, 206, 390, 392, 394
Akustika 17, 60, 99, 107, 193, 252, 266, 272, 278, 309, 340, 353
Aplinka 4, 11, 15, 23, 24, 28, 32, 36, 39, 48, 51, 55–61, 63, 66, 67, 69, 71, 79, 80–83, 89, 91, 95, 97, 99, 102, 103, 105–108, 122, 126, 128, 129, 131, 132, 145, 148, 159, 191, 225, 230, 245, 249, 252, 254–266, 271, 275, 288, 290, 294, 295, 297, 300, 302, 309–311, 313, 315–318, 325, 327, 328, 330, 355, 362, 382, 384, 385, 387, 388, 390, 417
Apsauga 15, 28, 69, 105, 107, 108, 114, 130, 131, 197–199, 209, 215, 267, 313, 316, 392, 417
Apžiūra 268, 269, 273, 280
Atmosfera 44, 45, 56, 60, 65, 93, 95, 168, 171, 204, 271, 274, 276, 292, 335, 348, 357, 384, 385, 394
Atskirtis 26, 82, 90, 103, 110, 250, 306, 307, 321, 385
Atvira mokymosi aplinka 23, 61, 91, 99, 102, 105, 107, 122, 145, 148, 275, 325, 327, 328, 330, 332, 333, 335, 347, 369, 377, 384, 391, 393
Auditorija 12, 61, 290, 320, 328, 330, 377

B

„Bazės“ samprata 61, 328, 390
Biblioteka 44, 48, 65, 72, 86, 87, 93, 95, 98, 103, 109, 114, 124, 127, 128, 133, 150, 169–173, 199, 255, 269, 271, 276, 277, 295, 319, 320, 337, 339, 341, 344, 350, 357, 365, 366, 369, 371, 374, 375, 377, 402
Buvimo vieta 47, 295

D

Dalyvavimas 5, 79, 83, 87, 126, 190, 191, 207, 209, 210, 214, 247, 253, 279, 313–315, 382
Dalykinis kabinetas 120, 213, 269, 275, 328, 330, 344, 346, 348, 357, 360, 391
Dalyvavimas 5, 79, 83, 87, 98, 126, 190, 191, 207, 209, 210, 214, 247, 253, 279, 313–315, 382
Darbas grupėse 36, 99, 247, 277, 290, 321, 333
Daugiafunkcė patalpa 115, 122, 128, 231, 241, 340, 348
Delokalizacija 26, 47, 298, 391
Demokratinė mokykla 32, 62, 64, 231, 253, 286, 311
Dešimtasis etapas 201, 206, 394
Diferenciacija 48, 52, 95, 121, 190, 247, 249, 294, 330
Dirbtuvės 40, 47, 48, 53, 67, 68, 72, 89, 95, 111, 114, 116, 117, 119, 134, 156, 157, 170, 212, 241, 251, 269, 277, 328, 340, 341, 343, 350, 374
Dokumentacija 16, 127, 212, 219, 224, 242, 293

E

Energetika 28, 391
Energija 17, 28, 67, 193, 198, 208, 254, 266, 267, 272, 317, 320, 387, 391
Erdvės poreikiai 11, 44, 84, 100, 108, 109, 138, 192, 203, 300, 392, 394
Erdvių programa 8, 191, 245, 272, 274, 277, 394
Esamas pastatas 28, 108, 215, 266, 271, 277, 278, 341, 362, 384, 390, 391
Estetika 97, 353

F

Fojė 64, 65, 67, 93, 94, 115, 124–126, 152, 162, 166, 246, 271, 320, 329, 330, 348, 351

G

Gairės 8, 16, 23, 28, 29, 39, 40, 44, 52, 77, 107, 190, 191, 196, 197, 207, 209, 213, 227, 237, 238, 243, 257, 267, 273, 277, 310, 318, 390, 394, 395
Galimybių studija 204, 277, 280, 392
Gamtos mokslai 48, 68, 72, 115–120, 133, 154, 275, 280, 287, 269, 371, 391

H

Heterogeniškumas 52, 80, 82, 84, 95, 302, 303, 306, 392

I

Individualizavimas 39, 64, 103, 115, 190, 250, 302
Infrastruktūra 24, 28, 48, 71, 72, 191, 226, 388, 391
Inventorizacija 5, 193, 204, 211, 212, 219, 222, 226, 227, 230, 234, 238, 242, 257, 261, 265, 267, 268, 271–274, 279, 280, 391
Išlaidos 23, 24, 60, 191, 202, 204–206, 214, 215, 223, 225, 263, 276–279, 307, 382, 387, 393, 395

Y

Ypatybės 4, 88

Į

Įranga 40, 48, 49, 67, 68, 72, 82, 83, 89, 97, 106, 114–117, 119, 129, 130, 138, 154, 199, 201, 205, 213, 214, 228, 246–255, 260, 269, 274–276, 286, 297, 300, 301, 383, 384, 392
Įtrauktis 6, 8, 10, 22, 23, 26, 51, 52, 64, 82, 84, 102, 108, 112, 119, 121, 123, 194, 231, 240, 250, 305, 307, 382, 391, 393
Įvairialypis 88, 95, 228, 258, 288, 305
Įvairių profesijų atstovų komandos 111, 113, 121, 394

J

Judėjimo erdvė 129, 178, 310, 360

K

Kaimynystė 63, 64, 72, 133, 134, 197, 202, 212, 232, 241, 278, 362, 377, 385, 388,
Kavinė 44, 48, 60, 72, 86, 87, 114, 121, 124, 133, 246, 252, 255, 269, 295, 328, 347, 357, 388
Klasteris 10, 41, 91, 99, 101, 102, 104–108, 121, 140, 141, 143, 214, 241, 247, 269, 274–276, 280, 292, 310, 325, 327, 340, 347, 348, 350, 355, 357, 366, 368, 371, 374, 376, 384, 387, 391, 393, 394
Kokybė 7, 22–24, 29, 36, 40, 44, 48, 55, 57, 59, 60, 61, 68, 83, 89, 95, 96, 105, 107, 121, 131, 191, 192, 196, 205, 207, 213, 225, 261, 263, 268, 272, 289, 292, 293, 297, 300, 302, 304, 316, 318, 324, 366, 385, 391, 395
Kolegija 14, 330, 333, 347, 348
Komandinio darbo paramos punktas 120
Komandinio darbo patalpa 61, 140, 366, 369, 371
Kompetencija 24, 71, 191, 198, 222, 287, 289, 299, 301, 313, 319, 340, 388
Koridorinės sistemos tipo mokykla 6, 10, 384, 393, 395
Koridorius 40, 90, 93, 100, 104, 105, 107, 108, 139, 150, 246, 269, 330, 337, 341, 348, 353, 360, 384
Kultūrinis ugdymas 59, 309
Kvadratinis metras 28, 40, 60, 100, 108, 267, 289, 310, 385
Kvalifikacija 23, 85, 237, 250, 288, 304, 347, 389

L

Lankstumas 11, 36, 89, 90, 100, 102, 241, 266, 274, 276, 392
Lauko erdvė 14, 41, 59, 67, 121, 130, 131, 177, 182, 231, 246, 252, 258, 266, 269, 276, 310, 318, 344, 353, 366, 369, 377, 384

M

Mankštos centras 128
Mediateka 269, 337, 369, 371
Medijos priemonės 249, 276, 390
Medžiaga 16, 17, 39, 40, 51, 56, 57, 69, 90, 99, 106, 112, 115–117, 122, 205, 230, 241, 244, 248, 254, 276, 287, 290, 291, 295, 300, 301, 305–307, 314, 340, 344, 384, 387

Metų laidos komanda 81, 83, 122, 231, 247, 269, 293, 393
Miestų plėtra 9, 14, 24, 193, 198, 261, 265, 280, 388, 395
Mišrus naudojimas 24
Moderavimas 83, 224, 227
Mokyklos atidarymas 64, 245
Mokyklos kiemas 60, 68, 80, 114, 129, 131, 132, 182–184
Mokyklos misija 369
Mokyklos vizija 245, 253, 315, 393
Mokyklos statybos projekto grupė 196, 234–236, 242, 244, 256, 268, 278, 392
Mokyklų plėtra 15, 17, 25, 26, 83, 87, 113, 123, 192–194, 196, 198, 199, 203, 207, 211–213, 215, 231, 232, 236, 245, 256, 261–266, 274, 277, 278, 294, 388, 392, 395, 417
Mokyklų statybų planavimas 15, 26, 191
Mokymasis visą gyvenimą 23, 63, 194, 302, 362
Mokymosi aplinka 23, 28, 36, 39, 48, 60, 81, 91, 99, 102, 103, 105–108, 122, 131, 145, 148, 159, 245, 249, 252, 254, 275, 290, 295, 303, 305, 309, 325, 327, 328, 330–333, 335, 347, 355, 369, 377, 383, 384, 391, 393, 394
Mokymosi forma 36, 37, 40, 52, 56, 64, 89, 95, 99, 145, 162, 194, 231, 240, 247, 287, 290, 295, 300, 324, 340
Mokymosi studija 41, 45, 145, 147, 335, 350
Mokymo vieta 36, 48, 114, 134, 232, 275, 277
Mokytojo darbo vieta 158, 393
Mokytojų kambario principas 247
Mokytojų kambarys 36, 37, 60, 85, 119–122, 160, 269, 340
Muzika 55, 72, 111, 119, 120, 124, 125, 133, 154, 248, 286, 295, 296, 308, 319, 320, 328, 333, 353, 371, 377, 391

N

Natūrali aplinka 60, 266
Naujos statybos 6, 108, 190, 199, 266, 269, 278, 325, 328, 330, 333, 337, 340, 344, 347, 350, 353, 357, 362, 366, 369, 371, 374, 377
Nulinis etapas 5, 6, 8, 9, 11, 13, 15–17, 190, 193, 195, 201–204, 206, 215, 219, 221–223, 226, 227, 230, 231, 235, 257, 280, 384, 387, 388, 391, 392, 394

P

Pajėgumai 56, 192, 261, 268
Paminklų apsauga 28
Papildytos klasės modelis 36, 52, 81, 99–101, 138, 327, 337, 341, 344, 353, 360, 362, 391, 393, 394
Paradigmos pokytis 26, 99, 305, 393
Patalpų programa 203, 204, 267, 279, 280, 374
Patalpų poreikis 25, 112, 199, 200, 307, 395
Paveldo apsauga 199
Pavyzdinė patalpų programa 190, 192, 203, 280, 392, 394
Perstatymas 56, 190, 200, 204, 205, 266, 267, 269, 274, 278, 325, 397
Pertraukų erdvė 329, 330
Planavimo etapas 8, 189, 190, 206, 215, 226, 262, 269, 277
Ploto balansas 270, 280
Poreikių planavimas 191, 390
Prieiga 40, 48, 64, 125, 130, 213, 249, 276, 297, 299, 308, 388, 393
Priešgaisrinė sauga 17, 27, 40, 99, 104, 107, 108, 125, 150, 193, 198, 203, 205, 223, 241, 243, 260, 267, 272, 276, 278, 360, 384, 387, 391
Pritaikymas laisvam judėjimui 52, 241, 307, 390
Projekto planavimas 11, 257, 281

R

Renovacija 10, 11, 27, 28, 52, 68, 108, 195, 234, 245, 341

S

Sanitarinis mazgas 105, 122, 391
Savišvietos centras 86, 124, 127, 169, 276, 290, 344, 363, 377
Savivaldybės iniciatyvinė grupė 213, 214, 222, 223, 227, 230, 232, 234, 242, 244, 268, 272, 278, 280, 392
Savybės 36, 60, 69, 89, 97, 116, 202, 213, 259, 298, 303, 304
Scena 40, 89, 93, 111, 115, 124, 125, 130, 164, 166, 174, 269, 271, 295, 301, 320, 328, 330, 355
Seminaras 83, 202, 212–215, 224, 232, 238, 256, 257, 259, 260, 262, 273–275, 277, 279, 280, 290
Sintezė 280, 287
Skaidrumas 40, 57, 90, 99, 108, 139, 204, 236, 273–275, 315, 341, 343, 384
Skaidrus 9, 94, 108, 191, 204, 229, 236, 273, 330, 332, 360, 387
Socialinė kompetencija 24
Sportas 59, 60, 71, 72, 87, 93, 111, 124, 125, 128, 129, 133, 174, 199, 246, 248, 252, 255, 266, 270, 294–296, 310, 319, 320, 333, 337, 347, 350, 357, 366, 377, 392
Sporto salė 71, 72, 93, 125, 128, 129, 133, 174, 199, 246, 319, 333, 337, 347, 350, 357, 366, 377
Statybvietė 68, 199, 206, 207, 211–215
Sujungimo modelis 84, 85, 111–113, 231
Susirinkimų salė 124, 252, 330, 337, 339, 350, 351, 357, 360
Sveikata 60, 61, 84, 109, 121, 123, 126, 231, 252, 292, 310, 392, 395, 417

Š

Švietimo galimybės 64, 194, 229, 389
Švietimo kraštovaizdis 6, 71, 72, 132–134, 272, 302, 319, 320, 374, 391

T

Tankinimas 395
Teatras 48, 55, 71, 111, 115, 124, 125, 133, 134, 199, 251, 252, 255, 270, 290, 295, 317, 320, 328, 347, 353, 355, 366, 367, 371
Teisingumas švietimo srityje 391
Tėvai 12, 43, 51, 64, 73, 78, 80, 82, 87, 109, 113, 115, 121, 131, 160, 191, 195, 196, 204, 207, 208, 214, 225, 226, 228, 230, 235, 255–257, 262, 268, 269, 273, 290, 292, 294, 296, 304, 306, 307, 315, 340, 362, 382
Tvarumas 28, 67–69, 131, 177, 193, 206, 231, 254, 316, 317, 387, 417

V

Valdymas 9, 15, 24, 27, 32, 52, 66, 67, 86, 87, 115, 131, 133, 191, 193, 194, 198–200, 206–211, 213–215, 223, 224, 235, 237, 254, 264, 316, 318, 391, 392, 394, 395
Valgykla 44, 59, 60, 67, 72, 82, 86, 87, 109, 114, 115, 124–127, 133, 154, 162, 164, 166, 168, 174, 246, 252, 269, 271, 276, 277, 329, 330, 333, 337, 341, 350, 357, 360, 369, 374, 377, 388
Vandalizmas 97, 105, 132, 388
Vertinimas 6, 13, 51, 116, 123, 132, 191, 195, 204, 212, 246, 251, 254, 267, 269, 270, 272, 275, 280, 293, 294, 303, 307, 312, 316, 318, 320, 383, 390, 392, 393, 407
Vietovė 24–26, 60, 68, 105, 133, 135, 190, 191, 199, 203, 225, 232, 261, 265, 266, 274, 280, 340, 385, 391
Virtuvė 86, 114, 121, 126, 127, 157, 160, 252, 269, 350
Visos dienos mokykla 10, 17, 26, 32, 42, 44, 60, 71, 79, 83–85, 87, 109–114, 119–121, 123, 126, 134, 158, 192, 199, 211, 214, 231, 236, 240, 241, 245, 248, 257, 267, 269, 272, 275, 276, 280, 294–297, 307, 310, 318, 321, 360, 371, 377, 382, 385, 388, 391, 393
Visuomenė 6–9, 14, 16, 22, 23, 39, 43, 56, 63, 64, 67, 71, 88, 92, 95, 96, 108, 128, 131, 132, 190, 210, 213, 214, 255, 285, 287, 288, 291, 293, 294, 296, 302, 304, 307, 310, 311, 325, 362, 382, 385, 388, 390, 398, 400–402, 404

METRIKA

Sudarytojai
„Montag Stiftung“ fondas „Jaunimas ir visuomenė“
(vok. „Jugend und Gesellschaft“)

Idėja ir koncepcija
„Montag Stiftung“ fondas „Jaunimas ir visuomenė“
„Montag Stiftung“ fondas „Miesto erdvės“
(vok. „Urbane Räume“)

Autoriai
Ernst Hubeli
Barbara Pampe (naujasis leidimas)
Ulrich Paßlick
Kersten Reich
Jochem Schneider
Otto Seydel

Projekto vadovė ir redaktorė
Carolin Hirschfeld

Vaizdinės medžiagos redagavimas ir projektai (naujas leidimas)
Vittoria Capresi
Barbara Pampe

Parama ir bendradarbiavimas (visi leidimai)
Corinna Alpers, Stefan Bayer, Thomas Becker, Vittoria Capresi, Kristina Foidl, Kristin Gehm, Maria Gilbers, Dirk Haas, Nadine Koch, Barbara Köpfer, Katrin Oelsner, Marcus Paul, Lieselotte Rowley, Carla Schwarz, Miriam Seifert-Waibel, Monika Söller, Franziska Spelleken, Thorsten Schult

Dizainas, spausdinimas ir litografija
„labor b designbüro“, Dortmundas

Piešiniai
Max von Bock Visuelle Kommunikation, Berlynas
(228–229 p.)

Grafika
Jei nenurodyta kitaip, „labor b designbüro“
pagal Jochem Schneider projektą

Tipografija
„Archer Pro (Hoefler & Co)“

Popierius
„Munken Crystal“, 120 g/m²,
„LuxoArt Samt“, 100 g/m²

Spausdinta Europos Sąjungoje

© 2017 m., išleido leidykla „jovis Verlag“
Atnaujintas ir papildytas leidinio „Mokyklų planavimas ir statyba: pagrindai ir procesai“ leidimas (2 tiražas, 2012 m.).
Tekstų autorių teisės priklauso autoriams.
Nuotraukų autorių teisės priklauso fotografams arba teisių į nuotraukas savininkams.

Visos teisės saugomos.

Vokietijos nacionalinės bibliotekos bibliografinė informacija
Vokietijos nacionalinė biblioteka įtraukė leidinį į Vokietijos nacionalinę bibliografiją;
išsami bibliografinė informacija pateikiama internete http://dnb.d-nb.de.

Leidykla **„jovis Verlag GmbH“**
Kurfürstenstraße 15/16
10785 Berlin
www.jovis.de

ISBN jovis Verlag: 978 3 86859 437 9

Knygą taip pat platina leidykla
„Friedrich Verlag GmbH“
Im Brande 17
30926 Seelze
www.friedrich-verlag.de

ISBN Friedrich Verlag: 978 3 7727 1168 8

Padėka
Be paminėtų autorių, prie leidinio atsiradimo prisidėjo daug kitų atsidavusių asmenų: mokyklų, miestų administracijos, architektų biurų, fotografijų archyvų, fondų ir kitų organizacijų darbuotojai konsultavo bei teikė įvairios informacijos ir vaizdinės medžiagos. Redakcija visiems dėkoja už paramą.

Pastaba
Šiuolaikinė kalbinė lygybė vokiečių kalboje dar nėra užtikrinta, tačiau, siekiant lyčių lygiateisiškumo, buvo atsisakyta išimtinai vyriškosios giminės formų vartojimo.

Iš vokiečių kalbos vertė Ieva Perednienė
Redagavo Sandra Cvilikaitė
Maketavo Jelena Babachina

UAB Vitae Litera

Kaip suplanuoti ir pastatyti gerą mokyklą? Atsakymą į šį klausimą rasite iš esmės atnaujintame šio praktinio vadovo leidime. Žymiausi architektūros, pedagogikos ir administravimo sričių specialistai kartu atskleidžia pagrindinius principus, procesus ir projektus. Šis vadovas – tai raginimas veikti ir praktinė atmintinė, kaip pastatyti šiuolaikinius reikalavimus atitinkančią mokyklą.

MOKYKLŲ PLANAVIMAS IR STATYBA 2.0

Pagrindai, procesai, projektai

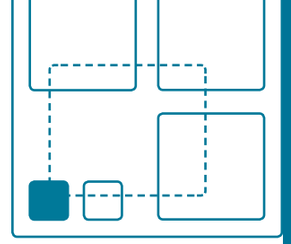

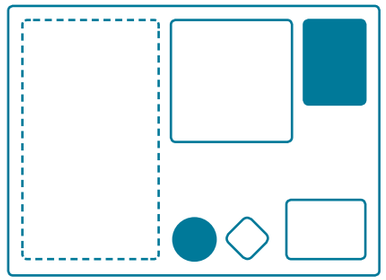

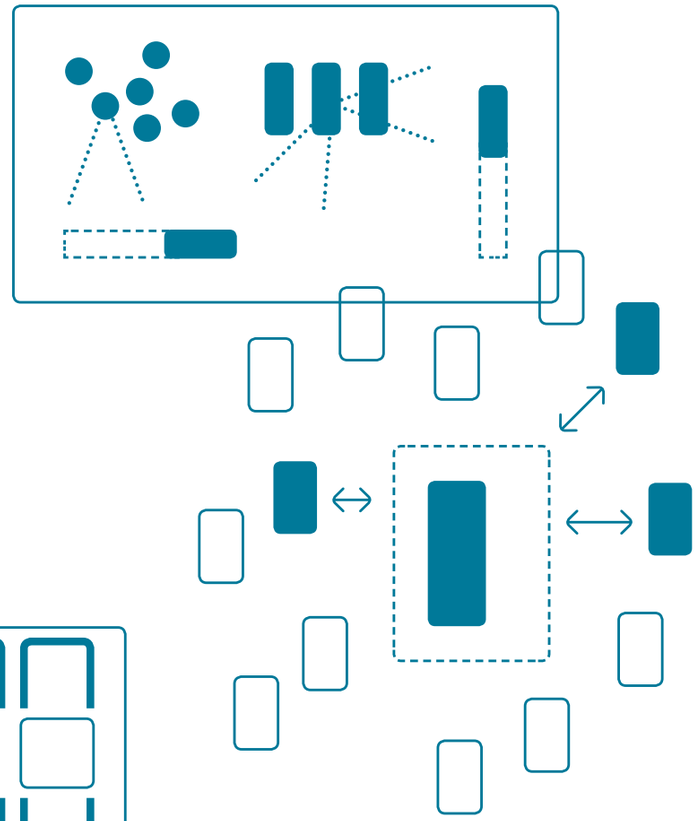

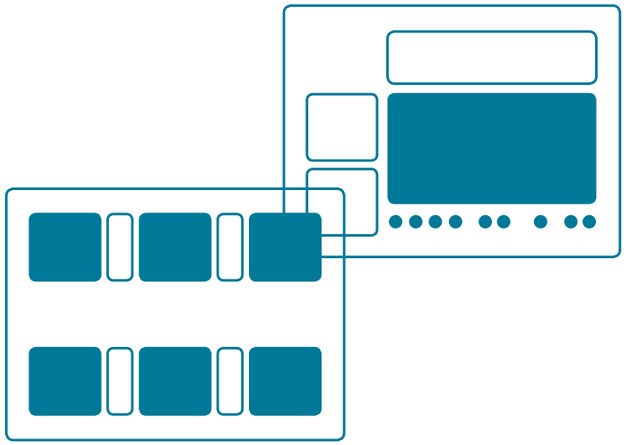

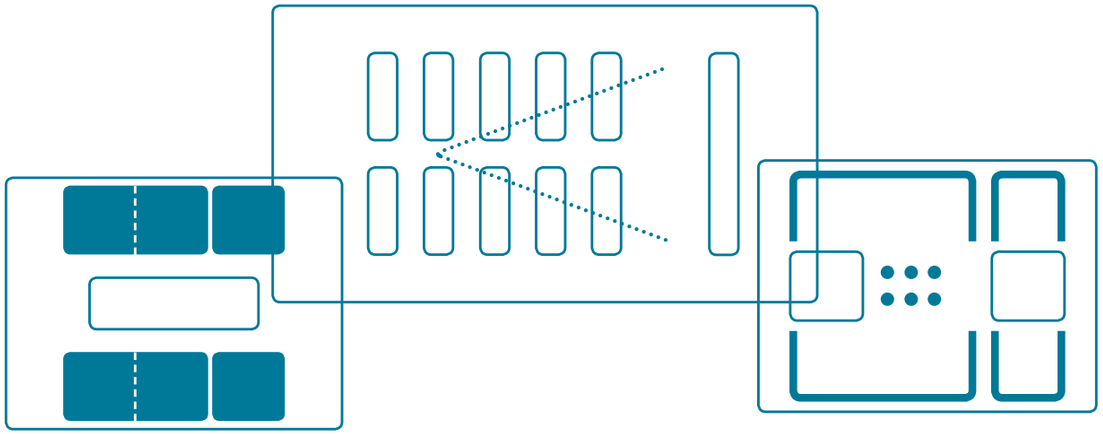

1 TEIGINYS
Mokymuisi reikia įvairių požiūrių, metodų ir rezultatų.

2 TEIGINYS
Mokomasi savarankiškai, poromis, mažose grupelėse, to paties arba skirtingo amžiaus grupėse.

3 TEIGINYS
Visos dienos mokykla – tai mokymasis, fizinis aktyvumas, žaidimai, linksmybės, bendravimas, valgymas ir daugybė kitų sveiku ritmu vykstančių veiklų.

4 TEIGINYS
Vadovėlius ir mokyklines lentas papildo planšetiniai kompiuteriai, išmaniosios lentos ir kitos naujausios technologijos.

5 TEIGINYS
Įtraukiosiose mokyklose individualizuota pagalba teikiama heterogeninėse grupėse.

6 TEIGINYS
Švietimas ir architektūra turi padėti mokytis kultūrinių ir estetinių vertybių.

7 TEIGINYS
Mokytis sveikam ir judriam reiškia mokytis stimuliuojančioje ir erdvioje aplinkoje.

8 TEIGINYS
Demokratijai mokyti reikia demokratinių mokyklų.

9 TEIGINYS
Mokykla yra pagarbos aplinkai ir šiuolaikinių technologijų valdymo pavyzdys.

10 TEIGINYS
Mokykla atsiveria miestui – miestas atsiveria mokyklai.

Amstelmerio mokykla (Amsterdamas, Nyderlandai)
Kraštovaizdžio architektūra: Carve, Amsterdamas S. 178

A. P. Moller mokykla (Šlėzvigas, Vokietija)
Architektūra: C. F. Moller Architects, Orhusas S. 178/337

„Quartierscampus“, Benölkenplatz (Bocholtas, Vokietija)
Kraštovaizdžio architektūra: DTP Landschafts architekten, Esenas; bueroschneidermeyer, Kelnas/Štutgartas S. 184

„Sonnwendviertel“ švietimo miestelis (Viena, Austrija)
Architektūra: PPAG architects, Viena S. 143/174/366

„Bildungshaus Westpark“ (Augsburgas, Vokietija)
Architektūra: Hausmann Architekten GmbH, Achenas S. 41/150/166/350

„Bildungslandschaft Altstadt Nord“ (BAN) (Kelnas, Vokietija)
Architektūra: IAA Architecten, Enschede; gernot schulz: architektur GmbH, Kelnas; SSP AG, Bochumas S. 374

Švietimo centras „Tor zur Welt“ (Hamburgas, Vokietija)
Architektūra: bof architekten, Hamburgas; Breimann & Bruun Landschaftsarchitekten, Hamburgas S. 73/160/168/184/362

„Brede scholen Getsewoud Noord & Zuid“ (Harlemermeris, Nyderlandai)
Kraštovaizdžio architektūra: Carve, Amsterdamas S. 183

Corlaer koledžas (Neikerkas, Nyderlandai)
Architektūra: Broekbakema, Roterdamas S. 152/166/330

„Ener Ungdomsskole“ (Hamaras, Norvegija)
Architektūra: Anderssen + Fremming AS, Hamaras S. 159

Fioretti koledžas (Lisė, Nyderlandai)
Architektūra: Broekbakema, Roterdamas S. 65/152/154/156/162/180

Freiherrio vom Steino mokykla (Noimiunsteris, Vokietija)
Architektūra: KRESINGS Architektur, Miunsteris S. 182

Friedricho Eugenso gimnazija – Mokinių namai (Štutgartas, Vokietija)
Architektūra: Drei Architekten Haag Haffner Stroheker, Štutgartas S. 154

Bendrojo ugdymo mokykla „In der Höh“ (Volketsvilis, Šveicarija)
Architektūra: Gafner + Horisberger Architekten GmbH, Ciurichas S. 138

„Geschwister-Scholl“ bendrojo ugdymo mokykla (Liunenas,, Vokietija)
Architektūra: Hans Scharoun, Berlynas S. 177

„Grevelokka“ mokykla (Hamaras, Norvegija)
Architektūra: Otto Ostli, Hamar, mit Jacobsen & Reiten Arkitektkontor AS, Gjovikas S. 158/162

Arnulfparko pradinė mokykla (Miunchenas, Vokietija)
Architektūra: Hess / Talhof / Kusmierz Architekten und Stadtplaner, Miunchenas S. 57/181

Ilze von Twardovski aikštės pradinė mokykla (Miunchenas, Vokietija)
Architektūra: balda architekten GmbH, Fiurstenfeldbrukas S. 143

Helsinkio gatvės pradinė mokykla (Miunchenas, Vokietija)
Architektūra: Fink + Jocher Architekten, Miunchenas S. 177

Heringhauzeno pradinė mokykla (Herfordas, Vokietija)
Architektūra: fun architekten + ingenieure, Herfordas S. 139

Pradinė mokykla Landsberger Gatvėje (Herfordas, Vokietija)
Architektūra: Sittig + Voges, Bovendenas S. 139

Velsbergo vidurinioji mokykla (Velsbergas, Italija)
Architektūra: Klaus Hellweger Architekt, Bozenas S. 53/170/340

Kirschgarteno gimnazija, Bazelis, Šveicarija)
Architektūra: HHF architekten GmbH, Basel in Zusammenarbeit mit Gido Wiederkehr S. 168

Noibibergo gimnazija (Noibibergas, Vokietija)
Architektūra: ARGE Venus Architekten, Miunchenas, balda architekten GmbH, Fiurstenfeldbrukas S. 144/355

Truderingo gimnazija (Miunchenas, Vokietija)
Architektūra: felix schürmann ellen dettinger architekten, Miunchenas S. 143/162/357

Meierfeldo aukštesnioji mokykla (Herfordas, Vokietija)
Architektūra: Immobilien und Abwasserbetrieb (IAB) der Stadt Herford in Zusammenarbeit mit Architekturbüro Beckmann, Herfordas S. 182

Heisenberg-Gymnasium (Bruchsal, Deutschland)
Architektūra: Hausmann Architekten GmbH, Aachen S. 138

„Helioschule“ – įtraukioji universitetinė mokykla (IUM) (Kelnas, Vokietija) Architektūra: Schilling Architekten, Kelnas S. 141/149/166/377

Hercogo Ulricho pradinė mokykla (Laufenas prie Nekaro, Vokietija)
Architektūra: Coast Office Architecture, Štutgartas S. 176

Hilde Domin mokykla (Herenbergas, Vokietija)
Architektūra: Behnisch Architekten, Štutgartas S. 174

IJburgo koledžas (Amsterdamas, Nyderlandai)
Architektūra: LIAG architekten en bouwadviseurs, Den Haag S. 49/145/154/158/160/347

Integruota Alexej von Jawlensky bendrojo ugdymo mokykla (Vysbadenas, Vokietija)
Architektūra: Zaeske und Partner Architekten BDA, Vysbadenas S. 141

„Internationale Friedensschule“ (Kelnas, Vokietija)
Architektūra: plus+ bauplanung GmbH Hübner-Forster-Hübner-Remes Freie Architekten, Neckartenzlingen S. 138

Tarptautinis Salemo koledžas (Iberlingenas, Vokietija)
Architektūra: Lederer + Ragnarsdóttir + Oei, Štutgartas S. 170

Kirkkojärvi mokykla (Espas, Suomija)
Architektūra: Verstas Arkkitehdit Oy, Helsinkis S. 164/174

„Lernhaus im Campus“ (Osterholcas-Šarmbekas, Vokietija)
Architektūra: kister scheithauer gross architekten und stadtplaner, Köln; Feldschnieders + Kister, Brėmenas; Horeis + Blatt, Brėmenas S. 148/159/369

Ludwigo Hoffmanno pradinė mokykla (Berlynas, Vokietija)
Architektūra: AFF architekten GmbH, Berlin S. 175

Velsbergo vidurinioji mokykla (Velsbergas, Italija)
Architektūra: Otto Irsara, Brunekas S. 156/340

Munkegaardo mokykla (Gentoftė, Danija)
Architektūra: Arne Jacobsen (1957), Kopenhaga; Dorte Mandrup Arkitekter (2009), Kopenhaga S. 154/157/169/175/344

Naujoji Volfsburgo mokykla (Volfsburgas, Vokietija)
Architektūra: Kirstin Bartels, Hamburgas; Schneider + Sendelbach Architektengesellschaft mbH, Braunšveigas S. 164/371

Naujoji Vilhelmshafeno gimnazija (Vilhelmshafenas, Vokietija)
Architektūra: Hausmann Architekten GmbH, Achenas S. 139/150/160/360

Ordrupo mokykla (Gentoftė, Danija)
Architektūra: Bosch & Fjord, Kopenhaga (Umbau, Innenraumgestaltung); CEBRA arkitekter, Aarhus mit Sören Robert Lund arkitekter, Kopenhaga (Erweiterung) S. 141

Orestado koledžas (Kopenhaga, Danija)
Architektūra: 3XN, Kopenhaga S. 37/160/333

Oulu vidurinė mokykla (Oulu, Finnland)
Architektūra: Heikki Taskinen, Oulu S. 149/159/171

Paulos Modersohn mokykla (Brėmerhafenas, Vokietija) – Außengelände S. 180

Ringstabeko mokykla (Berumas, Norvegija)
Architektūra: div.A arkitekter AS, Oslas S. 61/147/150/158/160/164/180/328

„ROC van Twente“ (Hengelas, Nyderlandai))
Architektūra: IAA Architekten, Enschedė S. 166

„Rosenmaarschule“ (Kelnas, Vokietija)
Architektūra: Otto Scheib (1957), Kelnas; Erweiterungsbau: Dipl. Ing. Jörg Ziolkowski, Kelnas S.178/182

„SBW Haus des Lernens“ (Romanshornas, Šveicarija))
Išorės architektūra: Doris Fratton, Fratton Raumgestaltung, Amrisvilis S.45/147/172/335

Schmuttertalio gimnazija (Diedorfas, Vokietija)
Architektūra: ARGE Hermann Kaufmann Architekten ZT GmbH, Dornbirnas, Florian Nagler Architekten GmbH, Miunchenas S. 69

Mokykla „Im Birch“ (Ciurichas, Šveicarija)
Architektūra: Peter Märkli, Zürich mit Gody Kühnis, Triubachas S. 164

„Schreinesch“ mokymo centras (Frydrichshafenas, Vokietija)
Architektūra: Planungsgemeinschaft Lederer + Ragnarsdóttir + Oei, Stuttgart mit Staub Architekten, Frydrichshafenas S. 169

Šv. Nikolajaus licėjus (Amsterdamas, Nyderlandai)
Architektūra: DP6 Architectuurstudio, Delftas S. 152/157/162/172/174/176/353

Venlo talentų miestelis (Venlas, Nyderlandai)
Kraštovaizdžio architektūra: Loxodrome Architects & Planners, Venlas S. 178